MODERN KLASİKLER DİZİSİ - 191

İLF VE PETROV
ON İKİ SANDALYE

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN:
MUSTAFA KEMAL YILMAZ

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İLF VE PETROV
ON İKİ SANDALYE

ÖZGÜN ADI
Двенадцать стульев

ÇEVİRİYE TEMEL ALINAN BASKI: DVENADSAT' STULYEV / İLYA İLF, YEVGENİ PETROV; ROMAN. – M.: TEKST, 2016. – 414 S.

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2017
SERTİFİKA NO: 40077

EDİTÖR
BARIŞ ZEREN

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
SERAN DEMİRAL

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM ŞUBAT 2022, İSTANBUL

ISBN 978-625-405-934-6

BASKI: AYHAN MATBAASI
Mahmutbey Mah. 2622. Sokak No:6/31 Bağcılar/İstanbul
Tel. (0212) 445 32 38 Sertifika No: 44871

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91 Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

ÇEVİREN: MUSTAFA KEMAL YILMAZ

1980'de Mut'ta doğdu. 2007'de Gazi Üniversitesi Bilgisayar Eğitimi Bölümü'nü bitirdi. 2008-2010 arası Moskova Devlet Pedagoji Üniversitesi Rus Edebiyatı kürsüsünde yüksek lisans eğitimi aldı. 2015'te de aynı kürsünün doktora programından mezun oldu. Bugüne dek Lev Tolstoy, İvan Turgenyev, Arkadi Averçenko, Mihail Bulgakov, Rodyon Beryozov ve Viktor Pelevin'in roman ve öykülerini çevirdi. Nâzım Hikmet ve Aziz Nesin'in Sovyetler Birliği'nde Rusça basılmış, ancak Türkiye'de bilinmeyen yazılarından yaptığı çeviriler yayımlandı.

Modern
Klasikler
Dizisi - 191

İlf ve Petrov

On İki Sandalye

Rusça aslından
çeviren: Mustafa Kemal Yılmaz

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Çevirmenden vii
Romanın Kişileri ix

BİRİNCİ KISIM
Stargorod Aslanı 1
I. Bölüm: Bezençuk ve Nemfler 3
II. Bölüm: Madam Petuhova'nın Vefatı 17
III. Bölüm: Günahkârın Ayinesi 27
IV. Bölüm: Uzak Seyahatler Perisi 37
V. Bölüm: Nüfus Kayıt Memurunun Geçmişi: 43
VI. Bölüm: Kombinezoncular Kralı 65
VII. Bölüm: Pırlanta Buğusu 75
VIII. Bölüm: Titanik'in İzleri 83
IX. Bölüm: Mahcup Hırsız 89
X. Bölüm: Lülelerinize Ne Oldu? 103
XI. Bölüm: Tamirci, Papağan ve Falcı 113
XII. Bölüm: Hayatın Aynası Alfabesi 127
XIII. Bölüm: Her Şairin Hayali: Ateş Parçası Bir Kadın 143
XIV. Bölüm: Daha Derin Nefes Alın: Heyecanlısınız! 157
XV. Bölüm: Kılıç ve Saban Birliği 177

İKİNCİ KISIM
Moskova'da 193
XVI. Bölüm: Sandalye Okyanusunun Ortasında 195
XVII. Bölüm: Keşiş Berthold Schwarz Öğrenci Yurdu 199

XVIII. Bölüm: Döşeklere Saygı Gösterin, Yurttaşlar! 217
XIX. Bölüm: Mobilya Müzesi 225
XX. Bölüm: Avrupa Usulü Seçim 237
XXI. Bölüm: Sevilla'dan Granada'ya 249
XXII. Bölüm: İnfaz 263
XXIII. Bölüm: Yamyam Elloçka 277
XXIV. Bölüm: Avessalom Vladimiroviç İznuryonkov 287
XXV. Bölüm: Otomobilciler Kulübü 299
XXVI. Bölüm: Çıplak Mühendisle Sohbet 313
XXVII. Bölüm: İki Ziyaret 323
XXVIII. Bölüm: Muhteşem Dopre Sepeti 331
XXIX. Bölüm: Minik Tavuk ve Büyük Okyanus Horozu 341
XXX. Bölüm: Gavrilyada'nın Yazarı 353
XXXI. Bölüm: Kudretli Kadro Ya da Altın Avcıları 367
XXXII. Bölüm: Kolomb Tiyatrosu'nda 377

ÜÇÜNCÜ KISIM
Madam Petuhova'nın Hazinesi 193
XXXIII. Bölüm: Volga'da Büyülü Bir Gece 397
XXXIV. Bölüm: Murdar Çift 411
XXXV. Bölüm: Cennetten Kovuluş 425
XXXVI. Bölüm: Gezegenler Arası Satranç Kongresi 435
XXXVII. Bölüm: VD. 453
XXXVIII. Bölüm: Malakit Su Birikintisi Manzarası 463
XXXIX. Bölüm: Yeşil Burun 475
XL. Bölüm: Bulutların Altında 481
XLI. Bölüm: Deprem 493
XLII. Bölüm: Hazine 509

Çevirmenden

İlya İlf ve Yevgeni Petrov Eylül 1927 ve Ocak 1928 arasındaki dört aylık dönemde yazdı. Roman hemen ardından *30 Gün* dergisinde tefrika edildi. Temmuz 1928'de tefrikanın tamamlanmasıyla birlikte kitap halinde basıldı ve Rusça konuşulan topraklarda süratle bir başucu kitabı haline geldi. 1930'dan 1956'ya kadar süren çalkantılı dönem dışında neredeyse hemen her yıl yeni baskısı yapıldı. Öyle ki Sovyetler Birliği'nin yüksek tiraj geleneğine rağmen bugün kitabın toplam baskı sayısı iki yüzün üstündedir.

Romanın Sovyetler Birliği'nde 1956'dan sonra yapılan bütün baskıları için 1938 tarihli Toplu Eserler baskısı temel alındı. Ancak Sovyetler Birliği'nin yıkılması ve yayıncılığı sınırlayan engellerin ortadan kalkmasıyla birlikte araştırmacılar, pek çok başka eseri olduğu gibi *On İki Sandalye*'yi de yeniden ele almaya başladı.

1997 yılında iki filolog, Mihail Odesski ve David Feldman, el yazmalarını ve yazarların yayıncıya teslim ettiği daktilo kopyalarını esas alarak romanın Rusya'daki "ilk eksiksiz baskısını" yayınladılar. Bu çalışmayı 2001'de İlya İlf'in kızı, filolog ve çevirmen Aleksandra İlf'in imzasını taşıyan "yazar redaksiyonu" takip etti. Bugün Rusya'da kitabın hemen hemen bütün yeni baskıları bu iki çalışmanın ışığında hazırlanmaktadır.

Bu sebepten ötürü ben de çeviri için Sovyetler Birliği dönemi yapılan bir baskı yerine Aleksandra İlf'in hazırladığı metnin 2016 tarihli güncel baskısını tercih ettim.

On İki Sandalye, Rus edebiyatında *modern klasik* tanımını en çok hak eden kitapların başında gelir. Rus kültürü üzerinde bıraktığı etki bir yabancı için şaşırtıcı boyutlardadır. Kitaptan alıntılara bazen gündelik dilde bazen ünlü bir müzik grubunun adında bazen de diplomatik bir söz düellosunun tam ortasında rastlamak işten değildir. Sovyetler Birliği'nde yazılmış her şeye mesafeli yaklaşan Nabokov gibi bir yazar bile *On İki Sandalye*'nin cazibesine karşı koyamamış ve "dâhi ikizler" dediği İlf ve Petrov'u önce *Lolita*'ya, daha sonra da *Solgun Ateş*'e misafir etmiştir.

Peki ana dili Rusça olan insanların romanı bu denli benimsemesi nasıl izah edilebilir?

İlk bakışta zor bir soru gibi görünse de aslında cevabı oldukça basit: İyi edebiyat olmasıyla. Muazzam bir düzyazı ve şiir geleneğine sırtını yaslayıp zihinsel berraklığı içten bir kahkahayla ustaca birleştirebilmesiyle.

Siyasi ve toplumsal altüst oluşlar trajediye olduğu kadar komediye de alan açar. Eskinin unutulmadığı, yeniye ise henüz alışılmadığı, ayak uyduranların ve uyduramayanların yan yana yürüdüğü 1920'ler Rusyası'nda İlf ve Petrov önlerinde açılan bu alanın tek bir santimetrekaresini bile israf etmeden sonuna kadar kullanmış gibidir. Çektikleri fotoğraf öyle isabetlidir ki, aradan geçen bir asra yakın süreye rağmen renkler hala capcanlıdır.

Bize kalansa bu canlılığın tadını çıkarmak. Keyifli okumalar dilerim.

Mustafa Kemal Yılmaz
Haziran 2021, St. Petersburg

Kim kimdir?

HAZİNE AVCILARI

• ***Ostap Bender***: Kombinezoncular kralı. 27 yaşında. *Türk tebaasının oğlu.*

• ***İppolit Matveyeviç Vorobyaninov, Kisa***: Eskinin asiller mümessili, şimdinin nüfus kayıt memuru. 52 yaşında.

• ***Klavdiya İvanovna Petuhova***: Vorobyaninov'un kayınvalidesi. Pırlantaların sahibi. 59 yaşında.

SANDALYE SAHİPLERİ

• ***Aleksandr Yakovleviç, Alchen***: Mahcup hırsız. 2. Stargorod Sosyal Hizmetler Evi'nin müessese müdürü.

• ***Madam Gritsatsuyeva***: Dul, 35-40 yaşlarında. Her şairin hayali ateş parçası kadın.

• ***Yelena Şukina, Yamyam Elloçka***: Ev hanımı.

• ***Ernest Pavloviç Şukin, Elloçka'nın kocası***: Mühendis.

• ***Avessalom Vladimiroviç İznuryonkov***: Nükte yazarı.

• ***Nikifor Lapis-Trubetskoy, namıdiğer Lapsus***: Genç bir şair.

• ***Andrey Mihayloviç Bruns***: Mühendis Bruns.

KOLOMB TİYATROSU

• ***Nikolay Konstantinoviç Syostrin. Nik. Syostrin***: Tiyatronun yönetmeni.

• ***Simbiyeviç-Sindiyeviç***: Sahne tasarımı sorumlusu.

• ***Galkin, Palkin, Malkin, Çalkin ve Zalkind, namı diğer ses tasarımı***: Avangard müzisyenler.

• ***Meçnikov***: Montajcı.

KILIÇ VE SABAN BİRLİĞİ ÜYELERİ

• ***Yelena Stanislavovna Bour***: Eskinin savcı karısı, şimdinin falcısı. 50 yaşında. Gençlik yıllarında Vorobyaninov'un sevgilisi.

• ***Viktor Mihayloviç Polesov***: Aristokrat tamirci.

• ***Maksim Petroviç Çarışnikov***: Eski asilzade ve şehir meclisi üyesi. Yeni düzende Sovyet memuru.

• ***Dyadyev***: *Hızlıpaket*'in sahibi. Manifatura spekülatörü.

• ***Kislyarski***: Odessa Bublik Arteli - Moskova Barankaları'nın sahibi. Spekülatör.

DİĞERLERİ

• ***Bezençuk***: Tabut işleri ustası.

• ***Varfolomey Korobeynikov, Varfolomeyiç***: Eskinin şehremaneti daire memuru, şimdinin ofis emekçisi.

• ***Aleksey Bulanov***: Çilekeş hüssar. Çarlık döneminde kont ve daha sonra keşiş, yeni dönemde foseptik şubesinde at arabası sürücüsü.

• ***Treuhov ve Gavrilin***: Stargorod tramvayını inşa eden mühendis ve yerel yönetici.

• ***Danimarka Prensi ya da Volan kayışı***: Devrimden önce liberal gazetenin, devrimden sonra ise komünist gazetenin yazarı.

• ***Persitski***: *Torna Tezgâhı* gazetesinin muhabiri.

• ***Agafon Vasilyeviç Şahov***: Moda yazarı.

• ***Nikolay Kalaçov, Kolya***: Keşiş Berthold Schwarz öğrenci yurdu sakini. Ostap Bender'in ahbabı.

• ***Yelizaveta Petrovna Kalaçova, Liza***: Kolya'nın karısı.

• ***Panteley İvanopulo***: Eski öğrenci. Ostap Bender'in ahbabı.

• ***Asokin, namı diğer aziz beyefendi***: Torna Tezgâhı gazetesinin veznedarı.

• ***Huntov, namıdiğer dönemle uyumlu adam***: Nikifor Lapis-Trubetskoy'un oda arkadaşı.

Valentin Petroviç Katayev'e
ithaf edilmiştir.

BİRİNCİ KISIM

Stargorod Aslanı

I. Bölüm

Bezençuk ve Nemfler

Uyezd şehri N'de* o kadar çok kuaför dükkânı ve cenaze hizmetleri bürosu vardı ki, şehrin sakinleri sanki dünyaya sırf tıraş olmak, saç kestirmek, başlarını bitkisel losyonla tazelemek ve hemen ardından ölmek için geliyordu. Oysa uyezd şehri N'de insanların doğması, tıraş olması ve ölmesi pek nadirdi. N şehrinde hayat alabildiğine sessizdi. Bahar akşamları insanın aklını başından alırdı, ay ışığı altında yerdeki çamur antrasit gibi parlardı ve şehrin tüm delikanlıları belediye işçileri sendikasının şube sekreterine öyle âşıktı ki, kızcağız üye aidatlarını toplayamazdı.

Aşk ve ölüm meseleleri İppolit Matveyeviç Vorobyaninov'u heyecanlandırmazdı, halbuki vazifesi gereği her gün sabah dokuzdan, yarım saatlik kahvaltı molası hariç, akşam beşe kadar bu meselelere bakmakla görevliydi.

İppolit Matveyeviç sabahları, Klavdiya İvanovna'nın getirdiği damar desenli buzlu cam bardaktan günlük sıcak süt porsiyonunu içip yarı karanlık evceğizinden egzotik ba-

* Çarlık Rusyası'nda guberniya, yani valilikten sonra gelen ve Sovyetler Birliği'nin ilk yıllarında da bir süre varlığını sürdüren idari birim. Merkezi uyezd şehridir. Uyezd şehri N, guberniya şehri N ya da NN şehri Rus edebiyatında taşra il ve ilçeleri ifade eder. (ç.n.)

har ışıklarının doldurduğu geniş ve ferah Yoldaş Gubernski Sokağı'na çıkardı. Uyezd şehirlerinde bundan daha hoş bir sokak görmek olanaksızdı. Sol tarafta, yeşile çalan oluklu camların ardında *Nemf* cenaze bürosunun tabutları gümüş gibi ışıldardı. Sağda, macunu dökülmüş küçük pencerelerin ardında, tabut işleri ustası Bezençuk'un meşeden yaptığı tozlu ve sıkıcı tabutlar yatardı kara kara. Daha ileride Perükâr Ustası Piyer ve Konstantin müşterilerine "tırnakları şımartmayı" ve "eve ondülansiyon servisi" vaat ederdi. Daha daha ileride kuaför salonlu bir otel vardı, ardındaki büyük boş arazideyse sarı bir buzağı dikilir ve tatlı tatlı, yalnız başına sırıtan bir bahçe kapısına yaslanmış paslı tabelayı yalardı:

DEFİN BÜROSU
BAŞIMIZIN ÜSTÜNDE YERİNİZ VAR

Cenaze depolarının sayısı çok olsa da müşteri tabanları geniş değildi. *Başımızın Üstünde Yeriniz Var*, İppolit Matveyeviç'in N şehrine yerleşmesinden üç yıl önce gümlemişti, Bezençuk ustaysa kendini acıya* vurmuş ve hatta bir keresinde teşhirdeki en iyi tabutunu rehin dükkânına vermeye çalışmıştı.

N şehrinde insanlar nadiren ölürdü ve İppolit Matveyeviç bunu herkesten iyi bilirdi, çünkü nüfus dairesinde ölüm ve nikâh kaydı masasına o bakıyordu.

İppolit Matveyeviç'in arkasında çalıştığı masa eski bir mezar kapağına benziyordu. Sol köşesini sıçanlar yok etmişti. Cılız ayakları tütün rengi şişkin kayıt dosyalarının ağırlığı altında titriyordu, ki N şehri sakinlerinin sülalelerine ve çorak taşra toprağında yetişen soyağaçlarına dair bütün bilgileri bu kayıtlardan elde etmek mümkündü.

* Çeşitli bitkilerin 45 derecelik alkolde haşlanmasıyla elde edilen acımsı içki, bitter. (ç.n.)

15 Nisan 1927 Cuma günü, İppolit Matveyeviç her zamanki gibi yedi buçukta uyanmış ve hemen burnunu altın kıskaçlı eski moda kelebek gözlüğüne geçirmişti. Normal gözlük takmazdı. Bir keresinde kelebek gözlüğün hijyenik olmadığına kanaat getirip doğru optikçinin yolunu tutmuş ve sapları altın kaplama, çerçevesiz bir gözlük almıştı. Gözlük başından itibaren hoşuna gitmişti ama karısı (ölümünden kısa bir süre önce) bu halde tıpatıp Milyukov'a* benzediğine dikkat çekince çıkarıp kapıcıya vermişti. Kapıcı gerçi miyop değildi, ama gözlüğe alışmış ve onu memnuniyetle takmıştı.

— Bonjur! –diye şakıdı İppolit Matveyeviç ayaklarını yataktan indirirken kendi kendine. "Bonjur", İppolit Matveyeviç'in keyifli uyandığına işaretti. Uyanırken söylenen "Gut morgen" ise genellikle karaciğerinin şöyle bir yokladığını, elli iki yaşın şakaya gelmediğini ve bugün havanın rutubetli olacağını gösterirdi.

İppolit Matveyeviç kuru bacaklarını savaş öncesinden kalma ısmarlama pantolona soktu, ayak bileklerinin hemen dibinden şeritlerle pantolonu bağladı ve daracık kare burunlu, kısa ve yumuşak çizmelerin içine kendini bıraktı. Beş dakika sonra üstünde, küçük gümüş yıldızlar serpili ay ışığı rengi yelek ve yanardöner lüstrin ceketçik boy gösterdi. Yüzünü yıkayıp kır saçlarında kalan su damlalarını çırpan İppolit Matveyeviç vahşice bıyıklarını oynattı, tereddüt içinde pütürlü çenesine dokundu, kısa kesilmiş alüminyum saçlarında tarağı dolaştırdı ve kibarca gülümseyerek, odaya giren kayınvalidesi Klavdiya İvanovna'yı karşılamaya yöneldi.

— Eppoleet, –diye gürledi kayınvalide,– bugün kötü bir rüya gördüm.

---

* Pavel Milyukov (1859-1943). Anayasal Demokrasi Partisi Kadetler'in lideri ve 1917 yılında Geçici Hükumet'in dışişleri bakanı. Bolşevikler ve Sosyalist Devrimciler iktidarı ele geçirince Avrupa'ya iltica etmiştir. Devrimci solun yanı sıra aşırı sağın da sevmediği bir isimdir. (ç.n.)

"Rüya" kelimesi Fransız aksanıyla telaffuz edilmişti.

İppolit Matveyeviç kayınvalidesine tepeden baktı. Boyu bir metre seksen beş santimetreye kadar çıktığı için bu yükseklikten kayınvalideye bir miktar küçümsemeyle yaklaşmak rahat ve kolaydı.

Klavdiya İvanovna devam etti:

— Rahmetli Mari'yi gördüm, saçları açıktı, belinde de altın kuşak vardı.

Cam ıvır zıvırları tozlanmış misket hazneli demir lamba* Klavdiya İvanovna'nın top gibi gürleyen sesiyle titredi.

— Çok endişeliyim. Korkarım, bir şey olacak.

Son sözler öyle bir kuvvetle telaffuz edildi ki, İppolit Matveyeviç'in tepesindeki saçların her biri ayrı yönde sallandı. Yüzünü buruşturup tane tane,

— Bir şey olacağı yok, maman. Su parasını yatırdınız mı? –diye sordu.

Su parasının yatırılmadığı anlaşıldı. Kaloşlar da yıkanmamıştı. İppolit Matveyeviç kayınvalidesini sevmiyordu. Klavdiya İvanovna aptaldı ve ilerlemiş yaşı günün birinde akıllanacağına dair umut beslenmesine izin vermiyordu. Olağanüstü cimriydi ve bu yayılmacı hissin kök salmasına engel olan tek şey İppolit Matveyeviç'in yoksulluğuydu. Sesi öyle kuvvetli ve yoğundu ki, bilindiği gibi bir kükremesiyle atları çöktüren Aslan Yürekli Richard'ı bile kıskandırırdı. Dahası, en korkuncu da buydu, Klavdiya İvanovna rüya görürdü. Hem de sürekli. Kuşak takan kızlar, sarı dragunski fitili işli eyer örtüleri giydirilmiş atlar, arp çalan kapıcılar, bekçi gocuğu giyip geceleri ellerinde kalatuşkalarla** gezen başmelekler ve hüzünlü bir çınlamayla odanın içinde kendi kendine hoplayıp zıplayan örgü şişleri girerdi rüyasına. Boş

---

* Yüksekliği metal misket dolu bir hazneyle ayarlanan tavana asılı dekoratif gaz lambası. (ç.n.)

** Dragunski: Devrimden önce Çarlık ordusunda görev yapan bir dizi süvari alayının ortak adı. Kalatuşka: Bekçilerin devriye gezerken ses çıkarmak için kullandığı, ucuna iple bir topun bağlı olduğu ahşap el aleti. (ç.n.)

bir kadındı ihtiyar Klavdiya İvanovna. Yetmezmiş gibi, burnunun altında sağlı sollu iki bıyık çıkmıştı ve ikisi de tıraş fırçasına benzerdi.

İppolit Matveyeviç hafif bir sinirle evden çıktı.

Köhne dükkânının girişinde kapı sövesine yaslanıp kollarını kavuşturan tabut işleri ustası Bezençuk dikiliyordu. Ticari girişimlerinin sistematik olarak başarısızlığa uğraması ve uzun süreden beri şifayı insanın içini ısıtan içeceklerde araması nedeniyle ustanın gözleri kedi misali parlak sarıya dönmüştü ve bu gözler sönmeyen bir ateşle yanıyordu.

— Kıymetli misafire selamlar! –diye bağırdı İppolit Matveyev'i görünce tekerleme söyler gibi.– Günaydınlar olsun!

İppolit Matveyeviç kibarlık edip lekeli kastor şapkasını hafifçe kaldırdı.

— Kayınvalideciğiniz nasıllar, sormamda sakınca yoksa?

— Mr-mr-mr, –diye yanıt verdi İppolit Matveyeviç belli belirsiz ve dik omuzlarını silkip yola devam etti.

— Aman sağlığı yerinde olsun da, –dedi Bezençuk acı acı,– zararımız dağları aştı, hamakta hoplayasıca!

Ve yeniden kollarını göğsünde kavuşturup kapıya yaslandı.

Nemf cenaze bürosunun kapısında İppolit Matveyeviç'i bir kere daha oyaladılar.

Nemf'in sahipleri üç kişiydi. İppolit Matveyeviç'e aynı anda eğilerek selam verdiler ve koro halinde kayınvalidenin sağlığını sordular.

— Yerinde, yerinde, –diye yanıt verdi İppolit Matveyeviç,– Her zamanki gibi! Bugün altın bir kız görmüş, saçları açıkmış. Böyle bir rüya işte.

Üç *nemf* bakıştı ve yüksek sesle iç çekti.

Bütün bu konuşmalar İppolit Matveyeviç'i yolundan alıkoymuştu ve âdetinin tersine, vazifesinin başına ancak "İşini bitir, sonra da çık git" yazısının üstünde asılı duran saatin dokuzu beş geçeyi gösterdiği sırada gelebildi.

Dairede İppolit Matveyeviç'e uzun boyu, özellikle de bıyıkları nedeniyle Maciste* adını takmışlardı, halbuki gerçek Maciste'nin hiç bıyığı yoktu.

İppolit Matveyeviç çekmeceden mavi keçe yastığını çıkarıp masanın üstüne koydu, bıyıklarını doğru yönde (masa çizgisine paralel) düzeltti ve üç mesai arkadaşından bir miktar yüksekte kalacak şekilde yastığın üzerine oturdu. İppolit Matveyeviç'in korktuğu basur değil, pantolonunun yıpranmasıydı, bu yüzden kullanıyordu mavi keçeyi.

Sovyet memurunun bütün bu karmaşık el hareketlerini çekingenlikle izleyen iki genç beklemedeydi: bir erkek ve bir kız. Dairenin genel havası, alizarinli mürekkep kokusu, sık sık ve derin derin soluyan saat ve en çok da "İşini bitir, sonra da çık git" yazılı sert afiş, vatkalı çuha ceket giyen erkeğin moralini fevkalade bozmuştu. Ceketli adam işine henüz başlamamıştı gerçi, ama daha şimdiden çıkıp gitmek istiyordu. Buraya gelmesine sebep olan iş o kadar önemsiz görünüyordu ki gözüne, bunun için kır saçlı mühim yurttaşı, yani İppolit Matveyeviç'i rahatsız etmeye vicdanı el vermiyordu. Gelen şahsın işinin küçük olduğunu ve bekleyebileceğini İppolit Matveyeviç de biliyordu, bu yüzden 2 numaralı klasörü açıp yanağını kıvırarak kağıtlara gömüldü. Parlak siyah şerit işli uzun ceket giyen kız erkekle fısıldaştı ve utancından yana yana yavaş adımlarla İppolit Matveyeviç'e doğru ilerlemeye başladı.

— Yoldaş, –dedi,– burada nerede kıyılıyor acaba...

Ceketli erkek sevinçle nefes aldı ve kendinin de beklemediği bir sesle haykırdı:

— Nikâh!

İppolit Matveyeviç çiftin arkasında durduğu parmaklığa baktı dikkatle.

— Doğum mu? Ölüm mü?

— Nikâh, –diye tekrarlardı ceketli erkek ve tereddütle iki yana baktı.

---

* İtalyan sinemasında 1910'lardan itibaren boy göstermiş "süper kahraman." (ç.n.)

Genç kız kıkırdadı. Bundan sonrası kolaydı. İppolit Matveyeviç hokkabaz kıvraklığıyla işe koyuldu. Yaşlı kadınlara özgü bir yazıyla yeni evlenenlerin adlarını kalın defterlere işledi, gelinin avludan bir koşu tutup getirdiği şahitleri katı bir sorgudan geçirdi, kare mühürleri uzun uzun ve nazikçe hohladı ve hafifçe doğrulup yıpranmış pasaportları kaşeledi. Yeni evlilerden iki ruble alıp bir makbuz veren İppolit Matveyeviç tebessüm ederek "Sırrın* tamamlanması için," dedi ve alışkanlığı üzere göğsünü çıkarıp (zamanında korse giyerdi) harikulade endamıyla upuzun doğruldu. Sarı kalın huzmeler apolet gibi düşüyordu omuzlarına. Görünüşü biraz komik ama olağanüstü törenseldi. Kelebek gözlüğünün bikonkav camları beyaz projektörler gibi ışık saçarken gençler de kuzu kuzu dikiliyordu.

— Gençler, –diye ilan etti İppolit Matveyeviç merasim havasında,– eskilerin deyimiyle "kanuni nikâhınızı" tebrik etmeme izin verin. Sizin gibi el ele tutuşup ebedi ülküleri gerçekleştirmek üzere adım atan gençleri görmek benim için ne büyük bir mutluluk, bilemezsiniz!

Bu tiradın ardından İppolit Matveyeviç yeni evlilerin elini sıktı, yerine oturdu ve kendinden epey memnun 2 numaralı klasördeki kâğıtları okumaya devam etti.

Yan masada memurlar hokkalarına pıskırdı.

Mesainin sakin seyri başlamıştı. Ölüm ve nikâh kaydı masasını rahatsız eden kimse yoktu. Pencerede ilkbahar soğuğu yüzünden büzüşe büzüşe evlerine dağılan vatandaşlar göze çarpıyordu. Tam öğle vakti *Pulluk ve Çekiç*** kooperatifinde bir horoz öttü. Kimse buna şaşırmadı. Sonra bir motordan çıkan metalik ördek sesleri ve yırtıcı kuş çığlıkları işitildi. Yoldaş Gubernski Sokağı'ndan eflatun bir duman bulutu yükseldi. Çığlık kuvvetlendi. Bir süre sonra bulutun

---

* Hıristiyanlıkta tanrının bizzat katıldığına inanılan ayin, sakrament. Yedi sakramentten biri evlilik ayinidir. (ç.n.)

** Sovyet Rusya'nın orak-çekiçten önceki ilk sembolü. (ç.n.)

ardından uicrakomun* minicik bir radyatöre ve kocaman bir karosere sahip 1 plaka numaralı makam aracının konturları belirdi. Otomobil çamurun içinde debelene debelene Staropanskaya Meydanı'nı geçti ve zehirli dumanın içinde sallanarak kayboldu. Olayı yorumlayan memurlar bunun muhtemel bir işten çıkarma dalgasıyla bağlantısını sorgulayarak uzun süre daha pencerenin önünde dikildi. Bir vakit sonra ahşap kaldırımlardan dikkatle Bezençuk usta geçti. Günlerdir birilerinin ölüp ölmediğini sorarak şehri adımlıyordu.

Yasanın emrettiği yarım saatlik kahvaltı molası başladı. Her yeri ağız dolusu şapırtılar doldurdu. Torununu kaydettirmek isteyen ihtiyar bir kadını meydanın ortasına kovaladılar.

Kopya kâtibi Sapejnikov herkesin artık en ince ayrıntısına kadar öğrendiği avcılık hikâyelerine başladı. Bu hikâyelerin içerdiği tüm mana, av sırasında votka içmenin hoş, hatta zaruri bir şey olduğundan ibaretti. Kâtibin ağzından bunun dışında laf almanın imkânı yoktu.

— Evet efendim, –dedi İppolit Matveyeviç ironiyle,– iki yarım şişenin icabına baktığınızı lütuf buyurdunuz az evvel... Peki ama sonra ne oldu?

— Sonra mı? Sonra dedim ki, tavşan iri saçmayla vurulur... İşte böyle. Bunun üzerine Grigori Vasilyeviç benimle bahse tutuştu ve bir *garabet*** kaybetti... Garabetin de icabına baktık, üstüne de bir *yüzdebirlik* ıslattık. İşte böyle oldu.

---

* Uyezd İcra Komitesi. İcrakomlar Sovyet hükümetini temsilen bulundukları şehirleri yönetmiştir. Yeni düzenin Rus diline etkisinin en çok hissedildiği konuların başında kısaltmalar gelir. 1917'den sonra bazılarını ana dili Rusça olanların bile anlamakta zorlandığı kısa söylenişler dili adeta istila etmiştir. Bu olgu *On İki Sandalye*'de de kendine yer bulmuştur. Çeviride bu kısaltmaların bazılarını açıkladık, deşifre edilmesi kolay olanları ise okurun hayal gücüne bırakıtk. (ç.n.)

** Devrim öncesi Rus coğrafyasında içki hacmi, kova denilen 12,29 litrelik bir ölçüyle ölçülür, daha küçük ölçüler kovaya nispetle belirtilirdi. "Çeyrek" ya da (şişenin şeklinden dolayı) "kaz" kovanın dörtte birine eşitken, "çeyrek" de dört "garabet" ya da "kozalağa" denkti. "Yüzdebir" kovanın yüzde birine karşılık gelir. En küçük ölçüyse kovanın iki yüzde birine karşılık gelen "alçak"tır. (ç.n.)

— Hmmm! –dedi İppolit Matveyeviç sinirlenip,– Peki tavşanlar? İri saçmayla mı ateş ettiniz tavşanlara?

— Bekleyin, kesmeyin sözümü. Tam o sırada at arabasıyla Donnikov geldi, samanın altına kocaman bir *kaz* saklamış serseri, bir çeyrek de şarap...

Sapejnikov renksiz damağını meydana çıkararak kahkaha attı.

— Dördümüz birlikte koca kazın hakkından geldik, sonra da yatıp uyuduk, zaten ava erken çıkmak lazım. Sabah kalktık. Hâlâ karanlık ve soğuk. Mentollü şeker anlayacağınız... Baktım, bende bir yarım *kozalak* var. İçtik. Ama yetmedi. Titremasyon! Kocakarı *yirmidebirlik* yetiştirdi. Köyde büyücülük eden böyle bir kadın var. Şarap satıyor...

— Peki ne zaman avlandınız, merakımı mazur görün?

— O zaman avlandık işte... Grigori Vasilyeviç'e öyle bir hal geldi ki! Beni bilirsiniz, hiç kusmam... Hatta hafiflemek adına bir tane de *alçağın* icabına baktım. Donnikov serserisi yine arabaya atladı, sonra da bastı gitti. "Bir yere ayrılmayın, çocuklar –dedi.– Şimdi bir şey daha getireceğim." Getirdi tabii. Sonra herkes yumuldu *kırktabirliklere*, Çekiç'te başka bir şey kalmamış. Köpeklere bile içirdik...

— Peki ya av?! Av ne oldu? –diye bağırdı herkes.

— Sarhoş köpeklerle av mı olur? –dedi Sapejnikov gücenip.

— Dünkü çocuk! –diye fısıldadı İppolit Matveyeviç ve sinirle masasına yöneldi.

Yarım saatlik kahvaltı molası böylece sona erdi.

*

Mesai bitmek üzereydi. Yan tarafta sarılı beyazlı çan kulesinde olanca güçleriyle çanlar çaldı. Camlar titreşti. Çan kulesinden ekin kargaları döküldü, meydanın üzerinde bir süre miting yaptılar, sonra da uçup gittiler. Akşam göğü boşalan meydanın üstünde buz kesiyordu.

Daireye başında kasketi ve sırtında tüy yakalı gocuğuyla kızıl sakallı bir milis memuru girdi. Koltuğunun altında dikkatle tuttuğu keten kaplı, yağlı, küçük bir teslimat defteri vardı. Milis memuru fil çizmelerini çekine çekine vurup İppolit Matveyeviç'e yaklaştı ve göğsünü yıkıldı yıkılacak gibi duran parmaklığa dayadı.

— Merhaba, yoldaş, –dedi dolgun sesle milis teslimat defterinden büyük bir evrak çıkarırken,– müdür yoldaş gönderdi, kayıt için dikkatinize.

Kâğıdın içeriği şöyleydi:

"Vazife yazısı. Nüfus dairesine. Yoldaş Vorobyaninov! Sana zahmet. Bugün bir oğlum oldu. Sabah saat 3'ü 15 geçe. Sıraya almadan kaydını yapıver, formalitelerle zaman kaybetmeyelim. Oğlumun adı İvan, soyadı benimkiyle aynı. Komünist selamlar. Uyezd milis müdürü vekili Perervin."

İppolit Matveyeviç elini çabuk tuttu ve formalitelerle zaman kaybetmeden, sıraya da almadan (zaten hiç sıra olmazdı) uyezd milisinin yavrusunu kaydetti.

Milis memurundan gelen tütün kokusu Büyük Petro'yla yarışırdı ve hassas bir insan olan İppolit Matveyeviç ancak memur ayrıldığında rahat nefes aldı.

İppolit Matveyeviç'in de çıkma vakti gelmişti. Bugün doğacak her şey doğmuş, kalın defterlere işlenmişti. Nikâh kıydırmak isteyen herkes kıydırmış, onlar da kalın defterlere işlenmişti. Fakat, adeta tabutçuları iflas ettirmek ister gibi, tek bir ölüm olayı bile olmamıştı. İppolit Matveyeviç dosyaları kapattı, keçe yastığı çekmeceye sakladı, tarakla bıyıklarını kabarttı ve tam ateş soluyan çorbanın hayaliyle çıkmaya hazırlanıyordu ki dairenin kapısı açıldı ve tabut işleri ustası Bezençuk eşikte belirdi.

— Kıymetli misafire selamlar, –diye gülümsedi İppolit Matveyeviç.– Ne söyleyecektin?

Ustanın yabani suratı, çöken alacakaranlıkta bile parlıyordu ama hiçbir şey söyleyemedi.

— Ee? –diye sordu İppolit Matveyeviç daha sert.

— Hamakta hoplayasıca *Nemf*'in verdiğine mal mı denir? –dedi tabut ustası belli belirsiz.– Müşteriyi tatmin eder mi hiç? Bir tabuta bile ne kadar tahta gidiyor...

— Ne? –diye sordu İppolit Matveyeviç.

— *Nemf*'i diyorum... Tek bir dükkâncık üç aileyi besliyor. Malzemeleri o eski malzeme değil artık, işlemeleri daha kötü, püsküller de seyrek, hamakta hoplayasıca. Bense eski firmayım. 1907'de kurulmuşum. Benim tabutlar bir içim su, seçmece, hususi...

— Ne diyorsun sen, delirdin mi? –diye sordu İppolit Matveyeviç uysallıkla ve çıkışa yöneldi.– Tabutların arasında bir gün aklını oynatacaksın.

Bezençuk kibarlık ederek kapıyı sertçe çekti, İppolit Matveyeviç'e yol verdi, kendisi de adeta sabırsızlıktan titreyerek peşine takıldı.

— *Başımızın Üstünde Yeriniz Var* olsa neyse! Onların brokar döşemeleriyle kimse yarışamazdı, hatta hamakta hoplayasıca, Tver'dekiler bile. Ama şimdi, açık söylüyorum, benim malımdan daha iyisi yok. Aramayın bile.

İppolit Matveyeviç öfkeyle döndü, bir saniyeliğine kızgın kızgın Bezençuk'a baktı ve adımlarını hızlandırdı.

Bugün mesai sırasında herhangi bir tatsızlık yaşamamasına rağmen kendini epey berbat hissetti.

Nemf'in üç sahibi dükkânlarının önünde, İppolit Matveyeviç'in sabah onları bıraktığı pozda dikilmeye devam ediyordu. Sanki o vakitten bu yana birbirlerine tek kelime dahi etmemişlerdi ama yüzlerindeki şaşırtıcı değişim, gözlerinde bahtiyarlıkla parlayan esrarengiz memnuniyet önemli bir bilgiye sahip olduklarına işaret etmekteydi.

Bezençuk ticari hasımlarını görünce çaresizce elini savurdu, durdu ve Vorobyaninov'un arkasından fısıldadı:

— Otuz iki rubleciğe bırakırım.

İppolit Matveyeviç alnını buruşturarak adımlarını hızlandırdı.

— Veresiye de olur, –diye ilave etti Bezençuk.

Nemf'in üç sahibiyse hiçbir şey söylemiyordu. Habire kasketlerini çıkarıp kibarca selam vererek sessiz sedasız Vorobyaninov'un arkasından seğirttiler.

Tabutçuların saçma sapan askıntılıklarına adamakıllı sinirlenen İppolit Matveyeviç her zamankinden daha hızlı adımlarla koşarak sundurmaya çıktı, sinirle ayaklarındaki çamuru basamakla sıyırdı ve fevkalade kuvvetli iştah ataklarının etkisi altında sahanlığa girdi. Odadan karşısına Frolus ve Laurus Kilisesi'nin papazı Peder Fyodor çıktı hararet yayarak. Sağ eliyle cüppesini toplayan Peder Fyodor İppolit Matveyeviç'e aldırmadan süratle çıkışa yöneldi.

Bunun üzerine İppolit Matveyeviç içeride aşırı bir temizliğin yanı sıra az sayıdaki mobilyanın düzeninde yeni, gözleri rahatsız eden bir dağınıklık fark etti ve burnunda kuvvetli bir ilaç kokusundan ileri gelen bir gıdıklanma hissetti. İppolit Matveyeviç'i ilk odada komşusu, ziraatçının karısı Kuznetsova karşıladı. Kadın fısıltıyla ellerini sallamaya başladı:

— Durumu kötüye gidiyor, az evvel günah çıkardı. Çizmelerinizi vurmayın.

— Vurmam, –diye yanıt verdi İppolit Matveyeviç boyun eğerek.– Peki ne oldu?

Madam Kuznetsova dudaklarını içine çekti ve eliyle ikinci odanın kapısını gösterdi:

— Şiddetli bir kalp krizi.

Besbelli başka birine ait olan ve arz ettikleri önem nedeniyle hoşuna giden sözleri tekrarlayarak ilave etti:

— Hastalık ölümle sonlanabilir. Bütün gün ayaktaydım. Sabah kıyma makinesini almak için geldim, baktım, kapı açık, mutfakta kimse yok, bu odada da öyle, sonra durup düşündüm, Klavdiya İvanovna, dedim, kuliç* için un alma-

* Paskalya için pişirilen kekle ekmek arası hamur işi. (ç.n.)

ya gitti herhalde. Geçen gün söylüyordu öyle bir niyeti olduğunu. Un işi şimdilerde nasıl, siz de biliyorsunuz, erkenden almazsanız...

Madam Kuznetsova'ya kalsa daha uzun süre anlatırdı unu, pahalılığı ve Klavdiya İvanovna'yı yerde fayans sobanın dibinde büsbütün ölü gibi yatarken nasıl bulduğunu, ama yan odadan gelen inleme sesi İppolit Matveyeviç'in kulaklarını kavurup işitme duyusunu elinden aldı. Hafifçe hissizleşen eliyle çabucak haç çıkardı ve kayınvalidenin odasına geçti.

II. Bölüm

Madam Petuhova'nın Vefatı

Klavdiya İvanovna bir elini başının altına sokmuş, sırtüstü yatıyordu. Hanımefendilerin şantekler* giyip adına *tango* denen o Arjantin dansını yapmaya henüz başladıkları kim bilir hangi yılda, kim bilir hangi modanın parçası olmuş yoğun kayısı rengi bir başlık vardı başında.

Klavdiya İvanovna'nın yüzü törensel ama katiyen ifadesizdi. Gözleri tavana bakıyordu.

— Klavdiya İvanovna! –diye seslendi Vorobyaninov.

Kayınvalide hızlı hızlı dudaklarını oynattı, ama İppolit Matveyeviç, kulağının alışkın olduğu o borazansı sesler yerine cansız, ince ve öyle acınası bir inleme işitti ki, yüreği sızladı. Gözünden beklenmedik bir süratle parlak bir gözyaşı damlası yuvarlandı ve cıva gibi yüzünde kaydı.

— Klavdiya İvanovna, –diye tekrarladı Vorobyaninov,– neyiniz var?

Ama sorusu yine cevapsız kaldı. Yaşlı kadın gözlerini kapadı ve hafifçe yan döndü.

Odaya sessizce ziraatçının karısı girdi ve İppolit Matveyeviç'in elinden tutup tıpkı bir oğlan çocuğunu yıkanmaya götürür gibi dışarı çıkardı.

---

* Edmond Rostand'ın 1908 tarihli Şantekler oyunundan sonra moda olmuş parlak renkli etek. (ç.n.)

— Uyudu. Doktor rahatsız edilmesin dedi. Cancağızım, sizin yapacağınız iş eczaneye gitmek. Şu makbuzu alın ve buz torbası kaç paraymış öğrenin.

İppolit Matveyeviç Madam Kuznetsova'nın bu gibi işlerdeki tartışmasız üstünlüğünü sezip her söylediğine boyun eğdi.

Eczanenin yolu uzundu. İppolit Matveyeviç reçeteyi liseliler gibi avcunda sıkıp aceleyle sokağa çıktı.

Hava neredeyse kararmıştı. Dağılmak üzere olan günbatımının meydana getirdiği dekorun önünde, ladin bahçe kapısına dayanmış vaziyette ekmek ve soğan dişleyen tabut işleri ustası Bezençuk'un zar zor ayakta durabilen silueti görünüyordu. Hemen yanında üç *nemf* çömelmiş, kaşıklarını yalaya yalaya demir bir çömlekten karabuğday lapası yiyordu. Tabutçular İppolit Matveyeviç'i görünce asker misali hazırola geçtiler. Bezençuk darılmışçasına omuz silkti ve elini rakiplerinden tarafa uzatıp homurdandı:

— İnsanın ayağına dolanıyor hamakta hoplayasıcalar.

*

Staropanskaya Meydanı'nın ortasında, Şair Jukovski'nin, kaidesine "Toprağın kutsal hayallerinde bir tanrıdır şiir" yazısı işli küçük büstünün önünde, Klavdiya İvanovna'nın ağır hasta olduğu haberiyle tetiklenen canlı sohbetler gerçekleşiyordu. Toplanan yurttaşların ortak düşüncesini "hepimiz o yolun yolcusuyuz" ve "tanrının verdiğini yine tanrı alır" ifadeleriyle özetlemek mümkündü.

Kendisine *Andrey İvanoviç* diye seslenildiğinde de yanıt vermekten imtina etmediği görülen kuaför *Piyer ve Konstantin*, Moskova'da çıkan *Ogonyok* dergisinden edindiği tıp birikimini sergileme fırsatını burada da kaçırmadı.

— Çağdaş bilim, –diyordu Andrey İvanoviç,– imkânsızın kapısına dayandı. Mesela müşterinin çenesinde sivilce çıktı diyelim. Eskiden iş kan zehirlenmesine kadar giderdi, ama

dediklerine göre, şimdi Moskova'da, bilmiyorum doğru mu yoksa yalan mı, her müşteride sterilize edilmiş ayrı bir fırça kullanılıyormuş.

Yurttaşlar uzun uzun iç çektiler.

— Andrey, işte şimdi saçmaladın...

— Her insana ayrı fırça nerede görülmüş? Uyduruyor işte!

Hatta eskinin kafa emekçisi, şimdinin tezgâh işletmecisi Prusis çileden çıkmak üzereydi:

— Yapmayın, Andrey İvanoviç, Moskova'da, son nüfus sayımına göre iki milyondan fazla insan yaşıyor! Demek ki iki milyondan fazla fırça lazım, öyle mi yani? Ne orijinal ama.

Konuşma hararetli biçimler alıyordu ve eğer Osıpnaya Sokağı'nın sonunda İppolit Matveyeviç görünmese, nasıl sonuçlanacağını kimse bilemezdi.

— Yine eczaneye koştu. Demek ki iş kötü.

— İhtiyar gidici. Bezençuk'un kendini bilmez halde şehirde dolaşması boşuna değil.

— Doktor ne diyor peki?

— Doktor ne desin! Sigorta sandığındakiler doktor mu sanki? Yürüyerek girer, sürünerek çıkarsın!

Ne zamandır tıbbi bir laf edebilmek için fırsat kollayan *Piyer ve Konstantin* hırsız gibi etrafı kolaçan edip ağzını açtı:

— Şimdi asıl kudret hemoglobinde.

Bunu söyleyip sustu *Piyer ve Konstantin.*

Hemoglobinin gizemli kudreti hakkında her biri kendilerinde ayrı düşüncelere dalan şehir sakinleri de sustular.

Ay yükselip nane rengi ışığı Jukovski'nin minyatür büstünü aydınlattığında, şairin bakır sırtına tebeşirle yazılmış kısa bir küfür apaçık seçilir hale geldi.

Bu türde bir yazı büstün üzerinde ilk kez 15 Haziran 1897'de, abide açıldıktan hemen sonraki gece ortaya çıkmıştı. Ve polis kuvvetlerinin, hatta daha sonra milis kuvvet-

lerinin* tüm çabalarına rağmen hakaretamiz yazı şaşmaz bir titizlikle her gün yeniden ortaya çıktı.

Dışı panjurlu ahşap evlerde semaverler çoktan şarkı söylemeye başlamıştı. Akşam yemeği vakti gelmişti. Yurttaşlar boşa zaman kaybetmeyip dağıldılar. Bir rüzgâr esti.

Bu esnada Klavdiya İvanovna ölüyordu. Bazen su istiyor, bazen kalkması ve tamire verdiği İppolit Matveyeviç'in bayramlık ayakkabılarını alması gerektiğini söylüyor, bazen kendi ifadesiyle insanı nefessiz bırakan tozdan şikâyet ediyor, bazen de bütün lambaların yakılmasını istiyordu.

Heyecanlanmaktan artık yorulan İppolit Matveyeviç odayı adımlamaktaydı. Evin geçimiyle alakalı nahoş düşünceler zihnine sızıyordu. Yardım sandığından avans çekmesi, papaz ayarlamak için koşturması ve akrabaların başsağlığı dileyen mektuplarına cevap yetiştirmesi gerekeceğini düşünüyordu. Biraz kafa dağıtmak için sundurmaya çıktı. Ayın yeşil ışığı altında tabut işleri ustası Bezençuk dikiliyordu.

— Emriniz nedir, Bay Vorobyaninov? –diye sordu usta kasketini göğsüne bastırıp.

— Madem öyle, –diye cevap verdi İppolit Matveyeviç asık suratla.

— Hamakta hoplayasıca *Nemf*'inki de mal mı! –diye heyecanlandı Bezençuk.

— Şeytan alsın seni e mi! Yemin ederim bıktırdın!

— Bir şey demedim ki. Püsküllerle brokarı dedim şadece. Nasıl yapalım, hamakta hoplayasıca? Birinci sınıf mı olsun, *prima* mı? Ya da nasıl?

— Püskülsüz ve brokarsız. Basit ahşap bir tabut olsun. Bildiğin çam. Anladın mı?

Bezençuk her şeyi anladığını göstermek için parmağını dudaklarına götürdü, arkasını döndü ve kasketiyle denge sağlamaya çalışmasına rağmen yine de yalpalayarak gerisin-

---

* 1917 sonrasında kurulan yeni rejim polis yerine milis kelimesini koymuştur. Bu kullanım günümüzde de devam etmektedir. (ç.n.)

geri yola düştü. İppolit Matveyeviç ustanın zil zurna sarhoş olduğunu ancak bunun üzerine fark etti.

İppolit Matveyeviç bir kere daha ruhunda olağanüstü bir berbatlık hissetti. Boşalan ve kirlenen dairenin içine nasıl gireceğini hayal edemiyordu. Büyük rahatlıklar ve geniş alışkanlıkları elinden alan devrimden sonra binbir zahmetle meydana getirdiği o küçük rahatlıklar ve alışkanlıklar sanki kayınvalidesinin ölümüyle birlikte kaybolacaktı. "Evlenmeli mi? –diye düşündü İppolit Matveyeviç,– Ama kiminle? Milis müdürünün yeğeniyle mi, Prusis'in kız kardeşi Varvara Stepanovna'yla mı? Yoksa ev işçisi* mi tutmalı? Daha neler! Adamı mahkemelerde süründürür. Üstelik de masraflı."

İppolit Matveyeviç'in gözlerinde hayat bir anda karardı. Dünyadaki her şeye karşı bir kızgınlık ve tiksinti duygusuyla dolarak yeniden eve döndü.

Klavdiya İvanovna artık sayıklamıyordu. Sırtı yastıklarla yükseltilmiş vaziyette yattığı yerden tamamen anlamlı, hatta sanki biraz da sert bakışlar atıyordu içeri giren İppolit Matveyeviç'e.

— İppolit, –diye fısıldadı apaçık,– yanıma oturun. Size anlatmam gerek...

İppolit Matveyeviç gayrımemnun oturdu, bir yandan da kayınvalidenin zayıflamış bıyıklı yüzünü inceliyordu. Gülümsemeyi ve moral verici bir şeyler söylemeyi denedi. Ama gülümseme yabani bir şekil almış, moral verici sözlerse hiç bulunamamıştı. İppolit Matveyeviç'in gırtlağından yersiz bir "bik" sesi fırladı sadece.

— İppolit, –diye tekrarladı kayınvalide,– misafir odası takımımızı hatırlıyor musunuz?

— Hangisini? –diye sordu İppolit Matveyeviç sadece çok hasta insanlara gösterilmesi mümkün bir kibarlıkla.

— Hani şu... İngiliz basması döşeli...

— Ha, benim evimdekini mi diyorsunuz?

---

* 1917'den sonra "hizmetçi" yerine dile giren ifade. (ç.n.)

— Evet, Stargorod'daki...

— Hatırlamaz olur muyum... Kanepe, bir düzine sandalye ve altı ayaklı yuvarlak masa. Muhteşem bir mobilyaydı, Gambs* imalatı... Peki, nereden aklınıza geldi şimdi?

Ama Klavdiya İvanovna cevap veremedi. Yüzü yavaş yavaş bakır sülfat rengine bürünmeye başladı. Nedense İppolit Matveyeviç de nefessiz kalmıştı. Konağındaki misafir odasını, simetrik yerleştirilmiş kıvrık bacaklı ceviz mobilyaları, cilalı döşemeyi, antik kahverengi kuyruklu piyanoyu ve duvarlarda yüksek mertebelerdeki akrabaların dagerryotipilerinin asılı olduğu oval siyah çerçeveleri açık seçik hatırlamıştı.

Tam bu sırada Klavdiya İvanovna tahta gibi kayıtsız bir sesle,

— Sandalyenin oturağına pırlantalarımı dikmiştim. – dedi.

İppolit Matveyeviç yaşlı kadına yan gözle baktı.

— Ne pırlantası? –diye sordu otomatik, hemen ardından da ilave etti.– Arama sırasında el koymamışlar mıydı onlara?

— Pırlantaları sandalyeye sakladım, –diye ısrarla tekrarladı yaşlı kadın.

İppolit Matveyeviç ayağa fırladı ve Klavdiya İvanovna'nın gaz lambasının ışığıyla aydınlanan taşlaşmış yüzüne bakınca sayıklamadığını anladı.

— Pırlantalarınızı! –diye bağırdı sesinin kuvvetinden kendi de korkarak.– Sandalyeye! Kim soktu bu fikri aklınıza? Neden bana vermediniz?

— Kızımın malını mülkünü har vurup harman savurmuşken nasıl verebilirdim size? –dedi yaşlı kadın sakin ama fena bir sesle.

İppolit Matveyeviç'in oturmasıyla kalkması bir oldu. Kalbi bütün vücuda gümbür gümbür kan pompalıyordu. Başı zonklamaya başladı.

---

* Alman mobilya ustası Heinrich Daniel Gambs (1765-1831). 1790'lardan sonra Rusya'da çalışmaya başlamış ve kurduğu firmanın mobilyaları varlıklı kesimlerde büyük ilgi görmüştü. (ç.n.)

— Ama pırlantaları çıkardınız sonra değil mi? Burada mı şimdi?

Yaşlı kadın hayır manasında başını salladı.

— Vakit bulamadım. Ne kadar çabuk ve beklenmedik olmuştu kaçışımız, siz de hatırlarsınız. Terrakotta lambayla şöminenin arasında duran sandalyenin içinde kaldılar.

— Ama bu delilik! Kızınıza ne kadar da benziyorsunuz! –diye avaz avaz bağırdı İppolit Matveyeviç.

Ve artık ölüm döşeğindeki bir hastanın başında olmaktan çekinmeden oturduğu sandalyeyi gürültüyle geri itti ve odanın içinde aşağı yukarı dolanmaya başladı. Yaşlı kadın İppolit Matveyeviç'in hareketlerini tepki vermeden izliyordu.

— Bu sandalyelerin hangi ellere düşebileceğini hayal edebiliyor musunuz bari? Yoksa siz kraliyet mücevherlerinizi gelip alana kadar evimin misafir odasında uslu uslu dururlar diye mi düşünüyorsunuz?

Yaşlı kadın cevap vermedi.

Evrak memurunun kelebek gözlüğü öfkenin etkisiyle burnundan fırladı, altın sapıyla birlikte bir an için diz hizasında parladı, sonra da yere düştü.

— Naşıl? Yetmiş binlik pırlantayı sandalyeye tıkmak! Hem de üstünde kim bilir kimin oturduğu bir sandalyeye!..

Bunun üzerine Klavdiya İvanovna hıçkırdı ve tüm gövdesiyle yatağın kenarına devrildi. Kolu yarım daire çizerek İppolit Matveyeviç'i yakalamaya yeltendi, ama hemen o anda eflatun kapitone battaniyenin üzerine düştü.

İppolit Matveyeviç korkudan ciyak ciyak bağırarak komşu kadının kapısına dayandı.

— Ölüyor galiba!

Ziraatçının karısı iş bilir bir edayla haç çıkardı ve merakını gizlemeden kocası, yani sakallı ziraatçıyla birlikte İppolit Matveyeviç'in evine koştu. Vorobyaninov'sa sersemlemiş bir halde kendini şehir parkına attı.

Ziraatçı karı-koca, hizmetçileriyle birlikte rahmetlinin odasını toparlarken, İppolit Matveyeviç banklara çarpa çarpa ve vakitsiz bahar aşkı yüzünden soğuktan buz kesen çiftleri çalı zannede zannede parkta dolanıyordu.

İppolit Matveyeviç'in kafasında neler kaynadığını ancak şeytan bilebilirdi. Çingene koroları şarkı söylüyor, iri göğüslü hanımefendilerden oluşan orkestralar mütemadiyen Tango Amapá icra ediyor ve gözlerinin önüne Moskova kışıyla birlikte yayalara küçümseyerek fırklayan uzun boylu siyah bir koşu atı geliyordu. İppolit Matveyeviç'in gözlerinin önüne bir sürü başka şey geliyordu: portakal renkli harikulade pahalı içlikler, sadık uşaklar, muhtemel bir Cannes gezisi...

İppolit Matveyeviç tam adımlarını yavaşlatmıştı ki birden tabut işleri ustası Bezençuk'un bedenine takıldı. Usta, park yoluna enlemesine yatmış, üstünde gocukla uyuyordu. Çarpmanın etkisiyle uyandı, hapşırdı ve dipdiri ayağa kalktı.

— Hiç endişe buyurmayın, Bay Vorobyaninov, –dedi heyecanla, sanki az evvel başlamış bir sohbeti sürdürüyordu.– Tabut dediğin çalışmayı sever.

— Klavdiya İvanovna öldü, –diye bildirdi sipariş sahibi.

— Ne diyelim, mekânı göklerin krallığı olsun, –diye onayladı Bezençuk.– Rabbe yürüdü demek ki ihtiyar... Yaşlı kadınlar her zaman *rabbe* yürür... Ya da *ruhlarını tanrıya teslim eder*, nasıl bir yaşlı kadın olduğuna bağlı. Sizinki mesela, bedenen de küçüktü, demek ki rabbe yürüdü. Daha iri ya da daha zayıf olsaydı ruhunu tanrıya teslim etti sayılırdı...

— Nasıl sayılır? Kim sayar?

— Biz sayarız. Ustalar. Mesela siz, dikkat çekici bir görünüşünüz var, gerçi biraz zayıfsınız ama uzun boylusunuz. Siz, ola ki, tanrı gecinden versin, ölecek olursanız, *kayığa bindi* deriz. Ölen kişi ticaret erbabıysa, yani eski tüccar loncası üyelerinden ise *kalanlara uzun ömür diledi* demektir. Daha alt rütbeden biriyse, mesela bir kapıcı, ya da bir köylü, o zaman da, *uzandı* ya da *ayaklarını uzattı* denir. Ama

en kuvvetliler öldüğünde, misal demiryolu kondüktörleri ya da yönetimden birileri, o zaman *meşeyi kökletmiş* sayılır. Onlar hakkında, "Duydunuz mu, bizimki meşeyi kökletti," derler.

İnsan ölümlerine dair bu acayip sınıflandırmayla şaşkına dönen İppolit Matveyeviç sordu:

— Peki sen öldüğünde, bir usta olarak yani, senin için ne diyecekler?

— Ben küçük bir insanım. "Bezençuk tıngırdadı" derler, başka da bir şey demezler, –dedi ve kaskatı ekledi:– Benim meşeyi kökletmem ya da kayığa binmem imkânsız: kalıplı değilim... Peki tabutu ne yapalım, Bay Vorobyaninov? Püsküller brokar koymadan mı gömeceksiniz?

Ama İppolit Matveyeviç bir kere daha göz kamaştıran hayallere daldı ve cevap vermeden ilerledi. Bezençuk parmaklarıyla bir şeyler hesaplayarak ve âdeti olduğu üzere mırıldana mırıldana peşinden yürüdü.

Ay çoktan sırra kadem basmıştı. Hava kış gibi soğuktu. Su birikintileri bir kere daha gofret gibi çıtırdayan buz tabakalarıyla kaplanmıştı. İki yol arkadaşının çıktığı Yoldaş Gubernski Sokağı'nda rüzgâr tabelalarla dövüşüyordu. Staropanskaya Meydanı tarafından inen perde sesleriyle birlikte cılız atların çektiği bir itfaiye arabası çıktı.

İtfaiyeciler yelken bezli ayaklarını kasadan sarkıtmış, kasklı kafalarını sallaya sallaya kasten berbat bir sesle şarkı söylüyordu:

Şan olsun itfaiye şefimize,
Şan olsun Yoldaş Nasosov'aaa!..

— İtfaiye şefinin oğlu Kolka'nın düğününden geliyorlar, –dedi Bezençuk kayıtsız ve gocuğun içinden göğsünü kaşıdı.– O zaman brokar vesaire olmadan mı yapıyoruz?

Bu esnada İppolit Matveyeviç kafasında her şeyi çözüme bağlamıştı. "Gidip bulacağım, –diye karar verdi,– Gerisine

orada bakarız." Ve pırlanta hayallerinin içinde rahmetli kayınvalide bile gözüne olduğundan daha şirin göründü. Bezençuk'a döndü:

— İblisler alsın seni! Yap! Brokar da olsun, püskül de!

III. Bölüm

Günahkârın Ayinesi

Frolus ve Laurus Kilisesi'nin papazı Peder Fyodor Vostrikov ölüm döşeğindeki Klavdiya İvanovna'nın günahlarını itiraf edişini dinledikten sonra Vorobyaninov'un evinden olağanüstü bir telaş içinde çıktı ve dairesine kadar tüm yolu dalgınlıkla etrafına bakıp mahcup mahcup gülümseyerek geçti. Yolun sonuna doğru dalgınlığı öyle bir seviyeye ulaştı ki, az kalsın uicrakomun 1 plaka numaralı makam aracının altında kalıyordu. Cehennem arabasının saldığı eflatun dumanın içinden kurtulup çıktığında Peder Vostrikov iyice sersemledi, yolun kalanını hürmete layık rütbesine ve orta yaşta oluşuna bakmadan hoppa bir yarı galopla aldı.

Mader Katerina Aleksandrovna akşam yemeği için masayı hazırlıyordu. Peder Fyodor akşam nöbeti tutulmayan günlerde yemeğini erken yemeyi severdi. Ama bu sefer şapkasını ve pamuk dolgulu kalın cübbesini çıkarıp maderi hayretler içinde bırakarak süratle yatak odasına geçti, kapıyı içeriden kilitledi ve boğuk bir sesle *Haktır hakikaten*'i* söylemeye başladı.

* Mader: Pederin karısı. Akşam nöbeti: Günbatımından gündoğumuna kadar süren Ortodoks ayini. Haktır Hakikaten: Ortodoks inancında Meryem'e hitaben söylenen bir dua, Axion estin. "Haktır hakikaten methetmek seni, Ey Tanrıdoğuran" şeklinde devam eder. (ç.n.)

Mader sandalyeye çöküp korkuyla fısıldadı:

— Yeni bir işe girişti demek! Bunun da sonu Nerka gibi olacak.

Nerka, Peder Fyodor'un Moskova'daki Miusski Pazarı'nda yirmi rubleye satın aldığı Fransız buldog cinsi dişi köpeğin adıydı. Peder Fyodor'un niyeti buldogcuğu, uicrakom sekreterinin yuvarlak sağrılı, koca suratlı ve sürekli hapşıran erkek köpeğiyle baş göz etmek ve hususi seçilmiş çiftten düzenli olarak elde edilen yavruları Moskova'ya götürüp meraklısına kârla satmaktı.

Papadya* köpeği görünce "Hii!" demiş ve tüm kararlılığıyla evde bir "hara" kurulmasına müsaade etmeyeceğini bildirmişti. Ne var ki Peder Fyodor'a laf anlatmak imkânsızdı. Katerina Aleksandrovna üç gün süren münakaşanın ardından boyun eğince Nerka'nın eğitimi başlamış oldu. Köpeğe üç farklı tabakta yemek veriliyordu. Bir tanesinde küp küp doğranan haşlanmış et, diğerinde irmik lapası vardı, üçüncü tabakçığa ise Peder Fyodor yüksek oranda fosfor içerdiğini iddia ettiği iğrenç bir bulamaç koyuyordu. Kaliteli yemek ve şefkatli eğitim sayesinde Nerka serpildikçe serpildi ve yavru üretmek için uygun yaşa geldi.

Peder Fyodor köpeği koruyup kolluyor, şehrin önde gelen köpek meraklılarıyla tartışıyordu, dertlendiği tek bir şey vardı, o da büyük bir köpek üretme uzmanı olduğu söylenen uicrakom sekreteriyle biraz sohbet edememek.

Nihayet bir gün Nerka'ya, Mısır kraliçesi Kleopatra'nın bileziklerini andıran, tüylerle süslenmiş yeni ve havalı bir tasma giydirdiler; ardından Katerina Aleksandrova yanına üç ruble alıp hoş kokulu gelini madalya sahibi damada götürdü.

Mutlu prens güzeller güzeli Nerka'yı uzaklardan bile duyulan nazik bir havlamayla karşıladı.

Peder Fyodor pencerenin önünde oturmuş, sabırsızlıkla taze gelinin dönüşünü bekliyordu. Sokağın sonunda Kateri-

* Pederin karısı anlamında bu kez Yunanca kelime. (ç.n.)

na Aleksandrovna'nın gürbüz silueti belirdi. Eve otuz sajen* kadar kala komşu kadınla konuşmak için durdu. İple bağlı Nerka ara sıra en yakındaki sokak babasının dibini koklayarak sahibenin etrafında dalgın dalgın daireler, sekizler ve paraboller çiziyordu.

Ama Peder Fyodor'un ruhunu saran sahiplik gururu yalnızca bir dakika içinde yerini öfkeye, ardından da dehşet duygusuna bıraktı. Bütün sokağın ahlaksızlığıyla tanıdığı Marsik adlı tek gözlü büyük it süratle köşeden fırladı. Alçak, halka kraker biçiminde sırtına yatan kuyruğunu sallayıp kirli emellerle Nerka'nın üstüne atladı.

Peder Fyodor öfkeden sandalyenin üstünde zıpladı. Sohbete dalan Katerina Aleksandrovna arkasında olan biteni fark etmemişti. Vostrikov dehşete düştü ve sahanlıktaki sopayı kaptığı gibi sokağa fırladı. Gözlerinin önünde cereyan eden sahne fevkalade dramatikti. Katerina Aleksandrovna, "Defol! Defol! Defol!" diye ciyak ciyak bağırarak köpeklerin etrafında koşuyor ve şemsiyeyle Marsik'in kudretli sırtına vuruyordu. İt yediği dayağa aldırış bile etmedi. Aklı şimdi başka yerdeydi. Peder Fyodor müstakbel servetini kurtarmak için atıldıysa da artık çok geçti. Dayağı yiyen Marsik üç ayağının üstünde seke seke uzaklaştı.

Evde pek çok ayrıntıyla bezeli ağır bir skandal yaşandı. Papadya ağlıyordu. Peder Fyodor lekelenen köpeğe tiksintiyle bakıp öfkeli öfkeli susuyordu. Nerka'nın yavrularının her şeye rağmen uicrakom soyunu takip edeceğine dair cılız da olsa bir umut beslemekten başka yapacak şey yoktu.

Gereken zaman geçtikten sonra Nerka altı tane mükemmel, saf buldog cinsi, koca suratlı ve yuvarlak sağrılı enik yavruladı, fakat küçük bir detay işi bozuyordu: Bütün eniklerin sırtında halka kraker biçiminde yatan büyük, siyah ve tüylü birer kuyruk vardı. Kraker biçimli kuyrukla birlikte yavruları kârla satma imkânı ortadan kalkmıştı. Enikleri

* 2,16 metreye denk eski Rus uzunluk ölçü birimi. (ç.n.)

konu komşuya dağıttılar. Nerka'yı sıkı gözetim altına aldılar ve yeniden yavruları beklemeye başladılar. Ahlaksız Marsik o arsız tek gözünü pencereye dikip şikâyet eder gibi uluya uluya geceleri, hatta sabahları, gündüzleri ve akşamları Vostrikov'un penceresinin altında aheste aheste dolanıyordu.

Hapishane rejimine ve sekreter köpeğine harcanan yeni bir üçlüğe rağmen, ikinci kuşak, sokak serserisi Marsik'i daha çok andırıyordu. Hatta eniklerden biri tek gözlü doğmuştu. Sokak köpeğinin başarısı kesinlikle izah edilemezdi. Bununla birlikte üçüncü seri enikler (on iki taneydi bunlar) Marsik'in tıpatıp kopyaları çıkmış ve uicrakomun madalyalısına yapılan ziyaretlerden sadece kıvrık patileri almışlardı. Öfkelenen Peder Vostrikov dava açmak istiyordu, ama Marsik'in sahibi olmadığı için dava açacak birileri bulunamıyordu. "Hara" projesi ve düzenli bir gelir elde etme hayalleri böylece yerle yeksan oldu.

Peder Fyodor'un coşkun akan ruhu durulmuyordu. Hiçbir zaman da durulmamıştı. Ne kilise mektebinde *Talebe Fedya* olduğu dönemde ne de bıyıkları terlemiş ruhban okulu öğrencisi *Fyodor İvanıç* olduğu günlerde. Ruhban okulundan üniversiteye geçip hukuk fakültesinde üç yıl okuyan Vostrikov, 1915 yılında olası bir seferberlikten korkmuş ve yeniden ilahiyat yolunda yürümeye başlamıştı. Önce diyakoz olmak üzere el almış, sonra papaz rütbesiyle kutsanmış ve uyezd şehri N'ye atanmıştı. Ve her zaman, hem ilahiyat hem de sivil kariyerinin bütün aşamalarında Peder Fyodor bir paragöz olarak kalmıştı.

Peder Vostrikov kendine ait bir mum fabrikasının hayalini kuruyordu. Kalın balmumu halatlarının dolandığı büyük fabrika kasnaklarının sureti aklına geldikçe ıstırap çeken Peder Fyodor, başarıya ulaşmaları durumunda ne vakittir göz koyduğu Samara'daki fabrikacığı almak için gerekli sabit ve döner sermayeyi edinmesini sağlayacak türlü türlü projeler icat ediyordu.

Fikirler Peder Fyodor'un aklına bir anda düşüyor ve o da hemen işe koyuluyordu. Peder Fyodor mermer desenli çamaşır sabunu kaynatmaya başlıyordu, hem de pudlarca,* ama sabun yüksek yağ oranına rağmen köpürmüyor, üstelik *Pulluk ve Çekiç*'te satılandan üç kat pahalıya mal oluyordu. Sonra da uzun süre sahanlıkta rutubetlenip çürüyor, öyle ki Katerina Aleksandrovna yanından geçerken için için ağlıyordu. Daha daha sonraysa sabunu lağım çukuruna atıyorlardı.

Bir hayvan üreticiliği dergisinde tavşan etinin piliç gibi narin olduğunu, çok sayıda üreyebildiklerini ve gayretli bir sahibin elinde hiç de fena hâsıla getirmediklerini okuyunca Peder Fyodor derhal yarım düzine damızlık edinmiş ve bundan hemen iki ay sonra avluyu ve evi dolduran kulaklı mahlukatın olağanüstü sayısından korkan Köpek Nerka kaçıp sırra kadem basmıştı. Fakat N şehrinin lanet olası sakinleri fevkalade muhafazakâr çıkmış ve ender rastlanan bir fikir birliği sergileyerek Vostrikov'un tavşanlarından satın almamıştı. Bunun üzerine Peder Fyodor papadyayla konuşup menülerini, etleri tat bakımından piliçlere üstün gelen tavşanlarla süslemeye karar verdi. Tavşanlardan rosto, dövme ve pojarski köftesi hazırlıyorlardı; tavşanları çorbada kaynatıyor, soğuk halde akşam yemeğinde servis ediyor ve babkanın** içinde kullanıyorlardı. Hiçbiri işe yaramadı. Peder Fyodor sadece tavşan etine talim etmeleri halinde bile, ailenin bir ayda tüketebileceği hayvan sayısının azami kırk olacağını hesapladı, ne var ki her ay elde edilen yavru sayısı doksandı, dahası bu sayı her ay geometrik artacaktı.

Bunun üzerine Vostrikovlar ev yemeği satışına başlamaya karar verdiler. Peder Fyodor bütün akşam özenle kesilmiş kareli defter yapraklarına kopya kalemiyle, sadece ve sadece

---

* 16,4 kilograma denk eski Rus ağırlık ölçüsü birimi. (ç.n.)

** Pojarski köftesi: Panelenmiş tavuk etiyle yapılan bir köfte. İlk yapılan yerin adıyla anılır. Babka: Rendelenmiş patates ve dolgu malzemesi ile fırınlanan bir tür börek. (ç.n.)

taze tereyağında pişirilmiş leziz ev yemekleri servisi yapıldığını bildiren ilanlar yazıyordu. İlan şöyle başlıyordu: "Ucuz ve leziz". Papadya emaye bir tası un tutkalıyla doldurdu, Peder Fyodor da akşamın ilerleyen saatlerinde ilanları bütün telgraf direklerine ve Sovyet kurumlarının yakınlarına yapıştırdı.

Yeni teşebbüs büyük başarı kazandı. Daha ilk günden yedi kişi geldi, ki aralarında askerlik şubesinin evrak memuru Bendin'in yanı sıra, üstün bir gayret sergileyerek şehirdeki tek tarihi eser konumundaki Yelizaveta döneminden kalma zafer takının, kendi ifadesine göre trafiğe engel olduğu için, yıkılmasını sağlayan fen işleri şube yöneticisi Kozlov da vardı. Hepsi de yemeği çok beğendi. Ertesi gün on dört kişi geldi. Tavşanların derisini yüzmeye yetişemiyorlardı. Hafta boyunca işler muhteşem gitti ve Peder Fyodor şöyle orta ölçekli, motorsuz* bir post üretme yeri açmayı düşünmeye başlamıştı ki kesinlikle öngörülemeyen bir hadise yaşandı.

Mal sayımı nedeniyle üç haftadan beri kapalı bulunan *Pulluk ve Çekiç* kooperatifi açıldı ve tezgâhtarlar çürümüş lahana dolu bir fıçıyı oflaya poflaya Peder Fyodor'un avlusuyla birleşen arka avluya yuvarladılar, sonra da lağım çukuruna attılar. Mayhoş kokunun cezbettiği tavşanlar çukurun başına koştu ve ertesi sabah narin kemirgenlerin arasında salgın hastalık baş gösterdi. Salgın hepi topu üç saat sürmüş, ama iki yüz kırk damızlığın yanı sıra sayısız yavruyu da beraberinde götürmüştü.

Afallayan Peder Fyodor'un ağzını tam iki ay bıçak açmamıştı ve eski canlılığına ancak şimdi, Vorobyaninov'un evinden dönüp maderi şaşkına çevirerek kendini yatak odasına kilitlerken kavuşuyordu. Her şey Peder Fyodor'un tüm ruhunu saran yeni bir fikirle aydınlandığına işaret etmekteydi.

Katerina Aleksandrovna parmağının tersiyle yatak odasının kapısını tıklattı. Cevap yerine dua sesi iyice yükseldi.

---

* Motorlu cihaz kullanılmayan. Bu işletmeler motorlulara kıyasla daha az vergi ödüyordu. (ç.n.)

Bir dakika sonra kapı aralandı ve genç kızlar gibi kızarıp bozaran Peder Fyodor'un yüzü göründü.

— Anacığım bana hemen bir makas ver, –dedi çabuk çabuk Peder Fyodor.

— Peki yemek ne olacak?

— Sonra, sonra.

Peder Fyodor makası kaptı, kapıyı yeniden kilitledi ve çizikler içindeki siyah bir çerçevenin tuttuğu duvar aynasına yaklaştı.

Aynanın yanında *Günahkârın Ayinesi* olarak bilinen, bakır levhadan basılmış ve elle gayet hoş biçimde boyanmış eski bir halk resmi asılıydı. Peder Fyodor tavşanlarla yaşadığı başarısızlıktan sonra teselliyi en çok *Günahkârın Ayinesi*'nde bulmuştu. Bu lubok* dünyevi olan her şeyin ne kadar fani olduğunu apaçık gösteriyordu. Üst sırada Slav harfleriyle yazılmış bir yazının eşlik ettiği, ruhu teskin eden ve mana içeren dört resim art arda geliyordu: "Sam dua eder. Ham ekin eker. Yafet hüküm sürer. Ölüm hepsine hükmeder." Ölümün bir elinde tırpan, diğerinde kanatlı bir kum saati vardı. Sanki protezlerden ve ortopedik parçalardan yapılmıştı, bacaklarını genişçe açmış, boş ve engebeli bir arazinin üzerinde duruyordu. Görüntüsü tavşanlarla yaşanan başarısızlığın önemsiz bir mesele olduğunu apaçık söylüyordu.

Peder Fyodor bu kez en çok "Yafet hüküm sürer" resmini beğenmişti. Sakallı, şişman ve zengin bir insan küçük bir salonda tahtın üzerinde oturuyordu.

Peder Fyodor gülümsedi ve aynada kendini dikkatle inceleyerek hoş bir görünüme sahip sakalını kesmeye girişti. Teller yerlere saçılıyor, makas şıkır şıkır ediyordu, fakat beş dakika sonra Peder Fyodor iyice emin oldu ki, sakal kesmekten zerre anlamıyordu. Sakalın bir yanı eğri, edebe aykırı, hatta kuşkulu bir görünüm almıştı.

---

* Kısa yazıların eşlik ettiği sıralı, basit ve anlaşılır çizimlerden oluşan, folklorik ya da dini hikayeleri konu eden grafik halk sanatı. (ç.n.)

Aynanın önünde bir süre daha oyalandıktan sonra Peder Fyodor öfkelendi, karısını çağırdı ve makası uzatıp sinirle,

— Mader, sen yardım et bari. Şu kıl yumağıyla bir türlü baş edemiyorum. –dedi.

Mader şaşkınlıkla kollarını iki yana açtı.

— Ne yaptın kendine böyle? –diyebildi nihayet.

— Bir şey yapmadım. Tıraş oluyorum işte. Yardım et lütfen. Şurası biraz eğri oldu sanki...

— Ulu Tanrı, –dedi mader Peder Fyodor'un tutamlarına gözünü dikip,– Fedenka, yoksa yenilenmecilere* katılmak mı niyetin?

Peder Fyodor konuşmanın böyle bir yöne sapmasına sevindi.

— Söyler misin, anacığım, neden katılamayayım yenilenmecilere? Yenilenmeciler insan değil mi?

— İnsan olmasına insan tabii, –diye kabul etti mader iğneli bir imayla,– baksana, sinemaya bile gidiyorlar, nafaka ödüyorlar...

— Ne olmuş, ben de koşa koşa gideceğim sinemaya.

— Tutan mı var, sen de koş.

— Koşacağım işte.

— Koş da gör gününü. Aynada bir bak kendine.

Ve gerçekten, aynadan kısa kesilmiş yabani bir sakala ve sakala yakışmayacak kadar uzun bıyıklara sahip kara gözlü cüretkâr bir yüz bakmıştı Peder Fyodor'a.

Bıyıkları kesip orantılı hale getirmeye giriştiler.

Bundan sonra olanlar maderi daha da şaşırttı. Peder Fyodor bu akşamdan tezi yok bir iş için evden ayrılması gerektiğini bildirdi ve Katerina Aleksandrovna'dan fırıncı kardeşi-

---

* Şubat devriminden sonra ortaya çıkan "kilisenin yenilenmesi" hareketinin üyeleri. Yenilenmeciler ya da "canlı kiliseciler," kilisenin demokratikleşerek din adamlarının dünyevileşmesini, hatta boşanma ve yeniden evlenme hakkına kavuşmalarını savunarak Rus Ortodoks Kilisesi yönetimine karşı çıkmış, Sovyet iktidarının kiliseye açtığı savaşta Sovyetlerden yana tavır almıştır. (ç.n.)

ne koşup koyun postu yakalı paltosunu ve kahverengi ördek kasketini bir haftalığına ödünç almasını istedi.

— Hiçbir yere gitmiyorum! –diye bildirdi mader ve ağlamaya başladı.

Peder Fyodor yarım saat boyunca odayı adımladı ve şekilden şekle soktuğu yüzüyle karısını korkutmaya çalışıp saçma sapan laflar etti. Mader tek bir şey anlamıştı: Peder Fyodor durup dururken tıraş olmuş, başına aptal bir kasket geçirip kim bilir nereye gitmek istiyor, karısını da terk ediyordu.

— Terk etmiyorum, –diye ısrar ediyordu Peder Fyodor,– terk etmiyorum, bir hafta sonra döneceğim. İnsanın işi çıkabilir, değil mi? Çıkabilir mi, çıkamaz mı?

— Çıkamaz, –diyordu papadya.

Yakınlarına karşı her zaman nazik bir insan olan Peder Fyodor yumruğunu masaya vurmak zorunda kaldı. Gerçi pek dikkatli ve pek beceriksiz vurmuştu, çünkü daha önce bunu hiç yapmamıştı ama papadya yine de korktu ve başına bir örtü atıp sivil kıyafetleri almak için kardeşine koştu.

Peder Fyodor tek başına kalınca bir süre düşünüp "Kadınların işi de zor," dedi, sonra yatağın altından teneke kaplı küçük bir sandık çıkardı. Bu sandıklara en çok Kızıl Ordu askerlerinde rastlanır. Üstlerinde Budyonni'nin* portresinin ya da *Plaj* marka sigara kutusundan kesilen, Batum'un çakıllı kıyısında uzanan güzeller güzeli üç kadının boy gösterdiği karton kâğıtlarla kaplı olur içleri. Peder Fyodor'un hoşuna gitmese de Vostrikovların sandığı da resimlerle kaplıydı, ama bu resimlerde ne Budyonni vardı ne de Batum'un güzelleri. Karısı sandığın içini *1914 Savaş Yıllığı* dergisinden kestiği fotoğraflarla çepeçevre kaplamıştı. *Peremışl'ın Alınışı* da vardı burada, *Siperde Bekleyen Alt Rütbelere Kışlık Eşya Dağıtımı* da, başka bir sürü ırır zırır da.

---

* Semyon Budyonni (1883-1973). İç savaşın meşhur Kızıl Ordu süvari komutanı. (ç.n.)

En üstte duran kitapları (*Rus Hacı* dergisinin 1903 yılı sayılarını, kalın mı kalın *Kilisedeki Bölünmenin Tarihi*'ni ve kapağında dumanı tüten Vezüv'ün basılı olduğu *İtalya'da Bir Rus* broşürünü) çıkarıp yere koyduktan sonra Peder Fyodor elini sandığın dibine kadar soktu ve karısının eski püskü siperlikli bonesini çıkardı. Sandığın dibinden ansızın vuran naftalin kokusuyla yüzü burulan Peder Fyodor dantelleri ve oyaları parçalayıp bonenin içinden keten kumaşlı ağır mı ağır bir *salam* çıkardı. Salamın içinde yirmi adet altın onluk vardı, yani Peder Fyodor'un ticari serüvenlerinden elde kalan her şey.

Elinin alışkın bir hareketiyle cübbesinin eteğini kaldırdı ve salamı çizgili pantolonunun cebine soktu. Sonra şifoniyere yaklaşıp şekerleme kutusundan üç ve beş rublelikler halinde elli ruble çıkardı. Kutuda yirmi ruble daha kalmıştı.

— Evin masraflarına yeter, –diye kanaat getirdi.

IV. Bölüm

Uzak Seyahatler Perisi

Akşam postasının gelişinden bir saat kadar önce Peder Fyodor üstünde dizlerinin biraz altına inen kısa palto, elindeyse örme sepet olduğu halde gişenin önünde dikilmiş, ürkek ürkek giriş kapısına bakıyordu. Aksi yöndeki ısrarlarına rağmen maderin uğurlamak için gara koşmasından ve bunun üzerine istasyon büfesinde maliye memuruna bira ısmarlayan tezgâhçı Prusis'in kendisini hemen tanımasından korkuyordu. Peder Fyodor, cübbesini çıkardığı için artık ruhbandan olmayanların gözleri önüne serdiği çizgili pantolonuna şaşkın ve mahcup bakışlar atıyordu.

Bir ODTGPU* ajanı salonu ağır ağır geçti, kuyrukta sıra yüzünden çıkan münakaşayı yatıştırdı ve tahta kaşıklarla "Bir varmış, bir yokmuş. Rusya adında büyük bir devlet varmış"ı çalarak bir ve ikinci mevki salonuna girme cüretini gösteren sokak çocuklarının yakalanmasıyla meşgul oldu.

Gişe görevlisi, ki haşin bir yurttaştı bu, uzun uzun validatörle uğraşıyor, biletin üstüne delikli rakamları işliyor ve tüm kuyruğu hayretler içinde bırakarak para üstünü çocuklara yardım pullarıyla değil, gerçek parayla veriyordu.

* NKVD'nin öncülü siyasi polis OGPU'nun yol güvenliği birimi. (ç.n.)

Numarasız vagonlara biniş her zamanki gibi yine skandallara gebeydi. Yolcular devasa çuvalların ağırlığı altında iki büklüm, trenin başından kuyruğuna ve kuyruğundan başına koşuyordu. Herkesle birlikte Peder Fyodor da koşuyordu sersemlemiş halde. Herkes gibi o da kondüktörlerle alttan alarak konuşuyor, gişe görevlisinin kendisine "yanlış" bilet vermiş olmasından korkuyordu. Her zamanki sakinliğine ancak vagona binmesine nihayet müsaade edilince dönebildi ve hatta bir miktar da neşelendi.

Lokomotif var gücüyle feryat etti ve tren harekete geçti, esrarengiz, ama belli ki büyük kazançlar vadeden bir iş için Peder Fyodor'u bilinmeyen diyarlara doğru yanında götürüyordu.

Enteresan şey şu irtifak şeridi.* En sıradan yurttaş bile bu şeride girdikten sonra içinde bir telaş duyar ve çabucak ya bir yolcuya ya koli alıcısına ya da basitçe kondüktör takımının ve peron kontrolörlerinin mesaileriyle birlikte hayatlarını da çekilmez hale getiren biletsiz ayyaşın tekine dönüşür.

Tıpkı bir amatör gibi basitçe *gar* ya da *istasyon* olarak adlandırdığı irtifak şeridine adımını attığı o andan itibaren yurttaşın hayatı yüz seksen derece değişir. Beyaz önlükleri ve kalplerinin üstündeki nikel rozetleriyle Yermak Timofeyeviçler** anında dibinde biter ve saygıda kusur etmeden bagajları kapıverir. Bu andan itibaren yurttaş artık kendi üstünde söz sahibi değildir. O bir yolcudur ve yolcu olmanın bütün mecburiyetlerini yerine getirmeye başlar. Bu mecburiyetler hayli karmaşık ama hoştur.

Yolcu çok yer. Sıradan ölümlüler geceleri yemez ama yolcu gece de yer. Çok değerli kızarmış pilici de yer, mideye zararlı çok pişmiş yumurtayı da, zeytini de. Tren makasları

---

* Demiryolunun geçtiği arazide yola paralel uzanan, her türlü tasarrufu demiryolu yönetimine ait toprak şerit. (ç.n.)

** Yermak Timofeyeviç (ölümü 1585), Rusya adına Sibirya'yı fetheden Kazak atamanı. Genellikle sakallı, gürbüz, örme zırh üstünde madalyon taşırken resmedilir. (ç.n.)

geçerken bagaj raflarında sayısız çaydanlık tıngırdar ve gazete külahlarına sarılı, birer butları yolcular tarafından kökünden koparılmış piliçler yerlerinden zıplar.

Ama yolcular bunların hiçbirini fark etmez. Çünkü o sırada fıkra anlatmakla meşguldürler. Düzenli olarak her üç dakikada bir bütün vagon gülmekten katılır. Sonra sessizlik olur ve kadife bir ses sıradaki fıkrayı anlatır:

— İhtiyar Yahudi ölüm döşeğindedir. Karısı ve çocukları da başında. "Peki Monya burada mı?" diye sorar Yahudi son bir gayret. "Burada." – "Peki Brana Teyze geldi mi?" – "Geldi." – "Peki büyükanne nerede? Göremedim kendisini." – "İşte burada." – "Peki ya İshak?" – "İshak da burada." – "Ya çocuklar?" – "Bütün çocuklar burada." – "E dükkânı kim bekliyor o zaman?!"

Hemen o saniye çaydanlıklar tıngırdamaya başlar ve gök gürültüsü gibi gürleyen kahkahanın ürküttüğü piliçler üst raflarda havalanır. Ama yolcular bunu fark etmez. Her birinin yüreğinde en sevdiği fıkra pırpır ederek sırasını bekler. Bir sonraki icracı yanındakileri dirseğiyle dürtüp yalvarırcasına "Peki şunu biliyor musunuz?" diye bağırıp güç bela dikkat çekmeyi başarır ve anlatmaya başlar:

— Yahudinin teki eve gelir ve uyumak için karısının yanına uzanır. Birden bir ses duyar. Yatağın altında biri döşemeyi tırmalamaktadır. Yahudi elini yatağın altına atıp sorar: "Cek, oğlum, sen misin?" Cek eli yalayıp cevap verir: "Benim ben."

Yolcular gülmekten ölür, karanlık gece araziyi örter, lokomotifin bacasından havaya telaşlı kıvılcımlar saçılır ve yeşil gözlükler halinde ışıldayan incecik semaforlar trenin üstünden bakıp sıralarını bir kere bile aksatmadan süratle geçip giderler.

Enteresan şey şu irtifak şeridi! Uzun ve ağır uzak mesafe trenleri ülkenin dört bir yanına koşa koşa gider. Her yönde yol açıktır. Her yerde yanar yeşil ışık: Yol serbest. Kutup eks-

presi Murmansk'a tırmanır. Makasların üstünde iki büklüm kambur çıkaran *Birinci - K*, Kursk Garı'ndan dörtnala fırlar Tiflis yolunu açarak. Uzak Doğu kurye treni Baykal'ı dolanır ve son sürat Büyük Okyanus'a doğru ilerler.

Uzak seyahatler perisi insanın aklını çeliyor. Peder Fyodor'u sessiz ve sakin uyezd sığınağından koparıp kim bilir hangi guberniyaya attı bile. Eskinin asiller mümessili, şimdinin nüfus dairesi evrak memuru İppolit Matveyeviç Vorobyaninov'un da içi kıpır kıpır, hangi düşüncelere daldığınıysa ancak şeytan bilir.*

İnsanlar ülkenin dört bir yanına saçılıyor. Biri çalıştığı yerden on bin kilometre ötede pırıl pırıl bir gelin buluyor kendine. Diğeri hazine peşine düşüp posta telgraf idaresini bırakıyor ve çocuk gibi Aldan'a koşuyor. Bir üçüncüsü olgunlaşan fıtığını sevgiyle okşayıp Kont Salias'ın bir ruble yerine beş kapiğe alınmış kitaplarını okuyarak evinde oturmaya devam ediyor.**

*

Tabut ustası Bezençuk'un idaresini üstlenme nezaketi gösterdiği cenazeden iki gün sonra İppolit Matveyeviç daireye gitti ve üzerine düşen sorumlulukları yerine getirerek Klavdiya İvanovna Petuhova'nın vefatını kendi elleriyle kayda geçirdi: Elli dokuz yaşında, ev hanımı, partiye üye değil, uyezd şehri N'de mukim ve aslen Stargorod guberniyası soylularından. Ardından İppolit Matveyeviç yasal hakkı olan iki haftalık izinle birlikte kırk bir ruble izin ücreti aldı ve mesai arkadaşlarıyla vedalaşıp evin yolunu tuttu. Yolda eczaneye uğradı.

---

* Uzak seyahatler perisi: Nikolay Gumilyov'un şiirinden. Asiller mümessili: Çarlık zamanı yerel hükümette soyluluğu temsil eden ve seçimle iş başına gelen sivil yönetici. (ç.n.)

** Aldan: Yakutistan'da bir altın madeni kasabası. Sovyet usulü altına hücuma ev sahipliği yapmıştır. Yevgeni Salias-de-Turnemir (1840-1908): Kendi döneminde "best seller" olmuş, fakat eserleri Sovyetler Birliği döneminde tekrar basılmadığı için ancak sahaflarda bulunabilen macera romanı yazarı. (ç.n.)

Eczacı Leopold Grigoryeviç (ev halkı ve arkadaşları kendisini Lipa* diye çağırırdı) cilalı kırmızı tezgâhın arkasında, zehir dolu süt kavanozlarıyla çevrilmiş halde dikiliyor ve asabiyetle itfaiye şefinin baldızına "Krem Ango, güneş yanığı ve çillere karşı, cilde hususi bir beyazlık verir" satmaya çalışıyordu. Buna karşın itfaiye şefinin baldızı "Raşel pudrası, altın rengi, bedene doğada elde edilmesi olanaksız ve muntazam bir güneş yanığı sağlar" istiyordu. Ama eczanede yalnızca güneş yanığı kremi Ango vardı ve bu denli zıt kutuplarda yer alan iki parfümeri ürününün mücadelesi yarım saattir devam ediyordu. Yine de mücadeleyi, itfaiye şefinin baldızına rujla birlikte bir zehirdanlık (buhurdanlık prensibiyle çalışan ama ibrik görünümüne sahip tahtakurusu öldürme aleti) satan Lipa kazandı.

— Şangay'da olanlara ne diyorsunuz? –diye sordu Lipa İppolit Matveyeviç'e,– Şimdi bu konsesyonda olmak istemezdim doğrusu.**

— İngilizler tam şerefsiz, –diye yanıt verdi İppolit Matveyeviç,– hak ediyorlar başlarına geleni. Rusya'yı hep satmıştır onlar.

Leopold Grigoryeviç "Kim satmadı ki Rusya'yı?" demek ister gibi anlayışla omuzlarını kıstı ve işe koyuldu.

— Ne lazımdı?

— Saç ürünü.

— Çıkartmak için mi, dökmek için mi, boyamak için mi?

— Çıkartıp da ne yapayım! –dedi İppolit Matveyeviç.– Boyamak için.

— Elimde *Titanik* var, boya için mükemmel bir ürün. Gümrükten geldi. Kaçak mal. Ne soğuk suyla ne sıcak suyla ne sabun köpüğüyle ne de gazyağıyla çıkar. Radikal siyah

---

* Bu isim Rusçada sahte ürün anlamına da gelir. (ç.n.)

** Şangay'da 12 Nisan 1927'de milliyetçilerin eski müttefikleri komünistlere karşı giriştiği katliam hareketi. Konsesyon: Çin'de geç imparatorluk ve Çin Cumhuriyeti dönemlerinde büyük şehirlerde yabancı ülkelerin kendilerine verilen imtiyazlar çerçevesinde kontrolünde tuttuğu mahalleler. (ç.n.)

renk. Altı aylık şişe üç ruble yirmi kapik. Tavsiye ederim, o da sırf tanıdık olduğuz için.

İppolit Matveyeviç *Titanik*'in köşeli şişesini evirip çevirdi, içini çekerek etikete baktı ve parayı çıkarıp tezgâha koydu.

— Yakında tüm Henan'ı alacaklar, şu kantonculari diyorum, –dedi veda niyetine Lipa.– Swatow'u da, ben anlarım, ha?

İppolit Matveyeviç eve döndü, sonra da *Titanik*'i tiksine tiksine başına ve bıyıklarına dökmeye başladı. Daireye berbat bir koku yayılmıştı.

Öğleden sonra koku azaldı, bıyıklar kuruyunca birbirine yapıştı, tarayabilmek için büyük çaba gerekiyordu. Radikal siyah rengin bir miktar yeşile çaldığı anlaşıldı ama ikinci kez boyamaya vakit yoktu.

İppolit Matveyeviç kayınvalidenin kutusundan evvelsi gün bulduğu mücevher listesini çıkardı, bütün parasını bir kere daha saydı, daireyi kilitledi, anahtarları arka cebine sakladı, 7 numaralı hızlı trene bindi ve Stargorod'a doğru yola çıktı.

V. Bölüm

Nüfus Kayıt Memurunun Geçmişi

1913 yılında Maslenitsa* zamanı Stargorod'da yerel cemiyetin ilerici katmanlarını heyecana sürükleyen bir olay yaşanmıştı.

Perşembe akşamı *Salve* adlı kafeşantanın şatafatla süslenmiş salonlarında görkemli bir program devam ediyordu:

DÜNYACA ÜNLÜ JONGLÖR KUMPANYASI
10 Arap!
XX'nci asrın en büyük vakıası
Staens
Esrarengiz! Anlaşılmaz! Canavarca!!!
Staens: Muamma adam!
Hayranlık uyandıran İspanyol akrobatlar
İnas!
Brésina, Paris Folies Bergère tiyatrosundan bir diva!
Drafir kız kardeşler ve diğer numaralar

* Doğu Slavlarının Büyük Perhiz öncesi kutladığı yarı dini etnik bayram. Paskalya'nın tarihine bağlı olarak şubat veya mart ayına rastlar. (ç.n.)

Drafir kardeşler (üç taneydi bunlar), fonunda Versay Sarayı'nın bahçesi görünen küçücük sahnede oradan oraya zıplıyor ve Volga aksanıyla şarkı söylüyordu:

Bakın nasıl kuş misali
uçuyoruz pır pır,
bize el çırparken ahali,
Beau monde kıpır kıpır.

Bu kupleyi söyledikten sonra kız kardeşler silkinip el ele tutuştular ve iyice kuvvetlenen piyanonun eşliğinde var güçleriyle nakarat patlattılar:

Uçarız uçarız biz,
Gözyaşı bilmeyiz,
Herkes tanır bizi:
akıllısı ve embesili.

Drafir triosunun umutsuz dansı ve büyüleyici gülümsemesi Stargorod cemiyetinin ilerici çevreleri üzerinde hiçbir etki yaratmadı. Kafeşantanda şehir meclisi üyesi Çaruşkinov ve teyzesinin kızı, çakırkeyif halde oturan birinci lonca mensubu tüccar Angelov ve teyzesinin sarı sarı elbiseler giyen iki kızı, şehir hükümeti mimarı, şehir doktoru, üç toprak ağası ve teyzelerinin kızlarıyla ya da tek başlarına oturan çok sayıda daha az seçkin insan tarafından temsil edilen bu çevreler, Drafir triosunu cenaze alkışlarıyla uğurladılar ve kendilerini yeniden *Mumm* şampanyası (yeşil kurdele) eşliğinde aileyle birlikte kişi başı iki rublelik bayram yemeğinin neşesine bıraktılar.

Masalarda beyaz metalden yapılmış özel kaidelerin üstünde açık mavi renkte cezbedici menüler sırıtıyordu. Menülerin içeriği tüccar Angelov'u sarhoşlara has ağır bir can sıkıntısına sürüklerken, sahnenin hemen önünde pahalı olmayan, son derece olgun bir teyze kızıyla oturan on yedi on sekiz yaşlarındaki delikanlıyı şaşırtıyor ve aklını başından alıyordu.

Delikanlı menüyü bir kere daha okudu: "Sudak paupiette. Etli yemek: Piliç. Az tuzlu salatalık turşusu. Souffle glace

Jeanne D'arc. Mumm şampanyası (yeşil kurdele). Hanımefendilere canlı çiçek." Sadece kendisinin bildiği para tutarlarını aklından denkleştirdi ve korka korka iki kişilik yemek sipariş etti. Fakat yarım saat sonra tüccar Angelov'un yüksek sesli ifşası sayesinde, kafeşantana kılık değiştirerek girmiş bir liseli, dahası bakkal Dmitri Markeloviç'in oğlu olduğu anlaşılan delikanlı, öfkeyle homurdanan ihtiyar uşak Pyotr tarafından gözyaşları içinde dışarı atılıyordu: "Madem paran yok, ne diye meyve istedin. Meyve menüye konmaz. Fiyatı hususidir." Sırtına attığı kedi biçimli, siyah pençeli etole cilveyle sarılan teyze kızı, poposunu bir sağa bir sola sallayarak arkadan yürüyordu. Tüccar Angelov rezil olan liselinin arkasından neşeyle bağırıyordu: "Tembel teneke! Çift dikişçi! Babana söyleyeceğim! Sana bir eğlence düzenler artık!"

Drafir kardeşlerin yaydığı can sıkıntısı iz bırakmadan kayboldu. Sahneye yavaş adımlarla ay gibi parlayan bir yüz ve tıraşlı koltuk altlarıyla ünlü matmazel Brésina çıktı. Diva bir devekuşu tuvaleti kuşanmıştı. Ne şarkı söylüyor ne anlatıyor hatta ne de dans ediyordu. Sadece seyircilere hisli bakışlar atıp sahnede dolanıyor ve delici çığlıklar eşliğinde tanrısal güzellikteki ayağının burnuyla, bıyıklı, özelliksiz bir bay olan partnerinin burnundan tel gözlüğü düşürmeye çalışıyordu. Şehir mimarı, tıraşlı bir ihtiyardı bu ve Angelov kendinden geçmişti.

— Bir içim su! Bir içim su! –diye bağırıyordu Angelov korkunç bir sesle.

Folies Bergère'den gelen perinin tam kalbinden soktuğu şehir meclisi üyesi Çaruşnikov masasından doğruldu ve gerilip sahneye bir serpantin fırlattı. Sadece yarıya kadar açılan serpantin güzeller güzeli divanın çenesine rastladı. Samimi bir neşe salonu ele geçirdi. Şampanyalar sipariş edildi. Şehir mimarı ağlıyordu. Toprak ağaları ısrarla şehir doktorunu köylerine davet ediyordu. Orkestra fanfar çalmaya başladı.

Neşenin zirveye ulaştığı anda gürültülü sesler yankılandı. Orkestra sustu ve mimar –ilk o dönmüştü yüzünü girişe– önce boğulur gibi öksürdü, sonra da alkışlamaya başladı. Kollarında anadan üryan iki hanımefendiyle birlikte ünlü mirasyedi ve *bon vivant*, uyezdin asiller mümessili İppolit Matveyeviç Vorobyaninov girmişti salona. Arkasından da koltuğunun altında İppolit Matveyeviç'in çıplak hanım arkadaşlarının kıyafetleri olduğu anlaşılan rengârenk bir ıvır zıvır yığınıyla mıntıka polisi geliyordu.

— Beni affedin, ekselansları, –diyordu titreyen sesle mıntıkacı,– ama görevim gereği...

Çıplak hanımefendiler etraftakilere meraklı gözlerle bakıyordu. Salonda endişe başgösterdi. Neşesini bozmayan tek kişi Angelov'du.

— Cancağızım! İppolit Matveyeviç! –diye bağırdı.– Kartalım! Gel seni bir öpeyim.

— Görevim gereği, –dedi kendinden beklenmeyen bir kararlılıkla mıntıkacı,– kurallar müsaade etmiyor!

— Ne buyurdunuz? –diye sordu İppolit Matveyeviç tenor sesiyle.– Siz de kimsiniz?

— Altıncı mıntıka, Sadovaya Bölgesi mıntıka polisi Yukin.

— Bay Yukin, –dedi İppolit Matveyeviç,– lütfen polis müdürüne gidin ve ona canımı sıktığınızı bildirin. Şimdi de göreviniz gereği ne istiyorsanız onu yapın.

Sonra İppolit Matveyeviç burnu bir karış havada, hanım arkadaşlarıyla birlikte hususi bir odaya geçti, hemen arkasından da telaşlı metrdotel, bizzat Salve'nin sahibi ve gemi tümden azıya alan Angelov koştu.

Stargorod cemiyetinin ilerici çevrelerini heyecana sürükleyen bu olay, benzer olaylar nasıl sona ererse o şekilde sona erdi: Yirmi beş ruble para cezası ve yerel liberal gazete *Kamuoyu*'nda, ihtiyatsızca atılmış *Asiller Mümessilinin Sergüzeştleri* başlığıyla çıkan küçük bir makaleyle. Makalecik yüksek üslupla yazılmıştı ve şöyle başlıyordu:

"Tanrının bize bahşettiği bu şehirde gün geçmiyor ki yeni bir sansasyon yaşanmasın!

Ve tesadüfe bakın ki, her sansasyona muhakkak kim karışıyor:

— Nüfuzlu şahıslar!!!"

İppolit Matveyeviç'in isminin baş harflerinin anıldığı makale, kaçınılmaz "Daha kötü zamanlarımız olmuştu, ama daha rezili hiç olmamıştı"* cümlesiyle bitiyor ve şehrin popüler felyetonistinin imzasını taşıyordu: Danimarka Prensi.

Aynı gün şehremini özel kalemi, yazı işlerine telefon etti ve Sayın Bay Danimarka Prensi'ni izahat vermesi için öğleden sonra dörde doğru nazikçe şehremininin ofisine buyur etti. Danimarka Prensi anında karalar bağladı ve bir sonraki feyletonu tamamlayamadı. Söylenen saat geldiğinde kraliyet ailesine mensup gazeteci şehremininin ofisindeki kabul odasında oturmuş, tedirginlik içinde, fevri bir insan olan ve gazete tekniği hakkında hiçbir şey bilmeyen şehremininin karşısında, dönemin en ileri psikoloji derslerinin bile tedavi edemediği kekemeliğiyle kendini nasıl izah edeceğini düşünüyordu.

Şehremini, *haşmetmeabları* gibi kekemeler için olağanüstü zor bir kelimeyi boşu boşuna ağzından çıkarmaya çalışan Danimarka Prensi'nin maviye çalan yüzünü hususi bir keyifle inceliyordu. Sohbet şehremininin masadan kalkıp,

— Kendi iyiliğiniz için bundan sonra böyle şeyler hakkında kekelememenizi tavsiye ederim. –demesiyle sona erdi.

Bu sırada *haşmetmeabları* kelimesinin hakkından gelmeyi başarmış bulunan Danimarka Prensi aşırıya kaçan bir kuvvetle tıslayıp gülümseme cüretini gösterdi ve neredeyse kendini ters yüz ederek ağzından şu cevabı silkeledi:

— Am-m-m-m-a b-b-en ke-ke-kemeyim!

Prensin sivri zekâlılığına epey yüksek fiyat biçildi. Gazete yüz ruble para cezası ödedi ve İppolit Matveyeviç'in bundan sonraki sergüzeştleri hakkında hiçbir şey yazmadı.

---

* Nikolay Nekrasov'un sık alıntılanan bir şiirinden. (ç.n.)

Beklenmedik davranışlar sergilemek çocukluğundan beri İppolit Matveyeviç'in karakterinin bir parçasıydı.

İppolit Matveyeviç Vorobyaninov 1875 yılında Stargorod uyezdinde, tutkulu bir güvercinsever olan babası Matvey Aleksandroviç'in konağında dünyaya geldi. Oğlu büyür, çocukluk hastalıkları geçirir ve hayata dair ilk fikirlerini edinirken, Matvey Aleksandroviç de uzun bir bambu sırığıyla güvercinleri kovalıyor, akşamlarıysa ropdöşambrına sarınıp en sevdiği kuşların çeşitlerine ve huylarına dair bir eser kaleme alıyordu. Malikânedeki bütün yapıların çatıları çıtır çıtır güvercin gübresiyle bezenmişti. Matvey Aleksandroviç'in en sevdiği güvercin Frederik, zevcesi Manka'ya özel döşenmiş ayrı bir güvercinlikte yaşıyordu.

Sekizinden sonra oğlanı Stargorod Asiller Gimnazyumu'nun hazırlık sınıfına verdiler ve o da burada kalem kutusu, deri kokulu gıcır gıcır sırt çantası, çıkartma resimler ve gimnazyum merdiveninin cilalı korkuluklarında uçarcasına kayma imkânı gibi güzel ve hoş şeylerin yanı sıra birlerin, ikilerin, tek artılı ikilerin ve çift eksili üçlerin varlığını öğrendi.

İppolit diğer oğlan çocuklarından üstün olduğunu daha aritmetik giriş sınavı sırasında öğrenmişti. Sol cepten üç elma, sağ cepten dokuz elma çıkarıp bunlar toplandıktan sonra üçe bölünürse kaç elma eder sorusuna İppolit hiçbir cevap vermedi, çünkü problemi çözememişti. Sınav sorumlusu İppolit'e tam iki vermeye niyetleniyordu ki, sınav masasında oturan papaz iç çekerek uyardı: "Bu Matvey Aleksandroviç'in oğlu. Çok afacan bir çocuk." Sınav sorumlusu Vorobyaninov İppolit'e üç verdi ve böylece afacan çocuk okula kabul edildi.

Stargorod'da iki gimnazyum vardı: asiller gimnazyumu ve şehir gimnazyumu. Asiller gimnazyumunun öğrencileri, şehir gimnazyumunun talebelerine karşı düşmanlık beslerdi. Onlara *kara kalemler* adını takmışlardı ve kendi kırmızı

bantlı kasketleriyle gurur duyarlardı. Öte yandan bu kasket nedeniyle canlarını pek sıkan *patlıcan* lakabına layık görülmüşlerdi. İntikamcı patlıcanların gözlerine kondurduğu *mor menekşeler* yüzünden şehadet şerbetinin tadına bakan kara kalemlerin sayısı az değildi. Çileden çıkan kara kalemler tek yakaladıkları patlıcanı kıstırır ve savaş çığlıkları eşliğinde uzun menzilli sapanlarla beyzadeleri yaylım ateşine tutardı. Tek yakalanan patlıcan sırt çantasını hoplata hoplata ara sokağa sığınır ve uzun süre beti benzi atmış ve kaloşunun tekini yitirmiş vaziyette bir binanın girişinde otururdu. Esir düşen kaloş muzafferler tarafından üç katlı binanın çatısına atılırdı, zira şehirde bundan daha yükseği yoktu.

Stargorod'da bir de gimnazyum öğrencilerinin çizmeler dediği harp okulu öğrencileri vardı, ama bunlar şehirden iki verst ötede, kendi okullarında kalır ve patlıcanların fikrine göre, gizemli, hatta efsanevi bir hayat sürerlerdi.

İppolit harbiyelilere ve onların şablon kullanılarak sarı Aleksandr monogramı boyanmış gök mavisi rütbe işaretlerine ve kartal iliştirili rozetlerine gıpta ederdi. Ama babasının arzusu neticesinde askerlik eğitimi alma imkânından yoksun kaldığı için gimnazyumda pinekler, çift eksili üçler alır ve en olmadık işlere kalkışırdı.

Üçüncü yıl İppolit sınıfta kaldı. Bir gün sınavlardan hemen önce büyük teneffüs sırasında üç gimnazyum öğrencisi toplantı salonuna girdi ve parlak yeşil çuha kaplı masayı, ahududu rengi uçları ponponlu ağır perdeleri ve palmiyeli büyük saksıları hayranlıkla inceleyerek uzun süre içeride dolandı. Gimnazyum çevrelerinde delifişekliğiyle nam salan Savitski, neşeyle kauçuk saksısına tükürünce İppolit ve üçüncü öğrenci Pıhteyev-Kakuyev az kalsın gülmekten ölecekti.

— Peki kauçuğu kaldırabilir misin? –diye sordu İppolit saygıyla.

— Hıhı! –diye yanıtladı pehlivan Savitski.

— Hadi kaldır o zaman!

Savitski derhal kauçuğun üzerinde çalışmaya başladı.

— Kaldıramazsın! –diye fısıldıyordu İppolit'le Pıhteyev-Kakuyev.

Savitski kıpkırmızı suratı ve sırılsıklam kabarmış saçlarıyla kauçuğun önünde kendini zorlamaya devam ediyordu.

Birden olabilecek en korkunç şey oldu. Savitski kauçuktan koptu ve üstünde Kutsanmış Aleksandr'ın* mermer büstünün durduğu altın yivli maun kolona sırtını çarptı. Büst sallandı, çarın kör gözleri sesi soluğu kesilen öğrencilere bir anlığına kınayarak baktı, Kutsanmış, bir saniye kadar kırk beş derecelik açıyla durdu, sonra da ırmağa dalan yüzücü gibi tepe aşağı devrildi. İmparatorun düşüşü telafisi olmayan sonuçları da beraberinde getirdi. Çarın yüzünden şeker gibi parlayan bir parça kopmuştu, öğrenciler kopan parçanın burun olduğunu görüp dehşete düştüler. Buz kesen yoldaşlar büstü kaldırıp eski yerine koydu. Önce Pıhteyev-Kakuyev kaçtı.

— Şimdi ne olacak, Vorobyaninov? –diye sordu Savitski.

— Ben kırmadım ki, –diye yanıtladı çabucak İppolit. Toplantı salonunu ikinci terk eden de o oldu. Tek başına kalan Savitski iş başa düştü diyerek burnu eski yerine oturtmaya çalıştı. Ama burun durmuyordu. Bunun üzerine Savitski tuvalete gidip burnu deliğe attı.

Yunanca sırasında üçüncü sınıfa müdür Sizik girdi. Sizik Yunan'a yerinde kalmasını bildiren bir işaret yaptı ve az evvel beş adet üst sınıfta yaptığı konuşmayı tekrarladı. Müdürün dişleri yoktu.

— Baylar, –diye açıkladı,– imparatorumujun toplantı şalonundaki büştünü kim kırdı?

Sınıf susuyordu.

— Ayıp şije! –diye hırladı müdür ön sıralarda oturan inek öğrencilere tükürük yağdırarak.

---

* Rus çarı I. Aleksandr (1777-1825). Napolyon'a karşı kazanılan zaferin ardından 1814'te Senato tarafından kendisine Kutsanmış unvanı verildi. (ç.n.)

İnekler Sizik'in gözünün içine minnet ve şükranla bakıyordu. Suçlunun kim olduğunu bilmedikleri için duydukları derin üzüntü gözlerinden okunuyordu.

— Ayıp şije! –diye tekrarladı müdür.– Şunu iyi bilin, baylar, eğer bir şaat içinde kabahatli kabahatini itiraf etmejşe herkeş şınıfta kalacak. Jaten şınıfta kalmış olanlarşa okuldan atılacak.

Üçüncü sınıf, Sizik'in bütün sınıflarda aynı şeyleri söylediğinden habersizdi, bu yüzden sözleri korkuya sebep oldu.

Dersin sonları endişeyle geçti. Yunan'ı dinleyen yoktu. İppolit Savitski'ye bakıyordu.

— Sizik yalan söylüyor, –diyordu Savitski üzgün üzgün,– korkutmaya çalışıyor. Herkesi sınıfta bırakamaz.

Pıhteyev-Kakuyev başını sıraya koymuş ağlıyordu.

— Bizim ne suçumuz var? –diye bağırıyordu inekler minnet ve şükranla Yunan'a bakarak.

— Tamam, çocuklar, tamam, tamam! –diye sakinleştirmeye çalışıyordu Yunan.

Ama panik büyüdükçe büyüyordu. Artık tek ağlayan Pıhteyev-Kakuyev değildi. Umutsuzluğa kapılan inekler hüngür hüngür gözyaşı döküyordu. Dersin sona erdiğini haber veren zil ortak umutsuzluk patlamasının içinde yankılandı.

İnek Murzik ders bitince acı içinde hıçkıra hıçkıra *Teşekkür ederiz sana, Yaratıcımız** duasını okudu.

Dersten sonra ağlamaktan gözleri şişen Pıhteyev-Kakuyev'den hiçbir şey öğrenemeyen Savitski İppolit'i aramaya gitti ama İppolit hiçbir yerde yoktu.

Ertesi gün Savitski gimnazyumdan atıldı. Pıhteyev-Kakuyev davranış notu olarak üçün yanı sıra uyarı aldı ve velisi okula çağrıldı. Küçük bir toprak sahibi olan velisi nallan-

* Ortodoks inancına mensup öğrenciler dersten önce ve dersten sonra şükür duası okur. Dua "yöneticilerimizi, velilerimizi, öğretmenlerimizi kutsa" şeklinde devam eder. (ç.n.)

mamış bir ata koşulu binek kızakla geldi. Müdürle konuşup oğlunu paltoların bırakıldığı odaya sürükledi ve onu burada üst sınıflardan meydana gelmiş meraklı bir kalabalığın huzurunda çuha dizginlerle eşek sudan gelinceye kadar dövdü. Küçük Pıhteyev-Kakuyev'in böğürtüsü şehrin dışından bile duyuluyordu.

İppolit ceza almadı, gimnazyum yıllarıysa sıradan olay ve şeylerin eşliğinde geçti. Gimnazyuma kendisine saygıda kusur etmeden adı ve baba adıyla seslenen şişman bir arabacının sürdüğü fenerli faytonla geliyordu. Kullandığı daksil ve silgiler en iyileri ve en pahalılarıydı. Divit oynarken* hiç kaygılanmazdı, çünkü kendisine divit kutularla alınırdı ve elinde böyle bir rezerv olduğu sürece rakibinin sabrını sınayarak sonsuza kadar oynayabilirdi. Kahvaltı etmeye eve giderdi. Bu kıskançlığa sebep olurdu ve o da bununla gurur duyardı.

Altıncı sınıfta ilk sigara içildi. Kış gimnazyum balolarıyla geçti. İppolit mazurka oynayarak dönüyor ve vestiyerde rom içiyordu. Yedinci sınıfa geldiğinde ikinci dereceden denklemler, şeytan merdiveni (piramidin hacmi), paralelkenar yöntemiyle bileşke vektör hesabı ve Ovidius'un *Dönüşümler*'i başına bela oldu. Sekizinci sınıftaysa *Mantık* ve *Hıristiyan Ahlakı*'nın yanı sıra hafif zührevi hastalıkların neye benzediğini öğrendi.

Babası çok fena ihtiyarlamıştı. Uzun bambu sırığı ellerinde titriyordu, güvercin cinsinin özellikleri üzerine yazdığı eserse henüz ortasına bile gelmemişti. Ve Matvey Aleksandroviç eserini bitiremeden öldü, böylece İppolit Matveyeviç on altı güvercin sürüsü ve iyice kuruyup papağana dönen Frederik haricinde yılda yirmi bin ruble gelirin ve devasa, ama kötü çekip çevrilmiş bir mülkün üstüne kondu.

---

* Ortaokul ve liselerde divitlerin uçlarıyla oynanan bir oyun. Oyuncu tek bir parmak bastırma hareketiyle rakibinin divit ucunu ters çevirebilirse, diviti "ütmüş" olur. (ç.n.)

Genç Vorobyaninov'un bağımsız yaşamı, kafayı çekip çekip ortalığı dağıtmak ve sarhoşken güvercinlere ateş etmekle başladı. Ne üniversiteye gitti, ne de devlet hizmetine girdi. Askeri hizmetten onu kurtaransa sağlığındaki genel zayıflık oldu, ki turp gibi görünen biri için şaşırtıcı bir şeydi bu. Böylece hizmetten muaf bir asil, kolay kazanç peşinde hesapçı bir altın balık,* sadakatsiz bir erkek arkadaş ve doğuştan zampara olarak kaldı. Stargorod'da babasından kalan konağı keyfine göre yeniden düzenledi, kabarık favorili oda hizmetçisi, üç uşak, Fransız aşçı ve geniş bir mutfak kadrosu tuttu.

Stargorod'daki hayır kermesleri, güzide cemiyet hanımefendilerin birbirlerini gölgede bırakmaya çalışarak sergiledikleri ihtişam ve yaratıcılıkla öne çıkardı. Bu kermesler kâh Moskova'da bir han görünümünde kâh korseli Çerkes kızlarının yetimhane çocukları yararına Aÿ marka şampanya sattığı bir Kafkas aulu** tarzında organize ediliyordu; şampanyalar böylesi yüksek rakımlarda bile işitilmemiş fiyatlardan satılıyordu.

Bu kermeslerin birinde İppolit Matveyeviç, *Hakiki Kafkas Hanı. Lezzete gel lezzete* yazılı tabelanın altında dikilirken yeni bölge savcısının karısı Yelena Stanislavovna Bour'la tanıştı. Savcı yaşlıydı, ama mahkeme sekreterinin iddiasına göre karısı,

> Kıpır kıpır dinç misin,
> mutlu mesut genç misin,
> dudağın öpülesi amma
> dokunsam uçar mısın?

diye sorulacak bir kadındı. Mahkeme sekreteri "kendi halince bir şeyler karalamayı" severdi.

---

* Hizmetten muaf asil: Çara borçlu olduğu askerlik, memuriyet ve benzeri yükümlülüklerden azat edilmiş asil. Altın Balık: Puşkin'in aynı adlı masalının kahramanı. İnsanların dileklerini yerine getirir, ama nankörlüklerini görünce her şeyi geri alır. (ç.n.)

** Köy. (ç.n.)

Dudağı öpülesi Yelena Stanislavovna'nın başında Fransız bayrağı renklerinde ipek kokart iliştirilmiş siyah kadife bir tabak vardı, böylece genç Çerkes kızının nasıl giyindiği gösterilmek istenmişti. *Dokunsan uçacak* savcı karısı omzunda içinden şampanya şişesinin ağzı fırlayan altın kâğıt kaplı bir karton testi tutuyordu.

— Şampan dö*küf hele*? –dedi İppolit Matveyeviç hakiki dağlı* pozuna bürünerek.

Savcı karısı yumuşacık bir gülümsemeyle omzundan testiyi indirdi.

İppolit Matveyeviç nefesini tutup kadının beceriksizce şişeyi açmaya çalışan mumsu çıplak kollarına baktı. Köpüklüyü tadını bile hissetmeden içti. Yelena Stanislavovna'nın çıplak kolları aklını başından almıştı. Yelek cebinden bir yüzlük bilet** çıkardı, boz renkli kartonpiyer kayalığın kenarına koydu ve yüksek sesle iç çekip uzaklaştı. Savcı karısının gülümsemesi daha da yumuşadı, kredi biletini kendine çekti ve nağmeli bir sesle,

— Yoksul çocuklar bu cömertliğinizi unutmayacak. – dedi.

İppolit Matveyeviç uzaktan elini göğsüne götürdü ve her zamankinden bir arşın daha derin bir reverans yaptı. İki büklüm eğildiği sırada anlamıştı ki savcı karısı olmadan yaşayamazdı ve mahkeme sekreterinden kendisini yeni savcıya takdim etmesini rica etti. Savcı akıllı bir maymuna benziyordu. Tamar Kalesi'yle gagasında bağış kutusu tutan kartal kuklasının arasında İppolit Matveyeviç'le birlikte gezdikleri sırada, kaşla göz arasında kulağının arkasını kaşıyor ve Petersburg'tan son havadisleri anlatıyordu.

Vorobyaninov o akşam Yelena Stanislavovna'yla yetimhane çocuklarının durumu ve Stargorod parkının tablovari güzelliği üzerine birkaç kere daha sohbet etme imkânı buldu.

---

* Kafkasyalı. Kafkas insanının Rusçayı bozarak konuşması Rusya'da her dönem komedi malzemesi olmuştur. (ç.n.)

** Kredi bileti. Çarlık hükümetinin 1841'den itibaren bastığı bir banknot. (ç.n.)

Ertesi gün İppolit Matveyeviç dünyadaki en azgın atlar tarafından çekilen bir arabaya binip Bour'ların yaşadığı yere gitti, yetimhane çocuklarının çaresizliği üzerine yapılan fevkalade hoş bir sohbetin eşliğinde yarım saat geçirdi. Bu ziyaretten yaklaşık bir ay sonraysa mahkeme sekreteri, acil davaları soruşturma görevlisinin kıllı kulağına savcının "galiba boynuzlarının çıktığı" sırrını fısıldadı, soruşturma görevlisinin buna cevabı bıyık altından gülerek "Tse dilo treba rozjuvati"* oldu, ardından Oryol şehrinde görülen ve kendisine ihanet eden karısını öldüren bir kocanın beraat etmesiyle sonuçlanan çok ilginç bir davayı anlattı.

Bütün şehirde hanımefendiler bülbül gibi şakıyordu. Kocalar Vorobyaninov'un başarısını kıskanıyordu. Hep oruçlu gezenler, ağızlarına içki sürmeyenler ve idealistler savcıya imzasız mektuplar yağdırıyordu. Savcı mahkeme oturumlarında çaktırmadan kulağının arkasını kaşıyarak bu mektupları okuyordu. Vorobyaninov'a karşı her zamankinden daha nazikti. Kendini çıkışı olmayan bir durumda bulmuştu: Yakında başkente tayin edilmeyi bekliyordu, rezil bir cinayetle karısının aşığını öldürerek kariyerini mahvedemezdi.

Ama İppolit Matveyeviç ölçüsüzlükte sınır tanımıyordu: Ekipajının beyaza boyanmasını emretti ve aşk yüzünden cayır cayır yanan savcı karısıyla birlikte bu arabanın içinde Büyük Puşkin Sokağı'nı turladı.

Yelena Stanislavovna mermer yüzünü minik minik siyah kuş figürleri işli tülüyle boşu boşuna kapatmaya çalışıyordu, zira herkes onu tanıyordu. Şehir korkudan kaskatı kesilmişti ama ifrata varan bu aşk gezintisi bile savcının üzerinde etki yapmadı. Umutları kırılan oruçlu gezenler, ağızlarına içki sürmeyenler ve idealistler bu kez bizzat adalet bakanlığını imzasız mektup bombardımanına tuttular. Bakan yardımcısı bölge savcısının korkaklığı karşısında şaşkına dönmüş-

* Ukraynaca "Bu işi bir güzel çiğnemek gerek." "İyice düşünüp anlamak gerek" manasında şaka yollu deyiş. (ç.n.)

tü. Herkes düello bekliyordu. Ama savcı eskisi gibi silah dükkânının önünden selamsız geçiyor ve her sabah elinde bir terazi tutan Themis heykeline üzgün bakışlar atarak mahkeme binasına gidiyordu. Bour terazinin bir kefesinde kendisini apaçık St. Petersburg savcısı olarak görüyordu, diğerindeyse pembe suratlı arsız Vorobyaninov'u.

Her şey tamamen sürpriz bir biçimde sona erdi: İppolit Matveyeviç savcının karısını Paris'e götürdü, savcınınsa Sızran'a tayini çıktı. Savcı bu şehirde uzun süre yaşadı, sekiz yüze yakın insanı küreğe yolladı ve en nihayetinde öldü.

Âşıklar bir yıl sonra geri döndüklerinde Stargorod'u kar altında buldular. Büyük Puşkin Sokağı'nda ağır at arabası katarları gıdım gıdım ilerliyordu. Aleksandrov Bulvarı'nın buz tutmuş ağaçlarına ekin kargaları abone olmuştu. Kar yıldızları, minik minik buz haçlar ve diğer ayaz nişaneleri yavaşça İppolit Matveyeviç'in burnuna konuyordu. Rüzgâr yoktu. Gardan alçak bir kızakla çıkan İppolit Matveyeviç şehrin görülmeye değer yerlerine, yani Stargorodlu tüccarların çabasıyla dikilen Asur-Babil tarzındaki yeni borsa binasına ve orta büyüklükte bir yangına işaret eden iki büyük yuvarlak bombanın* asılı olduğu Puşkin mahallesi yangın kulesine küçümseyerek bakıyordu.

— Kim yanıyor Mihayla? –diye sordu İppolit Matveyeviç arabacıya.

— Balagurovlar yanıyor. İkinci güne girdi yangın.

Henüz iki blok ilerlememişlerdi ki, Balagurovların evinin karşısında üzüntüyle dikilen küçük bir kalabalığa rastladılar. İkinci katın açık pencerelerinden ağır ağır duman tütüyordu. Pencerede bir itfaiyeci göründü ve tembel tembel aşağıya doğru bağırdı:

— Vanya! Fransız merdivenini versene.

Kar uçuşmaya devam ediyordu. Aşağıdan cevap gelmedi. İtfaiyeci pencerenin önünde bir süre daha dalgın dalgın dikildi, esnedi, sonra da boş verip dumanın içinde kayboldu.

---

* Yangının yönünü ve şiddetini gösteren ve şekli bombayı andıran küreler. (ç.n.)

— Böyle giderse beş gün de yanar, –dedi İppolit Matveyeviç öfkeyle.– Bu da şehir olacak... Ah, Paris, ah!

Vorobyaninov'un Yelena Stanislavovna'dan ayrılması son derece dostça oldu. Onu ziyaret etmeye devam ediyor, her ay bir zarf içinde üç yüz ruble gönderiyor, onu evde genellikle afacan ve son derece terbiyeli delikanlılarla yakaladığında hiç gücenmiyordu.

İppolit Matveyeviç Denisovskaya Sokağı'ndaki konağında havai bir bekâr hayatı sürdürerek yaşamaya devam ediyordu. Dış görünüşüne çok emek harcıyor ve şehir tiyatrosunda ilk temsilleri kaçırmıyordu, aynı zamanda kendini operaya öyle kaptırmıştı ki, bariton Abramov'la arkadaşlık kurmuş ve onunla birlikte *Traviata*'dan Germont'un aryasını çalışmıştı: "Memleketini unuttun cancağızım, terk-i diyar eyledin Provence'ı." Rigoletto'nun aryası, "Ey kurtizanlar, lanetliler soyu, katıla katıla güldünüz halime"yi prova etmeye başladıkları sırada bariton öfkeyle bir gerçeği fark etti: İppolit Matveyeviç koloratur sopranoyla, yani karısıyla birlikte yaşıyordu. Takip eden sahne korkunçtu. Ruhunun derinliklerine kadar hiddetle dolan bariton Vorobyaninov'dan yüz altmış ruble kopardı ve soluğu Kazan'da aldı.

İppolit Matveyeviç'in hayâsız sergüzeştleri, özellikle de asiller meclisinin kulübünde yeminli vekil* Muruzi'yi dövmesi, onun şeytani bir insan olduğu yönündeki şöhretini pekiştirdi.

Hatta huzursuzluk ve endişe getiren 1905 yılında bile, doğuştan gelen yaşama sevinci ve Rus devlet geleneğinin sağlam temellerine duyduğu inanç İppolit Matveyeviç'i terk etmedi. Dahası, İppolit Matveyeviç'in mülkünde, birkaç saman balyasının yakılması hariç, her şey sakin geçti. Portsmouth Antlaşması'nı imzalayan Kont Vitte'yi** hararetle

---

* Çarlık zamanı bölge mahkemelerinde görev yapan avukat. (ç.n.)

** Sergey Vitte (1849-1915). 1904-1905 Rus-Japon Savaşı'nı bitiren Portsmouth Antlaşması'nın imzalanması sırasında Rus heyetine başkanlık eden devlet adamı. Savaşa başından beri karşı çıkan ve reformcu görüşleriyle bilinen Vitte monarşistlerin hedefi olmuştur. (ç.n.)

hain ilan etti ama yine de bu hususta ayrıntılara girmekten kaçındı.

Sonraki yıllar İppolit Matveyeviç'in hayatını değiştirmedi. Sık sık Petersburg ve Moskova'ya gidiyor, Çingene müziği dinlemeyi seviyor, ama bu sırada Moskova'yla Petersburg müzisyenleri arasında ince bir ayrımda bulunuyor ve kimi içişleri bakanlığında, kimi finans departmanında görev yapan gimnazyum arkadaşlarını ziyaret ediyordu.

Hayat neşeyle ve çabucak geçip gidiyordu. Aile kurma niyetindeki girişimci kadınlar İppolit Matveyeviç'in peşinde değildi artık. Herkes onu ahlak yoksunu bir bekâr olarak görüyordu. Ve Vorobyaninov 1911 yılında ansızın varlıklı bir toprak ağası olan komşusu Petuhov'un kızıyla evlendi. İflah olmaz bekârın bir gün mülküne uğrayıp işlerin bozulduğunu ve kârlı bir evlilik yapmadığı sürece düzeltmenin de imkânı olmadığını görmesinden sonra oldu bu. En büyük çeyizi, fasulye sırığını andıran ve uysal bir kız olan Marie Petuhova getirebilirdi. İppolit Matveyeviç iki ay boyunca Marie'nin ayaklarına beyaz güller serdi, üçüncü ay ise izdivaç teklif etti, evlendi, sonra da uyezdin asiller mümessili seçildi.

— Senin iskelet nasıl bakalım? –diye soruyordu İppolit Matveyeviç'in düğünden sonra eskisinden de sık uğramaya başladığı Yelena Stanislavovna usulca.

İppolit Matveyeviç kahkahaya boğularak neşeyle dişlerini gösteriyordu.

— Doğrusu gerçekten de tatlı bir kız, ama öyle saf ki... Kayınvalide Klavdiya İvanovna ise!.. Biliyor musun, beni *Epolet* diye çağırıyor. Paris'te böyle telaffuz ettiklerini sanıyor! Harikulade!

Yıllar geçtikçe İppolit Matveyeviç'in yaşamı fark edilir ölçüde değişiyordu. Saçları erkenden ve çirkinleşmeden kırlaştı. Küçük alışkanlıklar edindi. Sabahları uyandığında kendi kendine "Gut morgen" ya da "Bonjur" diyor-

du. Çocuksu ihtiraslara esir düşmüştü. Zemstvo* pulları toplamaya başlamıştı, bunun için büyük paralar harcadı, kısa sürede Rusya'daki en iyi koleksiyonun sahibi oldu ve dünyadaki en eksiksiz Rus zemstvo pulları koleksiyonunun sahibi İngiliz Enfield ile yazışmaya başladı. İngiliz'in bu tür pulların koleksiyonculuğu alanındaki üstünlüğü İppolit Matveyeviç'in canını fena sıkıyordu. Mümessilin konumu ve sahip olduğu önemli ilişkilerin Glasgowlu rakibini alt etme işinde kendisine faydası oldu. İppolit Matveyeviç zemstvo yönetim başkanını Stargorod vilayeti zemstvosu adına on yıl aradan sonra yeni pul basmaya ikna etti. Güleç bir ihtiyar olan başkan, İppolit Matveyeviç'ten işin aslını öğrenince uzun uzun kahkaha atmış ve Vorobyaninov'un teklifini kabul etmişti. Yeni pullar iki kopya olarak basıldı ve 1912 kataloğuna dahil edildi. Klişeyi İppolit Matveyeviç çekiçle bizzat kırdı. Üç ay sonra İppolit Matveyeviç Enfield'dan hürmette kusur etmeyen bir mektup aldı, İngiliz son derece ender bulunan o pullardan birini Mister Vorobyaninov'un bizzat belirleyeceği bedel karşılığında kendisine satmasını rica ediyordu.

Sevinçten Mister Vorobyaninov'un gözlerinde yaşlar birikti. Derhal Mister Enfield'a cevap yazmaya koyuldu. Mektuba Latin harfleriyle yalnızca iki kelime yazdı:

"Bashini alirsin."

Bunun üzerine Mister Enfield'la resmi yazışmalar ilelebet kesildi ve İppolit Matveyeviç'in pullara karşı duyduğu, artık tatmin noktasına ulaşan ihtirası büyük ölçüde zayıfladı.

İnsanlar Vorobyaninov'a artık *bon vivant* demeye başlamıştı. Gerçekten de iyi yaşamasını seviyordu. Kayınvalidesinin hayretine aldırmadan karısının mülkünden gelen

---

* Çarlık Rusyası'nda toprak köleliğinin kaldırılmasını takiben 1864'te kurulan ve Ekim Devrimi'ne kadar varlığını sürdüren yerel yönetim organı. Zemstvolar eğitim, sağlık, sigorta ve posta gibi hizmetlerin idaresinden sorumluydu. (ç.n.)

gelirlerle yaşamını sürdürüyordu. Hatta bir keresinde Klavdiya İvanovna onunla hayata ve örnek kocanın yükümlülüklerine dair görüşlerini paylaşmaya kalkmıştı, ama damat ansızın titremiş ve şekerliği yere atıp bağırmıştı:

— Harikulade! Bana yaşamayı öğretiyorlar! Gerçekten harikulade!

Çılgına dönen damat bu olaydan sonra, ünlü avcı Bay Şarabarin'in avcılar kulübün kuruluşundan bu yana iki bininci kurdu öldürmesi şerefine kulüp tarafından düzenlenen şölene katılmak üzere soluğu Moskova'da aldı.

Masalar hilal biçiminde dizilmişti. Merkezde kar beyazı örtünün üstünde domuzların, jölelerin, votka ve konyak dolu buğulu karafakilerin arasında jübilecinin kürkü yatıyordu. Sabahtan beri demlenmekte olan ve sayısız fotoğrafçının yaktığı magnezyumlar yüzünden gözleri kamaşan, melon şapka ve kahverengi ceketatay içindeki Bay Şarabarin ayakta dikilerek etrafa yabani bakışlar atıyor ve konuşmaları dinliyordu.

İppolit Matveyeviç'e konuşma sırası geç ama neşesini adamakıllı bulduğu sırada gelmişti. Çabucak kurdun kürkünü sırtına attı ve ailevi meseleleri unutup merasim havasında konuşmaya başladı:

— Aziz beyefendiler, avcılık kulübünün sayın üyeleri! Stargorod'un silahlı av meraklıları adına bu mühim olay vesilesiyle sizleri kutlamama izin verin. El ele tutuşup ebedi ülküleri gerçekleştirmek üzere adım atan Bay Şarabarin gibi saygıdeğer silahlı av meraklılarını görmek benim için ne büyük bir mutluluk bilemezsiniz!

Konuşmanın ardından İppolit Matveyeviç jübile kürkünü yere attı, karşı koymaya çalışan Bay Şarabarin'i kürkün üstüne dikti ve onunla üç kere öpüştü.

Bu kısa ziyareti sırasında İppolit Matveyeviç Moskova'da iki hafta kaldı ve eve hem neşeli hem aksi döndü. Kayınvalide somurtmaya devam ediyordu. İppolit Matveyeviç

de onu kızdırmak için, sivri dilli Danimarka Prensi'ne bol bol malzeme veren bir davranışta bulundu.

Yıl 1913'tü.

Fransız havacı Brindejonc des Moulinais, kendisine Pommery kupasını kazandıran ünlü Paris-Varşova uçuşunu gerçekleştirmişti. Hasır şapkalı, dantelli beyaz şemsiyeli hanımefendiler ve üst sınıflardan gimnazyum öğrencileri göklerin fatihini coşkulu çığlıklarla karşıladılar. Fatih yaşadığı tecrübeye rağmen kendini epey zinde hissediyordu ve Rus votkasını hevesle yuvarladı.

Fokur fokur kaynıyordu yaşam.

Moskova Aleksandrovski Garı'nda kursiyer* kızlardan, hamallardan ve *Serbest Estetik* cemiyetinin üyelerinden oluşan bir kalabalık, Polinezya'dan dönen K. D. Balmont'u** karşılıyordu. Keçisakallı trubadura ıslak gülü ilk fırlatan tombul yanaklı bir küçük hanım olmuştu. Şairin üstüne her taraftan baharın bitkisi inci çiçeği yağıyordu. İlk hoşgeldin konuşması başladı:

— Sevgili Konstantin, yedi yıldır Moskova'da yoktun...

Konuşmalardan sonra yeminli vekillerden bir hayran aradan sıyrılıp şaire doğru atıldı ve bir çiçek buketi uzatarak ezberlediği doğaçlama şiiri söyledi:

Bulutun ardından
güneş gibi doğan
eşsiz dehan.
Karşımdasın işte
dimdik ayakta.
Kudret de sensin,
ses de
ve dahi hayat da.

---

* Kursiyer: Devrim öncesi dönemde eğitim veren yüksek kadın kurslarının öğrencileri. Bu kurslar devrimden sonra üniversitelerle birleştirildi. (ç.n.)

** Konstantin Balmont (1867-1942): Sol eğilimli sembolist şair. İlk Rus evriminin yenilgisi üzerine ülkeden ayrılmak zorunda kaldı, 1913'te Romanov Hanedanı'nın 300'ncü yılı şerefine çıkarılan siyasi afla geri döndü. (ç.n.)

Akşam *Serbest Estetik* cemiyetinde şairin onuruna düzenlenen törene, "Karşılamaya gelenlerin tamamının yakın tanıdıklarından ibaret olmasının kendisini şaşırtıp şaşırtmadığını" sorarak meşhur ozanı sıkıştırmaya çalışan neofütürist Mayakovski'nin çıkışı gölge düşürdü. Neofütüristin konuşması "Şşş!" sesleri ve ıslıklar arasında kayboldu.

İki genç, yirmi yaşındaki Baron Geysmar ve Dışişleri Bakanlığı'nın önde gelen bürokratlarından birinin oğlu olan Dalmatov, sinemada yedek subay karısı Marianna Time ile tanışmış, sonra da soymak için onu öldürmüştü.

Sinema salonlarının kırışık ekranlarında, Rus yaşamından üç bölümlük kuvvetli drama *Prenses Butırskaya*'nın yanı sıra dünya hadiseleri kroniği Éclair-Journal ve Pokson'un katılımıyla *Yetenekli Polis* komedisi oynuyordu (kahkaha tufanı).

Kremlin'in Spasskiye kapılarından Kızıl Meydan'a ikonlu haçlı bir yürüyüş alayı çıkıyordu ve on pudluk insan azmanı Protodiyakoz Rozov insanları dehşete düşüren bir sesle imparatorluk manifestosunu okuyordu.

Stargorod'da çıkan *Şehremaneti Havadisleri* gazetesinde yerel sansür Plaksin'in kalemine ait içi içine sığmayan küçük bir şiir çıkmıştı:

> Babacığımın üniforması tertemiz,
> okulu asmış kardeşim Mitenka,
> Anacığım, söyler misiniz,
> bugün ne bayramı acaba?

Mitenka'nın okula gitmeme sebebi Romanov Hanedanı'nın üç yüzüncü yılı kutlamalarıydı. Babacıklar gerçekten de başlarında üç köşeli geniş şapkalar, üstlerinde tiril tiril üniformalarla atlı arabalara binip garnizon, harp okulu ve devlet gimnazyumları birliklerinin geçit töreni yapacağı Strelbişenskoye Pole'ye koşuyordu.

Jüt fabrikasında ve demiryolu atölyelerinde işçilere, ayık bahçede* düzenlenecek Romanov gezmeleri için biletler da-

* Etrafında içki satmanın yasak olduğu park. (ç.n.)

ğıtıldı, akşam olduğundaysa birkaç sivil, gezmekte olan kalabalığın içinden iki işçiyi yakaladı ve arabalarla jandarma idaresine götürdü. İmparatorun havai fişeklerle meydana getirilen monogramı karanlık gökte parlıyor, küçülüyor ve rüzgârın harlamasıyla bir kere daha yanıyordu.

Aynı gece, üstü hâlâ parfüm kokan İppolit Matveyeviç konağının balkonunda oturmuş akşam yediği bayram yemeğini sindiriyordu. Henüz sadece otuz sekizindeydi. Vücudu temiz, düzgün ve kaliteliydi. Bütün dişleri yerindeydi. Yeni öğrendiği bir Ermeni fıkrası ana karnındaki çocuk gibi dönüp duruyordu başının içinde. Ona göre hayat muhteşemdi. Kayınvalide alt edilmişti, para çoktu, ertesi yıl yurtdışına yeni bir seyahat yapmayı tasarlıyordu.

Ama İppolit Matveyeviç bir yıl sonra, mayıs ayında karısının öleceğini, temmuzdaysa Almanya'yla savaş çıkacağını bilmiyordu. Elli yaşına varmadan vilayetin asiller mümessili olacağını düşünüyor, fakat 1918'de kendi evinden kovulacağını, rahatlığa, tokluğa ve aylaklığa alışmış bir insan olarak, ışıltısını yitiren Stargorod'u yolcu-yük treniyle arkasına bakmadan kaçmak suretiyle terk edeceğini bilmiyordu.

İppolit Matveyeviç balkonda otururken hayalinde Ostende kıyılarının dalga şıpırtılarını, Paris'in çatılarını, beynelmilel tren vagonunun karanlık sureti içinde bakır düğmelerin ışıldadığını görüyordu, ama İppolit Matveyeviç'in gözlerinin önüne ekmek kuyrukları, buz tutmuş döşek, derme çatma gaz lambası, tifüs sayıklaması ve uyezd şehri N'nin nüfus dairesinde asılı "İşini bitir, sonra da çık git" yazısı gelmiyordu (gelse de anlam veremezdi).

Balkonda otururken İppolit Matveyeviç'in bilmediği bir başka şey de on dört yıl sonra, gücü kuvveti hâlâ yerinde bir adam olarak Stargorod'a döneceği ve şu anda tam tepesinde oturduğu aynı kapıdan bir kere daha, fakat bu kez bir yabancı olarak ve şimdi ortasında imparatorluk arması yanan

havai fişeğe bakıp hayatın ne kadar muhteşem olduğunu düşürken rahat rahat üstüne kurulduğu Gambs sandalyesine kayınvalidesinin aptal gibi sakladığı hazineyi aramak için gireceğiydi.

VI. Bölüm

Kombinezoncular Kralı

Saat on bir buçukta kuzeybatı istikametindeki Çmarofka köyü tarafından Stargorod'a yirmi yedi yirmi sekiz yaşlarında genç bir adam girdi. Arkasından bir sokak çocuğu koşuyordu.

— Amca, –diye bağırıyordu çocuk neşeyle,– on kapik versene!

Genç adam cebinden ısınmış bir elma çıkardı ve sokak çocuğuna uzattı ama beriki yine de bırakmadı peşini. Bunun üzerine yaya durdu, çocuğa alaylı bir bakış attı ve sesini yükseltmeden,

— Paraları sakladığım dairenin anahtarını da ister misin? –dedi.

Şansını zorlayan sokak çocuğu ne isterse istesin karşılık alamayacağını anladı ve adamın peşini bıraktı.

Genç adam yalan söylemişti: Ne parası vardı, ne paraları saklayabileceği bir dairesi ne de dairenin kapısını açacak bir anahtarı. Hatta sırtında palto bile yoktu. Genç adam şehre beline oturan yeşil bir takımla girmişti. Kuvvetli boynuna birkaç tur eski bir yün atkı dolamıştı, ayaklarında üst kısmı portakal rengi nubuk kaplı rugan ayakkabılar vardı. Ayakkabıların içinde çorap yoktu. Genç adam elinde bir usturlap tutuyordu.

Pazar yerine yaklaşırken "O, Bayadère, ti-ri-rim, ti-ri-ra!" diyerek şarkı söylüyordu.

Burada genç adama göre çok iş vardı. İp gibi dizilip mallarını yerde sergileyen pazarcıların arasına sığıştı, usturlabı önüne koydu ve ciddiyetle bağırmaya başladı:

— Usturlap isteyen? Ucuza usturlabım var! Delegasyonlara ve kadın birimlerine* indirim.

Beklenmedik arz uzun süre talep doğurmadı. Ev hanımları delegasyonları daha ziyade piyasada zor bulunan mallarla ilgileniyor, manifatura tezgâhlarının önüne yığılıyordu. Usturlap satıcısının yanından bir StarGubAraşSoruş** ajanı ikinci defa geçti. Ama usturlap dün SütKoop'un yazıhanesinden çalınan daktiloya hiçbir şekilde benzemediği için ajan gözleriyle genç adamı manyetize etmeyi bırakıp uzaklaştı.

Usturlap öğlene doğru üç rubleye bir tamirciye satıldı.

— Kendi kendine ölçer, –dedi genç adam usturlabı alıcıya uzatırken,– yeter ki ölçecek bir şey olsun.

Karmaşık enstrümandan kurtulunca neşesi yerine gelen genç adam *Lezzet Köşesi* yemekhanesinde karnını doyurdu ve şehri dolaşmaya çıktı. Sovyet Sokağı'nı geçti, Kızılordu (eski Büyük Puşkin) Sokağı'na çıktı, Kooperatif Sokağı'nı kesti ve kendini yeniden Sovyet Sokağı'nda buldu. Ama bu Sovyet Sokağı az önce geçtiği Sovyet Sokağı değildi: Şehirde iki tane Sovyet Sokağı vardı. Genç adam bu duruma epey şaşırdıktan sonra kendini Lena Olayları*** (eski Denisovksaya) Sokağı'nda buldu. Genç adam 28 numaralı, üzerinde

---

* Kadınlar arasında sosyalizmi yaymakla görevli komünist partisi birimi. (ç.n)

** Stargorod Guberniyası Suç Araştırma ve Soruşturma İdaresi. (ç.n.)

*** 1912'de Lena Irmağı'nda grev yapan altın madeni işçilerine hükümet güçlerinin ateş açması sonucu yüzlerce işçinin ölümüyle sonuçlanan katliamın anısına verilmiş sokak ismi. (ç.n.)

SSCB, RSFSR*
STARGUBSOSSİGOR'a bağlı
2'nci SOSYAL HİZMETLER EVİ

yazan bir tabela asılı iki katlı güzel konağın yanında, bahçe kapısının önündeki taş bankta oturan kapıcıdan ateş almak için durdu.

— Söylesene babalık, –diye sordu genç adam sigara dumanını içine çekip,– sizin şehirde gelin bulunur mu?

İhtiyar kapıcı en ufak şaşkınlık belirtisi göstermedi.

— Kimine göre at da gelindir, –diye cevap verdi hevesle sohbete iştirak edip.

— Başka sorum yok, –dedi genç adam çabucak.

Ve hemen yeni bir soru sordu:

— Böyle bir evde nasıl gelin olmaz?

— Bizim gelinleri, –diye itiraz etti kapıcı,– ne vakittir öbür dünyada fenerle arıyorlar. Burası devlet düşkünlerevidir. Burada yaşlı kadınlar tam pansiyon kalır.

— Anlaşıldı. Tarihsel materyalizmden önce doğanlar mı bunlar?

— Ha şunu bileydin. Doğdukları gün doğmuşlar.

— Peki tarihsel materyalizmden önce ne vardı bu evde?

— Ne zaman?

— O zaman işte, eski rejimde.

— Haa, eski rejimde beyim yaşardı.

— Burjuva mı?

— Sensin burjuva! Dedik ya, asiller mümessili.

— Amele sınıfından yani?

— Sensin amele! Dedik ya, mümessil.

Toplumun sınıflı yapısına dair anlayışı biraz zayıf kalan akıl küpü kapıcıyla sohbet daha ne kadar sürerdi tanrı bilir, ama genç adam kararlılıkla işe koyuldu.

---

* Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti. (ç.n)

— Bak ne diyeceğim, dede, –diye konuştu,– bir şarap içmeye ne dersin?

— Ismarla da içelim.

Bir saatliğine ikisi de ortadan kayboldu, geri döndüklerinde kapıcı çoktan genç adamın en hakiki dostu olmuştu.

— Bu gece sende kalayım, –dedi yeni arkadaş.

— İstersen bütün ömrünü burada geçir, madem böyle iyi bir insansın.

Amacına çabuk ulaşan misafir kaşla göz arası kapıcı odasına indi, portakal rengi ayakkabılarını çıkardı ve ertesi gün için hareket planını tasarlamak üzere sıraya uzandı.

Genç adamın adı Ostap Bender'di. Yaşam öyküsünden genellikle tek bir ayrıntı paylaşırdı: "Babam, –derdi,– Türk tebaasındandı."* Türk tebaasının oğlu hayatı boyunca çok iş değiştirmişti. Kendisini bir işe adamasına engel olan canlı karakteri onu sürekli ülkenin farklı köşelerine fırlatıyordu ve şimdi çorapsız, anahtarsız, dairesiz ve de parasız Stargorod'a sürüklemişti.

İnsanın burnunun direğini kıracak kadar sıcak kapıcı odasında yattığı sırada Ostap Bender zihninde iki olası kariyer seçeneğine son şeklini vermekteydi.

Çok eşlilik yapabilir ve nöbetçi eşten müsadere edilen değerli eşyalarla dolu yeni bavulu peşinden sürükleyip rahatça şehirden şehre göçebilirdi.

Ya da yarından tezi yok StarÇocukKom'un** kapısını çalıp Ressam Repin'in meşhur *Zaporojya Kazakları Türk Sultanı'na Mektup Yazıyor* tablosu örnek alınarak dâhiyane bir biçimde tasarlanmış ama henüz yapılmamış *Bolşevikler Chamberlain'e Mektup Yazıyor* adlı tablonun basım ve dağıtımını üstlenmelerini teklif edebilirdi. Bu seçeneğin başarıya ulaşması durumunda dört yüz ruble kazanç cepte demekti.

---

* İlf ve Petrov'un da memleketi olan Odessa gibi bazı Rus şehirlerinde Çarlığa karşı yükümlülüklerden kaçınmak için Osmanlı tabiyetini devam ettiren pek çok Yahudi, Rum, Moldovalı, Arnavut ve Ermeni yaşamıştır. (ç.n.)

** Stargorod Çocuk Komisyonu. Çocukların yaşam koşullarının düzeltilmesi amacıyla faaliyet gösteren komünist partisine bağlı komisyon. (ç.n.)

Ostap iki seçeneği de Moskova'ya son ziyareti sırasında bulmuştu. Çok eşlilik seçeneği akşam gazetesinde okuduğu, çok eşli bir adamın ağır tecritsiz iki yıl hapis cezasıyla yırttığını apaçık söyleyen bir mahkeme tutanağının etkisi altında doğmuştu. 2 numaralı seçenek Bender'in kafasında bedava biletle girdiği Devrimci Rusya'nın Sanatçıları Birliği'nin sergisini gezerken ortaya çıkmıştı.

Fakat her iki projenin de eksileri vardı. Bakla kırı, muhteşem bir takım elbise olmadan çok eşlilik kariyerine başlamak imkânsızdı. Dahası, oturaklı görünmek ve baştan çıkarabilmek için en az on rubleye ihtiyaç vardı. Elbette seferlerde giydiği şu yeşil takımla da evlenebilirdi çünkü gelinlik çağına gelmiş taşra Margaritaları Bender'in erkeksi kuvvetine ve yakışıklılığına kesinlikle karşı koyamazdı, ama Ostap'ın deyimiyle bu, düşük kalitede, eksik iş yapmak olurdu. Tablo işi de hiç kolay değildi: Tamamen teknik karakterde bazı güçlükler çıkabilirdi karşısına. Yoldaş Kalinin'i başında papak, sırtında beyaz burkayla resmetmek sıkıntı yaratmaz mıydı, ya da Yoldaş Çiçerin'i belden üstü çıplak çizmek? Gerekirse bütün figürler sıradan takım elbiseler içinde resmedilebilirdi elbette, ama o zaman başka bir şey olurdu bu.

— Aynı etkiyi yaratmaz! –dedi Ostap sesli.

Tam bu sırada kapıcının uzun süredir heyecanla bir şey anlatmakta olduğunu fark etti. Anlaşılan kapıcı evin eski sahibiyle ilgili anılara gark olmuştu:

— Polis müdürü önünde selam dururdu... Yanına gidersin, misal, yeni yılını kutlamak için, çıkarır bir üçlük verir... Paskalya'da, misal, bir üçlük daha. Sonra, misal, isim gününü kutlarsın... Sırf kutlamalarla yılda on beş ruble birikir... Hatta madalya sözü vermişti bana. "Ben, –derdi,– yanımdaki kapıcının madalyalı olmasını isterim." Aynen böyle derdi: "Madalyanı cepte bil, Tihon..."

— Ee, verdiler mi?

— Dur hele... "Bana, –derdi,– madalyasız kapıcı gerek-

mez." Madalya için ta St. Petersburg'a kadar gitti. Ama ilk seferde olmadı. Memur beyler istemedi. "Çar, –demişler,– yurtdışına çıktı, şimdi olmaz." Beyim bana beklememi buyurdu. "Tihon, –dedi,– bekle, madalyasız bırakmam seni."

— Ne oldu beyine, defterini mi dürdüler? –diye sordu Ostap ansızın.

— Kimse defterini dürmedi. Kendi gitti. Burada asker müsveddeleriyle oturup da ne yapacaktı... Söylesene, kapıcı vazifesi için madalya veriliyor mu şimdi?

— Veriliyor. Almana yardım edebilirim.

Kapıcı, Bender'e saygıyla baktı.

— Madalyasız yapamam. Vazifem şart koşuyor.

— Peki beyin nereye gitti?

— Kim bilir! Paris'e gitmiş diyorlardı.

— Haa!.. Beyaz akasya dalları, bize iltica yolları.* Demek, beyin mülteci oldu?

— Sensin mülteci... Paris'e gitmiş diyorlar. Eve ise kocakarılar için el koydular... İstersen her gün kutla, kapik desen alamazsın!.. Ah, ah! Beyim olacaktı ki!..

Tam bu sırada kapının üstündeki paslı zil acı acı çaldı. Kapıcı ıhlaya pıhlaya kapıya doğru yürüdü, açtı ve şaşkınlıktan ağzı bir karış açık geri çekildi.

Üst basamakta siyah bıyıklı ve siyah saçlı İppolit Matveyeviç Vorobyaninov dikiliyordu. Kelebek gözlüğün altında gözleri savaştan önceki gibi ışıl ışıldı.

— Beyim! –diye böğürdü Tihon tutkuyla.– Paris'ten gelmiş!

Kapıcı odasında bir yabancının varlığıyla tedirgin olan İppolit Matveyeviç utandı (masanın kenarında mora çalan çıplak tabanları ancak şimdi fark etmişti) ve kaçmak istedi, ama Ostap Bender cıva gibi fırladı, eğilip İppolit Matveyeviç'i selamladı.

— Paris'in dengi olamaz gerçi ama yine de fakirhanemize hoşgeldiniz.

---

* Rus iç savaşı sırasında Beyaz Ordu mensuplarınca söylenen şarkıya gönderme. Orijinali "Beyaz akasya dalları mis kokuyor yine" sözleriyle başlar. (ç.n.)

— Merhaba, Tihon, –demek zorunda kaldı İppolit Matveyeviç,– Paris'ten geldiğim yok. Bunu da nereden çıkardın?

Ama uzun ve asil burnu apaçık pirzola kokusu alan Ostap Bender kapıcının gık demesine bile fırsat vermedi.

— Mükemmel, –dedi yan bakıp,– Paris'ten gelmediniz. Rahmetli babaannenizi ziyaret etmek için Konotop'tan geldiniz tabii.

Ostap bir yandan bunları söylerken bir yandan da afallamış kapıcıyı şefkatle kucakladı ve beriki ne olduğunu anlamadan kapının önüne koydu. Kapıcı kendine geldiğinde yalnızca beyinin Paris'ten geldiğini, onu, yani Tihon'u kapıcı odasından kapı dışarı ettiklerini ve sol eline bir ruble sıkıştırdıklarını idrak edebildi.

Kâğıt paraya bakan kapıcı öyle duygulanmıştı ki, doğruca birahanenin yolunu tuttu ve iki şişe Gorşanov birası sipariş etti.

Kapıcının ardından kapıyı itinaya kilitleyen Bender hâlâ odanın ortasında dikilen Vorobyaninov'a dönerek,

— Sakin olun, her şey yolunda. Adım Bender! Kulağınıza çalınmıştır belki? –dedi.

— Hiç duymadım, –diye yanıtladı İppolit Matveyeviç asabiyetle.

— Tabii Parisliler nereden bilsin Ostap Bender'in adını? Sıcak mı şimdi Paris? Güzel şehir. Halamın kızı oradan evli. Geçenlerde taahhütlü mektupla ipek mendil göndermiş...

— Bu ne saçmalık! –diye tepki gösterdi İppolit Matveyeviç.– Ne mendili? Paris'ten değil, şeyden geldim...

— Harika, harika! Morşansk'tan geldiniz.

Bugüne dek hiç Bender gibi enerjik bir delikanlıyla muhatap olmayan İppolit Matveyeviç kendini kötü hissetti.

— İyisi mi ben gideyim, –dedi.

— Nereye gideceksiniz? Yetişeceğiniz bir yer yok. GPU* ayağınıza kadar gelir nasıl olsa.

İppolit Matveyeviç ne cevap vereceğini bilemedi, havı dökülmüş kadife yakalı paltosunun düğmelerini çözdü ve Bender'e hasmane bakışlar atarak sıraya ilişti.

— Ne dediğinizi anlamıyorum, –dedi cılızlaşan sesiyle.

— Sorun değil. Şimdi anlarsınız. Bir dakika.

Ostap çıplak ayaklarına portakal rengi ayakkabıları geçirdi, odada birkaç adım attı ve söze girdi:

— Hangi sınır üzerinden geldiniz? Polonya mı? Finlandiya mı? Romanya mı? Kesin pahalıya patlamıştır. Geçenlerde bir tanıdığım geçmişti sınırı, Slavuta'nın bizim tarafında yaşıyor, karısının anası babası da öbür tarafta. Aile meseleleri yüzünden tartışmışlar, karısı çabuk küsen bir aileden. Suratına tükürmüş ve sınırı geçip ana babasına yelkenlemiş. Tanıdığım üç gün tek başına oturmuş, sonra bir de bakmış ki iş kötü. Yemek yok, oda pis ve barışmaya karar vermiş. Gece vakti çıkmış ve sınırdan kayınbabasına doğru yola düşmüş. Tam o sırada sınır muhafızları bunu yakalamış, hemen dava dosyası oluşturup altı ay hapis vermişler, sonra da sendikadan atmışlar. Dediklerine göre, karısı olacak aptal geri dönmüş ama koca doprede** yatıyor. Karısı da ona koli taşıyor... Siz de mi Polonya sınırından geçtiniz?

— Yemin ederim, –diyebildi İppolit Matveyeviç pırlantalara giden yolda önüne çıkan konuşkan delikanlıya karşı beklenmedik bir bağımlılık hissederek,– yemin ederim, RSFSR vatandaşıyım. İsterseniz pasaportumu*** gösterebilirim...

---

* Siyasi polis, OGPU. Avrupa'ya iltica eden eski asilzadeler GPU'nun ilgi alanına girer. (ç.n.)

** Zorunlu çalışma evi. Devrimden sonra ceza infaz kurumlarının da adını değiştiren Sovyet yönetiminin, genellikle altı ay ile iki yıl arası ceza alan ve "sosyal açıdan tehlikeli", yani "siyasi" olmayan mahkumları koyduğu hapishane. (ç.n.)

*** Çarlık Rusyası, Sovyetler Birliği ve modern Rusya'da kimlik belgesi yerine bir iç pasaport taşınır. Yurdışına çıkacakların ayrıca dış pasaport alması gerekir. (ç.n.)

— Batıda baskı tekniğinin geldiği noktayı düşünürsek Sovyet pasaportu basmak öyle basit ki lafını etmeye değmez. Hatta bir tanıdığım işi dolar basmaya kadar götürmüştü. Sahte Amerikan doları basmanın ne kadar zor olduğunu biliyor musunuz? Hani şu renkli şeritçikler var ya, kâğıtlarda onlardan kullanıyorlar. Büyük teknik bilgi isteyen bir iş. Tanıdığım paraları Moskova'daki kara borsada okutmayı başarmış; sonra anlaşılan meşhur bir döviz kaçakçısı olan dedesi bunları Kiev'de satın almış ve tamamen iflas etmiş çünkü dolarlar sahte çıkmış. Yani elinizdeki pasaportla siz de faka basabilirsiniz, benden söylemesi.

Bütün enerjisini pırlantaları bulmak için harcamak yerine bu pis kokulu kapıcı odasında oturup arsız delikanlının tanıdıklarının karanlık işleriyle ilgili anlattığı laklakları dinlemek zorunda kaldığı için öfke duyan İppolit Matveyeviç yine de bir türlü kalkıp gidemiyordu. Bu meçhul genç adamın boşboğazlık edip eski mümessilin şehre geldiğini ağzından kaçıracağını düşününce içini şiddetli bir korku kaplıyordu. Bu durumda her şey biter, hatta belki de hapse düşerdi.

— Siz yine de beni gördüğünüzü kimseye söylemeyin, –dedi İppolit Matveyeviç yalvarır gibi,– bakarsınız mülteci zannederler.

— İşte! İşte! Tam isabet! Bilançoya bir bakalım, önce aktif: Memleketine dönmüş bir mülteci. Pasif: GPU'nun eline düşmekten korkuyor.

— Ama size bin defa söyledim mülteci olmadığımı.

— Kimsiniz o zaman? Buraya neden geldiniz?

— N şehrinden işlerim için geldim.

— Neymiş bu işler?

— Şahsi işler.

— Ve bir de mülteci olmadığınızı mı söylüyorsunuz? Bir tanıdığım da tıpkı bu şekilde...

Bender'in tanıdıklarıyla ilgili bir hikâye daha dinleyecek gücü olmayan ve delikanlıyı fikrinden caydıramayacağını gören İppolit Matveyeviç boyun eğdi.

— Peki, –dedi,– size her şeyi açıklayacağım.

"Ne de olsa yardımcısız zor, –diye düşünmüştü İppolit Matveyeviç,– büyük bir düzenbaz olduğu her halinden belli. İşe yarayabilir."

VII. Bölüm

Pırlanta Buğusu

İppolit Matveyeviç lekeli kastor şapkasını başından çıkardı, bıyıklarını taradı (tarağın temas etmesiyle birlikte bıyıklardan küçük bir elektrik kıvılcımı sürüsü ahenkle havalandı) ve kararlılıkla boğazını temizleyip Ostap Bender'e, yani karşısına çıkan ilk madrabaza, pırlantalar hakkında ölüm döşeğindeki kayınvalideden öğrendiği her şeyi anlattı.

Anlatım süresince Ostap birkaç kere yerinden fırladı ve demir sobaya dönerek coşkuyla haykırdı:

— Buz kımıldadı, saygıdeğer jüri üyeleri! Buz kımıldadı.

Bir saat sonraysa ayakları sallanan küçük bir masanın ardında ikisi baş başa vermiş, bir zamanlar kayınvalidenin parmaklarını, boynunu, kulaklarını, göğsünü ve saçlarını süsleyen mücevherlerden oluşan uzun listeyi okuyordu. İppolit Matveyeviç habire burnundan kayan kelebek gözlüğü düzelterek üstüne basa basa telaffuz ediyordu:

— Üç dizi inci... Çok iyi hatırlıyorum. İkisi kırkar boncuk, büyük olansa yüz on. Pırlanta gerdanlık... Klavdiya İvanovna dört bin ettiğini söylerdi, eski işçilik...

Ardından yüzükler geliyordu: kalın, hantal ve ucuz nişan yüzükleri değil, ince, hafif, tertemiz cilalanmış pırlanta taşlı yüzükler, küçücük kadın kulaklarına rengârenk ışıklar dü-

şüren göz kamaştırıcı pandantifler, zümrüt pullarla kaplı yılan biçimli bilezikler, beş yüz elli hektarlık arazinin hasadına mal olan bir fermuar, ancak şöhretli bir operet primadonnasının omzunu süsleyebilecek türde bir inci kolye ve hepsini taçlandıran kırk binlik bir diadem.

İppolit Matveyeviç başını çevirip arkasına baktı. Mikrop yuvası kapıcı odasının karanlık köşelerinde zümrüt rengi bir bahar ışığı titriyordu parıl parıl. Tavanın altında pırlanta buğusu birikmişti. İnci taneleri masada yuvarlanıp zeminin üstünde zıplıyordu. Oda mücevher serabıyla sarsılıyordu.

Heyecanlanan İppolit Matveyeviç ancak Ostap'ın sesiyle kendine geldi.

— Fena seçim değil. Taşlar gördüğüm kadarıyla zevkle seçilmiş. Kaça mal olmuştu bu tertip?

— Yetmiş, yetmiş beş bin.

— Hm... Demek ki şimdi yüz elli bin eder.

— O kadar eder mi gerçekten? –diye sordu Vorobyaninov sevinçle.

— En az. Ama, Paris'ten gelen kıymetli yoldaş, şansınıza tükürebilirsiniz.

— Nasıl tüküreyim?

— Tükürükle, –diye yanıt verdi Ostap,– tarihsel materyalizm çağından önce tükürdükleri gibi. Bir şey çıkmaz bu işten.

— Nasıl çıkmaz?

— Çıkmaz işte. Kaç taneydi sandalye?

— Bir düzine. Misafir odası takımı.

— Sizin misafir odası takımı çoktan sobalarda yanıp kül olmuştur.*

Fena halde korkan Vorobyaninov oturduğu yerden fırladı.

---

* İç Savaş sırasında Bolşeviklerin uyguladığı Savaş Komünizmi, yani serbest ticaretin ilga edilmesi politikası nedeniyle şehirli nüfus gıda ürünlerinin yanı sıra yakacağa erişmekte de büyük güçlükler yaşadı. Sert geçen kışı atlatabilmek için insanların ilk başvurduğu yakıt genellikle mobilyalar oldu. (ç.n.)

— Sakin, sakin. İş bende. Oturum devam ediyor. Bu arada, sizinle küçük bir sözleşme yapmamız gerek.

Nefesi kesilen İppolit Matveyeviç başını sallayarak onayladığını belirtti. Bunun üzerine Ostap Bender şartları belirlemeye koyuldu.

— Hazinenin paraya çevrilmesi durumunda, imtiyazın* doğrudan katılımcısı ve teknik işler sorumlusu olarak yüzde altmış alırım, sigortamı yatırmasanız da olur. Benim için fark etmez.

İppolit Matveyeviç bomboz kesildi.

— Güpegündüz soygun bu.

— Peki, siz ne teklif edecektiniz?

— Ne bileyim, yüzde beş, hadi bilemedin on olsun. Düşünsenize, on beş bin ruble eder bu!

— Başka bir arzunuz?

— Ee... yok.

— Bedava çalışmamı da ister misiniz, üstüne bir de paraları sakladığım dairenin anahtarını?

— Bu durumda kusura bakmayın, –dedi Vorobyaninov burnundan.– İşimi tek başıma da halledebileceğimi düşünmek için yeterince sebebim var.

— Aha! Bu durumda kusura bakmayın, –diye itiraz etti muhteşem Ostap,– işinizi tek başıma da halledebileceğimi düşünmek için, Andy Tucker'ın** deyimiyle, benim de bir o kadar sebebim var.

— Düzenbaz! –diye bağırdı İppolit Matveyeviç titreyerek.

Ostap istifini bozmadı.

— Kulağınızı iyi açın, Paris'ten gelen beyefendi, pırlantalarınızın neredeyse cebimde olduğunun farkında değilsiniz

---

* Yeni Ekonomi Politikası döneminde yabancılara verilen işletme ya da arama imtiyazı olgusuna gönderme. Güya Paris'ten geldiği için Vorobyaninov yabancı, Ostap ise yerli tarafı temsil ediyor. (ç.n.)

** O'Henry'nin *The Gentle Grafter* başlıklı hikaye dizisinin vicdanlı dolandırıcı kahramanı. (ç.n.)

galiba! Ve sizinle ilgileniyorsam yegâne sebebi, emeklilikte rahat edin diyedir.

İppolit Matveyeviç boğazına ne tür demir pençelerin yapıştığını ancak bunun üzerine anladı.

— Yüzde yirmi, –dedi suratından düşen bin parça.

— Yeme içme dahil mi? –diye sordu Ostap alayla.

— Yirmi beş.

— Üstüne de dairenin anahtarı mı?

— Ama otuz yedi bin beş yüz eder bu!

— Küsurata ne gerek var? Öyle olsun, yüzde elli. Yarısı sizin, yarısı benim.

Pazarlık devam etti. Ostap biraz daha indirim yaptı. Vorobyaninov'un şahsına duyduğu saygıdan ötürü yüzde kırka çalışmaya razı geliyordu.

— Altmış beş bin! –diye bağırıyordu Vorobyaninov.

— Fevkalade pespaye bir adamsınız, –diye itiraz ediyordu Bender,– parayı gereğinden fazla seviyorsunuz.

— Siz sevmiyor musunuz sanki? –diye acı acı uluyordu İppolit Matveyeviç flüt sesiyle.

— Sevmiyorum.

— Niçin istiyorsunuz o zaman altmış bini?

— Prensip!

İppolit Matveyeviç nefeslenmek için durdu.

— Ee, buz kımıldadı mı? –diye bastırıyordu Ostap.

Vorobyaninov oflayıp pufladı ve boyun eğerek,

— Kımıldadı. –dedi.

— O halde, anlaştık, uyezdin komançiler mümessili! Buz kımıldadı! Buz kımıldadı, saygıdeğer jüri üyeleri!

Komançiler mümessili lakabına gücenen İppolit Matveyeviç'in özür talep etmesinden ve Ostap'ın özür konuşması yapıp ona mareşal diye hitap etmesinden sonra harekât planı oluşturmaya giriştiler.

*

Bu esnada kapıcı Tihon, mucizevi bir şekilde elinde beliren rubleyi *Faz* birahanesinde içip bitirmekle meşguldü. Sıkı sıkı birbirine sokulmuş beş kör akordiyoncu mini minnacık tahta bir adanın üstünde oturuyor ve üstlerine kadar sıçrayan bira köpükleri nedeniyle yüzlerini buruşturuyordu.

Beyinin ortaya çıkışının üstüne gelen üç şişe bira kapıcıyı ruhunun derinliklerine kadar duygulandırmıştı. Her şey gözüne fevkalade görünüyordu: beyi de bira da, hatta "Edebe haykırı kelimelerle konuşmamanız recaaa olunur" yazılı uyarı afişi de. "Konuşmamanız" kelimesinin içindeki "ma"lardan biri uzun zaman önce muzibin teki tarafından kökünden koparılıp atılmıştı. Ve bu hususiyet Tihon'u fena halde güldürüyordu. Başını sallayıp mırıldanıyordu kapıcı:

— Hınzırın aklına gelene bak!

Enine boyuna güldükten sonra kapıcı Tihon son şişesini aldı ve hiç tanımadığı, sivil giyimli iki genç adamın oturduğu yan masaya yürüdü.

— Söylesenize, askerler, –diye sordu Tihon masaya ilişirken,– beylere topraklarının yakında geri verileceği söylentileri doğru mu?

Gençler göbeklerini tuta tuta güldüler. Bir tanesi sordu:

— Ne o, yoksa sen de mi beylerdensin?

— Kapıcılardanız biz, –diye yanıt verdi Tihon,– ama, diyelim ki bey geri döndü. Ona da mı vermeyecekler toprağını?

— Vermeyecekleri belli, aptal.

Tihon çok şaşırdı, birasını bitirdi, iyice sarhoş oldu ve geri dönen beyine dair ileri geri laflar etmeye başladı. Gençler onu masalarından zorla kaldırdılar.

— Bey, –diye mırıldıyordu Tihon,– madalya verecek. Beyim geri döndü.

— Aptala bak! –diye kestirip attı gençler.– Kimin kapıcısıydı bu?

— Dullar evinin. Eski Vorobyaninov konağının.

— Kesin döner! Yurtdışında keyfi yerinde değil sanki.

— Döndüyse de ancak spets* olur.

Gece yarısı kapıcı Tihon karşısına çıkan bütün bahçe çitlerine tutunup sokak direklerine uzun uzun yaslanarak bodrumuna doğru sürünüyordu. Aksi gibi gökte yeni ay vardı.

— Haa! Kafa emekçisi! Süpürge işçisi! –diye haykırdı Ostap uzaktan kapıcının iki büklüm yuvarlandığını görünce.

Bazen klozetin gecenin sessizliğinde ansızın hararet ve azimle homurdanmaya başlaması gibi tiz ve tutkulu bir sesle böğürdü kapıcı.

— Tam isabet, –dedi Ostap İppolit Matveyeviç'e,– kapıcınız da bayağı büyük bir adiymiş. Bir rubleyle kafayı bu kadar bulmak mümkün mü?

— Mmmümkün, –dedi ansızın kapıcı.

— Baksana, Tihon, –diye girdi söze İppolit Matveyeviç,– mobilyalarıma ne olduğunu biliyor musun, dostum?

Ostap gepgeniş açılmış ağzından kelimeler rahat rahat dökülsün diye Tihon'u dikkatle destekliyordu. İppolit Matveyeviç gergin bir bekleyiş içindeydi. Ama kapıcının dişlerin yan yana değil, bir dolu bir boş dizildiği ağzından kulakları sağır eden bir feryat koptu:

— Güzeeeel günlerimizzz olmadı mııı...

Kapıcı odası gümbürtü ve çınlamayla doldu taştı. Kapıcı azim ve gayretle, tek kelime atlamadan icra ediyordu şarkıyı. Odanın içinde dolanarak kükrüyor, bazen bilincini yitirip masanın altına doğru dalışa geçiyor, bazen kasketiyle duvar saatinin silindirik bakır sarkaçlarına çarpıyor, bazen de tek dizinin üstüne çöküyordu. Neşesi fevkalade yerindeydi.

İppolit Matveyeviç ne yapacağını şaşırmıştı.

— Şahitlerin sorgusunu sabaha ertelemek gerekecek,– dedi Ostap.– Uyuyalım.

---

* Rusça spetsialist (uzman) kelimesinin kısaltması. Bolşevik olmadığı halde sahip olduğu uzmanlık nedeniyle Sovyet devleti tarafından işe alınan kimse. (ç.n.)

Uyurken şifonyer gibi ağır çeken kapıcıyı sıranın üstüne taşıdılar.

Vorobyaninov'la Ostap kapıcının yatağında birlikte uyumaya karar verdiler. Ostap'ın ceketinin altında siyah ve kırmızı kareli bir *kovboy* gömleği olduğu anlaşıldı. Kovboy gömleğinin altındaysa hiçbir şey yoktu. Buna karşın İppolit Matveyeviç'in okurun aşina olduğu ay ışığı rengi yeleğinin altına bir tane daha, bu kez yün iplikten, parlak mavi bir yelek giydiği ortaya çıktı.

— Tam satmalık, –dedi Bender kıskançlıkla,– bana da tam olur. Satın bana.

İppolit Matveyeviç yeni ortağına ve imtiyazın doğrudan katılımcısına hayır demeye cesaret edemedi.

Yüzünü buruşturarak da olsa yeleği fiyatından, yani sekiz rubleden satmaya razı oldu.

— Para hazinemizin satışından sonra, –diye bildirdi Bender Vorobyaninov'dan hâlâ sıcak yeleği kabul ederken.

— Yok, bu şekilde kabul edemem, –dedi İppolit Matveyeviç kızarıp.– Yeleği lütfen geri verin.

Ostap'ın hassas karakteri galeyana geldi.

— Ama bu resmen bezirgânlık! –diye bağırdı.– Olacak iş mi yüz elli binlik işe girişirken sekiz ruble yüzünden münakaşa etmek! Geniş olmayı öğrenin biraz!

İppolit Matveyeviç bunun üzerine iyice kızardı, küçük bir bloknot çıkardı ve kaligrafik bir el yazısıyla not etti:

25/IV-27
Yoldaş Bender'e 8 r. verildi.

Ostap başını uzatıp deftere baktı.

— Oho! Madem bana hesap açıyorsunuz, bari düzgün tutun. Bir tarafa borç yazın, diğer tarafa da alacak. Borç kısmına bana borçlu olduğunuz altmış bin rubleyi işlemeyi unutmayın, alacak kısmına da yeleği. Bilanço benim lehime: Elli dokuz bin dokuz yüz doksan iki ruble. Daha yaşanır.

Bunun üzerine Ostap çocuklar gibi sessiz sedasız uykuya daldı. İppolit Matveyeviç'se yün bilekliklerini çıkardı, sonra da baron çizmelerini, üstünde sadece tamir görmüş Jäger çamaşırları* kalınca burnunu çeke çeke battaniyenin altına girdi. Hiç rahat değildi. Battaniyenin yetmediği dışta kalan taraftan soğuk vuruyor, diğer taraftansa kombinezoncular kralının kabına sığmaz fikirlerle dolu genç bedeni yakıyordu.

Üçü de rüya gördü.

Vorobyaninov'un rüyaları karanlıktı: mikroplar, suçaraşsoruş, kadife tolstofkalar,** smokinli ama tıraşsız tabut işleri ustası Bezençuk...

Ostap Fujiyama Yanardağı'nı, Süt Kooperatifi'nin müdürünü ve Dinyeperstroy*** manzaralı kartpostallar satan Taras Bulba'yı gördü.

Kapıcıysa ahırdan bir atın çıktığını gördü. Rüyasında sabaha kadar atı aramış, bulamayınca da yorgun ve moralsiz uyanmıştı. Uzun uzun şaşkınlıkla yatağında uyuyan adamlara baktı. İşin içinden çıkamayınca süpürgesini aldı ve asli görevini yerine getirmek, yani at pisliklerini süpürmek ve düşkünler yurdu sakinlerine bağırmak için sokağın yolunu tuttu.

---

* Alman doğa bilimci Gustav Jäger'in meşhur ettiği yün iç çamaşırları. (ç.n.)

** Tolstoy'dan sonra popüler olan yakasız gömlek. (ç.n.)

*** Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nde büyük bir inşaat şirketi. Şirketin şantiyelerinden resimler kartpostal serisine konu olmuştur. (ç.n.)

VIII. Bölüm

Titanik'in İzleri

İppolit Matveyeviç alışkın olduğu üzere yedi buçukta uyandı, "gut morgen" diye gürüldeyip lavaboya yöneldi. Tadını çıkara çıkara yüzünü yıkadı. Balgamını temizledi, homurdandı ve kulağına kaçan sudan kurtulmak için başını salladı. Kurulanmak da çok hoştu, ama İppolit Matveyeviç havluyu çekince yüzünün yere paralel bıyıklarını evvelsi gün boyadığı o radikal siyah renkle kirlendiğini gördü. İppolit Matveyeviç'in yüreği güp etti. Cep aynasına sarıldı. Aynadan büyük bir burun ve bahar vakti biten otlar gibi yemyeşil olmuş sol bıyık yansıdı. İppolit Matveyeviç aceleyle aynayı sağa kaydırdı. Sağ bıyık da aynı iğrenç renge boyanmıştı. Bahtsız adam aynayı süsmek ister gibi başını eğince radikal siyah rengin saçının tepesinde hükmetmeye devam ettiğini ama etrafının yine ot yeşili bir bordürle çevrelendiğini gördü.

İppolit Matveyeviç bütün benliğiyle öyle bir inledi ki, Ostap Bender gözlerini açtı.

— Çıldırdınız mı siz? –diye haykırdı Bender ve uykulu göz kapaklarını derhal tekrar yumdu.

— Yoldaş Bender, –diye fısıldadı *Titanik*'in kurbanı yalvarır gibi.

Sayısız kere dürtülüp dil dökülen Ostap nihayet uyandı. İppolit Matveyeviç'e dikkatle baktı, sonra da mutlu bir kahkaha patlattı. İmtiyazın baş yöneticisi ve teknik işler sorumlusu, kurucu direktöre sırtını dönmüş sarsıla sarsıla gülüyor, yatak başlığına tutunup "Dayanamıyorum!" diye bağırıyor, sonra yeniden galeyana geliyordu.

— Bu yaptığınız hiç hoş değil, Yoldaş Bender, –dedi titreyen yüzünde yeşil bıyıkları tıngır tıngır eden İppolit Matveyeviç.

Bu vaziyet gülmekten yorulan Ostap'a taze bir kuvvet verdi. İçten kahkahası on dakika daha sürdü. Fakat soluklandıktan sonra bir anda ciddileşti.

— Neden askerin bite baktığı gibi fena gözlerle bakıyorsunuz bana? Asıl kendinize bakın!

— Ama eczacı bana bunun radikal siyah renk olduğunu söylemişti. Ne soğuk suyla ne sıcak suyla ne sabun köpüğüyle ne de gazyağıyla çıkarmış... Kaçak mal demişti.

— Kaçak mı? Kaçak dedikleri malların tamamını Odessa'da Küçük Arnavut Sokağı'nda yaparlar. Şişeyi gösterin... Bakın. Bunu okudunuz mu?

— Okudum.

— Peki ya bunu, küçük harflerle yazılmış kısmı? Burada apaçık söylenmiş sıcak suyla, soğuk suyla, sabun köpüğüyle ya da gazyağıyla yıkandıktan sonra kesinlikle havluyla kurulanmaması ve güneşte ya da gazocağının başında kurutulması gerektiği... Neden kurutmadınız? Kafanızdaki bu maydonozla nereye gideceksiniz şimdi?

İppolit Matveyeviç'in morali bozulmuştu. İçeri Tihon girdi. Beyini yeşil bıyıklı görünce istavroz çıkardı ve ayılma içkisi için para rica etti.

— Emek kahramanına bir ruble verelim, –diye teklif etti Ostap,– ama lütfen benim hesabıma yazmayın. Eski çalışanınızla aranızda özel mesele bu... Bu arada, babalık, hemen çıkma, işimiz var.

Ostap kapıcıyla mobilyalar üzerine sohbete koyuldu, beş dakika sonra imtiyaz sahipleri her şeyi öğrenmişti. Bir sandalye hariç bütün mobilyalar 1919 yılında konut şubesine* götürülmüştü, o sandalye de başlangıçta Tihon'a bırakılmış, ama sonra 2'nci Sosyal Hizmetler Evi'nin müessese müdürü sandalyeye el koymuştu.

— Peki şimdi nerede, burada evde mi?

— Evet, öylece duruyor.

— Söyler misin, dostum, –diye sordu Vorobyaninov nefesini tutup,– sandalye sendeyken... sen onu... tamir etmedin ya?

— Tamir etmek imkânsız. Eski zamanlarda işçilik iyiydi. Böyle bir sandalye daha otuz sene dayanır.

— Peki git o zaman, dostum, al sana bir ruble, ama sakın geldiğimi söyleme kimseye.

— Ser veririm, sır vermem, Yurttaş Vorobyaninov.

Kapıcıyı yollayıp "Buz kımıldadı" diye bağıran Ostap Bender yeniden İppolit Matveyeviç'in bıyıklarına döndü:

— Tekrar boyamamız lazım. Para verin, eczaneye gideyim. Sizin *Titanik* beş kuruş etmez, ancak köpek boyamaya yarar... Eski zamanlarda ne boyalar vardı!.. Hipodrom profesörünün teki bana çok heyecanlı bir hikâye anlatmıştı. Yarışlara merakınız var mıydı? Yok muydu? Yazık. Heyecanlı iştir. Neyse... Meşhur bir kombinezoncu varmış, Kont Drutski. Yarışlarda beş yüz bin kaybetmiş. Kayıplar kralı! Ve bir gün, elde avuçta borçtan başka hiçbir şeyin kalmadığı ve artık intihar etmeyi düşündüğü bir sırada dalaverecinin teki konta elli ruble karşılığında şahane bir tavsiye vermiş. Kont şehirden ayrılmış ve bir yıl sonra yanında üç yaşında bir Orlov tırısçısıyla geri dönmüş. O andan itibaren kont parasını geri almakla kalmamış, üstüne üç yüz bin daha kazanmış. Mükemmel bir şecereye sahip olan Alavereci adlı tırısçı her zaman birinci geliyormuş. Derbide MacMahon'a

* El konulan ve şehir sovyetinin tasarrufuna geçen konutların, eşyanın vb. dağıtımından ve bakımından sorumlu devlet dairesi. (ç.n.)

bir boy fark atmış! Sansasyon!.. Ama bunun üzerine Kuroçkin (işitmiş miydiniz?) bütün Orlov tırısçılarının don değiştirmeye başladığını fark etmiş, bir tek akıllı oğlan Alavereci'nin rengi değişmiyormuş. Görülmemiş bir skandal! Konta üç yıl vermişler. Meğer, Alavereci Örlov tırısçısı değil, boyalı bir kırmaymış, kırmalarsa tırısçılarından çok daha süratlidir ve onları Orlov atlarının yanına bir verstten fazla yaklaştırmazlar. Nasıl ama?.. İşte ben boya diye buna derim! Bıyığınızdakine değil!..

— Peki şecere? Şeceresi mükemmel demiştiniz?

— Sizin *Titanik*'in etiketi gibiymiş şecere, yani sahte! Hadi verin boya parasını.

Ostap yeni bir mikstürle birlikte döndü.

— *Naiad*. Sizin *Titanik*'ten bile iyi olabilir. Ceketinizi çıkarın!

Boya yenileme merasimi başladı. Ama *saçlara yumuşaklık ve hacim kazandıran harikulade kestane rengi*, *Titanik*'in yeşiliyle birleşince beklenmedik bir biçimde İppolit Matveyeviç'in kafasını ve bıyıklarını gökkuşağı renklerine boyadı.

Sabahtan beri ağzına tek lokma koymayan Vorobyaninov devlet işletmesiymiş, Odessa Küçük Arnavut Sokağı'nda merdiven altı atölyesiymiş demeden bütün parfümeri fabrikalarına öfkeyle sıralıyordu küfürleri.

— Bu bıyıklar Aristide Briand'da* bile yoktur, –dedi Ostap neşeyle,– ama Sovyet Rusya'da bunun gibi ultraviyole saçlarla gezmenizi tavsiye etmem. Kesmek zorundayız.

— Müsaade edemem, –diye yanıtladı İppolit Matveyeviç kederle,– mümkün değil.

— Ne o, hatırası mı var yoksa?

— Olmaz, –diye tekrarladı Vorobyaninov başını eğip.

— O halde ömrünüz boyunca kapıcı odasında oturursunuz, ben de gidip sandalyelerin peşine düşerim. Bu arada, ilk sandalye başımızın tam üstünde.

---

* Aristide Briand (1862-1932). 1926'da Nobel Barış Ödülü'nü kazanan Fransız devlet adamı, dönemin dışişleri bakanı. (ç.n.)

— Tıraşlayın!

Bir yerlerden makas bulan Bender bıyıkları anında kırptı, bıyıklar sessiz sedasız yere düştü. Kesimi bitiren teknik işler sorumlusu cebinden *Gilette* marka sararmış bir tıraş makinesi, cüzdanından da yedek bıçak çıkardı ve ağladı ağlayacak haldeki İppolit Matveyeviç'i tıraş etmeye koyuldu.

— Son bıçağımı size harcıyorum. Borç kısmına saç sakal tıraşı için iki ruble yazmayı unutmayın.

Acıdan titreyen İppolit Matveyeviç sormadan edemedi:

— Neden o kadar pahalı? Her yerde kırk kapik!

— Gizli yaptığımız için, mareşal yoldaş, –diye yanıtladı Bender çabucak.

Kafası emniyetli tıraş makinesiyle tıraş edilen adamın acısı olağanüstüdür. İppolit Matveyeviç bunu operasyonun ta en başında anlamıştı.

Ama her şey gibi bunun da sonu geldi.

— Hazır. Oturum devam ediyor. Sinirleri kaldırmayan izlemesin! Ünlü kupleci Boborıkin'e* benzediniz böyle.

İppolit Matveyeviç kısa sürede güzel kır tutamlardan iğrenç artıklara dönüşen saçları üstünden çırptı, yüzünü yıkadı ve kafasının her yerinde şiddetli bir yanma hissederek o gün yüzüncü kez gözlerini aynaya dikti. Beklemediği kadar hoşuna gitti gördüğü şey. Acılarla burulmuş ama son derece genç bir yüz, sözleşmesiz bir aktörün yüzüydü ona bakan.

— İleri marş, trompetler çağırıyor! –diye bağırdı Ostap.– Ben konut şubesine, daha doğrusu bir zamanlar konut şubesinin bulunduğu binaya, siz de ihtiyar dullara!

— Olmaz, –dedi İppolit Matveyeviç,– kendi evime girmek çok ağır gelir bana.

— Ah evet!.. Heyecan verici bir hikâye! Sürgünde bir baron! Peki. Siz konut şubesine gidin, ben de burada çalışayım. Toplanma yeri, kapıcı odası. *Parade allez*,** herkes sahneye!

---

* Nakaratlı hiciv şarkıları söyleyen sahne sanatçısı. (ç.n.)

** Şenlik ve sirk gösterileri öncesinde oyuncuların toplu olarak sahnede yürümeleri (e.n.)

IX. Bölüm

Mahcup Hırsız

İkinci Stargorod Sosyal Hizmetler Evi'nin müessese müdürü çekingen bir hırsızdı. Tüm benliği çalmaya karşı çıkıyor ama çalmadan edemiyordu. Çalıyor ve utanıyordu. Sürekli çalıyor, sürekli utanıyordu ve bu yüzden tertemiz tıraşlı yanakları her zaman utanma, sıkılma, çekingenlik ve tereddüt bildiren bir kırmızılıkla yanıyordu. Müessese müdürünün adı Aleksandr Yakovleviç'ti, karısının adıysa Aleksandra Yakovlevna. Koca karıya Sachen diyordu, karı da kocaya Alchen. Dünya o güne dek Aleksandr Yakovleviç kadar mahcup bir hırsız görmemişti.

Sadece müessese müdürü değildi, genel müdürlük görevini de o yürütüyordu. Eski müdür yurt sakinlerine kaba davrandığı için görevden alınmış ve senfoni orkestrasına şef olarak atanmıştı. Alchen görgüsüz amirine hiç benzemezdi. Yoğunlaştırılmış çalışma günü rejiminde evin yönetimini devraldı, emeklilere fevkalade kibar davranarak evde önemli reformlar yaptı ve yepyeni bir düzen getirdi.

Ostap Bender Vorobyaninov konağının ağır meşe kapısını çekti ve kendini antrede buldu. İçerisi dibi tutmuş lapa kokuyordu. Uzakta bir yerlerde, yukarıdaki odalardan asker saflarını dolaşan bir *hurra*yı andıran aykırı sesler geliyordu.

Ortalıkta kimse olmadığı gibi karşılayan da çıkmamıştı. Zamanında basamaklarının cilalı olduğu anlaşılan meşe bir merdiven iki kol halinde yukarı çıkıyordu. Şimdi merdivenin kenarında sadece halkalar görünüyor, bir zamanlar halıyı basamaklara tutturan bakır profillerinse yerinde yeller esiyordu.

"Komançiler mümessilinin yaşadığı yer de zevksizlik abidesiymiş," –diye düşünüyordu Ostap yukarı çıkarken.

Aydınlık ve ferah ilk odada ucuz mu ucuz, fare rengi tualdönor* elbiseler giyen on beş kadar saçı başı ağarmış yaşlı kadın çember halinde oturuyordu. Gergin bir halde boyunlarını uzatmış, tam ortalarında ayakta dikilen gücü kuvveti yerinde bir adama bakarak şarkı söylüyorlardı:

Çıngırak sesi gelir uzaktan.
Acep yârim mi inen kızaktan...
Sarmış dört yanı apak bir perde,
savan gibi serili kar her yerde!..

Yine aynı tualdönor kumaştan kül rengi tolstofka ve tualdönor pantolon giyen koro şefi iki eliyle birden ritim tutuyor ve zaman zaman bağırıyordu:

— Diskantlar daha sessiz! Kokuşkina, daha zayıf!

Ostap'ı görmüştü, fakat ellerini durduramayıp içeri girene hasmane bir bakış atmakla yetinerek yönetmeye devam etti. Koro üyeleri sanki yüzlerinde yastık var gibi zar zor gürledi:

Ta-ta-ta, ta-ta-ta, ta-ta-ta,
To-ro-ro, tu-ru-rum, tu-ru-rum...

— Müessese müdürünü nerede bulabilirim acaba? –dedi Ostap ilk este araya girerek.

— Mesele neydi, yoldaş?

Ostap şefe elini uzatıp dostça sordu:

— Derleme şarkılar mı? Çok ilginç. Ben itfaiye müfettişiyim.

---

* Fransızca "toile de Nord" (kuzey kumaşı). Genellikle çalışma kıyafeti dikmek için kullanılan pamuklu ucuz kumaş. (ç.n.)

Müessese müdürü utandı.

— Evet, evet, –dedi sıkılarak,– tam zamanında geldiniz. Hatta ben de raporu yazmaya hazırlanıyordum.

— Endişeye lüzum yok, –diye açıkladı yüce gönüllü Ostap,– raporu ben kendim yazarım. Binaya bir bakalım.

Alchen bir el hareketiyle koroyu dağıttı ve ihtiyarlar minik mutlu adımlarla uzaklaştı.

— Arkamdan buyurun, –diyerek yol gösterdi müessese müdürü.

Devam etmeden önce Ostap ilk odadaki mobilyalara dikti gözlerini. Odada bir adet masa, iki adet demir ayaklı bank (bir tanesinin sırt kısmına derince Kolya ismi kazınmıştı) ve pas rengi bir harmonyum vardı.

— Gazocağı yakılmıyor değil mi odada? Geçici soba, ya da benzer şeyler?

— Yok yok. Burada kollar çalışır: koro, drama, güzel sanatlar, müzik...

"Müzik" kelimesine gelince Aleksandr Yakovleviç kızardı. Önce çenesi alevlendi, sonra da alnı ve yanakları. Alchen çok utanmıştı. Üflemeliler kapellasının bütün çalgılarını satıp savalı ne vakit olmuştu. İhtiyarların zayıf ciğerleri zaten bunlardan ancak enik vızıltısı kadar ses çıkarabiliyordu. Bu metal yığınını çaresiz çaresiz yatarken görmek gülünçtü. Alchen'in kapellayı çalmaması söz konusu bile olamazdı. Ama şimdi çok utanıyordu.

Duvarda iki pencere arasında fare rengi tualdönor kumaş üstüne beyaz harflerle yazılmış bir slogan asılıydı:

"KOLEKTİF SANATA GİDEN YOL
ÜFLEMELİLER ORKESTRASINDAN GEÇER."

— Pek güzel, –dedi Ostap,– kol çalışmaları odası yangın yönünden tehlike arz etmiyor. Devam edelim.

Vorobyaninov konağının ön cephesine bakan odaları koşar adım geçen Ostap açık renk çiçekli İngiliz basması dö-

şeli kıvrık bacaklı ceviz sandalyeyi hiçbir yerde göremedi. Suni mermer duvarlara 2 numaralı Stargorod Sosyal Hizmetler Evi'nin işleyişiyle alakalı emirler yapıştırılmıştı. Ostap zaman zaman "Bacalar düzenli olarak temizleniyor mu? Sobalar düzgün çalışıyor mu?" gibisinden enerjik sorular yönelterek okuyordu bunları. Doyurucu cevaplar alınca da ilerlemeye devam ediyordu.

İtfaiye müfettişi binanın içinde yangın bakımından tehlike arz eden hiç değilse tek bir köşe arıyordu gayretle, ne var ki bu bakımdan her şey başarılıydı. Başarılı olmayan aramalardı. Ostap yatakhanelere giriyordu. Yaşlı kadınlar onu görünce ayağa kalkıyor ve eğilerek selam veriyordu. Bu odalarda köpek tüyü gibi kabarık, bir uçlarına makineyle "ayaklar bu tarafa" yazısı işlenmiş battaniyelerle örtülü sedirler vardı. İşleri askeri düzene göre yoluna koymayı seven Aleksandr Yakovleviç'in inisiyatifiyle tam üçte bir oranında dışarı çıkarılmış küçük sandıklar duruyordu yatakların altında.

Doğrusu 2 numaralı evdeki her şey aşırı mütevazılığıyla göz kamaştırıyordu: Eski adıyla Aleksandr, şimdiki adıyla Proleter Subbotnikler Bulvarı'ndan* getirilmiş banklardan ibaret döşeme, pazardan alınmış gazyağı lambaları, insanı ürperten "ayaklar bu tarafa" yazısının işli olduğu battaniyeler... Ama binada tek bir şey sapasağlam ve gösterişliydi, o da kapı yayları.

Kapı aparatları Aleksandr Yakovleviç'in tutkusuydu. Büyük gayretlerle istisnasız bütün kapıları en çeşitli sistem ve modellerle donatmıştı. Evde demir çubuk biçimindeki basit mi basit yaylar da vardı, silindirik bakır pompalı gazlı yaylar ve okkalı denge torbalarının yardımıyla inip kalkan bloklarla çalışan aparatlar da. Bir de sosyal hizmetler tamircisinin karşılarında afallamış bir halde kafasını kıvratmakla yetin-

* Subbotnik: Rusça *subbota* (cumartesi) kelimesinden. Ekim Devrimi'yle birlikte ortaya çıkan ücretsiz ve gönüllü çalışma grupları. (ç.n.)

diği alabildiğine karmaşık konstrüksiyonlu yaylar vardı. Bütün bu silindirler, yaylar ve karşı ağırlıklar muazzam bir kudrete sahipti. Kapılar fare kapanlarına denk bir çeviklikle çarpardı. Mekanizmalar harekete geçtiği zaman bütün bina zangır zangır titrerdi. Yaşlı kadınlar üstlerine atılan kapılardan acınası çığlıklar atarak kaçar ama kurtulmak her zaman mümkün olmazdı. Kapılar kaçaklara yetişip sırtlarından iter, yukarıdansa karga sesini andıran pes bir gıcırtıyla karşı ağırlıklar iner ve şakakları top mermisi gibi yalayıp geçerdi.

Bender müessese müdürüyle birlikte evi dolaşırken kapılar korkunç darbelerle selam atışı yapıyordu.

Toprak köleliği döneminden miras bu ihtişamın ardında hiçbir şey saklanmıyordu: Sandalye yoktu. Yangın tehlikesi arayan müfettiş kendini mutfakta buldu. Burada büyük bir çamaşır kazanının içinde kombinezoncular kralının kokusunu ta antreden aldığı lapa pişiyordu. Ostap burun kıvırıp,

— Makine yağında mı pişiyorsunuz? –dedi.

— Vallahi halis tereyağı! –dedi kızarmaktan gözleri buğulanan Alchen.– Çiftlikten alıyoruz.

Çok ama çok utanmıştı.

— Neyse, yangın tehlikesi arz etmiyor bu, –diye belirtti Ostap.

Sandalye mutfakta da yoktu. Sadece tualdönor önlük ve başlık giyen aşçının oturduğu tabure vardı.

— Neden bütün kıyafetleriniz kül rengi, üstelik tül gibi ince, ancak pencere silmeye yarar gibi bir hali var?

Çekingen Alchen bakışlarını iyice öne dikti.

— Verdikleri ödenek yetmiyor.

Kendinden iğreniyordu.

Ostap şüpheyle baktı ve,

— Şu anda temsil etmekte olduğum itfaiye şubesini ilgilendiren bir konu değil bu. –dedi.

Alchen korktu.

— Yangına karşı, –diye izah etti,– bütün önlemlerimiz

yerindedir. *Eclair* marka köpük püskürtmeli yangın söndürücümüz bile var.

Müfettiş yol üstündeki gömme dolaplara da bakarak hiç istemediği halde yangın söndürücünün peşinden gitti. Kırmızı teneke koni, binada yangın önleme şubesini ilgilendiren tek nesne olmasına rağmen müfettişte apayrı bir rahatsızlık uyandırdı.

— Bitpazarından mı aldınız?

Ve yıldırım çarpmışa dönen Aleksandr Yakovleviç'in cevabını beklemeden *Eclair*'i paslı çividen çıkardı, uyarıda bulunmadan kapsülü kırıp koniyi çabucak tepesi aşağı çevirdi. Ama köpük yerine koninin içinden *Ne muhteşemdir efendimiz Siyon'da** adlı eski melodiyi andıran ince bir *tısss* çıktı.

— Tabii ki bitpazarından, –diye tasdikledi Ostap ilk düşüncesini ve şarkısına devam eden yangın söndürücüyü yerine astı.

Tıslama eşliğinde ilerlediler.

"Nerede olabilir? –diye düşünüyordu Ostap.– Hoşuma gitmemeye başladı bu iş." Ve işin aslını astarını öğrenmeden tualdönor sarayını terk etmemeye karar verdi.

Müfettişle müessese müdürü yangına karşı alınan önlemler ve bacaların yeri konularında hiçbir ayrıntıyı atlamadan tavan aralarını kontrol ederken, 2'nci Stargorod Sosyal Hizmetler Binası da gündelik yaşamına devam ediyordu.

Öğle yemeği hazırdı. Dibi tutmuş lapa kokusu hissedilir derecede artmış ve binada ikamet eden bütün diğer ekşi kokuları bastırmıştı. Koridorları etek hışırtıları doldurdu. İhtiyarlar lapa konan teneke kapları her iki elleriyle önlerinde tutarak dikkatle mutfaktan çıkıyor ve yemekhanenin her yerine asılmış, bizzat Aleksandr Yakovleviç tarafından uydurulan ve sanatsal icraları Aleksandra Yakovlevna tarafından gerçekleştirilen sloganlara bakmamaya çalışarak karınlarını doyurmak için ortak masaya oturuyordu. Bu sloganlar şöyleydi:

---

* Rus İmparatorluğu'nun ilk gayriresmi marşı. (ç.n.)

"BESİN SAĞLIĞIN KAYNAĞIDIR"
"BİR YUMURTA YARIM FUNT* ETE DENK YAĞ İÇERİR"
"TOPLUMA FAYDALI OLMAK İSTİYORSAN YEMEĞİNİ İYİ ÇİĞNE"
ve
"ET ZARARLIDIR"

Bütün bu kutsal sözler ihtiyarların zihninde devrimden de önce yitip giden dişler, yine hemen hemen o sıralarda piyasadan kaybolan yumurtalar, içerdiği yağ bakımından yumurtaya yenik düşen et ve belki de yemeklerini iyice çiğnemek suretiyle yardım etmek olanağından yoksun kaldıkları toplumla ilgili anıları depreştiriyordu.

En zorda olan da sulu boyayla güzelce aydınlatılmış büyük bir inek çiziminin karşısında oturan yaşlı Kokuşkina'ydı. Çizim GünHaBiTYenOrg (Gündelik Hayatın Bilimsel Temellere Göre Yeniden Organizasyonu Cemiyeti) tarafından bağışlanmıştı. Çizimin içinden koyu kahverengi, tek İspanyol gözünü bakanlara diken sempatik inek maharetle parçalara ayrılmıştı ve bu haliyle yeni bir kooperatif evinin planına benziyordu ama tek farkla: Ev planında tuvaletle banyoların, mutfakların, koridorların ve arka merdivenlerin gösterildiği yerlerde inek planında fileto, incik, bonfile gibi tanımların altında birinci, ikinci ve üçüncü kalite yazıları boy gösteriyordu.

Kokuşkina başını kaldırmadan lapasını yiyordu. Şahane inek ağzını sulandırıyor ve kalbinin teklemesine sebep oluyordu. Zira 2'nci Sosyal Hizmetler Evi'nde yemekte et verilmezdi.

Yaşlı kadınlardan başka masada İsidor Yakovleviç, Afanasi Yakovleviç, Kirill Yakovleviç, Oleg Yakovleviç ve Pâşa Emilyeviç oturuyordu. Bu delikanlılar ne yaş ne de cinsiyet itibarıyla sosyal hizmetlerin vazifelerine uygunluk arz edi-

* 453 grama denk ölçü birimi. (ç.n.)

yordu, öte yandan, dört Yakovleviç Alchen'in küçük kardeşleriydi, Pâşa Emilyeviç'se Aleksandra Yakovlevna'nın ikinci göbekten yeğeni. En büyükleri otuz iki yaşındaki Pâşa Emilyeviç'ti ve bu delikanlılar sosyal hizmetler evinde yaşamalarında bir anormallik görmüyordu. Yaşlı kadınlar hangi haklara sahipse onlar da aynısına sahipti, onların da üzerinde "ayaklar bu tarafa" yazılı battaniyelerin serili olduğu yatakları vardı, onların giyim kuşamı da yaşlı kadınlar gibi fare rengi tualdönor kumaştandı, ama gençlik ve kuvvetleri sayesinde yurdun ihtiyar sakinlerinden daha iyi besleniyorlardı. Alchen'in çalmaya yetişemediği her şeyi onlar çalıyordu. Pâşa Emilyeviç bir oturuşta iki kilo tülka balığını hüpletebiliyordu; bir keresinde bu şekilde bütün evi yemeksiz bırakmıştı.

Daha ihtiyarlar lapanın tadına bakmaya doğru dürüst fırsat bulamamıştı ki, Emilyeviç'le Yakovleviçler kendi porsiyonlarını mideye indirip geğire geğire kalktılar ve yutabilecekleri başka şeyler aramak için mutfağa gittiler.

Yemek devam ediyordu. İhtiyarların sesi yükseldi:

— Şimdi zıkkımlanıp bağıra çağıra şarkı söyleyecekler!

— Pâşa Emilyeviç de bu sabah kızıl köşedeki* sandalyeyi sattı. Arka kapıdan ikinci elciye götürdü.

— Görün bakın, bugün sarhoş gelecek...

Tam bu anda yurt sakinlerinin konuşması yangın söndürücünün hâlâ devam eden şarkısını bile bastıran bir boru sümkürmesiyle bölündü ve inek böğürtüsünü andıran bir insan sesi konuşmaya başladı:

— ...cat...

İhtiyarlar önlerine eğildiler, köşede yıkanmış parkenin üstünde duran hoparlöre dönmeden bu kâsenin kendilerini es geçeceği** umuduyla yemeye devam ettiler. Ama hoparlör zinde bir sesle devam etti:

---

* Kamu binalarında ajitasyon ve propaganda materyallerinin asılı olduğu köşe. (ç.n.)

** Matta İncili'nden. Bahçedeki ızdırap bölümünde İsa, sonunun geldiğini anlayarak Tanrı'ya "ölüm kâsesi beni atlasın" diye dua eder. (ç.n.)

— ...bizzz...dibaşı... kıymetli bir icat. Murmansk demiryollarından yol ustası Yoldaş Sokutskiy – Samara, Oryol, Kleopatra, Ustınya, TSaritsın, Klementi, İfigenya, York – So-kuts-kiy...

Hoparlör borusu hırıltıyla içine bir nefes çekti ve nezleli ses mesajı yineledi:

— ...kar temizleyiciler için ışıklı sinyalizasyon icat etmiştir. İcat YolİcBür tarafından da onaylanmıştır – Yulya, Olya, İskra, Covanni...

İhtiyarlar boz ördekler gibi odalarına yüzdü. Boru kendi kudretinden hoplaya zıplaya boş odayı velveleye vermeye devam etti:

— ...şimdi de Novgorod yöresinden maniler...

Çok ama çok uzaklarda, arzın tam merkezinde balalaykanın tellerine vuruldu ve kara Rus toprağının bağrından çıkmış bir Battistini* mani söylemeye başladı:

Tatlı tatlı güneşlenir
duvarda tahtakuruları
ama vergiciyi görünce
diker anında nalları...

Arzın merkezinde bu maniler ortalığı birbirine katıyordu. Korkunç bir gümbürtü işitildi borudan. Gök gürültüsünü andıran bir alkış mı kopmuştu, yoksa yeraltı yanardağları mı harekete geçmişti...

Bu arada yüzü düşen itfaiye müfettişi tavan arası merdiveninden geri geri aşağı indi ve kendini yeniden mutfakta bulduğunda, ellerini doğruca fıçıya daldırıp lahana turşusu avlayan ve bunlarla tıka basa işkembelerini dolduran beş yurttaş gördü. Yurttaşlar sessiz sedasız yiyordu. Aralarında yalnız Pâşa Emilyeviç gurme edasıyla başını kıvratıyor ve bıyıklarına yapışan lahana yosunlarını temizleyip,

— Votkasız da yenmez ki bu lahana. –diyordu zar zor.

---

* Mattia Battistini (1856-1928) Rusya'da uzun seneler sahneye çıkmış İtalyan opera sanatçısı. (ç.n.)

— Son partiyle gelen ihtiyarlar mı? –diye sordu Ostap.

— Bunlar öksüz, –diye yanıtladı Alchen bir yandan müfettişi omzundan tutup mutfaktan çıkarmaya çalışır, diğer yandan da çaktırmadan öksüzleri yumruğuyla tehdit ederken.

— Volga kıyısı çocukları mı?*

Alchen ezildikçe ezildi.

— Çarlık rejiminin geride bıraktığı ağır miras mı?

Alchen miras ağırsa elden ne gelir dercesine ellerini iki yana açtı.

— Her iki cinsten bireylerin kompleks metoda göre müşterek yetiştirilmesi mi yoksa?

Çekingen Aleksandr Yakovleviç hemen o anda, hiç vakit kaybetmeden müfettişi Tanrı ne verdiyse birlikte yemeye davet etti.

Tanrı o gün Aleksandr Yakovleviç'e öğle yemeği için bir şişe zubrofka,** ev yapımı mantar turşusu, ringa balığından vorschmack, birinci kalite etle pişirilmiş Ukrayna borşu, pirinçli tavuk ve kuru elma hoşafı vermişti.

— Sachen, –dedi Aleksandr Yakovleviç,– vilayet itfaiyesinden yoldaşla tanış.

Ostap ev sahibesine artistik bir selam verdi, ardından öylesine uzun ve muğlak bir iltifat düzmeye girişti ki, sonunu kendi de getiremedi. Çar I. Nikola'yı andıran yarım favorileri haricinde endamlı ve güzel bir kadın olan Sachen sessizce güldü ve erkeklerle kadeh kaldırdı.

— Komünal müessesenize içiyorum! –dedi Ostap coşkuyla.

Yemek neşeyle geçti ve Ostap sebebi ziyaretini ancak sıra hoşafa gelince hatırladı.

— Neden acaba, –diye sordu,– kefirci dükkânınızın demirbaşı bu kadar cılız?

---

* Savaş Komünizmi döneminde Volga kıyısındaki şehirleri vuran ve milyonlarca insanın ölmesine sebep olan ve çok sayıda çocuğu öksüz bırakan kıtlığa gönderme. (ç.n.)

** Polonya ve Belarus menşeili sert bir votka likörü, "bizon otu votkası" olarak da bilinir. (ç.n.)

— Nasıl olur, –diye heyecanlandı Alchen,– peki ya harmonyum?

— Biliyorum biliyorum, vox humanum.* Ama sizde şöyle keyifle üzerine oturulabilecek hiçbir şey yok. Sadece parktan sürüyüp getirdiğiniz şu tekneler var.

— Kızıl köşede sandalye var, –diye gücendi Alchen,– İngiliz sandalyesi. Dediklerine göre, eski döşemeden kalmış.

— Bu arada, kızıl köşenizi görmediğim aklıma geldi. Ne durumda, yangın bakımından yani? Başımıza iş açmasın sonra? Bakmakta fayda var.

— Hay hay.

Ostap yemek için ev sahibesine teşekkür etti ve yola düştü.

Kızıl köşede gazocağı yakılmıyordu, geçici soba yoktu, bacalar düzgün çalışıyor ve düzenli olarak temizleniyordu, ama Alchen'in olağanüstü şaşkınlığına rağmen sandalye yoktu. Sandalyeyi aramaya koyuldular. Yatakların ve sıraların altına baktılar, nedense harmonyumu çektiler ve Pâşa Emilyeviç'e tedirgin gözlerle bakan yaşlı kadınları sorguladılar ama yine de sandalyeyi bulamadılar. Pâşa Emilyeviç sandalyenin aranması sırasında büyük gayret gösterdi. Herkes sakinleştiğinde bile mırıldana mırıldana odalarda dolanmaya, sürahilerin altına bakmaya, teneke çay kupalarını ileri geri oynatmaya devam etti:

— Nerede olabilir acaba? Daha bugün buradaydı, kendi gözlerimle gördüm! Saçmalık resmen.

— Yazık, kızlar, –dedi Ostap buz gibi bir sesle.

— Hakikaten saçma! –diye tekrarladı Pâşa Emilyeviç yüzsüz yüzsüz.

Ama tam bu sırada, şarkısına bir an bile ara vermemiş olan *Eclair* marka köpük püskürtmeli yangın söndürücü, sadece halk sanatçısı Nejdanova'nın** becerebileceği bir işe

---

* Doğrusu *vox humana* (insan sesi). Orgun ses aralığı ile ilgili Latince terim. (ç.n.)

** Antonina Nejdanova (1873-1950). 1925'te "cumhuriyet halk sanatçısı" unvanına layık görülen ünlü şarkıcı. (ç.n.)

imza atarak en yüksek fa sesine çıktı, bir saniyeliğine sustu, ardından feryat figan ilk köpük akıntısını dışarı salıp tavana kadar fışkırdı ve aşçının tualdönor şapkasını başından düşürdü. İlk fışkırmanın ardından köpük püskürtmeli yangın söndürücü tualdönor renkli ikinci akıntıyı dışarı saldı ve yeni yetme İsidor Yakovleviç'i devirdi. *Eclair* bu andan itibaren sorunsuz çalışmaya başlamıştı.

Pâşa Emilyeviç, Alchen ve ayakta kalan bütün Yakovleviçler olay yerine koştu.

— Temiz iş! –dedi Ostap.– Embesilce bir icat!

İdareden kimse olmadan Ostap'la baş başa kalan ihtiyarlar derhal şikâyetlerini bildirmeye koyuldu:

— Biraderlerini eve yerleştirdi. Tıkın babam tıkınıyorlar.

— Domuz yavrularını sütle besliyor, ama bize lapa yediriyor.

— Evi tam takır boşalttı.

— Sakin olun, kızlar, –dedi Ostap gerileyerek,– o işe çalışma müfettişliğinden gelenler bakacak. Senato beni yetkilendirmedi.

İhtiyarlar dinlemiyordu.

— Paşka Emilyeviç midir, Melentiyeviç midir, ne haltsa, işte o sandalyeyi bugün götürüp sattı. Kendi gözlerimle gördüm.

— Kime? –diye bağırdı Ostap.

— Sattı işte. Benim battaniyeyi de satacaktı.

Koridorda yangın söndürücüye karşı kıran kırana bir mücadele veriliyordu. Nihayet insan dehası üstün geldi ve Pâşa Emilyeviç'in demir ayakları altında yamyassı olan köpük püskürtücü son kez cılız bir akıntı saldı ve ilelebet sustu.

İhtiyarları yerleri yıkamaya gönderdiler. İtfaiye müfettişi başını eğdi ve kalçalarını hafifçe sallaya sallaya Pâşa Emilyeviç'e yaklaştı.

— Bir tanıdığım da, –dedi Ostap taş gibi bir sesle,– devletin mobilyalarını satıyordu. Şimdi keşiş oldu, doprede yatıyor.

— Asılsız suçlamalarınız benim için anlam ifade etmiyor,

–diye belirtti kuvvetli bir köpük kokusu yayan Pâşa Emilyeviç.

— Kime sattın sandalyeyi? –diye sordu Ostap metalik bir fısıltıyla.

Bunun üzerine fevkalade bir koku alma yeteneğine sahip Pâşa Emilyeviç birazdan dayak yiyeceğini, hatta bunun tekme tokat biçiminde cereyan edebileceğini anladı.

— İkinci elciye, –diye cevap verdi.

— Adres?

— Hayatımda ilk kez gördüm kendisini.

— Hayatında ilk kez demek?

— Vallahi de, billahi de.

— Suratını bir güzel dağıtmak vardı ya şimdi, –diye bildirdi Ostap hayal kurar gibi,– ama Zerdüşt müsaade etmiyor. Neyse, şeytan görsün yüzünü.

Pâşa Emilyeviç yaltakça gülümsedi ve uzaklaşmaya yeltendi.

— Bana bak kürtaj artığı, –dedi Ostap tepeden,– palamarı çöz ama hemen açılma. Senin şu ikinci elci sarışın mı, esmer mi?

Pâşa Emilyeviç ayrıntılı bir izahata girişti. Ostap dikkatle dinledi ve,

— Pek tabii ki itfaiyeyi alakadar etmiyor bu mesele, –diyerek röportaja son verdi.

Koridorda çıkmaya hazırlanan Bender'in yanına çekingen Alchen yanaştı ve bir onluk uzattı.

— Ceza yasanın yüz on dördüncü maddesine girer bu, –dedi Ostap,– vazife başındaki memura rüşvet vermek.

Ama yine de parayı aldı ve Aleksandr Yakovleviç'le vedalaşmadan çıkışa yöneldi. Kudretli bir aparatla donatılmış kapı zar zor yol verdi, sonra da Ostap'ın kıçına bir buçuk tonluk bir şaplak indirdi.

— Darbe yerini buldu, –dedi Ostap acıyan yeri ovalarken,– oturum devam ediyor!

X. Bölüm

Lülelerinize Ne Oldu?

Ostap 2'nci Stargorod Sosyal Hizmetler Evi'ni incelerken İppolit Matveyeviç de kapıcı odasından çıkmış, tıraşlı kafasında soğuğu hissederek memleketinin sokaklarını adımlıyordu.

Yollarda ışıl ışıl ilkbahar suları akıyordu. Çatılardan düşen pırlanta gibi damlaların çıkardığı kesintisiz şıpırtı ve şakırtılar sarmıştı her yanı. Serçeler hayvan gübresi avındaydı. Güneş tüm çatılara oturmuştu. Altın renkli bityuglar* çıplak kalan zemine kasten toynaklarını vuruyor ve kulaklarını indirip keyifle çıkardıkları gürültüyü dinliyordu. Nemli telgraf direklerinde harfleri dağılmış, büzüş büzüş ıslak ilanlar okunuyordu: "Sayısal sisteme göre gitar çalmasını öğretiyorum," "Halk konservatuvarı sınavlarına hazırlananlara sosyal bilgiler dersi verilir." Bir kızıl ordu müfrezesi kışlık yün başlıklarıyla StarVilEZK** mağazasından başlayıp alınlığı alçı kaplanlar, zaferler ve kobralarla taçlandırılmış VilPlan*** binasına kadar uzanan bir su birikintisini geçiyordu.

---

* Bityug: Rusya'ya özgü at ırkı, yük çekmekte kullanılır. (ç.n.)

** Stargorod Vilayeti Engelli Zanaatkarlar Kooperatifi. (ç.n.)

*** Vilayet Planlama Teşkilatı. (ç.n.)

İppolit Matveyeviç önüne çıkan herkese ilgiyle bakarak yürüyordu. Ömrünün tamamını ve devrimi Rusya'da geçirmiş biri olarak gündelik hayatın nasıl darmadağın olduğunu ve başka bir çehreye bürünüp değiştiğini görmüştü. Buna alışmıştı, ama anlaşılan sadece yerkürenin belli bir noktasında, uyezd şehri N'de alışmıştı. Memleketine gelince hiçbir şeyi anlamadığını gördü. Sanki gerçekten mülteciymiş ve Paris'ten yeni gelmiş gibi bir tuhaflık ve tedirginlik vardı üstünde. Eski günlerde ekipajla şehri gezerken muhakkak tanıdıklara, ya da hiç değilse aşina olduğu yüzlere rastlardı. Şimdi Lena Olayları Sokağı'nda dört bloğu çoktan geride bırakmış, ama tanıdık kimseyle karşılaşmamıştı. Ortadan kaybolmuşlardı ya da belki öyle yaşlanmışlardı ki, artık onları tanımak imkânsız olmuş, belki başka kıyafetler, başka şapkalar giydikleri için tanınmaz hale gelmişlerdi. Belki de yürüyüşlerini değiştirmişlerdi. Her halükarda ortada yoktular.

İppolit Matveyeviç beti benzi atmış, üşümüş ve ne yapacağını bilmez halde yürüyordu. Konut şubesini bulması gerektiği tümüyle aklından çıkmıştı. Kaldırımdan kaldırıma geçiyor ve yaramazlığı iyice ele alan bityugların toynaklarını besbelli kasten vurduğu ara sokaklara sapıyordu. Ara sokaklarda kış daha baskındı ve yer yer çürümüş buza rastlanıyordu. Bütün şehir renk değiştirmişti. Mavi evler yeşil, sarılar kül rengi olmuştu, yangın kulelerindeki bombalar kaybolmuş, üzerlerinde itfaiyeciler volta atmayı bırakmış ve sokaklar İppolit Matveyeviç'in anımsadığından çok daha gürültülü hale gelmişti.

Büyük Puşkin Sokağı'nda, Stargorod'da ilk kez gördüğü raylar ve kablolu tramvay direkleri İppolit Matveyeviç'i hayrete düşürdü. İppolit Matveyeviç gazete okumuyordu ve Bir Mayıs şerefine Stargorod'da iki tramvay hattını (Gar ve Pazar) açmaya hazırlandıklarından habersizdi. Bazen Stargorod'u hiç terk etmemiş gibi hissediyordu, bazense gözlerinde Stargorod tamamen yabancı bir yer hüviyetine bürünüyordu.

Zihninde bu düşünceler dolanırken Marx ve Engels Sokağı'na ulaştı. Bu yerde, işte şimdi şu uzun balkonlu, iki katlı binanın köşesinden muhakkak bir tanıdığın çıkacağına dair çocuksu his kendisini yeniden ziyaret etti. Hatta İppolit Matveyeviç bir beklenti içinde durakladı. Ama beklenen tanıdık çıkmadı. Önce köşeden Bohemya camı kutusu ve bakır renkli macun somunuyla bir camcı göründü. Köşeden sarı renk deri siperlikli nubuk kep giymiş bir züppe belirdi. Arkasından da koşarak çocuklar çıktı, kitapları kayışla bağlı ilkokul öğrencileri.

İppolit Matveyeviç birden avuçlarında yanma ve karnında bir üşüme duydu. Tanımadığı, mübarek yüzlü bir yurttaş elinde viyolonsel gibi tuttuğu sandalyeyle dosdoğru üzerine geliyordu. Aniden hıçkırmaya başlayan İppolit Matveyeviç iyice baktı ve sandalyesini hemen tanıdı.

Evet! Fırtınalı devrim yıllarında kararmaya yüz tutmuş çiçekli İngiliz basması döşeli Gambs sandalyesi, kıvrık bacaklı ceviz sandalyeydi bu. İppolit Matveyeviç sanki kulağının dibinde silah patlatmışlar gibi hissetti kendini.

— Bıçaklar, makaslar bilenir, usturalar düzeltilir! –diye bağırıyordu yakınlarda bir bas bariton.

Ve derhal ince bir yankı yetişti:

— Lehim, tamir!..

— Moskova *Zvestiye* gazetesi, *Smehaç* dergisi, *Kransaya Niva*!..

Yukarılarda bir yerde şangırtıyla bir camı yerinden çıkardılar, DeğirTah'ın* kamyonu şehri zangır zangır titreterek geçti. Bir milis memuru düdük çaldı. Hayat fokur fokur kaynıyor ve kenarlardan taşıyordu. Vakit kaybetmek anlamsızdı.

İppolit Matveyeviç leopar gibi sıçrayıp rezil yabancının yanına vardı ve bir şey söylemeden sandalyeyi kendine çekti. Yabancı sandalyeyi geri çekti. Bunun üzerine İppolit Mat-

* Değirmen ve tahıl asansörü tröstü. (ç.n.)

veyeviç sol eliyle sandalyenin bacağına yapışıp yabancının tombul parmaklarını zorla sandalyeden sökmeye girişti.

— Adam soyuyorlar, –dedi fısır fısır yabancı sandalyeye daha sıkı yapışıp.

— Müsaade buyurun, müsaade buyurun –diye geveliyordu İppolit Matveyeviç yabancının parmaklarını gevşetmeyi sürdürerek.

Kalabalık toplanmaya başladı. İtiş kakışın nereye evrileceğini canlı bir ilgiyle takip eden iki üç kişi diplerinde bitmişti bile.

Bunun üzerine ikisi de ihtiyatla dönüp etrafı kolaçan etti ve birbirlerine bakmadan ama sandalyeyi de pençe gibi ellerinden bırakmadan sanki hiçbir şey olmamış gibi çabucak ileri yürüdü.

"Bu da ne böyle?" –diye düşünüyordu İppolit Matveyeviç umutsuzca.

Yabancının ne düşündüğünü anlamaksa imkânsızdı, ama yürüyüşü son derece kararlıydı.

Gitgide hızlandılar ve gözlerden uzak bir ara sokakta çakıl taşı ve inşaat malzemeleri yığılmış boş bir arazi görünce emir almış gibi oraya saptılar. Burada İppolit Matveyeviç'in kuvveti dörde katlandı.

— Ama müsaade buyurun! –diye bağırdı çekinmeden.

— İmmdaaat! –diye haykırdı yabancı zar zor duyulan bir sesle.

Ve ikisinin de elleri sandalyeyle meşgul olduğu için birbirlerine ayaklarıyla vurmaya başladılar. Yabancının çizmeleri pençeliydi ve başlangıçta İppolit Matveyeviç'e epey zor anlar yaşattı. Ama beriki çabucak duruma ayak uydurdu ve adeta krakowiak dansı yapar gibi bir sağa, bir sola zıplayarak hasmının darbelerinden kaçınmaya ve düşmanın karnını perişan etmek için uğraş vermeye başladı. Darbeleri karnı bulamıyordu, çünkü sandalye engel oluyordu, ama buna karşın hasmın diz kapağına denk getirmeyi başardı, ki ardından beriki sadece sol ayağıyla tekme atabildi.

— Yarabbi! –diye fısıldadı yabancı.

Ve bunun üzerine İppolit Matveyeviç fevkalade rezil biçimde sandalyesini kaçıran yabancının Florus ve Laurus Kilisesi'nin papazı Peder Fyodor Vostrikov'dan başkası olmadığını gördü.

İppolit Matveyeviç afallamıştı.

— Peder! –diye haykırdı şaşkınlık içinde ellerini sandalyeden çekip.

Peder Vostrikov'un yüzü leylak rengine döndü ve nihayet parmaklarını gevşetti. Kimsenin tutmadığı sandalye kırık bir tuğlanın üstüne düştü.

— Bıyıklarınıza ne oldu, pek saygıdeğer İppolit Matveyeviç? –diye sordu ruhban mensubu mümkün olan en iğneli ses tonuyla.

— Peki ya sizin lülelerinize ne oldu? Lüleleriniz yok muydu sizin?

İppolit Matveyeviç'in sözlerinde dayanılmaz bir küçümseme işitiliyordu. Peder Fyodor'un üstüne fevkalade asaletli bir bakış boca etti ve sandalyeyi koltuğunun altına alıp uzaklaşmaya hazırlanarak arkasını döndü. Ama şaşkınlığını üstünden atmayı başaran Peder Fyodor Vorobyaninov'a kolay zafer şansı tanımadı. "Hayatta olmaz, rica ederim bırakın" feryatlarıyla yeniden sandalyeye asıldı. Bir kere daha ilk pozisyona dönülmüştü. Hasımlar bacaklara yapışıp erkek kedi ya da boksörler gibi karşılıklı dikiliyor, bir taraftan diğerine yürüyerek birbirlerini süzüyordu.

Kalpleri durduran sessizlik bir dakika boyunca devam etti.

— Demek, kutsal peder, –diye gıcırdadı İppolit Matveyeviç,– mallarımın peşine düştünüz?

Bu sözlerle birlikte İppolit Matveyeviç kutsal pederin bacağına bir tekme savurdu.

Peder Fyodor tam zamanında sıyrılmayı başardı ve mümessilin kasıklarına öyle öfkeli bir tekme yapıştırdı ki, beriki iki büklüm oldu.

— Sizin malınız değil bu.

— Kiminmiş öyleyse?

— Sizin değil.

— Kiminmiş öyleyse?

— Sizin değil işte, değil, değil.

— Kiminmiş öyleyse, kimin?

— Sizin değil.

Bu şekilde tıslayarak çılgın gibi tekmeleşmeye devam ettiler.

— Kiminmiş öyleyse bu mal? –diye feryat etti mümessil ayağını kutsal pederin karnına gömerken.

Acının üstesinden gelmeye çalışan kutsal peder kendinden emin cevap verdi:

— Kamulaştırılmış bir mal bu.

— Kamulaştırılmış mı?

— Evet efendim, kamulaştırılmış.

Öyle olağanüstü bir hızda konuşuyorlardı ki kelimeler birbirine giriyordu.

— Kim tarafından kamulaştırılmış?

— Sovyet iktidarı tarafından! Sovyet iktidarı tarafından!

— Ne iktidarı, ne iktidarı?

— Emekçilerin iktidarı.

— Haaa!.. –dedi İppolit Matveyeviç buz keserek.– İşçilerin ve köylülerin iktidarı demek?

— Evet efendim, ne sandınız!

— Hımmm!.. Peki, kutsal peder, partiye de üye oldunuz mu bari?

— Olurum belkiii!

Bunun üzerine İppolit Matveyeviç dayanamadı ve "Demek, olurum belki, ha?" diye haykırıp Peder Fyodor'un mübarek yüzüne okkalı bir tükürük yapıştırdı. Peder Fyodor da anında İppolit Matveyeviç'in yüzüne tükürdü ve o da isabet kaydetti. Tükürükleri silemiyorlardı çünkü elleri sandalyeyle meşguldü. İppolit Matveyeviç kapı gibi gıcırdadı ve san-

dalyeyi kullanarak var gücüyle düşmanı itti. Düşman nefes nefese kalan Vorobyaninov'u da peşinden sürükleyip yere yuvarlandı. Mücadele parterde devam etti.

Ansızın bir çatırtı işitildi, iki ön bacak birden kopmuştu. Rakipler birbirlerini unutup ceviz hazine sandığını parçalamaya giriştiler. Çiçekli İngiliz basması bir martının kederli çığlığıyla ortadan ikiye yırtıldı. Kudretli bir hamle sırt kısmını uçurdu. Hazine avcıları kendir bezini bakır düğmelerle birlikte söktüler ve yaylar yüzünden çizikler içinde kalmalarına aldırış etmeden parmaklarını yün dolgunun içine daldırdılar. Huzurları kaçan yaylar hüzünlü şarkılar söylüyordu. Beş dakika sonra sandalye yalanıp yutulmuştu. Geriye sadece *kemikleri* kalmıştı. Her tarafta yaylar yuvarlanıyordu. Rüzgâr çürümüş yünü boş arazide oradan oraya savuruyordu. Kıvrık bacaklar çukurun içinde yatıyordu. Pırlantalar yoktu.

— Ee, buldunuz mu bari? –diye sordu İppolit Matveyeviç nefes nefese.

Üstü başı yünle kaplanan Peder Fyodor konuşmadan oflayıp pufluyordu.

— Siz bir madrabazsınız! –diye bağırdı İppolit Matveyeviç.– Suratınızı dağıtacağım, Peder Fyodor!

— Ateş olsanız cirminiz kadar yer yakarsınız, –oldu pederin cevabı.

— Böyle yün yumak içinde nereye gideceksiniz?

— Size ne bundan?

— Ayıp, peder, ayıp! Hırsızdan başka bir şey değilsiniz!

— Sizden bir şey çalmadım!

— Söylesenize nasıl öğrendiniz? Günah çıkarmanın gizliliğini kendi çıkarlarınız için mi kullandınız? Aman ne güzel! Aman ne hoş!

İppolit Matveyeviç öfkeli bir "Tuu!" çekip boş araziden ayrıldı ve paltosunun yenlerini temizleye temizleye yürüyerek evin yolunu tuttu. Vorobyaninov Lena Olayları Sokağı ve Yerofeyev Ara Sokağı'nın köşesinde ortağını gördü. İm-

tiyazın teknik işler sorumlusu ve baş yöneticisi sırtını yarım dönmüş ve sol ayağını yukarı kaldırmış dikiliyordu: Ayakkabısının nubuk üst kısmını kanarya sarısı kremle temizletiyordu. İppolit Matveyeviç ona doğru koştu. Yönetici kaygısız bir havada Shimmy mırıldanıyordu:

Develerdi eskiden bunu yapan,
Batakudalar oynardı böyle,
Dans ediyor şimdi tüm cihan
Shimmy Shimmy Shimmy diye...

— Ee, nasıl gitti konut şubesi? –diye sordu iş konuşmak ister gibi ve derhal ekledi:– Durun, anlatmayın, heyecanlanmışsınız, önce bir soğuyun.

Ostap ayakkabı boyacısına yedi kapik verdikten sonra Vorobyaninov'u koluna taktı ve sokakta peşinden sürükledi. Ostap heyecanlanan İppolit Matveyeviç'in anlattığı her şeyi can kulağıyla dinledi.

— Aha! Kısa siyah sakallı mı dediniz? Dosdoğru! Koyun yünü yakalı bir palto? Anladım. Düşkünler yurdundaki sandalye bu. Bu sabah üç rubleye alındı.

— Durun bir dakika...

Ve İppolit Matveyeviç baş imtiyaz sahibine Peder Fyodor'un bütün rezilliklerini sayıp döktü.

Ostap'ın yüzü düştü.

— Ekşi iş, –dedi,– Leichtweiss mağarası*. Esrarengiz rakip. Ondan önce davranmamız lazım, suratını okşayacak vakti nasıl olsa buluruz.

Gün arkadaşların *Stenka Razin* adlı birahanede bir şeyler atıştırması ve Ostap'ın konut şubesinin eskiden hangi binada olduğunu, şimdi binaya hangi kurumun yerleştiğini etrafa sorup öğrenmesiyle sona erdi.

Altın renkli bityuglar yeniden kahverengiye döndü. Pırlanta damlalar havada soğuyup toprağa çakılıyordu. Bira-

* Yirminci yüzyıl başlarında popüler olmuş ucuz roman dizisi. Kaçak avcı ve haydıt Heinrich Leichtweiss'in maceralarını konu eder. (ç.n.)

hanelerde ve *Feniks* restoranında biranın fiyatı arttı, zira akşam olmuştu. Büyük Puşkin Sokağı'nda elektrik lambaları yandı ve ilk bahar gezintisinden dönen piyoner birliği trampete eşliğinde rap rap yürüyerek geçti.

Vilplan kaplanları, zaferleri ve kobraları şehre giriş yapan ayın ışığı altında gizemle ışıldıyordu.

Ansızın suskunlaşan Ostap'la birlikte eve yürüyen İppolit Matveyeviç VilPlan'ın kaplanlarına ve kobralarına baktı. Onun zamanında buraya vilayet zemstvo hükümeti yerleşmişti ve vatandaşlar Stargorod'un muhakkak görülmesi gereken bir anıtı saydıkları bu kobralarla büyük gurur duyardı.

"Bulacağım," –diye düşündü İppolit Matveyeviç alçı zafere dikkatle gözlerini dikerek.

Kaplanlar kuyruklarını şefkatle savurdu, kobralar sevinçle büzüştü ve İppolit Matveyeviç'in ruhu güvenle doldu.

XI. Bölüm

Tamirci, Papağan ve Falcı

Pereleşinski Ara Sokağı'ndaki 7 numaralı bina Stargorod'un en güzel binalarından biri değildi. İkinci İmparatorluk stilinde inşa edilen iki katı, bir zamanların meşhur yazarı Artsıbaşev'e* olağanüstü benzeyen ve dayak yemiş gibi duran aslan suratlarıyla süslüydü. Artsıbaşev suretlerinin sayısı, ara sokağa bakan pencerelerin sayısına uygun olarak tamı tamına sekizdi. Bu meymenetsiz aslan suratları pencerelerin kilit taşlarına yerleşmişti.

Binada tamamen ticari karakterde iki süs daha vardı. Bir tarafta azur mavisi bir tabela asılıydı:

ODESSA BUBLİK ARTELİ
MOSKOVA BARANKALARI**

* Mihail Artsıbaşev (1878-1927). Pornografik damgası yiyerek skandallara sebep olan romanlar yazmış popüler yazar. Kısa ve yuvarlak sakalıyla tanınır. 1923'ten sonra Rusya'dan ayrılmıştır. (ç.n.)

** Bublik: Doğu Avrupa'ya özgü, üstüne haşhaş çilenen bir çeşit simit. Baranka: Bublikten daha küçük ve daha kuru simit. Türkiye'deki "simit mi, gevrek mi" tartışmasının bir benzeri Rusya'da da mevcuttur. İlf ve Petrov Odessalı oldukları için tartışmanın Odessa tarafındadır. (ç.n.)

Tabelada kıravatlı, kısa Fransız pantolonu giymiş genç bir adamın resmi vardı. Dışa doğru büktüğü elinde mecburiyet halinde Odessa bubliği yerine de geçebilen aşı boyası gibi sarı Moskova barankalarının çağlayan misali döküldüğü masalsı bir bereket boynuzu tutuyordu. Delikanlı bu sırada şehvetle gülümsemekteydi. Diğer tarafta paketleme malzemeleri firması *Hızlıpaket*, sipariş vermek isteyen saygıdeğer vatandaşları üzerinde altın rengi yuvarlak harflerin boy gösterdiği siyah bir tabelayla kendisinden haberdar ediyordu.

Tabelalardaki ve işletme sermayelerinin büyüklüğündeki hissedilir farka rağmen, farklı türlerdeki bu iki işletme de aynı işle iştigal ediyordu: Her türden (kalın tüylü, ince tüylü, basma, güzel renk ve desenlerde ipek denk gelirse de ipek) manifatura spekülasyonuyla.

Tünel karanlığı ve suyla dolu kemerli girişi geçip sağa, çimento kuyulu avluya dönünce, dosdoğru avlunun sivri taşlarına çıkan sundurmasız iki kapı görünüyordu. Sağdaki kapının üzerine el yazısı harflerle bir soy ismin kazındığı mat bir bakır levha yerleştirilmişti:

V. M. POLESOV

Soldaki beyaz olansa bir tenekeyle teçhiz edilmişti:

SON MODA ELBİSE VE ŞAPKALAR

Bu da sırf görünüş icabıydı.

Son moda elbise ve şapka atölyesinin içinde ne espartolar ne işleme malzemeleri ne subaylar gibi dik duran başsız vitrin mankenleri ne de zarif bayan şapkalarının dikimin-

de kullanılan çıplak kafa kalıpları vardı. Tüm bu ıvır zıvır yerine üç odalı dairede kırmızı paçalı süt beyaz bir papağan yaşıyordu. Papağanın her yanını pireler sarmıştı ama kimselere şikâyet edemiyordu çünkü insan dilini konuşamıyordu. Papağan her gün sabahtan akşama kadar çekirdek çitliyor ve kabuklarını kule biçimindeki kafesin telleri arasından halının üstüne tükürüyordu. Kafası kıyak bir serbest zanaatkâra benzemek için tek eksiği bir mızıka ve gıcır gıcır, yepyeni bir çift kaloştu. Pencerelerde koyu kahve perde ve ponponlar sallanıyordu. Dairede koyu kahve tonlar hâkimdi. Duvar piyanosunun üzerinde Böcklin'in *Ölüler Adası* resminin koyu yeşil, cilalı meşeden fantezi çerçeveli ve camlı bir reprodüksiyonu asılıydı. Camın bir köşesi çoktan çıkmış ve resmin açıkta kalan kısmı karasineklerle öyle bir kaplanmıştı ki, bu kısım çerçeveyle tamamen bütünleşmişti. Ölüler adasının bu kısmında neler olup bittiğini öğrenmek artık olanaksızdı.

Yatak odasında yatağın üstünde ev sahibesinin kendi oturuyor ve kirli bir dantelli masa örtüsüyle kaplı sekiz köşeli sehpaya dirsekleriyle dayanmış, iskambil falı açıyordu. Karşısında kabarık şal giyen dul Gritsatsuyeva oturmaktaydı.

— Sizi uyarmak zorundayım, küçük hanım, seans başına elli kapikten aşağısını kabul etmem, –dedi ev sahibesi.

Yeni bir koca bulma arzusu engel tanımayan dul, belirlenen fiyatı ödemeyi kabul etti.

— Ama geleceği de lütfen, –diye rica etti gözü yaşlı.

— Size sinek kızı falı açmak lazım.

Dul karşı çıktı:

— Ben hep kupa kızıydım.

Ev sahibesi aldırışsız razı geldi ve kartları kombine etmeye başladı. Dulun kaderiyle ilgili hükmün ilk taslağı birkaç dakika sonra hazırdı. Dulu büyük ve küçük bir dizi nahoşluk beklemekteydi, kalbinin üstündeyse karo kızıyla arkadaşlık eden sinek papazı yatıyordu.

Fala son halini el üzerinde verdiler. Dul Gritsatsuyeva'nın el çizgileri temiz, kuvvetli ve kusursuzdu. Hayat çizgisi o kadar uzaklara gidiyordu ki, ucu nabza kadar çıkmıştı ve çizginin söylediği doğruysa, dulun kıyamet gününe kadar yaşaması lazımdı. Akıl ve sanat çizgileri, dulun bakkaliye ticaretini bırakarak sanatın, müspet ya da sosyal bilimlerin herhangi bir dalında insanlığa aşılması güç şaheserler armağan edeceğine dair umut beslemek için yeterince sebep veriyordu. Dulun Mançurya tepelerini* andıran venüs tepesiyse harikulade aşk ve şefkat birikimini ortaya döküyordu.

Falcı bütün bunları dula grafologlar, şiromantlar ve beygir tüccarları arasında kabul gören kelime ve terimleri kullanarak açıkladı.

— Teşekkür ederim, madamcığım, –dedi dul,– sinek papazının kim olduğunu artık biliyorum. Kupa kızının kim olduğu da pek malum. Peki papaz maryaj vadediyor mu?

— Ediyor, küçük hanım.

Havalara uçan dul evin yolunu tuttu. Falcıysa kartları çekmeceye attı, esnemek suretiyle elli yaşında bir kadının ağzının neye benzediğini gösterdi, sonra da mutfağa gitti. Mutfakta *Graetz* marka gazocağında ısıttığı yemekle uğraştı, aşçılar gibi elini önlüğe sildi, emayesi yer yer dökülmüş kovayı aldı ve su için avluya çıktı.

Kadın avluda düz tabanları üstünde ağır ağır hareket ederek yürüyordu. Yarısı içe göçmüş göğüsleri yeniden boyanmış bluzun içinde cansız cansız zıplıyordu. Başında kırlaşmış saçlar süpürge gibi uzamıştı. İhtiyar bir kadındı, kirliydi, herkese şüpheyle bakardı ve tatlıyı severdi. Eğer İppolit Matveyeviç onu şimdi görse, Yelena Bour'u, bir zamanlar mahkeme sekreterinin uğruna şiirler yazarak "dudağın öpülesi amma, dokunsam uçar mısın?" dediği eski sevgilisini katiyen tanıyamazdı. Kuyunun başında Madam Bour, benzin bidonuna su dolduran komşusu, entelektüel tamirci Viktor

* Rus-Japon savaşı anısına 1906'da yazılmış ünlü valse gönderme. (ç.n.)

Mihayloviç Polesov tarafından selamlandı. Polesov'un yüzü sahneye çıkmadan önce itinayla ise bulanmış bir opera şeytanına benziyordu.

Selamlaştıktan sonra komşular bütün Stargorod'u meşgul eden meseleyi konuşmaya başladı.

— Bugünleri de mi görecektik, –dedi Polesov ironiyle,– dün bütün şehri altüst ettim ama ⅜ inçlik kılavuz bulamadım. Yok. Yok! Bu halde güya bir de tramvay çalıştıracaklar.

⅜ inçlik kılavuzlardan, *Leonardo da Vinci Koreografi Kursları*'na giden ve lor peynirinin peynirli börekten elde edildiğini düşünen bir genç kızın tarım ve hayvancılıktan anladığı kadar anlayan Yelena Stanislavovna buna rağmen komşusunun sıkıntısını paylaştı:

— Doğru dürüst mağaza mı kaldı sanki! Şimdi sadece kuyruk var, mağaza yok. Adları da korkunç mu korkunç. StarVilEZK!..

— O da bir şey mi, Yelena Stanislavovna! *Jeneral Elektrik Şirketi*'nden dört motor kalmış. Hadi bunlar bir şekilde gider diyelim, ama karoser öööyle bir hurda ki!.. Camlara kauçuk çekmemişler. Gözlerimle gördüm. Yol boyu tıngır tıngır eder hepsi... Rezalet! Diğer motorlarsa Harkov işi. Baştan aşağı DevMetSanTröst.* Bir kilometre bile gidemez. Tek tek baktım...

Tamirci sinirlenip sustu. Kara yüzü güneşte parlıyordu. Göz akları sarımtıraktı. Stargorod'da sürüsüne bereket bulunan motorlu zanaatkârlar arasında eli en ağır olanı ve işi en çok sarpa saranı Viktor Mihayloviç Polesov'du. Buna sebepse fokur fokur kaynayan tabiatıydı. Kendisi fokur fokur bir tembeldi. Habire köpürürdü. Pereleşinski Ara Sokağı'ndaki 7 numaralı binanın ikinci avlusuna yerleşen kendine ait atölyede onu bulmak imkânsızdı. Ortasında sönmüş bir seyyar fırının öksüz gibi öylece durduğu taş kulübenin köşelerinde patlak iç lastikler ve *Treugolnik* marka yırtık dış las-

* Devlet metal sanayi tröstü. (ç.n.)

tikler, (bazıları şehirleri bile kilitleyecek kadar büyük) paslı kilitler, üzerlerinde *Indian* ve *Wanderer* yazılarıyla yumuşak yakıt depoları, yaylı çocuk arabası, sonsuza dek susmuş dinamo, çürümüş dikiş makinesi kayışları, yağlanmış üstüpü, aşınmış zımpara kâğıdı, Avusturya süngüsü ve bir sürü yırtılmış, bükülmüş ve ezilmiş öteberi yığılıydı. Müşteriler Viktor Mihayloviç'i bulamazdı. Zira Viktor Mihayloviç çoktan bir yerlerde birilerine akıl vermeye başlamış olurdu. Çalışmayı düşünecek halde olmazdı. Kendisinin ya da başkasının avlusuna giren bir yük arabasını sakin sakin izlemesi söz konusu değildi. Polesov derhal avluya çıkar, kollarını arkasında kavuşturur, küçümsemeyle arabacının hareketlerini gözlemeye koyulurdu. Nihayet yüreği daha fazla dayanamazdı.

— Kim sokar arabayı böyle, ha? –diye bağırırdı dehşet içinde.– Dönsene be adam!

Korkuya kapılan arabacı dönerdi.

— Nereye dönüyorsun, meymenetsiz herif? –diye ıstırap çekerdi Viktor Mihayloviç atın üstüne atılıp.– Eskiden olsa tokada doyururlardı seni, bak o zaman nasıl dönerdin.

Böylece yarım saat emirler yağdıran Polesov artık kendisini tamir edilmemiş bisiklet pompasının beklediği atölyeye dönmeye niyetlenirdi ama tam bu sırada şehir hayatının sakin gidişatı genellikle müdahale gerektiren bir yanlışlıkla yeniden bozulurdu. Ya sokakta arabalar çarpışarak dingilleri birbirine girer ve Viktor Mihayloviç en kolay ve en hızlı nasıl ayrılacaklarını göstermeye koyulur, ya telgraf direğini değiştirirler ve Polesov atölyesinden özel olarak getirdiği kendi şakulüyle direğin toprağa dikliğini kontrol eder; ya da, nihayet itfaiye katarı geçer ve siren sesleri yüzünden kaygıya kapılan ve huzursuzluk ateşiyle yanıp küle dönen Polesov arabaların peşinden koşardı.

Ne var ki, Viktor Mihayloviç kimi zaman hakiki bir iş yapmak için dizginsiz bir arzuyla yanıp tutuşurdu. Birkaç günlüğüne atölyesine kapanır ve sessiz sedasız çalışırdı. Ço-

cuklar rahat rahat avluda koşturup istedikleri gibi bağırır, arabacılar avluda canları nasıl isterse o şekilde çember çizer, at arabaları sokakta birbirine girmez ve itfaiye arabalarıyla katafalklar yangına tek başlarına giderdi, çünkü Viktor Mihayloviç iş başında olurdu. Bir gün yine böyle bir çalışma nöbetinin ardından otomobil, yangın söndürücü, bisiklet ve daktilo parçalarından meydana getirdiği bir motosikleti, boynuzlarından koç tutar gibi tutup avluya çıkarmıştı. Bir buçuk beygirlik motor *Wanderer*, tekerlekler *Davidson*'du, diğer önemli parçaların markalarıysa çoktan yitip gitmişti. Seleden çuval ipiyle bağlanmış, üzerinde "test sürüşü" yazılı bir karton sarkıyordu. Kalabalık toplanmıştı. Viktor Mihayloviç kimseye bakmadan eliyle pedalı çevirdi. On dakika boyunca ateşleme olmadı. Ardından, demirden bir şapırtı işitildi, aygıt sarsıldı ve kirli bir dumana gömüldü. Viktor Mihayloviç seleye atladı ve motosiklet çılgın bir sürate ulaşarak kendisini tünelin içinden geçirip yolun ortasına çıkardı, sonra da adeta kurşun yemiş gibi zınk diye durdu. Viktor Mihayloviç tam inip esrarengiz aracını revizyondan geçirecekti ki, araç birden geri vites yaptı ve yaratıcısını aynı tünelden geçirerek başlangıç noktasına, yani avlunun ortasına geri getirip durdu, hoşnutsuz bir "ah" çıkardı, sonra da patladı. Viktor Mihayloviç mucize eseri yara almadan kurtuldu ve bir sonraki çalışma nöbeti sırasında motosikletin kalıntılarından bir sabit motor yaptı, motor gerçeğe benziyordu ama çalışmadı.

Entelektüel tamircinin akademik faaliyetlerinin zirvesi, komşu 5 numaralı binanın bahçe kapısıyla yazdığı destan oldu. Konut yoldaşlığı Viktor Mihayloviç'i binanın demir kapısını güzelce derleyip toparlamak ve maliyeti yüksek olmayan, kendi seçeceği bir renge boyamakla yükümlü kılan bir sözleşme imzaladı. Buna karşın, konut yoldaşlığı da V. M. Polesov'a işin özel bir komisyon tarafından teslim alınmasına müteakip yirmi bir ruble yetmiş beş kapik

ödemekle yükümlü kılınıyordu. Damga vergisi işi yapana aitti.

Viktor Mihayloviç kapıyı Samson gibi söküp götürdü. Atölyede hevesle işe koyuldu. İki gün kapının sökümüne gitti. Kapı parçalarına ayrılmıştı. Kıvrımlı, dökme demir süsler çocuk arabasının içinde yatıyordu; demir çubuklar ve mızraklar tezgâhın altına toplanmıştı. Birkaç gün de zarar gören yerlerin incelenmesine harcandı. Ama sonra şehirde büyük bir tatsızlık meydana geldi: Drovyanaya'da ana su borusu patladı ve Viktor Mihayloviç haftanın kalan kısmını, ironiyle gülümseyerek, işçilere bağırarak ve dakika başı çukurun içine bakarak kaza yerinde geçirdi.

Viktor Mihayloviç'in organizatörlük ateşi bir miktar yatışınca yeniden kapıya döndü ama artık çok geçti: Avlunun çocukları 5 numaralı binanın kapısının kıvrımlı, dökme demir süsleri ve mızraklarıyla oynamaya başlamıştı bile. Öfkeli tamirciyi gören çocuklar korku içinde süsleri sağa sola atıp kaçtı. Kıvrımlı süslerin yarısı kayıptı ve bulmak mümkün olmadı. Bunun üzerine Viktor Mihayloviç kapı işine tamamen soğudu.

Girişi ardına kadar açık kalan 5 numaralı binadaysa korkunç hadiseler yaşanmaktaydı. Çatı aralarından ıslak çamaşırlar çalınıyordu ve hatta bir akşam birileri avluda kaynayan semaveri götürmüştü. Viktor Mihayloviç hırsızın kovalanmasına bizzat iştirak etti, ama hırsız, kaynayan ve borusundan ateş püskürten semaveri, ileri uzattığı elleriyle taşımasına rağmen çok süratli koşuyor, geriye dönüp en önde giden Viktor Mihayloviç'i yakışıksız kelimelerle yerin dibine batırıyordu. Ama bu işten en çok 5 numaralı binanın kapıcısı zarar görmüştü. Her gece cebine indirdiği gelirden olmuştu: Kapı olmadığına göre açacak bir şey yoktu, binanın âlemci sakinlerinin on kapik bahşişten vermesine lüzum da. Önceleri kapıcı kapının ne zaman monte edileceğini sormaya geliyordu, sonra iki gözü iki çeşme yalvarmaya koyul-

du, en sonunda da üstü kapalı tehditler savurmaya başladı. Konut yoldaşlığı Viktor Mihayloviç'e ihtarnameler gönderdi. Havada mahkeme kokusu vardı. Durum her geçen gün daha gergin bir hale bürünmekteydi.

Falcı ve heveskâr tamirci kuyunun başında dikilmiş sohbete devam ediyordu.

— Emprenyeli traversin ortada olmadığı ortadayken, – diye bağırıyordu Viktor Mihayloviç bütün avluya,– buna tramvay değil, olsa olsa facia denir!

— Ne zaman sona erecek bütün bunlar! –dedi Yelena Stanislavovna.– Yabaniler gibi yaşıyoruz.

— Bunun sonu yok... Evet! Biliyor musunuz, bugün kimi gördüm? Vorobyaninov'u.

Afallayan Yelena Stanislavovna su dolu kovayı bırakmadan kuyuya yaslandı.

— Atölyenin kira sözleşmesini uzatmak için geldiğim komünal işler dairesinin koridorunda yürüyordum. Birden yanıma iki kişi yanaştı. Baktım, tanıdık bir şeyler var. Sanki Vorobyaninov'un yüzü. Sonra "Eskiden bu binada hangi daire vardı acaba?" diye sordular. "Eskiden kız gimnazyumu, ondan sonra da konut şubesi vardı," dedim. "Neden sordunuz?" diye sordum. Ama teşekkür edip yollarına devam ettiler. Tam o anda apaçık gördüm, Vorobyaninov'un ta kendisi, sadece bıyığı yok. Nereden gelmiş olabilir? Ve yanındaki diğeri, çok yakışıklı bir adam. Besbelli eski subay. Ve hemen o anda aklıma geldi...

Bu sırada Viktor Mihayloviç hoşuna gitmeyen bir şey gördü. Konuşmasını yarıda kesip bidonunu kaptı ve çabucak çöp tenekesinin arkasına saklandı. Avluya yavaş adımlarla 5 numaralı binanın kapıcısı girdi, kuyunun yanına gelince durdu ve avludaki yapıları kolaçan etmeye başladı. Viktor Mihayloviç'i hiçbir yerde göremeyince üzüldü.

— Vitka denen tamirci gene mi yok? –diye sordu Yelena Stanislavovna'ya.

— Ah, haberim yok hiçbir şeyden, –dedi falcı, hiçbir şeyden haberim yok.

Ve fevkalade bir heyecanla kovadaki suyu döke saça alelacele evin yolunu tuttu.

Kapıcı kuyunun çimento kenarlarını okşadı, sonra da atölyeye gitti. Üzerinde

Tamirci atölyesine gider

yazan tabeladan iki adım sonra, altında ağır bir kilidin asılı durduğu,

Tamirci atölyesi
ve
gazocağı tamiri

tabelası okunuyordu. Kapıcı ayağıyla kilide vurdu ve nefretle,

— Mikrop! –dedi.

Kapıcı zehir zemberek hislerle dolup taşarak atölyenin önünde birkaç dakika daha dikildi, sonra tabelayı gürültüyle söküp avlunun ortasına, kuyuya doğru götürdü ve iki ayağını birden üstüne basarak rezalet çıkarmaya başladı.

— Şu sizin yedi numaralı binada hırsızlar yaşıyor! –diye uludu kapıcı.– Cibilliyetsiz! Yedi babalı engerek! Lise mezunuymuş!.. Ben anlamam lise mise!.. Kahrolası mikrop!..

Lise mezunu yedi babalı engerek bu sırada çöp tenekesinin arkasında bidonun üstüne oturmuş acı çekiyordu.

Çerçeveler çatırtıyla açılıyor ve pencerelerden neşeli sakinler başlarını uzatıyordu. Sokaktan avluya aheste aheste meraklılar girmeye başladı. Karşısında bir seyirci kitlesi görünce kapıcı iyice hararetlendi.

— Tamirci müsveddesi! –diye bağırıyordu kapıcı.– Kıçımın aristokratı!

Kapıcı, parlamenter ifadeleri bol bol sansüre tabi kelimelerle harmanlıyor, harmanda ikincilere ağırlık veriyordu. Pervazlara sıkıca yapışan cılız cinsilatif katmanı kapıcıya çok sinirleniyor, yine de pencerelerden ayrılmıyordu.

— Meymenetsiz suratını paralayacağım senin! –diyordu çileden çıkan kapıcı.– Eğitimliymiş!

Rezalet zirve noktasına ulaştığı sırada bir milis memuru peyda oldu ve hiç konuşmadan rezillik çıkaran şahsı karakola sürüklemeye koyuldu. *Hızlıpaket*'in delikanlıları milis memuruna yardımcı oldular.

Kapıcı boyun eğip milisin boynuna sarıldı ve ağlamaya başladı.

Tehlike geçmişti.

Bunun üzerine Viktor Mihayloviç bitkin bir halde çöp tenekesinin ardından fırladı. Seyirci kitlesi bir gürültü kopardı.

— Hödük! –diye bağırdı Viktor Mihayloviç yürüyüş kolunun arkasından.– Hödük! Gösteririm ben sana! Alçak!

Hüngür hüngür gözyaşı döken kapıcı bunların hiçbirini işitmedi. Kendisini palas pandıras karakola götürüyorlardı. *Tamirci atölyesi ve gazocağı tamiri* tabelasını da maddi delil niyetine yanlarına almışlardı.

Viktor Mihayloviç daha uzun süre horozlanmaya devam etti.

— Orospu çocukları, –diyordu seyircilere hitaben,– kendinizi bir şey sanıyorsunuz! Hödükler sizi!

— Yeter artık, Viktor Mihayloviç! –diye bağırdı pencereden Yelena Stanislavovna.– Bir dakikalığına bana uğrayın lütfen.

Viktor Mihayloviç'in önüne bir tabak hoşaf koydu ve odayı adımlayarak sorular sormaya başladı.

— Söylüyorum ya, oydu, bıyıkları yoktu ama oydu,

–diye bağırıyordu Viktor Mihayloviç âdeti olduğu üzere,– o kadar işte, çok iyi bilirim kendisini! Aynısıyla tıpkısıyla Vorobyaninov!

— Daha sessiz, tanrı aşkına! Neden gelmiş olabilir sizce?

Viktor Mihayloviç'in kara yüzünde ironik bir gülümseme belirdi.

— Sizce neden?

Sonra daha büyük bir ironiyle tebessüm etti.

— Her halükarda Bolşeviklerle anlaşma imzalamaya gelmediği kesin.

— Tehlikede olduğunu mu düşünüyorsunuz?

Viktor Mihayloviç'in devrimin ilk on yılında biriktirdiği ironi stoku tükenecek gibi değildi. Her biri farklı kuvvet ve şüphede bir dizi gülümseme yüzünde dans etti.

— Sovyet Rusya'da kim tehlikede değil ki, hele hele Vorobyaninov'un konumunda biri? Bıyıklar, Yelena Stanislavovna, durduk yere kesilmez.

— Yurtdışından mı gönderildi yoksa? –diye sordu neredeyse nefesi kesilen Yelena Stanislavovna.

— Şüphesiz, –diye yanıt verdi dahi tamirci.

— Peki hangi amaçla burada?

— Çocuk olmayın.

— Umrumda değil. Onu görmem lazım.

— Neleri riske attığınızın farkında mısınız?

— Ah, umrumda değil! On yıllık ayrılığın ardından İppolit Matveyeviç'i görmeden yapamam.

Kader aslında ona da ikisini birbirlerini sevdikleri anda ayırmış gibi geliyordu.

— Yalvarırım size, bulun onu! Nerede olduğunu öğrenin! Her yeri dolaşıyorsunuz! Sizin için çocuk oyuncağı! Onu görmek istediğimi iletin. Duyuyor musunuz?

Salıncakta uyuklayan kırmızı paçalı papağan gürültülü sohbetten ürktü, baş aşağı döndü ve o pozda donup kaldı.

— Yelena Stanislavovna, –dedi tamirci doğrulduktan

sonra ellerini göğsüne bastırıp,– onu bulacağım ve bağlantıya geçeceğim.

— Biraz daha hoşaf ister misiniz? –dedi duygulanan falcı.

Viktor Mihayloviç hoşafı yedi, papağan kafesinin tasarımında yapılan hata üzerine öfkeli bir ders verdi ve her şeyi sıkı bir sır gibi saklamasını tavsiye ettikten sonra Yelena Stanislavovna'yla vedalaştı.

XII. Bölüm

Hayatın Aynası Alfabesi

Ortaklar ikinci gün kapıcı odasında artık daha fazla kalamayacaklarını anladılar. Beyini önce siyah bıyıklı, sonra yeşil bıyıklı ve nihayet tamamen bıyıksız görüp adamakıllı serseme dönen Tihon homurdanıp duruyordu. Odada yatacak yer yoktu. Kapıcı odasının her yanını Tihon'un yeni keçe çizmelerinin sağa sola saçtığı çürük gübrenin kokusu sarmıştı. Köşede duran eski çizmelerin de havayı dezenfekte ettiği söylenemezdi.

— Hatıraları tazeleme akşamı bitmiştir, –dedi Ostap,– otele taşınmak şart oldu.

İppolit Matveyeviç irkildi.

— Olmaz.

— Nedenmiş?

— İkamet bildirmek gerekir.

— Pasaportta problem mi var?

— Hayır, pasaportta problem yok, ama soyadım şehirde iyi bilinir. Söylenti çıkacaktır.

İmtiyaz sahipleri bir süre düşüncelere dalıp sustu.

— Peki Mihelson adı hoşunuza gider mi? –diye sordu ansızın muhteşem Ostap.

— Hangi Mihelson? Senatör olan mı?

— Hayır. SovTicEmekSen* üyesi olan.

— Sizi anlamıyorum.

— Teknik becerilerden yoksun olduğunuz için anlamıyorsunuz. Süt kuzusu gibi davranmayı bırakın.

Bender yeşil ceketinden bir sendika cüzdanı çıkarıp İppolit Matveyeviç'e uzattı.

— Konrad Karloviç Mihelson, kırk sekiz yaşında, partiye üye değil, bekâr, 1921'den bu yana sendika üyesi, son derece ahlaklı bir şahsiyet, çok iyi ahbabım olur, aynı zamanda sanırım çocukların dostu...** Ama siz çocuklarla dostluk etmeseniz de olur. Milisler bunu sormaz nasıl olsa.

İppolit Matveyeviç'in yüzü kızardı.

— Ama olur mu dersiniz?

— Her ne kadar Ceza Kanunu'nda yeri olsa da imtiyazımıza kıyasla bu fiil çocukların oynadığı masum bir kovalamaca sayılır.

Vorobyaninov yine de tereddüt ediyordu.

— Siz tam bir idealistsiniz, Konrad Karloviç. Şanslısınız, düşünsenize, Papa-Hristozopulo ya da Zlovunov olmak zorunda da kalabilirdiniz.***

Bu açıklamayı hızlı bir onay takip etti ve imtiyaz sahipleri Tihon'la vedalaşmadan kendilerini dışarı attılar.

*

Sorbonne'un möbleli odalarında konaklamaya karar verdiler. Ostap otelin küçük hizmetli kadrosunun tamamını seferber etti. Önce yedi rublelik odaları tetkik etti, ama döşemeden memnun kalmadı. Beş rublelik odaların dekorasyo-

---

* Sovyet ticaret emekçileri sendikası. (ç.n)

** 1924-1935 yılları arasında faaliyet göstermiş aynı adlı yardım cemiyetinin üyesi. (ç.n.)

*** Papa-Hristozopulo "Hristos" (Mesih) kelimesini içerdiği, Zlovunov ise "zlovonnıy" (kötü kokulu) sıfatını çağrıştırdığı için talihsiz soyadları. Ostap etnik ve ideolojik önyargıların hüküm sürdüğü bir toplumda apaçık Yahudi soyadı olan Mihelson'un bunlara kıyasla "ehveni şer" olduğuna işaret ediyor. (ç.n.)

nunu daha çok beğendi ama halılar yıpranmıştı ve rahatsız edici bir koku vardı. Üç rublelik odalarda her şey harikaydı, resimler hariç.

— İçinde manzara resmi bulunan bir odada kalamam, –dedi Ostap.

Bir ruble seksen kapiklik odaya yerleşmeleri gerekti. Burada ne manzara resmi vardı, ne de halı, döşemeyse son derece mütevazıydı: iki yatak, bir komodin.

— Taş devri stili, –diye belirtti Ostap onaylayıp.– Döşeklerin içinde tarih öncesi yaratıklar yoktur umarım?

— Sezona bağlı, –diye yanıt verdi açıkgöz komi,– guberniyada kongre varsa, tabii ki yok, çünkü yolcu sayısı çok olur ve onlar gelmeden büyük bir temizlik yapılır. Ama diğer zamanlar hakikaten bastıkları oluyor. Komşumuz *Livadia*'nın odalarından geliyorlar.

İmtiyaz sahipleri yine aynı gün StarKomünMües'e* uğrayıp bütün gerekli bilgileri aldılar. Buna göre konut şubesi 1921'de dağıtılmış ve sahip olduğu geniş arşiv StarKomünMües arşiviyle birleştirilmişti.

Bundan sonrasını kombinezoncular kralı devraldı. İmtiyaz sahipleri akşam olmadan arşivin yöneticisi, eskinin şehremaneti daire memuru, şimdinin ofis emekçisi Varfolomey Korobeynikov'un ev adresini öğrenmişti bile.

Ostap yün yeleğini kuşandı, ceketini yatak başlığına vurup tozunu çırptı, oturaklı görünmek amacıyla yapacağı harcamalar için İppolit Matveyeviç'ten bir ruble yirmi kapik kopardı ve arşivciyi ziyaret etmek üzere yola düştü. İppolit Matveyeviç *Sorbonne*'da kalıp iki yatak arasındaki daracık geçidi heyecan içinde ileri geri adımlamaya başladı. Bütün girişimin kaderi bu yeşil ve soğuk akşamda tayin edilecekti. Vorobyaninov konağından müsadere edilen mobilyaların kimlere dağıtıldığını gösteren kâğıtların kopyaları alınabilir-

* Stargorod Komünal Müessesi. Komünal müesseseler, kısmen bugün belediyenin sorumluluğunda olan işleri üstlenen organlardır. (ç.n.)

se, iş yarı yarıya hallolmuş sayılabilirdi. Önlerinde elbette hayal dahi edilemez zorluklar vardı ama bir kere ipin ucu yakalanmış olacaktı.

— Hele bir alalım da emir kâğıtları, –diye fısıldadı İppolit Matveyeviç yatağa devrilirken,– hele bir alalım da!..

Kırık döşeğin yayları pire gibi ısırıyordu. Ama İppolit Matveyeviç bunu hissetmedi. Emir kâğıtlarını aldıktan sonra sırada ne olduğunu henüz açık seçik kestiremiyorduysa da sonrasında her şeyin tereyağından kıl çeker gibi ilerleyeceğinden emindi: "Ve yağ eklemekle, –diye dolanıyordu nedense kafasında,– lapa bozulmaz."*

Pişirdikleri lapaysa büyüktü. Pembe hayallerin sarıp sarmaladığı İppolit Matveyeviç yatağın üstünde dönüyor, altındaki yaylarsa kuzu gibi meliyordu.

Ostap şehir boydan boya kat etmek zorunda kaldı. Korobeynikov Stargorod'un kenar mahallesi Gusişe'de yaşıyordu.

Burası daha çok demiryolcuların yaşadığı bir yerdi. Ara sıra evlerin üstünde, ince beton çitle çevrilmiş yığma toprak yükseltinin üzerinde ıslık çalan bir lokomotif geri geri geçiyordu. Evlerin çatıları lokomotifin ocağından çıkan ateşin ışığıyla bir saniyeliğine aydınlanıyordu. Bazen yüksüz vagonlar geçip gidiyor, bazen de kestane fişekleri patlıyordu. Kulübelerin ve geçici barakaların arasında inşaat nemi henüz kurumamış kooperatif evlerinin oluşturduğu uzun tuğla kütleler uzanmaktaydı.

Ostap ışıl ışıl bir adayı, yani demiryolcuların kulübünü geçti, kâğıda bakıp adresi kontrol etti ve arşivcinin evinin önünde durdu. Yanında kabarık harflerle "çeviriniz" yazan zili çevirdi.

"Kimi aradınız?", "Nedir mesele?" gibi sorularla geçen uzun sorgunun ardından kapı açıldı ve Ostap kendisini dolap yığılı karanlık girişte buldu. Karanlığın içinde bir şahsın nefesini yüzünde hissediyordu, ama şahıs konuşmuyordu.

---

* Rus atasözü. (ç.n.)

— Yurttaş Korobeynikov'u nerede bulabilirim acaba? – diye sordu Bender.

Nefesini hissettiği adam Ostap'ı kolundan tuttu ve tavana asılı gaz lambasının aydınlattığı yemek odasına götürdü. Ostap karşısında pirüpak bir ihtiyarcık gördü, sırtı da olağanüstü esnekti. Bu ihtiyarın yurttaş Korobeynikov'un ta kendisi olduğuna hiç şüphe yoktu. Ostap davet beklemeden bir sandalye çekip oturdu.

İhtiyarcık başına buyruk delikanlıya korkmadan bakarak susuyordu. İlk konuşan kibarca Ostap oldu:

— Bir iş için geldim size. StarKomünMües arşivinde mi görev yapıyorsunuz?

İhtiyarcığın sırtı harekete geçti ve tasdik bildirerek büküldü.

— Önceden de konut şubesinde mi görev yapmıştınız?

— Görev yapmadığım yer kalmadı, –dedi ihtiyar neşeyle.

— Şehremaneti kaleminde bile mi?

Ostap bu esnada zarafetle gülümsemişti. İhtiyarın sırtı uzun süre kıvrıldı, kıvrıldı ve nihayet şehremaneti kalemindeki vazifenin çok eskilerde kaldığını ve her şeyi akılda tutmanın kesinlikle imkânsız olduğunu bildiren bir pozisyona gelince durdu.

— Bu şerefi neye borçlu olduğumu öğrenebilir miyim müsaade ederseniz? –diye sordu ev sahibi merakla misafire bakarak.

— Ederim tabii, –diye yanıtladı misafir.– Ben Vorobyaninov'un oğluyum.

— Hangisinin? Mümessilin mi?

— Ta kendisinin.

— Hâlâ hayatta mı yoksa?

— Öldü, Yurttaş Korobeynikov. Ebedi istirahate çekildi.

— Evet, –dedi pek de üzülmediği anlaşılan ihtiyar,– kederli bir hadise. Ama çocuğu yoktu sanki?

— Yoktu, –diyerek kibarca tasdik etti Ostap.

— Peki o zaman nasıl?..

— Morganatik evlilikten.

— Yelena Stanislavovna'nın oğlu musunuz yoksa?

— Tam üstüne bastınız.

— Sağlığı sıhhati nasıl peki?

— Maman çoktan mezarda.

— Demek öyle, vah vah, ne acı!

Ve ihtiyar Ostap'a uzun uzun sempati gözyaşlarıyla baktı, gerçi Yelena Stanislavovna'yı daha bugün pazarda, kasap tezgâhlarının önünde görmüştü.

— Ölümlü dünya, –dedi.– Ama yine de sormama izin verin, sebebi ziyaretiniz neydi acaba, sayın.., adınızı da bilmiyorum...

— Woldemar, –diye bildirdi Ostap çabucak.

— Demek Vladimir İppolitoviç? Pek memnun oldum. Evet. Sizi dinliyorum, Vladimir İppolitoviç.

İhtiyarcık desenli bir muşambayla kaplanmış masaya ilişti ve Ostap'ın gözlerinin tam içine baktı.

Ostap anne ve babası için duyduğu üzüntüyü özenle seçtiği kelimelerle dile getirdi. Muhterem arşivcinin hanesine böyle geç bir saatte çat kapı geldiği ve ziyaretiyle kendisine rahatsızlık verdiği için çok müteessirdi, ama onu hangi hislerin böyle davranmaya ittiğini öğrenince muhterem arşivcinin kendisini bağışlayacağı umudundaydı.

— Babacığımın mobilyalarından bazılarını bulabilmeyi, –diye tarifsiz bir evlat sevgisiyle bitirdi Ostap,– öyle isterdim ki... Maksadım anısını muhafaza etmek. Babacığımın evindeki mobilyaların kimlere verildiğini biliyor musunuz acaba?

— Karmaşık mesele, –diye yanıt verdi ihtiyar düşünüp,– ancak para sıkıntısı çekmeyen birisinin altından kalkabileceği bir iş... Peki siz, affınıza sığınarak, ne işle meşgulsünüz?

— Serbest meslek. Samara'da et kesim ve muhafaza tesisim var, artel usulü.

İhtiyar, genç Vorobyaninov'un yeşil zırhına şüpheyle baktı ama itiraz etmedi.

"Kıvrak bir delikanlı," –diye düşündü.

O ana kadar Korobeynikov üzerindeki gözlemlerini tamamlamış bulunan Ostap da ihtiyarın "halis muhlis bir şerefsiz" olduğuna kanaat getirdi.

— O halde, –dedi Ostap.

— O halde, –dedi arşivci,– zor ama mümkün...

— Masraf mı gerektirir? –diyerek yardımcı oldu kesimhane sahibi.

— Ufak bir miktar...

— Maupassant'ın da dediği gibi, konu komşu dağılmasın, sadede gelelim. Her türlü bilgi ödüllendirilecektir.

— Madem öyle, yetmiş ruble koyun.

— Neden bu kadar çok? Yulafa zam mı geldi?

İhtiyar omurgasını sallayarak hafifçe tıngırdadı.

— Latife buyurdunuz...

— Kabul, babalık. Emir kâğıtlarına karşı para. Ne zaman geleyim?

— Para yanınızda mı?

Ostap para hazır dercesine cebine vurdu.

— O halde isterseniz hemen şimdi, –dedi Korobeynikov zafer kazanmış gibi.

Bir mum yakıp Ostap'ı yan odaya götürdü. Burada ev sahibine ait olduğu anlaşılan yatağın haricinde üzerine muhasebe defterleri yığılmış yazı masası ve açık raflı uzun bir evrak dolabı vardı. Rafların dikmelerine A, B, V ve sonra artçı Ya'ya kadar* giden baskı harfler yapıştırılmıştı. Raflarda yeni kesilmiş sicimle bağlı emir kâğıdı tomarları yatıyordu.

— Oho! –dedi Ostap hayranlıkla.– Dört başı mamur ev arşivi!

— Tek bir eksik bile yok, –diye yanıtladı arşivci tevazuyla.– Anlarsınız ya, ne olur ne olmaz... KomünMües'in

---

* Rus alfabesi a, b, v ile başlar, yu ve ya ile sona erer. (ç.n.)

ihtiyacı yok ama ihtiyarlık günlerinde benim işime yarayabilir... Anlarsınız ya, adeta bir yanardağın üstünde yaşıyoruz... her şey olabilir... O vakit insanlar mobilyacıklarını aramak için koşacak, peki neredeler, mobilyalar yani? İşte burada! Dolapta. Peki kim korudu, kim kolladı? Korobeynikov. Beyefendiler o zaman herhalde şu ihtiyarcığa teşekkürü çok görmez, yaşlılık günlerinde yardım ederler... Çok şey değil istediğim, emir başına on kâğıt yeter... Yoksa ara ki bulasın. Ben olmadan imkânsız!

Ostap coşkuyla ihtiyara bakıyordu.

— Resmi daireniz muhteşem, –dedi,– baştan ayağa makineleşmiş. Resmen emek kahramanısınız!

Gururu okşanan arşivci misafire en sevdiği işin ayrıntılarını tanıtmaya koyuldu. Kalın kayıt ve dağıtım defterlerini açtı.

— Her şey burada, –dedi,– bütün Stargorod! Bütün mobilyalar! Kimden ne zaman alınmış, kime ne zaman verilmiş. İşte bu da alfabetik kayıt defteri, hayatın aynası! Size kimin mobilyası lazım? Birinci lonca üyesi Tüccar Angelov'un mu? Hay hay. A harfine bakın. A harfi, Ak, Am, An, Angelov... Numara? İşte 82742. Şimdi kayıt defterini alalım. Sayfa 142. Angelov nerede? İşte Angelov. Angelov'dan 18 Aralık 1918'de alınanlar: Becker marka kuyruklu piyano, numarası 97012, taburesi yumuşak türde, yazı masası iki adet, gardrop dört adet (ikisi maun), şifonyer bir adet, vesaire vesaire... Kime verilmiş peki?.. Dağıtım defterine bakıyoruz. Aynı numara, 82742... Verilmiştir... Şifonyer: askerlik şubesi başkanına, üç gardrop *Toygar Yatılı Okulu*'na... Bir gardrop da StarGıdaTedarikKom sekreterinin şahsi kullanımına. Peki piyano nereye gitmiş? 2'nci Sosyal Hizmetler Evi'ne. Ve hâlâ da orada...

"Nedense orada böyle bir piyano görmedim," –diye düşündü Ostap çekingen Alchen'in çehresini anımsayıp.

— Ya da, örneğin, şehir hükümeti evrak dairesi yöneti-

cisi Murin'den... M harfi, demek ki aramak gerek. Hepsi burada. Bütün şehir. Piyanolar, türlü türlü şezlonglar, şifonyer aynası, koltuklar, divanlar, puflar, avizeler... Hatta çay takımları, onlar bile var...

— O zaman, –dedi Ostap,– elle yapılmamış bir anıt dikmeli size.* Fakat biz sadede gelelim. Örneğin, V harfi.

— V harfi de var, –diye cevap verdi Korobeynikov hevesle.– Hemen. Vm, Vn, Voritski, 48238 Vorobyaninov, İppolit Matveyeviç, mekânı göklerin krallığı olsun, babacığınız, yüreği çok geniş bir adamdı... Becker marka kuyruklu piyano 54809, Çin vazoları, damgalı, dört adet, Fransız Sèvres fabrikası imalatı, Aubusson halıları, sekiz adet, çeşitli ölçülerde, Çoban Kız tasvirli goblen, Çoban Oğlan tasvirli goblen, Teke halıları, iki adet, Horasan halısı, bir adet, elinde tabakla tahnitli ayı, bir adet, yatak odası takımı, on iki kişilik, yemek odası takımı, on altı parça, misafir odası takımı, on dört parça, ceviz, Gambs imalatı...

— Peki kimlere dağıtılmış? –diye sordu Ostap sabırsızlıkla.

— Şimdi bakacağız. Elinde tabakla tahnitli ayı ikinci milis karakoluna. Çoban Oğlan tasvirli goblen sanatsal kıymetler fonuna. Çoban Kız tasvirli goblen gemi adamları kulübüne. Aubusson, Teke ve Horasan halıları DışTicHalkKom'a. Yatak odası takımı avcılar birliğine, yemek odası takımı Çay İdaresi Stargorod şubesine. Ceviz misafir odası takımı bölünmüş. Yuvarlak masa ve bir sandalye 2'nci Sosyal Hizmetler Evi'ne, bükük arkalıklı divan konut şubesinin emrine (hâlâ girişte duruyor, tüm döşemesini yağa buladı şerefsizler); ve bir sandalye de emperyalist savaşın gazisi olması hasebiyle verdiği dilekçe üzerine, konut şubesi başkanı Yoldaş Burkin'in imzaladığı kararla Yoldaş Gritsatsuyev'e. On sandalye AydınHalkKom'un genelgesi uyarınca Mosko-

* Puşkin'in "Elle yapılmamış bir anıt diktim kendime" mısrasıyla başlayan şiirine gönderme. (ç.n.)

va'daki mobilya ustaları müzesine... Damgalı Çin vazoları ise...

— Bravo, –dedi Ostap bayram ederek,– tam isabet! Emir kâğıtlarına da bir baksam iyi olurdu doğrusu.

— Hemen, hemen emir kâğıtlarına da bakıyoruz. 48238'e, V harfi.

Arşivci dolaba yanaştı ve ayak uçlarında yükselip lazım olan tomarı çıkardı.

— İşte efendim. Babacığınızın bütün mobilyaları burada. Emir kâğıtlarının tamamını mı istiyorsunuz?

— Hepsini nereye koyayım... Düşünelim... Çocukluk anıları... misafir odası takımı... Hatırlıyorum, misafir odasında Horasan halısının üstünde Çoban Kız tasvirli goblene bakarak oynardım... Güzel günlerdi, altın çocukluk!.. O halde, babalık, misafir odası takımıyla yetinelim.

Arşivci yeşil sırtlık tomarını sevecenlikle açıp düzeltmeye başladı ve istenen emirleri aramaya koyuldu. İçlerinden beşini seçti. On sandalyelik bir emir, birer sandalyelik iki emir, yuvarlak masa için bir emir ve Çoban Kız tasvirli goblen için bir emir.

— Buyurun bakın. Hepsi tastamam. Ne nerede, hepsi belli. Bütün adresler bizzat alıcının imzasıyla birlikte sırtlıklarda yazılı. Yani bir durum olursa kimse inkâr edemez. Generalin karısı Popova'nın takımını da ister misiniz? Harikadır. O da Gambs imalatı.

Ama Ostap, sadece ve sadece anne-babasına duyduğu sevgiyle hareket ettiğinden emirleri kaptı, onları yan cebinin en derin yerine soktu, general karısının takımınıysa reddetti.

— Küçük bir makbuz düzenleyebilir miyiz? –diye sordu arşivci kıvrak bir hareketle sırtını bükerek.

— Düzenleyebiliriz, –dedi kibarca Bender,– yazın, ey fikir savaşçısı.

— Yazayım o halde.

— Yapıştırın gitsin!

İlk odaya geçtiler. Korobeynikov kaligrafik bir el yazısıyla makbuzu yazdı ve gülümseyerek misafire uzattı. Baş imtiyaz sahibi fevkalade hürmet gösterip sağ elinin iki parmağıya kâğıdı kabul etti ve altın değerindeki emirlerle aynı cebe koydu.

— Bana müsaade, –dedi gözlerini kısıp,– size epey zahmet verdim. Mevcudiyetimle daha fazla engel çıkarmaya cüret edemem. Verin elinizi sıkayım, ey evrakların efendisi.

Afallayan arşivci kendisine uzatılan eli ölü gibi sıktı.

— Görüşürüz, –diye tekrarladı Ostap.

Sonra da çıkışa yöneldi.

Korobeynikov hiçbir şey anlamamıştı. Hatta acaba misafir parayı bırakmış olabilir mi diye bir kere de masaya baktı, ama para orada da yoktu. Bunun üzerine arşivci alçak mı alçak bir sesle sordu:

— Peki ya para?

— Ne parası? –dedi Ostap kapıyı açarken.– Para mı dediniz, yoksa bana mı öyle geldi?

— Evet, tabii ki! Mobilya için! Emir kâğıtları için!

— Cancağızım, –diye şakıdı Ostap,– vallahi de billahi de, rahmetli babacağızımın üzerine yemin ederim. İki gözüm önüme aksın ki yok, cari hesaptan çekmeyi unutmuşum.

İhtiyar titremeye başladı ve gece ziyaretçisini yakalamak ister gibi cılız pençesini ileri uzattı.

— Ağır ol, sersem, –dedi Ostap fena bir sesle,– Rusça konuşuyoruz, anlamıyor musun, yarın dediysek yarın. Bana müsaade! Mektup yazmayı unutmayın!..

Kapı çat diye kapandı. Korobeynikov kapıyı tekrar açtı ve sokağa fırladı, ama Ostap çoktan gitmişti. Köprünün boyu sıra hızlı hızlı yürüyordu. Bir anlığına viyadükten geçen lokomotifin ışığıyla aydınlandı, sonra da dumanın içinde kayboldu.

— Buz kımıldadı! –diye bağırdı Ostap makiniste.– Buz kımıldadı, saygıdeğer jüri üyeleri!

Makinist söyleneni duymadı, elini savurdu, tekerler krank millerinin çelik dirseklerine daha kuvvetli asıldı ve lokomotif süratle uzaklaştı.

Korobeynikov buz gibi rüzgâra karşı bir süre daha dikildi, sonra da fena sözler savurarak evceğizine geri döndü. Benliğini dayanılmaz bir acı kapladı. Odanın ortasında durdu ve öfkeden deliye dönerek ayağıyla masayı tekmelemeye başladı. Üzerinde kırmızı *Treugolnik* yazısı okunan kaloş biçimindeki küllük durduğu yerde zıplamaya başladı, bardak da sürahiyle tokuştu.

Varfolomey Korobeynikov bugüne dek hiç böyle alçakça kandırılmamıştı. O herkesi kandırabilirdi, ama şimdi kendisini öyle dâhiyane bir basitlikle tufaya getirmişlerdi ki, uzunca bir süre daha dikilerek yemek masasının kalın bacaklarını dövmeye devam etti.

Gusişe'de Korobeynikov'a Varfolomeyiç derlerdi. Ona ancak gerçekten ihtiyaç varsa başvururlardı. Varfolomeyiç eşyaları rehin alır ve yamyamca faizler koyardı. Bu işi birkaç yıldır yapıyordu ve daha bir kere bile yakalanmamıştı. Ama şimdi kendisine büyük kazanç ve rahat bir emeklilik temin etmesini umduğu en iyi ticari girişiminde yanmıştı.

Bu başarısızlıkla Varfolomeyiç'in hayatında tek bir olay yarışabilirdi.

Üç yıl kadar önce, ballandıra ballandıra hayat sigortası satan şahısların devrim sonrası ilk kez ortaya çıktığı günlerde Varfolomeyiç, Devlet Sigorta Sistemi'nin sırtından zengin olmaya karar vermişti. Tüm Gusişe'nin yaşıyla gurur duyduğu, saygıdeğer bir kadın olan yüz iki yaşındaki büyükannesini bin rubleye sigorta ettirmişti. Kadim günlerde doğmuş olan bu kadın yaşlılığa özgü pek çok hastalıktan mustaripti. Bu yüzden Varfolomeyiç'in yüksek sigorta primleri ödemesi gerekti. Varfolomeyiç'in planı basit ve güvenilirdi. İhtiyarın bir ayağı çukurdaydı. Varfolomeyiç'in hesabına göre bir yıl bile yaşamazdı. Bir yılda altmış ruble sigorta parası yatırmak gerekecekti ve 940 ruble kâr neredeyse garantiydi.

Ama kocakarı bir türlü ölmüyordu. Yüz üçüncü yaşını oldukça sağlıklı geçirdi. Varfolomeyiç içten içe öfkelenerek ikinci yıl için sigortayı yeniledi. Yaşamının yüz dördüncü yılında kocakarı adamakıllı toparladı: İştahı arttı ve on yıl önce gut hastalığı nedeniyle bükülen sağ el işaret parmağı açıldı. Varfolomeyiç dehşetle fark etti ki, büyükanneye yüz yirmi ruble harcadıktan sonra anaparanın üstüne tek bir kapik bile gelir koyamamıştı. Büyükanne ölmek istemiyor, kapris yapıyor ve kahve istiyordu, hatta bir keresinde yazın yeni moda bir müziği, müzikli radyoyu dinlemek için sürüne sürüne Paris Komünü Meydanı'na bile çıkmıştı. Varfolomeyiç bu müzikal seferin kocakarının işini bitirmesini ummuştu, ki kadın gerçekten de rahatsızlanıp üç gün aksıra tıksıra yatakta yatmıştı. Ama organizma galip geldi. Kocakarı ayaklandı ve kisel şerbeti istedi. Üçüncü defa sigorta parası ödemek gerekti. Durum dayanılmaz bir hal aldı. Kocakarı ölmek zorundaydı ama bir türlü ölmüyordu. Bin rublelik serap dağılıyor, süreler birbiri ardına tükeniyordu, sigortayı yenilemek gerekliydi. Fakat Varfolomeyiç inançsızlığa yenik düştü. Lanet olasıca kocakarı yirmi yıl daha yaşayabilirdi. Sigorta acentesi Varfolomeyiç'in etrafında ne kadar pervane olup, kocakarının, Tanrı gecinden versin, cenazesine dair baştan çıkarıcı tablolar çizerek onu ikna etmeye çalışsa da, Varfolomeyiç diyabaz taşı gibi sertti. Sigortayı yenilemedi.

Yüz seksen ruble kayba razı olmayı tercih ederim, diye kanaat getirmişti, yoksa işin içinde iki yüz kırk, üç yüz, üç yüz altmış, dört yüz yirmi ve hatta belki dört yüz seksen ruble kaybetmek de vardı, anaparayı büyütememiş olmak da cabasıydı.

Varfolomeyiç şimdi masayı tekmelerken bile alışkanlık eseri büyükannenin öhö-öhö seslerine kulak kabartmadan edemiyordu, halbuki öhö-öhölerden herhangi bir ticari çıkar elde etmesi artık imkânsızdı.

— Şaka mı bu?! –diye bağırdı yanıp giden emir kâğıtlarının ardından.– Bundan sonra para peşin. Nasıl oldu da faka bastım? Ceviz misafir odası takımını kendi ellerimle teslim ettim!.. Çoban Kız tasvirli goblen bile tek başına paha biçilmezdi! El işi!..

Bu sırada kendinden emin olmayan bir el ne vakittir "çeviriniz" yazılı zili kıvratmaktaydı ve tam Varfolomeyiç'in aklına dış kapının açık kaldığı düşüncesi geldiği anda girişte dolapların meydana getirdiği labirentte ağır bir gürültü işitildi ve yolunu kaybetmiş bir insanın sesi yardım istedi:

— Buraya nasıl giriliyor?

Varfolomeyiç girişe çıktı, birilerinin paltosunu (dokunuştan anladığına göre kalın yün kumaştandı) kendine doğru çekti ve adamı yemek odasına soktu. Peder Fyodor'du bu.

— Affınızı istirham ediyorum, –dedi Peder Fyodor.

Karşılıklı geveleme ve numaralarla geçen on dakikadan sonra anlaşıldı ki, Yurttaş Korobeynikov gerçekten de Vorobyaninov'un mobilyalarına dair bazı malumata sahipti, Peder Fyodor ise bu malumat için ödeme yapmaya hazırdı. Dahası, ziyaretçinin eski mümessilin öz kardeşi olduğu ve ceviz misafir odası takımını edinmek suretiyle hatırasını muhafaza etmek için ihtiraslı bir istek duyduğu anlaşılınca, arşivcinin yüzünde güller açtı. Vorobyaninov'un kardeşinin delikanlılık günlerine dair en sıcak hatıralar bu takımla alakalıydı.

Varfolomeyiç yüz ruble istedi. Kardeşinin hatırasına ziyaretçinin biçtiği bedel daha düşüktü: Otuz ruble. Ellide buluştular.

— Parayı peşin rica edeceğim, –dedi arşivci,– prensibimdir.

— Altın onluklarla ödesem olur mu? –diye sordu Peder Fyodor telaşla ceketinin astarını yırtarken.

— Kura göre kabul ederim. Dokuz buçuktan. Bugünkü kur.

Vostrikov salamın içinden beş tane sarı yuvarlak silkeledi, üstüne ilave iki buçuk gümüş daha serpti ve yığını olduğu

gibi arşivciye doğru sürdü. Varfolomeyiç paraları iki kere saydı, avcuyla diğer eline süpürdü, misafirden bir dakika beklemesini rica etti ve emir kâğıtlarını almaya gitti. Varfolomeyiç gizli evrak dairesinde uzun uzadıya kafa yormadı, hayatın aynası alfabesinde P harfini açtı, lazım gelen numarayı çabucak buldu ve general karısı Popova'nın tomarını raftan aldı. Varfolomeyiç tomarın karnını deşip boşalttıktan sonra, Gambs fabrikası imalatı on iki ceviz sandalye için Vinogradnaya, 34 adresinde ikamet eden Yoldaş Bruns'a verilmiş emir kâğıdını seçti. Arşivci gösterdiği kıvraklığa ve işin içinden sıyrılma becerisine kendi de şaşırarak tebessüm etti ve emir kâğıdını alıcıya götürdü.

— Hepsi aynı yerde miymiş? –diye haykırdı alıcı.

— Yan yana. Hepsi aynı yerde. Şahane bir takım. Parmaklarınızı yersiniz. Gerçi izah etmeye ne gerek var! Kendiniz de biliyorsunuz!

Peder Fyodor arşivcinin elini şevkle uzun uzun sarstı, sonra da girişteki dolaplara sayısız kere çarparak koşup gecenin karanlığına karıştı.

Varfolomeyiç tufaya getirdiği alıcının arkasından uzun uzun güldü. Altın paralarını masanın üstüne dizdi ve beş parlak yuvarlağa uykulu gözlerle bakarak uzunca bir süre oturdu.

"Vorobyaninov mobilyalarının nesi cezbetti acaba bunları?" –diye düşündü.– Çıldırmış olmalılar".

Soyundu, üstünkörü dua etti, daracık genç kız döşekciğine uzandı ve efkârla uykuya daldı.

XIII. Bölüm

Her Şairin Hayali: Ateş Parçası Bir Kadın

Geceleyin soğuk son lokmasına kadar yenip tükenmişti. Ortalık öyle ısınmıştı ki, sabah erkenden yola düşenlerin ayakları sızlıyordu. Serçeler saçma sapan cıvıldıyordu. Mutfaktan otelin avlusuna çıkan tavuk bile kuvvetinin yerine geldiğini hissederek havalanıp uçmaya kalkmıştı. Gökyüzü küçük küçük bulut topaklarıyla kaplıydı, çöp tenekesinden menekşe ve *paysanne* çorba kokusu geliyordu. Rüzgâr silmenin altında son nefesini vermekteydi. Erkek kediler çatıda mayışmış, kısık ve kibirli gözlerle komi Aleksandr'ın kirli çamaşır bohçasıyla koşarak geçtiği avluyu süzüyordu.

Sorbonne'un koridorlarında sesler yükselmeye başladı. Tramvayın açılışı için uyezdlerden heyetler geliyordu. *Sorbonne* tabelalı atlı otel servisinden koca bir kalabalık indi.

Güneş var gücüyle ısıtmaya koyulurken mağazaların dalgalı demir kepenkleri de tek tek havalanıyordu. Üstlerinde pamuklu paltolarla daireye gitmek için evden çıkan sovyet memurları nefes nefese kalıyor, baharın ağırlığını hissedip düğmelerini açıyordu.

DeğirTah'ın haddinden fazla yüklenen kamyonu Kooperatif Sokağı'nda yay kırmıştı ve olay yerine gelen Viktor Mihayloviç Polesov akıl veriyordu.

Pratik bir lüksle (iki yatak, bir komodin) döşenmiş otel odasında horhor sesleri ve kişnemeler işitilmekteydi: İppolit Matveyeviç neşeyle yüzünü yıkayıp burnunu temizliyordu. Kombinezoncular kralıysa ayakkabılarındaki hasarı inceleyerek yatakta yatıyordu.

— Bu arada, –dedi,– borcunuzu kapatmanızı rica edeceğim.

İppolit Matveyeviç havlunun içinden başını çıkardı ve çıplak ve şiş gözleriyle ortağına baktı.

— Askerin bite baktığı gibi ne bakıyorsunuz öyle? Ne şaşırttı sizi? Borç lafı mı? Evet! Bana borcunuz var. Dün söylemeyi unuttum, verdiğiniz yetkiye dayanarak emir kâğıtları için tarafımdan yetmiş ruble para ödenmiştir. Makbuz ektedir. Çıkın bakalım otuz beş ruble. İmtiyaz sahipleri masraflara eşit katılıyor diye umuyorum, yanlış mı?

İppolit Matveyeviç kelebek gözlüğünü taktı, makbuzu okudu ve ıstırap içinde parayı uzattı. Ama bu bile sevincini gölgeleyemezdi. Zenginlik avcunun içindeydi. Otuz rublelik toz zerresi pırlanta dağının parıltısı içinde kayboldu.

İppolit Matveyeviç ışıl ışıl gülümseyerek koridora çıktı ve aşağı yukarı dolaşmaya başladı. Mücevherlerden oluşan temelin üzerinde yükselen yeni bir hayat kurma planlarıyla eğleniyordu. "Peki ya kutsal peder? –diye düşünüp sevindi içten içe.– Aptal gibi ortada kaldığına yansın. Bundan sonra zor görür sandalyeleri, tıpkı sakalı gibi."

Koridorun sonuna ulaşınca Vorobyaninov geri döndü. 13 numaranın çatlaklar içindeki beyaz kapısı açıldı ve tam karşısına, kabarık püsküllü eskimiş siyah bir iple sıkılı masmavi eğriyaka içinde Peder Fyodor çıktı. Pederin mübarek yüzü mutluluktan adeta eriyordu. O da gezmek için koridora çıkmıştı. Rakipler birkaç kere karşılaştı ve birbirlerine muzaffer bakışlar atarak gezintilerine devam ettiler. Koridorun iki ucunda ikisi de aynı anda dönüyor ve yeniden yaklaşmaya başlıyorlardı... İppolit Matveyeviç'in içi içine sığ-

mıyordu. Peder Fyodor'a da aynı duygu hâkimdi. Alt edilen düşmana karşı hissedilen acıma duygusu sarmıştı ikisini de. Nihayet, beşinci sefer sırasında İppolit Matveyeviç dayanamadı.

— İyi günler, peder, –dedi tarifsiz bir tatlılıkla.

Peder Fyodor tanrının kendisine bahşettiği bütün alay kabiliyetini toplayıp cevap buyurdu:

— Gününüz aydın olsun, İppolit Matveyeviç.

Hasımlar ayrıldı. Yolları yeniden kesiştiğinde Vorobyaninov geçerken,

— Son karşılaşmamızda canınızı yakmamışımdır umarım? –dedi.

— Hiç olur mu, çok hoş bir karşılaşmaydı, –diye cevap verdi bayram eden Peder Fyodor.

Yeniden ayrıldılar. Peder Fyodor'un çehresi İppolit Matveyeviç'in canını sıkmaya başladı.

— Artık öğle ayini yönetmiyorsunuz galiba? –diye sordu bir sonraki karşılaşmalarında.

— Nasıl yöneteyim! Cemaat şehir şehir gezip hazine arıyor.

— Dikkatinizi çekerim, kendi hazinelerini! Kendi!

— Kimin olduğunu bilmem, sadece aradıklarını bilirim.

İppolit Matveyeviç kirli bir kelime etmek istedi ve hatta bu amaçla ağzını da açtı ama aklına bir şey gelmeyince sinirle odanın yolunu tutttu. Bir dakika sonra odadan üzerinde gök mavi yelekle Türk tebaasının oğlu Ostap Bender çıktı ve kendi bağcıklarının üstüne basa basa Vostrikov'un üzerine yürüdü. Peder Fyodor'un yüzünde açan güller bir anda solup küle döndü.

— Eski eşya alıyor musunuz? –diye sordu Ostap haşin bir sesle.– Sandalyeler? Sakatat? Cila kutuları?

— Ne istiyorsunuz? –diye fısıldadı Peder Fyodor.

— Size eski pantolonumu satmak istiyorum.

Din adamı buz kesip geri adım attı.

— Tebrik kabul eden piskopos gibi ne susuyorsunuz?

Peder Fyodor yavaşça kendi odasına doğru yöneldi.

— Eski eşyaları alıyoruz, yenileri çalıyoruz! –diye bağırdı Ostap peşinden.

Vostrikov başını içeri çekip kapısının önünde durdu. Ostap alay etmeye devam ediyordu.

— Peki ya içliğe ne dersiniz, pek saygıdeğer kült hizmetkârı? Alır mısınız? Yelek yeni, bublik ortası ve ölmüş eşek kulağı da var. Hepsini toptan verelim, ucuz olur. Sandalyenin içinde de değiller, aramaya gerek yok! Ha?!

Kapı kült hizmetkârının arkasından kapandı.

Tatmin olan Ostap bağcıkları halının üstünde şaplatarak aheste aheste geri yürüdü. İri cüsse yeterince uzaklaşınca Peder Fyodor süratle kapının ardından başını uzattı ve uzun süredir içinde tuttuğu öfkesiyle ciyakladı:

— Sensin aptal!

— Ne dedin? –diye bağırdı Ostap geri atılıp, ama kapı çoktan kapanmış ve ardından kilit çıt etmişti bile.

Ostap anahtar deliğine doğru eğildi, avcunu megafon gibi ağzına tuttu ve tane tane,

— Halkın afyonu kaç para? –dedi.

Kapının ardında ses yoktu.

— Babalık, rezil bir insansınız! –diye bağırdı Ostap.

Tam o anda anahtar deliğinden bir kurşun kalem fırladı ve havayı dürtmeye başladı, Peder Fyodor kalemin sivri ucuyla düşmanı sokmaya çalışıyordu. İmtiyaz sahibi tam zamanında geri çekilip kaleme yapıştı. Kapının ayırdığı düşmanlar tek kelime etmeden kalemi çekiştirmeye başladı. Galip gelen gençlik oldu ve kurşun kalem bir kıymık gibi inat ederek yavaş yavaş delikten dışarı çıktı. Ostap odasına bu ganimetle döndü. Ortaklar adamakıllı neşelenmişti.

— Ve düşman kaçar, kaçar, kaçar! –diye şakıdı Ostap.

Kurşun kalemin sırtına çakısıyla bir hakaret ifadesi kazıdı, koşarak koridora çıktı ve kalemi kilit mazgalından içeri atıp derhal geri döndü.

Arkadaşlar emir kâğıtlarının yeşil sırtlıklarını ışığa tutup dikkatle incelemeye koyuldular.

— Çoban Kız tasvirli goblenin emri, –dedi İppolit Matveyeviç hülyalı hülyalı.– Bu gobleni Petersburg'da bir antikacıdan almıştım.

— Şeytan alsın çoban kızını! –diye bağırdı Ostap emir kâğıdını erişte gibi lime lime dilerek.

— Yuvarlak masa... Elbette takımın parçası...

— Verin o masacığı buraya. Masacığın canı cehenneme!

Geriye iki emir kâğıdı kalmıştı: Biri Moskova'daki mobilya ustaları müzesine verilen on sandalye için, diğeri Stargorod Plehanov Sokağı, 15 numarada ikamet eden Yoldaş Gritsatsuyev'e verilen tek sandalye için.

— Paraları hazırlayın, –dedi Ostap,– muhtemelen Moskova'ya gitmemiz gerekecek.

— Ama burada da bir sandalye var?

— İhtimal ona karşı bir. Hesap ortada. Tabii o da Yurttaş Gritsatsuyev sandalyeyi çoktan sobaya basmadıysa.

— Yapmayın böyle şakalar, gerek yok.

— Merak etmeyin, lieber vater Konrad Karloviç Mihelson, bulacağız! Kutsal bir dava bu! Çizmelerimizin içine patiska bezler saracak, Margo dondurması yiyeceğiz.

— Nedense bana öyle geliyor ki, –diye belirtti İppolit Matveyeviç,– mücevherler tam da bu sandalyede olmak zorunda.

— Ah! Demek öyle geliyor size? Peki başka nasıl geliyor? Hiç mi? İyi o zaman. Marksist yönteme göre hareket edeceğiz. Gökyüzünü kuşlara bırakıp sandalyelerle ilgileneceğiz.* Emperyalist savaş gazisi Yurttaş Gritsatsuyev, Plehanov Sokağı, numara on beş ile bir an evvel görüşmek için yanıp tutuşuyorum. Geride kalmayın, Konrad Karloviç. Planı yolda yaparız.

---

* Alman sosyalist politikacı August Bebel'in (1840-1913) sözüne gönderme. "Gökyüzünü kuşlara bırakıp yeryüzüyle ilgileneceğiz." (ç.n.)

Peder Fyodor'un kapısının yanından geçerken Türk tebaasının intikamcı oğlu ayağıyla kapıyı tekmeledi. Kapana kısılmış rakibin cılız kükremesi işitildi içeriden.

— Arkamızdan gelmese bari! –diye açıkladı korkusunu İppolit Matveyeviç.

— Bakanların bugün yatta gerçekleştirdiği görüşmeden sonra herhangi bir yakınlaşma imkânsız. Benden korkuyor.

*

İki arkadaş ancak akşama doğru geri döndü. İppolit Matveyeviç düşünceliydi. Ostap ışıldıyordu. Topuk kısmı yuvarlak kauçukla nalçalanmış ahududu rengi yeni ayakkabılar, yeşil-siyah damalı çoraplar, krem rengi kasket ve Romen tonda* yarı ipek bir atkı vardı üzerinde.

— Var olmasına var, –dedi İppolit Matveyeviç dul Gritsatsuyeva'ya yaptıkları ziyareti anımsayıp,– ama nasıl ele geçirmeli bu sandalyeyi? Satın mı almalı?

— Daha neler, –diye yanıtladı Ostap,– tamamen verimsiz bir harcama olması bir yana, söylentilere de sebep olur. Neden tek bir sandalye? Neden o değil de bu sandalye?..

— Ne yapacağız peki?

Ostap yeni ayakkabılarının arka kısımlarını sevecenlikle inceledi.

— Şık-modern, –dedi.– Ne mi yapacağız? Endişelenmeyin, sayın oturum başkanı, operasyonu üzerime alıyorum. Bu ayakkabılara hiçbir sandalye karşı koyamaz.

— Biliyor musunuz, –dedi İppolit Matveyeviç canlılıkla,– siz Bayan Gritsatsuyeva'yla sel hakkında konuşurken, ben de sandalyemizin üzerine oturdum ve, yemin ederim, altımda sert bir şey hissettim. Vallahi de, billahi de oradalar... Vallahi, hissediyorum.

— Endişelenmeyin, Yurttaş Mihelson.

---

* Odessa'yı esir alan "Romen modasına" gönderme. Karakteristik unsuru pembe tonlarda seçilen uzun atkılardır. (ç.n.)

— Gece gidip çalmalı! Vallahi de çalmalı!

— Asiller mümessiline göre çapınız amma da küçükmüş. İşin tekniğine hâkim misiniz bari? Valizinizde bir maymuncuk takım çantası gizlidir belki? Kafanızdan atın bu düşünceleri! Zavallı bir dulu soymak zibidilikten başka bir şey değildir.

İppolit Matveyeviç kendine geldi.

— İnsan hemencecik olsun istiyor, –dedi yalvarır gibi.

— Hemencecik sadece kediler doğar, –dedi Ostap öğretmen edasıyla.– Onunla evleneceğim.

— Kiminle?

— Madam Gritsatsuyeva'yla.

— Ama neden?

— Ortalığı velveleye vermeden sandalyenin içine bakabilmek için.

— Ama kendinizi bir hayat boyu bağlamış olacaksınız!

— İnsan imtiyazın iyiliği için ne yapmaz!

— Hayat boyu! –diye fısıldadı İppolit Matveyeviç.

İppolit Matveyeviç şaşkın şaşkın salladı kollarını. Tıraşlı pastör suratı pişmiş kelle gibi sırıttı. N şehrinden ayrıldığı günden bu yana fırçalamadığı mavi dişleri çıktı ortaya.

— Hayat boyu! –diye fısıldadı İppolit Matveyeviç.– Bu büyük bir fedakârlık.

— Hayat! –dedi Ostap.– Fedakârlık! Ne biliyorsunuz hayat ve fedakârlık hakkında? Sizi konaktan attılar diye hayatın kurdu olduğunuzu mu sanıyorsunuz? Sahte Çin vazolarının müsadere edilmiş olması mı fedakârlık? Hayat, sayın jüri üyeleri, karmaşık bir nesnedir, ama sayın jüri üyeleri, bu karmaşık nesne kolayca açılıverir, tıpkı çekmece gibi. Yeter ki açmasını bilin. Açamayan hapı yutmuş demektir. Çilekeş hüsarın hikâyesini işitmiş miydiniz?

İppolit Matveyeviç işitmemişti.

— Bulanov! İşitmediniz mi bu adı? Aristokrat Petersburg'un kahramanı? Şimdi işiteceksiniz.

Ve Ostap Bender şaşırtıcı başlangıcı bütün Petersburg sosyetesini heyecana sevkeden, daha da şaşırtıcı bitişiyse yitip giden ve son yıllarda kesinlikle kimse tarafından dikkate alınmayan bir hikâye anlattı İppolit Matveyeviç'e.

ÇİLEKEŞ HÜSARIN HİKÂYESİ

Parlak bir hüsar olan Kont Aleksey Bulanov, Bender'in doğru aktardığı üzere, gerçekten de aristokrat Petersburg'un kahramanıydı. Bu muhteşem süvari ve âlem düşkününün adı, İngiliz Rıhtımı'ndaki* sarayların baston yutmuş gibi dolaşan burnu büyük sakinlerinin dilinden ve sosyete haberleri sütunlarından hiç düşmezdi. Yakışıklı hüsarın portre fotoğrafı resimli yabancı dergilerin sayfalarında epey sık boy gösterirdi: Brandenburg tarzı enine sırmalarla süslenmiş bir ceket ve gümüş rengi karagölün çevrelediği şakakları dümdüz örten yüksek tutamlar ve kısa, muzaffer bir burun.

Acı sonla biten pek çok gizli saklı düellonun, sosyetenin en güzel, en erişilmez hanımefendileriyle yaşanan uluorta aşkların, cemiyet içinde saygı gören şahıslara karşı girişilen çılgın edepsizliklerin ve hor görülen memurcuklara dayak atılmasıyla sonuçlanacağı besbelli içki âlemlerinin parçası olarak edindiği şöhret Kont Bulanov'un hep peşindeydi.

Kont yakışıklı, genç, zengin, aşktan, kumardan ve miras kalan mülklerden yana şanslıydı. Akrabaları sık sık ölüyor ve bıraktıkları miras, hüsarın zaten muazzam olan mal varlığını daha da büyütüyordu.

Gözü pek ve cesurdu. Habeş necaşisi Menelik'in İtalyanlara karşı yürüttüğü savaşta kendisine yardım etmişti. Büyük Habeş yıldızları altında beyaz burnusa bürünüp üç verstlik arazi haritalarına bakarak oturmuştu. Meşalelerden çıkan ışıklar kontun şakaklarını örten düz tutamlara kımıl

* Petersburg'un merkezinde, Neva kıyısında yer alan, konaklarıyla ünlü gözde sokak. (ç.n.)

kımıl gölgeler bırakırdı. Yeni arkadaşı, Habeş oğlan Vaska da ayaklarının dibinde otururdu.

İtalyan kralının birliklerini ezdikten sonra kont, Habeş Vaska'yı da yanına alıp Petersburg'a döndü. Petersburg, kahramanı çiçek ve şampanyayla karşıladı. Kont Aleksey, yüksek sosyete romanlarında dendiği gibi, bir kere daha dertten ve tasadan azade bir zevkusefa girdabına daldı. Ondan söz etmeye iki kat hayranlıkla devam ediyorlardı, kadınlar uğruna zehir içiyor, erkekler kıskançlıktan çatlıyordu. Millionnaya'yı* uçarak geçen kontluk arabasında Habeşistanlı, uşak yerinde taş gibi dikiliyor, siyahlığı ve ince fiziğiyle yoldan geçenleri şaşkına çeviriyordu.

Fakat ansızın her şey sona erdi. Kont Aleksey Bulanov ortadan kayboldu. Kontun son gözdesi Prénses Belorussko-Baltiyskaya'yı** teselli etmek olanaksızdı. Kontun kayboluşu büyük gürültü kopardı. Gazeteler tahminlerle doluydu. Hafiyelerin ayaklarına kara sular inmişti. Ama hepsi nafileydi. Kontun izi bulunamıyordu.

Ortalık biraz yatışınca Averkiyeva çoraklığından her şeyi açıklayan bir mektup geldi. Parlak kont, aristokrat Petersburg'un kahramanı, on dokuzuncu asrın Belşazzar'ı çileye girmişti. Gelen ayrıntılar insanı dehşete düşürecek cinstendi. Dediklerine göre keşişliği kabul eden kont boynunda birkaç pudluk haçlı zincirler taşıyor, zarif Fransız mutfağına alışkın olmasına rağmen şimdi sadece patates kabuğuyla besleniyordu. Tahminler ortalığı kasıp kavuruyordu. Konta ölmüş annesinin göründüğünü söyleyenler vardı. Kadınlar ağlıyordu. Prenses Belorussko-Baltiyskaya'nın evinin önünde uzun bir araba dizisi sıralanmıştı. Prenses kocasıyla birlikte taziyeleri kabul ediyordu. Yeni söylentiler yayıldı. Kontun geri dönmesini beklediler. Bunun geçici bir dini bunalım olduğunu söyleyenler vardı. Borçlarından kaçtığını iddia eden-

* Kışlık Saray'a çıkan sarayları ve konaklarıyla ünlü sokak. (ç.n.)

** Bu isimde bir prenses yoktur ama "Belarus-Baltık" anlamında demiryolu hattı vardır. (ç.n.)

ler vardı. Her şeyin suçlusunun kötü biten bir gönül ilişkisi olduğunu aktaranlar vardı.

Halbuki, hüsar keşişliğe hayatın anlamını çözmek için girmişti. Geri dönmedi. Yavaş yavaş herkes onu unuttu. Prenses Baltiyskaya bir İtalyan şarkıcıyla tanıştı, Habeş Vaska'ysa memleketine geri döndü.

Yevpl adını alan Kont Aleksey Bulanov manastırda muvaffak olmak için kendini paralıyordu. Haçlı zincirler taşıdığı doğruydu, ama hayatı anlamak için bu ona yeterli gelmedi. Bunun üzerine kendisi için hususi bir keşiş kıyafeti icat etti: Yüzü diklemesine kapatan siperlikli bir takke ve hareket etmeye mani bir cüppe. İgümenosun izniyle bu kıyafeti giymeye başladı. Ama bu da az geliyordu. Durumu gurur meselesi yapıp ormanda toprağın içine kazılmış bir sığınağa çekildi ve meşe tabutun içinde yaşamaya başladı.

Çilekeş Yevpl'ın gösterdiği muvaffakiyet manastırı hayrete sürükledi. Kendisi için üç ayda bir yenilenen bir tedarikten kuru ekmek yiyordu sadece.

Böylece aradan yirmi yıl geçti. Yevpl'a göre yaşadığı hayat bilgeceydi, doğruydu ve yegâne hakikatli hayattı. Yaşamı olağanüstü kolaylaştı ve düşünceleri kristal gibi berraklık kazandı. Hayatın sırrını çözmüş ve başka türlü yaşamanın olanaksız olduğunu anlamıştı.

Bir gün yirmi yıl boyunca kuru ekmek bulmaya alıştığı yerde artık hiçbir şeyin olmadığını hayretle fark etti. Dört gündür karnına lokma girmemişti. Beşinci gün hasır çarık giyen, tanımadığı bir ihtiyar çıkageldi ve Bolşeviklerin keşişleri manastırdan atıp yerine bir sovhoz* kurduklarını söyledi. İhtiyar bir miktar kuru ekmek bıraktı, sonra da ağlayarak çıkıp gitti. Çilekeş, ihtiyarın sözlerinden hiçbir şey anlamamıştı. Mutlu mesut, sessiz sedasız tabutta yatıyor ve hayatın sırrına erdiği için sevinç duyuyordu. İhtiyar köylü kuru ekmek getirmeye devam etti.

---

* Sosyalist devlet çiftliği. (ç.n.)

Böylece kimse tarafından rahatsız edilmediği birkaç yıl daha geçti.

Ne var ki bir gün toprak sığınağın kapısı açıldı ve içeri eğilerek birkaç kişi girdi. Tabuta yaklaştılar ve sessizce staretsi* incelemeye koyuldular. Bunlar mahmuzlu çizmeler ve kocaman binici pantolonları giyen ve cilalı ahşap kutu kılıflar içinde mavzer tabancalar taşıyan boylu boslu insanlardı. Starets tabutun içinde ellerini uzatmış yatıyor ve ışıl ışıl gözlerle ziyaretçilere bakıyordu. Uzayıp hafifçe kırlaşan sakalı tabutun yarısını kaplamıştı. Yabancılar mahmuzlarını şıngırdattılar, omuz silktiler ve kapıyı arkalarından dikkatle kapatıp uzaklaştılar.

Zaman akıp gidiyordu. Hayat çilekeşin önünde bütün güzelliği ve lezzetiyle açılmıştı. Kavrayışında her şeyin aydınlandığını nihayet anladığı günden sonraki gece çilekeş ansızın uyandı. Bu onu şaşırttı. Geceleri uyanma âdeti yoktu. Kendisini uyandıranın ne olduğunu düşünürken yeniden uyuyakaldı fakat sırtında kuvvetli bir yanma hissiyle derhal yine uyandı. Yanmanın sebebini çözmeye çalışarak dalmak istedi, ama olmadı. Rahatsız eden bir şey vardı. Sabaha kadar gözüne uyku girmedi. Ertesi gece biri yine uyandırdı onu. Sessizce inleyip farkında olmadan kollarını kaşıyarak sabaha kadar döndü durdu. Gündüz vakti kalkınca tesadüfen gözü tabuta ilişti. Bunun üzerine her şeyi anladı: Kasvetli yatağının köşelerinde vişne rengi tahtakuruları kaçışıyordu. Çilekeş tiksindi.

Aynı gün kuru ekmeklerle ihtiyar geldi. Ve işte o anda, yirmi beş yıldır ağzını açmayan ermiş konuştu. İhtiyardan kendisine bir miktar gazyağı getirmesini rica etti. Büyük suskunun konuştuğunu gören köylü serseme döndü. Fakat utanarak ve şişeyi saklayarak da olsa gazyağını getirdi. İhtiyar ayrılır ayrılmaz münzevi, titreyen eliyle tabutun bütün birleşim yerlerini ve oyuklarını yağladı. Yevpl üç gündür ilk

* Ortodoks inancında ruhani önder konumuna yükselmiş yaşlı keşiş. (ç.n.)

kez rahat uyumuştu. Hiçbir şey onu rahatsız etmedi. Tabutu gazyağıyla yağlamaya sonraki günler de devam etti. Ama iki ay sonra anladı ki, gazyağıyla tahtakurularını kovalamak imkânsızdı. Geceleri hızlı hızlı bir yandan öbür yana dönüyor ve yüksek sesle dua ediyordu, ama dualar gazyağı kadar da fayda etmiyordu.

Münzevi yeniden ihtiyara başvurana dek tarifsiz acılar içinde altı ay geçti. İkinci rica ihtiyarı daha da afallattı. Çilekeş tahtakurularına karşı şehirden *Aragats* marka toz getirmesini rica ediyordu. Ama *Aragats* da fayda etmedi. Tahtakuruları olağanüstü hızlı çoğalıyordu. Çilekeşin yirmi beş yıllık oruçla bile kırılmayan bahadır sağlığı, fark edilir ölçüde kötüleşiyordu. Karanlık ve umutsuz bir hayat başlamıştı. Tabut çilekeş Yevpl'a rahatsız ve iğrenç geliyordu artık. Geceleyin köylünün tavsiyesi üzerine tahtakurularını saz mumuyla yakıyordu. Tahtakuruları ölüyor ama pes etmiyordu.

Son bir ilaç daha denendi: Glik biraderlerin ürünü, *Kurukıran* adında zehirli şeftali kokulu pembe bir sıvı. Ama bu da işe yaramadı. Durum kötüye gidiyordu. Büyük mücadelenin başlangıcından iki yıl sonra münzevi tesadüfen fark etti ki hayatın anlamı üzerinde düşünmeyi hepten bırakmıştı çünkü gece gündüz tahtakurusu kovalamakla meşguldü.

Bunun üzerine yanıldığını anladı. Hayat yirmi beş yıl önceki gibi karanlık ve gizemliydi. Dünyanın hayhuyundan kaçmayı başaramamıştı. Beden yerdeyken, ruhun göklerde gezmesi demek ki imkânsızdı.

Bunun üzerine starets doğruldu ve zaman kaybetmeden sığınaktan çıktı. Karanlık yeşil ormanın ortasında dikildi. Sonbaharın henüz başıydı, yağmurlar başlamamıştı. Sığınağın hemen önünde toprağın altından kocaman bir göbekli beyaz mantar ailesi fırlamıştı. Bir yerlerde küçük bir ötücü kuş bir dala oturmuş tek başına şarkı söylüyordu. Geçip giden trenin gürültüsü işitildi. Toprak sarsıldı. Hayat muhteşemdi. Starets arkasına bakmadan ileri atıldı.

Şimdiyse Moskova komünal müessesesine bağlı at ikmal istasyonunda arabacı olarak görev yapıyor.

*

İppolit Matveyeviç'e en üst mertebeden ibretlerle dolu bu hikâyeyi anlattıktan sonra Ostap ceketinin yeniyle ahududu rengi pabuçlarını temizledi, dudaklarıyla fanfar çaldı ve dışarı çıktı.

Sabaha karşı damladı odaya, ahududu ayakkabılarını çıkarıp komodinin üstüne koydu ve parlak deriyi okşamaya başladı, bir yandan da şefkatli bir tutkuyla,

— Benim küçük dostlarım. –diyordu.

— Neredeydiniz? –diye sordu İppolit Matveyeviç uykusunun arasından.

— Dulun yanında, –diye yanıt verdi Ostap boğuk bir sesle.

— Ee?

İppolit Matveyeviç dirseğinin üzerinde doğruldu.

— Evlenecek misiniz onunla?

Ostap'ın gözleri kıvılcımlandı.

— Bugün olanlardan sonra şerefli bir insan olarak evlenmek zorundayım.

İppolit Matveyeviç yarı mahcup güler gibi oldu.

— Ateş parçası bir kadın, –dedi Ostap,– her şairin hayali. Taşra teklifsizliği. Merkezde böyle subtropikal kalmadı artık, ama yerellerde hâlâ rastlanıyor.

— Düğün ne zaman peki?

— Ertesi gün. Yarın olmaz, çünkü 1 Mayıs. Her yer kapalı.

— Peki bizim iş ne olacak? Siz evleniyorsunuz... Bizimse belki Moskova'ya gitmemiz gerekecek.

— Ne diye endişeleniyorsunuz? Oturum devam ediyor.

— Ya karınız?

— Karım? Pırlanta dul mu? O son mesele! Merkezden

gelen çağrı üzerine ani bir seyahat. Küçük Komiserkom'da* okunacak kısa bir rapor. Veda sahnesi, yolluk piliç. Rahat gideriz. Uyuyun. Yarın çalışmıyorsunuz.

* Halk komiserlerinden, yani bakanlardan oluşan ve alt düzey ekonomik ve mali problemlerin çözümünü karara bağlayan komisyon. (ç.n.)

XIV. Bölüm

Daha Derin Nefes Alın: Heyecanlısınız!

Her zamanki gibi iş yapma isteğiyle yanıp tutuşan Viktor Mihayloviç Polesov 1 Mayıs sabahı sokağa fırladı ve şehir merkezine koştu. Sahip olduğu envai çeşit yetenek başlangıçta kendine layık bir uygulama alanı bulamadı, çünkü henüz ortalıkta fazla insan yoktu ve atlı milisler tarafından korunan bayram kürsüleri boştu. Ama saat dokuza doğru şehrin farklı köşelerinden orkestralar mırıldayıp hırıldamaya ve ıslık çalmaya başladı. Bahçe kapılarından koşarak ev kadınları çıkıyordu.

Yumuşak yakalıklı müzikçilerin korteji bir şekilde demiryolcu alayının ortasına dalmıştı ve şimdi ayağa dolanıp herkese engel oluyordu.

Kontrplaktan yapılmış Ş serisi yeşil lokomotif maketi giydirilmiş bir kamyon müzikçilere arkadan çarpa çarpa ilerlemekteydi. Bu sırada obua ve flüt emekçilerinin kulaklarına lokomotifin karnından gelen feryatlar çalınıyordu:

— Kortej sorumlunuz nerede sizin? Kim söyledi Kızıl Ordu Sokağı'ndan yürüyeceksiniz diye?! Araya dalıp yolu tıkadığınızı görmüyor musunuz!

Bu esnada müzikçilerin derdi başından aşkın değilmiş gibi işe Viktor Mihayloviç dahil oldu.

— Tabii ya, şu çıkmaza dönmeniz lazım sizin! Bayram organize etmesini bile bilmiyorlar! –diye kendini paralıyordu Polesov.– Bu tarafa! Bu tarafa! Rezalete bak!

StarKomünMües ve DeğirTah'ın kamyonları çocukları taşıyordu. En küçükler kamyon kapaklarının dibinde, daha uzun boylularsa ortada dikiliyordu. Minik neferler kâğıt bayrakları sallıyor ve gülmekten katıla katıla eğleniyordu.

Piyoner trampetleri çalınıyordu. Asker adayları* göğüslerini çıkarıp uygun adım yürümeye çabalıyordu. Ortam sıkışık, gürültülü ve sıcaktı. Yol habire tıkanıyor ve habire açılıyordu. Tıkanıklık olunca vakit öldürmek için ihtiyarcıklarla aktivistleri tutup havaya fırlatıyorlardı. İhtiyarcıklar koca karı sesleriyle ağlayıp sızlarken aktivistler ağızlarını açmadan ve ciddiyetten ödün vermeden uçuyordu. Neşeli bir kortejde karşı tarafa geçmeye çalışan Viktor Mihayloviç'i kortej sorumlusu zannetiler ve tutup havaya fırlatmaya başladılar. Polesov palyaço gibi ayaklarını çekiştiriyordu.

Anatomi atlaslarından çıkmış gibi duran kas yapısına sahip bir işçinin karton balyozla silindir şapkasına vurduğu İngiliz bakan Chamberlain'in** kuklası getirildi. Bir otomobilin üzerinde frak ve beyaz eldiven giydirilmiş üç komsomol üyesi geçti. Kalabalığa mahcup ve kaçamak bakışlar atıyorlardı.

— Vaska! –diye bağırdı kaldırımdan biri.– Burjuva! Pantolon askısını geri ver.

Kızlar şarkı söylüyordu. Sosyal hizmet çalışanları kalabalığının içinde göğsüne büyük bir kırmızı kurdeleyle Alchen yürüyor ve düşünceli bir yüz ifadesiyle hım hım ediyordu:

---

* Askere alınma yaşına gelmek üzereyken okuldan ya da çalıştığı işten geri kalmayacak şekilde hazırlık eğitimi alan gençler. (ç.n.)

** Joseph Austen Chamberlain (1863-1937). İngiliz muhafazakâr politikacı, romanın yazıldığı dönemde dışişleri bakanı. 1927'de "Britanya karşıtı propaganda yürüttüğü" gerekçesiyle Sovyetler Birliği'ne nota vermiş ve iki ülke arasındaki ilişkilerin gerginleşmesinde rol oynamıştır. (ç.n.)

Taygadan Britanya denizlerine
Kızıl Ordu'dan kuvvetlisi yok!..*

Kültürfizikçiler komuta rağmen her biri ayrı baş çekerek anlaşılmaz şeyler bağırıyordu.

Her şey saat tam öğlen birde Stargorod'daki ilk elektrikli tramvay vagonunun çıkacağı yeni depoya ilerliyordu: Kimi serbest, kimi uygun adımla, kimi de araçla.

Stargorod'da tramvay inşaatına ne zaman başlandığını hiç kimse tam olarak bilmiyordu.

Subbotniklerin ortaya çıktığı 1920 yılında bir gün depocular ve halatçılar müzik eşliğinde Gusişe'yė yürümüş ve bütün gün bir takım çukurlar kazmıştı.

O gün çok sayıda büyük ve derin çukur açılmıştı.

Çalışanların arasında mühendis kasketli bir yoldaş koşuyordu. Arkasından da rengârenk sopalarla formenler yürüyordu. Bir sonraki subbotnik yine aynı yerde çalıştılar. Yanlış yerde açılan iki çukurun yeniden doldurulması gerekti. Mühendis kasketli yoldaş formenlerin üzerine yürüyüp açıklama istiyordu. Yeni çukurlar daha derin ve daha geniş kazıldı.

Daha sonra tuğlalar getirildi ve gerçek inşaat işçileri ortaya çıktı. Temel atmaya başladılar. Sonra her şey duruldu. Mühendis kasketli yoldaş, boş kalan inşaat sahasına ara sıra geliyor ve tuğlayla çevrilmiş çukurun içinde uzun uzun,

— Maliyet hesabı.** –diye mırıldanarak dolanıyordu.

Elindeki sopayla temeli yokluyor ve donmuş kulaklarını avuçlayıp şehirdeki evine koşuyordu.

Mühendisin adı Treuhov'du.

İnşaatı temel aşamasında yarım kalan tramvay istasyonu Treuhov tarafından çok eskilerde, ta 1912 yılında tasar-

---

* Türkiye'de Avusturya İşçi Marşı olarak bilinen marş. (ç.n.)

** 1921'de Lenin tarafından ortaya atılan kavram. Sosyalist işletmelerin kamu finansmanı olmaksızın kendi kendilerine ayakta kalabilmeleri prensibine, bir başka deyişle "kâr-zarar mantığına" geri dönüşü ifade eder. (ç.n.)

lanmış, ama o zamanki şehir hükümeti projeyi reddetmişti. İki yıl sonra Treuhov şehir hükümetine karşı bir kere daha hücuma kalktı, fakat savaş bu girişime engel oldu. Savaştan sonra da devrim. Şimdi de NEP, maliyet hesabı ve kendine yeterlilik* engel oluyordu. Temel yazın çiçeklerle kaplanıyor, kışınsa çocuklar tarafından buz kaydırağı olarak kullanılıyordu.

Treuhov büyük işler başarmanın hayalini kuruyordu. StarKomünMües'in fen işleri biriminde görev yapmak, kaldırım kenarlarını tamir etmek ve afiş sütunu kurulum cetvellerini hazırlamak ona sıkıcı geliyordu. Ama büyük işler yoktu. Yeniden incelemeye sunulan tramvay projesi yüksek guberniya makamlarında oradan oraya sürünüyor, kâh kabul kâh reddediliyor, inceleme için merkeze intikal ediyor ama kabulden ya da redden bağımsız olarak tozlanmaya devam ediyordu, çünkü ne ilkinde ne de ikincisinde para tahsis ediliyordu.

— Barbarlık bu! –diye bağırırdı Treuhov karısına.– Para yok, öyle mi? Arabacı esnafına, yükleme istasyonuna atlı arabayla mal taşımaya gelince para var ama? Stargorod'un arabacıları ölünün de dirinin de derisini yüzüyor! Tabii ya, yağmacılar tekel kurmuş! Ellerinde eşyalarla tren garına beş verst yürümeyi bir dene bakalım!.. Tramvay altı senede kendini amorti edecek!

Renksiz bıyıkları öfkeyle sarkardı. Küçük burunlu yüzü kıpır kıpır ederdi. Masadan mavi kâğıda fotoğrafla basılmış eskizleri çıkarır, bunları sinirle belki bininci kere karısına gösterirdi. İstasyonun, deponun ve on iki tramvay hattının planları vardı bunlarda.

— Hadi boşver on iki hattı. Bekleyebilir. Ama hiç değilse üç hat! Bunlar olmazsa Stargorod boğulacak.

---

* NEP: Yeni Ekonomi Politikası. İç Savaş yıllarının Savaş Komünizmi yerine 1921'de Lenin'in inisiyatifiyle kabul edilen kısmi kapitalist restorasyon politikası. Kendine yeterlilik: Maliyet hesabı ile birlikte dönemin işletme mantığına yön veren bir diğer kâr-zarar dengesi prensibi. (ç.n.)

Treuhov at gibi burnundan solur ve mutfağa odun kesmeye giderdi.

Bütün ev işlerini kendi görürdü. Çocuk için beşik ya da çamaşır makinesi tasarlayıp yapardı. İlk zamanlar karısına makineyi nasıl kullanacağını göstererek çamaşırı kendisi yıkamıştı. Treuhov'un maaşının en az beşte biri yabancı teknik literatür aboneliğine gidiyordu.

İki yakasını bir araya getirmek için sigarayı bırakmıştı.

Projesini StarKomünMües'in yeni müdürü Gavrilin'e götürdü, Gavrilin Stargorod'a Semerkand'dan tayin edilmişti. Türkistan güneşi altında kararan yeni müdür Treuhov'u uzun uzun, ama hususi bir dikkat göstermeden dinledi, bütün eskizleri üstünkörü inceledi ve nihayet şöyle dedi:

— Semerkand'a tramvay filan lazım olmaz. Herkes merkeple seyahat eder. Merkep üç ruble, sudan ucuz. Ama on pud yük çeker!.. Şöyle küçük bir merkep, görseniz şaşarsınız!

— Ama orası Asya! –dedi sinirle Treuhov.– Eşek üç ruble, beslemek içinse yılda otuz ruble gerek.

— Sizin tramvaya otuz rubleyle çok mu binilir? Üç yüz kere. Yılın her günü bile değil.

— O zaman yazı yazın da size eşeklerinizi göndersinler! –diye bağırdı Treuhov ve kapıyı çarparak odadan çıktı.

O günden sonra yeni müdür Treuhov'la her karşılaşmasında alaycı sorular sormayı âdet edindi:

— Ee, merkep mi isteyeceğiz, yoksa tramvay mı yapacağız?

Gavrilin'in yüzü tertemiz tıraşlanmış bir şalgama benziyordu. Gözleri fırıl fırıldı.

İki ay kadar sonra Gavrilin mühendisi yanına çağırttı ve ciddiyetle şunları söyledi:

— Kafamda minik bir plan belirdi. Benim için bir konu net: Para yok, tramvay ise merkep değil, üçlük verip alamazsın. Maddi temel lazım. Pratik çözüm ne? Limited şirket!

Başka? Tahvil çıkarma! Faizle. Tramvay kaç yılda kendini amorti eder?

— İlk etap üç hattın kullanıma girdiği günden itibaren altı yıl.

— Biz ona on diyelim. Şimdi. Limited şirket. Kim girer? Gıdatröst, SütKoop. Halatçılara tramvay lazım mı? Lazım! Gara kadar yük vagonları göndereceğiz. Demek ki, halatçılar olacak! Belki UlaşHalkKom* da biraz verir. GubİcraKom verir. O kesin. Hele bir başlayalım, Devbank ve Komünbank kredi verecektir. İşte kafamdaki minik plan böyle. Cuma günü GubİcraKom prezidyumunda konuşulacak. Karar çıkarabilirsek sonrası sizde.

Treuhov gece geç saatlere kadar heyecanla çamaşır yıkadı ve karısına tramvaylı taşımanın atlı arabalara üstünlüğünü açıkladı.

Cuma günü konu istendiği gibi karara bağlandı. Ve çile başladı. Limited şirketi güç bela toparladılar. UlaşHalkKom hissedarlar arasına bir giriyor bir çıkıyordu. Gıdatröst yüzde on beş yerine sadece on almak için elinden gelen çabayı ardına koymuyordu. Nihayet hisselerin tamamı dağıtılmış ama bu esnada çatışma yaşanmıştı. Gavrilin'i baskı yaptığı gerekçesiyle GubDenetKom'a çağırdılar. Yine de her şey istendiği gibi sonuçlandı. Geriye başlamak kalıyordu.

— Evet, Yoldaş Treuhov, –dedi Gavrilin,– başla bakalım. İnşa edebilecek misin peki, nasıl hissediyorsun? Yaa. Merkep almaya benzemez işte.

Treuhov çalışmaya gömüldü. Uzun yıllardır hayalini kurduğu büyük işin zamanı gelmişti. Cetveller yazılıyor, inşaat planı oluşturuluyor, siparişler veriliyordu. Güçlükler en beklenmedik yerde çıkıyordu. Şehirde beton uzmanı bulunamamıştı, yazı yazıp Leningrad'dan istemeleri gerekti. Gavrilin acele ettiriyor ama fabrikalar araçları ancak bir

* Ulaştırma Halk Komiserliği. (ç.n.)

buçuk yıl sonra teslim etme sözü veriyordu. Halbuki en geç bir yıl içerisinde gelmeleri şarttı. Araçları yurtdışından sipariş etme tehdidinden başka hiçbir şey fayda etmedi. Sonra daha küçük ölçekli tatsızlıklar başladı. Ya gerekli ölçülerde profil demir bulmak mümkün olmuyordu, ya emprenyeli traversler yerine emprenyesiz teklif ediliyordu. Nihayet lazım olanı verdiler, ama emprenye fabrikasına bizzat giden Treuhov traverslerin yüzde altmışının ıskarta olduğunu tespit edip reddetti. Demir kısımlarda döküm boşlukları vardı. Keresteler yaştı. Raylar iyiydi ama bir ay gecikmeli gelmeye başladılar. Gavrilin sık sık eski öksürüklü Fiat'ıyla istasyon inşaatına geliyordu. Burada Treuhov'la aralarında atışmalar patlak veriyordu.

Üstüne bir de mali kriz baş gösterdi. Devbank kredinin yüzde kırkını kesti. İnşaat için para kalmamıştı. Durum öyle bir hal aldı ki, iki hafta içinde para vermezlerse senetler ödenemeyecekti. Son zamanlarda Treuhov şantiyenin yazıhanesinde geceliyordu. Karısıyla telefonla haberleşiyor ve eve sadece cumartesi pazarları uğruyordu. Mali krizin patladığı akşam şantiyenin yazıhanesine külüstür Fiat'ıyla sarsıla sarsıla Gavrilin geldi ve bağırmaya başladı:

— Merkeze gidiyoruz, mühendis, işleri yoluna koymaya gidiyoruz, yoksa banka bizi batıracak.

Treuhov eve telefon edecek zamanı zar zor buldu. Gavrilin eksprese yetişmek için acele ediyordu.

Yapıcılar Moskova'da beş gün geçirdi. Merkez galebe çalındı. Kredi eski miktara göre yenilendi.

Tramvay istasyonu ve depo inşa edilip montaj sürerken Stargorodlular şaka üretmekten başka bir şey yapmıyordu.

Hatta kupleci Ekoseli Fedya, *Feniks* restoranında inşaatı kuplelerle alaya alma cüretini gösterdi:

Geldiler beni baş göze,
Dediler, nerede çeyiz.
Babacığım dedi, "Size
Doru tramvay vereceğiz..."

Ama raylar döşenmeye ve yuvarlak tramvay direklerine kablolar çekilmeye başlanınca, Ekoseli Fedya gibi iflah olmaz bir karamsar bile cephe değiştirdi ve başka telden çalmaya başladı:

Cereyanlıdır atım
Değme kısraktan yeğ.
Tramvaya atladım,
kolumda sevdiceğ.

Stargorodskaya Pravda gazetesinde tramvay meselesiyle bütün şehrin tanıdığı ünlü feyletonist Danimarka Prensi, ya da şimdilerde kullandığı takma isimle *Volan Kayışı* ilgilendi. Volan Kayışı haftada üç kere inşaatın gidişatıyla ilgili büyük bir izlenim yazısı patlatıyordu. Gazetenin "Kulüp havası yok", "Zayıf noktalara", "İncelemeler şart, peki şatafat ve uzun kuyruklar niye", "Artılar ve de eksiler", "Nelerden memnunuz, nelerden değiliz", "Aydınlanma sabotajcılarını hizaya getirmek" ve "Kâğıt deryasına son vermenin vakti geldi" türünde şüpheci başlıklar taşıyan kısa haberlerle dolu üçüncü sayfası, okurlara ışıl ışıl ve zinde başlıklarla Volan Kayışı'nın yazılarını armağan etmeye başladı: "Nasıl inşa ediyoruz, nasıl yaşıyoruz", "Dev yakında faaliyete geçecek", "Mütevazı yapıcı" ve buna benzer diğerleri.

Treuhov titreyerek gazeteyi çeviriyor ve şahsı hakkında yazılan zinde satırları yazar kardeşlere* karşı tiksinti duyarak okuyordu:

* Nekrasov'un şiirinden alıntı, Sovyet gazetecilik klişesi. (ç.n.)

"Merteklere basa basa yukarı çıkıyorum. Rüzgâr kulaklarımda uğulduyor.

İşte o da yukarıda, küçük çekiçlerin süslediği hırpani kasketi başında: Kudretli tramvay istasyonumuzun çelimsiz ve burunsuz, alelade görünümlü yapıcısı.

Aklıma mısralar düşüyor: "Dikilmiş ıssız dalgaların kıyısında, büyük düşüncelerse kafasında"*.

Yaklaşıyorum. Hiç esinti yok. Mertek yerinden milim oynamıyor.

Soruyorum:

— Zamanında yetiştirebilecek misiniz?

Yapıcının, yani Mühendis Treuhov'un çirkin yüzü canlanıyor...

Elimi sıktıktan sonra,

— Yüzde yetmişi bitti bile... –diyor."

Makale şöyle bitiyordu:

"Vedalaşmak için elimi sıkıyor... Mertek uğulduyor arkamda.

İşçiler koşturuyor.

İnşaat işçilerinin hummalı koşuşturmacasını, yapıcımızın sevimsiz siluetini kim unutabilir?

VOLAN KAYIŞI".

---

* Puşkin'in manzum hikayesi *Bakır Atlı*'dan. (ç.n.)

Treuhov sadece gazete okuyacak vaktinin olmaması ve böylece Yoldaş Volan Kayışı'nın kompozisyonlarından bazen mahrum kalması sayesinde kurtulabiliyordu.

Fakat bir gün dayanamadı ve en ince ayrıntısına kadar düşünülmüş iğneli bir tekzip yazdı.

"Elbette, –diye yazıyordu Treuhov,– insanın cıvataya transmisyon demesinde sakınca yok, ama bunu inşaat işinden hiç anlamayanlar yapar. Dahası Yoldaş Volan Kayışı'nın dikkatini çekmek isterim ki mertekler yalnız inşaat yıkılmak üzereyken uğuldar. Mertekler hakkında bu şekilde konuşmak, viyolonselin çocuk doğurduğunu iddia etmekle aynı şeydir. En derin saygı, sevgi ve hürmetlerimle."

Bunun üzerine tez canlı Prens şantiyeye uğramaz oldu, ama izlenim yazıları eskisi gibi üçüncü sayfayı süslemeye ve "15000 ruble çürüyor", "İskân pürüzleri", "Malzeme ağlıyor" ve "Acayiplikler ve gözyaşları" gibi sıradan yazılardan farkını göstermeye devam etti.

İnşaat sona yaklaşıyordu. Raylar termit yöntemiyle kaynaklanıyor ve tren garından mezbahalara ve meyve-sebze pazarından mezarlığa kadar boşluksuz uzanıyordu.

Önce tramvayın açılışını Ekim Devrimi'nin dokuzuncu yıldönümüne yetiştirmek istediler, ama vagon fabrikası suçu armatür fabrikasına atarak vagonları zamanında teslim edemedi. Açılışı 1 Mayıs'a ertelemek zorunda kaldılar. O gün geldiğinde her şey tamamen hazırdı.

İmtiyaz sahipleri geze geze göstericilerle birlikte Gusişe'ye vardı. Bütün Stargorod oradaydı. İğne yapraklı kemerler yeni depo binasının her yanını dolanıyor, bayraklar dalgalanıyor, rüzgâr pankartların üstünde koşturuyordu. Atlı bir milis, tramvaycıların zincire aldığı boş daireye nasıl girdiğini ancak tanrının bildiği ilk dondurmacıya doğru galopa kalktı. Depoya ait iki bahçe kapısının arasında henüz boş duran çelimsiz bir mikrofon kürsüsü yükseliyordu. Delegeler kürsüye yanaşıyordu. Komünmüesçiler ve halatçıların toplama orkestrası ciğerlerinin gücünü test ediyordu. Davul yerde yatıyordu.

701'den 710'a kadar numaralanmış on tane açık yeşil vagonun durduğu aydınlık depo salonunda tüylü kasket takan Moskovalı bir muhabir dolanmaktaydı. Göğsünde sık sık düşünceli bakışlar attığı aynalı fotoğraf makinesi asılıydı. Muhabir tramvay konularında birkaç soru sormak için başmühendisi arıyordu. Henüz yapılmamış konuşmaların özetleri de dahil olmak üzere tramvayın açılışıyla ilgili yazı muhabirin kafasında hazır olsa da, dürüstçe araştırmaya devam ediyor ve yalnızca bir büfe olmayışından yakınıyordu.

Kalabalık tramvayın açılışını beklerken şarkı söylüyor, bağırıyor ve çekirdek çitliyordu.

GubİcraKom prezidyumu kürsüye çıktı. Danimarka Prensi kekeleyerek meslektaşıyla laflıyordu. Moskovalı haber filmi ekibinin gelişini bekliyorlardı.

— Yoldaşlar! –dedi Gavrilin.– Müsaadenizle Stargorod tramvayının açılış töreni mitingini açıyorum.

Bakır trompetler hareketlendi, derin bir nefes alındı ve arka arkaya üç kere *Enternasyonal* çalındı.

— Sözü Yoldaş Gavrilin'e veriyorum! –diye bağırdı Gavrilin.

Danimarka Prensi, yani Volan Kayışı ve Moskovalı misafir sözleşmiş gibi not defterlerine aynı şeyi yazdılar:

"Tören mitingi StarKomünMües başkanı Yoldaş Gavrilin'in konuşmasıyla açıldı. Kalabalık kulak kesildi."

Muhabirlerin ikisi de apayrı türde insanlardı. Moskovalı misafir genç ve bekârdı. Büyük bir ailenin yükünü sırtında taşıyan Prens Volan Kayışı'ysa kırkını devireli çok olmuştu. Biri hep Moskova'da yaşamıştı, diğeri Moskova'ya hiç gitmemişti. Moskovalı bira severdi, Danimarkalı Volan Kayışı ağzına votkadan başka bir şey koymazdı. Ama karakter, yaş, alışkanlık ve terbiyelerindeki bu farka rağmen her iki gazetecinin de izlenimleri aynı eski püskü, elden düşme ve tozlu cümlelerle ete kemiğe bürünüyordu. Kurşun kalemleri kibrit misali cızırdadı ve defterlerinde yeni bir not belirdi: "Bayram günü Stargorod'un sokakları adeta daha geniş..."

Gavrilin konuşmasına sade ve güzel bir başlangıç yaptı.

— Tramvay yapmak, –dedi,– merkep almaya benzemez.

Kalabalığın içinde ansızın Ostap Bender'in yüksek sesli kahkahası işitildi. İfadeyi takdir etmişti. Sözlerinin ilgi uyandırdığını görüp canlanan Gavrilin, neden olduğunu kendi de anlamadan, birden uluslararası durum hakkında konuşmaya başladı. Konuşmasını birkaç kere tramvay raylarına geri oturtmayı denedi ama dehşetle fark ediyordu ki yapamıyor-

du. Kelimeler kendi kendine, konuşmacının iradesi dışında uluslararası karaktere bürünüyordu. Gavrilin'in yarım saat ayırdığı Chamberlain'den sonra uluslararası arenaya Amerikalı senatör Borah çıktı. Kalabalık gevşedi. Muhabirler aynı anda yazdılar: "Konuşmacı Birliğimizin uluslararası durumunu canlı ifadelerle tasvir etti..." İyice hararetlenen Gavrilin Romanya boyarlarını* payladı ve oradan Mussolini'ye geçti. Ve ancak konuşmanın sonuna doğru uluslararası tabiatını bastırıp meselenin özüne temas eden güzel sözlerle konuşmaya başladı:

— Yani öyle sanıyorum ki, yoldaşlar, birazdan depodan çıkacak olan bu tramvay kimler sayesinde çıkmıştır? Elbette, yoldaşlar, işte sizlerin sayesinde, korktukları için değil, yoldaşlar, vicdanlı oldukları için, hakikatle çalışan bütün işçilerin sayesinde. Bir de, yoldaşlar, dürüst sovyet uzmanı Baş Mühendis Treuhov sayesinde. Ona da teşekkürler!..

Treuhov'u aramaya koyuldular ama bulamadılar. Ne vakittir yanıp tutuşan SütKoop temsilcisi kürsünün korkuluğuna doğru kendine yol açtı, elini savurdu ve yüksek sesle uluslararası durum hakkında konuşmaya başladı. Konuşması bitince her iki muhabir de cılız alkışlara kulak kabartarak süratle not aldı: "Coşkuya dönüşen gürül gürül alkışlar..." Sonra "coşkuya dönüşen"in muhtemelen fazla kuvvetli olduğunu düşündüler. Moskovalı daha kararlı davrandı ve coşkunun üzerini çizdi. Volan Kayışı'ysa iç çekti ve olduğu gibi bıraktı.

Güneş kaydırakta kayar gibi hızla yuvarlanıyordu. Kürsüden selamlama konuşmaları yapılıyordu. Orkestra habire fanfar çalıyordu. Akşam havası aydınlık bir maviye dönmüş-

---

* William Borah (1865-1940): Sovyetler Birliği ile diplomatik ilişki kurulmasını savunan Amerikan Dış İlişkiler Komisyonu üyesi senatör. Romanın yazıldığı dönemde ABD Sovyetler Birliği'ni henüz resmen tanımamıştı. Romanyalı boyarlar: Sovyetler Birliği'yle aralarında toprak ihtilafı bulunan Romanya monarşisi, 1926'da İtalya ile ittifak anlaşması imzalamasından sonra Sovyet basının hedefi haline geldi. (ç.n.)

tü, mitingse hâlâ devam ediyordu. Hem konuşanlar hem de dinleyenler ne vakittir bir şeylerin yolunda gitmediğini, mitingin uzadıkça uzadığını ve en kısa sürede tramvayın çalıştırılmasına geçilmesi gerektiğini hissediyordu. Ama herkes konuşmaya o denli alışmıştı ki, durmayı beceremiyorlardı.

Nihayet Treuhov'u buldular. Üstü başı kirlenmişti ve kürsüye çıkmadan önce yazıhanede uzun uzun elini yüzünü yıkadı.

— Sözü başmühendise, yani Yoldaş Treuhov'a veriyorum! –diye sevinçle ilan etti Gavrilin, sonra da fısıltıyla ekledi: – Hadi konuş, ben konudan saptım biraz.

Treuhov çok şey söylemek istiyordu. Subbotnikler, verilen onca emek, bugüne kadar yapılan ve bundan sonra yapılabilecek her şey hakkında. Yapılabileceklerse çok fazlaydı: Şehir musibet meyve-sebze pazarından kurtarılabilir, kapalı camlı bir mekân inşa edilebilir, buz akıntısının her sene alıp götürdüğü geçici köprü yerine kalıcı bir tane inşa edilebilir ve son olarak devasa bir et kesim ve muhafaza tesisi inşa projesi hayata geçirilebilirdi.

Treuhov ağzını açtı ve eveleye geveleye konuşmaya başladı:

— Yoldaşlar! Devletimizin içinde bulunduğu uluslararası durum...

Ve ardından öyle basmakalıp hakikatler gevelemeye başladı ki, altıncı uluslararası konuşmayı dinleyen kalabalık buz gibi soğudu. Treuhov tramvay hakkında tek kelime bile etmediğini ancak konuşmasını bitirirken fark etti. "Yazık, – diye geçirdi aklından,– kesinlikle konuşmayı beceremiyoruz, kesinlikle beceremiyoruz."

Moskova'da bir toplantıda dinlediği Fransız komünistin konuşmasını hatırladı. Fransız, burjuva basınından söz ediyordu. "Bu kalem akrobatları, –diye haykırıyordu,– bu kaba güldürü virtüözleri, bu rotatif çakalları..." Fransız konuşmasının ilk kısmını la tonunda yapmıştı, ikinci kısmı do

tonunda ve en sonuncu, patetik kısmı da mi tonunda. Jestleri ölçülü ve güzeldi.

"Bizim yaptığımızsa ortalığı bulandırmak, –diye kanaat getirdi Treuhov,– hiç konuşmasak daha iyi."

GubİcraKom başkanı deponun çıkışını kapatan kırmızı kurdelayı makasla kestiğinde hava çoktan kapkara kararmıştı. İşçiler ve toplumsal örgütlerin temsilcileri bir uğultu eşliğinde vagonlara yerleşmeye başladı. İnce sesli ziller çaldı ve bizzat Treuhov'un sürdüğü ilk tramvay vagonu kalabalığın kulakları sağır eden bağırışları ve orkestranın inlemeleri eşliğinde depodan dışarı fırladı. Aydınlatılmış vagonlar gündüzden bile daha göz kamaştırıcıydı sanki. Hepsi ip gibi arka arkaya dizilmiş Gusişe'de süzülüyordu; demiryolu köprüsünün altından geçerek kolayca şehre doğru tırmandılar ve Büyük Puşkin'e saptılar. İkinci vagona binen orkestra şimdi trompetleri pencerelerden dışarı uzatmış Budyonni Marşı'nı çalıyordu.

Gavrilin üzerinde kruvaze kondüktör ceketi ve omzunda çantayla vagondan vagona zıplıyor, şefkatle gülümsüyor, yerli yersiz zil çalıyor ve yolcuların ellerine davetiye biletleri sıkıştırıyordu:

1 Mayıs akşam saat 9'da	**TÖREN GECESİ** **KomünMües işçileri kulübünde gerçekleşecek program:** **1. Yoldaş Mosin'in konuşması** **2. KomünMües sendikası tarafından takdir belgeleri dağıtımı** **3. Gayrıresmi bölüm:** **Büyük konser** **büfeli aile yemeği**

Son vagonun ortasında onur konukları arasına nasıl karıştığı bilinmeyen Viktor Mihayloviç dikiliyordu. Motoru dinlemekteydi. Motor Polesov'un derin hayretine rağmen mükemmel görünüyor ve belli ki sorunsuz çalışıyordu. Camlar titreşmiyordu. Camları ayrıntılı bir muayeneden geçiren Viktor Mihayloviç kauçukla tutturulduklarını gördü. Makiniste çoktan birkaç eleştiri sıralamıştı bile ve şimdi kalabalık tarafından Batıdaki tramvaycılığı iyi bilen biri olarak görülüyordu.

— Hava freninin çalışması fena, –diye açıkladı Polesov yolculara muzaffer bakışlar atarak,– emmiyor.

— Sana soran olmadı, –diye cevap verdi makinist,– emecektir herhalde.

Şehirde kutlama turu attıktan sonra vagonlar kalabalığın onları beklediği depoya geri döndü. Treuhov'u bu kez elektrik lambalarının pasparlak aydınlığında havaya fırlattılar. Bir kere de Gavrilin'i fırlattılar, ama altı pud çektiği için çok yükseğe uçmadığını görünce kısa sürede serbest bıraktılar. Sonra Yoldaş Mosin'i, teknikerleri ve işçileri fırlattılar. Aynı gün içinde Viktor Mihayloviç'i ikinci defa fırlatıyorlardı. Bu sefer ayaklarını çekiştirmiyor, onun yerine yıldızlı gökyüzüne ciddiyetle, kaskatı bakarak havalanıyor ve gece karanlığının içinde süzülüyordu. Son kez yere konduktan sonra Polesov ayağını tutan ve habis kahkahalarla gülen kişinin eski mümessil İppolit Matveyeviç Vorobyaninov'dan başkası olmadığını fark etti. Polesov nazikçe kendini kurtardı, bir miktar kenara çekildi ama mümessili gözden kaçırmamaya gayret etti. İppolit Matveyeviç'in eski bir subay olduğu apaçık belli olan genç yabancıyla birlikte uzaklaştığını fark edince Viktor Mihayloviç dikkatle peşlerine düştü.

Her şeyin artık sona erdiği ve Gavrilin'in kulübe birlikte gitmek için leylak rengi Fiat'ında, son talimatları vermekte olan Treuhov'u beklediği sırada, haber filmi ekibini taşıyan Ford kamyonet deponun bahçe kapısına yanaştı.

Arabadan önce kıvrak bir hareketle bir adam zıpladı, gözünde on iki kenarlı kemik gözlük, üzerinde de elegan bir kolsuz deri kaftan vardı. Adamın uzun sivri sakalı dosdoğru âdemelmasından çıkmıştı. Boynuna Ostap Bender'in genellikle *şık-modern* diye adlandırdığı stilde uzun bir atkı dolayan ikinci adam bir kamera taşıyordu. Ardından kamyonetten tek tek asistanlar, ışıklar ve genç kızlar çıktı.

Bütün ekip bağıra çağıra depoya koştu.

— Dikkat! –diye bağırdı kaftanlı sakallı.– Kolya! Işığı yerleştir!

Yüzü al al kızaran Treuhov gece ziyaretçilerine doğru hareketlendi.

— Siz sinemacı mısınız? –diye sordu.– Neden gündüz gelmediniz?

— Ne zamandı tramvayın açılışı?

— Çoktan açıldı.

— Evet ya, biraz oyalandık. İyi bir dış mekân çıktı karşımıza. Yığınla iş. Günbatımı! Neyse, bir şekilde hallederiz. Kolya! Işık ver! Dönen tekerler! Yakın plan! Kalabalığın hareketli ayakları: Yakın plan. Lyuda! Miloçka! Geçin bakalım! Kolya, başladık. Başladık. Motor! Yürüyün, yürüyün, yürüyün... Kâfi. Teşekkürler. Şimdi yapıcıyı çekeceğiz. Yoldaş Treuhov? Yoldaş Treuhov, lütfen. Yok, öyle değil. Üç çeyrek... İşte böyle, daha orijinal, tramvay arka planda... Kolya! Başlıyoruz! Bir şeyler söyleyin!..

— Ee, şey, doğrusu, pek rahat değilim!..

— Fevkalade!.. Çok iyi!.. Biraz daha konuşun!.. Şimdi de tramvayın ilk kadın yolcusuyla konuşuyorsunuz... Lyuda! Kadraja girin. İşte böyle. Daha derin nefes alın. Heyecanlısınız!.. Kolya! Ayaklar yakın plan!.. Başladık!.. İşte böyle, devam... Çok teşekkürler... Kestik!..

Gavrilin epeydir titreyip duran Fiat'tan güç bela çıktı ve geç kalan arkadaşını çağırmaya geldi. Âdemelması kıllı rejisör canlandı.

— Kolya! Buraya! Muhteşem bir tip. İşçi! Tramvay yolcusu! Daha derin nefes alın. Heyecanlısınız. Daha önce hiç tramvaya binmediniz. Başladık! Nefes alın!

Gavrilin sinirinden oflayıp puflaya başladı.

— Harika!.. Miloçka!.. Buraya gel! Komsomoldan selamlar!.. Daha derin nefes alın. Heyecanlısınız... İşte böyle... Harika. Kolya, bitirdik.

— Peki tramvayı çekmeyecek misiniz? –diye sordu Treuhov çekine çekine.

— Anlarsınız ya, –diye yaydı ağzını deri kaftanlı rejisör,– aydınlatma şartları müsait değil. Kalanını Moskova'da çekmek gerekecek. Hadi öptüm!

Film ekibi yıldırım hızıyla kayboldu.

— Gidip biraz dinlenelim, dostum, –dedi Gavrilin.– O da ne, yoksa sigaraya mı başladın yine?

— Başladım, –diye itiraf etti Treuhov,– dayanamadım.

Boş mideyle sigaraları üst üste tüttüren Treuhov aile gecesinde üç kadeh votka içti ve iyice kafayı buldu. Herkesle öpüşüyor, herkes de onu öpüyordu. Karısına güzel sözler söylemek istiyor ama gülmekten başka bir şey yapamıyordu. Sonra uzun uzun Gavrilin'in elini sıkıp şöyle diyordu:

— Ne acayip adamsın! Senin demiryolu köprüleri tasarlamayı öğrenmen lazım! Harika bir bilimdir. En önemlisi de son derece basittir. Hudson'un üzerindeki köprü var ya...

Yarım saat sonra adamakıllı küfelik oldu ve burjuva basınına karşı sert bir tenkide girişti:

— Bu kaba güldürü akrobatları, bu kalem çakalları! Bu rotatif virtüözleri! –diye bağırıyordu.

Karısı bir at arabasıyla onu eve götürdü.

— Tramvayla gitmek istiyorum, –diyordu karısına,– nasıl olur da anlamazsın? Madem tramvay var, demek ki onunla gitmek lazım!.. Peki neden? Birincisi, daha kârlı...

*

Polesov imtiyaz sahiplerinin peşinden gidiyordu, cesaretini iyice toplayınca etrafta kimsenin olmadığı bir anı kollayıp Vorobyaninov'a yanaştı.

— İyi akşamlar, Sayın İppolit Matveyeviç, –dedi saygıda kusur etmeden.

Vorobyaninov tuhaf oldu.

— Müşerref olmuş muyduk? –diye mırıldadı.

Ostap sağ omzunu çıkardı ve entelektüel tamircinin üzerine yürüdü.

— Hayırdır, –dedi,– arkadaşımla derdiniz nedir?

— Endişe etmenizi gerektiren bir durum yok, –diye fısıldadı Polesov etrafı kolaçan ederek.– Yelena Stanislavovna'dan haber getirdim.

— Nasıl? O burada mı?

— Burada. Ve sizi görmeyi çok istiyor.

— Niye peki? –diye sordu Ostap.– Hem siz de kimsiniz?

— Ben... İppolit Matveyeviç, aklınıza kötü bir şey gelmesin. Siz beni tanımazsınız, ama ben sizi çok iyi hatırlıyorum.

— Yelena Stanislavovna'ya uğramayı isterdim doğrusu, –dedi Vorobyaninov tereddütle.

— Gelmenizi fevkalade rica ediyor.

— Peki nasıl öğrenmiş acaba?..

— KomünMües koridorunda gördüm sizi ve uzun süre düşündüm: Tanıdık bir yüz. Sonra hatırladım. İppolit Matveyeviç, hiç endişeniz olmasın! Her şey kesinlikle sır olarak kalacak.

— Tanıdığınız bir kadın mı? –diye sordu Ostap iş bilir bir tavırla.

— Evet, eski bir tanıdık...

— O halde, eski tanıdığa uğrayıp karnımızı doyurabiliriz belki, ne dersiniz? Misal, ben deli gibi zıkkımlanmak istiyorum, ama her yer kapalı.

— Olabilir.

— O halde gidelim. Götür bizi, esrarengiz yabancı.

Ve Viktor Mihayloviç giriş çıkışı serbest avlulardan geçip habire etrafı kolaçan ederek ortakları falcının Pereleşinski Ara Sokağı'ndaki evine götürdü.

XV. Bölüm

Kılıç ve Saban Birliği

Bir kadın yaşlanırken başına pek çok nahoşluk gelebilir. Dişleri dökülebilir, saçları ağarıp seyrekleşebilir, nefes darlığı gelişebilir, ansızın tombulluk peyda olabilir ya da aşırı zayıflık galebe çalabilir ama sesi değişmez. Liseliyken, taze gelinken, ya da genç bir âlemcinin sevgilisiyken nasılsa yine öyle kalır.

Bu yüzden Polesov kapıyı çalıp Yelena Stanislavovna "Kim o?" diye sorunca Vorobyaninov ürperdi. Sevgilisinin sesi 1899'da Paris sergisinin açılışından önceki sesti. Ama odaya girdiğinde ışıktan gözleri kamaşan İppolit Matveyeviç gördü ki, bir zamanların o meşhur güzelliğinden eser kalmamıştı.

— Ne kadar değişmişsiniz! –dedi gayriihtiyari.

Yaşlı kadın adamın boynuna atıldı.

— Teşekkür ederim, –dedi,– yanıma gelmekle neleri riske attığınızı biliyorum. Yine o yüce gönüllü şövalyesiniz hâlâ. Paris'ten neden geldiğinizi sormuyorum. Görüyorsunuz ya, meraklı değilim.

— Ama zaten Paris'ten gelmedim ki, –dedi şaşıran Vorobyaninov.

— Meslektaşımla Berlin'den geldik, –diye düzeltti Ostap

İppolit Matveyeviç'in dirseğini sıkıp,– bu konuda yüksek sesle konuşulmaması iyi olur.

— Ah, öyle sevindim ki sizi gördüğüme! –diye feryat etti falcı.– Şöyle buyurun, şu odaya... Viktor Mihayloviç, kusura bakmayın lütfen, ama siz yarım saat sonra gelseniz olmaz mı?

— Aha! –diye yakaladı Ostap.– İlk buluşma! Zor dakikalar! İzninizle ben de çekileyim. Sizinle gelmemin bir sakıncası olur mu, pek sevgili Viktor Mihayloviç?

Tamirci sevincinden titredi. İkisi birlikte Polesov'un dairesine gitti ve Ostap burada Pereleşinski Ara Sokağı'ndaki 5 nolu binanın dış kapısından kalanların üzerinde oturarak, serseme dönen motorlu serbest zanaatkârın karşısında vatanın nasıl kurtarılacağına dair fantasmagorik fikirler geliştirmeye başladı.

Bir saat sonra geri döndüler ve ihtiyarları tamamen mayışmış halde yakaladılar.

— Peki şeyi hatırlıyor musunuz, Yelena Stanislavovna? –diyordu İppolit Matveyeviç.

— Peki şeyi hatırlıyor musunuz, İppolit Matveyeviç? –diyordu Yelena Stanislavovna.

"Akşam yemeği için psikolojik an geldi galiba", –diye düşündü Ostap. Ve şehir hükümeti seçimlerini yâd eden İppolit Matveyeviç'in sözünü kesip şöyle dedi:

— Berlin'de çok tuhaf bir âdet vardır. Öyle geç bir vakitte yerler ki, bunun erken bir akşam yemeği mi, yoksa gecikmiş bir öğle yemeği mi olduğunu anlamak imkânsızdır.

Yelena Stanislavovna irkilip kendine geldi, tavşan bakışlarını Vorobyaninov'dan ayırdı ve ağır adımlarla mutfağın yolunu tuttu.

— Şimdi eylem, eylem, eylem zamanı! –dedi Ostap sesini tam illegalite seviyesine kadar alçaltıp.

Polesov'un kolundan tuttu.

— İhtiyarın ağzı gevşek midir? Güvenilir bir kadın mı?

Polesov dua eder gibi kavuşturdu ellerini.

— Sizin siyasi görüşünüz?

— Daima! –diye yanıt verdi Polesov coşkuyla.

— Umuyorum ki Kirillcisiniz?*

— Evet, komutanım.

Polesov hazır ola geçti.

— Rusya sizi unutmayacak! –diye gürledi Ostap.

Kafası karışan İppolit Matveyeviç elinde tatlı bir açmayla Ostap'ı dinliyordu, ama Ostap'ı tutmak imkânsızdı. Kendini fena kaptırmıştı. Kombinezoncular kralı ilhamın ve ortalama üstü bir şantaja girişmeden evvel hissedilen baş dönmesinin etkisi altındaydı. Pars gibi geçiyordu odayı.

Mutfaktan güç bela semaveri getirmeye çalışan Yelena Stanislavovna onu bu coşkulu ruh hali içinde yakaladı. Ostap şövalye gibi kadına doğru atıldı, semaveri havada kaptı ve masanın üzerine koydu. Semaver ıslık çaldı. Ostap eyleme geçmeye karar verdi.

— Madam, –dedi,– bizim için öyle bir mutluluk ki sizin şahsınızda şeyi görmek...

Yelena Stanislavovna'nın şahsında kimi görmekten mutlu olduğunu bilemedi. Baştan başlaması gerekti. Çarlık rejiminin bütün şatafatlı ifadeleri arasında bir tek "şefkat ve himayetle emir buyurdu" dönüyordu kafasında. Ama bu da duruma uygun değildi. Bu nedenle daha pratik bir tarzda girdi söze:

— Fevkalade gizli! Devlet sırrı!

Ostap eliyle Vorobyaniňov'u gösterdi:

— Bu kudretli ihtiyar kimdir sizce? Hiç konuşmayın, bilmenize imkân yok. Bu bir fikir devi, Rus demokrasisinin babası ve imparatora yakın bir şahsiyettir.

---

* İltica eden eski rejim yanlıları arasında Büyük Prens Kirill'in taht iddiasını destekleyen monarşist çevrenin üyesi. Monarşistler Kirillciler ve Nikolaycılar şeklinde iki fraksiyona bölünmüştü. (ç.n.)

İppolit Matveyeviç o muhteşem endamıyla ayağa kalktı ve şaşkınlık içinde iki yanına baktı. Hiçbir şey anlamamıştı ama o güne kadarki tecrübelerinden Ostap'ın asla boş konuşmadığını bildiği için susuyordu. Olup bitenler Polesov'un tüylerini diken diken etti. Çenesini tavana dikmiş, tören yürüyüşüne hazırlanan bir insan pozunda dikiliyordu. Yelena Stanislavovna korku içinde Ostap'a bakıp sandalyeye oturdu.

— Şehirde sayımız çok mu? –diye sordu Ostap doğrudan.– Haletiruhiye nasıl?

— Emprenyeli traversin ortada olmadığı ortadayken... – dedi Viktor Mihayloviç ve karmakarışık sözlerle başındaki dertleri açıklamaya girişti. 5 numaralı binanın kendini bir şey zanneden hödük kapıcısı da vardı bunun içinde, ⅜ inçlik kılavuzlar da, tramvay da, diğer şeyler de.

— Peki! –diye gürledi Ostap.– Yelena Stanislavovna! Sizin de yardımınızla, şehirde zalim kaderin yeraltına ittiği seçkin insanlarla bağlantıya geçmek niyetindeyiz. Evinize kimleri davet edebiliriz?

— Kimleri mi? Maksim Petroviç'le zevcesi olur mu?

— Zevceler hariç, –diye düzeltti Ostap,– zevceler hariç! Yegâne latif istisna siz olacaksınız. Başka kimi çağırabiliriz?

Viktor Mihayloviç'in de enerjik biçimde katıldığı müzakere sonucunda, davet edilebilecek kişilerin şunlar olduğu anlaşıldı: Adı biraz evvel de anılan, eskinin şehir meclisi üyesi, şimdilerdeyse bir mucize gösterip sovyet memuru mertebesine erişen Maksim Petroviç Çaruşnikov, *Hızlıpaket*'in sahibi Dyadyev, *Odessa Bublik Arteli – Moskova Barankaları*'nın başkanı Kislyarski ve soyadsız ama kesinlikle güvenilir iki genç.

— Bu durumda kendilerini küçük bir toplantı için derhal davet etmenizi rica ediyorum. Fevkalade bir gizlilikle.

Polesov konuştu:

— Ben Maksim Petroviç'e koşayım, sonra Nikeşa'yla

Vladya'yı almak için uğrarım, Yelena Stanislavovna, zahmet olmazsa siz de *Hızlıpaket*'e gidin, sonra da Kislyarski'ye.

Polesov fırladı. Falcı İppolit Matveyeviç'e derin bir saygıyla baktı, sonra o da çıktı.

— Ne demek oluyor bu? –diye sordu İppolit Matveyeviç.

— Demek oluyor ki, –diye yanıt verdi Ostap,– eski kafalısınız.

— Neden?

— Öyle de ondan! Ayıptır sorması, üzerinizde kaç para var?

— Ne parası?

— Her türden. Gümüş ve bakır dahil.

— Otuz beş ruble.

— Ve girişimimizin bütün masraflarını bu parayla mı çıkarmak niyetindesiniz?

İppolit Matveyeviç susuyordu.

— İşte böyle, kıymetli patron. Beni anladınız sanırım. Bir saat kadar fikir devini ve imparatora yakın şahsiyeti oynamanız gerekecek.

— Niçin?

— Döner sermayeye ihtiyacımız olduğu için. Düğünüm yarın. Ben dilenci değilim. Bu anlamlı günde ziyafet çekmek isterim.

— Peki ne yapmam gerekiyor? –diye inledi İppolit Matveyeviç.

— Susmanız. Ağır başlı görünmek için ara sıra yanaklarınızı şişirmeniz.

— Ama bu... bir aldatmaca.

— Kim bunu diyen? Kont Tolstoy mu diyor bunu? Yoksa Darwin mi? Hayır. Daha dün Gritsatsuyeva'nın dairesine gece vakti girmeye ve zavallı dulun mobilyasını çalmaya yeltenen adamın ağzından duyuyorum bunu. Çok düşünmeyin. Sessiz olun. Yanaklarınızı şişirmeyi de unutmayın.

— Böyle tehlikeli bir işe bulaşmanın ne gereği var? İhbar edebilirler.

— O konuda endişeniz olmasın. Kötü bahis oynamam ben. Öyle kıvıracağız ki işi, kimse bir şey anlamayacak. Hadi çay içelim.

İmtiyaz sahipleri yiyip içer, papağan da çekirdek çitlerken misafirler daireye giriyordu.

Nikeşa ve Vladya Polesov'la birlikte geldiler. Viktor Mihayloviç delikanlıları fikir devine takdim etmeye çekindi. Bir köşeye oturdular ve Rus demokrasisinin babasının soğuk dana eti yiyişini izlemeye koyuldular. Nikeşa ve Vladya tam kıvamında olgunlaşmış iki embesildi. İkisi de otuzuna merdiven dayamıştı. Belli ki oturuma davet edilmiş olmaktan son derece hoşnuttular.

Tombul topalak bir ihtiyar olan eski şehir meclisi üyesi Çaruşnikov uzun uzun İppolit Matveyeviç'in elini sıkıp gözlerinin içine baktı. Şehrin demirbaşları Ostap'ın gözetimi altında eskileri yâd etmeye başladı. Ostap bir süre laflamalarına izin verdikten sonra Çaruşnikov'a döndü:

— Hangi alayda görev yaptınız?

Çaruşnikov ıkınıp sıkınmaya başladı.

— Ben... ben, nasıl demeli, askerlik yapmadım, çünkü cemiyetin güvenine mazhar olmuş bir şahıs olarak seçimlere katıldım.

— Asilzade misiniz?

— Evet. Öyleydim.

— Hâlâ öylesinizdir umarım? Hazırlanın. Yardımınız gerek. Polesov anlattı mı size? Yurtdışı bize yardım edecek. Sonrası kamuoyunda. Örgütlenme tam bir gizlilik içinde. Aman dikkat!

Ostap Polesov'u Nikeşa'yla Vladya'dan uzaklaştırıp sahici bir haşinlikle sordu:

— Hangi alayda görev yaptınız? Vatan sizden hizmet bekler. Asilzade misiniz? Güzel. Batı bize yardım edecek. Hazırlanın. Katkılar, yani şey... örgütlenme tamamen gizli kalacak. Aman dikkat.

Ostap kendini fena kaptırmıştı. İş yoluna girmiş gibiydi. Yelena Stanislavovna'nın *Hızlıpaket*'in sahibine takdim ettiği Ostap adamı kenara çekti, hazırlanmasını söyledi, hangi alayda görev yaptığını sordu ve yurtdışının destek vereceği ve örgütlenmenin tam bir gizlilik içinde yürütüleceği sözünü verdi. *Hızlıpaket*'in sahibinin hissettiği ilk şey bir an evvel tertipçilerin dairesinden kaçma arzusu oldu. Firmasının riskli bir işe girmek için fazla büyük olduğunu düşünüyordu. Ama Ostap'ın ustalıklı hareketlerini iyice inceledikten sonra tereddüt edip düşünmeye başladı: "Bir de bakmışsın!.. Her şey nasıl bir sosla servis edileceğine bağlı."

Çay masasındaki dostane sohbet canlandı. Sır ortakları sırrı canları pahasına muhafaza ediyor ve şehir haberlerini konuşuyordu.

Son gelen Yurttaş Kislyarski oldu, ne bir asilzade idi ne de muhafız alaylarında görev yapmıştı ve Ostap'la yaptığı kısa konuşmanın ardından meseleyi anında kavradı.

— Hazırlanın, –dedi Ostap öğretmen edasıyla.

Kislyarski söz verdi.

— Özel sermayenin temsilcisi olarak halkın feryadına kulak tıkayamazsınız.

Kislyarski acıyı paylaşarak hüzünlendi.

— Burada oturanın kim olduğunu biliyor musunuz? – diye sordu Ostap İppolit Matveyeviç'i göstererek.

— Nasıl bilmem, –diye yanıt verdi Kislyarski,– Bay Vorobyaninov bu.

— Bu, –dedi Ostap,– bir fikir devi, Rus demokrasisinin babası ve imparatorun yakın çevresinden bir şahsiyettir.

"Şanslıysak ağır tecritle iki yıl, –diye geçirdi aklından Kislyarski titremeye başlayıp.– Ne halt etmeye geldiysem?"

— Gizli kılıç ve saban birliği!* –diye fısıldadı Ostap uğursuz bir sesle.

---

* Eski Ahit'ten bir ikili. İnsanlar kılıçlarını döverek saban demiri yapar, yani savaşmayı bırakıp tarımla uğraşmaya başlar. (ç.n.)

"On yıl," –diye yanıp söndü Kislyarski'nin zihninde.

— İsterseniz gidebilirsiniz ama uyarıyorum, kolumuz uzundur!

"Gösteririm ben sana, orospu çocuğu, –diye aklından geçirdi Ostap.– Yüz rubleden aşağı bırakmam seni."

Kislyarski'nin yüzü kireç gibi oldu. Halbuki daha bugün öyle huzurlu ve lezzetli bir öğle yemeği yemişti ki (tavuk karnı, yanında da cevizli bulyon), üstelik şu korkunç *Kılıç ve Saban Birliği'nden* tamamen habersizdi. Kalmaya karar verdi. *Uzun kollar* bu işten zararlı çıkacağı yönünde bir izlenim bırakmıştı.

— Yurttaşlar! –dedi Ostap toplantıyı açarak.– Hayat kendi kanunlarını dayatıyor, kendi acımasız kanunlarını. Toplanma amacımızı söylememe gerek yok, zaten biliyorsunuz. Bu kutsal bir amaç. Her yandan feryatlar işitiyoruz. Engin yurdumuzun her köşesinden yardım çağrıları yükseliyor. Yardım elini uzatmak mecburiyetindeyiz ve bu eli uzatacağız. Bazılarınız memuriyete kapağı atmış, bir eli yağda bir eli balda, bazılarınız mevsimlik işlere gidiyor ve havyarlı ekmeğe talim ediyor. Hem birincilerinizin hem de ikincilerinizin altında döşeği, üstünde sıcacık battaniyesi var. Küçücük yavrucaklar, bimekân yavrular ise bir mekândan yoksun. Bu sokak çiçekleri, ya da, kafa emekçilerinin deyimiyle, asfalt çiçekleri en iyi kadere layıktır. Bizler, sayın jüri üyeleri, onlara yardım etmek mecburiyetindeyiz. Ve bizler, sayın jüri üyeleri, onlara yardım edeceğiz.

Kombinezoncular kralının konuşması dinleyenler arasında farklı duygular uyandırdı.

Polesov yeni arkadaşını, yani genç muhafızı anlamamıştı.

"Hangi çocuklar? –diye düşündü.– Çocuklar da nereden çıktı şimdi?"

İppolit Matveyeviç anlamaya dahi çalışmadı. Ne olacaksa olsun diyerek yanaklarını şişirmiş sessiz sedasız oturuyordu.

Yelena Stanislavovna kedere gark olmuştu.

Nikeşa'yla Vladya sadakatle Ostap'ın mavi yeleğine bakıyordu.

Hızlıpaket'in sahibi fevkalade memnundu.

"Güzel kurdu hikâyeyi, –diye kanaat getirdi,– bu sosla servis edilirse para da verilir. Başarılı olursa övgü toplarım! Başarısız olursa, bana gelene kadar, ohoo. Çocuklara yardım ettim, o kadar."

Çaruşkinov Dyadyev'le manidar manidar bakıştı ve konuşmacının komplo becerisini takdir edip masanın üstünde ekmek içi yuvarlamaya devam etti.

Kislyarski göğün yedinci katındaydı.

"Zehir gibi kafası," –diye düşünüyordu. Galiba hiç bu akşamki kadar kuvvetli bir muhabbet beslememişti sokak çocuklarına.

— Yoldaşlar! –diye devam etti Ostap.– Acil yardım gerek. Çocukları sokağın pençesinden kurtarmak mecburiyetindeyiz ve kurtaracağız da. Çocuklara yardım edeceğiz. Çocukların hayat çiçeği olduğunu hatırlayacağız. Sizleri derhal katkıda bulunmaya ve çocuklara yardım etmeye davet ediyorum, sadece ve sadece çocuklara, başkasına değil. Anlıyor musunuz beni?

Ostap yan cebinden bir makbuz koçanı çıkardı.

— Katkı yapmanızı rica ediyorum. İppolit Matveyeviç yetkimi onaylayacaktır.

İppolit Matveyeviç şişinerek başını eğdi. Bunun üzerine, Ostap'ın alegorilerin arkasına gizlediği manayı yarım akıllı Nikeşa'yla Vladya ve heveskâr tamircinin kendisi bile anladı.

— Yaşına hürmeten, baylar, –dedi Ostap,– saygıdeğer Maksim Petroviç'ten başlayalım.

Maksim Petroviç oturduğu yerde kıvrandı ve varsa yoksa otuz ruble kadar bir para verdi.

— İşler düzelince daha çok veririm! –diye bildirdi.

— İşlerin düzelmesi yakın, –dedi Ostap.– Fakat şu anda temsil etmekte olduğum sokak çocukları için geçerli değil bu.

Nikeşa'yla Vladya sekiz ruble verdi.

— Pek az, delikanlılar, pek az.

Delikanlılar kızardı.

Polesov bir koşu eve gidip elli ruble getirdi.

— Bravo, hüsar! –dedi Ostap.– Bir motorlu serbest hüsar* için ilk seferde bu kadarı yeter. Tüccar sınıfı ne diyecek?

Dyadyev ve Kislyarski uzun uzun pazarlık yaptı ve özel girişim vergisinden şikâyet etti. Ostap amansızdı:

— İppolit Matveyeviç'in yanında bu konuşmaları fuzuli sayarım.

İppolit Matveyeviç başını eğdi. Tüccarlar çocuklar yararına iki yüzer ruble bağışladı.

— Toplam, –diye ilan etti Ostap,– dört yüz seksen sekiz ruble. Eh! On iki ruble daha olsa hesabı yuvarlamış olurduk.

Uzun süre kendini tutan Yelena Stanislavovna yatak odasına gitti ve aranan on iki rubleyi el çantasının içinde getirdi.

Toplantının kalan kısmı şekilsizdi ve merasim havasından daha uzaktı. Ostap gülüp eğlenmeye başladı. Yelena Stanislavovna hepten gevşemişti. Misafirler saygıda kusur etmeden organizatörlerle vedalaşarak tek tek dağılıyordu.

— Bir sonraki toplantı günü size ayrıca bildirilecek, – diyordu Ostap vedalaşırken,– fevkalade gizli. Çocuklara yardım meselesi sır olarak kalmak zorunda... Laf aramızda, şahsen çıkarınıza olur bu.

Bu sözlerden sonra Kislyarski çıkarıp elli ruble daha vermek, sonra bir daha hiçbir toplantıya gelmemek istedi. Böyle bir hamlede bulunmaktan kendini güçlükle alıkoydu.

— Evet, –dedi Ostap,– harekete geçeceğiz. İppolit Mat-

---

* Ostap, Rusça zanaatkâr (kustar) ve süvari (hüsar-gusar) kelimeleri arasındaki ses benzerliğiyle oynuyor. (ç.n.)

veyeviç, öyle umuyorum ki, Yelena Stanislavovna'nın misafirperverliğinden istifade ederek geceyi onda geçireceksiniz. Zaten gizlilik adına bir süre ayrılmamız faydalı olur. Hadi ben kaçtım.

İppolit Matveyeviç çaresizce Ostap'a göz kırpıyordu, ama beriki bunu fark etmemiş gibi yaptı ve dışarı çıktı.

Mahalleyi geçtiği sırada cebinde alın teriyle kazanılmış beş yüz rublenin yattığını hatırladı.

— Arabacı! –diye bağırdı.– *Feniks*'e çek!

— Neden olmasın, –dedi arabacı.

Aheste aheste götürdü Ostap'ı kapalı restorana.

— Bu da ne? Kapalı mı?

— 1 Mayıs.

— Hay ben böyle işin! Para istemediğin kadar, ama gezecek yer yok! O halde, sür bakalım Plehanov Sokağı'na. Biliyor musun?

Ostap nişanlısına gitmeye karar vermişti.

— Önceden neydi adı bu sokağın? –diye sordu arabacı.

— Bilmiyorum.

— Nereye gideceğiz o zaman? Ben de bilmiyorum.

Ostap yine de sürmesini ve aramasını buyurdu.

Bir buçuk saat boyunca bekçi ve milislere sora sora gece vakti boşalmış şehri arşınladılar. Bir milis uzun uzun kendini paraladı ve nihayet Plehanov'un eski Vilayet Sokağı'nın ta kendisi olduğunu anlatabildi.

— Demek Vilayet Sokağı! İyi bilirim Vilayet Sokağı'nı. Yirmi beş senedir insan taşırım Vilayet Sokağı'na.

— Madem öyle sür bakalım!

Vilayet Sokağı'na geldiler ama bu sokak da Plehanov değil, Karl Marx çıktı.

Sinirlenen Ostap, kayıp Plehanov Sokağı'nı arama faaliyetini yeniden başlattı. Ama bulamadı.

Şafak bir türlü istediği gibi eğlenemeyen zengin çilekeşin yüzünü soluk bir ışıkla aydınlattı.

— *Sorbonne*'a çek! –diye bağırdı.– Senden de arabacı olacak! Daha Plehanov'u bilmiyorsun!

*

Dul Gritsastuyeva'ın sarayı ışıl ışıldı.* Düğün masasının başında maryaj papazı, yani Türk tebaasının oğlu oturmaktaydı. Elegan ve sarhoştu. Misafirler şamata ediyordu.

Taze gelin pek de taze değildi artık. Yaşı otuz beşten aşağı değildi. Doğa kendisine cömert davranmıştı. Hiçbir eksiği yoktu: karpuz gibi göğüsler, küt bir burun, al yanaklar ve kalın bir ense. Yeni kocasına tapıyor ve ondan çok korkuyordu. Bu nedenle kendisine adıyla ve hatta bir türlü öğrenemediği baba adıyla da değil, soyadıyla, Yoldaş Bender diye hitap ediyordu.

İppolit Matveyeviç kıymetli sandalyesine nihayet yeniden oturmuştu. Düğün yemeği boyunca bir sertlik hissetmek için üstünde zıplayıp durdu. Bazen amacına ulaşıyordu. Bunun üzerine etrafındaki herkesten hoşlanmaya ve çılgın gibi "Gorka, gorka!"** diyerek bağırmaya başlıyordu.

Ostap sürekli konuşma yapıyor, demeç veriyor ve kadeh kaldırıyordu. Halkın eğitilmesine ve Özbekistan'ın sulama sistemine kavuşmasına içiyorlardı. Daha sonra misafirler dağılmaya başladı. İppolit Matveyeviç girişte biraz oyalanıp Bender'e fısıldadı:

— Elinizi çabuk tutun. Oradalar.

— Siz... paragözün tekisiniz, –diye yanıtladı sarhoş Ostap,– beni otelde bekleyin. Hiçbir yere ayrılmayın. Her an gelebilirim. Otelin hesabını kesin. Her şey hazır olsun. Adiyö, mareşal! Bana iyi geceler dileyin.

İppolit Matveyeviç diledi ve *Sorbonne*'a heyecan içinde beklemeye gitti.

---

* Puşkin'in Kleopatra şiirine gönderme. "Işıl ışıldı saray. Gürlüyordu şarkıcılar..." (ç.n.)

** Rus düğün adeti. Konuklar "Gorka, gorka!" (Acı, acı, içemiyoruz!) diye bağırarak gelinle damadı öpüşmeye davet eder. (ç.n)

Ostap sabah beşte sandalyeyle birlikte geldi. İppolit Matveyeviç çok etkilenmişti. Ostap sandalyeyi odanın ortasına koyup oturdu.

— Nasıl hallettiniz? –diyebildi nihayet Vorobyaninov.

— Çok basit, aile arasında. Dul mışıl mışıl rüya görüyordu. Uyandırmaya kıyamadım. "Şafak sökerken uyandırma sakın."* Heyhat! Sevdiğime not bırakmam icap etti: "Rapor vermek için Novohopyorsk'a** gidiyorum. Yemeğe bekleme. Sincabın." Sandalyeyi de yemek odasından kaptım. Sabahın bu vakti tramvay olmaz. Yolda üzerinde dinlendim.

İppolit Matveyeviç hırıltılarla sandalyenin üstüne atıldı.

— Sakin, –dedi Ostap,– patırtı çıkarmadan halletmeli.

Cebinden bir pense çıkardı ve hararetle çalışmaya başladı.

— Kapıyı kitlediniz mi? –diye sordu Ostap.

Ostap sabırsız Vorobyaninov'u kenara itip titizlikle sandalyeyi açtı, bir yandan da çiçekli İngiliz basmasına zarar vermemeye gayret ediyordu.

— Şimdilerde böyle kumaş bulunmuyor, muhafaza etmek lazım. Mal kıtlığı var, belli mi olur.

Bütün bunlar İppolit Matveyeviç'i fevkalade sinirlendirmişti.

— Hazır, –dedi Ostap alçak sesle.

Kaplamaları kaldırdı ve her iki eliyle yayların arasını karıştırmaya başladı. Alında damarlı bir v harfi belirmişti.

— Ee? –diye tekrar tekrar soruyordu İppolit Matveyeviç her seferinde farklı bir tonda.– Ee? Ee?

— E de e, –diye yanıtlıyordu Ostap sinirle,– şans bire karşı on bir. Ve bu şans...

Sandalyenin içini iyice kurcalayıp işini bitirdi:

— ... ve bu şans şimdilik bizden yana değil.

---

* Meşhur bir romans. (ç.n.)

** Rusya'nın güneyinde bir kasaba, taşra sembolü. (ç.n.)

Dimdik doğrulup dizlerini çırpmaya girişti. İppolit Matveyeviç sandalyeye atıldı.

Pırlantalar yoktu. İppolit Matveyeviç'in kolları iki yana sarktı. Ama Ostap eskisi gibi zindeydi.

— Şimdi şansımız arttı.

Odanın içinde biraz yürüdü.

— Dert değil! Bu sandalye dula bizden daha pahalıya patladı.

Ostap yan cebinden boncuklarla süslü altın broş, içi boş altın bilezik, yarım düzine altın kaplama kaşık ve çay süzgeci çıkardı.

İppolit Matveyeviç acısından alelade bir hırsızlığa ortak olduğunu anlayamadı bile.

— Kepazelik tabii, –diye belirtti Ostap,– ama kabul edin, sevdiğim kadını yanıma ondan hatıra almadan terk edemezdim. Fakat vakit kaybetmeye gerek yok. Bu sadece işin başı. Sonuysa Moskova'da. Mobilya müzesi dula benzemez; daha zor olacak!

Ortaklar sandalyenin kalıntılarını yatağın altına tıkıştırdı ve paraları saydıktan sonra (çocuklar için yapılan bağışla birlikte beş yüz otuz beş rubleydi) Moskova trenine binmek için istasyona doğru yola çıktılar.

Bütün şehri arabayla geçmeleri gerekti.

Kooperatif Sokağı'ndaki kaldırımın üzerinde ürkek bir antilop gibi koşan Polesov'u gördüler. Pereleşinski Ara Sokağı'ndaki 5 numaralı binanın kapıcısı arkasından kovalıyordu. Köşeyi döndükleri sırada imtiyaz sahipleri kapıcının Viktor Mihayloviç'e yetiştiğini ve onu pataklamaya giriştiğini fark edecek zamanı buldular. Polesov "İmdat!" ve "Hödük!" diye bağırıyordu.

İstasyonun hemen yanında, Gusişe'de, bir cenaze alayının geçişini beklemeleri gerekti. Açık bir kamyon kasasında sarsıla sarsıla bir tabut ilerliyor, arkasından da gücü tamamen tükenmiş Varfolomeyiç takip ediyordu. Entrikacı büyü-

kanne tam da Varfolomeyiç'in sigorta primlerini yatırmayı kestiği yıl ölmüştü.

Ostap'ın sevdiği kadınla karşılaşmaktan çekindikleri için trenin kalkış saatine kadar helada oturdular.

Tren iki arkadaşı şamatalı merkeze götürüyordu. Arkadaşlar yüzlerini pencereye dayadı.

Vagonlar Gusişe'nin üzerinden geçiyordu hızla.

Ostap birden kükredi ve Vorobyaninov'un pazısına yapıştı.

— Bakın, bakın! –diye bağırdı.– Çabuk! Alchen denen orrrospu çocuğu!..

İppolit Matveyeviç aşağıya baktı. Toprak yükseltinin altında bıyıklı, irikıyım bir delikanlı, tablaya yüklediği pas rengi harmonyumu ve beş adet pencere çerçevesini götürüyordu. Fare rengi tolstofka giyen utangaç görünümlü bir yurttaş da tablayı itiyordu.

Güneş bulutun arasından kendini gösterdi. Kilise haçları ışıldadı.

Ostap kahkahalar atarak pencereden sarkıp gürledi:

— Paşka! Bitpazarına mı gidiyorsun?

Pâşa Emilyeviç başını kaldırdı, ama yalnızca son vagonun tamponunu görebildi ve tabana kuvvet diyerek adımlarını hızlandırdı.

— Gördünüz mü? –diye sordu Ostap neşeyle.– Harika! Bakın insanlar nasıl çalışıyor!

Ostap hüzünlenen Vorobyaninov'un sırtına vurdu.

— Sorun değil, babalık! Kederlenmeyin! Oturum devam ediyor. Yarın akşam Moskova'dayız!

İKİNCİ KISIM

Moskova'da

XVI. Bölüm

Sandalye Okyanusunun Ortasında

İstatistik her şeyi bilir.

SSCB'deki ekilebilir arazi miktarı kara toprak, kumlu killi toprak ve lös ayrımıyla birlikte tastamam kayıtlıdır. Her iki cinsten bütün vatandaşlar, İppolit Matveyeviç Vorobyaninov'un da çok iyi bildiği, titizlikle tutulan o kalın defterlere, yani nüfus kayıt defterlerine işlidir. Cumhuriyetin ortalama bir vatandaşının yılda hangi besinden ne kadar yediği bellidir. Bu ortalama vatandaşın ortalama ne kadar votka içtiği, yanında da yaklaşık ne kadar meze tükettiği bellidir. Ülkede kaç tane avcı, balerin, torna tezgâhı, her cinsten köpek, bisiklet, anıt, genç kız, deniz feneri ve dikiş makinesi olduğu bellidir.

İstatistik tablolarından ihtiras, tutku ve fikir dolu ne çok hayat bakıyor bize!

Kim bu göğsünde peçeteyle masada oturan ve üstünde dumanı tüten yemeğin iştahla icabına bakan pembe yanaklı birey? Çevresinde bir minyatür sığır sürüsü yatıyor. Yağlı domuzlar tablonun köşesine doğru kümelenmiş. Özel istatistik havuzunda sayısız mersin balığı, tatlısu gelinciği ve sazan oynaşıyor. Bireyin omuzlarında, kollarında ve kafasında tavuklar oturuyor. Tüy bulutların içinde evcil kazlar, ördek-

ler ve hindiler uçuyor. Masanın altına iki tavşan saklanmış. Ufukta ekmek piramitleri ve Babil kuleleri yükseliyor. Reçelden bir hisar süt nehriyle yıkanıyor. Pizza Kulesi büyüklüğünde bir salatalık ufukta dikiliyor. Tuz ve biber tabyaların ardında şaraplar, votkalar ve likörler uygun adım yürüyor. Zavallı bir yığın halinde gerilerden alkolsüz içeceklerin artçı birliği sürünüyor: istihkâmcı narzanlar, limonatalar, tel örgülü sifonlar...*

Ama kim bu pembe yanaklı birey, bu obur, bu sermest, bu haz düşkünü? Dipsodlar kralı Gargantua mı? Sirk pehlivanı Foss mu? Efsanevi asker Yaşka Kılığı Başka mı? Lucullus mu?**

Hayır, Lucullus değil. İvan İvanoviç Sidorov bu, ya da Sidor Sidoroviç İvanov;*** tabloda resmedilen bütün yemekleri hayatı boyunca ortalama miktarda yiyen ortalama vatandaş. Normal kalori ve vitamin tüketicisi, sessiz, kırk yaşında, bekâr, devlet tuhafiye ve trikotaj mağazası çalışanı bu.

İstatistikten kimse saklanamaz. İstatistik diş hekimi, şarküteri, şırınga, temizlik işçisi, film yönetmeni, fahişe, saman çatı, dul, arabacı ve çan sayısı hakkında kesin bilgi sahibi olmakla kalmaz, ülkede kaç tane istatistikçi olduğunu da bilir.

Ama bir şeyi bilmez.

SSCB'de kaç sandalye olduğunu.

Sandalye sayısı çoktur. Son istatistiki sayım, Birliğe dahil cumhuriyetlerin nüfusunu yüz kırk üç milyon olarak belirledi. Sandalye yerine oturakları, fırın sekilerini ve izbe kenar-

---

* Narzan: Meşhur bir maden suyu. Sifon: İçinde gazlı içecek saklanan tel örgüyle sarılmış basınçlı şişe. (ç.n.)

** Gargantua: François Rabelais'nin ünlü hicvi Gargantua ve Pantagruel'in obur dev kahramanı. Foss: Ünlü sirk pehlivanı Emil Foss. Oburluğuyla devrim öncesi Rusya'da fıkralara konu olmuştur. Yaşka Krasnaya Rubaşka: Rus masal kahramanı. Lucullus: Verdiği ziyafetlerle meşhur Roma generali. (ç.n.)

*** Rus fıkralarında "adamın biri" ifadesinin yerini tutan yaygın isimler. (ç.n.)

larını,* doğudaysa eski püskü halıları ve palasları tercih eden doksan milyon köylü kenara bırakıldığında bile geriye, ev yaşamlarında sandalyelerin öncelikli ihtiyaç olduğu elli milyon insan kalır. Olası hesap hatalarını ve birliğin bazı vatandaşlarının iki sandalye arasında oturma alışkanlığını** da dikkate aldığımızda, genel rakamı en iyi ihtimalle yarıya düşürürüz ve ülkedeki sandalye sayısının en az yirmi altı buçuk milyon olması gerektiğini buluruz. Kesinlik adına altı buçuk milyondan da vazgeçelim. Geriye kalan yirmi milyon, minimum sayı olacaktır.

Romanın kahramanları cevizden, meşeden, dişbudaktan, pelesenkten, maundan ve Karelya huşundan yapılmış sandalyeler okyanusunun ortasında, ladin ve çam sandalyelerin arasında İngiliz basması döşeli, karnında Madam Petuhova'nın hazinesini saklayan Gambs imalatı kıvrık bacaklı ceviz sandalyeyi bulmak zorunda.

İmtiyaz sahipleri üst kuşetlerde uyumaya devam ederken tren dikkatle Oka'yı geçti ve hızını arttırıp Moskova'ya yaklaşmaya başladı.

---

* Tüıkçede "harap ev" anlamına gelen "izbe" kelimesi Rusçada kütükten yapılma otantik köy evlerini ifade eder. Bu evlerin içinde kışın üzerinde uyunabilen ya da oturulabilen bir fırın bulunur. Evlerin dış cepheleri de üzerine divan gibi oturulabilen kenarlıklarla çevrilidir. (ç.n.)

** Rusçada "tutarsız ve ikiyüzlü davranmak" anlamındaki "iki sandalye arasında oturmak" deyimine gönderme. (ç.n)

XVII. Bölüm

Keşiş Berthold Schwarz Öğrenci Yurdu

Parlaklıktan yoksun Moskova göğünün kenarlarını alçıdan yapılmış gibi duran bulutlar dolanıyordu.

Tramvaylar dönemeçlerde öyle doğal gıcırdıyordu ki, gıcırtı adeta vagondan değil, sovyet memurlarının sıkıştırıp "Sigara içmek ve tükürmek yasaktır" levhasına dümdüz yasladığı kondüktörün kendinden çıkıyordu. Sigara içmek ve tükürmek yasaktı ama kondüktörü karnından iteklemek, kulağına üflemek ve ona durduk yere sataşmak belli ki yasak değildi. Ve herkes bu fırsatı kaçırmamak için birbiriyle yarışıyordu. Günün en kritik saatiydi. Bu dünyadan olan ve olmayan varlıklar işe gitmek için acele ediyordu.

İlk mayıs tozunun örttüğü küçük bir kuş çetesi ağaçlarda patırtı ediyordu.

Halklar Evi'nin önünde tramvaylar yurttaşları indiriyor ve rahatlayarak süratle uzaklaşıyordu.

Üç taraftan Halklar Evi'ne çalışanlar yanaşıyor ve üç ayrı blok girişinde kayboluyorlardı. Bina binlerce penceresi kesilip çıkarılmış beş katlı büyük beyaz bir kare şeklindeydi. Katlarda ve koridorlarda sekreterlerin, daktiloların, büro şeflerinin, ellerinde paketlerle dağıtımcıların, muhabirlerin,

kurye kadınların ve şairlerin ayak sesleri yankılanıyordu. Çalışanlardan oluşan tüm bu kalabalık, yapılmak mecburiyetindeki sıradan işleri tamamlamak üzere aheste aheste işe koyuluyordu, ama şairler hariç, onlar komiserlik ve kurum dergilerinin yazıişlerini gezip şiir dağıtmakla meşguldü.

Halklar Evi kurum ve çalışan bakımından zengindi. İçindeki kurumların sayısı bir uyezd şehrindeki bina sayısından fazlaydı. İkinci kattaki koridorun bir verstlik kısmını büyük günlük gazete *Torna Tezgâhı*'nın yazı işleri ve muhasebesi işgal ediyordu.

Yazı işlerinin pencereleri, saçını kısacık kestirmiş, açık mavi şort ve yumuşak ayakkabılar giyen bir idmancının spor sahasının çevresini turlayarak koşu antremanı yaptığı iç avluya bakıyordu. Ağaçların arasında idmancının henüz yanmamış bacakları görünüp kayboluyordu.

Yazı işlerinin odalarında çalışanlar arasında kısa süreli kapışmalar cereyan etmekteydi. İzne çıkış sırasını belirlemeye çalışıyorlardı. İstisnasız bütün çalışanlar "Kadife sezon"* haykırışları eşliğinde sadece ve sadece ağustosta izne çıkmak istediklerini söylüyordu.

Sendika şube başkanının eleştiriler karşısında bitkin düştüğü bir sırada Muhabir Persitski *Merinos Anonim Ortaklığı*'nın başarılarını öğrenmeye çalıştığı telefondan esefle ayrılıp ilan etti:

— Ben ağustosta gitmem. Hazirana yazın. Ağustosta sıtma olur.

— Harika, –dedi şube başkanı.

Fakat bunun üzerine bütün diğer çalışanlar da sempatilerini hazirana kaydırdılar.

Şube başkanı sinirle listeyi bırakıp dışarı çıktı.

Halklar Evi'ne atlı arabayla moda yazar Agafon Şahov yanaştı. Duvarda asılı alkol termometresi on sekiz derece

* Tatil söz konusu olduğunda Rusçada yaz sonu, sonbahar başı bu adla anılır. (ç.n.)

sıcaklık gösteriyordu, ama Şahov'un üstünde tüylü kalın palto, beyaz atkı, kırçıl astragan kalpak ve büyük yarım kaloşlar vardı. Agafon Şahov sağlığına çok dikkat ederdi.

Agafon Şahov'un yüzündeki en güzel süs köfte şekilli sakalıydı. Somon eti rengindeki tombul yanakları muhteşemdi. Gözleri neredeyse bilgelikle bakıyordu. Yazarın yaşı kırka yakındı. Yazmaya ve eserlerini yayınlatmaya on beşinde başlamıştı, ama büyük şöhret, kapısını ancak önceki sene çalmıştı. Agafon Şahov *psikolojili* romanlar yazmak suretiyle okurun dikkatine farklı türde problemler sunmaya başladığında olmuştu bu. Problemler okurların, en çok da kadın okurların karşısında, güzel kapaklar arasında özel bir sayfada yer alan "Sovyet gençliğine", "Moskovalı yüksekokul öğrencilerine ithaf ediyorum" ve "Genç kızlara" gibisinden ithaflarla geçit töreni yapmaya başlamıştı. Bu problemler şöyleydi: cinsiyet ve evlilik, evlilik ve aşk, aşk ve cinsiyet, cinsiyet ve kıskançlık, kıskançlık ve aşk, evlilik ve kıskançlık. Bir parça sovyet ideolojisi serpiştirilen romanlar büyük satış rakamları yakalamıştı. O zamandan beri Şahov sık sık öğrencilerin kendisini sevdiğini söylemeyi âdet edinmişti. Fakat mütemadiyen evlilik ve kıskançlıkla beslenmenin zor bir iş olduğu anlaşıldı. Eleştirmenler homurdanmaya ve yazarın dikkatini sınırlı konuda yazdığına çekmeye başladı. Şahov korktu. Ve gazetelere gömüldü. Korku içinde genel giderlerdeki azalmayı ele alan bir roman yazmaya koyuldu ve hatta üç günde seksen sayfa yazdı. Ama mesul müdürün kendini üç hanımefendiyle içinde bulduğu romantik tatsızlığa genel giderlerdeki azalmaya dair tek kelime dahi ekleyememişti. Bırakmak zorunda kaldı. Ne var ki, yazdığı seksen sayfaya acıyordu ve Şahov süratle zimmetine para geçirme sorununa geçiş yaptı. Mesul müdür veznedara dönüştü, hanımefendilerse olduğu gibi kaldı. Şahov veznedarın karakteri üzerinde bir süre ter döktü ve onu Roma imparatoru Neron'un ihtiraslarıyla donattı.

Roman iki haftada yazılmıştı, bir buçuk ay sonra da gün ışığına çıktı.

Halklar Evi'nin önünde atlı arabadan inen Şahov cebindeki yepyeni kitabı sevgiyle yokladı ve blok girişinden içeri yöneldi. Yazar yol boyunca aşınıp aşınmadıklarını görmek için kaloşlarının topuk kısmını kontrol edip durdu. Asansör kafesine yanaşıp beklemeye başladı. Sadece ikinci kata çıkacaktı, ama sağlığını muhafaza ediyordu, üstelik Halklar Evi'nde asansör ücretsizdi.

Şahov eserlerine sık sık yer veren *Torna Tezgâhı* gazetesinin yazı işleri destek hizmetleri bölümüne girdi ve kimseyle selamlaşmadan sordu:

— Bugün ödeme yapılıyor mu? Harika. *Aziz beyefendi* paraları zimmetine geçirmedi mi hâlâ?

Aziz beyefendi Veznedar Asokin'in yazı işleri ve muhasebedeki lakabıydı. Şahov kahramanını ondan esinlenerek yazmıştı, veznedarın kendi de dahil bütün yazı işleri bunu biliyordu.

Çalışanlar olumsuz anlamda başlarını salladılar. Şahov yazdığı hikâyenin parasını almak için vezneye yürüdü.

— Merhaba, *aziz beyefendi*, –dedi yazar,– duyduğuma göre bugün para veriyormuşsun.

— Veriyorum, Agafon Vasilyeviç.

Veznedar gişeden ödeme formuyla kopya kalemini uzattı.

— Duyduğuma göre yeni bir eser yazmışsınız, doğru mu? Bizim çocuklar anlatıyordu.

— Yazdım.

— Beni anlattığınızı söylüyorlar.

— Eserin kahramanı sensin.

Veznedar sevindi.

— Madem anlattınız, verin de okuyayım bari.

Şahov taze basılmış kitabı çıkardı ve ödeme formunu imzaladığı kalemle başlık sayfasına "Yoldaş Asokin'e dostlukla. Agafon Şahov" yazıp imzaladı.

— Al, oku bakalım. Tirajı on bin. Tüm Rusya öğrenecek seni.

Veznedar kitabı hürmetle kabul etti ve çelik kasanın içine, onluk destelerinin üstüne koydu.

*

İppolit Matveyeviç ve Ostap oturaklı vagonun açık penceresinin önünde üst üste binmiş vaziyette dikkatle toprak yükseltiden aheste aheste inen ineklere, kuru çam yapraklarına ve tahta kaplı küçük daça istasyonlarına bakıyordu.

Bütün yol fıkraları çoktan anlatılıp tüketilmişti. Salıdan kalma *Stargorodskaya Pravda* gazetesi ilanlara varana dek okunmuş ve yağ lekeleriyle kaplanmıştı. Bütün piliçler, yumurtalar ve zeytinler yenmişti.

Yolun en yorucu kısmı kalmıştı geriye: Moskova'dan önceki son bir saat.

Seyrek ormancıkların ve koruların içinden toprak yükseltiye doğru neşeli mi neşeli küçük daçalar fırlıyordu. Aralarında verandaların camları ve taze boyanmış demir çatılarıyla ışıl ışıl parlayan ahşap saraylar da vardı. Daçacılar için hakiki tuzak niteliğindeki mini minnacık kare pencereli, basit kütük evler de.

Birden karşılarına Udelnaya çıktı, sonra Malahovka, Kraskovo yitip gitti bir yerlere doğru.

— Bakın, Vorobyaninov! –diye bağırdı Ostap.– Görüyor musunuz şu iki katlı daçayı. SağlıkSıhhaSen sanatoryumunun daçası.

— Görüyorum. Güzel daça.

— Geçen sezon burada kalmıştım.

— Yoksa sıhhiyeci misiniz? –diye sordu Vorobyaninov dalgınlıkla.

— Böyle bir daçada kalmak için sıhhiyeci olmak şart değil.

İppolit Matveyeviç bu tuhaf açıklamayı yeterli buldu. Heyecan içindeydi.

Yolcular uzman edasıyla ufku süzüp Kalka Nehri Muharebesi'nden* akıllarında kalanları çarpıtarak birbirlerine Moskova'nın dününü ve bugününü anlatırken, İppolit Matveyeviç mobilya müzesini zihninde canlandırmak için inatçı bir çaba sergiliyordu. Müze zihninde, duvarlarında sandalyelerin asker gibi dizildiği verstlerce uzunlukta bir koridor biçiminde canlanıyordu. Vorobyaninov kendisini bunların arasında hızlı adımlarla yürürken görüyordu.

— Bakalım mobilya müzesinde işler nasıl gidecek. Hallolur mu acaba? –diyordu endişeyle.

— Mümessil, sizin elektrik tedavisi görme vaktiniz gelmiş. Başımıza vakitsiz bir isteri nöbeti çıkarmayın. Endişelenmeden duramıyorsanız, sessizce endişelenmeye bakın.

Tren makasları geçerken zıplıyor, treni gören semaforlar ağızlarını ayırıyordu. Yollar sıklaşmaya başladı. Muazzam bir demiryolu merkezinin yaklaştığı hissedilmekteydi. Otlar kayboldu, yerlerini cüruf aldı. Manevra lokomotifleri ıslık çalıyor, makasçılar sinyal veriyordu. Ansızın gürültü arttı. Tren boş katarlardan meydana gelen bir koridora daldı ve turnike misali trink trink ederek vagonları saymaya başladı.

— Beyaz izotermik, Taşkent hattı, acil dönüş, et ve balık taşımaya uygun, çengellerle donatılmış.

— Koyu meşe, kaplama döşeme, yumuşak süspansiyon, direkt bağlantı yataklı vagon.

— Ryazan-Ural hattından on iki yük vagonu. Her yeri tebeşirle yazılmış.

— Petrol tankerleri. Bakü'ye acil dönüş.

— Bütün ülkelerin işçileri, birleşin. Moskova-Kazan hattı DemiryolSenYolKom'un kulüp vagonu.

---

* 1223 yılında Rus-Kuman ordusuyla Moğollar arasında bugünkü Ukrayna sınırları içerisinde yer alan Kalka nehri üzerinde yaşanan ve Rusların ağır yenilgisiyle sonuçlanan savaş. Rus okul müfredatında öğretilen savaşın Moskova'nın tarihiyle doğrudan ilgisi yoktur. (ç.n.)

— Bir, iki, üç... sekiz... on... Kereste yüklü platform vagonlar.

Ve ansızın bir kenarda unutulmuş, üzerinde "Denikin cephesi" yazısıyla külüstür bir karışık vagon.*

Yollar ikiye ayrılıyordu.

Tren koridordan fırlayıp çıktı. Güneş ışıkları vurdu. Yerden hemen bir iki karış yukarıda küçük baltaları andıran makas fenerleri koşturmaya başladı. Her yeri bir duman sardı. Lokomotif oflaya puflaya iki yana kar beyazı favoriler bıraktı. Dönemeçte bağırış çağırışlar yükseldi. Depo işçileri lokomotifi tavlasına çekmeye koyuldu.

Sert fren yüzünden trenin eklemleri çıtırdadı. Her şey gıcırdamaya başlayınca İppolit Matveyeviç bir an için diş ağrısı âlemine düştüğünü sandı. Tren asfalt perona rampa etti.

Burası Moskova'ydı. Burası Ryazan Garı'ydı: Moskova'nın bütün garları içinde en tazesi ve en yenisi.

Moskova'daki diğer sekiz garın hiçbirinde Ryazan'daki kadar geniş ve yüksek mekânlar yoktur. Psüdo Rus çatı süsleri ve arma tavuklarıyla birlikte bütün Yaroslavl Garı,** Ryazan Garı'nın büyük büfe-restoranına kolaylıkla sığabilir.

Moskova garları şehrin kapılarıdır. Her gün otuz bin yolcuyu içeri alır ve dışarı bırakırlar. Aleksandrov Garı'ndan Moskova'ya kauçuk tabanlı ayakkabı ve golf kıyafetiyle (şalvar, üstüne de kalın yün çoraplar) yabancılar giriş yapar. Havalandırma delikleriyle kahverengi koyun yünü şapka giyen Kafkasyalı ve uzun boylu, kenevir sakallı Volgalı şehre Kursk Garı'ndan gelir. Ekim Garı'ndan muhteşem domuz

---

* Karışık vagon: Devrim öncesi Rusya'da kullanılan karışık mevkili vagon. Denikin cephesi: İç savaş sırasında Beyaz Ordu komutanı Anton Denikin'in adıyla anılan cephe. (ç.n.)

** Garın yüksek girişinin çatısında geleneksel tarzda inşa edilen ve Çarlığın sembolü çift başlı kartalla süslenen demir konstrüksiyon kastediliyor. Devrimden sonra kartallar kaldırılmış, yerine orak-çekiç ve Rusça SSCB harfleri konmuştur. (ç.n.)

derisi evrak çantasıyla yarı sorumlu memur fırlar. *Ayarlama*, *bağlama* ve *halletme* işleri için Leningrad'dan gelmiştir. Kiev'le Odessa'nın temsilcileri başkente Bryansk Garı'ndan intikal eder. Kievliler daha Tihon Manastırı istasyonunda küçümseyerek tebessüm etmeye başlarlar. Fevkalade iyi bilirler ki dünyadaki en güzel sokak Kreşatik'tir. Odessalılar sepetlerini ve tütsülenmiş uskumruyla dolu yassı kutularını peşlerinden sürükler. Dünyadaki en güzel sokağın hangisi olduğunu onlar da bilir. Ama elbette Kreşatik değil, Lasalle, yani eski Deribas Sokağı'dır* bu. Saratov'dan, Atkarsk'tan, Tambov'dan, Rtişev'den ve Kozlov'dan gelenler Moskova'ya Pavelets Garı'ndan girer. En önemsiz sayıda insanın Moskova'ya giriş yaptığı gar Savyolovo'dur. Bu insanlar Taldom'dan gelen ayakkabıcılar, Dmitrov şehrinin sakinleri, Yahroma Manifaktürü'nden işçiler ya da yaz kış Hlebnikovo istasyonunda yaşayan hüzünlü sayfiyecilerdir. Buradan Moskova'ya gitmek uzun sürmez. Hat üzerindeki en uzun mesafe yüz otuz versttir. Yaroslavl Garı'ndan başkente giriş yapanlar Vladivostok, Habarovsk, Çita gibi uzak ve büyük şehirlerden gelenlerdir.

Fakat en egzotik yolcular Ryazan Garı'ndadır. Bunlar cumhuriyetlerinin üstünde dört mevsim güneşin parladığı, beyaz tülbent sarıklar ve renkli kaftanlar giyen Özbekler, kızıl sakallı Tacikler, Türkmenler, Hiveliler ve Buharalılardır.

İmtiyaz sahipleri, kalabalığı zar zor yarıp dışarı çıktılar ve kendilerini Kalançovskaya Meydanı'nda buldular. Sağ taraflarında Yaroslavl Garı'nın arma tavukları yükseliyordu. Tam karşılarında iki renkte yağlı boyayla boyanmış Ekim Garı parlıyordu mat yansımalarla. Garın saati onu beş ge-

* Tihon Manastırı: Moskova'ya 150 kilometre mesafededir. Kreşatik: Kiev'in ana sokağı. Deribas: Odessa'nın tam kalbinde yer alan yaya sokağı. Şehrin İspanyol asıllı kurucusu Jose de Ribas'ın adını taşıyan sokak, Sovyet döneminde sosyalist düşünür Ferdinand Lasalle'in adını almıştır. (ç.n.)

çeyi gösteriyordu. Yaroslavl Garı'nın saati tam ondu. Seyyahlar Ryazan Garı'nın burç işaretleriyle süslü lacivert kadranına baktıklarındaysa saatin ona beş kalayı gösterdiğini fark ettiler.

— Buluşmalar için çok uygun! –dedi Ostap.– Her zaman on dakika avansın var.

— Şimdi nereye gidiyoruz? Otele mi? –diye sordu Vorobyaninov garın revak basamaklarından inip ürkek bakışlarla etrafı süzerek.

— Burada otellerde, –diye açıkladı Ostap,– sadece harcırahla gelen yurttaşlar kalır, bizse, kıymetli yoldaş, özel müteşebbisiz. Genel giderleri sevmeyiz.

Ostap bir atlı arabaya yanaştı, konuşmadan oturdu ve geniş bir jestle İppolit Matveyeviç'i davet etti.

— Sivtsev Vrajek'e! –dedi.– Seksen kapik.

Arabacı sersemledi. İçinde sık sık yulaf fiyatlarının yanı sıra paraların saklandığı dairenin anahtarının geçtiği sıkıcı bir tartışma başladı.

Arabacı dudaklarıyla öpücük sesi çıkardı. Bir köprünün altından geçtiler ve seyyahların önünde başkentin ihtişamlı panoraması açıldı.

BilimSanatGen'in gayretiyle restore edilen* Krasnıye Vorota takının etrafına ellerinde iki metrelik fırçalarla üstü başı badanayla kirlenen boyacılar, testereli marangozlar, sıvacılar ve taş ustaları yerleşmişti. Sadovaya-Spasskaya köşesini sımsıkı sarmıştı bunlar.

— Erzak sarayı,** –diye belirtti İppolit Matveyeviç

---

* Aydınlanma Halk Komiserliği'ne bağlı Bilim ve Sanat Kurumları Genel Müdürlüğü. Söz konusu tak trafiği engellediği gerekçesiyle yıkılmak istenmiş, ancak toplumdan ve bakanlık çalışanlarından gelen tepkiler üzerine yıkım kararı geri alınmıştır. (ç.n.)

** On sekizinci yüzyılda Rus imparatorlarının saraylarına tedarik edilen erzağın muhafaza edilmesi amacıyla inşa edilen yapı. On dokuzuncu yüzyılda Asiller Enstitüsü'ne devredilmiş, devrimden sonra Ulaştırma Halk Komiserliği'nin binası olarak hizmet vermeye başlamıştır. (ç.n.)

Novaya Basmannaya Sokağı üzerindeki yeşilli beyazlı uzun binaya bakıp.

— Bu sarayda da çalıştım, –dedi Ostap,– laf aramızda, saray değil, UlaşHalkKom. Buradaki memurlar benim icat edip yaydığım emaye göğüs nişanlarını herhalde hâlâ taşıyordur. Ve işte Myasnitskaya, yani Kasaplar Sokağı. Muhteşem bir yer. Burada insan açlıktan geberebilir. Aperatif olarak rulman, ana yemekte de değirmen taşı almaz mısınız? Zira burada başka bir şey satılmaz.

— Eskiden de böyledi. İyi hatırlıyorum. Myasnitskaya'dan Stargorod'daki evim için paratoner sipariş etmiştim.

Lubyanka Meydanı'nı geçtikleri sırada İppolit Matveyeviç huzursuz oldu.*

— Fakat nereye gidiyoruz? –diye sordu İppolit Matveyeviç.

— İyi insanların yanına, –diye yanıt verdi Ostap,– Moskova'da onlardan çok var. Ve hepsi de tanıdığımdır.

— Onlarda kalacağız öyleyse?

— Bu bir öğrenci yurdu. Birinde olmazsa, diğerinde her zaman yer bulunur.

Büyük Tiyatro'nun** karşısındaki meydanda yazın geldiğini ve temiz hava almak isteyenlerin derhal şehirden en az iki bin verst uzaklaşmaları gerektiğini anons eden küçük bir palmiye dimdik sivrilmişti bile.

Akademik tiyatrolarda kış tüm hırçınlığıyla sürüyordu. Kış sezonu zirvedeydi. Afişler *Üç Portakal İçin Aşk* operasının ilk gösterimini, Ünlü tenor Dmitri Smirnov'un yurtdışına gitmeden önceki son konserini ve Birinci Devlet Sirki'ndeki dünyaca ünlü kaptanı ve altmış timsahını haber veriyordu.

---

* Lubyanka Meydanı Çeka, NKVD, KGB ve FSB gibi devlet güvenlik örgütlerinin merkezine ev sahipliği yapmasıyla meşhurdur. (ç.n.)

** Bolşoy Opera ve Balesi. (ç.n.)

Ohotnıy Ryad'da kargaşa hâkimdi. Başlarının üstünde tablalarla kaçak işportacılar çil yavrusu gibi sağa sola kaçışıyordu. Peşlerinden tembel bir tırısla milis memuru gelmekteydi. Sokak çocukları bir asfalt teknesinin etrafına oturmuş kaynayan reçinenin kokusunu keyifle içlerine çekiyordu.

Tverskaya'nın köşesinde hem mekanik hem de beygir gücüyle hareket eden ekipajların koşuşturması bilhassa hararetliydi. Temizlik işçileri Krakov sucuğu gibi ince hortumlarla kaldırımları ve taş döşeli yolları suluyordu. Mohovaya tarafından içinde *Bizim Marka* sigaraların bulunduğu kontrplak sandıklarla yüklenmiş bir yük arabası çıktı.

— Beyefendi! –diye bağırdı arabanın sürücüsü.– Atı bir ıslayıver!

Temizlik işçisi nazikçe kabul etti ve suyu kızıl bityuga çevirdi. Bityug ön ayaklarını sımsıkı basıp kendini yıkamalarına izin verdi. Kızıldan siyaha döndü ve bir at heykeline benzedi. Atlı ve mekanik ekipaj trafiği durmuştu. Yıkanan bityug en olmadık yerde dikiliyordu. Bütün Tverskaya, Ohotnıy Ryad, Mohovaya ve hatta Tiyatro Meydanı'ndaki arabalar vites değiştiriyor, kâh durup kâh ilerliyorlardı. Olay yeri her taraftan otobüs kuyruklarıyla çevrilmişti. Şoförler sıcak benzin ve öfke soluyordu. Kabinlerin kelebek camları açılıyor ve içeriden bağrışlar yükseliyordu:

— Ne duruyorsun?

— Bırak yıkansın at! –diye hırlıyordu arabacı.

— Yürüsene be, karga kılıklı!

Öyle büyük bir tıkanıklık meydana gelmişti ki, Lubyanka Meydanı'nda dahi trafik durmuştu. Temizlik işçisi çoktan atı sulamayı bırakmış ve ferahlayan bityug kuruyup yeniden tozla kaplanacak vakti bulmuştu, ama tıkanıklık durmadan büyüyordu. Arabacı bir türlü çorbaya dönen trafikten çıkıp

kurtulamıyor, bityug da hâlâ sokağın ortasında enlemesine dikilmeye devam ediyordu.

İmtiyaz sahipleri kendilerini hercümercin ortasında buldular. Ostap yangına yetişmeye çalışan zaptiye şefi gibi bineğin içinde dikilmiş alaycı yorumlar yapıyor ve sabırsız sabırsız ayak değiştiriyordu.

Yarım saat sonra trafik düzene girdi ve seyyahlar Arbat Meydanı'na çıktı, Preçistenskiy Bulvarı'nı geçtiler, sonra sağa dönüp Sivtsev Vrajek'te durdular.

— Ne var bu binada? –diye sordu İppolit Matveyeviç.

Ostap asma katlı küçük pembe binaya baktı ve cevap verdi:

— Keşiş Berthold Schwarz Kimya Öğrencileri Yurdu.

— Gerçekten keşişin adını mı taşıyor?

— Şaka yaptım, şaka. Semaşko'nun* adını taşıyor.

Moskova'daki her öğrenci yurdunun başına geldiği gibi kimya öğrencileri yurdu da çoktan kimyaya epey uzak mesafedeki insanlarca mesken tutulmuştu. Öğrenciler sağa sola dağılmıştı. Bir kısmı okulu bitirip görev yerlerine atanmıştı, bir kısmıysa devamsızlık nedeniyle atılmıştı. Tam da bu ikinci kısım yıldan yıla büyüyerek küçük pembe binanın içinde konut yoldaşlığıyla feodal yerleşim yeri arası bir yapı meydana getirmişti. Yeni öğrenci safları gayretle yurda sızmaya çalışıyordu. Olağanüstü bir yaratıcılık sergileyen eski kimyacılarsa bütün saldırıları püskürtmeyi başarıyordu. Küçük bina kendi haline bırakıldı. Yabanileşmiş sayıldı ve MoGayrİd'in** bütün planlarından kayboldu. Sanki hiç var olmamış gibi. Fakat vardı ve içinde insanlar yaşıyordu.

---

* Berthold Schwarz: XIV'ncü yüzyılda yaşamış Alman keşiş ve simyacı. Avrupa'da barutu yeniden keşfeden kişi olduğu iddia edilir. Nikolay Semaşko (1874-1949): Ünlü hekim ve Sovyetler Birliği'nin ilk sağlık halk komiseri. (ç.n.)

** Moskova Gayrımenkul İdaresi. (ç.n.)

İmtiyaz sahipleri merdivenden ikinci kata çıkıp kapkaranlık bir koridora saptı.

— Temiz hava ve aydınlık, –dedi Ostap.

Ansızın karanlıkta İppolit Matveyeviç'in dirseğinin tam dibinde biri sesli sesli solumaya başladı.

— Korkmayın, –diye belirtti Ostap,– koridorda değil. Duvarın arkasında. Fizikten de bilindiği üzere sesi en iyi kontrplak iletir. Dikkat edin! Arkamdan yürümeye çalışın! Burada bir yerde çelik kasa olması lazım.

Göğsünü sivri bir demir köşeye çarpan Vorobyaninov'un hemen o anda kopardığı feryat kasanın gerçekten de orada bir yerde olduğunu gösterdi.

— Acıdı mı yoksa? –diye sordu Ostap.– Bu ne ki. Sadece fiziksel acı. Halbuki ne ahlaki ıstıraplar çekildi burada, hatırlaması bile korkunç. İşte hemen şurada bir iskelet dururdu, öğrenci İvanopulo'ya aitti. Suharevka'dan* almıştı ama odada tutmaya korkuyordu. Yani ziyaretçiler önce kasaya çarpar, sonra da üzerlerine iskelet düşerdi. Hamileler durumdan hiç memnun değildi.

Ortaklar helezon biçiminde yükselen merdivenden asma kata çıktılar. Asma katın büyük odası kontrplak paravanlarla her biri iki arşın genişliğinde uzun dilimlere bölünmüştü. Odalar kalem kutusuna benziyordu ama tek bir farkla: Burada kurşun ve tükenmez kalemlerin haricinde insanlar ve gazocakları vardı.

— Kolya, evde misin? –diye sordu ortadaki kapının önünde duran Ostap alçak sesle.

Cevaben beş kalem kutusunda da hareketlilik ve gürültü başladı.

— Evdeyim, –diye yanıt verildi kapının ardından.

— Şu aptala sabahın köründe misafir gelmiş yine! –diye fısıldadı en kenardaki kalem kutusundan bir kadın sesi.

---

* Suharev Pazarı. Moskova'nın eşya alım satımıyla ünlü pazar yeri. (ç.n.)

— Bir uyutmadınız adamı! –diye homurdandı 2 numaralı kutu. Üçüncü kutuda birileri sevinçle tısladı:

— Kolka'nın yanına milis gelmiş. Dünkü cam için.

Beşinci kutudakiler susuyordu. Burada gazocağı kişniyor ve birileri öpüşüyordu.

Ostap ayağıyla kapıyı itti. Tüm kontrplak yapı sarsıldı ve imtiyaz sahipleri Kolka'nın kovuğuna sığıştı. Ostap'ın karşısında beliren manzara dış görünüşündeki bütün masumiyete rağmen korkunçtu. Odada mobilya namına sadece dört tuğlanın üstünde duran kırmızı çizgili bir döşek vardı. Ama Ostap'ı kaygılandıran bu değildi. Kolka'nın mobilyasına eskiden beri aşinaydı. Onu şaşırtan, döşeğin üstünde ayaklarını toplamış oturan Kolka'nın kendi de değildi. Fakat yanında öyle bir huri oturuyordu ki, Ostap'ın derhal yüzü asıldı. Böyle kızlar asla insanın iş ortağı olamaz, zira bunun için gözleri fazla mavi ve boyunları fazla temizdir. Bunlar ya sevgilidir ya da daha kötüsü eştir, hem de en sevilen eş. Gerçekten de Kolya huriye küçük adıyla seslenip Liza diyor, ona *sen* diye hitap ediyor ve parmaklarıyla boynuz yapıp güldürmeye çalışıyordu.

İppolit Matveyeviç kastor şapkasını çıkardı. Ostap Kolya'yı koridora çağırdı. İkisi orada uzun uzun fısıldaştı.

— Muhteşem bir sabah, küçük hanım, –dedi İppolit Matveyeviç.

Mavi gözlü küçük hanım güldü ve İppolit Matveyeviç'in tespitiyle tamamen alakasız bir şekilde yan kutuda yaşayanların ne kadar aptal olduğundan söz etmeye başladı.

— Öpüştükleri duyulmasın diye kasten gazocağını açıyorlar. Ama bu resmen aptallık. Her şeyi duyuyoruz. Fakat kendileri gazocağı yüzünden kesinlikle hiçbir şey duymuyor. İster misiniz, şimdi size göstereyim? Dinleyin!

Ve gazocağının bütün gizemlerine vakıf olan Kolya'nın karısı yüksek sesle,

— Zverevler aptaldır! –dedi.

Duvarın ardından gazocağının cehennemi andıran şarkısıyla birlikte öpücük sesleri gelmeye devam etti.

— Gördünüz mü? Hiçbir şeyi duymazlar. Zverevler aptal, ahmak ve psikopattır. Görüyorsunuz ya!..

— Evet, –dedi İppolit Matveyeviç.

— Bizse gazocağı bulundurmuyoruz. Gereksiz çünkü. Yemek yemeye vejetaryen yemekhanesine gidiyoruz, gerçi ben karşıyım vejetaryen yemekhanesine. Ama Kolya'yla evlendiğimizde, birlikte vejetaryen yemekhanesine gitmenin hayalini kuruyordu. Biz de gidiyoruz işte. Ben eti çok severim. Yemekhanedeki köftelerse erişteden. Ama, lütfen, sakın Kolya'ya bir şey söylemeyin...

Bu sırada Kolya'yla Ostap dönmüştü.

— Ne yapalım, madem seninle kalmamız kesinlikle olanaksız, biz de Panteley'e gideriz.

— Doğru, çocuklar! –diye bağırdı Kolya.– İvanopulo'ya gidin. Ne de olsa bizdendir.

— Misafirliğe gelin, –dedi Kolya'nın karısı,– kocamla ikimiz çok memnun oluruz.

— Gene misafirliğe çağırıyorlar! –diye sinirlendi kenar kutuda birileri.– Doyamadılar misafire!

— Sizse aptal, ahmak ve psikopatsınız, sizi ilgilendirmez! –dedi Kolya'nın karısı sesini yükseltmeden.

— Duydun mu, İvan Andreyeviç, –diye heyecanlandı kenar kutudaki,– karına hakaret ediyorlar, sense susuyorsun.

Görünmez yorumcular diğer kalem kutularından da ses verdiler. Atışma büyüdü. Ortaklar aşağıya, İvanopulo'ya indiler.

Öğrenci evde değildi. İppolit Matveyeviç bir kibrit yaktı. Kapıda bir not asılıydı: "Saat 9'dan önce dönmeyeceğim. Panteley."

— Sıkıntı yok, –dedi Ostap,– anahtarın yerini biliyorum.

Kasanın altını yoklayıp anahtarı çıkardı ve kapıyı açtı.

Öğrenci İvanopulo'nun odası Kolya'nınkiyle tıpatıp aynı boyutta, fakat köşedeydi. Bir duvarı taştandı ve öğrenci bununla fevkalade gurur duyuyordu. İppolit Matveyeviç öğrencinin döşeği bile olmadığını üzüntüyle fark etti.

— Dört dörtlük yerleşiriz, –dedi Ostap,– Moskova için fena bir hacim değil. Üçümüz birden zemine uzansak bile yine de biraz yer artıyor. Orospu çocuğu Panteley! Döşeği ne yaptı acaba?

Pencere ara sokağa bakıyordu. Sokakta yürüyen bir milis vardı. Karşıda, gotik kule tarzında inşa edilmiş küçük binaya minyatür bir devletin elçiliği yerleşmişti. Demir parmaklığın ardında tenis oynuyorlardı. Beyaz bir top uçuyor, kısa haykırışlar işitiliyordu.

— Dışarıda. –dedi Ostap,– Oyunun kalitesi pek yüksek değil. Biz dinlenmeye bakalım.

İmtiyaz sahipleri zeminin üstüne gazete serdiler. İppolit Matveyeviç yanında taşıdığı kırlent yastığı çıkardı.

Telgraflar ve tiyatro haberleri üzerine doğru dürüst uzanmaya fırsat bulamamışlardı ki, yan odada pencerenin gürültüyle açıldığı işitildi ve Panteley'in komşusu meydan okuyarak tenisçilere bağırdı:

— Yaşasın Sovyet Cumhuriyeti! Kahrolsun em-per-ya-list yır-tı-cı-lar!

Bu bağırışlar on dakika kadar tekrarladı. Ostap şaşırarak yerden kalktı.

— Kimmiş bu yırtıcı hayvan koleksiyoncusu?

Eşikten başını uzatıp sağa baktı ve yan pencerede iki delikanlı gördü. Delikanlıların yırtıcılar hakkında sadece ve sadece elçiliğin önünde nöbet tutan milisin kendi pencerelerinin hizasından geçtiği sırada bağırdıklarını hemen fark etti. Milis endişeyle kâh delikanlılara, kâh parmaklığın ardında tenis oynanan yere bakıyordu. Zor durumdaydı. Yırtıcılar hakkındaki bağırışlar aralıksız devam ediyor, ama o nasıl bir tedbire başvurması gerektiğini kestiremiyordu. Bir yandan

bu haykırışlar son derece doğaldı, içlerinde edepsizlik yoktu. Ama diğer yandan parmaklığın ardında tenis oynayan beyaz pantolonlu yırtıcılar alınıp gücenebilirdi. Karşı karşıya kaldığı konjonktürün içinden çıkamayan milis yalvaran gözlerle delikanlılara bakıyordu, derken çareyi yoldan geçen yük arabasının üzerine atılıp yönünü çevirmesini emretmekte buldu. Diplomatik kriz nihayet sona erdi. Delikanlılara misafir geldi ve komşular yüksek sesle bir satranç problemini çözmeye koyuldular.

Ostap telgrafların üstüne yığılıp uykuya daldı. İppolit Matveyeviç'se çoktan uyumuştu.

XVIII. Bölüm

Döşeklere Saygı Gösterin, Yurttaşlar!

— Liza, hadi yemek yemeye gidelim!
— Canım istemiyor. Dün yedim ben.
— Seni anlamıyorum.
— Sahte tavşan yemeye gitmeyeceğim.
— Ama bu aptalca!
— Vejetaryen sosislerle beslenemiyorum.
— Bugün Şarlot pastası yiyeceksin.
— Nedense canım istemiyor.
— Alçak sesle konuş. Her şey duyuluyor.

Ve genç karı-koca dramatik bir fısıltıya geçtiler.

İki dakika sonra Kolya üç aylık evlilik hayatları boyunca ilk kez sevdiği kadının havuç, patates ve bezelyeden yapılan sosisleri kendisine kıyasla çok daha az sevdiğini anladı.

— Demek köpek etini diyet beslenmeye tercih ediyorsun? –diye bağırdı heyecanlanan Kolya kulak kabartan komşuları umursamadan.

— Alçak sesle konuş! –diye bağırdı Liza yüksek sesle.– Ayrıca bana kötü davranıyorsun. Evet! Eti seviyorum! Bazen. Nesi kötü bunun?

Kolya hayretle sustu. Olayların böyle bir seyir almasını beklememişti. Et Kolya'nın bütçesinde kocaman, kapatılma-

sı imkânsız bir gedik açabilirdi. Genç koca kıpkırmızı kesilen Liza'nın üstünde tortop oturduğu döşek boyunca ileri geri yürüyüp umutsuz hesaplar yapıyordu.

Teknogüç çizim bürosunda aydınger kopyalama işi Kolya Kalaçov'a en iyi aylarda bile kırk rubleden fazla gelir getirmezdi. Kolya daire için para ödemiyordu. Yabani yerleşim yerinde bina yöneticisi yoktu ve daire aidatı burada soyut bir kavramdı. On ruble Liza'nın inşaat meslek lisesi denkliğine sahip biçki dikiş kursunda aldığı eğitimine gidiyordu. Çalmayacaksın* adlı vejetaryen yemekhanesinde dürüstçe yarı yarıya yenen iki kişilik yemek (çorba: manastır borşu ve ana yemek: sahte tavşan ya da hakiki erişte) karı-kocanın bütçesinden ayda on üç ruble koparmaktaydı. Kalan paranın nereye gittiği belirsizdi. Kolya'nın canını en çok sıkan da buydu. "Para nereye gidiyor?" diyerek düşüncelere dalıyordu gök mavisi aydıngerin üstünde tirlinle uzun ve ince bir çizgi çekerken. Bu koşullar altında et yemeye başlamak ölüm demekti. Bu yüzden Kolya hararetle konuşuyordu:

— Düşün lütfen, öldürülmüş hayvanların cesetlerini yemek! Kültür maskesi altında yamyamlık! Bütün hastalıklar etten ileri gelir.

— Elbette, –dedi Liza çekingen bir ironiyle,– örneğin bademcik iltihabı.

— Evet, evet, bademcik iltihabı da! Ne sandın? Sürekli et tükettiği için zayıflayan organizma enfeksiyonlara karşı koyamıyor.

— Ne aptal bir düşünce!

— Aptal olan bu değil. Vitamin miktarını önemsemeden midesini doldurmaya çalışandır aptal.

---

* On emirden. Dönemin vejetaryen işletmelerinin emir kipindeki isimlerine gönderme. İlf-Petrov bir hikayelerinde Moskova'daki bazı yemekhanelerde çatal ve bıçakların çalınmaması için masalara zincirli olduğunu yazar. (ç.n.)

— Bana budala mı diyorsun?

— Aptallık bu.

— Aptal bir budala demek?

— Kes şunu lütfen. Gerçekten, nereden çıktı bu şimdi?

Kolya birden sustu. İç gözünün önünde yavan, renksiz erişte lazanyası, lapa ve patates zırvasından oluşan fonu gitgide daha fazla kapatan enli bir domuz pirzolası canlanıyordu. Anlaşılan sahandan henüz yeni çıkmıştı. Hâlâ cızırdıyor, lıkırdıyor ve baharatlı bir duman salıyordu. Pirzoladan düello tabancası gibi bir kemik fırlamıştı.

— Fakat anlaman gerek, –diye bağırdı Kolya,– mesela bir domuz pirzolası insan hayatından bir hafta götürüyor!

— Götürsün! –dedi Liza.– Sahte tavşan da altı ay götürüyor. Dün havuç yahnisi yediğimizde ölüyorum sandım. Sadece sana söylemek istemedim.

— Neden söylemek istemedin?

— Gücüm yoktu. Ağlamaktan korktum.

— Artık korkmuyor musun peki?

— Artık umrumda değil.

Liza hıçkırdı.

— Lev Tolstoy da, –dedi Kolya sesi titreyerek,– et yemezdi.

— E...vet, –diye yanıt verdi Liza gözyaşları yüzünden hıçkırıp,– kont kuşkonmaz yerdi.

— Kuşkonmaz et değildir.

— Ama *Savaş ve Barış*'ı yazdığı sırada yiyordu et! Yiyordu işte, yiyordu, yiyordu! *Anna Karenina*'yı yazdığında löpür löpür götürüyordu!

— Sus artık!

— Götürüyordu işte! Götürüyordu! Götürüyordu!

— *Kreutzer Sonat*'ı yazarken de götürüyor muydu? – diye sordu Kolya iğneleyici bir sesle.

— *Kreutzer Sonat* kısa. *Savaş ve Barış*'ı yazarken sadece vejetaryen sosis yeseydi de görseydik!

— Ne demeye sıkboğaz ediyorsun beni Tolstoy'unla?

— Ben mi sıkboğaz ediyorum seni Tolstoy'la? Ben mi? Ben mi sıkboğaz ettim sizi Tolstoy'la?

Kolya da *size* geçiş yaptı. Kalem kutularında sesini sakınmadan bayram ediyordu herkes. Liza acelacele açık mavi örme şapkasını ensesinden alnına çekti.

— Nereye gidiyorsun?

— Beni rahat bırak. İşim var.

Ve Liza koşa koşa çıktı.

"Nereye gidebilir?" –diye düşündü Kolya. Kulak kabarttı.

— Sovyet iktidarında hemşire hanımlara fazla özgürlük verildi, –dedi birileri en soldaki kutuda.

— Kendini nehre mi atacak acaba? –diye açıkladı şüphesini üçüncü kutuda birileri.

Beşinci kutu gazocağını açtı ve günlük öpüşme mesaisine başladı.

Liza huzursuzluk içinde sokaklarda koşuyordu.

*

Vakit pazar günü talihli insanların Arbat'ta pazardan döşek taşıdığı o vakitti.

Yeni evliler ve ortalama Sovyet vatandaşı; işte yaylı döşeklerin asıl müşterisi. Döşekleri iki elleriyle birden dikine kucaklayıp götürüyorlar. Mutluluklarının aşınmaktan parıl parıl parlamış çiçeklerle bezeli açık mavi temelini nasıl kucaklamasınlar ki!

Yurttaşlar! Mavi çiçekli yaylı döşeğe saygı gösterin! Bu aile ocağıdır, mobilyanın başladığı ve bittiği yerdir, yuva konforunun bizzat kendisidir, aşk üssüdür ve gazocağının babasıdır! Öyle tatlı şeydir ki yayların demokratik gıcırtısı altında uyumak! Öyle harika rüyalar görür ki açık mavi çuha üstünde uykuya dalan insan! Öyle bir saygıya mazhar olur ki döşek sahibi!

Döşekten yoksun insan acınacak haldedir. Yok hükmündedir. Vergi ödemez, karısı yoktur, tanıdıkları ona "çarşam-

baya kadar" borç vermez, taksi şoförleri arkasından hakaret dolu sözler sarfeder, genç kızlar suratına güler, çünkü idealistlerden hoşlanmazlar.

Döşekten yoksun insan ekseriyetle şöyle şiirler yazar:

Ne hoş sallanmak koltukta
vururken Buhre* tatlı tatlı.
Kar taneleri savruluyor avluda,
uçuyor hayal gibi ekin kargaları.

Şiirlerini telgraf bürosunun yüksek bankosunun ardında, telgraf çekmeye gelen iş güç sahibi döşek sahiplerinin vaktinden çalarak yazar.

Döşek insanın hayatını mahveder. Döşemesinde ve yaylarında bugüne kadar yeterince araştırılmamış baştan çıkarıcı bir güç saklıdır. Yayların davetkâr gıcırtısına insanlar ve eşyalar üşüşür. Maliye memuru ve genç kızlar gelir. Döşek sahipleriyle arkadaşlık etmek isterler. Maliyeci kamu yararını kollayan mali saiklerle yapar bunu, genç kızlarsa çıkar gözetmeden, doğanın yasalarına boyun eğerek.

Gençlik çiçek açmaya başlar. İlkbahar balı** peşindeki arı gibi vergisini toplayan maliye memuru neşeyle vızıldayıp defterdarlık kovanına geri uçar. Çekilen genç kız dalgasının yeriniyse bir eş ve *Juwel 1* marka gazocağı alır.

Döşek bir türlü doymaz. Kurban ister. İnen kılıcı andıran sesler çıkarır geceleri. Etajere ihtiyacı vardır. Aptal çekmeceli bir masaya ihtiyacı vardır. Yaylarını şakırdata şakırdata tül ister, perde ister, mutfak için tabak çanak ister. Şöyle der insanı itip kakarak:

— Yürü! Çamaşır için tokuç ve merdane al!

— Senden utanıyorum, insan, hâlâ bir halın yok!

— Çalış! Yakında sana çocuk getireceğim! Kundak bezi ve beşik için paraya ihtiyacın var.

Döşek hiçbir şeyi atlamaz ve her konuda bildiğini okur.

---

* İsviçre menşeili saat markası. (ç.n.)

** Orijinal metindeki "vzyatka" kelimesi "rüşvet" anlamına da gelir. (ç.n.)

Hatta şair bile kaçamaz ortak kaderden. İşte pazardan aldığı döşeği götürüyor dehşet içinde yumuşacık karnına bastırarak.

— Senin inadını kıracağım, şair! –der döşek.– Artık şiir yazmak için telgrafhaneye koşmana gerek kalmayacak. Gerek var mı zaten şiir yazmaya? Memuriyete gir! Böylece ay sonu bilançosu her zaman senden yana olur. Karını ve çocuklarını düşün.

— Karım yok benim! –diye bağırır şair yaylı öğretmenin karşısında geri geri gidip.

— Ama olacak. Ve dünyadaki en güzel kız olacağını garanti edemem sana. Hatta iyi huylu olup olmayacağını da bilmiyorum. Her şeye hazırlıklı ol. Çocukların doğacak.

— Çocukları sevmem ben!

— Seveceksin!

— Beni korkutuyorsunuz, döşek yurttaş!

— Sus, aptal! Daha bitmedi! Daha MosMob'dan* mobilya kredisi çekeceksin.

— Seni öldüreceğim, döşek!

— Seni köpek! Eğer buna cüret edecek olursan komşular seni bina yönetimine şikâyet eder.

Talihli insanlar işte bu şekilde her pazar döşeklerin neşeli gıcırtısı altında Moskova'nın altını üstüne getirir.

Ama Moskova'da pazar günlerini muhteşem yapan tek şey bu değildir elbette. Pazar müze günüdür.

Moskova'da özel bir insan kategorisi daha vardır. Resimden hiçbir şey anlamaz, mimariyle ilgilenmez, eski eserleri sevmez. Bu kategori, müzeleri tek bir sebepten ötürü ziyaret eder, o da muhteşem binaların içinde oldukları için. Bu insanlar göz kamaştırıcı salonlarda dolanır, bezeli tavanları kıskançlıkla inceler, dokunulması yasak olan şeylere dokunur ve habire mırıldanır:

— Vay be! Adamlar yaşamış!

---

* Moskova Mobilya Fabrikası. (ç.n.)

Onlar için duvarların Fransız Puvis de Chavannes* eliyle bezenmiş olması önemli değildir. Onlar için önemli olan bunun konağın eski sahibine kaça patladığını öğrenmektir. Sahanlıkları mermer heykellerle süslü merdivenlerden çıkarlar ve orada kaç uşağın çalıştığını, her uşağın ne kadar maaş ve bahşiş almış olabileceğini hesap ederler. Şöminenin üstünde bir fağfur durur, ama onlar buna dikkat etmeden şöminenin masraflı bir meret olduğuna kanaat getirirler, çünkü çok odun yakar. Meşe panel döşeli yemek odasının muhteşem ahşap oymalarına bakmazlar. Akıllarını kurcalayan tek bir düşünce vardır: Konağın eski sahibi tüccar burada ne yemiştir ve bu şimdiki parayla kaça mal olur?

Bu tür insanlar bütün müzelerde bulunabilir. Rehberli gezi grubu bir şaheserden diğerine zinde adımlarla ilerlerken bu insan salonun ortasında durur ve hiçbir şeye bakmadan kederle böğürür:

— Vay be! Adamlar yaşamış!

*

Liza gözyaşlarını yuta yuta sokakta koşuyordu. Düşünceler kovalıyordu peşinden. Mutlu ama yoksul yaşamını düşünüyordu.

"Bir masamız, iki de sandalyemiz olsa ne iyi olurdu. En nihayetinde gazocağı da şart. Bir şekilde hayatı yoluna koymak gerek."

Adımlarını yavaşlattı çünkü birden aklına Kolya'yla tartışmaları gelmişti. Dahası, karnı çok acıkmıştı. Ansızın kocasına karşı içinde bir nefret parladı.

— Rezillikten başka bir şey değil! –dedi yüksek sesle.

Karnını doyurma arzusu şiddetlendi.

— Madem öyle. Ben biliyorum yapacağımı.

---

* Pierre Puvis de Chavannes (1824-1898). Duvar resimleriyle ünlü Fransız ressam. (ç.n.)

Ve Liza yüzü kızararak bir sokak satıcısı kadından salamlı ekmek aldı. Karnı ne kadar aç olursa olsun sokakta yemek uygun gelmedi gözüne. Bugüne bugün döşek sahibi bir kadındı ve hayata karşı ince bir anlayışa sahipti. Dönüp etrafını kontrol etti ve iki katlı bir konağın kemerli girişine daldı. Ekmeğe büyük bir hazla yumuldu. Salam baştan çıkarıcıydı. Kemerli girişten içeri rehberli büyük bir gezi grubu girdi. Gezidekiler duvarın dibinde dikilen Liza'nın yanından geçerken ona bakıyordu.

"Gören görsün!" –diye düşündü kızgın Liza.

XIX. Bölüm

Mobilya Müzesi

Liza mendille ağzını silip bluzun üstündeki kırıntıları silkeledi. Neşesi yerine gelmişti. Bir tabelanın altında durduğunu fark etti:

MOBİLYA USTALIĞI MÜZESİ

İçinden eve dönmek gelmiyordu. Gidecek kimsesi de yoktu. Cebinde yirmi kapik vardı. Bunun üzerine Liza müstakil hayatına müze ziyaretiyle başlamaya karar verdi. Cebindeki parayı kontrol edip giriş salonuna yürüdü.

Burada hemen karşısına yıpranmış sakallı bir adam çıktı, adam kasvetli bakışlarını malakit sütuna dikmiş bıyıklarının arasından mırıldanıyordu:

— Adamlar ne zengin yaşamış!

Liza sütuna saygıyla bakıp yukarı ilerledi.

İçine giren herkese kendini dev gibi hissettirecek kadar alçak tavanlara sahip küçük kare odalarda yaklaşık on dakika dolandı.

Bunlar Pavel ampiri, maun ve Karelya huşuyla, insanda hayranlık uyandıran, katı ve savaşçı ruha sahip mobilyalarla döşenmiş odalardı. Camlı kapakları çapraz çatılmış mızraklarla süslü, kare biçimli iki dolap yazı masasının karşısında duruyordu. Masanın ucu bucağı yoktu. Başına oturmak Tiyatro Meydanı'nın başına oturmakla birdi, dahası, Apollon'u *Gelincik*'in* prömiyerine getiren dört bronz beygiri ve ön cephesindeki sütunlarıyla birlikte Büyük Tiyatro'nun kendisi bile bu masanın üzerinde mürekkep hokkası gibi kalırdı. En azından tavşan gibi havuçla beslenen Liza'ya öyle gelmişti. Köşelerde tepe kısımları koç boynuzu stili kıvrılan yüksek sırtlı koltuklar duruyordu. Koltukların şeftali rengi döşemesine güneş vurmuştu.

İnsanın canı bu koltuklara hemen oturmak istiyordu, ama oturmak yasaktı.

Liza paha biçilmez Pavel ampiriyle kendi kırmızı çizgili döşeğini birlikte hayal etti. Hiç de fena durmamıştı. Duvardaki tabeladan Pavel ampirinin bilimsel ve ideolojik açıklamasını okudu ve Kolya'yla bu sarayda odaları olmamasına hayıflanarak kendini beklemediği bir koridorda buldu.

Sol tarafta zeminin hemen üstünde yarım daire biçimli alçak pencereler ilerliyordu. Liza bunlardan bakınca ayaklarının altında çift pencere dizisiyle aydınlatılan sütunlu, kocaman beyaz bir salon gördü. Bu salonda da mobilyalar vardı ve içinde ziyaretçiler geziyordu. Liza durdu. O güne kadar bir salonu hiç ayaklarının altında görmemişti.

Şaşkınlıktan serseme dönmüş gibi uzun uzun baktı. Birden aşağıda bugün tanıştığı kişilerin koltuklardan yazı masalarına geçtiğini gördü: Bender ve yanındaki kafası tıraşlı, oturaklı ihtiyar.

— İşte bu harika! –dedi Liza.– Sıkılmayacağım.

---

* Reinhold Glière'in ünlü balesi. Prömiyeri 1927'de Büyük Tiyatro'da yapılmıştır. Büyük Tiyatro'nun sütunlu ön cephesini dört atın çektiği bir Apollon heykeli süsler. (ç.n.)

Çok sevindi, aşağı koştu ve anında yolunu kaybetti. İçinde kırk kadar eşyanın bulunduğu kırmızı bir misafir odasında buldu kendini. Bunlar kıvrık bacaklı ceviz mobilyalardı. Misafir odasının çıkışı yoktu. Yalnızca renkli yastıklarla döşenmiş gibi görünen, üstten aydınlatmalı yuvarlak bir odadan geçip geldiği yere geri koşması gerekti.

Koşarken İtalyan Rönesansı'ndan brokar koltukların, Hollanda dolaplarının ve siyah sarmal dikmeler üzerinde yükselen baldakenli büyük bir Gotik yatağın yanından geçti. Bu yatağın üstünde insan doğrusu ceviz gibi kalırdı.

Salon ayaklarının altında bir yerde, belki de sağ taraftaydı, ama bulmak olanaksızdı.

Nihayet Liza, II. Yekaterina'nın Louis Seize* tarzı mobilyalara duyduğu sevgi üzerinden rahmetli imparatoriçenin emperyalist heveslerini ifşa eden rehberi yarım kulak dinleyen gezi grubunun uğultusunu işitti.

Çift pencere dizisiyle aydınlatılan sütunlu büyük salon işte burasıydı. Liza sabah tanıştığı Yoldaş Bender'in kafası tıraşlı yol arkadaşıyla hararetli bir sohbet halinde olduğu salonun karşı ucuna yürüdü.

Liza yaklaşırken yankılı sesi işitti:

— Bu mobilyalar şık-modern tarzında. Ama aradıklarımız galiba bunlar değil.

— Evet, ama belli ki başka salonlar da var. Hepsine tek tek bakmak zorundayız.

— Merhaba, –dedi Liza.

İkisi de döndü ve anında kaşları çatıldı.

— Merhaba, Yoldaş Bender. Sizi bulduğum iyi oldu. Yoksa tek başına sıkılacaktım. Hadi birlikte gezelim.

İmtiyaz sahipleri bakıştı. Liza'nın kendilerini pırlantalı mobilyaları aramak gibi önemli bir işten alıkoyabileceği dü-

---

* Fransa kralı XVI. Louis'nin adıyla anılan mimarlık, mobilya ve dekorasyon tarzı. (ç.n.)

şüncesi İppolit Matveyeviç'in hoşuna gitmemişti ama yine de sırtını dikleştirip kendine çekidüzen verdi.

— Hadi biz ikimiz tipik birer taşralıyız, –dedi Bender sabırsız,– ama Moskovalı bir hanımefendi olarak siz nasıl düştünüz buraya?

— Tamamen tesadüf. Kolya'yla kavga ettik.

— Demek öyle? –diye yakaladı İppolit Matveyeviç.

— Neyse, çıkalım bu salondan, –dedi Ostap.

— Ama ben daha görmedim burasını. Öyle güzel ki.

— Çattık! –diye fısıldadı Ostap İppolit Matveyeviç'in kulağına. Sonra Liza'ya dönüp ekledi: — Görmeye değer hiçbir şeycik yok. Dekadan stil. Kerenski* dönemi.

— Burada bir yerde Gambs ustanın mobilyalarının olduğunu söylenmişti bana, –diye açıkladı İppolit Matveyeviç,– oraya gitmeye ne dersiniz?

Liza kabul etti ve Vorobyaninov'un koluna girip (bilimin olağanüstü şirin bir temsilcisi gibi görünmüştü gözüne) çıkışa yöneldi. Çiftin arkasından yürüyen Bender, durumun bütün ciddiyetine ve hazine arayışında kritik anın gelip çatmış olmasına rağmen manalı manalı gülüyordu. Komançiler mümessilini kavalye rolünde görmek komik gelmişti.

Liza imtiyaz sahiplerini fena halde yavaşlatıyordu. Onlar bir bakışta aradıkları mobilyanın odada olmadığını tespit edip gayriihtiyari bir sonrakine yönelirken, Liza her bölümde uzun uzun oyalanıyordu. Mobilyalar için yazılmış bütün eleştirileri yüksek sesle okuyor, ziyaretçiler hakkında keskin yorumlarda bulunuyor ve sergilenen her eşyanın önünde uzun uzun dikiliyordu. Gördüğü mobilyaları farkında olmadan zihninde odasına ve ihtiyaçlarına uyarlıyordu. Gotik yatak hiç hoşuna gitmemişti. Fazla büyüktü.

---

* Aleksandr Kerenski (1881-1970). Şubat Devrimi'nden sonra kurulan geçici hükümetin temmuzdan sonraki başbakanı sosyalist devrimci. Ekim Devrimi'nden sonra ülkeden ayrılmıştır, resmi söylemde en çok kötülenen siyasetçilerden biridir. (ç.n.)

Kolya mucize eseri üç sajenkaṛelik bir oda edinmeyi başarsa bile bu ortaçağ kereveti içeri sığmazdı. Ne var ki Liza uzun uzun yatağın etrafını turladı ve kapladığı gerçek alanı ayaklarıyla ölçtü. Keyfi gayet yerindeydi. Çılgın gibi koşa koşa Gambs Usta'nın odasına atılmaktan şövalye ruhları nedeniyle imtina eden gezi arkadaşlarının ekşimiş suratlarını fark etmiyordu.

— Sıkalım dişimizi, –diye fısıldadı Ostap,– mobilyalar bir yere kaçmıyor; fakat siz de, sayın mümessil, kızı sıkıştırmayı bırakın. Kıskanacağım yoksa.

Vorobyaninov gülümsedi, halinden memnundu.

Salonlar ağır ilerliyordu. Bir türlü bitmek bilmiyorlardı. Aleksandr dönemi mobilyalar sayısız takımlar halinde sergilenmişti. Nispeten küçük ölçülerde olmaları Liza'yı galeyana getirmişti.

— Bakın, bakın! –diye bağırıyordu içtenlikle Vorobyaninov'un yenine yapışırken.– Şu yazı masasını görüyor musunuz? Bizim odaya mükemmel uyardı. Öyle değil mi?

— Harikulade bir mobilya! –dedi Ostap öfkeyle.– Ne var ki dekadan.

Mobilyalar İppolit Matveyeviç üzerinde beklenen etkiyi yaratmadı. Halbuki muhteşemdi hepsi. Biçimdeki mükemmellik göz kamaştırıcıydı.

Liza hülyalı hülyalı,

— Bu koltukta Puşkin oturmuştu belki de. –dedi.

— Kim dediniz? Puşkin mi? –diye sordu Ostap.– Hemen öğreniyorum.

Dizlerinin üstüne çöküp koltuğun altına baktı.

— Bu koltukta Amerikan hapishanesi Sing Sing'deki ikameti sırasında O'Henry* oturmuş. Tatmin oldunuz mu? Şimdi cesurca bir sonraki odaya geçebiliriz.

---

* Gerçek adı William Sydney Porter (1862-1910). Amerikalı öykü yazarı. Yazarlığa yolsuzluk suçundan girdiği Colombus hapishanesinde başlamıştır. (ç.n.)

Her stilden, her zamandan, her dönemden sürüsüne bereket kanepe, yazı masası, camlı büfe ve dolap imtiyaz sahipleri tarafından incelendi fakat küçüğüyle ve büyüğüyle salonların bir türlü sonu gelmiyordu.

— Ben burayı görmüştüm, –dedi Liza kırmızı misafir odasına girerken,– durmaya değmez bence.

O ana dek mobilyalara kayıtsız kalan gezi arkadaşları Liza'nın şaşkın bakışları altında giriş kapısının önünde nöbetçi gibi taş kesildiler.

— Ne dikiliyorsunuz? Hadi gidelim. Yoruldum artık.

— Bekleyin, –dedi İppolit Matveyeviç kolunu Liza'dan kurtarıp,– sadece bir dakika.

Büyük oda tıka basa mobilya doluydu. Gambs sandalyeleri duvarın dibine ve masanın etrafına dizilmişti. Köşedeki kanepe de sandalyelerle çevriliydi. Kıvrık bacakları ve rahat sırtları dünyayla ilgisini kesecek kadar tanıdık gelmişti İppolit Matveyeviç'e. Ostap büyük bir dikkatle onu izliyordu. İppolit Matveyeviç kızarmıştı.

— Siz yoruldunuz, küçük hanım, –dedi Liza'ya,– şuraya oturup dinlenin biraz, bizse arkadaşımla biraz gezeceğiz. İlginç bir salona benziyor.

Liza'yı oturttular.

İmtiyaz sahipleri pencereye doğru çekildi.

— Onlar mı? –dedi Ostap sorguda gibi.

— Sanki onlar. Daha dikkatli incelemek lazım.

— Bütün sandalyeler burada mı?

— Hemen sayıyorum. Bekleyin, bekleyin...

Vorobyaninov gözlerini sandalyeden sandalyeye gezdirmeye başladı.

— Bir dakika, –dedi nihayet,– yirmi sandalye. Mümkün değil. Sadece on olması lazım.

— O zaman iyi bakın. Belki de o sandalyeler değildir.

Sandalyelerin arasında gezmeye başladılar.

— Ee? –diye sıkıştırıyordu Ostap.

— Sırtları sanki benimkilere benzemiyor.

— O halde aradıklarımız bunlar değil mi?

— Değil.

— Anlaşılan boşa iş tuttum sizinle.

İppolit Matveyeviç'in morali fena halde bozuldu.

— Neyse, –dedi Ostap,– oturum devam ediyor. Sandalye bu, iğne değil. İlla ki bulunur. Emir kâğıdını verin bakayım. Müze yönetimiyle nahoş bir temas kurmak gerekecek. Kızın yanına oturup bekleyin. Ben şimdi gelirim.

— Neden bu kadar üzgünsünüz? –diyordu Liza.– Yoruldunuz mu?

İppolit Matveyeviç susarak geçiştirmeye çalışıyordu.

— Başınız mı ağrıyor?

— Evet, biraz. Koşuşturmaca, anlarsınız ya. Kadın şefkatinin eksikliği yaşam biçimine de yansıyor.

Liza önce şaşırdı, ama sonra kafası tıraşlı sohbet arkadaşına bakınca onun için gerçekten üzüldü. Vorobyaninov'un gözleri ıstırap doluydu. Kelebek gözlük iyice belirginleşen torbaları saklayamıyordu. Uyezd nüfus dairesi evrak memurunun sakin yaşamından pırlanta avcısı maceraperestin konforsuz ve zahmetli yaşam tarzına hızlı bir geçiş yapmanın bedeli vardı. İppolit Matveyeviç çok fena zayıflamış, karaciğeri de ağrımaya başlamıştı. Bender'in amansız denetimi altında İppolit Matveyeviç'in karizması çizik yemiş, kendisi de Türk tebaasının oğlunun kudretli zekâsının içinde hızla kaybolmuştu. Büyüleyici Yurttaş Kalaçova'yla bir dakikalığına baş başa kaldığı şu anlarda da ona bütün dertlerini ve endişelerini anlatmak istemiş, ama buna cesaret edememişti.

— Evet, –dedi sohbet arkadaşına şefkatle bakarak,– böyle işte. Peki sizin yaşamınız nasıl, Yelizaveta...

— Petrovna. Sizin adınız ne?

Adlarını ve baba adlarını söylediler karşılıklı.

*Kıymetli aşk masalı,** –diye aklından geçirdi İppolit Matveyeviç Liza'nın basit yüzünü dikkatle inceleyip. Öyle bir tutkuyla, öyle bir kaçınılmazlıkla istedi ki eski mümessil eksikliği yaşam biçimine pek ağır yansıyan kadın şefkatini, derhal Liza'nın patisini kendi kırışıklarla dolu ellerinin içine aldı ve hararetle Paris'ten söz etmeye başladı. Zengin, savurgan ve karşı konulmaz olmak istiyordu. Büyülemek ve orkestraların gürültüsü eşliğinde ayrı bir odada kadın orkestrasından bir dilberle şişe şişe Roederer içmek istiyordu. Hiç şüphe yok ki ne Roedererler ne de kadın orkestraları hakkında hiç fikri olmayan ve hatta bu janrın bütün güzelliklerini tabiatı gereği kavramaktan yoksun bulunan bu kızcağızla konuşacak bir şeyi yoktu. Fakat öyle istiyordu ki büyüleyici olmayı! Bunun üzerine İppolit Matveyeviç Paris hikâyeleriyle Liza'yı baştan çıkarmaya koyuldu.

— Bilim emekçisi misiniz yoksa? –diye sordu Liza.**

— Evet, bir bakıma, –diye yanıt verdi İppolit Matveyeviç son yıllarda kendisini terk etmiş bulunan utanmazlık özelliğini Bender'le tanıştığı andan itibaren yeniden kazandığını hissederek.

— Peki kaç yaşındasınız, cüretimi mazur görün?

— Şu anda temsil etmekte olduğum bilim dalı açısından önemi yok bunun.

Bu hızlı ve isabetli yanıt Liza'nın kalbini fethetti.

— Ama yine de? Otuz mu? Kırk mı? Elli mi?

— Yakın. Otuz sekiz.

— O! Çok daha genç gösteriyorsunuz.

İppolit Matveyeviç kendini mutlu hissetti.

---

* *Sus, Hüzün, Sus* ya da *Kıymetli Aşk Masalı.* 1918 tarihli ahlaksız teklif temalı Rus filmi. Gösterildiği dönemde olağanüstü ilgi gören filme adını veren bir de romans vardır: "Sus, hüzün, sus, / deşme eski yareleri, / o kıymetli aşk masalları / dönmez bir daha geri..." (ç.n.)

** Yeni sovyet neslinin tahayyülüne göre, Paris'i görmenin tek yolu diplomat ya da bilim insanı olmaktır. (ç.n.)

— Sizinle yeniden görüşme mutluluğunu ne zaman bahşedeceksiniz bana? –diye sordu İppolit Matveyeviç burnundan.

Liza çok utandı. Koltuğunda ıkınıp sıkınmaya başladı.

— Yoldaş Bender de nereye kayboldu acaba? –dedi incecik sesiyle.

— O halde ne zaman? –diye sordu Vorobyaninov sabırsız.– Ne zaman ve nerede görüşüyoruz?

— Şey, bilmem ki. Ne zaman isterseniz.

— Bugün olur mu?

— Bugün mü?

— Yalvarırım size.

— E, peki. Bugün olsun. Bizim eve gelin.

— Yok, dışarıda buluşalım. Şu sıra hava öyle muhteşem ki. Bilirsiniz ya dizeleri: "Haylaz mayıs bu, sihirbaz mayıs bu taptaze sallayan yelpazesini".

— Jarov'un* mu bu dizeler?

— E-e... Galiba. O halde bugün? Peki nerede?

— Ne kadar tuhafsınız! Nerede isterseniz. Çelik kasanın yanında buluşalım ister misiniz? Biliyor musunuz? Ortalık kararınca...

İppolit Matveyeviç'in Liza'nın elini öpmesiyle (fevkalade merasimle, üst üste üç kere yapmıştı bunu), Ostap'ın dönmesi bir oldu. Ostap'ın aklı işteydi.

— Kusura bakmayın, matmazel, –dedi çabucak,– ama arkadaşımla sizi uğurlayamayacağız. Küçük, ama çok önemli bir iş çıktı. Acilen gitmemiz gerek.

İppolit Matveyeviç'in nefesi tutuldu.

— Görüşmek üzere, Yelizaveta Petrovna, –dedi aceleyle,– affedin, affedin, affedin, ama korkunç acelemiz var.

Ve ortaklar şaşkın Liza'yı tıka basa Gambs mobilyasıyla döşeli odada bırakıp koşa koşa uzaklaştılar.

---

* 1920'lerin popüler komsomol şairi. Vorobyaninov'nun okuduğu dizelerse devrim öncesinden bir şaire ait. (ç.n.)

— Ben olmasaydım, –dedi Ostap merdivenden aşağı indikleri sırada,– hiçbir halt olmazdı. Bana dua edin! Edin edin, korkmayın, kafanız düşmez! Dinleyin! Sizin mobilyaların müze değeri yok. Müzeye değil, ceza müfrezesinin kışlasına layıklar. Tatmin etti mi bu durum sizi?

— Bu alaycılıkla da ne böyle! –diye haykırdı Türk tebaasının oğlunun kudretli zekâsının boyunduruğundan kurtulmaya başlamış bulunan Vorobyaninov.

— Sessizlik, –dedi buz gibi Ostap,– neler olduğundan haberiniz yok. Eğer mobilyamızı şimdi ele geçirmezsek her şey bitecek. Bir daha asla onları göremeyiz. Biraz evvel yazıhanede bu tarihi çöplüğün yöneticisiyle nahoş bir konuşma gerçekleştirdim.

— Ee, ne dedi? –diye bağırdı İppolit Matveyeviç.– Ne söyledi size yönetici?

— Lazım olan her şeyi. Endişelenmeyin. "Söyleyin, –dedim ona,– Stargorod'dan size emir kâğıdıyla gönderilen mobilyanın ortada olmamasını nasıl açıklarsınız?" Tabii bunu kibarca, yoldaşça sordum. "Hangi mobilya? –diye sordu.– Müzemde böyle vakalar görülmez." Hemen burnuna emir kâğıdını dayadım. Defterleri karıştırmaya başladı. Yarım saat aradıktan sonra nihayet geri döndü. Peki ne dersiniz? Neredeymiş bu mobilya?

— Kayıp mı? –diye tısladı Vorobyaninov.

— İnanabiliyor musunuz, hayır. İnanabiliyor musunuz, tüm bu keşmekeşin içinden sapasağlam çıkmayı başarmış. Size daha önce söylediğim gibi, müze değeri yok. Kaldırıp depoya atmışlar ve ancak dün, dikkatinizi çekerim, dün, yedi yıl aradan sonra (depoda tam yedi yıl yatmış!) satılması için açık arttırmaya gönderilmiş. BilimSanatGen'in açık arttırmasına. Ve dün ya da bu sabah birileri onu satın almadıysa bizimdir! Tatmin oldunuz mu?

— Çabuk! –diye bağırdı İppolit Matveyeviç.

— Arabacı! –diye uludu Ostap.

Pazarlık etmeden bindiler.

— Siz bana dua edin, bana! Korkmayın, hofmareşal! Şarap, kadın ve iskambilden yana artık sıkıntımız yok. O vakit mavi yeleğin hesabını da görürüz.

İmtiyaz sahipleri açık arttırma salonunun yerleştiği Petrofka'daki pasaja koşarak girdi, ikisi de aygır gibi zindeydi.

Uzun süredir aradıkları şeyi açık arttırma salonunun hemen ilk odasında gördüler. İppolit Matveyeviç'in on sandalyesinin onu da duvar boyunca kıvrık bacakları üzerinde dikilmiş duruyordu. Hatta döşemeleri kararmamış, yanmamış ve bozulmamıştı bile. Sandalyeler titiz Klavdiya İvanovna'nın gözetiminden sanki daha demin çıkmışlar gibi taptaze ve temizdi.

— Onlar mı? –diye sordu Ostap.

— Yarabbi, Yarabbi, –diye tekrarlıyordu İppolit Matveyeviç,– onlar ya, onlar. Ta kendileri. Bu sefer hiç kuşku yok.

— Her ihtimale karşı kontrol edelim, –dedi Ostap sakin olmaya çalışarak.

Satıcıya yaklaştı:

— Bunlar mobilya müzesinden gelen sandalyeler, değil mi?

— Bunlar mı? Evet bunlar onlar.

— Peki satılık mı?

— Satılık.

— Fiyatı ne?

— Fiyatı yok henüz. Açık arttırmayla satıyoruz.

— Aha. Bugün mü?

— Hayır. Bugün müzayede sona erdi. Yarın beşten sonra.

— Şimdi satsanız olmaz mı?

— Olmaz. Yarın beşten sonra.

Sandalyelerden bir anda ayrılmak hiç de kolay değildi.

— Müsaade eder misiniz, –diye geveledi İppolit Matveyeviç,– şöyle bir göz gezdirsem. Olur mu?

İmtiyaz sahipleri sandalyeleri uzun uzun inceledi, üzerlerine oturdular, ayıp olmasın diyerek diğer eşyalara da bak-

tılar. Vorobyaninov hışıl hışıl soluyor ve dirseğiyle habire Ostap'ı dürtüyordu.

— Bana dua edin siz! –diye fısıldıyordu Ostap.– Dua edin, mümessil.

İppolit Matveyeviç Ostap'a dua etmek bir yana, ahududu ayakkabılarının tabanını bile öpmeye hazırdı.

— Yarın, –diyordu,– yarın, yarın, yarın.

İçinden şarkı söylemek geliyordu.

XX. Bölüm

Avrupa Usulü Seçim

İki arkadaş kültür-sanat hayatı sürüp müzeleri ziyaret eder ve genç kızlara niyetlerini belli ederken, Stargorod Plehanov Sokağı'nda iki kere dul kalmış şişman ama takatsız bir kadın olan Gritsatsuyeva komşularına fikir danışıp tertip kurmakla meşguldü. Hepsi kafa kafaya vermiş Ostap'ın bıraktığı notu inceliyor, hatta ışığa tutup içini seçmeye çalışıyordu. Ancak notun içinde filigranlar yoktu, olsalardı bile, bu muhteşem Ostap'ın kargacık burgacık esrarengiz yazısını daha anlaşılır yapmaya yetmezdi.

Aradan üç gün geçti. Ufuk hâlâ tertemizdi. Ne Bender ne çay süzgeci ne içi boş bilezik ne de sandalye geri döndü. Bütün bu canlı ve cansız nesneler alabildiğine esrarengiz bir biçimde ortadan kaybolmuştu.

Bunun üzerine dul radikal önlemlere başvurdu. *Stargorodskaya Pravda* gazetesinin yazıhanesine gitti ve burada kendisi için derhal bir ilan karaladılar:

Yerini bilen şahıslara
YALVARIYORUM.

Yoldaş Bender evi terk etmiştir, 25-30 yaşlarındadır. Yeşil takım elbise, sarı ayakkabılar ve açık mavi yelek giyiyor. Esmer. Gören. tatmink. bir ödül karş. aşğd. adres. bilg. verm. ric. olunur. Plehanov Sk, 15, Gritsatsuyeva.

— Oğlunuz mu? –diye sordular yazıhanede içten bir ilgiyle.

— Kocam o benim! –diye yanıtladı çilekeş kadın yüzünü mendille kapatıp.

— Kocanız demek!

— Yasal kocam. Ne olmuş?

— Hiç. Yine de milise başvursanız daha iyi olur.

Dul ürktü. Milisten dehşet korkardı. Tuhaf bakışlar eşliğinde çıkıp gitti.

Çağrı *Stargorodskaya Pravda*'nın sayfalarında üç kere yankılandı. Ama büyük ülke susuyordu. Sarı ayakkabılı esmerin yerini bilen şahıslar bulunmuyordu. Kimse tatminkâr ödülü almak için ortaya çıkmıyordu. Komşular ileri geri konuşmaya başlamıştı.

Dulun çehresi her geçen gün daha fazla kararıyordu. Tuhaf işti doğrusu: Kocasının roket gibi hayatına girmesiyle çıkması bir olmuş, kara gökte yükselirken güzelim sandalyeyi ve aile yadigârı süzgeci de yanında götürmüştü ama onu hâlâ seviyordu. Bir kadının, hele bir dulun yüreğini kim anlayabilir ki?

*

Stargorod'da insanlar tramvaya çoktan alışmış ve korkmadan biner olmuştu. Kondüktörler taptaze sesleriyle bağırıyordu: "Yer kalmadı!" Her şey öyle tıkır tıkırdı ki şehre tramvay ta Vladimir Krasnoye Solnışko* zamanında gelmişti sanki. Her gruptan engelliler, çocuklu kadınlar ve Viktor Mihayloviç Polesov vagona ön kapıdan biniyordu. "Bilet alın!" bağırışına Polesov istifini bozmadan "Yıllık" yanıtını veriyor ve makinistin yanında durmaya devam ediyordu. Yıllık bileti yoktu, olamazdı da.

Vorobyaninov'un kombinezoncular kralıyla birlikte yaptığı ziyaret şehirde derin iz bırakmıştı.

---

* Masal kahramanı Kiev prensi. (ç.n.)

Tertipçiler kendilerine emanet edilen sırrı titizlikle saklıyordu. Viktor Mihayloviç bile susuyordu, halbuki içini kıpır kıpır ettiren sırları karşısına çıkan ilk kişiye anlatmak için yanıp tutuşmaktaydı. Fakat Ostap'ın kudretli omuzlarını hatırlayınca Polesov kendini tutuyordu. Yalnızca falcıyla yaptığı sohbetlerde rahatlayabiliyordu.

— Peki siz ne düşünüyorsunuz, Yelena Stanislavovna, –diyordu,– yöneticilerimizin yokluğunu neyle açıklamalı?

Bunu Yelena Stanislavovna da çok merak ediyordu ama hiçbir bilgiye sahip değildi.

— Peki siz, Yelena Stanislavovna, –diye devam ediyordu uslanmaz tamirci,– şu anda özel bir görevi yerine getirdiklerini düşünmüyor musunuz?

Falcı tam da bu şekilde olduğuna emindi. Anlaşılan kırmızı paçalı papağan da aynı fikirdeydi. Yuvarlak ve akıllı gözlerle adeta şöyle diyerek Polesov'a bakıyordu: "Bana biraz çekirdek verirsen sana şimdi her şeyi anlatırım. Viktor, sen vali olacaksın. Bütün tamirciler sana bağlanacak. 5 numaralı binanın kapıcısıysa kendini bir şey sanan hödük bir kapıcı olarak kalacak."

— Peki siz de, Yelena Stanislavovna, çalışmaya devam etmemiz gerektiğini düşünmüyor musunuz? Ne de olsa eli kolu bağlı oturmak olmaz!

Falcı katıldı ve,

— İppolit Matveyeviç ne de olsa bir kahraman! –diye belirtti.

— Kahraman, Yelena Stanislavovna! Apaçık. Peki ya yanındaki savaşçı subaya ne demeli? Nasıl da iş bitirici! Siz ne dersiniz bilmem, Yelena Stanislavovna, ama işler bu şekilde öylece kalamaz. Kesinlikle kalamaz.

Ve Polesov eyleme geçti. Özellikle *Odessa Bublik Arteli–Moskova Barankaları*'nın temkinli sahibi Yurttaş Kislyarski'yi canından bezdirerek gizli *Kılıç ve Saban* cemiyetinin bütün üyelerine düzenli ziyaretler yapıyordu. Polesov'u gö-

rünce Kislyarski'nin yüzü kararıyordu. Harekete geçmek gerektiği yönündeki sözleriyse ürkek barankacıyı çıldırmanın eşiğine getiriyordu.

Hafta sonuna doğru herkes Yelena Stanislavovna'nın papağanlı odasında toplandı. Polesov fıkır fıkırdı.

— Viktor, homurdanmayı bırak artık, –diyordu aklı başında Dyadyev,– ne demeye sabahtan akşama kadar şehrin altını üstüne getiriyorsun?

— Harekete geçmek gerek! –diye bağırıyordu Polesov.

— Evet, harekete geçmek şart, ama bağırmak kesinlikle değil. Benim, baylar, meseleye bakışım işte şu şekilde. İppolit Matveyeviç dediyse dava kutsaldır. Ve uzun süre beklemek zorunda kalmayacağımızı sanıyorum. Bütün bunların nasıl gerçekleşeceğiniyse bilmemize gerek yok. Askeriyeye mensup insanlar bunun için var. Bizse sivil kanadız, şehir entelijansiyasının ve tüccarlığın temsilcileriyiz. Nedir bizim için önemli olan? Hazır olmak. Elimizde bir şey var mı? Merkezimiz var mı? Yok. Şehrin başına kim geçecek? Kimse yok. Bu ise, baylar, en önemli konudur. İngilizler, baylar, anlaşılan bundan sonra Bolşeviklerin suyuna gitmeyecek. Bu bizim için ilk işaret. Her şey değişecek, baylar, hem de hızla. Sizi temin ederim.

— Bundan biz de şüphe duymuyoruz, –dedi Çaruşkinov şişinerek.

— Ve şüphe duymamanız harika. Sizin fikriniz nedir, Bay Kislyarski? Ve sizin, delikanlılar?

Nikeşa ve Vladya hızlı değişime duydukları güveni apaçık ifade ettiler. *Hızlıpaket* firmasının sahibinin sözlerinden silahlı çarpışmalara doğrudan katılmak zorunda kalmayacağını anlayan Kislyarski de sevinçle onayladı.

— Peki şimdi ne yapmamız gerek? –diye sordu Viktor Mihayloviç sabırsız.

— Bir dakika, –dedi Dyadyev,– Bay Vorobyaninov'un arkadaşını örnek alın. Ne beceri ama! Ne temkin ama! Mesele-

yi sokak çocuklarına yardıma nasıl çabuk çevirdi, fark ettiniz mi? Bizim de bu şekilde davranmamız gerek. Sadece çocuklara yardım ediyoruz. Evet, baylar, adayları belirleyelim!

— İppolit Matveyeviç Vorobyaninov'u asiller mümesilliğine aday gösteriyoruz! –diye haykırdı Nikeşaıyla Vladya.

Çaruşnikov hoşgörüyle öksürdü.

— Daha neler! Bakanlıktan aşağısı kurtarmaz. Hatta daha da çık: Diktatörlüğe!

— Ne diyorsunuz, baylar, –dedi Dyadyev,– mümessil en son iş! Önce valiyi düşünmemiz lazım, mümessili değil. Validen başlayalım. Benim aklımdaki isim...

— Bay Dyadyev! –diye galeyana geldi Polesov.– Bütün vilayetin dizginlerini başka kim eline alabilir?

— Bana duyduğunuz güvenden ötürü fevkalade mahcup oldum... –diye başlamıştı ki Dyadyev, ansızın Çaruşnikov kıpkırmızı öne çıktı.

— Bu meseleyi baylar, –dedi sesinde bir zorlamayla,– önce masaya yatırmalı.

Dyadyev'e bakmamaya çalışıyordu.

Hızlıpaket'in sahibi odun talaşı yapışmış çizmelerini inceliyordu gururla.

— İtirazım yok, –dedi,– hadi oylama yapalım. Kapalı mı, yoksa açık oy mu olsun?

— Sovyet usulü gerekmez bize, –dedi Çaruşnikov dargın– dürüstçe yapalım oylamayı, Avrupa usulü, kapalı olsun.

Oyları kâğıtlara yazdılar. Dyadyev lehine dört pusula çıktı. Çaruşnikov lehineyse iki. Bir kişi de çekimser kaldı. Suratındaki ifadeye bakılırsa çekimser kalan kişi Kislyarski'ydi. Kim seçilirse seçilsin, müstakbel valiyle arasını bozmak istememişti.

İçi içine sığmayan Polesov dürüstçe yapılan Avrupa usulü seçimin sonuçlarını ilan edince odaya ağır bir sessizlik çöktü. Herkes Çaruşnikov'a bakmamak için çaba harcıyordu. Talihsiz vali adayı yüzüne tükürülmüş gibi oturmaktaydı.

Yelena Stanislavovna adamcağıza çok acımıştı. Ona oy veren kendisiydi.

Seçim işlerinde tecrübeli Çaruşnikov'a çıkan diğer oyu da kendisi vermişti. İyi kalpli Yelena Stanislavovna hemen,

— Ben yine de şehir başı* olarak Mösyö Çaruşnikov'un seçilmesini öneriyorum. –dedi.

— Neden "yine de?" olsun canım? –dedi alicenap vali.– Yine de değil, tam da onu ve başka hiç kimseyi değil. Bay Çaruşnikov'un içtimai faaliyetleri hepimizin pekâlâ malumudur.

— İsteriz, isteriz! –diye bağırdı hepsi.

— Seçimi onaylanmış sayalım mı?

Yüzüne tükürülmüş gibi kenarda oturan Çaruşnikov canlandı ve hatta protesto etti:

— Hayır, hayır, baylar, rica ederim oylama yapalım. Hatta şehir başını oya sunmak validen bile daha önemli. Eğer, baylar, bana teveccüh göstereceksiniz, lütfen, çok rica ediyorum, oylama yapın!

Boş şekerliğe kâğıtlar dökülmeye başladı.

— Altı oy lehte, –dedi Polesov,– ve bir oy çekimser.

— Tebrik ederim sizi, sayın şehir başı! –dedi Kislyarski, suratındaki ifadeye bakılırsa çekimser kalan yine oydu.– Tebrik ederim sizi!

Çaruşnikov'un yüzünde güller açtı.

— Geriye, ekselansları, ağzımızı ıslatmak kalıyor, –dedi Dyadyev'e.– Hadi, Polesov, *Oktyabr*'a uç bakalım. Paran var mı?

Polesov eliyle esrarengiz bir jest yaptı ve koşarak çıktı. Seçimlere geçici olarak ara verildi. Yemekten sonra devam ettiler.

Eğitim bölge teşkilat müdürlüğüne eskinin asiller gimnazyumu müdürü, şimdinin sahafı Raspopov'u aday gösterdiler. Herkes ona övgüler düzdü. Fakat üç kadeh votkayı deviren Vladya ansızın protesto etti:

---

* Çarlık Rusyası'nda ombudsmana yakın bir görev. (ç.n.)

— Onu seçemeyiz. Mezuniyet sınavında bana mantıktan iki vermişti.

Hepsi birden Vladya'ya hücum etti.

— Böyle kritik bir anda, –diye bağırdılar ona,– çıkar gözetmek olmaz! Vatanı düşünün.

Vladya'yı öyle çabuk ajite ettiler ki o bile oy verdi kendisine çok çektiren öğretmenine. Raspopov bir çekimser dışında oy birliğiyle seçildi.

Kislyarski'ye borsa komitesi başkanlık makamını teklif ettiler. İtiraz etmedi ama oylama sırasında ne olur ne olmaz diyerek çekimser kaldı.

Tanıdıklarını ve akrabalarını tek tek hatırlayıp polis şefini, ayar tescil odası başkanını, katma değer vergisi müfettişini, gelir vergisi müfettişini ve fabrikalar müfettişini seçtiler; boş kalan bölge savcısı, mahkeme başkanı, mahkeme sekreteri ve mahkeme üyesi mevkilerini doldurdular; Zemstvo ve tüccarlar loncası meclis yönetimleri, çocuk esirgeme kurumu ve nihayet dükkâncılar meclis yönetimi başkanlıklarının adaylarını belirlediler. Yelena Stanislavovna'yı *Bir Damla Süt* ve *Beyaz Çiçek* cemiyetlerinin başkanlığına seçtiler. Nikeşa'yla Vladya'yı gençliklerinden ötürü valinin emrine özel görevler memuru atadılar.

— Af buyurun! –diye haykırdı birden Çaruşnikov.– Valinin emrine koskoca iki memur! Peki ya bana?

— Şehir başının –dedi vali yumuşacık,– özel görevler memuru kadrosu yoktur.

— E o zaman bir sekreter.

Dyadyev kabul etti. Yelena Stanislavovna da canlandı.

— Şey yapsak olmaz mı, –dedi korka korka,– burada bir delikanlı var tanıdığım, çok tatlı, çok efendi bir çocuk. Madam Çerkesova'nın oğlu. Çok, ama çok tatlı, çok yetenekli... Şimdi işsiz. Emek borsasına kayıtlı. Hatta kart da vermişler. Birkaç güne kalmaz sendikaya da kaydını yapacaklarmış... Yanınıza alamaz mısınız? Annesi çok minnettar olur.

— Sanırım alabiliriz, –dedi Çaruşnikov iyilikle,– siz ne dersiniz, baylar? Peki. O halde, zannederim, olur.

— Eveet, –diye belirtti Dyadyev,– galiba genel çizgileriyle... bu kadar? Her şey tamam sanki?

— Peki ya ben? –diye yankılandı birden heyecanlı ve ince bir ses.

Hepsi birden dönüp baktı. Köşede, papağanın yanında morali fena halde bozulan Polesov dikiliyordu. Viktor Mihayloviç'in kara göz kapaklarında tomurcuk yaşlar birikmişti. Herkes çok utandı. Misafirler birden Polesov'un votkasını içtiklerini ve *Kılıç ve Saban* cemiyeti Stargorod şubesinin baş organizatörlerinden biri olduğu hatırladılar.

Yelena Stanislavovna şakaklarını tutup korkulu bir çığlık attı.

— Viktor Mihayloviç! –diye inledi herkes.– Cancağızım! Sevgili dostum! Ne kadar ayıp? Ne dikiliyorsunuz köşede? Derhal buraya gelin!

Polesov yanaştı. Istırap içindeydi. Kılıç ve saban arkadaşlarından böyle bir düşüncesizlik beklememişti.

Yelena Stanislavovna daha fazla dayanamadı.

— Baylar, –dedi,– bu korkunç bir şey! Hepimizin kıymetlisi Viktor Mihayloviç'i nasıl unutabildiniz?

Yerinden kalkıp aristokrat tamirciyi isli alnından öptü.

— Baylar, Viktor Mihayloviç bölge eğitim teşkilat başkanlığı ya da polis şefliğine layık değil mi sizce de?

— Ne dersiniz, Viktor Mihayloviç? –diye sordu vali,– Teşkilat başkanı olmak ister misiniz?

— Pek tabii, mükemmel, insaniyetli bir başkan olacaktır! –diye destekledi şehir başı mantar turşusunu yuttuktan sonra yüzünü buruşturarak.

— Peki ya Raspooopov? –diye sordu dargın dargın uzatıp Viktor Mihayloviç.– Raspopov'a vermediniz mi teşkilat başkanlığını?

— Hakikaten de öyle, Raspopov'u ne yapacağız?

— İtfaiye şefi mi yapsak?..

— İtfaiye şefi! –diye heyecanlandı birden Viktor Mihayloviç.

Ansızın gözünün önüne itfaiye arabaları, ışıl ışıl bir ateş, trompet sesleri ve trampet vuruşları geldi. Baltalar ışıldadı, meşaleler sallandı, toprak yarıldı ve kuzguni ejderler onu opera binasında çıkan yangına taşıdı.

— İtfaiye şefi mi dediniz? İtfaiye şefi olmak istiyorum!

— Muhteşem o halde! Sizi kutlarım. Bundan böyle itfaiye şefisiniz.

— İtfaiye bölüğünün serpilip gelişmesine!* –dedi ironiyle borsa komitesi başkanı.

Hepsi birden Kislyarski'ye hücum etti:

— Siz zaten hep solcuydunuz! Biliyoruz sizi!

— Baylar, benim nerem solcu?

— Biliyoruz, biliyoruz!..

— Solcu!

— Bütün Yahudiler solcudur!

— Allah aşkına, baylar, anlamıyorum bu şakaları.

— Solcusunuz işte, solcu, saklamayın!

— Geceleri rüyasında Milyukov'u görüyor!

— Kadet! Kadet!**

— Kadetler Finlandiya'yı sattı, –diye böğürdü birden Çaruşnikov,– Japonlardan para aldılar! Ermenileri ayırmaya kalktılar.***

---

* Sovyetlerin resmi söyleminde ağır sanayi, tarım ya da ticaretin gelişmesi bağlamında sıkça başvurulan klişe ifade. (ç.n.)

** Anayasal Demokrasi Partisi üyesi. Parti Bolşeviklerce sağda, Monarşistlerce solda görülürdü. (ç.n.)

*** Finlandiya'nın Rusya'dan özerkliğini yeniden tanıyan Geçici Hükümet'in dışişleri bakanı Kadet Partisi'nin lideri Milyukov'du. Aşırı sağcıların liberal Kadetlere öfkesi 1905 Rus-Japon Savaşı sırasında da komplo teorisine varan suçlamalar şeklinde kendisini göstermişti. Kadetlerin Bağımsız Ermenistan fikrine sıcak bakmaları ve 1915 tehciri sırasında Ermeni entelektüellerle dayanışma içine girmeleri aşırı sağcı Rus hareketlerin tepkisine neden olmuştu. (ç.n.)

Kislyarski mesnetsiz itham yağmuruna daha fazla dayanamadı. Yüzü bembeyaz kesilen ve gözleri alev alev parlayan borsa komitesi başkanı sandalyenin arkalığına yapışıp çın çın öten sesiyle itiraz etti:

— Ben her zaman Ekimci oldum ve Ekimci* kalacağım.

Kimin hangi partiye sempati duyduğunu çözmeye giriştiler.

— Her şeyden önce, baylar, demokrasi, –dedi Çaruşnikov,– şehrimizin özyönetimi demokratik olmalıdır. Ama sefil Kadetler hariç. 1917'de başımıza yeterince pislik çıkardılar zaten!

— Umarım, –diye sordu iğneleyici bir tonda vali,– aramızda sözüm ona Sosyal Demokrat** yoktur?

Toplantıda Kislyarski'nin temsil ettiği Ekimcilerden daha solda hiç kimse yoktu. Çaruşnikov kendini *merkez* ilan etti. Siyasi yelpazenin en sağında itfaiye şefi vardı. O kadar sağdaydı ki, hangi partiye ait olduğunu bile bilmiyordu.

Derken savaştan söz açıldı.

— Eli kulağında, –dedi Dyadyev.

— Çıkacak savaş, çıkacak.

— Geç olmadan ne bulursanız stoklamanızı öneririm.

— Öyle mi dersiniz? –diye endişelendi Kislyarski.

— Ya ne sandınız? Savaş zamanı bir şeyler bulabileceğinizi mi düşünüyorsunuz? Un anında piyasadan çekilir! Yer yarılır gümüş paralar içine girer, her türden kâğıt dolaşmaya başlar, para yerine geçen posta pulları vesaire vesaire.***

— Savaş çoktan kararlaştırılmış bir mesele.

— Bildiğiniz gibi yapın, –dedi Dyadyev,– bense elimdeki

---

* Anayasal Monarşi Partisi. Adını 1905 Devrimi sonrasında Çarın kişisel hakların dokunulmazlığı, vicdan ve ifade özgürlüğü sözü verdiği 17 Ekim Manifestosu'ndan alır. (ç.n.)

** Marksist, işçi partisi üyesi. (ç.n.)

*** I. Dünya Savaşı sırasında gümüş ve bakır bulmakta güçlük çeken Rusya para yerine geçen posta pulları çıkarmıştı. (ç.n.)

bütün parayı temel tüketim mallarına harcıyorum.

— Peki manifatura işleriniz?

— Manifatura kendini çevirir, un ve şekerse başka. Uzun lafın kısası, size de tavsiye ederim. Hem de ısrarla.

Polesov bıyık altından güldü.

— Bolşevikler nasıl savaşacak ki? Neyle? Neyle savaşacaklar? Eski tüfeklerle mi? Peki ya hava filosu? Önde gelen komünistlerden biri dedi ki bana... ya da siz söyleyin, sizce kaç uçakları kalmıştır?

— İki yüz!

— İki yüz mü? İki yüz değil, otuz iki! Fransa'nınsa seksen bin savaş uçağı var.

— Evet... Bolşevikler memleketi batırdı.

Gece yarısından sonra dağıldılar.

Vali şehir başını geçirmeye çıktı. Her ikisi de aynı hizada yürümek için abartılı bir çaba sergiliyordu.

— Valiymiş! –diyordu Çaruşnikov.– General bile değilken senden nasıl vali olacak?

— Sivil general olacağım, kıskandın mı yoksa? İstediğimde seni zindana attırabileceğim. Doya doya yatarsın artık.

— Beni hapse attıramazsın. Ben seçilmiş, yetkiyle donatılmış bir başkanım.

— Seçilmişin başına gelen bir musibet, atanmışa edilen bin nasihatten yeğdir.

— Riccca ederim kelime oyunu yapma bana! –diye bağırdı birden Çaruşnikov sokağın ortasında.

— Neden bağırıyorsun, aptal? –diye sordu vali.– Karakolda mı sabahlamak niyetin?

— Ben karakolda sabahlamam, –diye yanıt verdi şehir başı,– ben Sovyet memuruyum...

Yıldızlar ışıl ışıldı. Gece büyüleyiciydi. İkinci Sovyet Sokağı'nda valinin ve şehir başının tartışması devam ediyordu.

XXI. Bölüm

Sevilla'dan Granada'ya

Durun biraz, peki ama Peder Fyodor nerede? Frolus ve Laurus Kilisesi'nin saçını sakalını kesen din adamı nerede? Galiba Vinogradnaya Sokağı numara 34'e, Yurttaş Bruns'un yanına gitmeye niyetlenmişti, değil mi? Nerede bu melek suretli hazine avcısı ve şu anda karanlık koridordaki kasanın yanında nöbet tutan İppolit Matveyeviç Vorobyaninov'un can düşmanı?

Peder Fyodor kaybolmuştu. Şeytan yolunu şaşırtmıştı. Donetsk demiryolu üzerindeki Popasnaya İstasyonu'nda görüldüğü söyleniyordu. Güya elinde kaynayan bir çaydanlıkla peronun üstünde koşuyormuş.

Peder Fyodor yanıp tutuşuyordu. Zenginlik istiyordu. Generalin karısı Popova'nın, itiraf edelim, içinde hiçbir halt olmayan takımının peşinde Rusya'nın bir ucundan diğerine kaptırmış gidiyordu.

Peder Rusya'yı geziyor. Fakat karısına mektup yazıyor.

Peder Fyodor'un Harkov tren istasyonunda uyezd şehri N'deki karısına yazdığı mektuptur

Güvercinim Katerina Aleksandrovna!

Sana karşı çok mahcubum. Böyle bir zamanda seni tek başına bıraktım.

Sana her şeyi anlatmak zorundayım. Beni anlayacaksın, hatta öyle umuyorum ki hak da vereceksin.

Canlı kilisecilere katılmadım elbette ve katılmayı da düşünmüyorum, tanrı beni bundan saklasın.

Şimdi dikkatli oku. Yakında başka türlü yaşamaya başlayacağız. Sana mum fabrikasından bahsettiğimi hatırlarsın. İşte o bizim olacak ve belki daha başka şeyler de. Senin de öğün çıkarmana, yabancılara yemek pişirmene gerek kalmayacak. Samara'ya gideceğiz, bir de hizmetçi tutacağız.

Mesele şu, ama bunu büyük bir sır olarak sakla, kimseye, hatta Marya İvanovna'ya bile söyleme. Ben hazine peşindeyim. Vorobyaninov'un kayınvalidesini, rahmetli Klavdiya İvanovna Petuhova'yı hatırlıyor musun? Klavdiya İvanovna ölmeden önce bana, Stargorod'daki evinde misafir odasındaki sandalyelerden (tamamı on iki parça) birine pırlantalarını sakladığını itiraf etti.

Katenka, sakın benim bir hırsız olduğumu düşünme. Bu pırlantaları bana vasiyet etti ve onları ne zamandır kendisine eziyet çektiren İppolit Matveyeviç'ten korumamı buyurdu.

İşte seni ansızın bu yüzden terk ettim, zavallı karıcığım.

Beni suçlama artık.

Stargorod'a geldiğimde ne gördüm biliyor musun: Bu kart zampara da oradaydı. Bir şekilde o da öğrenmiş. Belli ki ölmeden önce ihtiyar kadına işkence etmiş. Korkunç bir insan! Yanında da bir suçlu gezdiriyor, haydut tutmuş kendine. Doğruca üstüme atıldılar, işimi bitirmek istediler. Ama ben de kolay lokma sayılmam, ellerine düşmedim.

Başlangıçta yanlış yola sapmıştım. Vorobyaninov'un evinde sadece bir sandalye buldum (şimdi bir hayır kurumu var o yerde); mobilyamı *Sorbonne*'daki odama götürüyordum ve birden adamın biri köşenin ardından kükreyerek aslan gibi üzerime geldi, derken atılıp sandalyeye yapıştı.

İş neredeyse kavgaya varıyordu. Niyetleri beni küçük düşürmekti. Sonra iyice baktım: Vorobyaninov'un ta kendisi! Tıraş olmuş, düşünebiliyor musun, bir de kafasını kazıtmış, üçkâğıtçı, şu yaşta düştüğü hale bak.

Sandalyeyi parçaladık ama içinde hiçbir şey yoktu. Bunun üzerine yanlış yola saptığımı anladım. Çok da canım sıkıldı.

Moralim bozulunca ırz düşmanının yüzüne bütün gerçeği söyledim.

"Yaşınızdan, dedim, başınızdan utanın, Rusya, dedim, bu yabanilikleri de mi görecekti: Asiller mümessili bir aslan gibi din görevlisinin üstüne çullanıyor, üstüne de partiye üye olmamakla itham ediyor! Siz, dedim, adi bir insansınız, Klavdiya İvanovna'ya çektirdiniz ve şimdi de başkasının malının peşinden koşuyorsunuz, ki bu da artık onun değil, devletin malıdır."

Utanıp yanımdan ayrıldı, herhalde geneleve gitti.

Bense *Sorbonne*'daki odamın yolunu tuttum ve bundan sonraki planımı tasarlamaya başladım. Ve öyle bir şey düşündüm ki, bu tıraşlı aptalın dünyada aklına gelmez: El konulmuş mobilyaları dağıtan şahsı bulmaya karar verdim. Düşünebiliyor musun, Katenka, hukuk fakültesinde okumam boşuna değilmiş, sonunda bir işe yaradı. Bu şahsı buldum. Hem de hemen ertesi gün. Adı Varfolomeyiç, çok düzgün bir ihtiyarcık. Yaşlı ninesiyle birlikte yaşıyor, ağır işte çalışarak ekmeğini kazanıyor. Bütün belgeleri bana verdi. Gerçi hizmetinin karşılığını ödemem gerekti. Parasız kaldım (ama bu konu daha sonra). Meğer Vorobyaninov'un evinden çıkan on iki sandalyenin tamamı Mühendis Bruns'a, Vinogradnaya Sokağı numara 34'e gitmiş. Tüm sandalyelerin tek bir kişiye gittiğine dikkatini çekerim, ki bunu hiç beklemiyordum (sandalyelerin farklı yerlere gitmiş olmasından korkuyordum). Buna çok sevindim. Derken *Sorbonne*'da alçak Vorobyaninov'la yeniden karşılaştım. Onu bir güzel payladım, haydut arkadaşına da acımadım. Sırrımı

öğrenmelerinden çok korkuyordum, bu yüzden onlar gidene kadar otelde saklandım.

Anlaşılan Bruns Stargorod'dan 1923'te tayin edildiği Harkov'a taşınmış. Kapıcıdan bütün mobilyasını yanında götürdüğünü ve onlara gözü gibi baktığını öğrendim. Ağırbaşlı bir adam olduğunu söylüyorlar.

Şu anda Harkov'da tren garında oturuyorum, yazma sebebimse şu: Birincisi, seni çok seviyor ve düşünüyorum, ikincisiyse Bruns artık burada değilmiş. Ama üzülme. Öğrendiğime göre, Bruns şimdi Rostov'da Novorosçimento'da görev yapıyormuş. Cebimdeki para yola kıtı kıtına yetecek. Bir saat sonra karma yük-yolcu treniyle yola çıkıyorum. Sense, iyilik meleğim, lütfen, bacanağa git, ondan elli ruble al (bana borcu var, ödeyeceğini söylemişti) ve Rostov'a gönder: Ana postaneye, Fyodor İoannoviç Vostrikov adına. Fazla masraf çıkmaması için postayla gönder. Otuz kapik ücret çıkacak.

Şehirde ne konuşuyorlar? Yeni bir şey var mı?

Kondratyevna yanına geldi mi? Peder Kirill'e yakında döneceğimi, Voronej'e, ölüm döşeğindeki teyzemin yanına gittiğimi söyle. Parayı dikkatli harca. Yevstigneyev hâlâ geliyor mu yemeğe? Selamlarımı ilet. Teyzeme gittiğimi söyle.

Hava nasıl? Harkov'a adeta yaz gelmiş. Gürültülü bir şehir, Ukrayna Cumhuriyeti'nin merkezi. Taşradan sonra yurtdışına çıkmışım gibi geliyor.

Yapman gerekenler:

1) yazlık cüppemi temizlemeye ver (yenisi için para harcamaktansa temizlemeye 3 r. vermek daha iyi), 2) sağlığına dikkat et, 3) Gulenka'ya yazacağında laf arasında Voronej'deki teyzemin yanına gittiğimi sıkıştır.

Herkese selamlarımı ilet. Yakında geleceğimi söyle.

Şefkatle öpüyor, kucaklıyor ve takdis ediyorum.

Kocan *Fedya*

Notabene: Vorobyaninov şimdi nerede sürtüyor acaba?

*

Aşk, insanı kurutur. Boğa, ihtirasından böğürür. Horoz tüneyecek yer bulamaz. Asiller mümessili iştahını yitirir.

Ostap'ı ve öğrenci İvanopulo'yu lokantada bırakan İppolit Matveyeviç küçük pembe binaya girdi ve kasanın yanında pozisyon aldı. Kastilya'ya* giden trenlerin gürültüsü ve uzaklaşan vapurların çalkantısı geldi kulağına.

Sönüyor Alpujarras'ın
İşte altın ufukları.

Yüreği sarkaç misali salınıyordu. Kulaklarına bir tik tak sesi oturmuştu.

Davetkâr sesine gitarın
Hadi çık artık, sevgilim.

Koridorda endişe hâkimdi. Hiçbir şey kasanın soğuğunu kesemiyordu.

Sevilla'dan Granada'ya
Sessiz alacakaranlığında gecelerin...

Kalem kutularında gramofonlar inliyor, gazocakları arı misali vızıldıyordu.

İşitilir serenatlar,
İşitilir şakırtısı kılıçların...

Uzun lafın kısası, İppolit Matveyeviç Liza Kalaçova'ya sırılsıklam âşık olmuştu.

Koridorda İppolit Matveyeviç'in yanından bir sürü insan gelip geçiyordu, fakat bu insanlardan ya tütün ya votka ya eczane ya da dinlendirilmiş lahana çorbası kokusu geliyordu. Koridorun karanlığında insanları kokularından ya da adımlarının ağırlığından ayırt etmek mümkündü. Liza geçmemişti. İppolit Matveyeviç bundan emindi. Liza sigara kullanmaz, votka içmez ve demir pençeli çizme giymezdi. İyot

* Bölüme adını veren "Sevilla'dan Granada'ya" dizesi ve sonraki alıntılar A. K. Tolstoy'un aynı adlı manzum draması üzerine Çaykovski'nin yazdığı Don Juan Serenadı'ndandır. (ç.n.)

ya da kelle paça kokmasına ihtimal yoktu. Ondan sadece incecik bir pirinç lapası ya da Bayan Nordman-Severova'nın ünlü ressam İlya Repin'e yıllarca yedirdiği lezzetle hazırlanmış samanın kokusu yükselebilirdi.*

Fakat tam bu sırada hafif ve tereddütlü adımlar işitildi. Koridorda elastik duvarlara çarpıp tatlı tatlı mırıldanarak yürüyen biri vardı.

— Siz misiniz, Yelizaveta Petrovna? –diye sordu İppolit Matveyeviç pamuk şekeri gibi bir sesle.

Cevap niyetine bir bas işitildi:

— Söyler misiniz lütfen, Feferkornların odası hangisi acaba? İnsan bu karanlıkta önünü bile göremiyor.

İppolit Matveyeviç korkup sustu. Feferkornları arayan şahıs kafa karışıklığı içinde bir cevap bekledi, alamayınca da el yordamıyla ilerlemeye devam etti.

Liza ancak dokuza doğru geldi. Bazen karamel, bazen de yeşile çalan akşam göğünün altında dışarı çıktılar.

— Peki nerede gezeceğiz? –diye sordu Liza.

İppolit Matveyeviç Liza'nın ışıldayan beyaz yüzüne baktı ve dosdoğru "İşte buradayım İnezilya, pencerenin altında" demek yerine, ne vakittir Moskovaıda bulunmadığını ve Beyaz Taşlı'nın** Paris'le boy ölçüşemeyeceğini, zira kim ne derse desin, sistemden yoksun bir şekilde planlanmış büyük bir köy gibi kaldığını anlatan uzun ve sıkıcı bir tirada girişti.

— Benim hatırladığım Moskova, Yelizaveta Petrovna, bir başkaydı. Şimdi her şeyde bir hasislik hissediliyor. Bizse zamanında paraya acımazdık. Nasıldı o şarkı: "Hayatı bir kere yaşarız."

---

* Natalya Nordman (1863-1914). Rus yazar, süfraje, vejetaryen, İlya Repin'in hayat arkadaşı. Severova takma adını kullanan yazar, misafirlerinin önüne çıkardığı "saman menüsüyle" meşhurdur. (ç.n.)

** İşte buradayım...: Puşkin'in Sevilla temalı bir şiirinden. Beyaz taşlı: Kremlin dahil olmak üzere pek çok yapının kireç taşıyla yapıldığı Moskova kimi zaman bu isimle anılır. (ç.n.)

Preçistenski Bulvarı'nı boydan boya katettiler ve rıhtıma, Kurtarıcı Mesih Katedrali'ne çıktılar.

Moskvoretski Köprüsü'nün ardında kara gümüş tilki-kuyrukları uzanmıştı: MoDES'in* elektrik santralleri gemi filosu gibi tütüyordu. Tramvaylar köprülerin üstünden aşıyor, nehirde kayıklar yüzüyordu. Hüzünlü bir hikâye anlatıyordu akordiyon.

Liza İppolit Matveyeviç'in koluna yapışıp canını sıkan her şeyi anlattı: Kocasıyla yaptığı tartışmayı, her söze kulak kabartan eski kimyager komşuların arasında geçen zor hayatı, vejetaryen beslenmenin tekdüzeliğini...

İppolit Matveyeviç dinliyor ve düşünüyordu. İçindeki şeytanlar uyanmaya başlamıştı. Gözünde harikulade bir akşam yemeği canlandı. Bu kızın aklını bir şekilde başından alması gerektiğine kanaat getirdi.

— Operaya gidelim, –diye teklif etti İppolit Matveyeviç.

— Sinema daha iyi, –dedi Liza,– sinema ucuz olur.

— Ah! Paranın lafı mı olur! Böyle bir gecede tutmuş para diyorsunuz.

Zincirlerinden adamakıllı boşanan şeytanlar pazarlık etmeden çifti bir arabaya bindirip *Ars* sinemasına götürdüler. İppolit Matveyeviç görkemliydi. En pahalı biletlerden aldı. Ne var ki, seansın sonuna kadar dayanamadılar. Liza perdeye yakın ucuz yerlerde oturmaya alışmıştı ve pahalı otuz dördüncü sıradan iyi göremedi.

İppolit Matveyeviç'in cebinde imtiyaz sahiplerinin Stargorodlu tertipçilerden aldığı paranın yarısı duruyordu. Lüks alışkanlığını yitiren Vorobyaninov için büyük bir paraydı bu. Şimdi kolay aşk olasılığıyla heyecanlanmış, sınır tanımadığını gösterip Liza'nın gözlerini kamaştırmak istiyordu. Bunun için kendini fevkalade hazırlıklı sayıyordu. Bir zamanlar muhteşem Yelena Bour'un kalbini nasıl kolayca fethettiğini gururla hatırladı. Düşünmeden ve alayişle para

* Moskova Devlet Elektrik Santralleri Birliği. (ç.n.)

harcama alışkanlığı içinde olan bir şeydi. Stargorod'da terbiyesi ve bütün kadınlarla sohbet edebilme becerisiyle ün yapmıştı. Eski rejimden kalan bütün parıltısını henüz doğru dürüst hiçbir şey görmemiş ve hiçbir şey bilmeyen küçük bir Sovyet kızının kalbini çalmak için harcamak düşüncesi komik göründü gözüne.

Kısa bir ikna çabasının ardından Liza'yı, Bender'in deyimiyle, Moskova'daki en iyi yere, MosTükTop'un* örnek yemekhanesi *Prag*'a götürdü.

Prag'daki aynaların, ışıkların ve çiçek saksılarının bolluğu Liza'yı şaşkına çevirdi. Liza'yı mazur görmek mümkündü, çünkü daha önce hiç büyük örnek sergi restoranlarında bulunmamıştı. Ama aynalı salon beklenmedik biçimde İppolit Matveyeviç'i de şaşkına çevirdi. Geri kalmış, restoran adabını unutmuştu. Şimdi kare burunlu baron çizmeleri, savaş öncesi ısmarlama pantolonu ve gümüş yıldızlar serpiştirilmiş ay ışığı yeleğinden fena halde utanıyordu.

Karmakarışık insanlardan oluşan topluluğun karşısında ikisi de mahcup olmuş ve ne yapacaklarını bilememişti.

— Şu köşeye geçelim, –diye teklif etti Vorobyaninov, halbuki orkestranın *Bayadère*'den çalına çalına suyu çıkmış bir potpurinin canına okuduğu sahnenin hemen önünde boş masalar vardı.

Bakışları üzerinde hisseden Liza çabucak razı geldi. Sosyete aslanı ve kadın fatihi Vorobyaninov da mahcup mahcup peşinden ilerledi. Sosyete aslanının aşınmış pantolonu zayıf poposundan torba gibi sarkmıştı. Kadın fatihi iki büklüm oldu ve mahcubiyetin üstesinden gelmek için kelebek gözlüğünü silmeye başladı.

---

* Moskova Tüketici Toplulukları Birliği, şehirdeki bütün gıda marketlerini, yemekhaneleri, pastaneleri ve şariküterileri bünyesinde toplayan devlet kuruluşu. Devrim öncesi Rusya'nın en meşhur restoranlarından biri olan Prag da devletleştirildikten sonra birliğin idaresine verilmiştir. (ç.n.)

Masalarına gelen giden yoktu. İppolit Matveyeviç bunu beklemiyordu. Ve yanındaki hanımefendiyle zerafetle sohbet etmek yerine susuyor, ezilip büzülüyor ve ürkekçe küllüğü masaya vurup habire öksürüyordu. Liza merakla etrafa bakıyor, suskunluk suni hale geliyordu. Ama İppolit Matveyeviç'in ağzından tek kelime bile çıkmıyordu. Bu gibi durumlarda konuşanın hep kendisi olduğunu unutmuştu.

— Bakar mısınız! –diye sesleniyordu yanından rüzgâr gibi geçen yemekhane emekçilerine.

— Derhal efendim! –diye bağırıyordu garsonlar geçip giderken.

Menü nihayet gelmişti. İppolit Matveyeviç rahatlama hissiyle içine gömüldü.

— Şu işe bak, –diye mırıldadı,– dana köfte iki yirmi beş, file iki yirmi beş, votka beş ruble.

— Beş rubleye büyük sürahi getiriyoruz, efendim, –diye açıkladı garson sabırsızlıkla etrafına bakınıp.

"Ne oluyor bana? –diye dehşete düştü İppolit Matveyeviç.– Komikleşiyorum."

— İşte, buyurun, –dedi Liza'ya gecikmiş bir nezaketle,– seçmek istemez misiniz? Ne yersiniz?

Liza kendini suçlu hissetti. Garsonun arkadaşına nasıl gururla baktığını görüyor ve arkadaşının bir şeyleri yanlış yaptığını anlıyordu.

— Canım hiçbir şey yemek istemiyor, –dedi titreyen bir sesle.– Ya da ne diyeceğim... Söyler misiniz, yoldaş, sizde vejetaryen yemeği yok mu?

Garson at gibi ayak değiştirmeye başladı.

— Vejetaryen yemeği bulundurmuyoruz efendim. Jambonlu omlet belki.

— O zaman şöyle yapalım, –dedi İppolit Matveyeviç kararını verip,– bize sosis getirin. Sosis yersiniz, değil mi, Yelizaveta Petrovna?

— Yerim.

— Tamam o zaman. Sosis. Şu bir ruble yirmi beş kapiklikten. Bir şişe de votka.

— Sürahiyle servis ediyoruz.

— O zaman büyük sürahi olsun.

Yemekhane emekçisi savunmasız Liza'ya saydam gözlerle baktı.

— Votkanın yanında ne alırsınız? Taze havyar? Somon? Balıklı poğaça?

İppolit Matveyeviç'in içindeki evrak memuru isyan etmeye devam ediyordu.

— Gerekmez, –dedi nahoş bir kabalıkla.– Salatalık turşusu kaça sizde? Peki, iki tane getirin.

Garson koşa koşa uzaklaştı ve masaya yeniden sessizlik çöktü. İlk Liza konuştu.

— Buraya hiç gelmemiştim. Çok şirin.

— Eveeet, –dedi İppolit Matveyeviç bir yandan da sipariş tutarını hesaplarken uzata uzata.

"Sorun değil, –diye düşünüyordu,– votkayı içince açılırım. Yoksa gerçekten tuhaf olacak."

Ama votkayı içip salatalığı yiyince, açılmak bir yana, yüzü daha da karardı. Liza içmiyordu. Resmiyet ortadan kalkmamıştı. Dahası masaya bir adam yanaşmış ve Liza'ya sırnaşık bakışlar atarak çiçek almasını teklif etmişti.

İppolit Matveyeviç bıyıklı çiçekçiyi fark etmemiş gibi yaptı, ama beriki uzaklaşmıyordu. Onun yanında Liza'ya iltifat etmek kesinlikle imkânsızdı.

Bir süreliğine konser programı imdada yetişti. Sahneye ceketatay ve rugan ayakkabılı tombul topalak bir adam çıktı.

— İşte sizinle yine görüştük, –dedi seyircilere teklifsizce.– Konserrr programımızın bir sonraki numarasında Rus halk şarkılarının dünyaca ünlü icracısı, bütün Maryina Roşa'nın*

---

* Moskova'nın batakhaneleriyle meşhur kenar mahallesi. (ç.n.)

iyi bildiği bir isim çıkıyor. Varvara İvanovna Godlevskaya. Varvara İvanovna! Sahneye buyurun!

İppolit Matveyeviç votka içip susuyordu. Bütün sürahiyi bitirmek için acele etmeliydi, çünkü Liza içmiyor ve habire kalkıp eve gitmeye çabalıyordu.

Maryina Roşa'nın iyi bildiği şarkıcıdan sonra sahneye fitilli kadife tolstofka giyen bir kuplecinin çıkıp,

Sokak sokak geziyorsunuz,
Ha babam tozuyorsunuz,
Yoksa siz işkembenizi
Böyle mi dolduruyorsunuz
Sokak sokak geziyorsunuz,
Ta-ra-ra-ra...

diye şarkı söylemeye başladığı sırada, İppolit Matveyeviç çoktan adamakıllı çakırkeyif olmuş ve örnek yemekhanenin daha yarım saat önce görgüsüz ve hasis sovyet haydutları gözüyle baktığı bütün ziyaretçileriyle birlikte tempo tutmaya ve şarkıya eşlik etmeye koyulmuştu bile:

Sokak sokak geziyorsunuz,
Ta-ra-ra-ra...

Sık sık yerinden fırlıyor ve özür dilemeden tuvalete gidiyordu. Komşu masalar artık ona "dayı" diye sesleniyor ve "Gel de bir kadeh bira ısmarlayalım!" diyerek yem atıyordu. Ama o gitmiyordu. Birden mağrur ve şüpheci olacağı tutmuştu. Liza kararlılıkla masadan kalktı:

— Ben gidiyorum. Siz kalabilirsiniz. Kendim giderim.

— Daha neler! Bir asilzade olarak müsaade edemem! Senyör! Hesap! Hödük herifler sizi!..

İppolit Matveyeviç sandalyede bir o yana bir bu yana sallanarak uzun uzun baktı hesaba.

— Dokuz ruble yirmi kapik mi? –diye mırıldıyordu.– Paraları sakladığım dairenin anahtarını da ister misiniz?

İş İppolit Matveyeviç'in kibarca koluna girip aşağıya indirmeleriyle sonuçlandı. Liza kaçıp gidemiyordu çünkü gardrop fişi büyük sosyete aslanında kalmıştı.

Daha ilk ara sokakta İppolit Matveyeviç omzuyla Liza'nın üzerine abandı ve kollarıyla onu yakalamaya kalkıştı. Liza sessizce kurtulmaya çalışıyordu.

— Dinleyin! –diyordu.– Dinleyin diyorum!

— Hadi otele gidelim! –diye kandırmaya çalışıyordu Vorobyaninov.

Liza zorla kendini kurtardı ve kolunu germeden küçük yumruğunu kadın fatihinin burnuna yapıştırdı. Altın kıskaçlı kelebek gözlük anında fırladı ve kare burunlu baron çizmelerinin altına düşüp çatırt diye tuz buz oldu.

Eser rüzgâr
Akar esir...

Liza gözyaşlarına boğulup Serebryanıy Sokağı'ndan eve koştu.

Coşar,
Koşar
Guadalquivir.*

Görme yetisini yitiren İppolit Matveyeviç tam tersi istikamette bağırarak hafif tırısa kalktı:

— Yakalayın hırsızı!

Sonra uzun uzun ağladı ve yine ağlaya ağlaya yaşlı bir kadından bütün barankaları sepetiyle birlikte satın aldı. Smolenski Pazarı'na çıkıp boş ve karanlık pazarda tohum eker gibi barankaları serpe serpe uzun süre ileri geri dolandı. Bu esnada hiç de müzikal olmayan bir sesle bağırıyordu:

Sokak sokak geziyorsunuz,
Ha babam tozuyorsunuz,
Ta-ra-ra-ra...

---

* Puşkin'den. (ç.n.)

İppolit Matveyeviç daha sonra bir arabacıyla arkadaş oldu, ona içini döktü ve bölük pörçük ifadelerle pırlantaları anlattı.

— Beyin neşesi yerinde! –diye haykırdı arabacı.

İppolit Matveyeviç gerçekten de neşelenmişti. Anlaşılan bir miktar kınanacak türde bir neşeydi bu çünkü sabah on bire doğru gözünü karakolda açtı. Zevk ve sefa gecesine rezillikle başladığı sırada üzerinde bulunan iki yüz rubleden geriye sadece on iki ruble kalmıştı.

Adeta ölüyordu. Omurgası ağrıyor, karaciğeri inliyordu, başınaysa sanki kurşundan bir kazan geçirmişlerdi. En korkuncu da şuydu ki, bu kadar büyük bir parayı nerede ve nasıl harcayabildiğini kesinlikle hatırlamıyordu. Eve dönerken yolda optikçiye uğrayıp kelebek çerçevesine yeni camlar taktırması gerekti.

Ostap İppolit Matveyeviç'in perişan halini uzun uzun ve şaşkınlıkla inceledi, ama bir şey söylemedi. Soğuk ve mücadeleye hazırdı.

XXII. Bölüm

İnfaz

Açık arttırma saat beşte açılacaktı. Eşyaları görmek için yurttaşlara verilen erişim izni dörtte başlıyordu. İki arkadaş üçte geldiler ve tam bir saat boyunca hemen yan taraftaki makine mühendisliği sergisini incelediler.

— Öyle görünüyor ki, –dedi Ostap,– yarından itibaren canımızın istemesi halinde şu küçük lokomotifi satın alabileceğiz. Ne yazık ki fiyat belirtmemişler. İnsanın hususi bir lokomotifinin olması hoş tabii.

İppolit Matveyeviç ıstırap içindeydi. Yatışmasını sağlayan tek şey sandalyelerdi.

Sandalyelerden ancak müzayedecinin kürsüye çıktığı o dakikada uzaklaşabildi, müzayedeci *Yüzüncü Yıl* marka ekose pantolon giymişti ve yerli malı kaşe tolstofkasının üstüne kadar inen bir sakalı vardı.

İmtiyaz sahipleri sağ tarafta dördüncü sırada yer tutmuştu. İppolit Matveyeviç fevkalade heyecanlanmaya başladı. Sanki sandalyeler hemen o anda satılacaktı. Ama sandalyeler kırk üç numarayla sıralarını beklemekteydi, satışa önce alışıldık müzayede öteberisi çıkıyordu: birkaç parçası eksik armalı çay takımları, sos kâsesi, gümüş bardak tutucu, Ressam Petunin'e ait bir peyzaj, boncuklu el çantası, yepyeni bir

gazocağı musluğu, küçük Napolyon büstü, keten sütyenler, *Yeşilbaşlara Ateş Eden Avcı* gobleni ve diğer çerçöp.

Sabretmeli ve beklemeliydi. Beklemekse çok zordu, zira bütün sandalyeler gözlerinin önündeydi; hedef yakındı, elini uzatıp almak işten değildi.

"Sandalye görünümü altında nasıl bir zerzevatın satılacağını bir bilseler, –diye düşündü Ostap müzayede kalabalığına göz gezdirerek,– ne patırtı kopardı ama!"

— Adaleti simgeleyen heykelcik! –diye ilan etti müzayedeci.– Bronz. Çok iyi durumda. Beş ruble. Arttıran? Altı buçuk sağdaki, sondan yedi verdiler. İlk sıra tam karşı sekiz dedi. İkinci kez, sekiz, tam karşı. Üçüncü kez, ilk sıra tam karşı.

İlk sıradaki yurttaşın yanına hemen para alındı makbuzuyla bir genç kız yanaştı.

Müzayedecinin tokmağı inip kalkıyordu. Saraydan küllükler, Baccarat kristal ve fağfur pudralık satıldı.

Zaman bir türlü geçmiyordu.

— Üçüncü Aleksandr'ın bronz büstü. Kâğıt ağırlığı olarak kullanılabilir. Başka da bir işe yaramaz herhalde. Üçüncü Aleksandr'ın büstü teklif edilen fiyattan gidiyor.

Kalabalık gülüştü.

— Siz alsanıza, mümessil, –diye iğneledi Ostap,– galiba seviyorsunuz.

İppolit Matveyeviç gözlerini sandalyelerden ayırmadan susuyordu.

— Yok mu talipli? Üçüncü Aleksandr'ın bronz büstü müzayededen kaldırılmıştır. Adaleti simgeleyen heykelcik. Sanırım az evvel satılanın eşi. Vasili, kalabalığa *Adalet*'i gösterin. Beş ruble. Arttıran?

İlk sıra tam karşıda derin bir nefes işitildi. Görünüşe göre yurttaş *Adalet*'i eksiksiz istiyordu.

— Beş ruble, bronz *Adalet*!

— Altı! –dedi yurttaş net bir sesle.

— Altı tam karşı. Yedi. Dokuz ruble sonda sağ taraf.

— Dokuz buçuk, –dedi alçak sesle *Adalet* sever elini kaldırıp.

— Tam karşı buçuk ekledi. İkinci kez tam karşı buçuk. Üçüncü kez buçuk.

Tokmak indi. Küçük hanım ilk sırada oturan yurttaşa koştu.

Yurttaş parasını ödedi ve bronzu almak için ağır ağır diğer odaya yürüdü.

— Saraydan on sandalye! –dedi birden müzayedeci.

— Saray da nereden çıktı? –diyerek alçak sesle dışa vurdu şaşkınlığını İppolit Matveyeviç.

Ostap sinirlendi:

— Hay şeytan alsın sizi! Oturun oturduğunuz yerde ve dinleyin!

— Saraydan on sandalye. Ceviz. İkinci Aleksandr dönemi. Çok iyi durumda. Gambs atölyesi işi. Vasili, sandalyelerden birini reflektörün altına getirin.

Vasili öyle kaba hareketlerle sürükledi ki sandalyeyi, İppolit Matveyeviç ayağa fırladı.

— Otur yerine, lanet budala, bela mısın başıma! –diye tısladı Ostap.– Oturun diyorum size!

İppolit Matveyeviç'in çenesi oynamaya başladı. Ostap av köpeği gibi burnunu dikti. Gözlerin rengi açıldı.

— On ceviz sandalye. Seksen ruble.

Salon canlandı. Ev yaşamında gerekli bir eşya satılıyordu. Eller birbiri ardına fırladı. Ostap sakindi.

— Siz neden artırmıyorsunuz? –diye atıldı üzerine Vorobyaninov.

— Defol git, –dedi Ostap dişlerini sıkarak.

— Yüz yirmi arka taraf. Yüz otuz beş, yine arka taraf. Yüz kırk.

Ostap sakin sakin kürsüye sırtını döndü ve yüzünde alaycı bir gülümsemeyle rakiplerini incelemeye koyuldu.

Müzayede hararetlenmişti. Boş yer yoktu artık. Ostap'ın tam arkasında bir hanımefendi kocasıyla konuşup kendini sandalyelerin cazibesine teslim etti ("Harikulade bir yarım koltuk! Muhteşem bir işçilik! Sanya, duydun mu? Saraydanmış!") ve elini kaldırdı.

— Yüz kırk beş, beşinci sıra sağ taraf. Bir.

Salon sessizliğe gömüldü. Çok pahalıydı.

— Yüz kırk beş. İki.

Ostap kayıtsızca kartonpiyerleri inceliyordu. İppolit Matveyeviç başı önde oturmuş titriyordu.

— Yüz kırk beş. Üç.

Fakat cilalı siyah tokmak kontrplak kürsüye vurmadan önce Ostap döndü, elini havaya kaldırdı ve sesini yükseltmeden,

— İki yüz. –dedi.

Bütün başlar imtiyaz sahiplerinden tarafa çevrildi. Kasketler, kepler, şapkalar hareketlendi. Müzayedeci sıkılmış yüzünü kaldırıp Ostap'a baktı.

— İki yüz, bir, –dedi,– iki yüz, dördüncü sıra sağ taraf, iki. Yok mu artıran? İki yüz ruble, saraydan on parçalık ceviz sandalye takımı. İki yüz ruble, üç, dördüncü sıra sağ taraf.

Tokmaklı el kürsünün üstünde asılı kaldı.

— Anneciğim! –dedi İppolit Matveyeviç yüksek sesle.

Ostap pembe ve sakin bir yüzle gülümsüyordu. Tokmak semavi bir sesle düştü.

— Satıldı, –dedi müzayedeci.– Küçük hanım! Dördüncü sıra, sağ taraf.

— Ee, başkan, etki yarattık mı? –diye sordu Ostap.– Çok merak ediyorum, teknik işler sorumlusu olmasaydı ne yapardınız acaba?

İppolit Matveyeviç mutlulukla oh çekti. Küçük hanım tırıs adımlarla yanlarına geldi.

— Sandalyeleri siz mi aldınız?

— Biz! –diye haykırdı uzun süredir kendini tutan İppolit Matveyeviç.– Biz, biz. Ne zaman alabiliriz acaba?

— Ne zaman isterseniz. Hatta hemen şimdi!

İppolit Matveyeviç'in kafasında "Sokak sokak geziyorsunuz, ha babam tozuyorsunuz" motifi çılgınca hoplayıp zıplamaya başladı. "Sandalyeler bizim, bizim, bizim, bizim!" Tüm bedeni işte böyle haykırıyordu. "Bizim!" –diye bağırıyordu karaciğeri. "Bizim!" –diye onaylıyordu kör bağırsağı.

O kadar sevinmişti ki, en olmadık yerlerinde nabızlar belirmişti. Her şey işitilmedik bir mutluluğun basıncıyla titreşiyor, sallanıyor ve çatırdıyordu. Saint-Gothard'a doğru yaklaşmakta olan tren görünmüştü. Son vagonun açık platformu üstünde de beyaz pantolonuyla İppolit Matveyeviç Vorobyaninov dikilmiş puro içiyordu. Alüminyum gibi ışıldayan kır saçların yeniden süslediği başına aheste aheste Alpyıldızı yağıyordu. Aden Bahçesi'neydi yolculuk.

— Peki neden iki yüz değil de iki yüz otuz? –diye işitti İppolit Matveyeviç.

Elindeki makbuzu evirip çeviren Ostap söylemişti bunu.

— Yüzde on beş komisyon var, –diye yanıtladı küçük hanım.

— Madem öyle! Alın bakalım!

Ostap cüzdanını çıkardı, iki yüz ruble saydı ve girişimin genel müdürüne döndü:

— Hadi azizim, çalıştırın bakalım otuz rubleyi ama biraz daha canlı. Görmüyor musunuz, hanımefendi bekliyor. E hadi?

İppolit Matveyeviç parayı çıkarmak için en ufak bir girişimde bulunmadı.

— Ee? Neden öyle askerin bite baktığı gibi bakıyorsunuz? Mutluluktan kafayı mı yediniz yoksa?

— Bende para yok, –diye mırıldadı nihayet İppolit Matveyeviç.

— Kimde yok? –diye sordu Ostap fevkalade alçak sesle.

— Bende.

— Ya iki yüz ruble?!

— Ben... eee.. ka-kaybettim.

Ostap Vorobyaninov'a baktı, yüzündeki buruşukluğun, yanaklarındaki yeşilliğin ve şişmiş göz altı torbalarının manasını çabucak kavradı.

— Ver parayı! –diye fısıldadı nefretle.– Seni ihtiyar şerefsiz!

— Ödeyecek misiniz, ödemeyecek misiniz? –diye sordu küçük hanım.

— Bir dakikanızı rica ediyorum, –dedi Ostap tüm cazibesiyle gülümseyerek,– küçük bir aksilik söz konusu.

Küçük de olsa hâlâ bir umut vardı. Kalan kısmı getirene kadar beklemeye ikna edebilirdi.

Bu sırada kendine gelmiş bulunan İppolit Matveyeviç ağzından tükürük saça saça konuşmaya dahil oldu.

— Müsaade edin! –diye zırladı.– Nereden çıktı komisyon? Biz hiç duymadık! İnsan önce bir uyarır. Bu otuz rubleyi ödemeyi reddediyorum.

— Peki, –dedi küçük hanım uysalca,– şimdi hallediyorum.

Makbuzu alıp müzayedeciye koştu ve ona bir şeyler söyledi. Müzayedeci derhal ayağa kalktı. Sakalı kuvvetli elektrik lambalarının ışığıyla parlıyordu.

— Açık arttırma kuralları gereği, –diye ilan etti çın çın,– satın aldığı eşyanın ücretini tam olarak ödemeyi reddeden şahıs salonu terk etmek zorundadır. Sandalyelerin satışı iptal edilmiştir.

Şaşkına dönen arkadaşlar kıpırtısız oturuyordu.

— Buyurmanızı rica ediyorum! –dedi müzayedeci.

İmtiyaz sahipleri o çok istedikleri etkiyi yaratmıştı. Seyirciler pis pis gülüyordu. Ostap bir türlü yerinden kalkamadı. Uzun zamandır böyle bir darbe yememişti.

— Buyurmanızı rica ediyoruuum!

Müzayedeci itiraz kabul etmeyen bir sesle şakıyordu.

Salondaki gülüşmeler şiddetlendi.

Bunun üzerine çıktılar. Müzayede salonunu böylesi bir buruklukla pek az insan terk etmiştir. Vorobyaninov önden yürüyordu. Kemikli dik omuzlarını bükmüş, kısalan ceketi ve aptal baron çizmeleriyle turna gibi yürürken kombinezoncular kralının sıcak ve dostça bakışlarını ensesinde hissediyordu.

İmtiyaz sahipleri müzayede salonunun yanındaki odada durdular. Şimdi pazar yerine ancak cam kapının ardından bakabiliyorlardı. Oraya giden yol kapanmıştı artık. Ostap dostça susuyordu.

— Ne meymenetsiz kuralları varmış, –diye mırıldadı ödlek ödlek İppolit Matveyeviç,– dört başı mamur rezillik! Bunları milise şikâyet etmek lazım.

Ostap susuyordu.

— Hayır, gerçekten yani, ne biçim iş bu! –diye devam etti Vorobyaninov celallenmeye.– Fahiş paralar isteyip emekçileri soyuyorlar. Vallahi de billahi de!.. Eski püskü on sandalye için iki yüz otuz ruble. Çıldırmak işten değil...

— Evet, –dedi Ostap taş gibi.

— Öyle değil mi ama? –diye üsteledi Vorobyaninov.– İnsan çıldırabilir!

— Mümkün.

Ostap Vorobyaninov'a iyice sokuldu, sağı solu kontrol etti, sonra mümessilin böğrüne kısa, şiddetli ve dışarıdan bakan birinin kolay kolay fark edemeyeceği bir darbe indirdi.

— Al sana milis! Al sana dünyanın bütün emekçileri için sandalye pahalılığı! Al sana genç kızlarla gecenin bir vakti dolaşmaya çıkmak! Al sana saçından sakalından utanmamak! Al sana kart zamparalık!

İppolit Matveyeviç infazın başından sonuna gık bile diyemedi.

Dışarıdan bakan biri saygıda kusur etmeyen bir evladın babasıyla konuştuğunu zannedebilirdi, yalnız babanın başındaki titreme biraz fazla canlıydı.

— Hadi şimdi defol!

Ostap girişimin müdürüne sırtını döndü ve müzayede salonunu izlemeye başladı. Bir dakika sonra arkasına baktı.

İppolit Matveyeviç elleri hazır olda arkasında dikilmeye devam ediyordu.

— Demek hâlâ buradasınız, muhabbet insanı? Defol git! E hadi yürü?

— Yoldaş Bendeeer, –diye yalvarmaya başladı Vorobyaninov.– Yoldaş Bender!

— Yürü! Yürü! İvanopulo'ya da gelme! Kovarım!

— Yoldaş Bendeeer!

Ostap bundan sonra arkasını dönmedi. Salonda yaşanan bir şey öyle ilgisini çekmişti ki, kapıyı aralayıp kulak kabarttı.

— Her şey mahvoldu! –diye mırıldandı.

— Nedir mahvolan? –diye sordu Vorobyaninov yaltaklanıp.

— Sandalyeleri tek tek satıyorlar, işte bu. Belki almak istersiniz? Buyurun. Sizi tutmayayım. Gerçi içeri bırakacaklarından şüpheliyim. Dahası paradan yana sıkışıksınız galiba.

O esnada müzayede salonunda şu yaşanıyordu: Mevcut kalabalıktan iki yüz rubleyi tek seferde çıkaramayacağını hisseden müzayedeci (salonda kalan alt tabaka memur tayfası için fazla büyük bir miktardı), iki yüz rubleyi parça parça almaya karar vermişti. Sandalyeler yeniden satışa kondu ama bu kez grup grup.

— Saraydan dört sandalye. Ceviz. Yumuşak. Gambs işi. Otuz ruble. Arttıran?

Ostap bütün kararlılığını ve soğukkanlılığını hızla geri kazandı.

— Hey, siz, kadınların gözdesi, burada durun ve hiçbir

yere ayrılmayın. Beş dakikaya gelirim. Siz de kimin ne aldığına bakın. Tek sandalye bile gözden kaçmasın.

Bender'in kafasında hemen bir plan şekillendi, içine düştükleri ağır şartlarda mümkün olan yegâne plan buydu.

Koşarak Petrofka'ya çıktı ve en yakın asfalt kazanına yöneldi.

On sajen ileride fotoğraf makinesinin üç ayaklı desteğini yerleştirmeye çalışan genç bir adam gördü. Bir kazanın üstünde sokak çocukları oturuyordu. Sıkışık düzende oturan gruplarının fotoğraflanmak istendiğini görür görmez savunmaya geçtiler. Fotokronikçinin üzerine reçine parçaları yağdı. Kronikçi sunağı andıran destekle beraber körüklü fotoğraf makinesini peşinden sürükleyip geri sıçradı. Sonra karşı kaldırıma geçip sokak çocuklarını uzaktan çekmek için bir denemede daha bulundu. Bunun üzerine küçük derbederler kazanı terk ederek düşmana doğru koştular. Makinesinin hayatından endişe eden fotoğrafçı Petrovskiye Liniyi sokağını kullanarak paçayı kurtardı.

Toplanan kalabalığın içinden tembel hareketlerle rakip derginin fotomuhabiri çıktı. Sokak çocukları her türlü dostluktan yoksun gözlerle ona baktılar, ama dilberlerin bakışları toreadoru nasıl heyecanlandırırsa, karşısındaki kalabalık da fotoğrafçıyı öyle heyecanlandırıyordu. Dahası, kuvvetli sezgilere sahip bir psikologdu. Çocukların yanına yaklaştı ve tüm ekibe yarım ruble verdi, bir dakika sonra sokak çocukları mağrur mağrur kazanın üstünde oturuyor, fotoğrafçıysa her yönden şıkır şıkır fotoğraf çekiyordu.

— Mersi, –dedi alışkanlık eseri,– bu kadar.

Dağılan kalabalıktan yükselen onaylayıcı gülüşler eşliğinde uzaklaştı.

Bunun üzerine çocuklarla iş konuşma sırası Ostap'a geldi.

Söz verdiği gibi beş dakika sonra İppolit Matveyeviç'in yanına geri döndü. Sokak çocukları müzayede girişinin önünde hazır bekliyordu.

— Satıyorlar, satıyorlar, –diye fısıldadı İppolit Matveyeviç,– dördünü ve ikisini sattılar bile.

— Sayenizde, –dedi Ostap,– doya doya sevinin. Her şey avcumuzun içindeydi, anlıyor musunuz, avcumuzun içinde. Anlayabiliyor musunuz?

Salonda doğanın yalnızca müzayedecilere, krupiyelere ve camcılara bahşettiği gıcırtılı bir ses yankılanıyordu:

— Buçuk sol taraf. Üç. Saraydan bir sandalye daha. Ceviz. Çok iyi durumda. Buçuk tam karşı. Buçuk tam karşı, bir.

Üç sandalye tek tek satıldı. Müzayedeci son sandalyenin satışa çıkığını ilan etti. Kızgınlıktan Ostap'ın nefesi kesiliyordu. Yeniden Vorobyaninov'a saldırdı. Hakaretamiz yorumları acı doluydu. Hızla yanlarına yanaşan, Lodz işi kahveli renklerde takım giymiş bir adam araya girmese Ostap hiciv egzersizlerinde nereye varırdı kim bilir. Adam şişkin kollarını savuruyor, adeta tenis oynar gibi hoplayıp zıplıyordu.

— Söyler misiniz, –diye sordu aceleyle Ostap'a,– müzayede gerçekten burada mı? Öyle mi? Müzayede? Ve burada gerçekten eşya satılıyor, öyle mi? Muhteşem!

Yabancı zıpladı ve yüzünde güller açtı.

— Burada gerçekten eşya satıyorlar, öyle mi? Gerçekten mümkün mü ucuza almak? Birinci sınıf! Hem de nasıl! Ah!..

Yabancı serseme dönen imtiyaz sahiplerinin yanından tombul kalçalarını sallaya sallaya salona uçtu ve son sandalyeyi öyle çabuk satın aldı ki, Vorobyaninov ancak "Hı!" diyebildi. Yabancı elinde makbuzla teslim tezgâhına koştu.

— Söyler misiniz, sandalyeyi hemen alabilir miyim? Muhteşem!.. Ah!.. Ah!..

Yabancı meleye meleye oradan oraya zıplamaya bir an bile ara vermeden sandalyeyi at arabasına yükleyip uzaklaştı. Peşinden bir sokak çocuğu koştu.

Sandalyelerin yeni sahipleri vasıtayla ya da yürüyerek birer birer evlerine dağıldı. Ostap'ın küçük ajanları peşlerin-

den gidiyordu. Sonra Ostap da ayrıldı. İppolit Matveyeviç korka korka peşinden yürüdü. Rüya gibi bir gün olmuştu. Her şey çabuk fakat beklediğinden farklı gelişmişti.

Sivtsev Vrajek'te piyanolar, mandolinler ve akordeonlar ilkbaharı kutluyordu. Pencereler açıktı. Pervazları kil saksıların içinde çiçek tarhları doldurmuştu. Kıllı göğsü açık, askılı pantolon giyen şişman bir adam pencerenin önünde dikilmiş tutkuyla şarkı söylüyordu. Duvarın dibinden aheste aheste bir kedi geçiyordu. Yiyecek-içeçek tezgâhlarında gaz lambaları yanıyordu.

Küçük pembe binanın önünde Kolya dolanıyordu. Önde yürüyen Ostap'ı görünce kibarca eğilip selam verdi ve Vorobyaninov'a yaklaştı. İppolit Matveyeviç yürekten bir selam verdi. Fakat Kolya vakit kaybetmedi.

— İyi akşamlar, –dedi kararlı bir ifadeyle ve kendini daha fazla tutmadan İppolit Matveyeviç'in kulağının üstüne yapıştırdı.

Kolya aynı anda, sahneyi izleyen Ostap'ın fikrine göre, epey edepsiz bir ifade sarfetti.

— Göz koyanların başına, –dedi Kolya çocuksu bir sesle,– işte bu gelir...

Kolya göz konanın ne olduğunu söylememişti. Ayakuçlarında doğruldu ve gözlerini kapatıp Vorobyaninov'a bir tokat aşk etti.

İppolit Matveyeviç dirseğini kaldırdı ama gıkını çıkarmaya cesaret edemedi.

— Hah şöyle, –diyordu Ostap,– şimdi de boynuna. İki kere. İşte böyle. Yapacak bir şey yok. Bazen tavuk boyundan büyük işlere kalkıştığında bu kez yumurtaların akıl vermesi gerekir...* Bir kerecik daha... İşte böyle. Çekinmeyin. Ama kafasına vurmayın artık. En zayıf noktası orası.

Stargorodlu tertipçiler fikir devi ve Rus demokrasisinin babasını yaşadığı bu kritik anda görseler, gizli *Kılıç ve Saban Birliği*'nin varlığı herhalde sona ererdi.

---

* Rusçadaki "Yumurta tavuğa akıl veremez" atasözüne gönderme. (ç.n.)

— Sanırım bu kadar yeter, –dedi Kolya elini cebine sokarak.

— N'olur bir kere daha, –diye yalvardı Ostap.

— Canı cehenneme! Bir dahaki sefere aklını başına devşirir!

Kolya uzaklaştı. Ostap İvanopulo'ya çıkıp aşağı baktı. İppolit Matveyeviç binanın çaprazında, büyükelçiliğin demir parmaklıklarına yaslanmış dikiliyordu.

— Yurttaş Mihelson! –diye bağırdı Ostap.– Konrad Karloviç! İçeri girin! İzin veriyorum!

İppolit Matveyeviç odaya girdiğinde biraz canlanmıştı.

— Görülmedik bir küstahlık! –dedi öfkeyle.– Kendimi zor tuttum.

— Ay-yay-yay, –diye paylaştı acıyı Ostap,– şimdiki gençler çok saygısız! Korkunç bir nesil! Başkasının karısını kovalıyorlar! Başkasının parasını iç ediyorlar... Tam bir düşkünlük. Söyler misiniz, kafanıza vurulduğunda gerçekten de acıyor mu?

— Onu düelloya davet edeceğim!

— Harika! İyi bir tanıdık tavsiye edebilirim. Düello kurallarını ezbere bilir ve hayat değil, ölüm kavgası vermek için gayet uygun iki adet süpürgeye sahiptir. Şahit olarak İvanopulo'yu ve sağ komşuyu alabiliriz. Kendisi Kologriv şehrinin eski fahri hemşerisidir ve hâlâ bu unvanla caka satar.* Ya da düelloyu kıyma makineleriyle düzenleyebiliriz, daha şık olur.** Her yara kuşkusuz ölümcül olacaktır. Yenilen rakip mekanik biçimde köfteye dönüşür. Sizin için uygun mu, mümessil?

Bu esnada sokaktan bir ıslık sesi işitildi ve Ostap sokak çocuklarının getirdiği istihbarat bilgilerini almak için dışarı çıktı.

---

* Kologriv: Tarih boyunca nüfusu 5 bini geçmemiş bir taşra kenti.(ç.n.)

** Sovyet iktidarı 1918'de çıkardığı bir kararnameyle, partiye üye olmayanların tüfek, tabanca, kılıç ve benzeri silahlar taşımalarını yasaklamıştır. (ç.n.)

Sokak çocukları kendilerine verilen görevi dört dörtlük yerine getirmişti. Dört sandalye Kolomb Tiyatrosu'na gitmişti. Sokak çocuğu sandalyelerin nasıl el arabasıyla taşındığını, arabadan indirildiğini ve sanatçıların kullandığı kapıdan binaya sokulduğunu ayrıntılarıyla anlattı. Ostap tiyatronun yerini iyi biliyordu.

İki sandalyeyi, genç iz sürücünün deyimiyle, süslü bir fıstık at arabasıyla götürmüştü. Anlaşılan üstün yetenekleriyle ayırt edilen bir çocuk değildi. Sandalyenin götürüldüğü ara sokağı biliyordu (Varsonofyevski), hatta daire numarasının on yedi olduğunu da hatırlıyordu, ama bina numarasını bir türlü aklında tutamamıştı.

— Çok hızlı koşuyordum, –dedi sokak çocuğu,– aklımdan çıkıvermiş.

— Sana para yok, –diye bildirdi işveren.

— Amcaaa!.. Yerini göstereceğim sana.

— Peki! Burada bekle. Birlikte gideriz.

Meleyen yurttaşın Sadovaya-Spasskaya'da yaşadığı anlaşıldı. Ostap tam adresi bloknotuna yazdı.

Sekizinci sandalye Halklar Evi'ne gitmişti. Bu sandalyeyi takip eden çocuk yırtık çıktı. Müdüriyet ve sayısız kurye biçiminde karşısına çıkan engelleri aşarak binaya sızmış ve sandalyenin *Torna Tezgâhı*'nın yazı işleri müessese müdürü tarafından satın alındığını öğrenmişti.

İki çocuk henüz ortalarda yoktu. İkisi de neredeyse aynı anda geldi, nefes nefese ve bitkindiler.

— Çistiye Prudı, Kazarmennıy Ara Sokağı.

— Bina numarası?

— Dokuz. Daire on. Yanda Tatarlar kalıyor. Avluda. Sandalyesini de ben taşıdım hatta. Yürüyerek gittik.

Son ulak hüzünlü haberler getirmişti. Başta her şey yolunda gitmiş, ama sonra sarpa sarmıştı. Satın alan şahıs sandalyeyle birlikte Ekim Garı'nın yük platformuna girmişti ve

peşinden gitmek kesinlikle imkânsızdı, çünkü kapının önünde UlaşHalkKom'un silahlı nöbetçileri dikiliyordu.

— Trene binip gitti herhalde, –diye bitirdi sokak çocuğu raporunu.

Bu Ostap'ı fena halde tedirgin etmişti. Varsonofyevski Ara Sokağı'ndaki binanın numarasını unutan haberci dışında (kendisine ertesi gün erkenden gelmesi emredilmişti) ulak başına bir ruble verip sokak çocuklarını cömertçe ödüllendiren teknik işler sorumlusu eve döndü ve küçük düşmüş yönetim kurulu başkanının ısrarlı sorularını cevapsız bırakarak kafasında kombinezonlar kurmaya girişti.

— Henüz kaybedilmiş bir şey yok. Adresleri öğrendik, sandalyeleri ele geçirmek içinse çok sayıda eski ve denenmiş yöntem mevcut: 1) basit tanışma, 2) aşk entrikası, 3) haneye tecavüzlü tanışma, 4) değiş tokuş ve 5) para. Sonuncusu en güvenilir olanı. Ama para az.

Ostap ironiyle İppolit Matveyeviç'e baktı. Kombinezoncular kralı her zamanki fikir tazeliğini ve ruhani dengeyi geri kazanmıştı. Elbette para bulma olanakları mevcuttu. Yedekte bekleyenler: *Bolşevikler Chamberlain'e mektup yazıyor* tablosu, çay süzgeci ve çok eşlilik kariyerine kaldığı yerden devam etmek.

Canını sıkan tek şey onuncu sandalyedi. İpucu vardı elbette, ama nasıl bir ipucu! Puslu ve belirsiz.

— Neyse, –dedi Ostap yüksek sesle.– Oynamak için yeterli bir bahis. Bire karşı dokuz oynuyorum. Oturum devam ediyor! Duyuyor musunuz? Siz! Sayın jüri üyesi!

XXIII. Bölüm

Yamyam Elloçka

Araştırmacıların hesabına göre William Shakespeare'in dağarcığı on iki bin kelimeden oluşuyor. Yamyam kabilesi Mumbo Jumbo'dan bir zencinin dağarcığı ise üç yüz kelimeden.

Elloçka Şukina'ya otuz kelime yetiyor da artıyordu bile.

İşte büyük, zengin ve kudretli Rus dilinden inatçı bir titizlikle seçtiği kelime, ifade ve ünlemler:

1. Kabalık ediyorsunuz.

2. Ho-ho! (Duruma göre ironi, şaşkınlık, coşku, nefret, sevinç, küçümseme ve memnuniyet bildirir.)

3. Şahane.

4. Kasvetli. (Her şey için. Örneğin: "Kasvetli Petya geldi", "kasvetli hava", "kasvetli bir olay", "kasvetli kedi" vb.)

5. Kasavet.

6. Facia. (Feci. Örneğin iyi bir ahbabıyla karşılaştığında: "feci bir karşılaşma.")

7. Delikanlıcık. (Yaştan ve statüden bağımsız tanıdığı bütün erkekler için.)

8. Bana yaşamayı öğretmeyin.

9. Çocuk gibi. ("Çocuk gibi pataklıyorum onu," –kâğıt oynarken. "Çocuk gibi lafı tıkadım ağzına," –anlaşılacağı üzere sorumlu kiracıyla konuşurken.

10. Güzelll!

11. Şişman ve yakışıklı. (Canlı ve cansız nesneleri tarif ederken.)

12. At arabasıyla gidelim. (Kocasına.)

13. Taksiyle gidelim. (Erkek tanıdıklara.)

14. Sırtınız bembeyaz. (Şaka.)

15. Daha neler.

16. Ulya. (İsimleri yumuşatırken. Örneğin: Mişulya, Zinulya.)

17. Oho! (İroni, şaşkınlık, coşku, nefret, sevinç, küçümseme ve memnuniyet.)

Geriye kalan fevkalade ehemmiyetsiz sayıdaki kelime Elloçka'yla bonmarşe tezgâhtarları arasında aktarma dişlisi görevi görüyordu.

Elloçka Şukina'nın, kocası mühendis Ernest Pavloviç Şukin'in yatağının üstünde asılı duran (biri önden, diğeri profilden) iki fotoğrafı incelenecek olursa hoş bir yükseklik ve çıkıklığa sahip alna, büyük nemli gözlere, Moskova vilayetinde daha şirini bulunmayan bir burna ve maskarayla küçük bir ben kondurulmuş çeneye sahip olduğu kolayca fark edilir.

Elloçka'nın boyu erkeklerin gururunu okşardı. Ufak tefekti ve en zavallı erkekler bile onun yanında büyük ve kudretli bahadırlar gibi görünürdü.

Alametifarikalara gelinecek olursa, bunlar mevcut değildi. Elloçka'nın bunlara ihtiyacı yoktu. O zaten güzeldi.

Kocasının *Elektroavize* fabrikasından her ay aldığı aldığı iki yüz ruble Elloçka için bir hakaretti. Elloçka'nın ev hanımı ve Şukina'nın karısı toplumsal statülerine eriştiği günden bu yana, yani dört yıldır yürütmekte olduğu o azametli mü-

cadeleye bu paranın hiçbir yardımı dokunamazdı. Mücadele olanca şiddetiyle devam ediyor, bütün kaynakları yutuyordu. Ernest Pavloviç eve akşam işi getiriyordu, hizmetçi tutmaktan vazgeçmiş, gazocağı almıştı, çöpü kendi çıkarıyor ve hatta köfte kızartıyordu.

Ama hepsi faydasızdı. Tehlikeli düşman ev ekonomilerini her yıl daha fazla yıkıma uğratıyordu. Elloçka dört yıl önce okyanus ötesinde bir rakibesi olduğunu fark etmişti. Felaket Elloçka'nın kapısını, sevimli mi sevimli bir krepdöşin bluzu denediği o mutlu akşamda çalmıştı. Bu kıyafetin içinde kendini adeta bir tanrıça gibi hissediyordu.

— Ho-ho! –diye haykırmıştı kendisini esir alan şaşırtıcı ölçüde karmaşık hisleri yamyam feryadında toplayıp.

Basite indirgenmiş haliyle bu hisleri şöyle dile getirmek mümkündü: "Beni böyle görünce erkekler heyecanlanacak. Tir tir titreyecekler. Aşklarından hıçkıra hıçkıra peşimden dünyanın öbür ucuna gelecekler. Ama ben soğuk davranacağım. Bana layık olabilirler mi hiç? Ben en güzelim. Böyle zarif bluz yerkürede başka kimsede yok."

Ama hepi topu otuz kelime vardı ve Elloçka içlerinden en kuvvetlisini seçti: Ho-ho.

İşte böyle muazzam bir anda yanına Fimka Sobak gelmişti. Ocak ayının ayazlı nefesiyle birlikte bir Fransız moda dergisi getirmişti yanında. Elloçka daha ilk sayfada dondu kaldı. Işıldayan fotoğraf Amerikalı milyarder Vanderbilt'in kızını akşam elbisesiyle gösteriyordu. Neler yoktu ki fotoğrafta: kürk ve tüy, ipek ve inci, olağanüstü hafif bir kesim ve insanın aklını başından alan bir saç modeli. Bu her şeyi tayin etti.

— Oho! –dedi Elloçka kendi kendine.

Bunun anlamı şuydu: "Ya ben ya o."

Ertesi günün sabahı Elloçka'yı kuaförde yakaladı. Burada muhteşem siyah saç örgüsünü kaybetti ve saçlarını kızıl renge boyadı. Ardından Ev Hanımı Şukina'nın tırnağı bile

etmeyen milyarder kızlarının gezindiği ışıltılı cennete kendisini yaklaştıran o merdivende bir basamak daha yükselmeyi başardı. İşçi kredisiyle desman taklidi bir köpek kürkü aldı.* Kürkü akşam tuvaletini tamamlamak için kullandı.

Uzun zamandır yeni bir çizim masası almanın hayalini kuran Mister Şukin biraz kederlenmişti.

Vanderbilt'in burnu büyük kızına ilk isabeti köpekle çevrilen elbise kaydetti. Mağrur Amerikalıya daha sonra üst üste üç darbe daha indirildi. Elloçka, ev kürkçüsü Fimoçka Sobak'tan bir çinçilla etol (Tula vilayetinde boğazlanmış bir Rus tavşanı) edindi, Arjantin fötründen güvercin rengi bir şapka aldı ve kocasının yeni ceketini kesip son moda bir *kadın jaketi* çıkardı. Milyarder kızı sarsılmış, ama anlaşılan sevgi dolu baba Vanderbilt kızını kurtarmıştı.

Moda dergisinin bir sonraki sayısı kahrolası rakibenin dört farklı görünümde portrelerini içeriyordu: 1) gümüş tilki kürkler içinde, 2) alnında pırlanta yıldızla, 3) havacı kıyafetiyle (yüksek çizmeler, incecik yeşil ceket ve ağızlarına orta büyüklükte zümrütler kakılmış eldivenler) ve 4) balo tuvaletiyle (kat kat mücevherler ve biraz da ipek).

Elloçka seferberlik ilan etti. Baba Şukin yardım sandığından kredi çekti. Fakat otuz rubleden fazla vermediler. Yeni ve şiddetli bir saldırı ev ekonomisini kökünden budadı. Hayatın tüm alanlarında birden mücadele vermek gerekiyordu. Kısa süre önce *miss*'in Florida'daki yeni şatosunda çektirdiği fotoğraflar geçti eline. Elloçka da yeni mobilyalar edinmek zorundaydı. Açık arttırmada iki yumuşak sandalye satın aldı. (Yerinde bir alışveriş! Kaçırmak imkânsızdı!) Elloçka kocasına sormadan yemek için ayırdıkları paradan almıştı. Ayın on beşine on gün ve dört ruble kalmıştı.

---

* İşçi kredisi: Kurum ya da işletmelerle giyim mağazaları arasındaki anlaşmaya dayalı, kalite açısından kötü şöhretli nakitsiz ödeme sistemi. Desman: Rus coğrafyasına endemik, eskiden kürkü için avlanan küçük bir memeli. (ç.n.)

Elloçka şişine şişine sandalyeleri Varsonofyevski Ara Sokağı'na getirdi. Kocası evde değildi. Ama kısa süre sonra sandık-çantasını peşinden sürükleyerek ortaya çıktı.

— Kasvetli koca geldi, –dedi Elloçka tane tane.

Bütün kelimeleri tane tane telaffuz ederdi ve kelimeler ağzından tıpkı bezelye gibi, art arda fırlardı.

— Merhaba, Yelenoçka, bu da nesi? Nereden çıktı sandalyeler?

— Ho-ho!

— Hayır, gerçekten diyorum?

— Güzelll!

— Evet. Sandalyeler güzel.

— Şa-ha-ne-ler!

— Biri mi hediye etti?

— Oho?

— Nasıl?! Yoksa satın mı aldın? Hangi parayla? Eve ayırdığımız parayla mı yoksa? Ama bin kere söyledim sana...

— Ernestulya! Kabalık ediyorsun!

— Olacak iş mi şimdi bu?! Resmen aç kaldık!

— Daha neler!

— Çileden çıkmak iş değil! Sen ayağını yorganına göre uzatmayı bilmiyorsun!

— Şaka yapıyorsunuz!

— Evet, evet. Siz ayağınızı yorganınıza göre uzatmayı bilmiyorsunuz...

— Bana yaşamayı öğretmeyin!

— Böyle olmayacak, ciddi konuşalım. İki yüz ruble alıyorum...

— Kasavet!

— Rüşvet almıyorum, para çalmıyorum, kalpazanlık yapmayı da bilmem...

— Facia!

Ernest Pavloviç sustu.

— Diyeceğim şu, –dedi nihayet,– bu şekilde yaşanmaz.

— Ho-ho, –dedi Elloçka yeni sandalyenin üstüne oturup.

— Ayrılmamız gerek.

— Daha neler!

— Karakterlerimiz uyuşmuyor. Ben...

— Şişman ve yakışıklı bir delikanlıcıksın.

— Kaç kere rica ettim bana delikanlıcık deme diye!

— Şaka yapıyorsunuz!

— Şu gerizekalı jargonu nereden kaptın kim bilir!

— Bana yaşamayı öğretmeyin!

— Hay şeytan! –diye bağırdı mühendis.

— Kabalık ediyorsunuz, Ernestulya.

— Hadi dostça ayrılalım.

— Oho!

— Bana hiçbir şey ispatlayamazsın. Bu münakaşa...

— Seni çocuk gibi pataklayacağım.

— Yok, tahammül etmek imkânsız. Argümanların beni atmak zorunda olduğum o adımdan alıkoyamaz. Hemen şimdi yük arabası bulmaya gidiyorum.

— Şaka yapıyorsunuz!

— Mobilyaları eşit paylaşacağız.

— Facia!

— Ayda yüz ruble alacaksın. Hatta yüz yirmi. Oda sende kalacak. Canının istediği gibi yaşa, ama ben bu şekilde devam edemem...

— Şahane, –dedi Elloçka küçümsemeyle.

— İvan Alekseyeviç'in yanına taşınacağım.

— Oho!

— Kendisi sayfiye evine gitti ve dairesini yaz boyunca bana bıraktı. Anahtarı bende... Sadece mobilyası yok.

— Güzelll!

Ernest Pavloviç beş dakika sonra yanında kapıcıyla geri döndü.

— Gardrobu almayacağım, sana daha çok lazım olur,

ama yazı masasını bana bırakma nezaketini gösterirsin herhalde... Ve, sayın kapıcı, bir de şu sandalyeyi alıverin. Bu iki sandalyeden birini alacağım. Sanırım buna hakkım var, değil mi?!

Ernest Pavloviç eşyalarını büyük bir bohça haline getirip bağladı, çizmelerini gazeteye sardı ve kapıya döndü.

— Sırtın bembeyaz, –dedi Elloçka gramofon sesiyle.

— Görüşmek üzere, Yelena.

Karısının hiç değilse bu olayda metalik sözcüklerden uzak durmasını bekliyordu. Elloçka da aynı şekilde anın önemini hissetmişti. Gerildi ve ayrılık için uygun sözcükler aramaya başladı. Aranan sözcükler çabuk bulundu:

— Taksiyle mi gideceksin? Güzelll!

Mühendis merdivenden çığ gibi yuvarlandı.

Elloçka akşamı Fima Sobak'la geçirdi. Dünya ekonomisini tepetaklak edebilecek son derece önemli bir olayı tartışıyorlardı.

— Muhtemelen uzun ve geniş bir şey giyerler, –diyordu Fima başını tavuk gibi omuzlarının içine çekip.

— Kasavet.

Ve Elloçka saygıyla Fima Sobak'a baktı. Matmazel Sobak kültürlü bir genç kız olarak ün yapmıştı: Dağarcığında yüz seksen civarında kelime vardı. Dahası Elloçka'nın rüyasında bile göremeyeceği bir kelime biliyordu. Çok zengin bir kelimeydi bu: Homoseksüellik. Fima Sobak kuşkusuz kültürlü bir genç kızdı.

Hararetli sohbet gece yarılarına kadar uzadı.

Sabah saat onda kombinezoncular kralı Varsonofyevski Ara Sokağı'na girdi. Önde dünkü sokak çocuğu koşuyordu. Çocuk binayı gösterdi.

— Yalan söylemiyorsun ya?

— Hiç olur mu, amca... İşte şuraya, şu girişe.

Bender çocuğa hak kazandığı rubleyi uzattı.

— Para eksik, –dedi çocuk arabacılar gibi.

— Ölmüş eşeğin kulağı. Puşkin'den alırsın. Görüşmek üzere, yarım akıllı hafiye.

Ostap hangi bahaneyle içeri gireceğini hiç düşünmeden kapıyı çaldı. Hanımefendilerle konuşurken ilhamı tercih ederdi.

— Oho? –diye soruldu kapının ardından.

— Bir iş için, –diye cevap verdi Ostap.

Kapı açıldı. Ostap yalnız ağaçkakan kadar hayal gücüne sahip bir canlı tarafından döşenmiş olabilecek odaya geçti. Duvarlarda sinema kartpostalları, oyuncak bebekler ve Tambov goblenleri asılıydı. İnsanın gözünü alan bu alacalı bulacalı fonda odanın küçük sahibini fark etmek zor oldu. Üzerinde Ernest Pavloviç'in tolstofkasını kesip biçmek suretiyle yapılmış ve orijini belirsiz bir kürkle çevrilmiş gecelik vardı.

Ostap bu sosyetik ortamda nasıl davranması gerektiğini derhal kavradı. Gözlerini kapayıp bir adım geri attı.

— Muhteşem bir kürk! –diye haykırdı.

— Şaka yapıyorsunuz! –dedi Elloçka yumuşacık.– Meksika cırboğasıdır.

— İmkânı yok. Sizi kandırmışlar. Size çok daha iyi bir kürk vermişler. Bu Şangay leoparıdır. Evet ya! Leopar! Renginden tanırım. Bakın, kürk nasıl dans ediyor güneş ışığında!.. Adeta zümrüt! Zümrüt!

Elloçka Meksika cırboğasını yeşil suluboyla kendisi boyuyordu, bu yüzden sabah ziyaretçisinin övgüsü özellikle hoşuna gitmişti.

Kombinezoncular kralı ev sahibesinin kendine gelmesine fırsat vermeden o güne kadar kürklerle ilgili ne duyduysa ortaya döktü. Ardından konu ipeğe geldi ve Ostap büyüleyici ev sahibesine güya Özbekistan MİK* başkanının getirdiği birkaç yüz ipek kozasını armağan etme sözünü verdi.

---

* Merkezi İcra Komitesi. Sovyetler Birliği'nin ve birliği meydana getiren cumhuriyetlerin en yüksek yönetim organı. (ç.n.)

— Delikanlıcık, siz bir harikasınız, –diye belirtti Elloçka tanışmanın ilk birkaç dakikası sonucunda.

— Yabancı bir erkeğin erken saatteki ziyareti sizi şaşırtmıştır elbette?

— Ho-ho!

— Ama sizi hassas bir iş için rahatsız ediyorum.

— Şaka yapıyorsunuz!

— Dün bir açık arttırmadaydınız ve üzerimde olağanüstü tesir bıraktınız.

— Kabalık ediyorsunuz!

— Affedin! Böylesine büyüleyici bir kadına kabalık etmek insanlık dışıdır.

— Facia!

Sohbet hiç kuşkusuz bazı durumlarda harikulade meyveler veren bir yönde devam etmekteydi. Ama Ostap'ın komplimanları her seferinde daha da cılızlaşıp kısalıyordu. İkinci sandalyenin odada olmadığını fark etti. Çaktırmadan bir ipucu yakalaması gerekti. Ostap meraklı sorularını doğuya has meyveli çiçekli övgülerle karıştırmak suretiyle Elloçka'nın hayatında dün yaşanan hadiseleri öğrendi.

"Bir iş daha, –diye düşündü,– sandalyeler hamam böceği gibi dağılıyor."

— Sevgili küçük hanım, –dedi ansızın Ostap,– bu sandalyeyi bana satın. Çok beğendim. Bu kadar sanatlı bir şeyi kadın sezginizle ancak siz seçebilirdiniz. Lütfen satın, küçük hanım, size yedi ruble veririm.

— Kabalık ediyorsunuz, delikanlıcık, –dedi Elloçka kurnazca.

— Ho-ho, –diyerek açıklamayı denedi Ostap.

"Başka türlü yaklaşmak gerek", –diye kanaat getirdi,– değiş tokuş teklif edelim".

— Biliyor musunuz, şimdilerde Avrupa'da ve Philadelphia'nın en güzel evlerinde eski bir modayı yeniden canlandırdılar: Çayı süzgeçle doldurmak. Fevkalade efektif ve son derece elegan.

Elloçka kulak kesildi.

— Viyana'dan gelen tanıdık bir diplomat bir keresinde bana hediye getirmişti. Eğlenceli bir şey.

— Şahane olsa gerek, –diyerek ilgisini belli etti Elloçka.

— Oho! Ho-ho! Hadi değiş tokuş edelim. Siz bana sandalyeyi, ben de size süzgeci. İster misiniz?

Ve Ostap cebinden küçük altın kaplama süzgeci çıkardı.

Güneş süzgecin üstünde yumurta gibi yuvarlanıyordu. Tavanda minik minik tavşancıklar zıplıyordu. Odanın karanlık köşesi ansızın aydınlanıverdi. Nesne Elloçka'nın üzerinde tıpkı eski bir konserve kavanozunun Mumbo Jumbo yamyamının üzerinde bıraktığına benzeyen karşı konulması güç bir tesir bırakmıştı. Böyle durumlarda yamyam avazı çıktığı kadar bağırır, Elloçka'ysa sessizce inledi:

— Ho-ho!

Ostap kendine gelmesine fırsat vermeden süzgeci masaya koydu, sandalyeyi aldı ve büyüleyici kadından kocasının adresini öğrendikten sonra eğilerek zarif bir selam verdi.

XXIV. Bölüm

Avessalom Vladimiroviç İznuryonkov

İmtiyaz sahipleri için hasat çilesi başlamıştı. Ostap sandalyelerin tavında dövülmeleri gerektiğini iddia ediyordu. İppolit Matveyeviç affedilmişti, fakat Ostap zaman zaman onu sıkboğaz etmekten geri durmuyordu:

— Ne halt etmeye bulaştım size? Ne işime yararsınız ki zaten? Keşke evinize, nüfus dairesine geri dönseniz. Rahmetliler ve yeni doğanlar sizi bekler. Bekletmeyin bebecikleri. Kalkın gidin hadi!

Ama kombinezoncular kralı yoldan çıkmış mümessile içten içe bağlanmıştı. "Onsuz hayat bu kadar eğlenceli olmazdı," –diye düşünüyordu. Ve başında gümüş rengi küçük bir çimin otlanmaya başladığı Vorobyaninov'a neşeli bakışlar atıyordu.

İş planında İppolit Matveyeviç'in inisiyatifine önemli bir alan bırakılmıştı. Sessiz sakin İvanopulo evden çıkar çıkmaz Bender hazinenin bulunmasına giden en kısa yolları ortağına sıkı sıkı tembih etmeye başlıyordu:

— Cesur davranmalı. Kimseyi soru yağmuruna tutmak yok. Sinizme yaslanın. İnsanların hoşuna gider. Üçüncü şahıslar üzerinden girişimde bulunmak yok. Kimse aptal değil. Sizin için pırlantaları başkasının cebinden çekip alacak hal-

leri yok. Ama suç işlemek de yok. Kanuna saygı göstermek zorundayız.

Fakat yine de aramalar pek parlak geçmiyordu. Ceza kanununun yanı sıra başkent sakinlerinin muhafaza etmeyi sürdürdüğü muazzam sayıdaki burjuva önyargı engel çıkarıyordu. Bu sakinlerin, örneğin, pencereden yapılan gece ziyaretlerine tahammülleri yoktu. Yalnız yasal zeminde çalışmak zorundaydılar.

Ostap'ın Elloçka Şukina'yı ziyaret ettiği gün Öğrenci İvanopulo'nun odasında yeni bir mobilya peyda oldu. Çay süzgeciyle değiş tokuş edilen sandalyeydi bu: Seferde elde edilen üçüncü ganimet. Pırlanta avının ortaklarda kuvvetli hisler uyandırdığı, sandalyeleri tırnaklarıyla parçalayıp yaylarını kemirdikleri zamanlar çoktan geride kalmıştı.

— Sandalyeler boş bile olsa, –diyordu Ostap,– en az on bin kazandığımızı farz edin. Açılan her sandalye şansımızı arttırıyor. Ne olmuş yani hanımefendinin sandalyesinin içinde hiçbir şey yoksa? Sırf böyle diye kırmaya gerek yok. Varsın İvanopulo mobilya sahibi olsun. Hem bizim için de hoş.

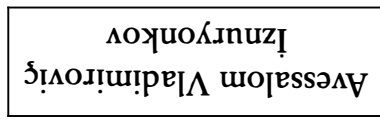
Aynı gün imtiyaz sahipleri küçük pembe binadan uçarcasına fırlayıp farklı yönlere dağıldılar. Sadovaya-Spasskaya'daki meleyen yabancıyla ilgilenme görevi İppolit Matveyeviç'e düştü, kendisine masraflar için yirmi beş ruble verildi, yolda birahaneye uğramaması ve sandalyesiz dönmemesi emredildi. Kombinezoncular kralı Elloçkina'nın kocasını kendi üzerine aldı.

İppolit Matveyeviç şehri 6 numaralı otobüsle geçti. Bir yandan deri oturaklarda sarsılıp arabanın cilalı tavanına kadar yükselirken, diğer yandan meleyen yurttaşın adını nasıl öğreneceğini, hangi bahaneyle içeri gireceğini, ilk ne söyleyeceğini ve asıl konuya nasıl geleceğini düşünüyordu.

Krasnıye Vorota'da indikten sonra Ostap'ın yazdığı adrese göre aradığı binayı buldu ve etrafında dolanmaya başladı. İçeri girip girmemekte tereddüt ediyordu. Sonradan konut

yoldaşlığına dönüştürülen eski ve kirli bir Moskova oteliydi bu ve harap durumdaki cepheye bakılırsa yoldaşlığın üyeleri kurallara uymayı ve aidat ödemeyi sevmeyen tiplerdi.

İppolit Matveyeviç girişin karşısında uzun süre dikildi, kâh yaklaştı, kâh uzaklaştı, ihmalkâr sakinlere hitaben elle yazılmış tehdit dolu ilanları ezberledi ve hiçbir şey düşünmeden ikinci kata çıktı. Bütün odalar tek bir koridora bakıyordu. İppolit Matveyeviç öğrenemediği teoremi ispatlamak için kara tahtaya çıkan bir öğrenci gibi ağır ağır 41 numaralı odanın kapısına yaklaştı. Kapıda raptiyeyle tutturulmuş baş aşağı bir kartvizit asılıydı:

Aklı başından giden İppolit Matveyeviç vurmayı unutup kapıyı açtı, uyurgezer gibi attığı üç adımdan sonra kendini odanın ortasında buldu.

— Affedersiniz, –dedi boğuk bir sesle,– Yoldaş İznuryonkov'u görebilir miyim acaba?

Avessalom Vladimiroviç cevap vermedi. Vorobyaninov başını kaldırdı ve odada kimsenin olmadığını ancak o anda fark etti.

Odanın dış görünüşüne bakarak sahibinin nelere meyli olduğunu tespit etmek olanaksızdı. Aşikâr olan tek şey, bekâr olduğu ve hizmetçi tutmadığıydı. Pencerenin pervazında sucuk kabukları yatıyordu. Duvarın dibindeki divanın üstünde bir gazete yığını vardı. Küçük bir rafta birkaç tozlu kitap dizilmişti. Duvarlardan renkli erkek, dişi ve yavru kedi fotoğrafları bakıyordu. Odanın ortasında, yerde yan yatan kirli botların yanında ceviz sandalye duruyordu. Stargorod'daki konaktan gelen sandalye de dahil olmak üzere bütün mobilyaların üstünde ahududu renkli mum mühürler sallanmaktaydı. Ama İppolit Matveyeviç buna dikkat etmemişti.

Ceza kanununu ve Ostap'ın tembihlerini anında unutup sandalyenin üzerine atıldı.

Bu sırada divanın üstündeki gazeteler kımıldadı. İppolit Matveyeviç korktu. Gazeteler kayıp yere düştü. Altlarından sakin bir kedicik çıktı. İppolit Matveyeviç'e umursamadan baktı, sonra da patisini kulağına, yanağına ve bıyığına sürte sürte yıkanmaya başladı.

— Oh! –dedi İppolit Matveyeviç.

Ve sandalyeyi kapıya götürdü. Kapı kendiliğinden açıldı. Eşikte odanın sahibi, yani meleyen yabancı belirdi. Sırtına attığı paltonun altından leylak rengi içliği görünüyordu. Elinde bir pantolon vardı.

Avessalom Vladimiroviç İznuryonkov'un bütün cumhuriyette bir eşinin daha olmadığı söylenebilirdi. Cumhuriyet onun kıymetinin farkındaydı. Cumhuriyete çok büyük yararı dokunuyordu. Fakat bilinmeyen bir isim olarak kalmaya devam ediyordu. Halbuki tıpkı Şalyapin'in operada, Gorki'nin edebiyatta, Capablanca'nın satrançta, Melnikov'un paten yarışında ve Tverskaya ile Kamergerski'nin köşesindeki en iyi yeri kapan en koca burunlu, en kahverengi Süryani'nin* sarı kremle çizme temizlemede olduğu gibi, o da kendi sanatında bir ustaydı.

Şalyapin şarkı söylerdi. Gorki büyük bir roman yazardı. Capablanca Alehin'le yapacağı maça hazırlanırdı. Melnikov rekorları darmadağın ederdi. Süryani, yurttaşların ayakkabılarını güneş gibi parlayana dek cilalardı. Avessalom İznuryonkov ise nükte yapardı.

Asla sırf laf gediğine otursun diye, amaçsızca nükte yapmazdı. Bunu mizah dergilerinin verdiği görev üzerine yapardı. Azami sorumluluk gerektiren kampanyaların yükünü omuzlarında taşır, Moskova'daki hiciv dergilerinin çoğuna resim ve felyetonlar için konu temin ederdi.

---

* I. Dünya Savaşı sırasında Osmanlı'dan kaçan çok sayıda Süryani Çarlık Rusyası'na sığınmıştır. O günden beri Rus coğrafyasında geleneksel olarak ayakkabıcılıkla ilgili işler Süryanilerin elindedir. (ç.n.)

Büyük insanlar hayatları boyu en fazla iki kere nükte yapar. Bu nükteler onların şöhretlerini artırır ve tarihe geçer. İznuryonkov ayda en az altmış adet birinci sınıf nükte çıkarırdı, sonra bu nükteler herkes tarafından gülümsemeyle tekrar edilir, ama o isimsiz kalmaya devam ederdi. Eğer bir resmin altına İznuryonkov'un nüktesi yazılırsa, şan ve şöhret ressamın payına düşerdi. Bu ressamın adı resmin üstüne konurdu. İznuryonkov'un adıysa konmazdı.

— Bu korkunç! –diye bağırdı.– Nasıl imzalarım? Neyin altını? İki satırcık yazının mı?

Ve toplum düşmanlarına karşı yürüttüğü hararetli mücadeleye kaldığı yerden devam ederdi: kötü kooperatifçiler, zimmetine para geçirenler, Chamberlain, bürokratlar... Nükteleriyle dalkavukları, bina yöneticilerini, özel müteşebbisleri, müdürleri, sokak serserilerini, fiyatları düşürmeye yanaşmayan yurttaşları* ve tasarruf rejimini savsaklayan müessese yöneticilerini yaralardı.

Dergiler yayınlandıktan sonra nükteler sirk arenasından telaffuz edilir, kaynak göstermeden akşam gazeteleri tarafından yeniden basılır ve "kuplelerini kendi yazan yazarlar" tarafından sahneden seyircilerin dikkatine sunulurdu.

İznuryonkov, "herhalde artık kimse komik bir şey söyleyemez," diye düşünülen alanlarda bile nükte yapmayı becerirdi. Maliyetin üstüne konan şişkin ilaveler** gibi kurak bir çölden yüze yakın mizah şaheseri sıkıp çıkarmayı beceriyordu. Yavaş yüklerin*** yanlış tarifelendirilmesi hususunda hem komik hem de toplumsal fayda içeren bir şeyler söyle-

---

* Sovyet iktidarının 1927 şubatında başlattığı fiyatları indirme kampanyasına gönderme. Özel girişimcilerin fiyatları aşağı çekmeye zorlanması ve bunların duydukları rahatsızlık, mizah dergilerinde günlük işlenen konular arasındaydı. (ç.n.)

** Şişkin ilave: Sovyet ekonomisine ait ilave (nakidka) kavramı, bugün anlaşılan şekliyle kâr ifadesine yakındır. 1920'lerin ikinci yarısında ürün fiyatlarındaki artış sorunu bağlamında gazetelere sıkça konu olmuştur. (ç.n.)

*** Yavaş yükler: Sovyet demiryolu sistemindeki hızlı taşınan yükler, yavaş taşınan yükler ayrımına gönderme. (ç.n.)

mesini teklif etseler Heine kollarını iki yana açmakla yetinirdi; Mark Twain böyle bir konudan koşarak uzaklaşırdı. Ama İznuryonkov görevinin başındaydı.

İzmarit kutularına çarpa çarpa ve meleye meleye yazı işlerinde koşardı. On dakika sonra konu bulunmuş, resim düşünülmüş, başlık atılmış olurdu.

Odasında mühürlenmiş sandalyeyi götüren bir adam görünce Avessalom Vladimiroviç, terzide az evvel ütülettiği pantolonu savurdu, havaya zıpladı ve kuş gibi feryat etti:

— Çıldırmışsınız siz! Protesto ediyorum! Hakkınız yok! En nihayetinde kanun var! Gerçi aptala kanun işlemez ama belki sizin kulağınıza çalınmıştır, mobilyalar iki hafta daha kalabilir!.. Savcılığa şikâyet edeceğim!.. En nihayetinde borcum borç!

İppolit Matveyeviç olduğu yerde duruyordu, İznuryonkov ise paltosunu attı ve kapıdan ayrılmadan pantolonu Çiçikov'unkiler gibi tombul bacaklarına geçirdi. İznuryonkov şişmancaydı, ama yüzü zayıftı.

Vorobyaninov şimdi kendisini yakalayıp karakola sürükleyeceklerinden emindi. Bu yüzden odanın sahibi giyinip üstünü başını düzelttikten sonra ansızın sakinleşince fevkalade şaşırdı.

— Anlamalısınız, –diye girdi söze oda sahibi uzlaşmacı bir tonda,– buna razı gelemem.

İznuryonkov'un yerinde olsa güpegündüz sandalyesinin çalınmasına en nihayetinde İppolit Matveyeviç de razı gelemezdi. Ama ne diyeceğini bilmediği için susuyordu.

— Benim değil, MüzİŞ'in* kendi suçu. Evet, itiraf ediyorum. Kiraladığım piyanonun parasını sekiz ay ödemedim, ama piyanoyu satmadım, halbuki bunu için her türlü imkâna sahiptim. Ben dürüst davrandım, onlarsa dolandırıcı gibi. Enstrümanı aldılar, üstüne mahkemeye verip mobil-

* Devlet Müzikal İşletmeler Birliği. Müzik aletleri üretim, tamir, satış ve kiralanması alanlarında faaliyet gösteren tröst. (ç.n.)

yaları bağladılar. Hiçbir şeyimi bağlamaya hakları yok. Bu mobilyalar üretim aracıdır. Sandalye de öyle, o da üretim aracıdır!

İppolit Matveyeviç bir şeyler anlamaya başlamıştı.

— Bırakın sandalyeyi! –diye ciyakladı birden Avessalom Vladimiroviç.– Duyuyor musunuz? Siz! Bürokratsınız!

İppolit Matveyeviç boyun eğerek sandalyeyi bıraktı, sonra da geveledi:

— Kusura bakmayın, bir yanlış anlama olmuş, görev işte.

Bunun üzerine İznuryonkov fena halde neşelendi. Odada koşup şarkı söylemeye başladı: "Ama sabah olunca penceresinin önünde her zamanki gibi gülümser yine."* Ellerini nereye koyacağını bilmiyordu. İkisi de uçuyordu adeta. Kravatını bağlamaya başladı, sonra bağlayamadan bıraktı. Derken gazeteyi kaptı ve hiçbir şeyi okumadan yere attı.

— O zaman bugün almıyorsunuz mobilyayı, değil mi?.. Peki!.. Ah! Ah!

İppolit Matveyeviç lehine gelişen durumu fırsat bilip kapıya yöneldi.

— Bekleyin! –diye bağırdı birden İznuryonkov.– Hiç böyle bir kedi görmüş müydünüz? Söyleyin, sizce de olağanüstü pofuduk değil mi?

Kedicik kendini İppolit Matveyeviç'in titreyen ellerinde buldu.

— Birinci sınıf!.. –diye mırıldadı Avessalom Vladimiroviç taşkın enerjisiyle ne yapacağını bilmeden.– Ah!.. Ah!..

Pencereye atıldı, ellerini çırptı ve karşı binanın penceresinden bakan iki genç kıza eğilerek kısa ve sık selamlar vermeye başladı. Olduğu yerde tepiniyor ve bitkin "ahlar" savuruyordu:

---

* 1920'lerin popüler mizahi romansı. Şarkıda her seferinde farklı bir şekilde cinayete kurban giden genç kız, sabah olunca hiçbir şey olmamış gibi penceresinin önünde sapasağlam gülümseyip çiçeklerini sular. (ç.n.)

— Kenar mahalle kızları! Meyvelerin en güzeli!.. Birinci sınıf!.. Ah!.. "Ama sabah olunca penceresinin önünde her zamanki gibi gülümser yine..."

— Ben artık gideyim, yurttaş, –dedi imtiyazın genel müdürü aptal gibi.

— Bekleyin, bekleyin! –diye heyecanlandı birden İznuryonkov.– Bir dakika!.. Ah!.. Peki ya kedicik? Gerçekten de olağanüstü pofuduk, değil mi?.. Bekleyin!.. Hemen şimdi!..

Mahcup mahcup bütün ceplerini karıştırdı, koşa koşa, uzaklaştı, geri döndü, ah etti, pencereden baktı, koşa koşa yeniden uzaklaştı ve yeniden geri döndü.

— Özür dilerim, cancağızım, –dedi bu el hareketi bolluğu süresince asker gibi hazır olda bekleyen Vorobyaninov'a.

Bu sözlerle birlikte mümessile yarım ruble verdi.

— Hayır, hayır, lütfen reddetmeyin. Her türlü emeğin karşılığı ödenmelidir.

— Müteşekkirim, –dedi İppolit Matveyeviç kendi kıvraklığına şaşırarak.

— Teşekkürler dostum, teşekkürler, cancağızım!..

İppolit Matveyeviç koridorda yürürken İznuryonkov'un odasından melemeler, ciyaklamalar, şarkılar ve ihtiraslı feryatlar gelmeye devam ediyordu.

Sokağa çıkınca Vorobyaninov Ostap'ı hatırladı ve korkudan titredi.

*

Ernest Pavloviç Şukin ahbabının kibarlık edip yaz için kendisine bıraktığı boş dairede geziniyor ve bir sorunun yanıtını arıyordu: Banyo yapmalı mı, yoksa yapmamalı mı.

Üç odalı daire dokuz katlı binada çatının hemen altındaydı. İçinde yazı masası ve Vorobyaninov'un sandalyesi dışında sadece aynalı şifonyer vardı. Aynada yansıyan güneş gözleri kamaştırıyordu. Mühendisin yazı masasına uzanmasıyla fırlaması bir oldu. Her şey kor gibi alev alevdi.

"Gidip yıkanayım," –diye karar verdi.

Soyundu, serinledi, aynada kendine baktı ve banyoya yürüdü. Her yanını bir serinlik sardı. Küvete girdi, mavi emaye tastan üstüne su döktü ve bol bol sabunlandı. Tepeden tırnağa köpük içinde kalmış ve ladin dedeye* benzemişti.

— Harika! –dedi Ernest Pavloviç.

Her şey harikaydı. Serinlemişti. Karısı yoktu. Bundan sonra istediğini yapmakta özgürdü. Mühendis çömeldi ve üstündeki sabunu yıkamak için musluğu çevirdi. Musluk yutkundu ve aheste aheste anlaşılmaz bir şeyler söylemeye başladı. Su akmıyordu. Ernest Pavloviç kaygan serçe parmağını musluk deliğine soktu. İncecik bir su döküldü ama başka bir şey çıkmadı. Ernest Pavloviç'in yüzü asıldı, bacaklarını tek tek kaldırıp küvetten çıktı ve mutfak musluğuna yürüdü. Ama ondan da bir şey sağamadı.

Ernest Pavloviç odadan odaya şap şap yürümeye başladı, sonra aynanın önünde durdu. Sabun gözlerini yakıyor, sırtı kaşınıyor, köpükler parkenin üstüne düşüyordu. Banyoda suyun akıp akmadığına kulak kabartan Ernest Pavloviç kapıcıyı çağırmaya karar verdi.

"Bari o getirsin suyu, –diye karar verdi mühendis gözlerini silip yavaş yavaş sinirlenmeye başlayarak,– şeytan bilir ne döndüğünü."

Pencereden dışarı baktı. Kuyuyu andıran avlunun en dibinde çocuklar oynuyordu.

— Kapıcı! –diye bağırdı Ernest Pavloviç.– Kapıcı!

Cevap veren yoktu.

Bunun üzerine Ernest Pavloviç kapıcının bina girişinde, merdivenin altında yaşadığını hatırladı. Soğuk döşeme taşlarına adımını attı ve kapı kolundan tutarak aşağıya sarktı. Sahanlıkta sadece tek daire vardı, bu yüzden Ernest Pavloviç birilerinin onu sabun köpüklerinden meydana gelen bu tuhaf kılıkta görmesinden korkmuyordu.

— Kapıcı! –diye bağırdı aşağı.

---

* Noel Baba. Yılbaşında süslenen ladin ağacından. (ç.n.)

Kelime patladı ve gürültüyle merdivenlerden aşağı yuvarlandı.

— Gu-gu-gu! –diye yanıt verdi merdiven.

— Kapıcı! Kapıcı!

— Gum-gum-gum! Gum-gum-gum!

Sabırsızlıkla ayak değiştiren çıplak mühendis tam bu sırada kaydı ve dengesini sağlamak için kapı kolunu bıraktı. Amerikan kilidinin bakır dili çıt etti ve kapı kapandı. Duvar zangır zangır titredi. Yaşanan şeyi telafi etmenin imkânsız olduğunu henüz anlayamayan Ernest Pavloviç kola asıldı. Kapı yerinden oynamadı.

Mühendis afallamış vaziyette birkaç kere daha çekiştirdi ve kalbi güm güm ederek kulak kabarttı. Her şey alacakaranlık vaktindeki kilise gibi susuyordu. Işık yüksek pencerelerin rengârenk camlarından zar zor içeri sızıyordu.

"Al başına belayı," –diye düşündü Ernest Pavloviç.

— Şerefsizin yaptığına bak! –dedi kapıya.

Aşağıda insan sesleri maytap misali patlayıp gümlemeye başladı. Sonra bir oda köpeği megafon gibi havladı.

Merdivende birileri yukarıya çocuk arabası itiyordu.

Ernest Pavloviç korku içinde sahanlıkta yürümeye başladı.

— Çıldırmak işten değil!

Sanki tüm bunlar gerçekten yaşanamayacak kadar vahşiceydi. Yeniden kapıya yaklaşıp kulak kabarttı. Yeni bazı sesler işitmişti. Önce dairenin içinde birilerinin yürüdüğünü sandı.

"Birileri arka kapıdan girmiş olabilir mi?" –diye düşündü, halbuki arka kapının kapalı olduğunu ve daireye kimsenin giremeyeceğini biliyordu.

Tekdüze gürültü devam ediyordu. Mühendis nefesini tuttu. Bunun üzerine gürültüyü şapır şapır akan suyun çıkardığını anladı. Besbelli dairenin bütün musluklarından su akıyordu. Ernest Pavloviç hüngür hüngür ağlamanın eşiğine geldi.

Vaziyet korkunçtu. Moskova'da, şehrin göbeğinde, dokuzuncu katın sahanlığında yetişkin, bıyıklı, yüksek eğitim görmüş, hâlâ hareket eden sabun köpüğüyle kaplı bir adam çırılçıplak dikiliyordu. Gidecek yeri yoktu. Bu halde görülmektense hapse girmeye razıydı. Önünde tek bir seçenek vardı, o da mahvolmak. Köpük patlayıp sırtını yakıyordu. Yüzünde ve kollarında çoktan kabuk bağlayıp uyuza benzemiş ve ustura taşı gibi derisini germeye başlamıştı.

Bu şekilde yarım saat geçti. Mühendis alçı sıvalı duvarlara sürtünüp inliyordu ve birkaç kere boşu boşuna kapıyı kırmayı denedi. Kirlenip korkunç bir görünüme bürünmüştü.

Şukin her ne pahasına olursa olsun aşağı, kapıcının yanına inmeye karar verdi.

"Başka yol yok, yok işte. Ancak kapıcının yanında saklanabilirim!"

Nefesi kesilen ve erkeklerin suya girerken yaptıkları gibi eliyle önünü kapatan Ernest Pavloviç yavaşça korkuluk boyunca ilerlemeye başladı. Kendini sekizinci ve dokuzuncu katlar arasındaki sahanlıkta buldu.

Bedeni pencereden yansıyan rengârenk karo ve karelerle aydınlandı. Bu haliyle gizli gizli Colombina ile Palyaço'nun konuşmasını dinleyen Arlekin'e* benzemişti. Tam merdivenin bir sonraki koluna dönmüştü ki, birden alt dairenin kapı kilidi gümledi ve daireden elinde balerin valiziyle bir küçük hanım çıktı. Küçük hanım daha adımını dışarı atmadan Ernest Pavloviç soluğu kendi sahanlığında almıştı bile. Dehşetli kalp atışlarından neredeyse sağır olacaktı.

Mühendis ancak yarım saat sonra kendine geldi ve yeni bir huruç harekâtına kalkışabildi. Bu kez asla yoldan şaşmadan aşağıya atılmaya ve hiçbir şeyi umursamadan, gözlerinde tüten kapıcı dairesine kadar koşmaya karar verdi.

---

* İtalyan komedyasının geleneksel tiplemeleri. Arlekin renkli üçgen ve karolardan oluşan kıyafetiyle ayırt edilir. (ç.n.)

Öyle de yaptı. Mühendisler ve teknikerler seksiyonu bürosu üyesi, basamakları sessiz sedasız dörder dörder sıçrayıp inleye inleye aşağı koştu. Altıncı katın sahanlığında bir saniyeliğine duraladı. Bu onun sonu oldu. Aşağıda birileri yukarı çıkıyordu.

— Dayanılmaz bir çocuk! –diye yankılandı merdivenin hoparlör gibi katbekat kuvvetlendirdiği kadın sesi.– Kaç kere söyledim ona!

Ernest Pavloviç artık akla değil, içgüdüye boyun eğerek köpekler tarafından kovalanan bir kedi gibi dokuzuncu kata uçtu.

Soluğu ıslak izlerin kirlettiği kendi sahanlığında alınca saçlarını yapışıp kasıla kasıla sallanarak sessizce ağlamaya başladı. Boncuk boncuk kaynayan gözyaşları sabun kabuğuna çarpıyor ve kabuğun içinde saban misali yan yana dalgalı iki yol açıyordu.

— Yarabbi! –dedi mühendis.– Aman tanrım! Aman tanrım!

Hayat sona ermişti. Fakat tam o sırada sokaktan geçen kamyonun gürültüsünü işitti apaçık. Demek ki, bir yerlerde insanlar yaşamaya devam ediyordu!

Birkaç kere daha aşağı inmek için kendini zorladı, ama yapamadı: Sinirleri boşanmıştı. Ölmeden mezara girmişti.

— Domuz gibi batırmışlar ortalığı! –dedi yaşlı bir ses alt sahanlıktan.

Mühendis birkaç kere koşup duvarı süstü. En makul seçenek elbette birileri gelene kadar bağırmak, sonra da gelene teslim olmaktı. Ama Ernest Pavloviç düşünme yetisini tamamen yitirmişti ve nefes nefese sahanlıkta dönüp duruyordu.

Çıkış yoktu.

XXV. Bölüm

Otomobilciler Kulübü

Aziz beyefendi Asokin üst üste üç akşamdır Agafon Şahov'un yeni kitabını okumaktaydı. Her yeni sayfayla birlikte veznedarın kalbi coşkuyla doluyordu. Kitabın kahramanı bir veznedardı, yani o. Hiç şüphe yoktu. Asokin her ayrıntıda kendini tanıyordu. Romanın kahramanı onun alışkanlıklarına sahipti, bire bir şakalarını kopyalıyor, onunla aynı kıyafeti (kahverengi askeri jimnastik gömleği ve yüksek topuklu ayakkabıların üstüne düşen bir pantolon) giyiyordu.

*Aziz beyefendi*nin vezne kafesi sanki fotoğrafı çekilmiş gibi tıpatıp tasvir edilmişti. Agafon Şahov hayal gücünden yoksundu. Hatta soyadı bile neredeyse aynıydı: Ajogin. Başlangıçta *aziz beyefendi* coştukça coşuyordu. Doğru tasvir edilmişti.

— Beni bilen herkes tanıyacak, –diyordu veznedar gururla.

Ama yazarın veznedara kasadan beş bin ruble çaldırdığı altıncı bölüm *aziz beyefendi*de kaygılı bir gülücük uyandırdı.

Yedinci, sekizinci ve dokuzuncu bölümler *aziz beyefendi*nin, yazarın arzusu üzerine saklandığı Kaluga şehrindeki baştan çıkarıcı batakhanelerde Venüs rahibeleriyle düzen-

lediği muazzam eğlencelerin tasvirine adanmıştı. O akşam Asokin yemek yemedi. Bir parkta elektrik fenerinin tam altında banka oturmuş fenerin pembe ışığında kendi fantastik hayatını okuyordu. Önce müdüriyetin elde ettiği zaferleri öğrenmesinden korktu ama sonra hiçbir zafer elde etmediğini hatırlayınca sakinleşti, hatta gururunun okşandığını hissetti. Ne de olsa Agafon Şahov en yeni sansasyonel romanına kahraman olarak bir başkasını değil, tam da onu seçmişti.

Asokin yazarın resmettiği o talihsiz zimmetçiden çok daha yukarıda ve akıllı hissetti kendini. Hatta nihayet kaçak veznedarı küçümsemeye başladı. Birincisi, romanın kahramanı, tatlılar tatlısı Nataşa'nın ("dik göğüsler, yeşil gözler ve kuvvetli bir kalça çizgisi") yerine kanunsuz kokainman Esmeralda'yı ("düz göğüsler, yırtıcı dişler ve gırtlaksı bir ses") tercih etmişti. Romanın kahramanının yerinde olsa Asokin pezevengiyle tezgâh kurup insanları çarpan şerefsiz Esmeralda'yı değil, hiç değilse sıradan Feneçka'yı ("dolgun göğüsler, sağlıklı al yanaklar ve kuvvetli bir kalça çizgisi") tercih ederdi. İlerleyen kısımlarda *aziz beyefendi* daha da sinirlendi. İkizi zimmetine geçirdiği paranın iki bin rublesini aptalca ve beceriksizce at yarışlarında kaybetmişti. Asokin elbette asla bunu yapmazdı. Bu çocukça aptallığı düşününce esefle tükürdü. Yazar Asokin'i yalnızca tek bir şeyle memnun edebilmişti, o da meyhanelerin, yemeklerin ve türlü türlü mezenin tasviriyle. Meyhaneler iyi tasvir edilmişti: detaylara vakıf bir uzmanlık, gastrit nedir bilmeyen gençliğin ateşi, sevgi, heves ve hoş edebi ayrıntılarla. Örneğin somon Sakız'lı bir genç kızın kucağıyla kıyaslanıyordu. Ucuz Fransız ve yarı ciddi Rus romanlarının büyüleyici yoldaşı tanecikli havyar da unutulmamıştı. Bu havyardan en az yarım pud tasvir edilmişti. Havyardan romanın bütün ana ve yan karakterleri yemişti. Asokin'in içi cız etti. O havyarı kimselere vermez, kendisi yerdi. Şampanya şişeleri, Martell

konyağı (romanın yazarı daha iyi markaları bilmiyordu), meyveler, hanımefendi bacaklarının ipekli şişkinliği, metrdoteller, kolalı masa örtüleri, otomobiller ve purolar: Bütün bunlar zimmetçinin son bölümde pişman olup derhal suç araştırma ve soruşturma biriminin yolunu tutmak için altından sürünerek çıktığı şatafatlı yığını meydana getirmek üzere birbirine karışıyordu.

Denizde Bir Dalga adını taşıyan romanı bitiren Asokin akşam soğuğuyla büzüldü ve eve uyumaya gitti.

Ama uyuyamadı. İkizi zihnini eziyordu. *Aziz beyefendi* ertesi gün vezneden ayrılırken beş bin rubleyi, yani kanunsuz ikizinin zimmetine geçirdiğiyle tıpatıp aynı miktarda parayı yanında götürdü. *Aziz beyefendi* parayı akıllıca kullanmaya karar verdi: Ajogin'in bütün başarılarını tekrar edecek, ama hatalarını dikkate alıp eksik kaldığı noktalardan kaçınacaktı.

Akşam Asokin Petrovskiye Liniyi kızlarının eşliğinde başarıları dikkate alıp eksik noktalardan kaçınmaya çalıştı. Bu tecrübe alışverişi ona yüz rubleye mal oldu. Şafak sökerken ayılan *aziz beyefendi* Tverskoy Bulvar'a çıktı ve Puşkin anıtından Timiryazev anıtına kadar yürüdü.

O gün yazı işlerine gelmedi. Veznenin önünde sıra oluşmuştu. Küçük bir avans koparmayı başaran ve yarım saattir vezne işlemlerinin açılmasını bekleyen Muhabir Persitski çok fena çıngar çıkardı. Bunun üzerine Asokin'i bulup getirmesi için kurye yolladılar. Veznedar evde de yoktu. Kalan her şey çok çabuk cereyan etti: Kasanın mührünü kırıp sayım yaptılar. Ardından vezne idaresinin temsilcisi, veznedarla beraber bir miktar da paranın kaybolduğunu bildirmek için arabaya atlayıp MosSuçAraşSoruş'a gitti. Temsilci MosSuçAraşSoruş müdüriyetinde bir bariyerin arkasında üzgün üzgün oturan ve yetişkinlere has bir beceriksizlikle ağlayan Asokin'i karşısında görünce fevkalade şaşırdı. Harcadığı yüz ruble Asokin'i öyle korkutmuştu ki derhal itiraf etmeye koş-

muştu. 4900 ruble aynı gün vezneye geri döndü ve Muhabir Persitski avansına kavuştu, harcanan miktarın ehemmiyetsiz oluşu nedeniyle Asokin'in ifadesini alıp karakola her gün imza vermesi şartıyla serbest bıraktılar. Asokin yazı işlerine geldi ve şimdi kimseyle konuşmaya cesaret edemediği için Halklar Evi'nin uzun mu uzun koridorunda ıkınıp sıkınıyordu. Cezalı veznedarın yanından yayın yönetmeni için açık arttırmadan alınan yumuşak sandalyeyi taşıyarak müdür geçti. Yanından haber paketleriyle koşa koşa çalışanlar geçiyordu. Bir şahıs şekerlemeciler seksiyonunu arıyordu ve belli ki uzun süredir aramaktaydı, çünkü sorarken sesi artık fevkalade zayıf çıkıyordu. Asokin'den çıkışın ne tarafta olduğunu ve hükümsüzdür ilanlarını nereye verebileceklerini öğrenmek istiyorlardı. Devasa bir evrak çantası taşıyan bir delikanlı birkaç kere *aziz beyefendi*nin suni deri kaplı Büyük Sovyet Ansiklopedisi'ne abone olmayı arzu edip etmediğini merak etti. Uzun lafın kısası, ona bir sovyet dairesinin koridorlarında koşturan yurttaşların karşılarına çıkan ilk kişiye sordukları soruları yöneltiyorlardı.

Asokin cevap vermiyordu. Çalışanlar kötü bir şey olacağını sezmişti. Şubelerde söylentiler dolaşmaya başladı, kısa bir süre sonra da bunlar doğrulandı. Asokin veznedeki kargaşa nedeniyle görevden uzaklaştırılmıştı. Şahov'a telefon ettiler. Şahov sevindi.

— Aha?! –diye bağırıyordu telefonda.– On ikiden vurdum yani! O halde *aziz beyefendi*ye selamlarımı iletin! Ne? Ehemmiyetsiz bir para mı? Bunun önemi yok. Önemli olan prensip!

Ama Şahov olay yerine şahsen gelemedi. Divitinin altında sıradaki problem titreşiyordu: İntihar problemi.

*

Büyük günlük gazete *Torna Tezgâhı*'nın Halklar Evi'nde ikinci kata yerleşen yazı işleri, alelacele dizgiye teslim edilecek malzemeyi pişiriyordu.

Ağıldan (toplanan ama bir önceki sayıya girmeyen malzemeler) haber ve makaleler seçiliyor, bunların kaç satır tutacağı hesaplanıyor ve her gün olduğu gibi yer pazarlığı başlıyordu.

Dört sayfa çıkan gazete bu sayfalara (kuşaklara) hepi topu 4400 satır sığdırabiliyordu. Her şey buraya sığmak zorundaydı: telgraflar, makaleler, kronikler, işçi muhabir mektupları, ilanlar, bir manzum, iki nesir feyleton, karikatürler, fotoğraflar, özel köşeler (tiyatro, spor, satranç), başyazı ve alt başyazı, sovyet, parti ve sendika organizasyonlarından duyurular, tefrika roman, başkent yaşamına dair yazılar, *Kırıntılar* başlığı altında toplanmış ufak tefek haberler, popüler bilim makaleleri, radyo ve türlü türlü rastgele malzeme. Şubelerde toplanan malzemenin tamamı on bin satır tutardı. Bu yüzden sayfalarda yer dağıtımına genellikle dramatik sahneler eşlik ederdi.

Yazı işleri sekreterinin yanına koşa koşa ilk gelen kişi satranç köşesini hazırlayan Maestro* Sudeykin oldu. Nazik, ama acı dolu bir soru yöneltti:

— Nasıl olur? Bugün satranç yok mu yani?

— Sığmıyor, –diye yanıtladı sekreter.– Sayfanın eteği uzun. Üç yüz satır.

— Ama bugün cumartesi. Okur pazar köşesi bekler. Elimde bulmaca çözümleri var, Neunıvako'nun harikulade bir etüdü var, hatta bir de...

— Peki. Ne kadar istiyorsunuz?

— En aşağı yüz elli.

— Peki. Madem bulmaca çözümleri var, altmış satır veririz.

Maestro hiç değilse Neunıvako'nun etüdü için (Tartakower'in Bogolyubov'la oynadığı harikulade Hint partisi bir

---

* Yirminci yüzyıl başında Almanya ve Rusya'da usta satranççılara verilen unvan. Sovyetler Birliği'nin 1924'te kendi federasyonunu kurmasından sonra yerini "usta"ya bırakmıştır. (ç.n.)

aydan uzun süredir öylece elinde bekliyordu) yalvar yakar otuz satır daha koparmak niyetindeydi, ama onu bir kenara ittiler.

Muhabir Persitski gelmişti.

— Plenumdan* izlenimleri aktarmamız gerekir mi? – diye sordu fevkalade alçak sesle.

— Tabii ki! –diye bağırdı sekreter.– Evvelsi gün konuşmadık mı?

— Plenum hazır, –dedi Persitski daha da alçak sesle,– iki de portre, ama bana yer vermiyorlar.

— Nasıl vermiyorlar? Kiminle konuştunuz? Kafayı mı yemişler?

Sekreter kavga etmeye koştu. Ayaküstü entrika çevirmeye devam eden Persitski peşinden gidiyordu, biraz geridense ilan şubesi çalışanı koşuyordu.

— Bizde Séquard sıvısı** var! –diye bağırıyordu üzgün bir sesle.

Arkasından sürüne sürüne müessese müdürü geliyordu, yayın yönetmeni için açık arttırmadan alınan yumuşak sandalyeyi taşımaktaydı.

— Sıvı salıya. Bugün eklerimizi yayınlıyoruz!

— Ücretsiz ilanlarınız size ne kazandıracak, ama sıvı için parayı çoktan aldık.

— Peki, gece baskısının toplantısında açıklığa kavuştururuz. İlanı Pâşa'ya verin. Zaten o da şimdi gece baskısına gidiyor.

Sekreter başyazıyı okumaya oturdu. Onu bu ilgi çekici meşgaleden derhal alıkoydular. Ressam gelmişti.

— Hah, –dedi sekreter,– harika. Karikatür için konu çıktı, Almanya'dan gelen son telgraflarla ilgili.

---

* Eksiksiz katılımla yapılan parti ya da enternasyonal merkez komite toplantısı. (ç.n.)

** Mauritiuslu hekim Charles-Édouard Brown-Séquard (1817-1894) tarafından geliştirilen "gençleştirme preparatı." (ç.n.)

— Ben şöyle düşünüyorum, –dedi ressam,– Çelik Miğfer* ve Almanya'daki genel durum...

— Peki. Bir şekilde kombine edin, sonra da bana gösterin.

Ressam kendi şubesine gitti. Kare şeklindeki Whatman kâğıtlarından birini aldı ve üzerine kurşunkalemle cılız bir köpek çiziktirdi. Köpeğin kafasına çivili Alman kaskı giydirdi. Sonra da yazıları yazmaya koyuldu. Hayvanın gövdesine matbu harflerle *Almanya*, sonra kıvrık kuyruğuna *Danzig Koridoru*, çenesine *Rövanş* hayalleri, tasmasına *Dawes Planı*, sarkmış diline de *Stresemann* yazdı. Ressam köpeğin önüne elinde bir parça et tutan Poincaré'yi** koydu. Etin üstüne de bir şey yazmak geldi aklına ama parça küçüktü ve bir şey sığmazdı. Gazete karikatüristinden daha az yaratıcı biri çaresiz kalıp pes ederdi, ama ressam uzun uzadıya düşünmeden ete ilaç şişelerinin boynuna asılan reçetelere benzer bir etiket iliştirdi, üzerine de minicik harflerle *Fransa'nın güvenlik garantisi teklifleri* yazısını ekledi. Poincaré'nin başka bir devlet adamıyla karıştırılmaması için de göbeğine *Poincaré* yazdı. Taslak hazırdı.

Resim şubesindeki masaların üstünde yabancı dergiler, büyük makaslar, çini mürekkebi ve daksil kavanozları duruyordu. Yerdeyse fotoğraf kesikleri: birinin omzu, birinin bacakları ve peyzaj parçaları.

Beş kadar ressam *Gillette* tıraş bıçaklarıyla kazıyarak fotoğrafların rengini açıyordu; çini mürekkebi ve daksille boyayıp çekimlere kontrast veriyor, arkasına altyazı ve ölçü

---

* Stahlhelm. Almanya'da Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra savaş gazileri tarafından kurulan monarşi yanlısı paramiliter örgüt. (ç.n.)

** Danzig Koridoru: Versay Antlaşması gereği Danzig (Gdansk) şehriyle birlikte Polonya topraklarına katılan, Almanya ile Doğu Prusya arasındaki arazi şeridi. Dawes Planı: Almanya'nın ödeyeceği tazminatları düzenleyen 1924 tarihli plan. Stresemann: Gustav Stresemann (1878-1929). Dönemin Almanya Dışişleri Bakanı. Poincaré: Raymond Poincaré (1860-1934). Fransız devlet adamı, dönemin başbakanı. (ç.n.)

düşüyorlardı: karenin 3'ü, 2 sütun ve buna benzer çinkografi yönergeleri.

Yayın yönetmeninin odasında yabancı bir heyet oturuyordu. Yazı işleri çevirmeni konuşan yabancının yüzüne bakıyor, sonra yayın yönetmenine dönerek şöyle diyordu:

— Yoldaş Arnaud öğrenmek istiyor...

Konuşma sovyet gazetesinin yapısı üzerineydi. Çevirmen yayın yönetmenine Yoldaş Arnaud'nun ne öğrenmek istediğini açıklarken, kadife bisikletçi pantolonu giyen Arnaud ve bütün diğer yabancılar merakla odanın köşesine yaslanmış 86 numara divit kaleme bakıyordu. Divitin ucu neredeyse tavana değecekti, sapıysa enli kısmında orta boylu bir insan kalınlığındaydı. Divit yazıyordu. Büyüklük açısından turna balığını geçse de ucu son derece gerçekti.

— Oho-ho! –diye gülüyordu yabancılar.– *Colossal*!

Bu divit kalemi yazı işlerine işçi muhabirler kongresi getirmişti.

Vorobyaninov'un sandalyesinde oturan yayın yönetmeni gülümsüyor, bazen divite bazen de misafirlere doğru hızla başını sallayıp neşeyle açıklıyordu.

Sekreterlikte bağırış çağırış devam ediyordu. Persitski Semaşko'nun makalesini getirince sekreter üçüncü sayfanın taslağından satranç köşesini derhal çıkardı. Maestro Sudeykin artık Neunıvako'nun muhteşem etüdü için mücadele vermiyordu. Hiç değilse bulmaca çözümlerini kurtarmak için çabalıyordu. Maestro, Lasker'e karşı San Sebastian'daki turnuvada verdiğinden daha gergin bir mücadelenin ardından *Mahkeme ve Hayat*'tan küçük bir yer koparmayı başardı.

Semaşko'yu dizgiye gönderdiler. Sekreter yeniden başyazıya gömüldü. Sırf yapıp yapamayacağını görmek adına, ne pahasına olursa olsun okumaya karar vermişti.

"...Fakat son pakt öyle bir içeriğe sahip ki, Milletler Cemiyeti'nin paktı onaylaması durumunda şunu itiraf etmemiz gerekecek..." kısmına geldiğinde yanına *Mahkeme ve Ha-*

yat'ı temsilen uzun saçlı bir adam yanaştı. Sekreter *Mahkeme ve Hayat*'ın olduğu tarafa bakmaktan kaçınarak okumaya ve başyazının üstüne gereksiz işaretler düşmeye devam etti.

Mahkeme ve Hayat bu kez diğer taraftan içeri girdi ve dargınlıkla,

— Anlamıyorum. –dedi.

— Anlat anlat, –diye mırıldadı sekreter zaman kazanmaya çalışıp,– nedir mesele?

— Mesele şu ki, çarşamba *Mahkeme ve Hayat* yoktu, cuma *Mahkeme ve Hayat* yoktu, perşembe ağıldan sadece bir nafaka davası koydular, cumartesiyse bütün gazetelerin ne vakittir yazdığı davayı çekiyorlar ve bir tek biz...

— Nerede yazıyorlar? –diye bağırdı sekreter.– Ben okumadım.

— Yarın her yerde çıkar, biz ise yine geç kalacağız.

— Peki size Çubarov Davası'nı* verdiğimde ne yazdınız? Tek satır yazı alamadık sizden. Haberim var. Çubarovcuları *Akşam*'a yazdınız.

— Siz bunu nereden biliyorsunuz?

— Biliyorum. Söylediler bana.

— Bu durumda kimin söylediğini biliyorum. Size bunu Persitski söyledi, hani Leningrad'a haber geçmek için bütün Moskova'nın gözü önünde yazı işlerinin telefonlarını kullanan Persitski.

— Pâşa! –dedi sekreter alçak sesle.– Persitski'yi çağırın.

Mahkeme ve Hayat kayıtsızca pencerenin pervazında oturuyordu. Arkasında kuşların ve gorodkicilerin** dolandığı

---

* 1926'da Leningrad'da Çubarov Ara Sokağı'nda yaşanan toplu tecavüz vakası sonrası açılan dava. Tecavüzcülerin arasında "serserilerin" yanı sıra komünist gençlik örgütü Komsomol'a üye "sıradan işçilerin" de bulunması şehri derinden sarsmış ve dava tüm ülkenin gündemine oturmuştu. Çubarovcular olarak anılan otuza yakın insanın yargılandığı dava 7 kişiye idam cezası verilmesiyle sona erdi. (ç.n.)

** Belirli pozisyonlarda dizilen ahşap labutların uzun bir sopa yardımıyla devrilmesi esasına dayanan geleneksel Rus oyunu. (ç.n.)

bahçe görünüyordu. Uyuşmazlığı uzun uzun ele aldılar. Sekreter kıvrak bir hamleyle hepsine son verdi: Satrancı atıp yerine *Mahkeme ve Hayat*'ı koydu. Persitski'ye de uyarı verildi.

Yazı işlerinin en sıcak vakti gelip çatmıştı: Akşam beş.

Harıl harıl çalışan yazı makinelerinin üstünde bir duman meydana gelmişti. Çalışanlar aceleden iğrençleşen sesleriyle dikte ettiriyordu. Kıdemli daktilo sırayı çiğneyerek çaktırmadan malzemelerini araya sıkıştıran alçaklara bağırıyordu.

Koridorda,

Dinle, toprak.
Uyanıyor nehirler,
Maden,
Tezgâh,
Tarla...

Kütüphaneler
ve
şehirler
kükrüyor işte yüzlerce ağızla...

tarzında şiirler yazan yazıişleri şairi dolanıyordu.

Genelde mütevazı kalçalarıyla içindeki şiirsel duyguların zincirinden boşanmasına sebep olan daktilo kıza kur yapardı. Kızı koridorun sonuna götürüp pencerenin önünde aşk sözleri söyler, kız ise buna,

— Bugün fazla mesai yapıyorum ve çok meşgulüm. –cevabını verirdi.

Bu başkasını seviyorum demekti. Bunun üzerine şair eve gidip bu kez ruhu için şiirler yazardı:

Buğulu gözlerin bana gel gel der,
Işıldar iken karşımda Kafkasya.
Bir ağzın var, kokusu miski amber...
Senden sonra bu ben iflah olmaz ya!..

Bugünse ayakaltında dolanıp tanıdığı herkese fevkalade tekdüze bir ricayla başvuruda bulunuyordu:

— Tramvay için on kapik verseniz!

Bu miktarın peşinde işçi muhabirler şubesine girdi. *Mektupçuların* çalıştığı masaların arasında bir süre oyalanıp elleriyle yazışma yığınlarını yokladıktan sonra denemelere kaldığı yerden devam etti. Mektupçular, yani yazı işlerindeki en haşin kişiler (mektuptan ziyade balta, boya fırçası ya da el arabasına aşina eller tarafından karalanmış mektuplardan her gün yüz adedini okuma mecburiyeti onları bu hale getirmişti) susuyordu.

Şair bir süre sevkiyat şubesinde vakit geçirdi ve nihayet yazıhaneye göç etti. Ama orada on kapiği alamadığı yetmez gibi, üstüne Komsomol* üyesi Avdotyev'in saldırısına maruz kaldı: Avdotyev şaire otomobilciler topluluğuna girmesini teklif ediyordu. Şairin âşık ruhu benzin buharının içinde kalmıştı. Yana doğru iki adım attı ve üçüncü vitese takıp gözden kayboldu.

Avdotyev'in cesareti zerre eksilmedi. Otomobil fikrinin zaferine inanıyordu. Sekreterlikte sessiz lağımcılar** gibi mücadeleye başlamıştı. Sekreterin başyazıyı bitirmesine engel olan da bu oldu.

— Biliyor musun ne diyorum, Aleksandr İosifoviç. Bekle, bu ciddi bir mesele, –dedi Avdotyev sekreterin masasına oturup.– Biz bir otomobil kulübü kurduk. Yazı işleri bize sekiz ay vadeli beş yüz ruble borç vermez mi acaba?

— Vermeyeceğinden hiç şüphen olmasın.

— Ne? Umutsuz vaka mı diye düşünüyorsun?

— Düşünmüyorum, biliyorum. Topluluğunuzun kaç üyesi var?

— Epey kişi toplandı.

---

* Komünist gençlik örgütü. (ç.n.)

** Tam bir sessizlik içinde lağım kazan askeri birliklerden ilhamla Rusçaya girmiş bir deyim. (ç.n.)

Topluluk şimdilik sadece bir organizatörden ibaretti, ama Avdotyev bunu ortalığa yaymıyordu.

— Beş yüz rubleyle araç mezarlığından bir araba alıyoruz. Yegorov bir tane buldu bile. Söylediğine göre tamir en fazla beş yüze mal olurmuş. Yani toplam bin. Ben de yirmi kişi toplayıp adam başı elli almayı düşünüyorum. Fakat muhteşem olacak. Araba kullanmayı öğreneceğiz. Yegorov'u şef yapacağız. Ve üç ay içinde –yani ağustosa doğru– hepimiz araba kullanmayı öğreneceğiz, araba olacak ve herkes sırayla nereye isterse oraya gidecek.

— Peki satın almak için gerekli olan beş yüz?

— Yardımlaşma sandığı faizle borç verecek. Bir şekilde öderiz. Ne dersin, seni de yazayım mı?

Ama sekreterin saçları dökülmeye başlamıştı, çok çalışıyordu, ailenin ve dairenin boyunduruğu altındaydı, yemekten sonra divana uzanmayı ve uykudan önce *Pravda* okumayı severdi. Biraz düşündükten sonra reddetti.

— Sen, –dedi Avdotyev,– ihtiyarın tekisin!

Avdotyev masalara tek tek yanaşıyor ve ateşleyici konuşmalarını tekrarlıyordu. İhtiyarlarda, yani ona göre yaşı yirminden büyük olan bütün çalışanlarda sözleri kuşkulu bir etki uyandırıyordu. Bunlar ısrarla zaten çocukların dostu oldukları ve soylu zavallı yumurcaklara yardım davasına düzenli olarak her yıl yirmi kapik ödediklerine dikkat çekerek ekşi ekşi karşılık veriyordu. Doğrusu yeni bir kulübe katılmayı onlar da isterdi, ama...

— Ama ne? –diye bağırıyordu Avdotyev.– Otomobil keşke hemen bugün olsa, ne iyi olurdu, değil mi? Keşke yılda on beş kapiğe masanıza altı silindirli masmavi bir Packard koysalar, benzinini ve yağını da hükümet karşılasa, değil mi?!

— Yürü yürü! –diyordu ihtiyarcıklar.– Şimdi son gönderi zamanı, işe engel oluyorsun!

Otomobil fikri boğulup duman çıkarmaya başlamıştı. Nihayet yeni girişimin öncüsü bulundu. Persitski gürül-

tüyle telefonun başından fırladı, Avdotyev'i sonuna kadar dinleyip,

— Yaklaşımın hatalı, ver bir kâğıt. Baştan başlayacağız. –dedi.

Sonra Persitski Avdotyev'le birlikte yeni bir çevirme harekâtına başladı.

— Sen tam bir eski döşeksin, –diyordu Persitski mavi gözlü delikanlıya,– bunun için para toplamaya bile gerek yok. Sende 1927 tahvili var mı? Kaçlık? Ellilik mi? Daha iyi. Bu tahvilleri kulübümüze veriyorsun. Sermaye tahvillerden toplanıyor. Ağustos gelince de bütün tahvilleri nakde çevirip otomobili alıyoruz.

— Peki ya benim tahvilim kazanırsa?* –diyerek savunmaya geçti delikanlı.

— Ne kadar kazanmak istiyorsun?

— Elli bin.

— Bu elli binle otomobiller alınacak. Ben kazanırsam, yine öyle. Avdotyev kazanırsa, yine öyle. Kısacası, kimin tahvili kazanırsa kazansın, para arabalara gidecek. Şimdi anladın mı? Âlem çocuk! Kendi arabanla Gürcü Askeri Yolu'nda** gideceksin! Dağlar! Aptal!.. Arkandan da kendi arabalarıyla *Mahkeme ve Hayat* geliyor, sonra kronik, hadiseler şubesi ve şu küçük hanım, hani sinema haberleri geçen... Ne dersin, ha? Ha? Kur yapacaksın kur!..

Her tahvil sahibi ruhunun en derin yerinde kazanmanın imkânsız olduğuna inanır. Fakat komşularının ve tanıdığı insanların tahvillerine büyük bir kıskançlıkla yaklaşır. Hayatta

---

* Sovyetler Birliği'nde sanayi ve inşaat projelerini finanse etmek için kullanılan çekilişli tahvil sistemine gönderme. Bu sistemde işyerlerinde çalışanlara yarı gönüllülük, yarı zorunluluk temelinde devlet tahvilleri satılır. Tahvilin vadesi gelene kadar da bazen yılda birkaç kere çekiliş yapılır. Kazanan numaraların bulunduğu tahvillerin sahiplerine piyangoda olduğu gibi çeşitli büyüklükte para ödülü dağıtılır. (ç.n.)

** Sovyetler Birliği'nin turistik açıdan en cazip bölgesi Kafkasya'yı Vladikavkas üzerinden Rusya'ya bağlayan tarihi yol. (ç.n.)

en çok onların kazanacağından, şansı asla yaver gitmeyen bir insan olarak gördüğü kendininse yine avcunu yalayacağından korkar. Bu yüzden yazı işleri komşusunun kazanma ihtimali, tahvil sahiplerini kaçınılmaz biçimde yeni kulübün kucağına itiyordu. Tek bir çekince vardı, o da hiçbir tahvilin kazanamaması olasılığıydı. Ama nedense buna pek şans vermiyorlardı, dahası, otomobil kulübünün kaybı yoktu: Tahvillerle toplanan sermayeyle *mezarlıktan* alınacak araba garantiydi.

Beş dakikada yirmi kişi toplandı. İş nihayete erdiği sırada, otomobil kulübünün sunduğu cazip perspektifler kulağına çalınan sekreter çıktı geldi.

— Ne dersiniz, çocuklar, –dedi,– ben de mi yazılsam acaba?

— Yazıl tabii, ihtiyar, neden olmasın,–diye yanıt verdi Avdotyev,– ama bize değil. Bizde, ne yazık ki, takım tamam, yeni üye alımına 1929'a kadar ara verdik. Sen en iyisi çocukların dostlarına yazıl. Hem ucuz, hem rahat. Yılda yirmi kapik, hiçbir yere gitmene de gerek yok.

Sekreter tereddüde düştü, gerçekten de yaşlandığını hatırladı, içini çekti ve sürükleyici başyazıyı sonuna kadar okumaya gitti.

— Bakar mısınız, yoldaş, –diyerek Çerkes yüzlü bir yakışıklı koridorda onu durdurdu,– *Torna Tezgâhı* gazetesinin yazı işleri nerede acaba?

Bu kombinezoncular kralıydı.

XXVI. Bölüm

Çıplak Mühendisle Sohbet

Ostap Bender'in yazı işlerinde ortaya çıkmasından önce en az o kadar önemli bir dizi olay daha yaşandı.

Ernest Pavloviç'i gündüz evde bulamayınca (daire kapalıydı, ev sahibi işte olsa gerekti) kombinezoncular kralı ona daha sonra uğramaya karar vermiş, şimdiyse şehri dolaşıyordu. Bir şeyler yapma arzusuyla yanıp tutuşarak sokakları karşıdan karşıya geçiyor, milis memuruyla cilveleşiyor, hanımefendilerin otobüse binmesine yardımcı oluyordu ve bu esnada öyle bir hali vardı ki, sanki anıtları, tramvayları, Mosselpromcu kızları,* kilisecikleri, tren garları ve afiş sütunlarıyla bütün Moskova onun verdiği bir partide toplanmıştı. Konuklar arasında dolaşıyor, onlarla tatlı tatlı sohbet ediyor ve her biri için sıcak bir söz bulmayı başarıyordu. Bu denli muazzam sayıda ziyaretçiyi ağırlamak kombinezoncular kralını bir miktar yormuştu. Dahası saat altıyı geçiyordu ve Mühendis Şukin'in yanına gitme vakti gelmişti.

* Moskova Tarım ve Sanayi Kooperatifleri Yoldaşlığı (Mosselprom) tarafından üretilen sigara, çikolata ve şekerleme gibi ürünlerini satmakla görevli seyyar satıcılar. (ç.n.)

Ama kader Ostap'ın Ernest Pavloviç'le görüşmeden önce küçük bir zabıt imzalamak için iki saat kadar oyalanmasını istedi.

Kombinezoncular kralı Tiyatro Meydanı'nda bir atın altında kaldı. Hiç beklenmedik bir anda beyaz renkli ürkek bir hayvan karşısına çıkmış ve kemikli göğsüyle ona çarpmıştı. Bender ter içinde yere yuvarlandı. Hava çok sıcaktı. Beyaz at yüksek sesle özür diledi. Ostap dinç bir hareketle ayağa kalktı. Kudretli bedeni herhangi bir zarar görmemişti. Bu da olay çıkarmak için daha fazla sebep ve imkân demekti.

Moskova'nın konuksever ve nazik sahibini tanımaya imkân yoktu. Mahcup olan ihtiyar arabacıya doğru sallana sallana yürüdü ve pamuk sırtına* bir yumruk indirdi. İhtiyarcık cezaya metanetle boyun eğdi. Koşa koşa bir milis geldi.

— Zabıt tutulsun! –diye bağırdı galeyana gelen Ostap.

Sesinde en kutsi duyguları hakarete uğramış bir insanın metalik notaları işitildi. Sonra Küçük Tiyatro duvarının önünde, ileride büyük Rus oyun yazarı Ostrovski'nin anıtının dikileceği tam o yerde dikilip zaptı imzaladı ve olay yerine koşan Persitski'ye küçük bir söyleşi verdi. Persitski ayak işi yapmaktan gocunmazdı. Kazazedenin adını ve soyadını dikkatle bloknotuna yazdı, sonra da yoluna devam etti.

Ostap gururla yola düştü. Beyaz atın saldırısının ve arabacının ensesine de bir tane patlatmaya fırsat bulamamanın verdiği gecikmiş pişmanlığın etkisi altında basamakları ikişer ikişer atlayarak Şukin'in binasının yedinci katına kadar çıktı. Burada başına kocaman bir damla düştü. Yukarı baktı. Üst sahanlıktan düşen kirli su şelalesi tam gözüne hücum etti.

"Bu işin hakkı adamın suratını dağıtmak," –diye karar verdi Ostap.

---

* Rus arabacıların alametifarikası pamuk dolgulu ceket kastediliyor. (ç.n.)

Yukarı koştu. Şukin'in kapısının önünde beyaz döküntülerle kaplı çıplak bir adam sırtını dönmüş oturuyordu. Tam karo döşemelerin üstüne oturuyor ve başını tutarak iki yana sallanıyordu.

Daire kapısının altından dökülen su çıplağın etrafını sarmıştı.

— Ooo, –diye inliyordu çıplak,– ooo...

— Buraya su akıtan siz misiniz acaba? –diye sordu Ostap sinirle.– Yıkanacak başka yer bulamadınız mı? Çıldırmışsınız siz!

Çıplak, Ostap'a bakıp hıçkırdı.

— Dinleyin, yurttaş, ağlamak yerine hamama gitmelisiniz belki de, ne dersiniz? Şu halinize bakın! Resmen pikadora* dönmüşsünüz!

— Anahtar, –diye böğürdü mühendis.

— Ne olmuş anahtara? –diye sordu Ostap.

— Da...i...re...re...nin...nn...

— Paraları sakladığım dairenin mi?

Çıplak adam şaşırtıcı bir süratle hıçkırıyordu.

Ostap hiçbir sahneden utanmazdı. Meseleyi anlamaya başlıyordu. Ve nihayet tamamen anladığında gülmekten az kalsın korkuluğun öte tarafına devrilecekti, böyle bir kahkahayı bastırmaya çalışmak faydasızdı.

— Daireye giremiyorsunuz, öyle mi? Ama bu o kadar basit ki!

Ostap çıplağa temas edip üstünü başını kirletmekten kaçınarak Amerikan kilidinin yarığına başparmağının uzun sarı tırnağını soktu ve dikkatle sağdan sola ve yukarıdan aşağıya çevirmeye başladı.

Kapı sessizce açıldı ve çıplak sevinç çığlığı atıp su altında kalan daireye koştu.

---

* Atlı ve mızraklı boğa güreşçisi. Genellikle açık renk, işlemeli kostüm giyerler. (ç.n.)

Musluklar gürül gürül akıyordu. Su yemek odasında girdap oluşturmuştu. Yatak odasında sakin bir gölet halinde duruyor, göletteyse usul usul, kuğu misali terlikler yüzüyordu. Köşede uykulu minik bir balık sürüsü gibi izmaritler toplanmıştı.

Vorobyaninov'un sandalyesi yemek odasında duruyordu, akıntının en kuvvetli olduğu yer burasıydı. Dört ayağının dibinde de beyaz dalgacıklar oluşmuştu. Sandalye hafif hafif kıpırdanıyordu, sanki bir an evvel peşindeki adamdan yüzüp uzaklaşmaktı niyeti. Ostap sandalyenin üstüne oturup ayalarını yukarı çekti. Kendine gelen Ernest Pavloviç "Pardon! pardon!" feryatlarıyla muslukları kapattı, yıkandı ve belden üstü çıplak, belden altındaysa dizlere kadar sıyrılmış ıslak bir pantolonla Ostap'ın karşısına çıktı.

— Hayatımı kurtardınız! –diye bağırıyordu heyecanla.– Kusura bakmayın, elimi uzatamıyorum, sırılsıklam oldum. Biliyor musunuz, az kalsın aklımı yitiriyordum.

— İş belli ki oraya doğru gidiyordu.

— Dehşetli bir durumda buldum kendimi.

Ve Ernest Pavloviç korkunç olayı yeniden yaşayarak, kâh suratını asıp, kâh gülerek başına gelen felaketin ayrıntılarını kombinezoncular kralına anlattı.

— Siz olmasaydınız ölmüştüm, –diye bitirdi mühendis.

— Evet, –dedi Ostap,– benzer bir olay benim de başıma gelmişti. Hatta biraz daha kötüydü.

Bu tür hikâyelerle ilgili her şey şimdi mühendisi o kadar alakadar ediyordu ki, suyu toplamak için kullandığını kovayı dahi bırakıp büyük bir dikkatle dinlemeye başladı.

— Sizinkiyle tamamen aynı, –diye başladı Bender,– yalnız bende mevsim kıştı ve Moskova'da değil, Mirgorod'da, 1919'da Mahno'yla Tütünnik* arasında kalan neşeli dönem-

---

* Nestor Mahno (1888-1934) ve Yuri Tütünnik (1891-1930): İç savaş sırasında sürekli el değiştiren Ukrayna şehirlerinde hüküm sürmüş partizan liderleri. Mahno anarşistlere, Tütünnik ise milliyetçilere önderlik etmiştir. (ç.n.)

lerden birindeydi. Bir ailenin yanında kalıyordum. Hepsi sapına kadar hohol.* Tipik mülk sahipleri: Tek katlı küçük bir ev ve envai türde bir sürü eski eşya. Söylemem lazım, kanalizasyon ve benzeri imkânlar namına Mirgorod'da sadece lağım çukurları bulunur. Neyse, bir keresinde gece vakti don gömlek dosdoğru karın üstüne fırladım. Üşütmekten korkmuyordum, ne de olsa bir dakikalık iş. Fırlayıp kapıyı arkamdan çarptım. Dışarıda ayaz, eksi yirmi derece. Kapıyı çalıyorum, açmıyorlar. Olduğun yerde durmanın imkânı yok. İnsan anında donuverir! Çalıyorum ve koşuyorum, çalıyorum ve koşuyorum, açmıyorlar. En önemlisi de evde tek bir şeytan bile uyumuyor. Gece korkunç. Köpekler uluyor. Bir yerlerde ateş ediyorlar. Bense kar yığınlarının arasında yazlık içlikle koşuyorum. Tam bir saat kapıyı çaldım. Az kalsın nalları dikiyordum. Ve neden açmamışlar dersiniz? Mallarını saklayıp kerenkaları** yastıkların içine dikiyorlarmış. Arama yapmaya geldiklerini sanmışlar. Sonradan neredeyse öldürüyordum hepsini.

Mühendis anlatılanı çok yakın buldu kendine.

— Evet, –dedi Ostap,– konumuza dönelim, Mühendis Şukin siz misiniz?

— Benim. Yalnız lütfen kimseye söylemeyin. Utanıyorum doğrusu.

— O, elbette! Antr-nu, tet-a-tet***. Fransızların dediği gibi, sadece dört göz. Yoldaş Şukin, sizi bir iş için rahatsız ediyorum.

— Bir hizmetim dokunursa fevkalade memnun olurum.

— Gran mersi. Önemsiz bir mesele. Eşiniz benden size uğrayıp şu sandalyeyi almamı rica etti. Söylediğine göre çift için lazımmış. Yerine size bir koltuk göndermek niyetinde.

---

* Hohol: Kazaklara özgü saç perçemi. Zamanla Ukraynalılar için kullanılan bir küçümseme ifadesine dönüşmüştür. (ç.n.)

** Kerenka: Şubat Devrimi'nden sonra iktidara gelen Geçici Hükümet'in bastırdığı banknotlar. Hükümetin başı Kerenski'nin adından hareketle halk arasında bu şekilde adlandırılmıştır. (ç.n.)

*** (Fr.) "Entres nous" (Aramızda) ve "tête-à-tête" (Baş başa). (ç.n.)

— Elbette, buyurun! –diye haykırdı Ernest Pavloviç.– Çok memnun olurum. Ama neden zahmet edesiniz? Ben kendim de getirebilirim. Hemen bugün.

— Hayır, ne gereği var! Benim için dünyanın en önemsiz işi. Evim yakın, hiç de zor olmaz.

Mühendis telaşlandı ve kombinezoncular kralını kapıya kadar geçirdi, fakat oradan öteye geçmeye korktu, halbuki tedbirli davranıp anahtarı ıslak pantolonun cebine koymuştu.

*

Eski üniversite öğrencisi İvanopulo'ya bir sandalye daha hediye edildi. Gerçi döşemesi biraz zarar görmüştü, ama yine de mükemmel bir sandalyeydi ve dahası ilkinin tıpatıp aynısıydı.

Dördüncü sandalyede de başarısız olmak Ostap'ı kaygılandırmadı. Kaderin bütün oyunlarını bilirdi.

"Mutluluk, –diye akıl yürütüyordu,– hep son dakikada gelir. Smolenski Pazarı'nın önünden 4 nolu tramvaya binmeniz gerekiyor, fakat oradan dört numaranın dışında beş, on yedi, on beş, otuz, otuz bir, B, G ve iki otobüs hattı daha geçiyorsa, emin olabilirsiniz ki, önce G geçer, sonra üst üste iki on beş, ki hayatın olağan akışına aykırı bir şeydir bu, ardından on yedi, otuz, bir sürü B, yine G, otuz bir, beş, yine on yedi ve yine B. Ve nihayet doğada artık dört numara diye bir şeyin var olmadığını düşünmeye başladığınız sırada, Bryansk Garı yönünden üstüne fotoğraf gibi asılmış insanlarla aheste aheste geliverir. Ama vagona binmek becerikli bir tramvay yolcusu için hiç de zor değildir. Yeter ki tramvay gelsin. Eğer on beş numaraya binmeniz gerekiyorsa, hiç kuşkunuz olmasın: Önce diğer numaralardan bir sürü vagon geçer, kahrolası dört numara üst üste sekiz kere geçer, henüz kısa bir süre önce beş dakikada bir geçen on beş numaraysa yirmi dört saatte bir kereden fazla görünmemeye başlar. Sadece sabır lazım, illaki gelecektir."

Tıkır tıkır işleyen akıl yürütme sistemine kara bir kütle halinde batan tek kıymık, Ekim Garı'ndaki yük platformunun derinliklerine doğru süzülüp kaybolan sandalyeydi. Bu sandalye insanın içinde nahoş düşünceler ve taş gibi ağır kuşkular uyandırıyordu.

Kombinezoncular kralı, tek bir numaraya oynamayı seven rulet oyuncularının, yatırdığı paranın derhal otuz altı katını kazanmayı arzu eden cinsteki insanların konumundaydı. Hatta durum daha kötüydü: İmtiyaz sahiplerinin oynadığı rulette on iki numaradan on birinde sıfır vardı. On ikinci numaraysa görüş alanından çıkmıştı, kim bilir hangi cehennemdeydi ve içinde olağanüstü bir ödül saklıyor olması ihtimal dahilindeydi.

Bu kekre düşünce silsilesi genel müdürün gelişiyle yarım kaldı. Tek başına görünüşü bile Ostap'ta fena duygular uyandırmaya yetti.

— Oho! –dedi teknik işler sorumlusu.– Görüyorum ki ilerleme kaydediyorsunuz. Yalnız sakın benimle dalga geçmeyin. Neden sandalyeyi kapının ardında bıraktınız? Benimle eğlenmek için mi?

— Yoldaş Bender, –diye mırıldadı mümessil.

— Ah, neden sinirlerimi gıdıklıyorsunuz ki! Getirin çabuk, hadi getirin! Görüyorsunuz ya, üstünde oturmakta olduğum yeni sandalye sizin getirdiğiniz ganimetin kıymetini katbekat arttırdı.

Ostap başını yana eğip gözlerin kıstı.

— Çocuğa eziyet etmeyin,* –diye gürledi nihayet bas sesiyle,– nerede sandalye? Neden getirmediniz?

---

* Haydut fıkrasına gönderme. Bir vatandaş gece vakti ıssız bir sokakta üstünde çok pahalı bir kürkle yürümektedir. Birden karşısına bir oğlan çocuğu fırlar. "Çıkar kürkü!" diye bağırır. Adam çocucuğun çelimsizliğine bakıp güler ve yoluna devam eder. Çocuk bu kez ağlayarak "Çıkar, diyorum kürkü, çıkar hadi!" diye yalvarır. Adam yine yoluna devam etmek isteyince bu kez önünü bir izbandut keser: "Çocuğa eziyet etme de çıkar kürkü!" (ç.n.)

İppolit Matveyeviç'in kopukluklarla dolu raporu hemen bağırışlar, ironik alkışlar ve çeldirici sorularla kesiliyordu. Vorobyaninov raporunu seyircilerin yekavaz kahkahası altında bitirdi.

— Peki ya verdiğim talimatlar? –diye sordu Ostap hışımla.– Kaç kere söyledim size çalmak ayıp diye! Adi suçlu karakterinde bir insan olduğunuzu Stargorod'da karım Madam Gritsatsuyeva'yı soymak istediğiniz zaman anlamıştım zaten. Bu özellikler size getirse getirse ağır tecritsiz altı ay hapis getirir. Fikir devi ve Rus demokrasisinin babası için pek de büyük bir iş değildi, ama sonuç ortada. Sandalye avcunuzun içinden kayıp gitti. Dahası, kolay yeri bozdunuz! İkinci kez ziyaret etmeye kalkın bakalım. Avessalom denen şu adam kafanızı koparır. Şanslısınız ki, aptalca bir olay yardımınıza yetişmiş, yoksa parmaklıkların arkasında oturmuş boşu boşuna benden koli bekliyor olurdunuz. Size koli moli taşımam, bunu aklınıza sokun. Hekabe ne ki benim için? En nihayetinde ne annemsiniz ne kız kardeşim ne de metresim.*

Hiçliğini iliklerine kadar hisseden İppolit Matveyeviç boynunu bükmüş dikiliyordu.

— Bakın ne diyeceğim, cancağızım, müşterek çalışmamızın tamamen faydasız olduğunu görüyorum. Her halükarda sizin gibi az kültürlü bir ortakla yüzde kırka çalışmak bana absürt geliyor. Volens ya da nolens** ama şartları yenilemek zorundayım.

İppolit Matveyeviç nefes almaya başladı. O ana dek almamaya çalışmıştı.

---

* Hekabe ne ki benim için: Hamlet'ten. Ne kız kardeşim ne de metresim: Vera Zasuliç için yazılan şiirden. Petersburg belediye başkanına suikast düzenleyen Zasuliç mahkemede yargılanmış, ancak sürpriz bir şekilde jüri tarafından suçsuz bulunmuştur. Romansın sözleri: "Ne ki o benim için! Ne metresim ne karım, // ne de öz be öz kızım! // Peki onun lanetli kaderi, // neden uyutmuyor beni geceleri." (ç.n.)

** Doğrusu "volens nolens." "İsteseniz de istemeseniz de" manasında Latince deyim. (ç.n.)

— Evet, eski dostum, siz organizasyonel halsizlikten ve genç kız kansızlığından mustaripsiniz. Bu nedenle payınız azalıyor. Dürüstçe söyleyin, yüzde yirmi ister misiniz?

İppolit Matveyeviç kararlılıkla başını iki yana salladı.

— Neden istemiyorsunuz? Az mı?

— Biraz... az.

— Ama bu otuz bin ruble eder! Peki siz ne kadar istiyorsunuz?

— Kırka razıyım.

— Güpegündüz soygun bu! –dedi Ostap mümessilin kapıcı odasındaki tarihi pazarlık sırasında kulandığı tonlamayı taklit ederek.– Otuz bin neyinize yetmez? Dairenin anahtarını da ister misiniz?

— Dairenin anahtarınızı isteyen sizsiniz, –diye geveledi İppolit Matveyeviç.

— Geç olmadan alın yirmiyi, yoksa fikrimi değiştirebilirim. Keyfimin yerinde olmasından istifade edin.

Vorobyaninov bir zamanlar pırlantaları aramaya başladığı sırada sahip olduğu o kendinden memnun görünüşü çoktan yitirmişti.

Henüz kapıcı odasındayken kımıldayan buz, gümbür gümbür gümbürdeyen, çatlayan ve rıhtım granitlerine çarpan o buz çoktan un ufak olmuş ve erimişti. Buz artık yoktu. Geniş bir taşkın halinde akan su vardı ve bu su İppolit Matveyeviç'i özensizce oradan oraya savurarak üstünde götürüyor, bazen bir kütüğe vuruyor, bazen sandalyelerin karşısına çıkarıyor, bazen de uzaklaştırıyordu. İppolit Matveyeviç tarifsiz bir korku duyuyordu. Her şey korkutuyordu onu. Irmağın içinde çöpler, petrol kalıntıları, delik deşik kümesler, çürük bir balık, birilerinin korkunç şapkası yüzüyordu. Peder Fyodor'un Rostov'da rüzgârla başından uçan ördek kasketi olabilir mi bu şapka? Kim bilir! Yolun sonu görünmüyordu. Kıyıya yaklaşmadığı kesindi, akıntıya karşı yüzmek içinse asiller mümessilinin ne gücü vardı, ne de isteği.

Maceralar açık denizine doğru sürükleniyordu.

XXVII. Bölüm

İki Ziyaret

Avessalom İznuryonkov bir saniye bile rahat durmayan, mumsu minik yumruklarını sürekli açıp sıkan, ayacıklarını hareket ettiren, irice bir Antonov elması büyüklüğündeki şapka giydirilmiş başını oradan oraya çeviren ve ağzından kabarcıklar üfleyen kundağı açılmış bir bebek misali mütemadiyen bir huzursuzluk hali içindeydi. Tombul bacaklarını hareket ettirir, tıraşlanmış çenesini oradan oraya çevirir, "ah" eder ve kıllı elleriyle elastik bantlarla icra edilen jimnastik hareketlerini andıran jestlerde bulunurdu.

Çok telaşeli bir yaşamı vardı, korkudan ödü patlamış bir tavuk misali sokaklarda koştura koştura her yerde boy gösterir, bir şeyler teklif eder, demir çatılı bir taş binanın sigortasını hesaplar gibi yüksek sesle hızlı hızlı bir şeyler söylerdi. Hayatının ve faaliyetlerinin esası, yapı itibarıyla bir iş, nesne ya da fikirle bir dakikadan daha fazla meşgul olamamaktan ibaretti.

Eğer nükte hoşa gitmez ve anında kahkaha uyandırmazsa İznuryonkov diğerleri gibi yayın yönetmenini nüktenin iyi olduğuna ve değerinin tam anlaşılması için biraz kafa yormak gerektiğine ikna etmeye çalışmaz, derhal yeni bir tane teklif ederdi.

— Kötüyse kötüdür, –derdi,– pek tabii.

Avessalom Vladimiroviç mağazalarda öyle kargaşa yaratır, şaşkın tezgâhtarların gözleri önünde öyle süratle belirip kaybolur, öyle dizginsiz coşkuyla bir kutu çikolata satın alırdı ki, kasiyer onun en az otuz rublelik alışveriş yapacağını zannederdi. Ama İznuryonkov kasanın önünde dans edip sanki biri onu boğuyormuş gibi kıravatını tutarak tezgâh camının üstüne üç rublelik buruşuk bir banknot atar ve şükranla meleyip koşa koşa uzaklaşırdı.

Eğer bu insan hiç değilse iki saatliğine kendini durdurabilse, en beklenmedik olaylar gerçek olabilirdi.

Belki İznuryonkov masaya oturup muhteşem bir hikâye, belki geri dönüşsüz kredi verilmesi için yardımlaşma sandığına bir dilekçe, yaşam alanı* kullanım kanuna eklenecek yeni bir madde, ya da İyi Giyinme ve Toplum İçinde Uygun Davranma Becerisi başlıklı bir kitap kaleme alırdı.

Ama bunu yapamazdı. Çılgın gibi çalışan ayakları onu alır götürür, hareket eden ellerinden kurşunkalem ok misali fırlayıp gider, düşünceler zıp zıp zıplardı.

İznuryonkov odada koşarken mobilyalardaki mühürler dans eden Çingene kızın küpeleri gibi sallanıyordu. Sandalyede kenar mahalleden güleç bir kız oturmaktaydı.

— Ah, ah, –diye feryat ediyordu Avessalom Vladimiroviç,– muhteşem! "Canlandırıyor kraliçe şatafatlı ziyafetini sesiyle ve de bakışıyla..."** Ah, ah! Birinci sınıf!.. Kraliçe Margo'sunuz siz.

Kenar mahalle kraliçesi söylenenlerden hiçbir şey anlamadan saygıyla gülüyordu.

— Hadi, yiyin çikolatadan, hadi, rica ediyorum!.. Ah, ah!.. Büyüleyici!

Habire kraliçenin elini öpüyor, mütevazı tuvaletine bakıp coşuyor, burnunun dibine kediyi sokuşturuyor ve yaltaklanarak soruyordu:

---

* Komünal konutlarda kişi başına tahsis edilen alan. (ç.n.)

** Puşkin'in *Kleopatra* şiirinden. (ç.n.)

— Papağana benziyor, değil mi? Aslan! Aslan! Hakiki bir aslan! Gerçekten olağanüstü pofuduk değil mi sizce de?.. Peki ya kuyruğu! Ya kuyruğu! Gerçekten büyük bir kuyruk değil mi sizce de? Ah!

Sonra kedi köşeye uçtu ve Avessalom Vladimiroviç ellerini süt tutmuş gibi yuvarlak ve şişkin göğsüne bastırıp pencereden birileriyle iki büklüm selamlaşmaya başladı. Ansızın cüretkâr kafasında bir vana tık diye açıldı ve misafirinin fiziksel ve ruhsal nitelikleri üzerine cesur nükteler yapmaya başladı:

— Söyleyin, bu broş gerçekten camdan mı? Ah! Ah! Ne parıltı ama!.. Yemin ederim, beni kör ettiniz!.. Söyleyin, Paris gerçekten büyük bir şehir mi? Gerçekten Eyfel Kulesi var mı orada?.. Ah! Ah!.. Ne eller ama!.. Ne burun!.. Ah!

Genç kızı kucaklamaya yeltenmiyordu. İltifat etmek onun için yeterliydi. Durmaksızın ediyordu da. İltifatlar silsilesi Ostap'ın beklenmedik gelişiyle yarım kaldı.

Kombinezoncular kralı elinde bir kâğıt parçasını evirip çevirerek hışımla sorgulamaya başladı:

— İznuryonkov burada mı yaşıyor? Siz misiniz İznuryonkov?

Avessalom Vladimiroviç ziyaretçinin taştan yüzünü endişeyle inceliyordu. Kendisine ne tür bir şikâyet bildirmeye hazırlandığını gözlerinden okumaya çalışıyordu: tramvayda *laflarken* kırdığı camdan ötürü ceza mı kesilmişti, yoksa daire paralarını ödemediği için halk mahkemesinden celp mi gelmişti, yoksa körler dergisine abone mi kaydediyorlardı?

— Bu da ne, yoldaş? –dedi Bender kaskatı.– Devletin gönderdiği kuryeyi kovalamak da ne demek?

— Hangi kuryeyi? –diyerek dehşete düştü İznuryonkov.

— Siz bilirsiniz hangi kurye olduğunu. Şimdi mobilyaları götüreceğim. Yurttaş, sandalyeyi boşaltmanızı rica edeceğim, –dedi Ostap sertçe.

Az evvel tepesinde en lirik şairlerin şiirleri okunan yurttaş yerinden kalktı.

— Hayır! Oturun! –diye bağırdı İznuryonkov gövdesiyle sandalyenin önüne gerilip.– Buna hakları yok.

— Haklar konusunda sussanız iyi edersiniz, yurttaş! Bilinçli davranmak gerek. Mobilyaları boşaltın! Herkes yasaya uymak zorunda!

Bu sözlerle birlikte Ostap sandalyeyi yakaladı ve havada şöyle bir sarstı.

— Mobilyayı götürüyorum! –diye bildirdi kararlılıkla.

— Hayır, götürmüyorsunuz!

— Nasıl götürmüyorum, –diye tebessüm etti Ostap sandalyeyle birlikte koridora çıkarken,– hem de götürürken.

Avessalom kraliçenin elini öptü ve başını eğip haşin icra memurunun peşinden koştu. Beriki çoktan merdivenden inmeye başlamıştı.

— Bense size hakkınız olmadığını söylüyorum. Yasaya göre mobilya iki hafta bekleyebilir, halbuki sadece üç gün oldu! Belki ödeyeceğim parayı?

İznuryonkov arı gibi Ostap'ın etrafında dönüyordu. Bu şekilde ine döne kendilerini sokakta buldular. Avessalom Vladimiroviç sandalyenin peşinden köşeye kadar koştu. Burada bir gübre yığınının etrafında hoplayıp zıplayan serçeleri gördü. Serçelere huzur dolu gözlerle baktı, mırıldadı, ellerini çırptı ve kahkahalara boğularak,

— Birinci sınıf! Ah! Ah!.. Konu bir anda nasıl da değişti! –dedi.

Yeni bir konu geliştirmeye dalan İznuryonkov neşeyle arkasını döndü ve seke seke eve koştu. Sandalyeyi yeniden ancak kenar mahalle kızını odanın ortasında dikilirken bulduğunda hatırladı.

Ostap sandalyeyi bir arabaya atıp götürdü.

— Öğrenin, –dedi İppolit Matveyeviç'e,– çıplak ellerle alındı sandalye. Bedavaya. Anlıyor musunuz?

Sandalyenin otopsisi bitince İppolit Matveyeviç üzüldü.

— Şansımız sürekli artıyor, –dedi Ostap,– ama tek kapik para yok. Söylesenize, rahmetli kayınvalideniz şaka yapmayı sever miydi?

— Nasıl yani?

— Pırlanta mırlanta yok belki de?

İppolit Matveyeviç kollarını öyle bir salladı ki, ceketçik üstünde havalandı.

— O halde her şey mükemmel. Umalım ki, İvanopulo'nun malvarlığı sadece bir sandalye daha artsın.

— Bugünkü gazetede, Yoldaş Bender, sizi yazmışlar, – dedi İppolit Matveyeviç yaltaklanarak.

Ostap'ın suratı asıldı.

Basının ismi etrafında gürültü koparmasından hoşlanmazdı.

— Ne zırvalıyorsunuz? Hangi gazetede?

İppolit Matveyeviç zafer kazanmış gibi *Torna Tezgâhı*'nı açtı.

— İşte burada. *Gün İçinde Yaşananlar* köşesinde.

Ostap biraz sakinleşti, çünkü sadece *Çuvaldız* ve *İstismarcılar Yargı Önüne* gibi ifşa mahiyetli köşelerden korkardı.

Gerçekten de *Gün İçinde Yaşananlar*'da altı puntoyla şöyle bir haber basılmıştı:

ATIN ALTINDA KALDI

Dün Sverdlov Meydanı'nda Yurttaş O. Bender, 8974 numaralı arabaya ait atın altında kaldı. Kazazede büyük bir korku atlattı.

— Büyük bir korku atlatan arabacıydı, ben değil, –dedi O. Bender hoşnutsuz.– Aptallar! Yazıyorlar, yazıyorlar, sonra ne yazdıklarını kendileri de bilmiyor. Aha! *Torna Tezgâhı*'ymış bu. İşte bu fevkalade hoş. Biliyor musunuz, Vorobyaninov, bu haberi sandalyenizin üzerinde otururken yazmış olabilirler. Komik hikâye!

Kombinezoncular kralı düşüncelere daldı.

Yazı işlerini ziyaret etmek için aranan bahane bulunmuştu.

Sekreterden koridor boyunca sağdaki ve soldaki bütün odaların yazı işlerine ait olduğunu öğrenen Ostap yüzüne temiz kalpli bir ifade takındı ve yazı işlerine ait mekânları dolaşmaya koyuldu. Sandalyenin hangi odada bulunduğunu öğrenmesi gerekiyordu.

Sendika işyeri şubesine girdi, içeride genç otomobilciler ilk toplantılarını yapıyordu ve sandalyenin orada olmadığını hemen fark edip yandaki mekâna göç etti. Yazıhanede evrak bekliyor gibi yaptı, işçi muhabirler şubesinde ilanda bahsedilen atık kâğıtların nerede satıldığını sordu, sekreterlikte abonelik koşullarını öğrendi, felyetoncular odasındaysa kayıp evrak ilanlarını nerede kabul ettiklerini sordu.

Böylece yayın yönetmeninin odasına kadar geldi, yayın yönetmeni imtiyazın sandalyesi üzerinde oturmuş boru gibi sesiyle telefon ahizesine bir şeyler söylüyordu.

Araziyi tetkik etmek için Ostap'ın zamana ihtiyacı vardı.

— Yayın yönetmeni yoldaş, burada bana dört başı mamur bir iftirada bulunuldu, –dedi Ostap.

— Ne iftirası? –diye sordu yayın yönetmeni.

Ostap uzun uzun *Torna Tezgâhı*'nın elindeki sayısını açmaya koyuldu. Dönüp kapıya bakınca üzerinde Amerikan kilidi olduğunu gördü. Kapıdaki camın küçük bir parçası kesilirse, kolayca elini sokup kilidi içeriden açması mümkündü.

Yayın yönetmeni Ostap'ın gösterdiği haberi okudu.

— Yoldaş, bunun nesi iftira size göre?

— Nasıl yani! İşte şu:

Kazazede büyük bir korku atlattı.

— Anlamıyorum.

Ostap yayın yönetmenine ve sandalyeye hoşgörüyle baktı.

— Bende hiç arabacıdan korkacak göz var mı! Bütün dünyanın önünde beni küçük düşürdünüz. Tekzip gerek.

— Bakın yurttaş, –dedi yayın yönetmeni,– kimsenin sizi küçük düşürdüğü yok, dahası böyle önemsiz meselelere tekzip yayınlamıyoruz.

— Yine de bu işin peşini bırakmayacağım, –diyordu Ostap odadan ayrılırken.

Görmesi gereken her şeyi görmüştü.

XXVIII. Bölüm

Muhteşem Dopre Sepeti

Ömrü kısa süren *Kılıç ve Saban*'ın Stargorod şubesi *Hızlıpaket*'ten delikanlılarla birlikte, *Ekmekmamul*'e ait un ambarının önünde upuzun bir kuyruk oluşturmuştu.

Gelip geçenler duruyordu.

— Bu ne kuyruğu? –diye soruyordu yurttaşlar.

Mağazaların önünde oluşan sıkıcı kuyruklarda mağaza kapısına ne kadar uzaksa, konuşkanlığı o kadar artan biri vardır hep. Bu kez en uzakta duran kişi Polesov'du.

— Bunu da gördük, –diyordu itfaiye şefi,– yakında hepimiz küspe yemeye başlarız. 1919'da bile daha iyiydi. Şehirdeki un en fazla dört gün yeter.

Yurttaşlar inanmayıp bıyık buruyor ve *Stargorodskaya Pravda*'yı kaynak göstererek Polesov'la tartışmaya giriyordu.

Yurttaşlar Polesov'a şehirde herkese yetecek kadar un bulunduğunu ve panik yapmaya gerek olmadığını iki kere ikinin dört ettiği gibi ispatladıktan sonra eve koşup bütün nakit paralarını alıyor, sonra da un kuyruğuna katılıyordu.

Hızlıpaket'ten delikanlılar ambardaki bütün unu satın aldıktan sonra bakkaliyeye geçip çay-şeker kuyruğu oluşturdular.

Stargorod üç günde mal ve gıda krizine esir düştü. Kooperatifin ve devlet ticaret mağazalarının temsilcileri şu anda yolda olan gıdanın gelişine kadar ürün teslimini kişi başı bir funt şeker ve beş funt unla sınırlamayı önerdiler.

Önerinin panzehiri ertesi gün bulundu.

Şeker sırasının başında Alchen duruyordu. Arkasındaysa karısı Sachen, Pâşa Emilyeviç, dört Yakovleviç ve evde bakılan tualdönor kıyafetli on beş yaşlı kadının tamamı. StarVilEZK mağazasından yarım pud şekeri parça parça söküp aldıktan sonra Alchen kuyruğunu başka bir kooperatife götürdü, yol boyunca da teslim aldığı bir funt toz şekeri kaşla göz arasında yutmayı başaran Pâşa Emilyeviç'e lanetler okudu. Pâşa şekeri avcuna dolduruyor, sonra da canavar gibi açtığı ağzına atıyordu. Alchen gün boyu koşturdu. Kurutma ve tartı kaybını önlemek için Pâşa Emilyeviç'i kuyruktan çıkarıp satın aldıkları ürünleri hale taşımakla görevlendirdi. Halde Alchen topladığı şeker, un, çay ve markizeti mahcubiyet içerisinde şahıs tezgâhlarına sattı.

Polesov kuyruklara aslında prensip gereği giriyordu. Parası yoktu ve ne olursa olsun bir şey alamazdı. Kuyruktan kuyruğa göç ediyor, konuşulanları dinliyor, iğneleyici yorumlar yapıyor, manidar manidar kaşlarını kaldırıp kehanetler savuruyordu. Üstü kapalı sözlerinin neticesi, *Kalaç* ve *Sabansk* şehirlerinden bir yeraltı örgütünün gelişine dair söylentilerin etrafa yayılması oldu.

Vali Dyadyev bir günde on bin kazandı. Borsa komitesi başkanı Kislyarski'nin ne kadar kazandığını karısı dahi bilmiyordu.

Gizli bir topluluğun parçası olduğu düşüncesi Kislyarski'de huzur bırakmamıştı. Şehirde dolaşan söylentiler onu iyice korkuttu. Borsa komitesi başkanı uykusuz geçen bir gecenin ardından hapishanede yatacağı süreyi yalnız açık yürekli bir itirafın azaltabileceğine kanaat getirdi.

— Dinle, Genrietta, –dedi karısına,– atölyeyi kayınbiradere devretmenin vakti geldi.

— Ne oldu, gelecekler mi yoksa? –diye sordu Genrietta Kislyarskaya.

— Gelebilirler. Ülkede ticaret özgürlüğü olmadığına göre, bir gün muhakkak hapse gireceğim nasılsa, öyle değil mi?

— Çamaşır hazırlayayım mı öyleyse? Ah şu bahtsız başım! Ömrüm hapishaneye koli taşımakla geçecek. Neden sen de Sovyet memuru olmuyorsun ki? Kayınbiraderin sendikaya üye ve hiç de kötü olmadı! Ama yok, sen illa kızıl tüccar* olacaksın!

Genrietta kaderin kocasını borsa komitesinin başına geçirdiğini bilmiyordu. Bu yüzden sakindi.

— Gece belki gelemem, –dedi Kislyarski,– o zaman yarın koliyle gelirsin. Ama lütfen piruhi getirme. Soğuk piruhi yemenin ne keyfi olur ki?

— Gazocağını yanında götürsen?

— Hücrede gazocağı bulundurmana izin verirler mi sanıyorsun? Sepetimi ver bana.

Kislyarski'nin özel bir dopre sepeti vardı. Sipariş üzerine yapılmış çok fonksiyonlu bir sepetti bu. Açıldığında yatak haline geliyordu, yarı açıldığındaysa küçük bir masa, dahası dolap işlevi görüyordu: İçinde raflar, elbise askıları ve çekmeceler vardı. Karısı çok fonksiyonlu sepete soğuk yemek ve taze çamaşır koydu.

— Uğurlamana gerek yok, –dedi tecrübeli koca.– Rubens gelip para isterse, yok dersin. Görüşmek üzere! Rubens bekleyebilir.

Ve Kislyarski ağır başlılığı elden bırakmadan dopre sepetinin sapından tutarak dışarı çıktı.

— Hayırdır, nereye böyle, Yurttaş Kislyarski? –diye seslendi Polesov.

---

* Sovyet devletinin ticaret kurum ve işletmelerinde çalışanlar için kullanılan şaka yollu ifade. (ç.n.)

Bir telgraf direğinin dibinde, demir pençelerle direğe tutunup fincanlara doğru tırmanan telefon-telgraf işçisini bağıra çağıra daha canlı çalışmaya teşvik ediyordu.

— İtiraf etmeye gidiyorum, –diye yanıtladı Kislyarski.

— Neyi?

— Kılıç ve sabanı.

Viktor Mihayloviç dilini yuttu. Kislyarski ise saat için küçük bir yama cep dikili geniş daça kemeriyle çevrili yumurta göbeğini çıkarıp acele etmeden vilayet savcılığına doğru yola çıktı.

Viktor Mihayloviç kanatlarını çırpa çırpa Dyadyev'e uçtu.

— Kislyarski bir provokatör! –diye bağırdı itfaiye şefi.– Az evvel gammazlamaya gitti. Bakınca görünüyor hâlâ.

— Nasıl? Sepeti de yanında mıydı? –diyerek dehşete düştü Stargorod valisi.

— Yanında.

Dyadyev karısını öptü, "Rubens gelirse para verme!" diye bağırdı ve palas pandıras sokağa fırladı. Viktor Mihayloviç yumurtlayan tavuk misali dönüp dönüp inlemeye başladı, sonra da Vladya'yla Nikeşa'ya koştu.

Bu sırada Yurttaş Kislyarski aheste aheste dolaşarak vilayet savcılığına yaklaşmaktaydı. Yolda Rubens'e rastladı ve onunla uzun uzun sohbet etti.

— Peki ya para? –diye sordu Rubens.

— Parayı karımdan alacaksınız.

— Sepeti niye aldınız? –diye sordu kuşkulanan Rubens.

— Hamama gidiyorum.

— O halde şimdiden sıhhatler olsun.

Sonra Kislyarski StarTükTop pastanesine, yani eski adıyla *Bonbon de Varsovie*'ye uğradı, bir bardak kahve içip milföylü börek yedi. Gidip itiraf etme zamanı gelmişti. Borsa komitesi başkanı, vilayet savcılığının kabul salonundan içeri girdi. Salon boştu. Kislyarski üzerinde "Vilayet savcısı" yazan kapıya yanaştı ve kibarca kapıyı çaldı.

— Girin! –diye yanıt verdi Kislyarski'nin iyi bildiği ses.

Kislyarski içeri girdi ve şaşkınlık içinde durdu. Yumurta görünümlü göbeği bir anda hurma gibi incelip buruşuverdi. Hiç ama hiç ummadığı bir manzara vardı karşısında.

Savcının oturduğu yazı masası, kudretli *Kılıç ve Saban* örgütünün üyeleriyle çevriliydi. Jestlerine ve ağlamaklı seslerine bakılırsa her şeyi itiraf etmekle meşguldüler.

— İşte o, –diye haykırdı Dyadyev,– Ekimcilerin başı!

— Birincisi, –dedi Kislyarski dopre sepetini yere koyup masaya yaklaşarak,–birincisi, ben Ekimci değilim, ikincisi ben her zaman Sovyet iktidarına sempati duydum ve üçüncüsü, örgütün başı ben değil, Yoldaş Çaruşnikov'dur, adresi de...

— Kızıl Ordu Sokağı! –diye bağırdı Dyadyev.

— Numara üç! –diyerek koro halinde bildirdi Vladya'yla Nikeşa.

— Avluya girince solda, –diye ekledi Viktor Mihayloviç,– yerini gösterebilirim.

Yirmi dakika sonra Çaruşnikov'u getirdiler. İlk iş, odada bulunanların hiçbirini hayatında bir kere bile görmediğini açıkladı. Ardından nefes dahi almadan Yelena Stanislavovna'yı gammazladı.

Borsa komitesi başkanı kendini ancak hücrede, çamaşırını değiştirip dopre sepetinin üzerine uzanınca rahatlamış ve huzura kavuşmuş hissetti.

Madam Gritsatsuyeva-Bender kriz sırasında dükkânı için en azından dört ay yetecek gıda maddesi stoklamayı başarmıştı. Biraz sakinleşince, Küçük Komiserkom toplantılarında bitap düşen genç eşini hatırlayıp yeniden kedere gark oldu. Falcıyı ziyaret etmek bir rahatlama getirmemişti.

Stargorod idare kadrosunun topluca ortadan kaybolması nedeniyle endişeye kapılan Yelena Stanislavovna, kartları insanı çileden çıkaracak bir özensizlikle karıyordu. Kartlar kâh dünyanın sonunu kâh maaş zammını kâh kocayla resmi

bir binada kem gözlerin (maça papazının) önünde buluşacağını haber veriyordu.

Falın kendi de biraz garip sona erdi. Ajanlar (maça papazları) geldi ve kahineyi bir resmi binaya, yani savcının yanına götürdü.

Papağanla baş başa kalan dul telaşla çıkmaya hazırlanıyordu ki kuş birden gagasıyla kafese vurdu ve hayatında ilk kez insan sesiyle konuşmaya başladı.

— Bunu da gördük! –dedi alaycı bir şekilde, sonra başını kanadıyla örtüp koltuk altından bir tüy yoldu.

Madam Gritsatsuyeva-Bender korku içinde kapıya koştu.

Peşinden hararetli ve bölük pörçük sözler boşandı. İhtiyar kuş ajanların ziyareti ve ardından ev sahibesinin resmi binaya götürülmesiyle öyle sersemlemişti ki bildiği bütün kelimeleri bağırmaya başlamıştı. Repertuvarında en büyük yeri Viktor Mihayloviç Polesov tutuyordu.

— Ortada olmadığı ortadayken, –dedi kuş sinirle.

Ve salıncağında baş aşağı dönerek kapıda donup kalan dula "Peki buna ne dersiniz, saygıdeğer dul?" der gibi göz kırptı.

— Anacığım! –diye inledi Gritsatsuyeva.

— Hangi alayda görev yaptınız? –diye sordu papağan Bender'in sesiyle.– Krarrrrah... Avrupa bize yardım edecek.

Dul kaçtıktan sonra papağan gerdanını düzeltti ve otuz yıl boyunca ona boşu boşuna söyletmeye çalıştıkları o sözleri söyledi:

— Aptal kuş!

Dul sokakta koşup ağıt yakıyordu. Evdeyse onu yerinde duramayan küçük bir ihtiyar beklemekteydi.

Bu Varfolomeyiç'ti.

— İlanla ilgili, –dedi Varfolomeyiç,– iki saattir bekliyorum, küçük hanım.

Hissikablelvukunun ağır çiftesi Gritsatsuyeva'nın tam kalbine isabet etti.

— Oh! –diye şakıdı dul.– Bitip tükendi ruhcağızım!

— Yurttaş Bender'i arıyorsunuz galiba? İlan vermiştiniz, değil mi?

Dul un çuvallarının üstüne düştü.

— Bünyeciğiniz ne kadar da zayıf, –dedi tatlılıkla Varfolomeyiç.– Öncelikle ödül meselesini açıklığa kavuşturmak isterim.

— Oh!.. Her şeyi alın! Artık hiçbir şeye acımıyorum! – dedi hisli dul ağıt yakar gibi.

— Ne diyordum, efendim. Evladınız O. Bender'in nerede olduğunu biliyorum. Ödül ne olacak?

— Her şeyi alın! –diye tekrarladı dul.

— Yirmi ruble, –dedi Varfolomeyiç kuru kuru.

Dul çuvalların üstünden doğruldu. Üstü başı una bulanmıştı. Taneciklerle kaplanan kirpikleri kuvvetle kırpışıyordu.

— Kaç? –diye tekrar sordu.

— On beş ruble, –diye fiyat kırdı Varfolomeyiç.

Bahtsız kadından üç ruble bile koparmanın zor olacağını hissediyordu.

Dul çuvalları tekmeleyerek ihtiyarcığın üstüne geliyor, ilahi kuvveti şahitliğe çağırıyordu, ki bu kuvvetin yardımıyla da son fiyatı almayı başardı.

— Ne yapalım, sizin dediğiniz olsun, beş ruble. Yalnız parayı önden rica edeceğim. Böyle bir kuralım var.

Varfolomeyiç not defterinden iki gazete kesiği çıkardı ve kesikleri elinden bırakmadan okumaya başladı:

— Sırayla gitmeme müsaade edin. Şöyle yazmışsınız: "Yalvarıyorum... Yoldaş Bender evi terk etmiştir... yeşil takım, sarı ayakkabılar, açık mavi yelek..." Doğru mu? Bu *Stargorodksaya Pravda*'ydı. Bakalım evlatçığınız hakkında başkent gazeteleri ne yazıyor. İşte... "Atın altında kaldı..." Hemen kahrolmayın, küçük madam, devamını dinleyin... "Atın altında kaldı..." Hayatta, hayatta! Hayatta diyorum size. Ölü bir adam için para alacak halim yok ya? Ne di-

yordum: "Atın altında kaldı. Dün Sverdlov Meydanı'nda Yurttaş O. Bender, 8974 numaralı arabaya ait atın altında kaldı. Kazazede büyük bir korku atlattı..." Ben bu belgecikleri size sunuyorum, siz de bana paracıkları önden. Böyle bir kuralım var da.

Dul gözyaşları içinde sayıklaya sayıklaya verdi parayı. Kocası, sarı ayakkabılı tatlı kocacığı, uzak Moskova ellerinde toprağın üstünde yatıyor ve alev soluyan bir arabacı atı toynaklarıyla onun gök mavi iplik göğsünü dövüyordu.

Varfolomeyiç'in hassas ruhu bu tatminkâr ödülle yetindi. Dula kocasıyla ilgili daha fazla ipucunu hiç kuşkusuz *Torna Tezgâhı* gazetesinin yazı işlerinde bulacağını, çünkü bu gazetenin elbette her şeyi bildiğini açıkladıktan sonra ayrıldı.

Büyükannesinin utanç verici sonunun indirdiği darbeyle serseme dönen Varfolomeyiç köpek avcılığına soyunmuştu. *Stargorodskaya Pravda*'da çıkan ilanları kombine ediyordu.

> Kahveren. Alm. pointer kayblmştr. göğüs, patiler, tasm. gri. Sahiplenm. kalknlr. hakk. suç duyurus. bulnlcktr. Şu adrs. getr. rica olnr.: Kooperatif sk, 17, 2

ilanını ve hemen yanındaki maskelenmiş

> Bilinmyn. cinste koyu sar. köp. bulunmştr. Üç gün sonra kendimin sayacağım. Pereleş. ara sk. 6

ilanını okuduktan sonra Varfolomeyiç ilan sahiplerini dolaşıyor ve köpeğin aynı köpek olduğuna emin olup üç günlük süre dolmadan asıl sahiplerine kayıp köpeğin yerini ihbar ediyordu. Bu ona düzensiz ve garanti olmayan bir gelir getiriyordu, ama muazzam ölçekteki planların suya düşmesinden sonra iplik bile* işe yarayabilirdi.

*

* Rusçadaki "Yeri gelir, iplik bile işe yarar" atasözüne gönderme. (ç.n.)

Peder Fyodor'un uyezd şehri N'deki karısına Rostov'da sıcak su dükkânı *Samanyolu*'nda yazdığı mektubudur:

Canım Katya! Yeni bir fenalık geldi başıma, ama bu daha sonra. Parayı tam zamanında aldım, bunun için sana kalpten teşekkür ederim. Rostov'a gelir gelmez hemen elimdeki adrese koştum. *Novorosçimento* epey büyük bir kurum, orada kimse Mühendis Bruns'u tanımıyormuş. Tam umutsuzluğa kapılmıştım ki bana bir akıl verdiler. Personel masasına gidin dediler. Ben de gittim. "Evet, –dediler bana–, bizde böyle biri çalıştı, yönetim kadrosundaydı, fakat geçen yıl ayrıldı. Bakü'ye tayini çıktı, Azneft'te* bir göreve atandı, güvenlik ekipmanı işine."

Yani, canım güvercinim, seyahatim düşündüğümüz kadar kısa sürmeyecek. Paranın bitmek üzere olduğunu yazıyorsun. Yapacak bir şey yok, Katerina Aleksandrovna. Yüzdük yüzdük kuyruğuna geldik. Sabırla kuşan ve Tanrıya dua et, benim üniversiteden kalma verev kumaşlı üniformamı sat. Bu son masrafımız olmayacak. Her şeye hazırlıklı ol.

Rostov'da pahalılık korkunç. Otel odasına 2 r. 25 kap. ödedim. Bakü'ye kadar para yeter. Başarılı olursam, oradan sana telgraf çekerim.

Burada havalar sıcak. Paltoyu elimde taşıyorum. Odada bırakmaya korkuyorum, bakarsın çalıverirler. Buranın halkı cüretkâr.

Rostov şehrini beğenmedim. Nüfus ve coğrafi konum bakımından Harkov'un çok gerisinde. Ama dert değil mader, Tanrı nasip ederse Moskova'ya bile gideriz. O zaman gerçek bir Batı Avrupa şehri görmüş olursun. Sonra Samara'da, kendi fabrikacığımızın yanında yaşamaya başlarız.

Vorobyaninov geri dönmedi mi? Şimdi nerede sürtüyor acaba? Yevstigneyev yemek yemeye geliyor mu hâlâ? Temizlemeden sonra cübbem nasıl? Bütün tanıdıkları ölüm

---

* Azerbaycan Devlet Petrol İşletmesi. (ç.n.)

döşeğindeki teyzemin yanında olduğuma inandır. Gulenka'ya da aynısını yaz.

Evet! Az kalsın bugün başıma gelen korkunç olayı sana yazmayı unutuyordum.

Köprünün başında durmuş keyifle durgun Don'u izleyip gelecekte rahata kavuştuğumuzu hayal ediyordum. Derken bir rüzgâr çıktı ve fırıncı kardeşinin kasketini nehre uçurdu. Arkasından bakakaldım. Yeni bir masrafa girmek gerekti: 2 r. 50 kap.'e bir İngiliz kepi aldım. Olanlar hakkında fırıncı kardeşine hiçbir şey söyleme. Onu Voronej'de olduğuma inandır.

Fakat çamaşır yönünden sıkıntı çekiyorum. Akşam yıkıyorum, eğer sabaha kurumamışsa ıslak ıslak giyiyorum. Şimdiki sıcaklarda iyi de oluyor. Seni öpüyor ve kucaklıyorum.

Ebediyen kocan *Fedya.*

XXIX. Bölüm

Minik Tavuk ve Büyük Okyanus Horozu

Muhabir Persitski harıl harıl büyük matematikçi Isaac Newton'un iki yüzüncü ölüm yıldönümüne hazırlanıyordu.

— Newton'u ben üzerime alıyorum. Yer verin yeter, – diye bildirdi.

— Ama dikkat edin, Persitski, –diye uyarıyordu sekreter,– Newton'a insanca davranın.

— Endişelenmeyin. Sorun çıkmayacak.

— Lomonosov gibi olmasın sonra. *Akşam*'a Lomonosov'un piyonerlere* katılan büyük büyük torununu çıkarmışlardı, bizde ise...

— Benimle ilgisi yok. Böyle sorumluluk gerektiren bir işi illa kızıl kafalı İvanov'a vermeniz lazımdı, değil mi? Suç sizde.

— Ne getireceksiniz peki?

— Nasıl ne? BilimSanatGen'den bir makale. Benim oradaki bağlantıların İvanov'unkilere benzemez. Hayat hikâye-

* Mihail Lomonosov (1711-1765). Ünlü Rus bilim insanı, Moskova Üniversitesi'nin kurucularından. Piyoner: Komünist Partisi'ne bağlı çocuk örgütlenmesi. (ç.n.)

sini Brockhaus'tan* alacağız. Ama portresi muhteşem olacak. Portre için herkes yine Brockhaus'a koşacak, bendeyse çok daha orijinal bir şey olacak. *Beynelmilel Kitap*'ta** öyle bir gravür buldum ki!.. Yalnız avans lazım!.. Neyse, ben Newton'a gidiyorum!

— Peki Newton'u fotoğraflamayacak mıyız? –diye sordu konuşmanın sonuna yetişen fotoğrafçı.

Persitski "Sakin olun, bakın şimdi ne yapıyorum" manasında bir uyarı işareti yaptı. Bütün sekretarya dikkat kesildi.

— Nasıl yani? Daha çekmediniz mi Newton'u?! –diyerek fotoğrafçıya yüklendi Persitski.

Fotoğrafçı ne olur ne olmaz diyerek karşılık vermeye girişti.

— Kolaysa siz yakalayın Newton'u, –dedi gururla.

— İyi bir fotoğrafçı yakalardı! –diye bağırdı Persitski.

— Neyse, fotoğrafını çekiyor muyuz, çekmiyor muyuz?

— Çekiyoruz tabii! Acele edin! Bütün gazeteler çoktan başına üşüşmüştür bile!

Fotoğrafçı makinesini ve şakırdayan üçayağı omuzladı.

— Şu anda DevDikişMak'ta.*** Unutmayın: Newton, Isaac, baba adını hatırlamıyorum. Ölüm yıldönümüne yetişsin. Ve lütfen çalışırken çekmeyin. Bütün fotoğraflarınızda insanlar masaya oturmuş kâğıt okuyor. Yürürken çekin. Ya da aile ortamında.

— Bir gün ithal film verirlerse yürürken de çekerim. Hadi ben kaçtım.

— Acele edin! Saat beşi geçti bile!

Fotoğrafçı büyük matematikçiyi iki yüzüncü ölüm yıldönümünden önce fotoğraflamak için yola çıktı, çalışanlarsa renk renk kahkahalara boğuldu.

---

* Brockhaus ve Efron Ansiklopedisi. Rusya'da popülaritesi diğer ansiklopedilerin önündedir. (ç.n.)

** Yabancı kitap ve periyodik yayınların Sovyetler Birliği'ne getirilmesinden sorumlu devlet kitapçısı. (ç.n.)

*** Dikiş makinelerinin üretim ve satışından sorumlu devlet işletmesi. (ç.n.)

Çalışmanın en hararetli yerinde *Bilim ve Hayat*'tan Styopa girdi içeri. Peşinden yavaş adımlarla tombul bir kadın yurttaş geliyordu.

— Baksanıza, Persitski, –dedi Styopa,– şuradaki yurttaş sizi görmek istiyormuş. Buraya gelin, yurttaş, bu yoldaş izah edecek size.

Styopa gizli gizli gülerek kaçtı.

— Buyurun? –diye sordu Persitski.– Nedir mesele?

Madam Gritsatsuyeva (ta kendisiydi bu) bitkin gözlerini muhabire doğru kaldırdı ve sessiz sedasız bir kâğıt uzattı.

— Bakalım neymiş, –dedi Persitski,– ...atın altında kaldı... büyük bir korku atlattı... Peki mesele nedir?

— Adres, –diyordu yalvarır gibi dul,– adresini öğrenemez miyim?

— Kimin adresini?

— O. Bender'in.

— Ben nereden bileyim?

— Az evvelki yoldaş bildiğinizi söyledi.

— Hiçbir şey bilmiyorum. Adres masasına başvurun.

— Hatırlayamaz mısınız, yoldaş? Sarı ayakkabı giyiyor.

— Ben de sarı ayakkabı giyiyorum. Moskova'da iki yüz bin kişi daha sarı ayakkabı giyiyor. Onların da adresini öğrenmek istersiniz belki? O zaman hay hay. İşimi gücümü bırakıp bu işle uğraşayım. Altı ay sonra her şeyi öğrenirsiniz. Meşgulüm, yurttaş.

Ama Persitski'ye karşı büyük bir saygı hisseden dul koridorda peşinden yürüyor ve kolalı jüponunu çıtırdata çıtırdata ricalarını tekrarlıyordu.

"Şerefsiz Styopa, –diye düşündü Persitski.– Neyse, devridaim makinesi mucidini üstüne salayım da aklı başına gelsin."

— Peki ben ne yapabilirim? –diye sinirle sordu Persitski dulun karşısına durup.– Yurttaş O. Bender'in adresini nereden bilebilirim? Neyim ben, onu çiğneyen at mı? Ya da gözlerimin önünde sırtına vurduğu arabacı mı?..

Dul içinde yalnızca "yoldaş" ve "rica ediyorum" kelimelerinin seçilebildiği belli belirsiz bir gurultuyla yanıt veriyordu.

Halklar Evi'nde mesai sona ermişti. Yazıhane ve koridorlar boşalmıştı. Sadece bir yerlerde bir daktilo şap şap ederek sayfadaki son kelimeleri yazıyordu.

— Pardon, madam, görüyorsunuz ya, meşgulüm!

Bu sözlerle Persitski tuvalete saklandı. İçeride on dakika gezindikten sonra neşeyle dışarı çıktı. Gritsatsuyeva iki koridorun birleştiği köşede sabırla eteklerini sallıyordu. Persitski'nin yaklaştığını görünce yeniden konuşmaya başladı.

Bunun üzerine muhabir zıvanadan çıktı.

— Bakın ne diyeceğim, teyze, –dedi,– istediğiniz gibi olsun, size O. Bender'in yerini söyleyeceğim. Koridordan dümdüz gidin, sonra sağa dönün ve yine dümdüz gidin. Orada bir kapı var. Çerepennikov'a sorun. O bilir.

Ve uydurduğu şeyden memnun olan Persitski öyle süratle ortadan kayboldu ki, kolalı dulcağız ek bilgi alacak fırsatı bulamadı.

Madam Gritsatsuyeva eteğini düzeltip koridorda yürümeye başladı.

Halklar Evi'nin koridorları öyle uzun ve dardı ki, yürüyenler adımlarını hızlandırma ihtiyacı hissederdi. Koridordan geçen herkesin ne kadar yürüdüğünü bir bakışta anlamak mümkündü. Eğer hafifçe hızlandırılmış adımlarla yürüyorsa yeni başlamış demekti. İki ya da üç koridor geçtikten sonra insanlar orta kuvvette bir tırısa kalkıyordu. Bazen canını dişine takarak koşan biri görülürdü. Demek ki beşinci koridor aşamasındaydı. Sekiz koridor kat eden bir yurttaşsa sürat konusunda bir kuş, yarış atı ya da dünya şampiyonu koşucu Nurmi'yle kolaylıkla rekabet edebilirdi.

Sağa dönen Madam Gritsatsuyeva koşmaya başladı. Parke gıcırdıyordu.

Karşısından hızlı hızlı mavi yelek ve ahududu rengi ayakkabı giyen bir esmer geliyordu. Halklar Evi'ne böyle geç sa-

atte yapılan ziyaretin imtiyazın olağanüstü işlerinden kaynaklandığı Ostap'ın yüzünden anlaşılıyordu. Fakat belli ki, teknik işler sorumlusunun planları arasında sevdiği kadınla karşılaşmak yoktu.

Dulcağızı gören Ostap geri döndü ve arkasına bakmadan duvar boyunca gerisingeri yürümeye koyuldu.

— Yoldaş Bender, –diye bağırdı galeyana gelen dul,– nereye gidiyorsunuz?

Kombinezoncular kralı adımlarını hızlandırdı. Bunun üzerine dul da gazı kökledi.

— Söyleyeceklerimi dinleyin, –diye rica ediyordu.

Ama kelimeler Ostap'ın kulağına ulaşmadı. Şimdi kulaklarında rüzgârın şarkısı ve ıslığı vardı. Uçarcasına dördüncü koridoru kat ediyor, bina içindeki demir merdivenin kollarını zıplaya zıplaya geçiyordu. Sevdiği kadına yalnızca merdiven gürültüsünün uzun süre tekrarladığı bir yankı bıraktı.

— Sağ ol var ol, –diye homurdanıyordu Ostap beşinci katta otururken,– randevu için tam zamanını buldun. Bu ateş parçasını buraya kim yolladı acaba? İmtiyazın Moskova şubesini tasfiye etmenin zamanı geldi, yoksa bir bakmışsın motorlu serbest hüsar da gelmiş.

Bu sırada Ostap'la arasında üç kat, bin kapı ve bir düzine koridor bulunan Madam Gritsatsuyeva ateş basan yüzünü jüponunun etekleriyle sildi ve aramaya koyuldu. Başlarda bir an evvel kocasını bulmak ve onunla konuşmak istiyordu. Koridorlarda cılız lambalar yandı. Bütün lambalar, bütün koridorlar ve bütün kapılar birbirinin aynıydı. Dul korkmaya başladı. Çıkıp gitmek istedi.

Koridor aritmetiğine boyun eğerek sürekli artan bir süratle koşuyordu. Yarım saat sonra artık durmak imkânsız hale gelmişti. Prezidyumların, sekretaryaların, sendika şubelerinin, örgütlenme birimlerinin ve yazı işlerinin kapıları, devasa bedeninin iki yanında gümbür gümbür uçuyordu. Koşarken demir etekleriyle izmarit kutularını deviriyordu.

Kutular tencere gibi şangır şangır peşinden yuvarlanıyordu. Koridor köşelerinde hortumlar ve girdaplar meydana geliyordu. Açık pencereler çarpıyordu. Duvarlara şablonla gelişigüzel boyanmış işaretçi parmaklar zavallı misafirin gözüne gözüne dürtüyordu.

Nihayet Gritsatsuyeva iç merdivenin sahanlığına rastladı. İçerisi karanlıktı, ama dul korkusunu yendi, aşağı koşup cam kapıyı çekti. Kapı kilitliydi. Dul geri atıldı. Ama daha biraz önce kullandığı kapı da düşünceli bir el tarafından kapatılmıştı.

*

Moskova'da kapıları kilitlemeyi severler.

Binlerce binanın ana kapısı içeriden çakılmış tahta levhalarla kapalıdır ve yüz binlerce yurttaş dairelerine arka kapıdan girerler. 1918 çoktan geride kaldı, *ev baskını** kavramı çoktan bulanıklaşıp silikleşti, içeride yaşayanların güvenlik amacıyla organize ettiği bina nöbetçiliği ortadan kalktı, trafik sorunu çözülüyor, devasa elektrik santralleri inşa ediliyor, olağanüstü büyük bilimsel keşifler yapılıyor, ama ömrünü kapalı kapılar sorununu çözmeye adayacak bir insan hâlâ yok.

Kimdir sinemaların, tiyatroların ve sirklerin gizemini çözecek o insan?

Üç bin kişi sirke on dakika içinde sadece yarısı açılmış tek bir kapıdan geçerek girmek zorunda. Büyük kalabalıkların geçebilmesi için özel olarak tasarlanmış diğer on kapıysa kapalı. Neden kapalı olduklarını kim bilebilir? Belki birileri yirmi yıl önce sirkin ahırından profesör eşeği çalmıştır ve o günden beri yönetim rahat giriş çıkışlara duvar örüyordur. Ya da belki bir keresinde ünlü trapezciler kralı cereyanda

* Devrim ve iç savaş yıllarında siyasi polis Çeka sık sık ev baskınları ve arama-el koyma operasyonları düzenlerken, bunu fırsat bilen soyguncuların kendilerine Çekist süsü vererek evleri soyması hatırlatılıyor. (ç.n.)

kalmıştır da kapalı kapılar kralın çıkardığı çıngarın yankısından ibarettir.

Tiyatrolarda ve sinemalarda seyircileri güya tıkanıklıktan kaçınmak için parça parça içeri alırlar. Tıkanıklıktan kaçınmak çok kolay: Zaten bol bol mevcut olan çıkışları açın yeter. Ama idare bunun yerine güç kullanmayı seçer. Kol kola giren yer göstericiler canlı bir bariyer meydana getirir ve bu şekilde seyircileri en az yarım saat kuşatma altında tutar. Ama kapılar, ta I. Pavel* zamanında kapanan o mübarek kapılar bugün bile kapalıdır.

Moskova takımının muhteşem oyunuyla coşan on beş bin futbolsever tramvaya binmek için öyle dar bir yarıktan geçmek zorundadır ki, hafif silahlı bir savaşçı bile iki kuşatma kulesiyle desteklenmiş kırk bin barbarı burada tek başına tutabilir.

Stadyumun çatısı yoktur, ama birkaç girişi vardır. Bunlardan yalnızca küçük bir bahçe kapısı açıktır. Dışarı çıkmak ancak büyük kapıları kırarak mümkündür. Her büyük müsabakadan sonra bu kapılar kırılır. Ama kutsal geleneğin muhafaza edilmesi için harcanan çabalarla her seferinde itinayla yerlerine yenileri konur ve sıkı sıkı kilitlenirler.

Hiçbir şekilde kapı takma imkânı yoksa (genellikle takacak bir yer olmadığında yaşanır bu) envai türde gizli kapı devreye girer:

1. Bariyerler.
2. Kazıklı duvarlar.
3. Ters çevrilmiş sıralar.
4. Engelleyici yazılar.
5. Halatlar.

Bariyerler devlet dairelerinde yaygındır.

---

* 1796-1801 yılları arasında tahtta oturan ve baskıcı yönetim tarzıyla bilinen Pavel, Fransız Devrimi'nin yarattığı etkiden korkarak ülkeye yabancı kitapların (Kant, Goethe, Swift, Schiller vb.) sokulmasını ve gençlerin eğitim için ülke dışına çıkmasını yasaklamıştır. (ç.n.)

Ulaşılmak istenen memura erişim bunlar yardımıyla engellenir. Ziyaretçi bir kaplan gibi bariyer boyunca yürür ve işaretler yardımıyla dikkat çekmeye çalışır. Fakat bu her zaman mümkün olmaz. Belki ziyaretçi yanında faydalı bir buluş getirmiştir! Belki de yalnızca gelir vergisini ödemek istiyordur! Ama bariyer engel olmuştur: Buluş meçhul kalmış, vergi ödenememiştir.

Kazıklı duvarlar sokakta kullanılır.

Bahar gelince güya kaldırım tamir çalışmasını çevirmek için gürültülü anayollara bunlardan koyarlar. Ve gürültülü sokak anında kuş uçmaz kervan geçmez bir yere dönüşür. Yayalar istedikleri yerlere başka sokaklardan giderler. Her gün fazladan bir kilometre yapmak zorunda kalırlar, ama havai bir umut yakalarını bırakmaz. Yaz geçer, yaprak solar. Ama kazıklı duvar hâlâ yerindedir. Tamirat yapılmamıştır. Ve ıssızdır sokak.*

İnşaatçıların insanı çileden çıkaran bir ihmalkârlıkla taş gibi kapılarla donatmadığı Moskova parklarının girişleri ters çevrilmiş bahçe sıralarıyla kapatılır.

Engelleyici yazılar üstüne koca bir kitap yazılabilir, ama bu fikir şu anda yazarların planları arasında yer almıyor.

Bu yazılar iki türdür: doğrudan ve dolaylı.

Doğrudan yazılara örnek:

GİRMEK YASAK
KURUM MENSUBU HARİCİ GİRİŞ YASAK
GEÇİŞ YOK

Bu tür yazılar kimi zaman devlet dairelerinin kapılarına asılır, özellikle de halkın yoğun olarak ziyaret ettiği dairelerin.

En cesaret kırıcılar dolaylı yazılardır. Bunlar girişi yasaklamazlar, ama yine de hakkını kullanma riskini her babayiğit göze alamaz. Bu rezil yazılar işte şunlardır:

---

* Aleksandr Blok'un şiiri. "Gece, gece gibi işte ve ıssızdır sokak..." (ç.n.)

ÇAĞRILMADAN GİRME
KABUL YOK
ZİYARETİNLE İŞİNİ YAPAN BİR İNSANA
ENGEL OLUYORSUN

Bariyer veya kazıklı duvar koyma, sıraları ters çevirme ya da engelleyici yazılar asma imkânı olmayan yerlere halat gerilir. Hem de akla estiği gibi, en beklenmedik yerlere. Eğer halat göğüs hizasında çekilmişse, olay hoplayan bir yürek ve biraz sinirli bir kahkahayla sınırlı kalır. Ayak bileği hizasında çekilen bir halatsa insanı sakat bırakabilir.

Kahrolsun kapılar! Kahrolsun tiyatro girişlerindeki kuyruklar! Bırakın, çağrılmadan girelim! Yalvarıyoruz, ihmalkâr bina yöneticisinin sökülmüş kaldırımın önüne diktiği kazıklı duvarı kaldırın! Kaybolsun ters çevrilmiş sıralar! Yerine koyun hepsini! Parkta oturmak asıl geceleri güzeldir. Hava temiz olur ve insanın aklına zekice fikirler gelir!

*

Madam Gritsatsuyeva Halklar Evi'nin tam ortasında, kilitli cam kapının önünde merdivenlere oturmuş dul kaderini düşünüyor, ara sıra uyuklayıp sabahı bekliyordu.

Aydınlatılan koridordaki elektrik plafonyerlerinin sarı ışığı cam kapıdan dulun üstüne düşüyordu. Kül rengi sabah, pencerelerden merdiven boşluğuna sızmaktaydı.

Sabahın henüz taze ve temiz olduğu o sessiz saatti. Bu saatte Gritsatsuyeva koridorda ayak sesleri işitti. Dul capcanlı doğrulup cama yapıştı. Koridorun sonunda mavi bir yelek ışıldadı. Ahududu ayakkabılara sıvadan dökülen tozlar bulaşmıştı. Türk tebaasının delişmen oğlu ceketindeki tozu silkeleyerek cam kapıya doğru yaklaşıyordu.

— Sincap! –diye seslendi dul.– Sincaaap!

Cama tarifsiz bir şefkatle üflüyordu nefesini. Cam buğulandı, gök kuşağı renklerinde lekeler belirdi. Buğuda ve gök kuşaklarında renkli hayaletler ışıldadı.

Ostap dulun kuğurdamalarını duymuyordu. Zaman zaman sırtını kaşıyarak dalgın dalgın başını kıvratıyordu. Bir saniye sonra köşenin ardında kaybolacaktı.

Zavallı zevce "Yoldaş Bender!" diye inleyerek camın üstünde davul çaldı. Kombinezoncular kralı yüzünü döndü.

— Ha, –dedi duldan kapalı kapıyla ayrıldığını görünce,– siz de mi buradasınız?

— Buradayım ya, buradayım, –diye tekrarladı dul sevinçle.

— Sarıl bana, yaşama sevincim, görüşmeyeli öyle çok oldu ki, –diyerek davet etti teknik işler sorumlusu.

Dul heyecanlanmıştı. Kapının ardında kafesteki iskete gibi hoplayıp zıplıyordu. Gece sessizleşen etekleri yeniden hışırdamaya başladı. Ostap kucağını açtı.

— Neden gelmiyorsun, minik tavuğum? Büyük Okyanus horozun* Küçük Komiserkom toplantısında öyle yoruldu ki.

Dulun aklı başından gitmişti.

— Sincap, –dedi beşinci kez.– Kapıyı açın, Yoldaş Bender.

— Sakin olun, küçük hanım! Kadına tevazu yakışır. Nedir bu hoplamalar zıplamalar?

Dul ıstırap içindeydi.

— Kendinizi neden paralıyorsunuz? –diye soruyordu Ostap.– Yaşamanıza kim engel?

— Hem gidiyor, hem soruyor!

Ve dul ağlamaya başladı.

— Silin gözlerinizi, yurttaş. Her gözyaşı evrende bir molekül.

— Bekledim, bekledim, sonra dükkânı kapattım. Size geldim, Yoldaş Bender...

— Ee, hayat nasıl peki merdivende? Esinti yok ola?

---

* 1920'lerin ikinci yarısında Sovyetler Birliği'nin uzak doğusunda yapılan bilimsel toplantı, siyasi kongre, örgütlenme çalışmaları vb. etkinlikler adlarında genellikle "tihookeanski" (Büyük Okyanus) sıfatını içerir. Ostap Küçük Komiserkom yalanına gazetelerden öğrendiği bu süsle devam ediyor. (ç.n.)

Dul büyük manastır semaveri gibi yavaş yavaş kaynamaya başladı.

— Alçak! –dedi irkilip.

Ostap'ın hâlâ biraz vakti vardı. Parmaklarını şıklatıp ritmik hareketlerle salınarak alçak sesle şarkı söylemeye başladı:

Bazen içimize
Şeytan kaçıverir!
Kadın büyüsü
döşümüzü yakıverir...*

— Geber e mi! –diye dilekte bulundu dul dans bitince.– Kocamın hediye ettiği bileziği çaldın. Peki sandalyeden ne istedin?

— Demek olayı kişiselleştiriyorsunuz? –diye belirtti Ostap buz gibi.

— Çaldın işte, çaldın! –diye tekrarladı dul.

— Bana bakın, küçük hanım. Şunu aklınıza iyice sokun ki, Ostap Bender asla bir şey çalmamıştır.

— Süzgeci kim aldı peki?

— Haaa! Gayrilikit varlıklarınız arasındaki süzgeç mi? Ve siz buna hırsızlık mı diyorsunuz? Bu durumda sizinle hayata bakışımız yüz seksen derece zıt demektir.

— Yanında götürdün işte, –diye kuğurdadı dul.

— Demek ki, eğer genç ve sağlıklı erkek taşralı nineden, sağlığı elvermediği için artık ihtiyaç duymadığı bir mutfak eşyasını ödünç almışsa, hırsız oluyor, öyle mi? Böyle mi anlamalıyım?

— Hırsızsın işte, hırsız!

— Bu durumda ayrılmamız gerek. Boşamayı kabul ediyorum.

Dul kapıya atıldı. Camlar titredi.

Ostap gitme vaktinin geldiğini anladı.

---

* Emmerich Kálmán'ın *Çardaş Kraliçesi* operetinden. (ç.n.)

— Kucaklaşacak vakit yok, –dedi,– elveda, sevgilim! Ayrıldık işte denizdeki gemiler gibi.*

— İmdat!!! –diye bağırdı dul feryat figan.

Ama Ostap çoktan koridorun sonuna varmıştı. Pencereye çıktı, gece yağan yağmurla ıslanan toprak zemine küt diye atladı ve pırıl pırıl parlayan kültürfizik parklarının içinde gözden kayboldu.

Dulun feryatlarına yeni uyanan bekçi koşup geldi. Sonra para cezası kesmekle tehdit ederek tutsağı serbest bıraktı.

* 1920'lerin popüler romansından. (ç.n.)

XXX. Bölüm

Gavrilyada'*nın Yazarı*

Madam Gritsatsuyeva'nın konukseverlikten nasibini almamış yazıhane kampını terk ettiği sıralarda, en mütevazı kademelerden çalışanlar Halklar Evi'ne akmaya başlamıştı bile: kuryeler, gelen ve giden evrak kızları, vardiya telefoncuları, saymanların genç yardımcıları ve zırhlı delikanlılar.*

Yürüyenler arasında Nikifor Lapis adında, saç tıraşı koyuna benzeyen ve bakışları tevazudan uzak genç bir adam da vardı.

Cahiller, inatçılar ve ilk kez gelenler Halklar Evi'ne ana kapıdan girerdi. Nikifor Lapis binaya klinik kapısından sızdı. Halklar Evi'nde kendini evinde hisseder ve kurum dergilerinin geniş yapraklı gölgesinde telif pınarlarının ışıl ışıl kaynadığı vahalara giden en kısa yolları bilirdi.

Nikifor Lapis önce büfenin yolunu tuttu. Nikel kaplı kasa maşiş çaldı ve üç fiş fırlattı. Nikifor kâğıtla mühürlenmiş bardağı açıp bir varenets** ve küçük bir çiçek tarhını andıran bir kremalı pasta yedi. Yanlarında da çay içti. Sonra acele etmeden mülkünü dolaşmaya çıktı.

---

* Yasa gereği işletme ve kurumların belli sayıda istihdam etmek mecburiyetinde olduğu 15-17 yaş arası gençler. Bunlar genellikle komsomol kanalıyla geldiği için "ayrıcalık tanınmış" manasında "zırhlı" olarak adlandırılır. (ç.n.)

** Maxixe: Brezilya tangosu. Varenets: Koyu kıvamlı fermente süt ürünü. (ç.n.)

İlk ziyareti aylık av dergisi *Gerasim ve Mumu*'nun* yazı işlerine yaptı. Yoldaş Napernikov daha gelmemişti, Nikifor Lapis bunun üzerine, eczacılık çalışanlarının dış dünyayla haberleşmesine aracılık eden haftalık yayın organı *Higroskopi Haberleri*'ne yöneldi.

— Günaydın, –dedi Nikifor.– Muhteşem bir şiir yazdım.

— Ne hakkında? –diye sordu edebiyat sayfası amiri.– Hangi konuda? Trubetskoy, biliyorsunuz, bizim dergi...

Amir *Higroskopi Haberleri*'nin esasını daha ince bir tanımla ifade etmek için parmaklarını oynattı.

Trubetskoy-Lapis** beyaz keten pantolonuna baktı, gövdesini geri attı ve nağmeli bir sesle,

— *Gangrenin Türküsü*. –dedi.

— İşte bu ilginç. –diye belirtti hidroskopik şahsiyet.– Önleyici tıbbın fikirlerini popüler bir formda dillendirmenin zamanı çoktan gelmişti.

Lapis derhal okumaya başladı:

> Gavrila mustarip gangrenden,
> gangrenden yatağa düştü Gavrila...

Devamında yine aynı yiğit dörtlü iamb vezninde, cehaleti nedeniyle eczaneye zamanında gitmeyen ve yarasına iyot sürmediği için hayatını kaybeden Gavrila'nın hikâyesi anlatılıyordu.

— Mesafe kaydediyorsun, Trubetskoy, –diye onayladı editör,– ama daha fazlasını isteriz... Anlıyor musunuz?

Parmaklarını oynatmaya başladı, ama yine de korkunç türküyü aldı, ödemeyi salı günü yapacaktı.

Morsçunun Mesaisi dergisinde Lapis'i güler yüzle karşıladılar.

— İyi ki geldiniz, Trubetskoy. Bize de şiir lazımdı. Yalnız gündelik hayat, gündelik hayat, gündelik hayat. Lirizm

---

* Turgenyev'in *Mumu* adlı öyküsünün kahramanları. (ç.n.)

** Nikifor Lapis'in kendisine takma isim olarak seçtiği Trubetskoy, ünlü bir asil sülalesinin adıdır. (ç.n.)

istemez. Duyuyor musunuz, Trubetskoy? Posta ve telgraf işçilerinin hayatından bir şeyler, yanında da, anlarsınız ya?..

— Dün ben de tam posta ve telgraf işçilerinin gündelik hayatını düşünüyordum. Ve ortaya şöyle bir poema çıktı. Adı *Son Mektup*. İşte...

Gavrila postacıydı,
mektup dağıtırdı Gavrila...

Gavrila'nın hikâyesi yetmiş iki satırdı. Şiirin sonunda, faşist kurşununa hedef olan mektup taşıyıcısı Gavrila, her şeye rağmen mektubu adresine ulaştırıyordu.

— Nerede geçiyor bu olay? –diye sordular Lapis'e.

Soru gayet yerindeydi. SSCB'de faşist yoktu, yurtdışındaysa telefon-telgraf işçileri sendikasına üye Gavrila yoktu.

— Sorun nedir? –dedi Lapis.– Olay tabii ki bizde geçiyor, faşistse kılık değiştirmiş.

— Bakın ne diyeceğim, Trubetskoy, siz bize en iyisi radyo istasyonları hakkında bir şey yazın.

— Postacıyı neden istemiyorsunuz?

— O biraz beklesin. Sonra tekrar bakarız.

Nikifor Lapis-Trubetskoy üzülerek yeniden *Gerasim ve Mumu*'nun yolunu tuttu. Napernikov şimdi bankosunun başındaydı. Duvarda Turgenyev'i kelebek gözlük, bataklık çizmesi ve hazırda tuttuğu çift kırmayla resmeden aşırı ölçekte büyütülmüş bir portre asılıydı. Napernikov'un yanında Lapis'in rakibi, şehre yakın bir kasabada yaşayan şair dikiliyordu.

Bayat Gavrila türküsü yine başladı, ama bu kez avcılık motifleriyle. Eserin adı şöyleydi: *Kaçak Avcının Duası*.

Gavrila pusu kurmuş tavşana,
çekip vurdu tavşanı Gavrila.

— Harika! –dedi iyi kalpli Napernikov.– Siz, Trubetskoy, bu şiirle Entih'i* bile aştınız. Yalnız bazı düzeltmeler gerekiyor. Birincisi, şu "dua" lafını olduğu gibi atın.

— Ve tavşanı, –dedi rakip.

— Tavşanı niye peki? –diye şaşırdı Napernikov.

— Çünkü mevsimi değil.

— Duydunuz mu, Trubetskoy, tavşanı da değiştirin.

Elden geçirilen poemanın adı artık şöyleydi: *Kaçak Avcıya Bir Ders*, tavşanların yeriniyse çulluklar almıştı. Sonra çullukların da yazın avlanmadığı ortaya çıktı. Şiirin son hali şu şekildeydi:

Gavrila pusu kurmuş kuşa,
çekip vurdu kuşu Gavrila...

Yemekhanede kahvaltı eden Lapis yeniden işe koyuldu. Beyaz pantolonu karanlık koridorlarda yanıp sönüyordu. Yazı işlerini oda oda gezip binbir surat Gavrila'yı satmaya çalışıyordu.

Kooperatif Flütü dergisine Gavrila *Aeolus Flütü*** adıyla servis edildi.

Gavrila tezgâhın ardında,
flüt satıyor Gavrila...

Kalın *Doğal Haliyle Orman* dergisindeki safdiller Lapis'ten *Ormanın Kıyısında* adında küçük bir poema satın aldı. Şiir şöyle başlıyordu:

Gavrila yürüyor gür ormanda,
bambuları kesiyor Gavrila.

O gün Gavrila'nın son işi ekmek pişirmek oldu. *Fırın İşçisi* dergisinin yazı işlerinde ona yer bulundu. Şiirin uzun ve hüzünlü bir adı vardı: *Ekmek, Ürün Kalitesi ve Sevdiceğim*

---

* 1920'lerde "siyasal ve toplumsal ihtiyaçlara uygun" macera ve kahramanlık şiirleriyle meşhur olan Sovyet şairi N. Tihonov. (ç.n.)

** Doğrusu Aeolus arpı. Rüzgârla çalınan müzik aleti. (ç.n.)

Üzerine. Poema, Hina Çlek adında gizemli bir kadına ithaf edilmişti. Başlangıcı yine epikti:

Gavrila fırında çalışıyordu,
poğaça pişiriyordu Gavrila...

Hassas bir mücadelenin ardından ithaf şiirden çıkarıldı.

En üzücü olansa, Lapis'e hiçbir yerde para vermemeleriydi. Bazıları salı günü vermeyi vadediyordu, diğerleriyse perşembe ya da cuma günü, hatta iki hafta sonra. Borç para istemek için düşman kampına, Lapis'in şiirlerini asla basmayan o yere gitmesi gerekti.

Lapis beşinci kattan ikinci kata inip *Torna Tezgâhı*'nın sekreteryasına girdi. Talihsizlik eseri karşısına çıkan ilk kişi çalışkan Persitski oldu.

— Aha! –diye haykırdı Persitski.– Lapsus!

— Dinleyin, –dedi Nikifor Lapis sesini alçaltıp,– bana üç ruble verir misiniz? *Gerasim ve Mumu*'nun bana dünya kadar borcu var.

— Yarım ruble veririm. Bekleyin. Hemen geliyorum.

Ve Persitski yanında on kadar *Torna Tezgâhı* çalışanıyla geri döndü.

Ortak bir sohbet başladı.

— Ee, nasıl gitti satış? –diye soruyordu Persitski.

— Muhteşem bir şiir yazdım!

— Gavrila hakkında mı? Köylülükle mi alakalı? "Gavrila çit sürüyor sabahın köründe, Sabanını çok sever Gavrila" gibi bir şey mi?

— Ne Gavrilası! Yalapşap iş yapmam ben! –diyerek savunmaya girişti Lapis.– Kafkasya hakkında yazdım.

— Kafkasya'ya hiç gittiniz mi peki?

— İki hafta sonra gideceğim.

— Peki korkmuyor musunuz, Lapsus? Orada çakallar var!

— Ne demezsin, korkudan tir tir titriyorum! Kafkasya'daki çakallar zehirli değil!

Bu cevabın ardından herkes dikkat kesildi.

— Söylesenize, Lapsus, –diye sordu Persitski,– sizce çakal neye benzer?

— Biliyorum neye benzediğini, rahat bırakın beni!

— Madem biliyorsunuz, söyleyin o zaman!

— Şey gibi işte... yılan gibi.

— Tabii ya, her zamanki gibi haklısınız. Zaten size göre yaban keçisi eyeri* de üzengiyle birlikte servis edilir.

— Ben asla öyle bir şey söylemedim! –diye bağırdı Trubetskoy.

— Söylemediniz. Yazdınız. *Gerasim ve Mumu*'ya güya avcıların gündelik hayatına temas eden türde şiir yavruları kakalamaya çalıştığınızı bana Napernikov söyledi. Dürüstçe söyleyin, Lapsus, neden ömrünüzde görmediğiniz ve hakkında en ufak fikriniz olmayan şeyler hakkında yazıyorsunuz? Neden *Kanton* şiirinizde penuar** balo kıyafeti haline geliyor? Neden?!

— Siz bir meşansınız,*** –dedi Lapis övünçle.

— Neden *Budyonni Koşusu* şiirinde jokeyiniz ata hamut kayışını giydiriyor ve sonra da *oturağa* oturuyor? Siz hiç hamut kayışı gördünüz mü?

— Gördüm.

— Söyleyin o zaman neye benzediğini!

— Beni rahat bırakın. Siz delisiniz!

— Peki oturak gördünüz mü? Yarışlara gittiniz mi?

— Her yere gidilecek diye bir şart yok! –diye bağırıyordu Lapis.– Puşkin Türkiye konulu şiirler yazdı ama Türkiye'ye hiç gitmedi.

---

* Koyun etinin "böbrek yatağı" tabir edilen kısmı Rusçada "eyer" (sedlo) kelimesiyle karşılanır. (ç.n.)

** Sabahlık. (ç.n.)

*** Çarlık Rusyası'nda yasal bir sosyal kategoriye karşılık gelen meşanlık, zamanla "küçük burjuva" anlamına evrildi. Ekim Devrimi'nden sonra başka yan anlamların da eklenmesiyle tamamen olumsuz bir nitelemeye dönüştü. (ç.n.)

— Doğru ya, Erzurum Tula'ya bağlıydı*.

Lapis alay edildiğini anlamadı. Hararetle devam ediyordu:

— Puşkin malzeme toplayarak yazardı. Önce Pugaçov ayaklanmasının tarihini okudu, sonra da yazdı. Yarışları da bana Entih anlattı.

Bu ustaca savunmanın ardından Persitski, ayak direyen Lapis'i yan odaya sürükledi. Seyirciler onları takip etti. Burada duvarda yas çerçevesiyle** çevrilmiş büyük bir gazete kesiği asılıydı.

— *Kaptan Köşkü*'nde çıkan bu yazıyı siz mi yazdınız?

— Ben yazdım.

— Nesir alanındaki ilk denemenizdi, değil mi? Kutlarım sizi! "Dalgalar dalgakıranın üstünden aşıyor ve kriko gibi süratle düşüyordu..." *Kaptan Köşkü*'ne sağlam bir dost kazığı atmışsınız! *Köşk* bu iyiliği uzun süre unutmaz artık, Lapis!

— Nedir mesele?

— Mesele şu ki... Krikonun ne olduğunu biliyor musunuz?

— Tabii ki biliyorum, rahat bırakın beni...

— Sizce neye benzer kriko? Kendi sözcüklerinizle tarif edin.

— Şey gibi işte... Kısaca, düşen bir şey.

— Herkes duydu mu, kriko düşüyormuş! Kriko süratle düşüyormuş! Bekleyin, Lapsus, size şimdi yarım ruble getireceğim. Tutun, bir yere kaçmasın!

Ama yarım ruble bu sefer de verilmedi. Persitski başvuru bürosundan Brockhaus'un otuz ikinci cildini (Koyaloviç'ten Kulomb'a) sürükleyip getirmişti. Kriket (On birer kişilik iki

---

* 1828-1829 Osmanlı-Rus Harbi sırasında Puşkin, Rus ordusuyla birlikte Erzurum'a kadar gelmişti. Sefer sırasında tuttuğu notlar ve çizdiği resimler daha sonra *Erzurum Yolculuğu* adı altında yayınlandı. Tula ise Rusya'da bir vilayettir. (ç.n.)

** Gazetede yayınlanan bir eserin müellifi yayın tarihinden kısa bir süre önce hayatını kaybetmişse eser siyah bir yas çerçevesi içinde basılır. (ç.n.)

takım ve bir topla oynanan İngiliz sporu) ile Krikton (Yirmi dil bilen İskoçyalı bilim adamı) arasında aranan sözcük bulundu.

— Herkes dinlesin! "Kriko (İtal. cricco): büyük ağırlıklara sahip nesneleri kaldırmak için kullanılan bir makine. Arabaları vb. kaldırmak için kullanılan basit K., kol yardımıyla döndürülen dişliyi tutan hareketli dişli çubuktan oluşur..." Vesaire vesaire. Devamı da şöyle: "John Dickson 1879'da *Kleopatra'nın İğnesi* adıyla bilinen dikilitaşı, dört hidrolik K. kullanan dört işçinin yardımıyla yerine dikmiştir". Ve bu cihaz size göre süratle düşme becerisine sahip, öyle mi? Efron'la Brockhaus elli yıl boyunca insanlığı kandırmış demek, öyle mi? Neden okuyup öğrenmek varken yalapşap iş yapıyorsunuz? Cevap verin!

— Paraya ihtiyacım var.

— Ama zaten hiç paranız olmaz ki. Yarım ruble peşinde devamlı oradan oraya sürtersiniz.

— Mobilya satın aldım ve bütçemi aştım.

— Peki çok mu mobilya aldınız? Yalapşap işlerinize ederi kadar ödüyorlar, yani bir kuruş!

— Para paradır! Açık arttırmadan sandalye almıştım...

— Yılan biçimli mi?

— Hayır. Saraydan. Ama başıma bir talihsizlik geldi. Dün gece vakti eve döndüm...

— Hina Çlek'in yanından mı? –diye bağırdı hepsi tek ses.

— Hina!.. Hina'yla birlikte değiliz artık. Mayakovski'nin münazarasından dönüyordum. Eve geldim. Pencere açık. Hemen hissettim bir şey olduğunu.

— Ay-yay-yay! –dedi Persitski elleriyle yüzünü kapatıp.– Lapsus'un en iyi şaheseri *Gavrila kapıcıydı*, kapıcılığa kapılanmıştı Gavrila şiirini çaldıklarını hissediyorum, yoldaşlar.

— Bırakın lafımı bitireyim. Hayret verici bir vandallık! Şerefsizler odama girip sandalyenin bütün döşemesini yarmışlar. Biriniz tamir için beş ruble verebilir mi?

— Tamir için yeni bir Gavrila daha yazın. Hatta başını ben söyleyebilirim. Bekleyin, bekleyin... Şimdi... Hah, buldum: "Gavrila sandalye aldı pazardan, çürük çıktı sandalyesi Gavrila'nın". Hemen not edin. *Komodinin Sesi* dergisine iyi bir fiyattan satabilirsiniz... Ah, Trubetskoy, Trubetskoy!.. Bu arada, Lapsus, siz neden Trubetskoy'sunuz? Neden daha iyi bir takma isim seçmeyesiniz? Mesela, Dolgorukiy! Nikifor Dolgorukiy! Ya da Nikifor Valois? Ya da daha iyisi: Yurttaş Nikifor Sumarokov-Elston?* İyi bir yemlenme fırsatı çıkarsa, mesela *Germumu*'ya üç şiir birden kakalamak gibi, işin içinden harikulade bir şekilde sıyrılabilirsiniz. Zırvanın birini Sumarokov diye imzalarsınız, diğerini Elston, üçüncüsünü de Yusupov... Ah ah, yalapşapçının tekisiniz! Tutun, yoldaşlar! Ona muhteşem bir hikâye anlatacağım. Dinleyin, Lapsus! Mesleğiniz için faydalı bir şey bu.

Çalışanlar koridorda pabuç gibi kocaman buterbrodlar** yiyerek geziniyordu. Kahvaltı molasıydı. Zırhlı delikanlılar çiftler halinde geziyordu. Avdotyev odadan odaya koşarak acil toplantı için otomobil dostlarını toplamaya çalışıyordu. Ama otomobil dostlarının neredeyse tamamı sekretaryada oturmuş, sanatçılar cemiyetinde duyduğu bir hikâyeyi anlatan Persitski'yi dinlemekteydi.

İşte o hikâye.

MUTSUZ BİR AŞK HİKÂYESİ

Leningrad'da Vasilyevski Adası, İkinci Hat'ta büyük mavi gözlü yoksul bir genç kız yaşarmış. Adı Klotilda'ymış.

Genç kız orijinalinden Schiller okumayı, Neva rıhtımında parapete oturup hayal kurmayı ve öğle yemeğinde az pişmiş biftek yemeyi severmiş.

---

* Dolgorukiy: Meşhur Rus hanedanı. Valois: Krallar çıkarmış Fransız hanedanı. Sumarokov-Elston: Evlilik yoluyla soyluluk kazanmış Rus ailesi. Yusupovlar olarak da bilinirler. En ünlü üyeleri Rasputin'i öldüren Sumarokov-Elston kontu Feliks Yusupov'dur. (ç.n.)

** Tek dilim ekmeğin üstüne peynir, salam, havyar ya da benzeri kahvaltılıklar konarak hazırlanmış açık sandviç. (ç.n.)

Fakat genç kız yoksulmuş. Schiller sürüsüne bereketmiş, ama et hiç yokmuş. Bu yüzden, bir de geceler beyaz olduğu için, Klotilda âşık olmuş. Onu yakışıklılığıyla şaşkına çeviren adam heykeltıraşmış. Atölyesi de Yeni Hollanda'daymış.

Gençler pencerenin pervazına oturup simsiyah kanala* bakar bakar öpüşürmüş.

Kanalda yıldızlar, belki de gondollar yüzermiş. En azından Klotilda'ya öyle gelirmiş.

— Baksana, Vasya, –dermiş genç kız,– burası Venedik! Kara mermer şatonun ardında yeşil bir şafak ışıyor.

Vasya kolunu genç kızın omzundan indirmezmiş. Yeşil gök pembeye, sonra da sarıya döner, âşıklarsa bir türlü pervazdan ayrılmazmış.

— Söylesene, Vasya, –dermiş Klotilda,– sanat ebedi midir?

— Ebedidir, –diye yanıtlarmış Vasya.– İnsanlar ölür, iklim değişir, yeni gezegenler çıkar, hanedanlar çöker ama sanatın yeri sarsılmaz. Çünkü ebedidir.

— Evet, –dermiş genç kız,– Michelangelo!

— Evet, –diye tekrarlarmış Vasya saçlarının kokusunu içine çekip.– Praksiteles!..

— Canova!

— Benvenuto Cellini!

Ve bir kere daha yıldızlar gökyüzünde göç eder, kanalın suyuna gömülür, sabaha karşı da tüberkülozlu gibi solarmış.

Âşıklar pervazdan ayrılmazmış. Et çok azmış. Ama kalpleri dehaların isimleriyle sıcacık ısınırmış.

Gündüzleri heykeltıraş çalışır, büstler yontarmış. Ama çalışmaları büyük bir sır perdesiyle örtülüymüş. Çalışma saatlerinde Klotilda atölyeye giremezmiş. Boşu boşuna yalvarırmış:

— Vasya, izin ver nasıl yarattığına bakayım!

---

* Küçük bir üçgen şeklindeki Yeni Hollanda adası, üç taraftan kanallarla çevrilidir. (ç.n.)

Ama Vasya inatçıymış. Islak kumaşla örtülü büstü işaret edip ona şöyle dermiş:

— Zamanı gelmedi, Klotilda, zamanı gelmedi. Mutluluk, şöhret ve para bizi girişte bekliyor. Beklesinler.

Yıldızlar yüzmeye devam edermiş...

Bir gün talihli kıza bedava bir sinema bileti armağan edilmiş. *Kalbin Susma Vakti* adlı film oynuyormuş. Klotilda perdenin hemen önünde ilk sırada oturuyormuş. Schiller'le ve ucuz salamla terbiye edilen genç kız gördükleri karşısında olağanüstü heyecanlanmış.

Filmin konusu çok heyecanlıymış:

"Heykeltıraş Hans büstler yontarmış. Şöhret ona doğru dev adımlarla ilerliyormuş. Karısı da muhteşemmiş. Ama münakaşa etmişler. Muhteşem kadın, öfke anında bir büstü, heykeltıraş Hans'ın üç yıldır üzerinde çalıştığı büyük eseri çekiçle parçalamış. Şöhret ve zenginlik çekiç darbesiyle yok olmuş. Hans'ın acısı sınırsızmış. Kendini asmış. Ama pişman olan karısı tam zamanında onu ilmikten kurtarmış. Sonra bir çırpıda kıyafetlerini çıkarmış.

— Kalıbın ben olayım! –diye haykırmış.– Dünyada benimkinden daha güzel bir beden yok!

— O! –diye karşı çıkmış Hans.– Ne kadar da körmüşüm!

Sonra kendini ilhamın kollarına bırakıp karısının heykelini dökmüş. Ve öyle bir heykelmiş ki bu, dünya sevinçten titremiş. Hans ve muhteşem karısı üne kavuşmuş, ardından mezara dek mutlu yaşamışlar."

Klotilda sinemadan çıkıp Vasya'nın atölyesine gitmiş. Ruhunda her şey birbirine karışmış. Schiller ve Hans, yıldızlar ve mermer, kadife ve paçavra.*

— Vasya! –diye seslenmiş.

Vasya atölyedeymiş. Harikulade bir büst döküyormuş: Uzun bıyıklı, tolstofka giyen bir adam. Büstü fotoğrafa bakarak dökmekteymiş.

---

* Anatoli Lunaçarski'nin romanla aynı yıla tarihlenen piyesi. (ç.n.)

— Bizim hayatımız mücadele!* –diye söylüyormuş heykeltıraş büstün son rötuşları yaparken.

Ve tam o saniyede büst korkunç bir çekiç darbesi altında gürültüyle paramparça olmuş. Klotilda yapacağını yapmış. Alçıya bulanan elini Vasya'ya uzatıp gururla,

— Tırnaklarımı temizleyin! –demiş.

Sonra da uzaklaşmış. Peşinden tuhaf sesler ulaşmış kulağına. Büyük heykeltıraş kırılan eserin üzerinde hüngür hüngür ağlıyor olsa gerek diye düşünmüş.

Sabah Klotilda başladığı işi bitirmeye gelmiş, yani sarsıntı geçiren Vasya'yı ipten alıp elbiselerini önüne atmaya ve,

— Kalıbın ben olayım! Dünyada benimkinden daha güzel bir beden yok! –demeye.

İçeri girince ne görsün: Vasya ipte sallanmıyormuş. Klotilda'ya sırtı dönük vaziyette yüksek bir taburede oturuyor ve bir şeyler yapıyormuş.

Ama genç kız bozuntuya vermemiş... Elbiselerini atmış, soğuktan diken diken tüyler ve takırdayan dişlerle feryat etmiş:

— Kalıbın ben olayım, Vasya, dünyada benimkinden daha güzel bir beden yok!

Vasya dönmüş. Söylediği şarkının sözleri ağzında donup kalmış.

Derken Klotilda Vasya'nın ne yaptığını görmüş.

Harikulade bir büst döküyormuş: Uzun bıyıklı, tolstofka giyen bir adam. Fotoğraf sehpanın üzerinde duruyor, Vasya heykelin son rötuşlarını yapıyormuş.

— Ne yapıyorsun? –diye sormuş Klotilda.

— 28 numaralı kooperatifin tezgâh müdürünün büstünü döküyorum.

— Ama ben onu dün kırmıştım! –diye gevelemiş Klotilda.– Neden kendini asmadın? Sanat edebidir diyen sen değil miydin? Ebedi sanatını yok ettim. Peki sen neden hayattasın, ey insan?

---

* Budyonni Marşı'ndan. (ç.n.)

— Ebedi olmasına ebedi, –diye yanıt vermiş Vasya,– ama siparişleri de yetiştirmek gerek, değil mi? Sen ne dersin?

Meğer Vasya alelade ve vasat bir yalapşapçının tekiymiş.

Klotilda'ysa çok fazla Schiller okuyormuş.

*

— İşte böyle, Lapsus, ustalığınızla Hinoçka Çlek'i korkutmayın sakın. Hassas bir kadındır. Yeteneğinize inanıyor. Galiba ondan başka inanan da yok. Ama eğer bir ay daha bir *Higroskopi Haberleri*'nden diğerine koşacak olursanız, Hina da size sırtını dönecektir. Bu arada, o yarım rubleyi vermeyeceğim. Hadi şimdi kaybolun, Lapsus!

XXXI. Bölüm

Kudretli Kadro Ya da Altın Avcıları*

Beklendiği gibi Klotilda'nın hikâyesi Lapis'in koyun ruhunda herhangi bir duygu uyandırmadı.

"Hırsızların kurbanı", "Soyguncular kayıplara karıştı" ve "Yayın yönetmeni odasındaki sır" diye bağırarak Styopa daldı odaya.

— Persitski, –dedi,– çabuk olay yerine koş ve *Gün İçinde Yaşananlar*'a yaz. Sekiz puntoluk beş satırda sansasyonel bir hadise!

Anlaşıldı ki, yayın yönetmeni odasına geldiğinde 86 numaralı dev divit kalemi yerde yatarken bulmuştu. Divit kanepenin ayaklığına saplanmıştı. Açık arttırmadan alınan yeni sandalyeyse kargaların saldırısına uğramış gibiydi. Tüm döşemesi yırtılmış, dolgusu yere saçılmış ve yayları ısırmaya hazırlanan yılanlar gibi dışarı fırlamıştı.

— Basit bir hırsızlık, –dedi Persitski,– üç hırsızlık daha toplanırsa üç satırlık bir not düşeriz.

— Mesele zaten hırsızlık olmaması. Hiçbir şey çalınmamış. Sadece sandalyeye zarar vermişler.

---

* Türkçede Rus Beşleri olarak bilinen klasik müzik bestecileri (Balakirev, Borodin, Cui, Musorgski ve Rimski Korsakov), Rusçada Kudretli Kadro (moguçaya kuçka) olarak adlandırılır. (ç.n.)

— Tıpkı Lapsus'un odasındaki gibi, –diye yakaladı Persitski,– Anlaşılan Lapsus yalan söylemiyormuş.

— Gördünüz mü, –dedi gururla Lapis,– hadi verin yarım rubleyi.

Akşam gazetesini getirdiler. Persitski gazeteyi incelemeye başladı.

Sıradan bir okur gazeteyi sadece okur. Gazeteciyse öncelikle tablo gözüyle bakar. Asıl ilgisini çeken kompozisyondur.

— Ben olsam sayfa düzenini bu şekilde yapmazdım, – dedi Persitski,– bizim okur Amerikan sayfa düzenine hazır değil... Karikatür tabii ki Chamberlain'le ilgili... Suharev Kulesi hakkında bir yazı... Lapsus, Suharev Pazarı hakkında keşke siz de bir şeyler karalasaydınız: Taze bir konu, yılda hepi topu kırk yazı çıkıyor... Devam...

Persitski hafif bir küçümsemeyle, şahsi fikrine göre, beceriksizce hazırlanmış olaylar bölümünü okumaya başladı.

— Fi tarihinden kalma malzeme!.. Biz yazmıştık bu zimmetçiyi... Kolomb Tiyatrosu'nda başarısız soygun girişimi! Hmm, yoldaşlar, işte bu yeni bir şey... Dinleyin!

Ve Persitski sesli okudu:

KOLOMB TİYATROSU'NDA BAŞARISIZ SOYGUN GİRİŞİMİ

Kolomb Tiyatrosu'nun butafor odasına giren kimliği belirsiz iki mücrim dört eski sandalyeyi çalmak istedi.

Avluda gece bekçisi tarafından fark edilerek kovalanan mücrimler sandalyeleri bırakıp kayıplara karıştı.

Yetkililer sandalyelerin özel olarak Gogol'ün *Evlenme* piyesinin yeni gösterimi için satın alındığına dikkat çekiyor.

— Yok, bunda bir iş var. Sandalye kaçıranlar tarikatı gibi bir şey bu.

— Manyaklar!

— O kadar basit değil. Bu tarikat gayet makul hareket ediyor. Önce Lapsus'u ziyaret ettiler, sonra bizi, sonra da tiyatroyu.

— Evet!

— Bunlar bir şey arıyor, yoldaşlar.

Bunun üzerine Nikifor Lapis'in yüzü ansızın değişti. Sessizce odadan çıkıp koridorda koşmaya başladı. Beş dakika sonra salına salına ilerleyen bir tramvayın içinde Pokrovskiye Vorota'ya gidiyordu.

Lapis Kazarmennıy Ara Sokağı'ndaki 9 numaralı binada yumuşak şapkalar giyen iki genç adamla birlikte ikamet ediyordu. Lapis denizler hâkimi Neptün'ün armasını taşıyan bir kaptan kasketi giyerdi. Odası koridor vazifesi görüyordu. Hemen yanda büyük bir Tatar ailesi kalıyordu.

Lapis odaya girdiğinde Huntov pervaza oturmuş tiyatro rehberini karıştırıyordu.

Huntov dönemle uyumlu biriydi. Dönemin talep ettiği her şeyi yapardı.

Dönem şiir talep ediyordu ve Huntov habire şiir yazıyordu.

Zevkler değişiyordu. Talepler değişiyordu. Dönem ve çağdaşlar iç savaş konulu kahramanlık romanları istiyordu. Huntov da kahramanlık romanları yazıyordu.

Sonra gündelik hayat hikâyeleri talep ediliyordu. Dönemle uyumlu Huntov hikâye yazmaya girişiyordu.

Dönem çok şey talep ediyor ama nedense Huntov'dan hiçbir şey almıyordu.

Dönem şimdi de piyes talep ediyordu. Bu yüzden Huntov pervaza oturmuş tiyatro rehberini karıştırmaktaydı. Piyes yazmaya hazırlanan bir insanın sahneye çıkarmaya hazırlandığı toplumsal katmandan insanların özelliklerini incelemeye başlaması beklenir. Piyes yazmaya niyetlenen yazarın konu tasarlamaya, zihninde karakterlerin ana hatlarını

belirlemeye ve sahne kiprokoları bulmaya girişmesi beklenir. Ama Huntov diğer uçtan başlamıştı: Aritmetik hesaplardan. Salon planından yola çıkıp her tiyatronun gösteri başına elde ettiği ortalama hasılatı hesaplıyordu. Hoş görünümlü besili yüzü gerilerek buruşuyor, kaşları bir inip bir kalkıyordu.

Huntov not defterine çabucak birkaç sayı sütunu çizdi; koltuk sayısını ortalama bilet fiyatıyla çarpıyordu, üstelik hesaplamayı iki defa yapıyordu: Birinde yükseltilmiş fiyatları dikkate alıyordu, diğerindeyse olağan fiyatları.

Koltuk sayısı ve fiyatlandırma bakımından Moskova'daki sahne sanatı kurumları arasında başı Büyük Akademik Tiyatro çekiyordu. Huntov büyük bir üzüntüyle vedalaştı burasıyla. Büyük Tiyatro'ya girebilmek için opera ya da bale yazmak gerekti. Ama mevcut zaman kesitinde dönem drama talep ediyordu. Huntov da en kârlı tiyatroyu seçti: Moskova Akademik Sanat Tiyatrosu.* Kaçalov ve Moskvin, diye düşünüyordu, Stanislavski'nin yönetimi altında iyi hasılat elde eder. Huntov yazar payını hesapladı. Hesabına göre bir piyes sezonda en az yüz kere oynanıyor olsa gerekti. Mesela *Turbinlerin Günleri*** oynanmıştı diye düşündü. Çok fazla telif bırakmıştı. Kader Huntov'a hiç böyle bir kazanç bahşetmemişti.

Geriye piyesi yazmak kalıyordu. Ama Huntov'u en az endişelendiren konu buydu. "Seyirci aptaldır," –diye düşünüyordu.

— Dünya klasmanında bir konu! –diye ilan etti Lapis sürekli dönemle aynı telden çalan adama yaklaşıp.

---

* 1898'de Stanislavski ve Nemiroviç-Dançenko tarafından kurulan, Rusya'nın en ünlü ve en önemli tiyatrosu. Anton Çehov'un piyesleri ilk kez kısaca MHAT olarak bilinen bu tiyatroda sahnelenmiştir. (ç.n.)

** Mihail Bulgakov'un 1925'te MHAT için *Beyaz Muhafız* romanından uyarladığı piyes. 1926-1929 arasında Stanislavski tarafından sahnelenen oyun büyük başarı kazansa da ideolojik açıdan çokça eleştirilmiş ve nihayet sahneden kaldırılmıştır. Ancak piyes bizzat Stalin'in müdahalesiyle 1932'de yeniden repertuara alınmış ve Haziran 1941'e, yani savaşın başladığı güne kadar bine yakın kere oynanmıştır. (ç.n.)

Huntov'un bir konuya ihtiyacı vardı, bu yüzden hevesle sordu:

— Nasıl bir konu?

— Klas bir konu, –diye yanıtladı Lapis.

Dönemsel adam, Lapis'in ağzından çıkacak sözleri yazmaya hazırlandı, ama binbir surat Gavrila'nın tabiatı gereği şüpheci yazarı sustu.

— Ee! Konuşsana!

— Çalarsın.

— En son ne zaman senden konu çaldım?

— Yüz bin ruble kazanan komsomolun hikâyesine ne demeli?

— Evet ama kimse basmadı onu.

— Yazdığın neyi bastılar ki! Bense muhteşem bir poema yazabilirim.

— Kes aptallığı! Anlat hadi!

— Çalmayacağına söz ver?

— Şeref sözü.

— Klas bir konu. Kabaca şöyle. Sovyet mucit ölüm ışınını keşfeder ve çizimleri bir sandalyenin içine saklar. Sonra da ölür. Hiçbir şeyden haberi olmayan karısı sandalyeleri satar. Faşistler de sandalyelerin peşine düşer. Sonra bir komsomol sandalyeleri öğrenir ve mücadele başlar. Öyle şeyler kıvrılır ki burada...

Huntov içi boşalan Vorobyaninov sandalyesinin etrafında yaylar çizerek odanın içinde koşmaya başladı.

— Bu konuyu bana verir misin?

— Bakarız.

— Lapis! Sen bu konuyu hissetmiyorsun! Bu poemaya uygun bir konu değil. Piyese uygun bir konu.

— Ne olursa olun. Seni alakadar etmez. Konu benim.

— Bu durumda sen daha poemanın başlığını yazmadan ben piyesi bitirmiş olacağım.

İki genç arasında alevlenen tartışma İbrahim'in gelişiyle yarım kaldı.

İbrahim rahat tavırlı, hareketli ve neşeli bir adamdı. Kiloluydu. Yakalar boynunu sıkıyordu. Yüzünde, boynunda ve ellerinde çiller parlıyordu. Saçları çırpılmış yumurta rengindeydi. Ağzından yoğun bir duman çıkıyordu. İbrahim *Figaro* marka puro içerdi: 2 adedi 25 kapik. Üstünde ceplerinden nota rulolarının uçları görünen ceketataya benzer yelken bezi bir kıyafet vardı. Kumaş panama tepesine sepet gibi oturuyordu. İbrahim kirli kirli terlemişti.

— Neyi tartışıyorsunuz? –diye sordu içe işleyen bir sesle.

Besteci İbrahim kız kardeşinin yardımlarıyla geçiniyordu. Kız kardeşi Varşova'dan ona yeni fokstrotlar gönderirdi. İbrahim bunları nota kâğıdına geçirir, sonra *Okyanusta Aşk* yerine *Ambrosia* ya da *Metroda Flört* yerine *Singapur Geceleri* yazarak isimlerini değiştirir ve nihayet Huntov'un şiirleriyle donatıp müzik sektörüne kakalardı.

— Neyi tartışıyorsunuz? –diye tekrarladı.

Rakipler İbrahim'in tarafsız görüşüne başvurdular. Faşistlerin hikâyesi ikinci kez anlatıldı.

— Poema yazmalı, –diye ısrar ediyordu Lapis-Trubetskoy.

— Piyes! –diye bağırıyordu Huntov.

Ama İbrahim adeta Kitabı Mukaddes'ten fırlamış bir jüri üyesi gibi davrandı. Anlaşmazlığı bir anda çözdü.

— Opera! –dedi İbrahim puflayıp.– Bundan balesiyle, korolarıyla ve harikulade partileriyle dört başı mamur bir opera çıkar.

Huntov İbrahim'e destek verdi. Hemen o anda Büyük Tiyatro'daki hasılatların büyüklüğünü hatırlamıştı. Ayak direyen Lapis'i onları bekleyen kazançla ilgili hikâyeler anlatıp baştan çıkardılar. Huntov avcuyla rehbere vuruyor ve bağıra çağıra Lapis'in zenginlik tasavvurunun katbekat üzerine çıkan rakamlar telaffuz ediyordu.

Yaratıcı sorumlulukların dağıtımı başladı. Senaryoyu ve düzyazı düzenlemeleri Huntov üstlendi. Şiirler Lapis'e düştü. Müziği İbrahim yazmalıydı. Hemen oracıkta başlamaya karar verdiler. Huntov ıskartaya çıkan sandalyenin üstüne oturdu ve kâğıdın tepesine okunaklı harflerle "Birinci sahne" yazdı.

— Bakın ne diyeceğim, dostlar, –dedi İbrahim,– siz bir şeyler karalarken bana da ana karakterleri yazıverin. Birkaç leitmotiv hazırlayayım. Leitmotiv olmadan olmaz.

Altın avcıları karakterleri geliştirmeye koyuldu. Yaklaşık olarak şunlar çıkmıştı:

UGOLİNO: Faşist tarikatının büyük üstadı (bas).
ALFONSİNA: kızı (koloratur soprano).
YOLDAŞ MİTİN: Sovyet mucit (bariton).
SFORZA: Faşist prens (tenor).
GAVRİLA: köylü komsomol üyesi (kılık değiştirmiş mezzo soprano).
NİNA: komsomol üyesi, papazın kızı (lirik soprano)

(Faşistler, kaçak içki yapımcıları, vaizler, askerler, kâhyalar, teknikerler, Sicilyalılar, laborantlar, Mitin'in hayaleti, piyonerler vd.)

— Ben, –dedi önünde ümitvar perspektifler açılan İbrahim,– şimdilik vaizler korosunu ve Sicilya danslarını yazacağım. Siz de ilk sahneyi yazın. Aryaları ve düetleri bol tutun.

— Peki operaya ne ad vereceğiz? –diye sordu Lapis.

Fakat tam bu sırada girişte çürük parkeye vuran bir toynak, sessiz bir kişneme ve aile içi bir münakaşa işitildi. Altın avcılarının oda kapısı açıldı ve yan oda komşusu Yurttaş Şarinov içeri uzun kuyruklu, kır suratlı, bir deri bir kemik bir at soktu.

— Hou! –diye bağırmaya başladı Şarinov ata.– Hay ben senin...

At korkarak döndü ve sağrısıyla Lapis'i itekledi.

Altın avcıları öyle afallamıştı ki, korkudan hepsi duvara yapıştı. Şarinov atı kendi odasına doğru çekti, odadan birbiri ardında yeşilimtırak Tatar yavruları fırladı. At inat edip toynağını yere vurdu. Bir parke yuvasından fırladı ve döne döne açık pencereden dışarı uçtu.

— Fatıma! –diye bağırdı Şarinov korkunç bir sesle.– Arkadan it!

Binanın her yanından sakinler altın avcılarının odasına hücum etti. Lapis yabancı bir sesle uluyordu. İbrahim ıslığıyla alaylı alaylı *Ambrosia*'yı çalıyor, Huntov karakterler listesini sallıyordu. At endişeyle gözlerini belertip yerinden kımıldamıyordu.

— Hou! –dedi Şarinov cılız bir sesle.– Hayyy, seni şeytannn!..

Fakat tam bu sırada altın avcıları kendilerini toparladılar ve açıklama istediler. Yanında kapıcıyla bina yöneticisi de gelmişti.

— Ne yapıyorsunuz? –diye sordu bina yöneticisi.– Nerede görülmüş? Konuta at getirilir mi hiç?

Şarinov birden sinirlendi.

— Sana ne? Kendime at aldım. Nereye koyayım? Avluya koysam çalacaklar!

— Derhal atı çıkarın buradan! –diye bağırıyordu bina yöneticisi isterik.– At eti lazımsa gidin Müslüman kasabından alın.

— Kasapta et pahalı, –dedi Şarinov.– Hou! Ah seni!.. Lanet hayvan!.. Fatıma!..

At geriye doğru kımıldadı ve nihayet götürmek istedikleri yöne yürümeye razı geldi.

— Buna izin vermiyorum, –diyordu bina yöneticisi,– mahkemede hesap vereceksiniz.

Şarinov buna rağmen atı odasına götürdü ve "Oha!" çeke çeke hayvanı pencerenin koluna bağladı. Bir dakika sonra Fatıma kucağında büyük ve hafif bir saman yığınıyla koşarak geçti.

— Yan odada at varken nasıl yaşarız? Opera yazıyoruz, rahat edemeyiz! –diye uludu Lapis.

— Hiç merak etmeyin, –dedi bina yöneticisi çıkarken,– çalışmanıza bakın siz.

Altın avcıları toynak seslerine kulak kabartarak yeniden çalışmaya oturdu.

— Evet, operaya ne ad vereceğiz? –diye sordu Lapis.

— *Demir Gül* adını vermeyi teklif ediyorum.

— Gül de nereden çıktı?

— O halde başka bir şey. Mesela, *Ugolino'nun Kılıcı.*

— Bu da modern değil.

— Ne ad vereceğiz o zaman?

Ve entrika dolu mükemmel bir isimde karar kıldılar: *Ölüm Işını.* Huntov *Birinci Sahne* kelimelerinin altına eli titremeden şöyle yazdı: "Sabahın erken saatleri. Sahne Moskova'da bir sokağı, kesintisiz bir otomobil, otobüs ve tramvay trafiğini göstermektedir. Kavşakta üstünde bir pardösüyle Ugolino. Yanında da Sforza."

— Sforza'nın üstünde pijama, –diye ekledi Lapis.

— Karışma, aptal! Sen otur da Mitin'in aryososu için şiir yaz. Sokağa pijamayla çıkılmaz!

Ve Huntov yazmaya devam etti: "Yanında da Sforza, üstünde komsomol kıyafeti."

Devamını getiremediler. Bina yöneticisi iki milis memuruyla birlikte atı Şarinov'un odasından çıkarmaya koyulmuştu.

— Fatıma! –diye bağırıyordu Şarinov.– Tut, Fatıma!

Lapis masadan bir ekmek somunu kaptı ve korka korka somunu atın kemikli sağrısına vurdu.

— Çek! –diye uluyordu bina yöneticisi.

At, kuyruğuyla sağa ve sola doğru istavroz çıkarırken milisler oflayıp pufluyordu. Fatıma Tatar yavrusu kardeşleriyle atın zayıf dizlerine sarılmıştı. Yurttaş Şarinov umutsuzca "Hou!" çekiyordu.

Altın avcıları, kanun temsilcilerinin yardımına koştular ve renkli grup gürültüyle girişe doluştu.

Boşalan oda sirk ahırı gibi kokuyordu. Ansızın çıkan bir rüzgâr opera kâğıtlarını masadan kopardı ve saman saplarıyla birlikte odanın içinde döndürmeye başladı. Yoldaş Mitin'in aryososu tavana kadar yükseldi. Vaizler korosu ve Sicilya danslarının başlangıç melodileri pervazın üstünde dans etti.

Merdivenden bağırış çağırışlar ve tiksinti bildiren bir kişneme geliyordu. Altın avcıları, milis memurları ve bina yönetiminin temsilcileri son bir gayretle yükleniyordu. İnatçı hayvanın üstesinden gelen ortak yazarlar uçuşan sayfaları topladılar ve düzeltme yapmadan yazmaya devam ettiler.

XXXII. Bölüm

Kolomb Tiyatrosu'nda

İppolit Matveyeviç yavaş yavaş bir dalkavuğa dönüşmekteydi. Ostap'a baktığı sırada gözleri jandarma mavisine bürünüyordu.

İvanopulo'nun odası öyle sıcaktı ki, Vorobyaninov'un kuru sandalyeleri şöminedeki odunlar gibi çıtırdıyordu. Kombinezoncular kralı başının altına mavi yeleği koymuş dinlenmekteydi.

İppolit Matveyeviç pencereden bakıyordu. Dışarıda, eğri büğrü ara sokaklarda, mini minnacık Moskova bahçelerinin yanından üstünde armasıyla bir atlı araba geçiyordu. Arabanın siyah cilasında eğilip selam veren insanlar yansıyordu tek tek: bronz başlı bir atlı muhafız, kentli hanımefendiler, kabarık kabarık beyaz bulutçuklar... Taş döşeli yolu nallarıyla tepeleyen atlar arabayı İppolit Matveyeviç'in yanından geçirdi. Beriki hayal kırıklığına uğrayıp arkasını döndü.

Üzerindeki arma MEK'e* aitti, çöp taşıma işi için kullanılıyordu, tahta kenarlarının da hiçbir şeyi yansıttığı yoktu.

Sürücü koltuğunda kabarık kır sakallı, yiğit bir ihtiyar oturuyordu. İppolit Matveyeviç arabacının Kont Aleksey Bulanov, yani meşhur çilekeş hüsardan başkası olmadığını

* Moskova Ekmek Kombinası.(ç.n.)

bilse, herhalde ihtiyara seslenip geçmişte kalan o muhteşem günleri yâd etmek isterdi.

Kont Aleksey Bulanov fena halde dalgındı. Atları kamçılarken üzüntüyle foseptik şubesini yiyip bitiren bürokratik alışkanlıkları düşünüyordu, aradan geçen altı aya rağmen sözleşmesinde yazılı iş önlüğünü bir türlü alamamıştı.

— Baksanıza, –dedi birden kombinezoncular kralı,– çocukken nasıl seslenirlerdi size?

— Neden soruyorsunuz?

— Öylesine! Size nasıl seslensem bilemiyorum. Vorobyaninov demekten sıkıldım, İppolit Matveyeviç'se fazla ekşi. Söylesenize, nasıl seslenirlerdi size? İpa mı?

— Kisa,* –diye yanıt verdi İppolit Matveyeviç tebessüm edip.

— Tam isabet. Ne diyeceğim, Kisa, sırtıma bir bakın lütfen. Kürek kemiklerimin arası ağrıyor.

Ostap *kovboy* gömleğini başından çekip çıkardı. Ücra kasaba Antinous'unun** geniş sırtı Kisa Vorobyaninov'un gözleri önüne serildi, harikulade biçime sahip, ama biraz kirli bir sırttı bu.

— Aha, –dedi İppolit Matveyeviç,– bir kızarıklık var.

Kombinezoncular kralının kürek kemiklerinin arasında tuhaf konturlara sahip mosmor bereler petrol gökkuşağı gibi renkten renge bürünüyordu.

— Yemin ederim, bu bir sekiz! –dedi Vorobyaninov heyecanla.– İlk kez böyle bir bere görüyorum.

— Peki başka bir rakam yok mu? –diye sordu Ostap sakin sakin.

— Sanki P harfine benziyor.

— Başka sorum yok. Her şey anlaşıldı. Kahrolası kalem! Görüyorsunuz ya, Kisa, sandalyeleriniz yüzünden ne

---

* Kedicik. (ç.n.)

** M.S. 110-130 yılları arasında yaşamış Bitinyalı erkek güzeli, İmparator Hadrianus'un gözdesi. (ç.n.)

acılar çekiyor, ne tehlikelere maruz kalıyorum. Bu aritmetik işaretleri sırtıma seksen altı numara büyük bir düşmekalem işledi. Ve dikkatinizi çekerim: Kahrolası kalem sırtıma tam elimi yayın yönetmeni sandalyesine daldırdığım sırada düştü...

— Ama ben de... Ben de acı çekiyorum! –diye araya girdi aceleyle Kisa.

— Ne zaman oldu bu? Başkasının karısına asıldığınız sırada mı? Hatırladığım kadarıyla bu vakitsiz flört pek de başarıyla bitmemişti! Yoksa hakarete uğrayan Kolya'yla düello ederken mi?

— Hayır, efendim, yanlışınız var, iş sırasında yaralandım!

— Ha! Stratejik bir kararla Kolomb Tiyatrosu'ndan ricat ettiğimiz sırada mı yoksa?

— Evet evet... Bekçi peşimizden kovaladığı sırada...

— Çitten düşmenizi kahramanlık mı sayıyorsunuz yani?

— Diz kapağımı taş döşeli yola vurdum.

— Merak etmeyin! Şimdiki inşaat seferberliğine bakılırsa kısa sürede tamir ederler taşı.

İppolit Matveyeviç pantolonunun sol paçasını çabucak yukarı sıyırdı ve şaşkınlık içinde donup kaldı. Sarı dizde hiç yara yoktu.

— Yalana böyle erken yaşta başlamak ne ayıp, –dedi Ostap üzüntüyle,– davranış notunuzu dört verip ebeveynlerinizi çağırmak zorunda kalacağız, Kisa!.. Üstelik hiçbir işi doğru dürüst beceremiyorsunuz. Neden tiyatrodan kaçmak zorunda kaldık? Sizin yüzünüzden! Erketeye yatarken nöbetçi gibi yerinizden kıpırdamamanızı kulağınıza şeytan üfledi herhalde. Elbette bütün dikkatleri üstünüze çekmek için yaptınız bunu. İznuryonkov'un sandalyesini kim batırdı da sonra sizin yerinize işi benim halletmem gerekti? Açık arttırmadan söz etmiyorum bile. Tam da buldunuz aygırlık edecek zamanı! Sizin yaşınızda aygır gibi kısrak peşinde koşmak sağlığa zararlıdır! Sağlığınıza dikkat edin!.. Bir de bana

bakın! Dulun sandalyesi bende. Şukinlerin iki sandalyesi bende. İznuryonkov'un sandalyesini de en nihayetinde ben halletim! Yazı işlerine ve Lapis'e ben gittim! Sizinse başarıyla sonuçlandırdığınız sadece tek bir sandalye var, o da kutsal düşmanımız başpiskoposun yardımıyla.

Çıplak ayaklarıyla sessizce odayı adımlayan teknik işler sorumlusu, boyun eğen Kisa'nın aklını başına getiriyordu.

Ekim Garı'nın yük platformunda kaybolan sandalye imtiyaz işlerinin parlak planında hâlâ siyah bir leke gibi durmaktaydı. Kolomb Tiyatrosu'ndaki dört sandalye kolay lokmaydı. Ama tiyatro, çekiliş* vapuru *Skryabin*'le birlikte Volga seferine çıkacaktı ve bugün sezonun son oyunu *Evlenme*'nin prömiyerini yapıyordu. Karar vermek zorundaydılar: Kalançovskaya Meydanı'nın derinliklerinde kaybolan sandalyeyi aramak için Moskova'da mı kalmalı, yoksa kumpanyayla birlikte turneye mi çıkmalı. Ostap ikincisine meyliediyordu.

— Ya da ayrılsak mı? –diye sordu Ostap.– Ben tiyatroyla birlikte giderim, siz de kalıp yük platformundaki sandalyenin peşine düşersiniz.

Ama Kisa kırlaşan kirpiklerini öyle ürkek kırpıyordu ki, Ostap devamını getirmedi.

— İki tavşandan, –dedi,– hangisi yağlıysa onu seçerler**. Birlikte gidiyoruz. Ama çok masraf çıkacak. Para gerekecek. Bende altmış ruble kaldı. Sizde ne kadar var? Ah, unuttum! Sizin yaşınızda genç kız aşkı pahalıya patlıyor tabii! Kararımı açıklıyorum: Bugün tiyatroya *Evlenme*'nin prömiyerine gidiyoruz. Frak giymeyi unutmayın. Eğer sandalyeler sigorta prim borcunu kapatmak için satılmadıysa ve hâlâ yerindeyse hemen yarın yola çıkıyoruz. Unutmayın, Vorobyaninov, *Kayınvalidemin Hazinesi* komedisinin son perdesi başlıyor.

---

* Tahvil piyangosunun talihlilerini belirlemek için yapılan çekiliş. (ç.n.)

** Rusçadaki "İki tavşanı birden kovalarsan hiçbirini yakalayamazsın" atasözüne gönderme. (ç.n.)

*Finita la commedia** yaklaşıyor, Vorobyaninov! Nefesinizi tutun, eski dostum! Ramp ışığına çıkma vakti! Ah, gençliğim! Ah, kulis kokusu! Ne anılar geldi geçti! Ne entrikalar! Ne yetenek sergiledim zamanında Hamlet rolünde! Uzun lafın kısası, oturum devam ediyor!

Tasarruf etmek için tiyatroya yürüyerek gitmeye karar verdiler. Hava hâlâ aydınlıktı, ama fenerler limon rengi bir ışıkla parlamaya başlamıştı bile. İlkbahar herkesin gözü önünde can veriyordu. Toz baharı meydanlardan kaçırıyor, yakıcı rüzgâr ara sokaklara kovalıyordu. Bu sokaklarda ihtiyar nineler kovalanan güzeli bağırlarına basıyor ve küçük avlularında yuvarlak masaların başında birlikte çay içiyordu. Ama ilkbaharın ömrü sona ermek üzereydi: İnsan içine çıkmasına artık izin vermiyorlardı. Oysa rengârenk kepler, dar paçalı pantolonlar, *Köpek Sevinci* kıravatlar ve Jimmy ayakkabılar** giyen gençlerin çoktan gezinmeye başladığı Puşkin Anıtı'na gitmeyi öyle istiyordu ki.

Leylak rengi pudralar sürünmüş genç kızlar MosTük-Top tapınağıyla *Komünar* kooperatifi (eski Filippov ve eski Yeliseyev***) arasında turluyordu. Kızların küfürleri apaçık işitiliyordu. Bu saatte yoldan geçenler adımlarını sadece Tverskaya kalabalıklaştığı için yavaşlatmıyordu. Moskova atları da Stargorod'dakilerden daha iyi değildi. Toynaklarını döşeme taşlarının suratına suratına vurmayı onlar da seviyordu. *Genç Piyonerler* stadyumundaki ilk büyük uluslararası maçtan dönen bisikletçiler gürültüsüzce uçuyordu. Seyyar dondurmacı milis memuruna kaçamak bakışlar atarak mayıs göğü gibi gürleyen yeşil arabasını itiyordu, ama trafiği

---

* Genellikle olumsuz sonuçlanan işler için kullanılan şaka yolu deyim. İtalyanca "Komedi bitti" ifadesinden. (ç.n.)

** Köpek Sevinci: Bu isimle anılan ucuz ve kalitesiz ciğer salamına benzeyen kısa kıravatlar. Jimmy ayakkabı: Amerikan tarzı sivri burunlu, yüksek topuklu erkek ayakkabısı. (ç.n.)

*** Devrim öncesi Moskova'nın meşhur pastanesi ve gastronomi mağazası. İkisi de kamulaştırılarak isimleri değiştirilmiştir. (ç.n.)

düzenlemek için kullandığı ışıklı semafor nedeniyle olduğu yere çakılan milis tehlike arz etmiyordu.

İki arkadaş bütün bu hengâmenin içinde ilerliyordu. Her adımda karşılarına akıllarını çelebilecek bir şey çıkıyordu. Mini minnacık tezgâhlarda tüm sokağın gözü önünde Kars usulü, Kafkas usulü ve file şiş kebap pişiriyorlardı. İnsanın içine işleyen sıcak bir duman yükseliyordu aydınlık göğe. Birahanelerden, lokantalardan ve *Büyük Sessiz Sinema*'dan telli çalgı müzikleri geliyordu. Tramvay durağında bir hoparlör hararetleniyordu:

— Genç toprak ağası ve şair Lenski, toprak ağası kızı Olga Larina'ya âşıktır. Yevgeni Onegin, arkadaşını canından bezdirmek için genç Olga'ya mahsus kur yapar. İşte uvertür. Konser salonuna bağlıyorum...

Hoparlör enstrümanların ses ayarını çabucak bitirdi, şefin çubuğunu nota sehpasına tık tık ettirip uvertürün ilk ölçülerini tramvay bekleyen kalabalığın üzerine serpiştirdi. 6 nolu tramvay ıstırap dolu bir inlemeyle durağa yanaştı. Perde çoktan havalanmış, ihtiyar Larina şefin çubuğuna munis munis bakıp *Alışkanlık bize göklerden hediye*yi söyleyerek reçelin üstünde büyü yapmaya başlamıştı bile, ama tramvay hücum eden kalabalıktan bir türlü kopamıyordu. Ancak Lenski'nin "Evinizde..." diyen sesi işitilince uzaklaşabildi kükreyip feryat ederek.

Acele etmek gerekiyordu. Arkadaşlar Kolomb Tiyatrosu'nun uğultulu vestibülüne adımlarını attılar.

Vorobyaninov gişeye atılıp koltuk fiyatlarını okudu.

— Yine de, –dedi,– çok pahalı. On altıncı sıra üç ruble.

— Bu meşanları, –diye belirtti Ostap,– bu taşralı alıkları da hiç sevmem! Ne işiniz var orada? Burasının gişe olduğunu görmüyor musunuz?

— E başka nereye gideceğiz? Biletsiz içeri bırakmazlar!

— Kisa, pespayenin tekisiniz. Eli yüzü düzgün bütün tiyatrolarda iki pencere olur. Gişe penceresine sadece âşıklar

ve mirasyediler başvurur. Diğer yurttaşlar (ki gördüğünüz gibi ezici çoğunluğu bunlar oluşturur) dosdoğru idari işler sorumlusunun penceresine gider.

Gerçekten de gişe penceresinin önünde mütevazı giyimli beş kadar insan duruyordu. Mirasyedi ya da âşık olmaları olasılık dahilindeydi. Fakat idari işler sorumlusunun penceresinin önüne canlılık hâkimdi. Burada renkli bir kuyruk meydana gelmişti. Modelli ceketler ve bir taşralının ancak rüyasında görebileceği kesime sahip pantolonlar giyen genç insanlar tanıdık rejisörlerden, sanatçılardan, yazı işlerinden, tiyatro kostümcüsünden, semt karakolu komiserinden ve tiyatroyla çok yakından ilgili diğer şahıslardan, örneğin tiyatro ve sinema eleştirmenleri birliği, *Yoksul Anaların Göz Yaşı* cemiyeti, *Sirk Deneme Atölyesi* okul-aile birliği ve Umslopogaas'a bağlı Fortinbras* adlı bir kurum üyelerinden aldıkları pusulaları sallıyordu kendilerinden emin bir şekilde. Bekleyen sekiz kişinin elinde de Esper Ekleroviç'ten alınmış pusulalar vardı.

Ostap Fortinbrasçıları kenara itip "Sadece bir şey soracağım, bakın, kaloşumu bile çıkarmadım," diye bağırarak sıranın içine daldı ve pencereye kadar ilerleyip içeri göz attı.

İdari işler sorumlusu hamal gibi çalışıyordu. Pırlanta gibi ışıl ışıl bir ter yağlı yüzünü sulamaktaydı. Smolenski Pazarı'nda kalabalığı yarmaya çalışan tramvay vagonunun inadıyla çalan telefon idari işler sorumlusunu habire rahatsız ediyordu.

— Evet! –diye bağırıyordu.– Evet, evet! Sekiz otuz!

Ahizeyi şıngırtıyla asmasıyla yeniden kapması bir oluyordu.

— Evet! Kolomb Tiyatrosu! Ah, siz miydiniz, Segidilya

---

* Sovyet düzeninin, içinden çıkılmaz ve bir noktadan sonra artık anlaşılmaz kurum adı kısaltma merakını hicveden bir şaka. Her iki isim de ses bakımından hakikaten Rusça kısaltmaları andırır. Halbuki Fortinbras, Hamlet'ten, Umslopogaas ise Henry Rider Haggard'ın Allan Quatermain romanından karakterlerdir. (ç.n.)

Markovna? Olmaz olur mu, tabii ki var. Parter! Buka gelmiyor mu peki? Neden? Grip mi? Ne diyorsunuz? E, peki öyleyse! Evet, evet, görüşmek üzere, Segidilya Markovna.

Kolomb Tiyatrosu!!! Yok! Bugün serbest geçiş kâğıtları işlemiyor. Evet ama ben ne yapabilirim? Mossovyet* yasakladı!..

Kolomb Tiyatrosu!!! Nasıl? Mihail Grigoryeviç mi? Lütfen Mihail Grigoryeviç'e iletin, Kolomb Tiyatrosu'nda üçüncü sıra çıkışa en yakın koltuk gece gündüz emrine amadedir.

Ostap'ın yanında besili yüzlü, kaşları habire inip kalkan bir adam fokurdayıp titriyordu.

— Bundan bana ne! –diyordu idari işler sorumlusu adama.

Huntov (dönemle uyumlu adamın ta kendisiydi bu) gururu kenara bırakmış tekerlemeyi andıran ifadelerle bedava bilet istiyordu.

— Olmaz! –dedi idari işler sorumlusu.– Anlamalısınız: Mossovyet!

— Evet, –diye geveliyordu Huntov,– ama Leningrad Drama Yazarları ve Opera Bestecileri Cemiyeti'nin Moskova şubesinin Pavel Fyodoroviç'le vardığı anlaşma gereği...

— Yapamam ve yine yapamam! Sıradaki!

— Rica ediyorum, Yakov Menelayeviç, Leningrad Drama Yazarları ve Opera Bestecileri Cemiyeti'nin Moskova şubesinden bana dediler ki...

— Ne yapacağım ben sizinle, ha? Hayır, veremem! Siz ne istemiştiniz, yoldaş?

Huntov idari işler sorumlusunun direncinin kırıldığını hissedip yeniden gevelemeye başladı:

— Anlamak zorundasınız, Yakov Menelayeviç, Leningrad Drama Yazarları ve Opera Bestecileri Cemiyeti'nin Moskova şu...

---

* Moskova Halk Temsilcileri Sovyeti. Şehrin en yüksek idari organı. (ç.n.)

İdari işler sorumlusu bu kadarına dayanamadı. Her şeyin bir sınırı vardır. Menelayeviç kurşun kalemleri kırıp telefon ahizesine yapışarak Huntov'a ta avize dibinde bir yer buldu.

— Daha çabuk, –diye bağırdı Ostap'a,– kâğıdınızı verin!

— İki koltuk, –dedi Ostap alçak sesle,– parterden olsun.

— Kime?

— Bana!

— Kimsiniz ki size iki koltuk vereyim?

— Bense tanıdığınızı sanıyorum.

— Tanıyamadım.

Ama yabancının bakışları öyle temiz, öyle berraktı ki, idari işler sorumlusunun eli kendi kendine Ostap'a on birinci sıradan iki koltuk ayırdı.

— Türlü türlü insan geliyor, –dedi idari işler sorumlusu omuzlarını kısıp,– kim olduklarını kim bilir! Belki de AydınHalkKom'dandır? Galiba AydınHalkKom'da gördüm. Nerede görmüştüm acaba?

Ve talihli tiyatro ve sinema eleştirmenlerine otomatikman serbest geçiş verip sessizleşen Yakov Menelayeviç bu berrak gözleri nerede gördüğünü hatırlamaya çalıştı.

Bütün serbest geçiş kâğıtları verilip fuayenin ışığı kısılınca Yakov Menelayeviç hatırladı: Bu berrak gözleri, bu kendinden emin bakışı 1922'de önemsiz bir meseleden dolayı yattığı Taganskaya Hapishanesi'nde görmüştü.

Kolomb Tiyatrosu bir konağın içine yerleşmişti. Bu yüzden seyirci salonu ufak tefek, fuayeyse aksine dev gibiydi, sigara içme yeri de merdivenin altına sığışmıştı. Tavanda mitolojiden bir av sahnesi resmedilmişti. Tiyatro yeniydi ve öyle cüretkâr işlerle uğraşıyordu ki, ödenekten mahrum kalmıştı. Kurulalı iki yıl olmuştu ve sürekliliğini büyük ölçüde yaz turneleriyle sağlıyordu.

İmtiyaz sahiplerinin oturduğu on birinci sıradan bir kahkaha yükseldi. Orkestra üyelerinin şişeler, Esmark kupala-

rı,* saksafonlar ve büyük trampetlerle çaldığı müzikal giriş Ostap'ın hoşuna gitmişti. Bir flüt ıslık çaldı ve perde serinlik yayarak iki yana açıldı.

Evlenme'nin klasik yorumuna alışan Vorobyaninov Podkolyosin'in sahnede olmayışına şaşırdı. Hızlıca sağa sola göz gezdiren İppolit Matveyeviç tavandan sarkan, güneş tayfının ana renklerine boyanmış kontrplak dikdörtgenleri gördü. Ne kapılar vardı, ne de mavi tüllü pencereler. Rengârenk dikdörtgenlerin altında siyah kartondan kesilmiş şapkalar giyen küçük hanımlar dans ediyordu. İnleyen şişeler Podkolyosin'i sahneye çağırdı, Podkolyosin at gibi bindiği Stepan'ın sırtında kalabalığın içine daldı. Üstünde kamerger** üniforması vardı. Piyesin orijinalinde yer almayan sözler söyleyip küçük hanımları kovaladıktan sonra ortalığı velveleye verdi:

— Stepaan!

Aynı anda yana zıplayarak güç bir pozda dondu. Esmark kupaları gümbürdedi.

— Stepaaan!! –diye tekrarladı Podkolyosin yeni bir zıplamayla.

Ama üstünde bir leopar kürküyle hemen yanında duran Stepan cevap vermediği için Podkolyosin trajik bir tonda sordu:

— Ne susuyorsun Cemiyeti Akvam gibi?

— Belli ki Chamberlain'den tırstım, –diye yanıtladı Stepan kürkünü kaşıyıp.

Anlaşılan, Stepan Podkolyosin'i gölgede bırakacak ve modernize edilen piyesin ana kişisi olacaktı.

— Ee, terzi redingotu dikiyor mu bari?

Zıplama. Esmark kupalarına vuruş. Stepan büyük bir gayretle amuda kalktı ve o pozda cevap verdi.

---

* Geliştiren cerrahın adıyla anılan cam hazneli lavman. (ç.n.)

** Çarlık döneminin saray memuru. (ç.n.)

— Dikiyor!

Orkestra Cio-Cio-San'dan* bir potpuri çaldı. Bu süre boyunca Stepan elleri üzerinde durmaya devam ediyordu. Yüzü kıpkırmızıydı.

— Nasıl yani, –diye sordu Podkolyosin,– terzi sormadı mı, bey neden böyle iyi bir kumaş istiyor diye?

O esnada artık orkestranın arasında oturup şefi kucaklamakta olan Stepan cevap verdi:

— Hayır, sormadı. İngiliz parlamentosunda mebus mu ki sorsun?

— Peki terzi sormadı mı, yoksa bey evlenmek istemiyor mu diye?

— Terzi, yoksa bey nafaka mı ödemek istiyor, diye sordu.

Ardından ışık söndü ve seyirciler ayaklandı. Sahneden Podkolyosin'in sesi işitilene dek bu hareketlilik devam etti:

— Yurttaşlar! Heyecanlanmayın! Işığı oyunun gidişatı gereği bilerek kapattık. Sahne tasarımı gereği.

Seyirciler boyun eğdi. Perde sonra erene kadar ışık yanmadı. Zifiri karanlığın içinde davullar gümbürdüyordu. Ellerinde fenerlerle otel kapıcısı üniforması giymiş bir askeri birlik geçti. Sonra, anlaşılan bir devenin sırtında Koçkaryov geldi. Bir sonraki diyalogdan böyle anlaşılıyordu:

— Uff, amma korkuttun beni! Üstelik deve sırtında gelmişsin!

— Karanlığa rağmen fark ettin demek?! Bense sana *devezir* parmağı sunmak istemiştim!

Antraktta imtiyaz sahipleri afişi okudular:

---

* *Madam Butterfly* operasının başkahramanı. (ç.n.)

EVLENME
Metin: N. V. G o g o l
Şiirler: M. Ş e r ş e l a f a m o v
Edebi montaj: İ. A n t i o h i y s k i
Müzikal eşlik: H. İ v a n o v
Eser sahibi: N i k. S y o s t r i n
Sahne tasarımı: *Simbiyeviç-Sindiyeviç*
Işık: *Platon Plaşuk*. Ses tasarımı: *Galkin, Palkin, Malkin, Çalkin ve Zalkind*. Makyaj: *KRULT* atölyesi. Peruklar: *Foma Koçura*. Mobilyalar: Umslopogaas'a bağlı Belşazzar *Fortinbras* ahşap işleri atölyeleri. Akrobasi eğitmeni: *Jorjetta Tiraspolskih*. Hidrolik pres: Montajcı *Meçnikov*'un yönetiminde.
Afişin tasarımı, dizgisi ve baskısı
FZU KRULT
okulunda yapılmıştır

— Hoşunuza gitti mi? –diye sordu İppolit Matveyeviç çekinerek.

— Peki sizin?

— Gayet ilginç, yalnız Stepan biraz tuhaf olmuş.

— Benimse hoşuma gitmedi, –dedi Ostap,– özellikle de mobilyaları Vogopas atölyeleri midir ne zıkkımdır, oraya yaptırmış olmaları. Bizim sandalyeleri yeni düzene uydurmuş olmasınlar sakın?

Bu endişelerin boşa olduğu anlaşıldı. İkinci perdenin hemen başında dört sandalyenin dördü de silindir şapkalı zenciler tarafından sahneye çıkarıldı.

Seyirciler arasında en büyük ilgiyi çöpçatanlık sahnesi topladı. Bütün salonu boydan boya kat eden telin üstünde Agafya Tihonovna'nın inmeye başladığı o dakikada H. İvanov'un korkunç orkestrası öyle bir gürültü çıkardı ki,

Agafya Tihonovna'nın seyircilerin arasına düşmesi için sırf bu gürültü bile yetebilirdi. Fakat Agafya sahneyi mükemmel oynadı. Ten rengi mayo ve melon erkek şapkası giymişti. Üstünde "Podkolyosin'i istiyorum" yazan bir şemsiyeyle dengesini sağlayarak telin üstünde yürürken herkes aşağıdan kirli tabanlarını görebiliyordu. Telden doğruca sandalyenin üstüne atladı. Aynı anda bütün zenciler, tütüleriyle Podkolyosin ve Koçkaryov ve tramvay makinisti kostümüyle çöpçatan geriye salto attı. Ardından herkesin beş dakika dinlenebilmesi için bir kere daha ışıklar söndü.

Damat adayları çok komikti, özellikle de Yişnitsa*. Onun yerine büyük bir sahanda yumurta çıkarmışlardı. Denizcinin üstünde yelkenli bir direk vardı.

Tüccar Starikov çalışma ruhsatı ve özel girişim vergisinin kendisini boğduğunu söyleyerek boşu boşuna bağırıyordu. Agafya Tihonovna ondan hoşlanmamıştı. Stepan'la evlenmeye karar verdi. İkisi birlikte, uşağa dönüşen Podkolyosin'in servis ettiği sahanda yumurtayı mideye indirmeye koyuldu. Koçkaryov'la Fyokla, Chamberlain'in Almanya'dan aldığı nafakalar üzerine kupleler söyledi. Esmark kupalarıyla bir ölüm döşeği duası çalındı. Ardından perde serinlik yayarak kapandı.

— Oyundan memnun kaldım, –dedi Ostap,– sandalyeler sağlam. Ama oyalanmaya vaktimiz yok. Agafya Tihonovna her gün bu şekilde üstlerine çökmeye devam ederse, uzun süre dayanamazlar.

Modelli ceket giyen gençler itiş kakış halinde gülüşerek sahne ve ses tasarımının inceliklerine nüfuz etmeye çalışıyordu.

Merdivenden Huntov'un üstünlük taslayan sesi geliyordu:

— Evet. Opera yazıyorum. Leningrad Drama Yazarları ve Opera Bestecileri Cemiyeti'nin Moskova şubesinden bana dediler ki...

---

* Bu soyadı Rusçada "sahanda yumurta" anlamına gelir. (ç.n.)

Ve dağılmakta olan kalabalık daha uzunca bir süre işitti dönemle uyumlu adamın trampet tıkırtısını:

— Siz de kabul edersiniz ki, Leningrad Drama Yazarları ve Opera Bestecileri Cemiyeti'nin Moskova şubesi...

— Hadi bakalım, Kisoçka, –dedi Ostap,– sizin için ninni vakti. Yarın sabah erkenden bilet kuyruğuna girmek gerek. Tiyatro akşam yedide hızlı trenle Nijniy'e doğru yola çıkıyor. Oturaklı vagondan Nijniy'e iki kişilik yer alacaksınız, Kursk hattı üzerinden. Dert değil, biraz otururuz. Hepi topu bir gece.

*

Ertesi gün Kolomb Tiyatrosu tam kadro Kursk Garı'nın büfesinde oturmaktaydı. Simbiyeviç-Sindiyeviç, sahne tasarımının da aynı trenle gitmesi için bütün önlemleri aldıktan sonra masada demleniyordu. Bıyıklarını biranın içinde ıslatıp endişeyle montajcıya sordu:

— Yolda hidrolik presi kırmasınlar sakın?

— Başa bela bu pres, –diye yanıtladı Meçnikov,– sadece beş dakika kullanıyoruz, ama bütün yaz yanımızda sürümek zorundayız.

— İdeoloji Deterjanı piyesinde kullandığımız *Zaman Projektörü* daha mı kolaydı senin için?

— Tabii daha kolaydı. Projektör büyük olmasına büyüktü ama hiç değilse böyle kırılgan değildi.

Yan masada Agafya Tihonovna oturuyordu, labut gibi sert ve parlak bacaklı gencecik bir kızdı. Ses tasarımı (Galkin, Palkin, Malkin, Çalkin ve Zalkind) etrafında pervane olmuştu.

— Dün müziği tam ayağıma göre vermediniz, –diye şikâyet etti Agafya Tihonovna,– böyle olursa düşebilirim.

Ses tasarımı cikirdemeye başladı:

— Ne yapabiliriz ki! Kupalardan ikisi patladı.

— Bu günlerde ithal Esmark kupası bulmak kolay mı sanıyorsunuz? –diye bağırdı Galkin.

— DevTıbMal'a* gidin bakın. Bırakın Esmark kupasını, termometre bile bulamazsınız! –diye destek verdi Palkin.

— Yoksa termometreyle de mi çalıyorsunuz? –diyerek dehşete düştü genç kız.

— Termometreyle çalmıyoruz, –diye belirtti Zalkind,– ama bu lanet olası kupalar insanı hasta ettiği için termometreyle ateş ölçmek gerekebilir.

Eser sahibi ve başrejisör Nik. Syostrin karısıyla birlikte peronda dolaşıyordu. Podkolyosin'le Koçkaryov üçer kadeh yuvarladıktan sonra birbirleriyle yarış halinde Jorjetta Tiraspolskih'e kur yapmaya başladı.

Trenin kalkışına iki saat kala gelen imtiyaz sahipleri, garın önündeki küçük parkın etrafında beşinci seferi tamamlamıştı.

İppolit Matveyeviç'in başı dönüyordu. Sandalye avı nihai aşamaya giriyordu. Gölgeler taş döşeli kızgın yolun üstünde uzamıştı. Terden yapış yapış yüzlere toz oturmuştu. Faytonlar uçuyordu. Havada benzin kokusu vardı. Kiralık arabalar yolcu indirirken, karşılarından Yermak Timofeyeviç'ler koşup geliyor, valizleri kapıyor, oval rozetleri güneşte parlıyordu. Uzak seyahatler perisinin eli insanların yakasındaydı.

— Biz de gidelim artık, –dedi Ostap.

İppolit Matveyeviç uysalca boyun eğdi. Tam bu sırada tabut işleri ustası Bezençuk'la kafa kafaya geldi.

— Bezençuk! –dedi büyük bir şaşkınlıkla.– Sen nasıl düştün buraya?

Bezençuk şapkasını çıkardı ve sevinç içinde donup kaldı.

— Bay Vorobyaninov! –diye bağırdı.– Kıymetli misafire selamlar!

— Ee, işler nasıl?

— İşler kötü, –diye yanıtları tabut işleri ustası.

— Ne oldu?

---

* Devlet Tıbbi Malzeme Ofisi. (ç.n.)

— Müşteri arıyorum. Müşteriler gelmiyor.

— *Nemf* mi kesiyor?

— Hamakta hoplayasıca! Hiç kesebilir mi o beni? Olay yok. Kayınvalideciğinizden sonra sadece *Piyer ve Konstantin* uzandı.

— Ne diyorsun? Öldü mü yoksa?

— Uzandı, İppolit Matveyeviç. Görev başında uzandı. Bizim eczacı Leopold'ü tıraş ederken uzanıvermiş. İçi patlamış diyorlar, ama bence rahmetli, şu eczacının başından biraz fazlaca ilaç koklayınca dayanamadı.

— Ay-yay-yay, –diye mırıldadı İppolit Matveyeviç,– ay-yay-yay! Mukadderat. Onu sen gömdün o zaman?

— Ben gömdüm tabii. Başka kim gömecek? Hamakta hoplayasıca *Nemf* püskül mü veriyor sanki?

— Galip geldin yani?

— Galip geldim. Yalnız sonra beni dövdüler. Az kalsın kalbimi söküyorlardı. Milis ayırdı. İki gün yattım, alkolle iyileştim.

— Ovaladın mı?

— Ovalamamıza gerek yok bizim.

— Peki hangi rüzgâr attı seni buraya?

— Mal getirdim.

— Ne malı?

— Kendi malım. Tanıdık bir kondüktör posta vagonuyla bedava getirmeme yardım etti. Tanıdık olduğumuz için.

İppolit Matveyeviç, Bezençuk'un biraz ilerisinde yerde bir tabut yığınının durduğunu ancak bunun üzerine fark etti. Bazıları püsküllüydü, bazıları püsküsüz. İppolit Matveyeviç bir tanesini hemen tanıdı. Bezençuk'un vitrininde duran büyük tozlu meşe tabuttu bu.

— Sekiz parça, –dedi Bezençuk kendinden memnun,– seçmece. Bir içim su.

— Peki burada kime lazım senin malın? Kendi ustaları yeter de artar bile.

— Peki *kırap*?

— Ne *kırabı*?

— Salgın. Prisus bana dedi ki, Moskova'da kırap ortalığı kırıp geçiriyormuş, insanları gömmeye tabut bulamıyorlarmış. Malzeme kalmamış. Ben de işleri düzeltmeye karar verdim.

Sohbeti merakla baştan sonra dinleyen Ostap araya girdi:

— Baksana, babalık, *grip* Moskova'yı değil, Paris'i kırıp geçiriyor.

— Paris'i mi?

— Evet ya. Sen Paris'e git. Voliyi vurursun! Gerçi vize almakta biraz zorlanabilirsin ama, babalık, sen sakın üzülme. Briand'a kendini sevdirebilirsen, krallar gibi yaşarsın. Paris belediyesinin cankurtaran birimine tabutçu girersin. Buranın tabutçusu buraya yeter.

Bezençuk yabani bakışlarla etrafı süzdü. Prusis istediği kadar yeminler etsin, meydan gerçekten hiç de cesetlerle dolup taşar gibi görünmüyordu, insanlar zinde ve ayaktaydı, hatta bazıları gülüyordu.

Tren hem imtiyaz sahiplerini, hem Kolomb Tiyatrosu'nu, hem de diğer kalabalığı çoktan alıp götürmüştü, ama Bezençuk hâlâ sersemlemiş vaziyette tabutlarının başında dikiliyordu. Çökmeye başlayan karanlığın içinde sönmeyen sarı bir ateşle yanıyordu gözleri.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Madam Petuhova'nın Hazinesi

XXXIII. Bölüm

Volga'da Büyülü Bir Gece

Kombinezoncular kralı, arkadaşı ve en yakın yardımcısı Kisa Vorobyaninov'la birlikte Volga Devlet Nehir Vapurları İşletmesi'nin yüzer yolcu iskelelerinin solunda, "Halkalara bağla, parmaklığa dikkat et, duvarlara temas etme" yazısının altında dikiliyordu.

Vapurların acı feryatları mümessili korkutuyordu. Son günlerde tavşan gibi ürkek olmuştu. Moskova-Nijniy Novgorod posta treninin oturaklı vagonunda uykusuz geçen gece, İppolit Matveyeviç'in yüzünde gölgeler, benekler ve tozlu kırışıklıklar bırakmıştı.

İskelelerin üzerinde bayraklar dalgalanıyordu. Vapur bacalarından karnabahar gibi kıvır kıvır bir duman tütüyordu. 2 nolu yüzer iskelenin önünde duran *Anton Rubinşteyn* vapurunun yüklemesi devam etmekteydi. Hamallar demir pençelerini pamuk balyalarına saplıyordu, iskelenin üstünde demirdöküm çömlekler piyadeler gibi kare halinde dizilmişti, yerde tuzlanmış deriler, kangallanmış teller, tabaka cam kutuları, balya ipi bobinleri, değirmen taşları, iki renkli kemikli tarım makineleri, ahşap yabalar, olgunlaşmamış kirazlarla dolu çuval bezi kaplı sepetler ve ringa fıçıları yatıyordu. 4 no'lu yüzer iskelenin önünde *Paris Komünü* vapuru duru-

yordu. Tarifeye göre ancak akşam saat altıda akıntı yönünde yola çıkacaktı, ama sabah Moskova'dan gelen yolcular şimdiden, yani on on bir gibi, vapurun beyaz ve temiz güvertelerinde gezinmeye başlamıştı bile. *Skryabin* henüz ortalarda yoktu. Bu durum İppolit Matveyeviç'i çok endişelendirmişti.

— Ne demeye tasalanıyorsunuz? –diye sordu Ostap.– Farz edin ki *Skryabin* burada. Ee, nasıl bineceksiniz? Bilet alacak paramız olsa bile faydası yok. Bu vapur yolcu almıyor.

Ostap henüz trendeyken hidrolik pres sorumlusu montajcı Meçnikov'la laflayacak fırsatı bulmuş ve ondan her şeyi öğrenmişti. MalHalkKom tarafından kiralanan *Skryabin* vapurunun Nijniy'yle Tsaritsın* arasındaki seferi, her iskelede durup kazanan tahvili belirlemek için çekiliş yaparak tamamlaması gerekiyordu. Bunun için Moskova'dan koca bir müessese yola çıkmıştı: çekiliş komisyonu, evrak dairesi, üflemeli çalgılar orkestrası, kameraman, merkez gazetelerin muhabirleri ve Kolomb Tiyatrosu. Tiyatro yol boyunca devlet tahvilleri fikrini popülarize eden piyesler gösterecekti. Stalingrad'a kadar çekiliş komisyonunun himayesi altındaydı, sonrasındaysa her türlü sorumluluğu kendi üzerine alarak *Evlenme*'yle Kafkasya ve Kırım'da büyük bir turneye çıkmak niyetindeydi.

Skryabin gecikmişti. Son hazırlıkların yapıldığı çekek yerinden ancak akşama doğru geleceğini haber verdiler. Bu yüzden Moskova'dan gelen bütün teşekkül, yükleme saatini bekleyerek iskelenin üzerinde kamp kurdu.

Minik valizli ve elbise çantalı hassas varlıklar, underwood'larının** başında bekleyerek tel kangalların üstünde oturuyor ve çengelcilere ürkek bakışlar atıyorlardı. Eflatun ren-

---

* MalHalkKom: Maliye Halk Komiserliği. Tsaritsın: Volga'nın kolu Tsaritsa'nın adını taşıyan şehir 1925'te Stalingrad, Stalin'in ölümünden birkaç yıl sonra da Volgograd adını almıştır. (ç.n.)

** Yazı makinesi. İlk ticari daktiloyu üreten firmanın adından. (ç.n.)

gi top sakallı bir yurttaş değirmen taşının üstüne çökmüştü. Dizlerinin üstünde bir emaye levha yığını yatıyordu. Meraklı bir göz en üstteki levhanın üstünde şu yazıyı okuyabilirdi:

MAHSUPLAŞMA ŞUBESİ

Çekmeceli yazı masaları ve daha mütevazı diğer masalar üst üste duruyordu. Mühürlü bir kasanın başında bir nöbetçi volta atıyordu.

TASS muhabiri iskelenin kenarına doğru uzaklaşmış, ayaklarını sarkıtıp oltayla balık avlıyordu. Balık vurmuyor, bunun üzerine muhabir de ıhlaya pıhlaya yemi değiştiriyordu. *Torna Tezgâhı*'nın temsilcisi Persitski sekiz kat büyütme özelliğine sahip Zeiss dürbününden panayır alanına bakıyordu, sonra bir süre olduğu yerde dolandı, *Skryabin*'in gelişine daha beş saat olduğunu öğrendi ve kremlin füniküleriyle şehre çıktı. Kalan boş zamanda dünya kadar malzeme toplamak, Bonç-Bruyeviç radyo laboratuvarı ve su baskınının sonuçları gibi konuların yanı sıra şehir üzerine bir yazı hazırlamak mümkündü.*

Agafya Tihonovna hidrolik presin gölgesi altında Vorobyaninov sandalyesinde oturmuş, Avrupai duruşlu, efendi bir gence benzeyen balalayka virtüözüyle flört ediyordu. Virtüöz kendine yakın bulduğu bu ortamda fevkalade rahat davranmaktaydı. Vorobyaninov'un sandalyelerinden birine zarafetle oturmuş, Galkin, Palkin, Malkin, Çalkin ve Zalkind'in beşinin birden yalnızca iki sandalyeyle yetinmek zorunda kalmasına kesinlikle aldırış etmemişti.

---

* Kremlin: Moskova'nın yanı sıra diğer pek çok Rus şehrinde de bir kremlin, yani şehir kalesi bulunur. Mihail Bonç-Bruyeviç: Sovyet radyoculuğunun kuruluşunda önemli bir rol oynamış mühendis. Su baskını: Volga kıyısındaki Nijniy Novgorod'da 1927'de yaşanan baskın kastediliyor. (ç.n.)

İmtiyaz sahipleri çakal gibi sandalyelerin etrafında dolanıyordu. Ostap'ı en çok kızdıran da balalayka virtüözü olmuştu.

— Bu iskete de nerden çıktı? –diye fısıldıyordu İppolit Matveyeviç'e.– Sandalyelerinize oturmayan aptal kalmadı. Bunlar hep sizin pespaye aygırlık hevesiniz yüzünden.

— Ne diye sıkboğaz ediyorsunuz? –diye mızırdandı Vorobyaninov.– *aygırlık etmek* ne demek, onu bile bilmiyorum.

— Boşuna. Aygırlık etmek, kirli emellerle genç kızların peşinden koşmak demektir. İnkâr etmek faydasız. Liza bana her şeyi anlattı. Bütün Moskova gülmekten yerlere yatıyor. Sizin aygırlığınızdan herkesin haberi var.

Ortaklar sessizce atışarak sandalyelerin etrafında dönüyordu.

Galkin, Palkin, Malkin, Çalkin ve Zalkind geleceğe dair tahminlerde bulunuyordu. Malkin çekiliş yemeklerinin kalitesine inanmıyordu.

— Kontratta, –diyordu,– kaç kap yemek çıkacağı ve kaç kalori olacağı belirtilmeli. Kurallara göre, bize de metal işçileri kadar vermeliler: Öğle yemeğinde en az dört bin kalori.

Galkin ve Palkin daha iyimserdi.

— Fakat havyar burada ucuz, –diye bildirdiler,– balık da öyle.

— Havaya ne demeli peki! –diye bağırmaya başladı Çalkin.– Adeta deniz havası!

— Hem de nasıl, –dedi sırım gibi ince Zalkind.– Böyle bir havada insanın canı habire yemek istiyor. Karnım fena acıktı.

— Tsaritsın'a kadar idare ederiz. Karnımızı doyuracaklar.

— Peki Kafkasya'da ne olacak? Syostrin yemek fişlerinden yirmisini şimdiden iç etti bile.

— Bize de adam başı bir buçuk fiş. Piyes tutmazsa siz o zaman görün...

— Evet. Günde on beş kapiğe talim ederiz.

Balalayka virtüözü Agafya Tihonovna'yı yemek için 4 nolu yüzer iskelenin önündeki *Paris Komü*nünü vapuruna davet etti.

— Girmemize izin verirler mi?

— Elbette verirler. Mola yerlerinde mutfak bu şekilde ayakta kalıyor. Buranın yemekleri hem iyi, hem de ucuzdur.

Ses tasarımı iç çekti ve *Sal* adlı han lokantasının yolunu tuttu. İmtiyaz sahipleri canlandı.

— Riske girsek mi acaba? –dedi birden Ostap gayriihtiyari sandalyelere yaklaşıp.– İkisini siz, ikisini de ben, sonra vın! Ha? Hay şeytan, ne iyi olurdu ama!

Etrafına baktı. Yük arabalarıyla dolup taşan Noel Sokağı'na kadar toprak dolgunun üzerinden koşmaları gerekiyordu. Üstelik çengelci kalabalığını yarmak kolay değildi. Ayrıca Koçkaryov ve Podkolyosin yakınlarda dolanıyordu. Güya Umslopogaas'a bağlı Belşazzar Fortinbras ahşap atölyelerinde üretilen mobilyalara kast edildiğini fark eder etmez ortalığı velveleye verecekleri kesindi.

Ostap'ın hevesi kaçtı.

— Onlarla gitmek zorundayız! Ama nasıl? Hiç olmazsa *Paris Komünü*'ne binip Tsaritsın'a kadar gider ve kumpanyayı orada beklerdik, ama para, para! Ah, Kisa, Kisa, şeytan alsın sizi! Şimdi anlıyor musunuz pespayeliğiniz bize nelere mal oldu?

Ortaklar hiç değilse sandalyelere oturmaya karar verdi. Yayların üstünde hafifçe zıpladıktan sonra bir sandalyeden diğerine geçiyorlardı. İppolit Matveyeviç kıpırdanıp duruyordu.

— Kaderin cilvesi! –diyordu Ostap.– Fakir milyonerler! Bir şey hissedemediniz mi hâlâ?

Podkolyosin'le Koçkaryov müessese kuryesinin yanına gidip başlarıyla imtiyaz sahiplerinin olduğu tarafı işaret ettiler: Sahne tasarımlarının üstüne oturmaya cüret edenlerin kim olduğunu öğrenmek istiyorlardı.

— Şimdi kovalayacaklar, –diye kanaat getirdi Ostap.

Bekçi ortaklara yanaştı:

— Yoldaşlar, siz hangi şubedensiniz acaba?

— Mahsuplaşma şubesinden, –dedi gözlemci Ostap.

Ama bunun da faydası olmadı. Kurye yanlarından ayrıldı ve yanında Yoldaş Ludvig'le derhal geri döndü. Yoldaş Ludvig imtiyaz sahiplerini sandalyelerin başından kovaladı. İki arkadaş *Skryabin* vapurunun akıntıya karşı dönerek yaklaşmaya başladığı yüzer iskeleye koştu. Her iki bordasına gökkuşağı renklerinde devasa tahvil resimleriyle süslü kontrplak levhalar asılmıştı. Vapur bir mamutu, ya da tarih öncesi çağlarda vapur düdüğünün yerini tutabilecek başka bir hayvanı taklit ederek kükredi.

Karma finans-tiyatro kampı canlandı. Şehrin yokuşlarında çekiliş çalışanları koşuyordu. Toz bulutunun içinde tombul Platon Plaşuk uçuyordu vapura doğru. Galkin, Palkin, Malkin, Çalkin ve Zalkind *Sal* lokantasından koşa koşa çıktı. Çengelciler kasanın üstünde çalışmaya başlamıştı bile. Akrobasi eğitmeni Jorjetta Tiraspolskih jimnastikçi adımlarıyla vapur merdiveninden yukarı koştu. Sahne tasarımının taşınmasıyla uğraşan Simbiyeviç-Sindiyeviç kollarını kâh kremlinin olduğu tepeye kâh köprüde dikilen kaptana doğru uzatıyordu. Kameraman kamerasını başlardan meydana gelen kalabalığının üstünden geçirdi, laboratuvar kurmak için dört kişilik kamara tahsis edilmesini talep etmeye daha yürürken başlamıştı.

Bu kargaşada İppolit Matveyeviç sandalyelere doğru yanaştı ve heyecandan ne yaptığını bilmeden sandalyelerden birini kenara çekmiş bulundu.

— Bırakın sandalyeyi! –diye feryat etti Ostap.– Çıldırdınız mı yoksa? Sandalyenin birini alırsak, kalanları sonsuza kadar kaybederiz. Onun yerine vapura nasıl bineceğimizi düşünseniz iyi edersiniz.

Bakır üflemelilerle donanmış müzisyenler yüzer iskeleyi geçti. Ses tasarımının kuşandığı saksafonlara, fleksatonlara, bira şişelerine ve Esmark kupalarına tiksinerek bakıyorlardı.

— Lavman çetesi! –dedi klarnet kudretli beşlinin hizasına gelince.

Galkin, Palkin, Malkin, Çalkin ve Zalkind cevap vermediler ama intikam arzusuyla dolup taştılar.

Çekiliş çarkları Ford marka bir kamyonetle getirilmişti. Dönen altı silindirden meydana gelen, camları ve bakır parçaları ışıl ışıl, karmaşık bir konstrüksiyondu bu. Alt güverteye monte edilmesi çok zaman aldı.

Ayak sesleri ve atışmalar akşamın geç saatlerine kadar sürdü.

İkinci mevkiye yerleştirildikleri için gücenen Kolombcular taşkınlık ederek eser sahibi ve rejisör Nik. Syostrin'in üzerine atıldılar.

— Heyecanlanmaya değer mi, –diye böğürüyordu Nik. Syostrin,– kamaralar muhteşem, yoldaşlar. Bana göre her şey harika.

— Size göre öyle, –diye bağırdı Galkin ansızın parlayıp,– çünkü birinci mevkiye yerleştiniz!

— Galkin! –dedi rejisör fena bir sesle.

— Galkin ne?

— Moral bozmaya başladınız bile!

— Ben mi? Peki ya Palkin? Malkin? Çalkin ve Zalkind sanki size aynısını söylemeyecek mi? Dahası, nerede prova yapacağız?

Ve bütün beşli hep bir ağızdan provalar için ayrı bir kamara talep etti, dahası hiç değilse önden biraz da para istediler.

— Cehenneme kadar yolunuz var! –diye feryat etti Nik. Syostrin.– Böyle bir zamanda şikâyetleriyle insanın üstüne geliyorlar!

Eser sahibi "böyle bir zamanda" derken ne kastettiğini izah etmeden bordadan sarkarak seslendi:

— Simbi-eviç! Sindi-eviç! Simbi-eviç! Mura! Simbiyeviç-Sindiyeviç'i görmediniz mi?

Çekiliş salonunda sahne kuruluyor, duvarlara afişler ve sloganlar çakılıyor ve ziyaretçiler için ahşap sıralar yerleştirilip çekiliş çarklarına elektrik kablosu çekiliyordu. Yazı masaları kıça yerleştirildi, daktilograf kızların kamarasındansa kahkaha sesleriyle iç içe geçen daktilo çınlamaları işitiliyordu. Soluk yüzlü, eflatun top sakallı adam bütün vapuru dolaşıp emaye levhalarını ait oldukları kapılara asıyordu:

MAHSUPLAŞMA ŞUBESİ
PERSONEL MASASI
GENEL YAZIHANE
MAKİNE DAİRESİ

Top sakallı, büyük levhaların yanına daha küçük olanlardan da takıştırmaktaydı:

İŞİN YOKSA GİRME
KABUL YOK
KURUM MENSUBU HARİÇ GİRMEK YASAK
SORULARINI KAYIT MASASINA SOR

Birinci mevki salonu banknot ve bono sergisi için ayrılmıştı. Bu durum Galkin, Palkin, Malkin, Çalkin ve Zalkind'de bir öfke patlaması uyandırdı.

— Peki yemeğimizi nerede yiyeceğiz? –diye tasalanıyorlardı.– Ya yağmur yağarsa?

— Of, –dedi Nik. Syostrin yardımcısına, – dayanamıyorum artık!.. Ne dersin, Seryoja, ses tasarımı olmadan idare edemez miyiz?

— Ne diyorsunuz, Nikolay Konstantinoviç! Oyuncular ritme alıştı.

Bu sırada yeni bir gürültü koptu. Beşli, eser sahibinin dört sandalyenin dördünü de kamarasına götürdüğünü öğrendi.

— Vay be, –diyordu beşli ironiyle,– biz yataklarımızın üstünde prova yaparken Nikolay Konstantinoviç ve kolektifimizle hiçbir ilişkisi olmayan karısı Gusta dört sandalyede oturacak. Seyahat ederken belki biz de karılarımızı yanımızda isteriz!

Kıyıdan kombinezoncular kralı fena gözlerle çekiliş vapuruna bakıyordu.

İmtiyaz sahiplerinin kulağına yeni bir bağırış çağırış patlaması çalındı.

— Neden bana daha önce söylemediniz?! –diye bağırıyordu bir komisyon üyesi.

— Hastalanacağını nereden bileyim.

— Şeytan bilir ne döndüğünü! O halde SanatSen'e* gidip bize acilen bir ressam görevlendirmelerini isteyin.

— Ben nereye gideyim? Saat altı oldu. SanatSen çoktan kapanmıştır. Zaten vapur yarım saat içinde kalkıyor.

— O halde resimleri kendiniz yaparsınız. Madem vapuru süsleme sorumluluğunu üzerinize aldınız, ressamın yokluğunu istediğiniz şekilde siz telafi buyurun.

Ostap çengelcileri, genç kızları ve sırf meraktan gelenleri dirsekleriyle yara yara vapur merdiveninde koşmaya başlamıştı bile. Girişte onu durdurdular:

— İzin kâğıdı!

— Yoldaş! –diye bağırdı Bender.– Siz! Siz! Şişmanca olan! Ressam arayan!

Beş dakika sonra kombinezoncular kralı yüzen çekilişin şişman müdürünün beyaz kamarasında oturmuş, çalışma şartları üzerinde anlaşmaya varıyordu.

— Yani, yoldaş, –diyordu şişman,– bizim sizden taleplerimiz şunlar: sanatsal afişlerin, yazıların hazırlanması ve panonun bitirilmesi. Ressamımız başlamıştı ama sonra has-

* Sanat emekçileri sendikası. (ç.n.)

talandı. Burada hastanede bıraktık. Ve tabii her türden sanatsal işe nezaret. Üstlenebilir misiniz? Fakat uyarayım, çok iş var.

— Evet, üstlenebilirim. Benzer işler yapmışlığım var.

— Peki hemen şimdi bizimle yola çıkabilir misiniz?

— Biraz zor olacak, ama denerim.

Müessese müdürünün sırtından büyük ve ağır bir yük kalktı. Çocuksu bir hafiflik duyan şişman ışıl ışıl gözlerle yeni ressama bakıyordu.

— Ödeme? –diye sordu Ostap küstahça.– Cenaze bürosu olmadığımı bilin.

— Parça başı. SanatSen tarifesine göre.

Ostap alnını buruşturdu ama bunun için büyük bir emek harcaması gerekti.

— Dahası yemek bedava, –diye aceleyle ekledi şişko,– bir de ayrı kamara.

— Hangi mevkide?

— İkinci. Gerçi birinci de olabilir. Sizin için ayarlarım.

— Peki dönüş yolculuğu?

— Kendi paranızla. Bütçemiz yok.

— Peki, –dedi Ostap içini çekip,– kabul ediyorum. Ama yanımda bir de oğlan çocuğu var, yardımcım.

— Çocuk konusunda bir şey diyemem. Çocuk için bütçe tahsis edilmedi. Kendi hesabımdan ödeme yaparım derseniz, hay hay. Sizin kamaranızda kalabilir.

— Dediğiniz gibi olsun. Kıvrak bir oğlandır. Spartalılar gibi yaşamaya alışıktır. Karnını doyurur musunuz peki?

— Mutfağa gelsin. Orada bakarız.

Ostap hem kendisi, hem de kıvrak oğlan çocuğu için izin kâğıdını aldı, kamaranın anahtarını cebine koydu ve sıcak güverteye çıktı. Anahtara dokununca hatırı sayılır bir tatmin duydu. Fırtınalı hayatında ilkti bu. Anahtarı ve dairesi vardı. Bir tek parası yoktu. Ama paralar da hemen orada, yakınlarda, sandalyelerin içindeydi. Kombinezoncular kralı

elleri ceplerinde borda boyunca geziniyordu, kıyıda kalan Vorobyaninov'u fark etmemiş gibiydi.

İppolit Matveyeviç başlangıçta ses çıkarmadan işaret ediyordu, ama sonra cesaretlenip gak guk etmeye başladı. Fakat Ostap sağırdı. İmtiyazın başkanına sırtını dönmüş, dikkatle hidrolik presin ambara indirilişini takip ediyordu.

Açılmak için son hazırlıklar yapılmaktaydı. Agafya Tihonovna, yani Mura, minik ayaklarını vura vura kamarasından kıça koşup suya bakıyor, coşkusunu yüksek sesle balalayka virtüözüyle paylaşıyor ve bütün bu hareketleriyle çekiliş işletmesinin saygıdeğer mensuplarından bazılarının yüzünün kızarmasına neden oluyordu.

Vapur ikinci düdüğü çaldı. Korkunç sesler bulutları harekete geçirdi. Güneş kızıl renge bürünüp ufkun ötesine devrildi. Şehrin üst kesiminde lambalar ve fenerler yandı. Poçayevski Ovrag sokağındaki pazardan son kalan müşterilerin önünde yarış eden gramofonların hırıldadığı işitildi. Tek başına kalıp serseme dönen İppolit Matveyeviç bağıra çağıra bir şeyler söylüyor, ama ne dediği anlaşılmıyordu. Bocurgatın tangırtısı bütün sesleri bastırmıştı.

Ostap Bender etki yaratmayı seviyordu. Ancak üçüncü düdükten sonra, İppolit Matveyeviç artık feleğin insafına terk edildiğini düşünmeye başladığı sırada fark etti onu:

— Neden öyle kız istemeye giden damat gibi dikiliyorsunuz? Ben de sizi vapura bindi sanıyorum. Merdiveni kaldırmak üzereler! Koşun çabuk! Şu yurttaşa yol verin! İşte izin kâğıdı.

İppolit Matveyeviç ağlamaklı gözlerle koşa koşa vapura çıktı.

— Oğlan çocuğu dediğiniz bu mu? –diye sordu müessese müdürü şüpheyle.

— Evet, oğlan, –dedi Ostap,– beğenemediniz mi? Kim derse ki bu bir kızdır, bana ilk taşı o atsın!

Şişman, surat asıp uzaklaştı.

— Bana bakın, Kisa, –diye belirtti Ostap,– yarın sabah işe koyulmamız gerek. Umarım boya çözdürmeyi biliyorsunuzdur. Ha bir de şu: Soran olursa, ben ressamım, YükSanTekAtöl'ü* bitirdim, siz de yardımcımsınız. Öyle olmadığını düşünüyorsanız, hemen geri kıyıya koşabilirsiniz.

Kıçın altından yukarı doğru siyahlı yeşilli bir köpük koptu. Vapur sarsıldı, bakır ziller gürledi, flütler, kornetler, trombonlar ve baslar muhteşem bir marş çalmaya başladı ve şehir dönüp dengesini bularak sol kıyıya göç etti. Vapur sarsılmaya devam edip akıntıya paralel durdu, sonra da süratle karanlığın içine daldı. Geride yıldızlar, lambalar ve limana ait rengârenk işaretler titreşiyordu. Bir dakika sonra vapur o denli uzaklaşmıştı ki şehir ışıkları olduğu yerde donup kalan roket barutuna benzemişti.

Çalışan underwoodların homurtusu hâlâ işitilmekteydi, ama doğa ve Volga galebe çalmaya başladı. *Skryabin* vapuruyla seyahat eden herkesin üstüne bir bahtiyarlık çöktü. Çekiliş komisyonunun üyeleri yorgunluk çaylarını yudumluyordu. Sendika şubesinin hemen oracıkta gerçekleşen ilk toplantısına şefkat damgasını vurmuştu. Ilık akşam öyle sesli nefes alıyor, bordaların dibinde su öyle yumuşak çalkanıyor, kıyıların koyu renkli konturları vapurun iki yanından öyle hızlı akıyordu ki son derece iş odaklı bir adam olan ve ağzını sıra dışı ortamlarda çalışma koşulları hakkında konuşmak için açmış bulunan şube başkanı, herkesle birlikte kendini de şaşırtarak şarkı söylemeye başladı:

Vapur yüzer Volga'da,
Volga bizim anamız...

Toplantının diğer haşin katılımcılarıysa nakaratı söyledi gümbür gümbür:

---

* Yüksek Sanat Teknik Atölyeleri. Orijinal adı VHUTEMAS. Lenin'in emriyle kurulan, dönemin en önemli sanatçılarının ders verdiği endüstriyel sanat okulu. Konstrüktivizm başta olmak üzere pek çok avangart sanat akımı VHUTEMAS bünyesinden çıkmıştır. (ç.n.)

Leylaklaar çiçek açaar...

Şube başkanının raporuna dair karar yazısı yazılmadan kaldı. Piyano sesleri yükseldi. Müzikal eşlik yöneticisi H. İvanov enstrumandan en lirik notaları bulup çıkarıyordu. Balalayka virtüözü aheste aheste Muroçka'nın peşinden geliyor ve aşkını dile getirmek için kendi sözlerini bulamadığından bir romans mırıldanıyordu:

Gitme! Buselerin yakmadı kuytuda,
arzulu okşamalar içimde ukde.
Dağ geçitlerinde bulutlar uykuda,
yıldızlar inci gibi yanıyor gökte...

Küpeşteye sıkıca yapışan Simbiyeviç-Sindiyeviç göğün derinliklerini seyre dalmıştı. Bu derinlikle kıyaslandığında *Evlenme*'nin sahne tasarımı, insanı çileden çıkaran bir muzırlık gibi görünüyordu gözüne. Klasik komedinin sahne tasarımına ateşli bir katkı sunan ellerine tiksinerek baktı.

Rehavetin zirveye çıktığı anda, kıça yerleşen Galkin, Palkin, Malkin, Çalkin ve Zalkind eczane ve birahane ekipmanlarına vurdular. Prova yapıyorlardı. Serap bir anda dağıldı. Agafya Tihonovna esnedi ve iç çekip duran virtüöze aldırış etmeden yatmaya gitti. Genel iş akdine dair düşünceler sendikacıların yüreğinde yeniden yankılandı ve karar yazısını yazmaya giriştiler. Simbiyeviç-Sindiyeviç iyice düşününce *Evlenme*'nin tasarımının o kadar da kötü olmadığına kanaat getirdi. Karanlığın içinden sinirli bir ses Jorjetta Tiraspolskih'i rejisörle toplantıya çağırıyordu. Köylerde köpekler havlamaktaydı. Ortalık serinlemişti.

Ostap birinci mevkideki kamarasında deri kanepenin üzerine uzanmış, yelken bezi kaplı mantar kemere* dalgınlıkla bakarak İppolit Matveyeviç'i sorguya çekiyordu.

— Resim yapmayı biliyor musunuz? Çok yazık. Ne yazık ki ben de bilmiyorum.

---

* Şarap mantarıyla aynı malzemeden yapılan cankurtaran yeleği. (ç.n.)

Biraz düşündükten sonra devam etti:

— Peki ya harfler, harf çizebilir misiniz? Ona da mı hayır? İşte bu fena! Bir de ressam olacağız! İki gün dolanırız, sonra sepetlerler. Gereken her şeyi bu iki güne sığdırmalıyız. Vaziyet biraz zora girdi. Sandalyelerin rejisörün kamarasında olduğunu öğrendim. Ama dünyanın sonu değil. Önemli olan vapurda olmamız. Onlar bizi sepetlemeden sandalyeleri açıp incelememiz lazım. Bugün artık geç oldu. Rejisör kamarasında uyuyor.

XXXIV. Bölüm

Murdar Çift

Ertesi sabah güvertede herkesten önce muhabir Persitski belirdi. Duş alıp jimnastik egzersizlerine on dakika ayıracak zamanı da bulmuştu.

İnsanlar hâlâ uykudaydı, ama nehir sanki gündüz gibi yaşamaya devam ediyordu. Üstlerine izbe kondurulmuş devasa kütük arsalara benzeyen sallar yüzüyordu suda. Davlumbazının üstünde yay biçiminde *Fırtınaların Efendisi* yazan öfkeli küçük bir römorkör, arkasına peş peşe bağladığı üç petrol mavnasını çekiyordu. Kıvrak posta vapuru *Kızıl Letonya* süratle aşağıdan yukarı geçti. *Skryabin*, bir taraklama kervanını geride bıraktı ve şeritli çubuk yardımıyla derinliği ölçüp akıntıya karşı dönerek yay çizmeye başladı.

Persitski dürbüne yapışıp iskeleye bakmaya koyuldu.

— *Barmino*, –diye okudu iskele tabelasını.

Vapurda insanlar uyanmaya başlamıştı. Çuval ipiyle bağlı bir ağırlık *Barmino* iskelesine doğru uçtu. İskeledekiler bu misinanın yardımıyla iskele halatının kalın ucunu kendilerine çektiler. Uskurlar ters yönde dönmeye başladı. Nehrin yarısı kıpır kıpır köpüklerle yıkandı. *Skryabin* uskurun sert vuruşlarıyla sarsıldı ve yanlamasına yüzer iskeleye yanaştı.

Vakit henüz erkendi. Bu yüzden çekilişe saat onda başlamaya karar verdiler.

Skryabin'de mesai tıpkı karada olduğu gibi tam dokuzda başlıyordu. Kimse alışkanlıklarını değiştirmemişti. Karadayken mesaiye geç kalanlar burada da gecikiyordu, üstelik tam da çalıştıkları dairenin içinde uyumalarına rağmen. MalHalkKom'un sefer kadroları yeni düzene epey çabuk alıştı. Kuryeler Moskova'daki yazıhaneleri nasıl aldırmadan süpürüyorsa, kamaraları da aynı şekilde süpürüyordu. Temizlikçi kadınlar çay servisi yapıyor, ellerinde kâğıtlarla kayıt masasından personel masasına koşuyor, ama personel masasının kıçta, kayıt masasının da burunda olmasına bir an olsun şaşırmıyorlardı. Mahsuplaşma şubesinin kamarasından sayı boncuğunun kastanyeti andıran sesi ve aritmometrenin* gıcırtısı yükselmekteydi. Kaptan köşkünün önüne birileri fırça yiyordu.

Kombinezoncular kralı üst güvertede çıplak ayaklarını yaka yaka uzun ve ensiz bir kumaş parçasının etrafında yürüyor ve kumaşın üstüne, içeriğini sürekli bir kâğıttan kontrol ettiği sloganı boyuyordu üstünkörü:

"Herkes çekilişe! Her emekçinin cebinde devlet tahvili olmalı."

Kombinezoncular kralı çok çaba harcıyordu, ama beceri yoksunluğu ister istemez yansıyordu yapılan işe. Yazı aşağılara kayıp gitmiş, kumaş parçası telafisi imkânsız bir şekilde ziyan olmuştu. Bunun üzerine Ostap, oğlan çocuğu Kisa'nın yardımıyla kumaşı ters yüz etti ve yeniden alelusul boyamaya koyuldu. Artık daha dikkatliydi. Harfleri yalapşap boyamadan önce tebeşirli iple paralel iki çizgi çekti ve hiçbir kabahati olmayan Vorobyaninov'a sessiz küfürler ederek kelimeleri resimlemeye geçti.

İppolit Matveyeviç oğlan çocuğu sorumluluklarını dürüstçe yerine getiriyordu. Sıcak su için aşağı koşuyor, ya-

* Mekanik hesap aleti. (ç.n.)

pıştırıcı eritiyor, aksıra tıksıra kovaya toz boya serpiyor ve müşkülpesent sanatçının ağzının içine bakıyordu. İmtiyaz sahipleri hazır hale getirip kuruttukları sloganı aşağı taşıdılar ve bordaya tutturdular.

Zaporojya Kazakları gibi sarkık bıyıklı, sakin bir adam olan kaptan sloganın yanından geçerken durup başını salladı.

— Hiç olacak iş mi, –dedi,– gerek var mıydı küpeşteye çivilemeye. Sizden sonra vapuru hangi parayla tamir ettireceğiz?

Kaptanın canı fena halde sıkılmıştı. Bugüne kadar vapuruna hiçbir zaman *İşin yoksa girme* ve *Kabul yok* gibi tabelalar asılmamıştı, hiçbir zaman güverteye daktilolar kurulmamış, Esmark kupaları çalınmamıştı, ki bu kupaların sırf görünüşleri bile çekingen bir insan olan kaptanı için için öfkelendirmeye yetiyordu.

Uykudan hâlâ ayılamadığı belli olan kameraman Polkan kamarasından çıktı. Uzun uzun kamerasını yerleştirdi, ufukları süzdü ve iskelenin önünde toplanan kalabalığa sırtını dönüp personel masası şefinden on metrelik görüntü aldı. Şef daha doğal olması için kameranın önünde rahat hareketlerle dolaşmayı denedi, ama Polkan itiraz etti:

— Kadrajın dışına çıkmayın, yoldaş. Yerinizde durun. Ve lütfen elinizi kolunuzu sallamayın.

Şef kollarını göğsünde kavuşturdu ve bu anıtsal pozda görüntü verdi. Ardından Polkan laboratuvarına çekildi.

Ostap'ı işe alan şişman koşup kıyıya çıktı ve oradan yeni ressamın çalışmasına baktı. Sloganın harfleri farklı kalınlıkta ve bir miktar yamuktu. Şişman, ressamın harcadığı çabanın özgüvenine kıyasla geride kaldığını düşündü, ama çare yoktu, bu kadarıyla yetinmek gerekiyordu.

Üflemeliler orkestrası kıyıya çıkıp ateşleyici marşlar üflemeye koyuldu. Müzik sesine Barmino'nun her köşesinden çocuklar toplandı, peşlerinden de elma bahçelerinden erkek-

ler ve kadınlar hareketlendi. Çekiliş komisyonunun üyeleri kıyıya çıkana dek orkestra gümbürdemeyi sürdürdü. Bir miting düzenlemeye koyuldular. Korobkov'un çayhanesinin önündeki sundurmadan uluslararası durum hakkında bir konuşmanın ilk sesleri dökülmeye başladı.

Kolombçular toplantıyı vapurdan izliyordu. Durdukları yerden sundurmanın biraz ilerisinde ürkek ürkek dikilen kadınların beyaz başörtülerini, konuşmacıyı dinleyen erkeklerin hareketsiz kalabalığını ve kollarını zaman zaman yukarı sallayan konuşmacıyı görebiliyorlardı. Ardından müzik çalmaya başladı. Orkestra döndü ve çalmaya ara vermeden vapur merdivenine doğru hareketlendi. Kalabalık peşinden hücum etti.

— Bir dakika! –diye bağırdı şişman bordadan.– Yoldaşlar, birazdan kazanan tahvili belirlemek için çekiliş yapacağız. Bu yüzden herkesi vapura davet ediyoruz. Çekilişin ardından konser düzenlenecek. Bu nedenle çekilişten sonra lütfen dağılmayın, kıyıda toplanıp oradan izlemeye devam edin. Sanatçılar güvertede oynayacak!

Herkes birbirini iterek vapura koştu ve çekiliş salonuna indi, içerisi serindi. Çekiliş komisyonu ve komisyona dahil edilen Barmino temsilcileri sahneye yerleşti. Komisyon üyeleri bu tür merasimlere alışkın olmanın getirdiği bir ağırbaşlılıkla yaptı bunu. Köyün temsilcileriyse (hasır çarıklar ve çizgili mavi gömlekler giyen iki kişiydi bunlar) ciddiyetle, harman dövmeye gider gibi yöneldiler masaya ve kenara oturdular.

— İKD'den* –dedi komisyon başkanı,– çekiliş makinelerine bağlanan mühürleri kontrol etmelerini rica ediyorum.

---

* İşçi Köylü Denetimi, Rabkrin olarak da bilinir. Lenin'in inisiyatifiyle, yolsuzluğun önüne geçmek amacıyla bağımsız bir denetim mekanizması olarak kurulan Rabkrin, kısa sürede işlevsizleşmiş ve yine Lenin'in inisiyatifiyle partinin kontrolüne girmiştir. 1920'de kurulan Rabkrin'in ilk başkanı Stalin'dir. 1934'te yine Stalin'in emriyle lağvedilmiştir. (ç.n.)

İKD temsilcisi eğildi, dikkatle mühre dokundu ve,

— Mühürler sağlam! –diye ilan etti.

Çekiliş çarklarındaki mühürlerin muayenesinden sonra kalabalıktan bir çocuk istendi.

— Ve işte, yoldaşlar, çocuk herkesin gözleri önünde bu altı silindirden birer bilet çekecek. Her bilette bir rakam var. Altı rakam bir araya gelip kazanan tahvili belirleyecek. Tahvili olanlar takip etsin. Olmayanlar, hemen burada, vapurda edinebilirler.

Çarklar küçük cam gözlerini kırparak dönmeye başladı, sonra da durdu. Çıplak ayaklı oğlan çocuğu korka korka elini teker teker silindirlere daldırıyor ve sarma sigaraya benzeyen bilet rulolarını çıkarıp komisyon üyelerine veriyordu.

— Beş serinin tamamında kazanan tahvilin numarası 0703418.

Çekiliş cihazı sistematik biçimde rakam kombinasyonlarını atıyordu. Çarklar dönüyor, numaralar ilan ediliyor, Barminolular bakıyor ve dinliyordu.

Çekiliş süreciyle heyecana gelen ses tasarımı, ortaklaşa tahvil edinmiş, kazanan numaraların her ilan edilişinden sonra büyük bir rahatlamayla iç çekiyordu:

— Tanrıya şükür, bizim numaramız değil!

— Neden seviniyorsunuz? –diye şaşırdı Nik. Syostrin.– Kazanamadınız ki!

— Yirmi ruble kazanıp ne yapalım! –diye bağırıyordu kudretli beşli.– Bu tahville elli bin ruble kazanabiliriz. Akıl var, mantık var.

— Bakın, dostlarım, –dedi rejisör,– büyük ödüllerin çekilişine daha vakit var, burada yapacağınız bir şey yok. Hadi gidip gösteriye hazırlanın.

Ostap bir dakikalığına koşup geldi, bütün vapur sakinlerinin çekiliş salonunda oturduğundan emin oldu, sonra da yeniden koşup güvertenin yolunu tuttu.

— Vorobyaninov, –diye fısıldadı,– sizin için acil bir sanat

işi var. Birinci mevki koridorunun çıkışında bekleyin. Biri yaklaşacak olursa, yüksek sesle şarkı söylemeye başlayın.

İhtiyar afalladı.

— Ne söyleyeyim peki?

— *Tanrı Çarı Korusun!*'u değil herhalde! Tutkulu bir şeyler: *Elmacık* ya da *Güzelin Kalbi** gibi. Ama uyarıyorum: eğer aryanızı tam zamanında girmezseniz!.. Deneysel tiyatro değil burası! Kafanızı koparırım.

Kombinezoncular kralı çıplak ayaklarını şaplata şaplata vişne panellerle kaplı koridora koştu. Koridorun sonundaki ayna bir saniyeliğine bedenini yansıttı. Kapıdaki tabelayı okuyordu:

Nik. Syostrin
Kolomb Tiyatrosu rejisörü

Ayna boşaldı. Sonra kombinezoncular kralı yeniden içinde belirdi. Kıvrık ayaklı bir sandalye tutuyordu elinde. Hızla koridoru geçip güverteye çıktı ve İppolit Matveyeviç'le bakıştıktan sonra sandalyeyi yukarı, dümenci köşküne götürdü. Cam köşkün içinde kimse yoktu. Ostap sandalyeyi kıç tarafına götürüp öğretmen edasıyla konuştu:

— Sandalye gece olana dek burada duracak. Her şeyi düşündüm. Buraya bizden başka hemen hiç kimse gelmiyor. Sandalyenin üstünü afişlerle örtelim, hava kararınca da sakin sakin içeriğine vakıf oluruz.

Bir dakika sonra sandalye yığılan kontrplak levhaların ve kumaş parçalarının altında kayboldu.

Altın humması İppolit Matveyeviç'i yeniden ele geçirdi.

---

* Tanrı Çarı Korusun: Rus imparatorluğunun resmi marşı. Elmacık: İç Savaş sırasında ortaya çıkmış neşeli bir denizci şarkısı. Güzelin Kalbi: La donna è mobile aryasının Rusça versiyonu. (ç.n.)

— Peki neden sandalyeyi kamaramıza götürmüyoruz? – diye soru sabırsız.– Hemen şimdi açıp bakardık. Pırlantaları bulursak da derhal kıyıya...

— Peki ya bulmazsak? O zaman ne olacak? Sandalyeyi nereye saklayacağız? Belki yurttaş Syostrin'e geri götürüp kibarca "Kusura bakmayın, sizden küçük bir sandalye çalmıştık, ama ne yazık ki, içinde bir şey bulamadık, bu yüzden, ağzı yüzü biraz dağıldı gerçi ama lütfen geri alın!" deriz. Siz böyle mi yapardınız?

Kombinezoncular kralı her zamanki gibi haklıydı. İppolit Matveyeviç duyduğu mahcubiyetten ancak güverteden Esmark kupaları ve bira bataryalarıyla icra edilen uvertürün sesi yükseldiğinde sıyrılabildi.

Çekiliş işlemleri o gün için sona ermişti. Seyirciler kıyıdaki meyillere yerleştiler ve her türlü tahminin aksine eczacı-zenci karması topluluğu beğendiklerini gürültülü bir biçimde ifade ettiler. Galkin, Palkin, Malkin, Çalkin ve Zalkind, "Gördünüz mü! Bir de halk anlamaz diyordunuz. Gerçek sanat her zaman anlaşılır!" dercesine gururla etrafa bakıyordu. Ardından doğaçlama bir sahnede Kolombçular tarafından, içeriği Vavila adında birinin elli bin ruble kazanması sonrası yaşananlardan ibaret olan şarkılı danslı hafif bir vodvil oynandı. Niksyostrinci konstrüktivizmin prangalarından kurtulan sanatçılar neşeyle oynuyor, enerjiyle dans ediyor ve tatlı seslerle şarkılar söylüyordu. Kıyı halinden son derece memnundu.

İkinci numarada sahneye balalayka virtüözü çıktı. Kıyı gülücüklerle kaplandı.

Virtüözün ceketatayı ve ortadan ayrılmış saçları seyircilerde tereddüdün yanı sıra ironik nidalar uyandırmıştı.

Virtüöz sıraya oturdu, ceketatayın kuyruğunu düzeltti ve yavaşça Liszt'in Macar rapsodisini çalmaya başladı. Adım adım ritmi hızlandıran virtüöz balalayka tekniğinin zirvesine çıktı. Şüpheciler şaşkına dönmüştü, ama yine de coşku yoktu. Bunun üzerine virtüöz *Hanım*'ı* çalmaya başladı.

---

* Rus halk şarkısı. (ç.n.)

"Hanım, ha ha ha hanım, –diyerek ince ince işledi virtüöz,– hanım, ha ha ha hanım."

Balalayka harekete geçti. Sanatçının sırtına uçtu ve sırtın ardından "Sallanıyor beyin zinciri, demek yitirmiş bey saati!" sözleri işitildi. Enstrüman havaya doğru uçuşa kalktı ve kısa süren uçuşu sırasında hatırı sayılır miktarda zor varyasyon sergiledi.

Sıra Jorjetta Tiraspolskih'e gelmişti. Sarafanlı kızlardan oluşan küçük bir sürü çıkardı yanında. Konser Rus halk oyunlarıyla sona erdi.

Skryabin'in sefere devam etmeye hazırlandığı, kaptanın borudan makine dairesiyle konuştuğu ve vapur kazanlarının suyu ısıtarak alev alev yandığı sırada üflemeliler orkestrası bir kere daha kıyıya çıktı ve oyun havaları çalmaya başladı. Herkes çok memnun olmuştu. Tabloları andıran hareketli gruplar meydana geldi. Batan güneş kayısı rengi yumuşak bir ışık yayıyordu. Film çekmek için ideal saat gelmişti. Ve gerçekten de kameraman Polkan esneyerek kamarasından çıktı. Müşterek çırak rolünü iyice benimseyen Vorobyaninov, dikkatle Polkan'ın peşinden çekim aparatını getiriyordu. Polkan bordaya yanaşıp gözlerini kıyıya dikti. Çimlerin üzerinde asker polkası oynanıyordu. Delikanlılar çıplak ayaklarını öyle kuvvetli vuruyordu ki, sanki gezegenimizi yarıp ikiye ayırmaktı niyetleri. Genç kızlar süzülüyordu. Taraçalara ve kıyı meyillerine seyirciler yerleşmişti. *Avangard* grubundan bir Fransız kameraman buradan üç günlük iş çıkarırdı. Ama Polkan sıçan gözleriyle kıyıyı hızla tarayıp derhal arkasını döndü, rahvan adımlarla komisyon başkanına koştu, başkanı beyaz bir duvarın önüne dikti, koltuğunun altına kitap sıkıştırdı ve kıpırdamamasını rica ederek muntazam hareketlerle uzun uzun aparatın kolunu çevirdi. Çekingen başkanı daha sonra kıça götürüp arkaplanda gün batımıyla filme aldı.

Çekimi bitiren Polkan ağırbaşlı adımlarla kamarasına çekilip kapıyı kilitledi.

Düdük bir kere daha kükredi ve güneş bir kere daha kaçtı korkarak. İkinci gece başlamıştı. Vapur ayrılmaya hazırdı.

Kaybolan TASS muhabirini arayan Persitski koridorlarda ve merdivenlerde koşuyordu. Muhabir hiçbir yerde yoktu. Ve ancak vapurun merdivenlerini kaldırmaya başladıkları sırada ortaya çıktı. Kavanozlarını şıngırdatıp oltasını sallayarak kıyı boyunca düşe kalka koşuyordu.

— Beni unuttunuuuz! –diye bağırıyordu sündüre sündüre.– Beni unuttunuuuz!

Beklemek zorunda kaldılar.

— Şeytan alsın sizi! –dedi Persitski bitkin haldeki muhabir vapura binince.– Balık mı tutuyordunuz?

— Evet.

— Peki nerede mersin balıklarınız, tatlı su gelinciklerini, kerevitleriniz?

— Şeytan bilir! –diye heyecanlandı muhabir.– Orkestralarıyla bütün balıkları kaçırdılar! Hatta nihayet bir balık vurmuştu oltaya, ama şu korkunç düdük kükreyince o da kaçtı. Yok, yoldaşlar, bu şartlar altında çalışmak kesinlikle imkânsız! İmkânsız!

Öfkeli muhabir bir sonraki durağın hangisi olduğunu öğrenmek için kaptanın yanına gitti.

— Önce Yurino, –dedi kaptan,– sonra Kozmodemyansk, sonra Çeboksarı, Mariinskiy Posad, Kozlovka. Sonra Kazan. Çekiliş komisyonunun çizelgesine göre gidiyoruz.

Muhabir böyle bir vapur yaklaşık kaç paradır ve devrimden önceki adı neydi gibi herkesin öğrenmek istediği şeyleri öğrendikten sonra, Volga'nın sığlıklıkları nerededir, kumlukları nerededir gibi bir o kadar önemsiz diğer sorulara geçti.

— İşte bu karanlık mesele, –diyerek içini çekti kaptan.– zamanına göre. Dip her gün değişebilir. Vaziyet de bunun için.

— Ne vaziyeti? –diye şaşırdı muhabir.

— Fenerler, şamandıralar, kıyıdaki semaforlar. Buna seyir vaziyeti denir. En önemli şeyse pratik. İşte benim oğlan şurada...

Kaptan, küpeşteye oturmuş akıp giden kıyılara bakan on iki yaşındaki oğlan çocuğunu gösterdi.

— Gerçek bir Volgalı olacak. Seyrüseferi benden iyi bilir. Altı yaşından beri yanımdan ayırmıyorum.

Kaptanın yanına müessese müdürü geldi. Arkasından da pırlanta imtiyazının teknik işler sorumlusu yürüyordu.

— Bu bizim ressamımız, –dedi müdür,– ışıklı pano yapıyoruz. Kaptan köşküne asmamızın sakıncası var mı? Buraya asarsak her taraftan görülebilir.

Kaptan, köşkün süslenmesini kesin bir dille reddetti:

— Yana isterseniz, hay hay!

— Peki, ressam yoldaş, kaptan köşkünün yan tarafı uygun mu size?

— Uygun, –dedi Bender iç çekip.

— Ama yeniden hatırlatayım! Sabah erkenden işe koyulmanız lazım!

Ostap ertesi sabahı korkuyla gözünde canlandırdı. Karton tabakadan tohum yerine tahvil serpen bir insan figürü kesip çıkarmak zorundaydı. Bu sanatsal imtihan kombinezoncular kralının boyunu aşıyordu. Ostap harflerle bir şekilde başa çıkmıştı, ama tohumcunun sanatsal tasviri için kaynakları tükenmişti.

— Unutmayın, –diye ikaz etti şişman,– Vasyuki'den itibaren gece çekilişlerine başlıyoruz, panosuz olmaz.

— Endişelenmeyin lütfen, –diye bildirdi ertesi sabahtan ziyade bu akşama umut bağlayan Ostap,– pano yetişecek.

Galkin, Palkin, Malkin, Çalkin ve Zalkind gibi gurmelerin bile şikâyet edemediği kalitede bir akşam yemeğinden ve kıçta yapılan,

— Peki fazla mesailer nasıl olacak?

— Siz de çok iyi biliyorsunuz ki, emek müfettişliğinin izni olmadan fazla mesaiye izin veremeyiz.

— Affedersiniz, kıymetli yoldaş, ama bizim işimiz vurucu kampanya* şartlarında icra ediliyor...

— Peki izin yazısını neden Moskova'dayken almadınız?

— Moskova bilahare çözecek.

— O zaman bilahare çalışırlar.

— Bu durumda komisyonun performansından sorumlu değilim.

türünde konuşmalardan sonra yıldızlı ve rüzgârlı bir gece başladı. Çekiliş tufan gemisinin sakinleri uykuya dalmıştı. Komisyonun aslanları uyuyordu. Personel masasının kuzuları, muhasebenin keçileri, mahsuplaşma şubesinin tavşanları, ses tasarımının sırtlanları ve çakalları, daktilo bürosunun güvercinleri uyuyordu.

Bir tek murdar çift** uyanıktı. Kombinezoncular kralı saat on ikiyi geçince kamarasından çıktı. Sadık Kisa'nın sessiz gölgesi de peşinden geliyordu. Üst güverteye çıktılar ve ses çıkarmadan, kontrplak levhalarla örttükleri sandalyeye yanaştılar. Ostap üstündekileri dikkatle kaldırdıktan sonra sandalyeyi ayakları üzerine dikti, dişlerini kenetleyip penseyle döşemeyi kaldırdı ve elini oturağın altına soktu.

Üst güvertede rüzgâr esiyordu. Gökte yıldızlar kıpır kıpırdı. Ayakların altında, aşağıdaki derinlikte kara su şapırdıyordu. Kıyılar görünmüyordu. İppolit Matveyeviç titremeye başladı.

— İşte! –dedi Ostap boğuk bir sesle.

*

Peder Fyodor'un Bakü'deki *Maliyet* adlı döşemeli oda tesisinden uyezd şehri N'deki karısına yazdığı mektubudur:

---

* Emek üretkenliğini arttırmaya yönelik sosyalist rekabet türü. Ayırt edici niteliği, işlerin planlanandan daha hızlı bir tempoda gerçekleştirilmesidir. (ç.n.)

** Eski Ahit'e göre Nuh, hazırladığı gemiye yedi çift tahir (temiz), yedi çift de murdar (kirli) hayvan alır. (ç.n.)

Kıymetli ve paha biçilmez Katya'm!

Geçen her saatle birlikte saadetimiz yakınlaşıyor. Bütün işleri hallettikten sonra geldiğim *Maliyet* adlı döşemeli oda tesisinden yazıyorum sana. Bakü şehri çok büyük. Gazyağı burada çıkarılıyormuş, oraya gitmek için elektrikli trene binmek lazım, ama param yok. Tabloyu andıran bu şehir Hazar Denizi'yle yıkanıyor. Hakikaten çok büyük ölçülerde bir deniz. Korkunç bir sıcak var. Bir elimde paltoyu, diğerindeyse ceketi taşıyorum, yine de sıcak. Ellerim pişiyor. Zaman zaman çay keyfi yapıyorum. Para dersen bitmek üzere. Ama dert değil, cancağızım Katerina Aleksandrovna, yakında çok paramız olacak. Her yeri gezeceğiz, sonra Samara'ya, fabrikacığımızın yanına adamakıllı yerleşip likörcükler içeceğiz. Neyse, konuya geleyim.

Coğrafi konum ve nüfusu büyüklüğü bakımından Bakü Rostov'un epey ilerisinde. Ne var ki trafik bakımından Harkov şehrinin gerisinde kalıyor. Burada başka milletlere mensup çok insan var. Hele Ermeniler ve Persler çok fazla. Buranın, maderciğim, biraz ilerisi *Türkiya*. Pazara gittiğimde sürüsüne bereket Türk malları ve şalları gördüm. Sana Müslüman örtüsü almak istedim, fakat param yoktu. Ben de zengin olunca (ki sayılı günler kaldı buna), Müslüman örtüsü de alabileceğiz, diye düşündüm.

Ah, maderciğim, Bakü şehrinde başıma gelen iki korkunç hadiseyi sana yazmayı unuttum: 1) fırıncı kardeşinin ceketini Hazar Denizi'ne düşürdüm ve 2) pazarda tek hörgüçlü bir deve yüzüme tükürdü. Her iki hadise de beni fevkalade şaşırttı. Misafir yolculara yapılan böyle bir terbiyesizliğe mülki amirler nasıl göz yumuyor, anlamak imkânsız, hem de deveye dokunmamış, hatta hoşuna gidecek bir şey yapmışken: Küçük bir dal parçasıyla burnunu gıdıklamıştım! Ceketiyse bütün ahali yakalamaya çalıştı ve güç bela yakaladılar da, fakat gel gör ki tamamen gazyağına batmıştı. Fırıncı kardeşine ne diyeceğimi bilmiyorum. Cancağızım, sen de şimdilik dilini tut. Yevstigneyev hâlâ geliyor mu yemek yemeye?

Mektubu bir kere daha okudum ve asıl mesele hakkında sana hiçbir şey anlatamadığımı gördüm. Mühendis Bruns gerçekten de Azneft'te çalışıyor. Fakat şu anda Bakü şehrinde değilmiş. Batum şehrine izne gitmiş. Ailesinin daimi ikameti Batum'daymış. Burada bazı kişilerle konuştum, söylediklerine göre, gerçekten Bruns'un bütün mobilyası Batum'da yanındaymış. Yeşil Burun'da bir sayfiyede yaşıyormuş, orada bir sayfiye yeri varmış (pahalı diyorlar). Buradan Batum'a yol parası on beş küsür ruble. Telgrafla buraya yirmi ruble gönder, Batum'dan sana telgraf çekerim. Hâlâ Voronej'de ölüm döşeğindeki teyzemin başında olduğum söylentisini yay.

Ebediyen kocan *Fedya*.

Post scriptum: Ben mektubu posta kutusuna atmak için çıkınca *Maliyet*'teki odalarda fırıncı kardeşinin paltosunu çalmışlar. Başımdan aşağı kaynar sular döküldü! Bereket şimdi yaz mevsimi! Kardeşine bir şey söyleme.

XXXV. Bölüm

Cennetten Kovuluş

Romanın bazı kahramanları zamanın sabırlı olduğuna, diğerleriyse beklemediğine kaniyken, zaman kendi olağan düzeninde akmaya devam ediyordu. Tozlu Moskova mayısının ardından tozlu haziran gelmişti. Uyezd şehri N'de çukura girip bozulan 1 plaka numaralı makam aracı iki haftadır Staropanskaya Meydanı'yla Yoldaş Gubernski Sokağı'nın köşesinde zaman zaman etrafı umutsuz bir dumana boğarak yatmaktaydı. *Kılıç ve Saban* tertibinin mahcup üyeleri teker teker Stargorod dopresinden çıkıyordu: Adli kontrol şartıyla serbest bırakılmıştı hepsi. Dul Gritsatsuyeva (her şairin hayalini kurduğu o ateş parçası kadın) bakkaliyesine geri dönmüş, sabun, biber, mavi su ve diğer ıvır zıvır malların fiyat listesini görülebilir bir yere asmadığı için on beş ruble para cezasına çarptırılmıştı. Koca yürekli bir kadın için affedilebilir bir unutkanlık!

*

Veznedar Asokin yirmi bir haziranda yapılacak duruşmadan bir gün önce, Agafon Şahov'un yanına geldi ve kanepeye oturup ağlamaya başladı. Yazar üstünde bornozla koltuğa kaykılmış, sarma sigara içiyordu.

— Mahvoldum, Agafon Vasilyeviç, –dedi veznedar,– şimdi beni yargılayacaklar.

— Peki hangi akla hizmet böyle bir işe kalkıştın? –diye sordu Şahov öğretmen edasıyla.

— Mahvımın sebebi sizsiniz, Agafon Vasilyeviç.

— Benimle ne ilgisi var, sorabilir miyim?

— Aklımı bulandırdınız, Yoldaş Şahov. Hakkımda iftiralar kaleme aldınız. Ben asla öyle biri değildim.

— Peki benden ne istiyorsun, budala herif?

— Hiçbir şey istemiyorum. Yalnız sizin kitabınız yüzünden mahvoldum, yarın mahkemeye çıkacağım. Daha önemlisi, işimi kaybettim. Şimdi kim işe alır beni?

— Gerçekten bu kadar etki etti mi kitabım?

— Etti, Agafon Vasilyeviç. Hem de öyle bir etti ki, her şey nasıl olup bitti ben de anlamadım.

— Muhteşem! – diye haykırdı yazar.

Gururu okşanmıştı. Sanatsal sözün okurun zihninde bıraktığı etkiye hiç bu kadar açık şahit olmamıştı. Tek üzüntüsü, eleştirmenlerin ve okur kitlesinin bu örnek olaydan haberdar olamayacak olmasıydı. Agafon parmaklarını köfte sakalına daldırıp düşünmeye başladı. Asokin koyu renk bir mendille gözyaşlarını siliyordu.

— Bak ne diyeceğim, kardeş, –dedi yazar içli bir sesle,– nedir senin meselen? Neden korkuyorsun? Çaldın mı? Evet, *Vasilyev Perşembeleri* yayınevinin Moskova'da 1927 yılında 269 sayfa olarak 10,000 adet bastığı ve karton kapakla 2 ruble 25 kapikten satışa sunduğu *Denizde Bir Dalga* adlı Agafon Şahov romanının karşı konulmaz etkisine yenik düşerek yüz ruble çaldın.

— Anladım efendim. Dediğiniz gibi oldu. Agafon Vasilyeviç, ne dersiniz, şartlı tahliye verirler mi acaba?

— Orası muhakkak. Fakat sen her şeyi olduğu gibi anlat. Böyleyken böyle oldu, ahlakımın katili yazar Agafon Şahov'dur, de.

— Ama bir yazara nasıl kara çalarım ben Agafon Vasilyeviç?..

— Çal gitsin!

— Sizi nasıl ele veririm?!

— Ver, cancağızım, ver. Suç benim.

— İmkânı yok şöhretinize gölge düşüremem!

— Düşür, canımın içi, şöyle geniş yapraklı bir gölge düşür! Pornografiden, üryan kızlardan, Feneçka'dan bahsetmeyi de unutma. Hatırlıyor musun, nasıldı o kısımlar?

— Hatırlamaz olur muyum, Agafon Vasilyeviç! "Dolgun göğüsler, sağlıklı al yanaklar ve kuvvetli bir kalça çizgisi".

— İşte bu, işte bu. Ve Esmeraldoçka. Yırtıcı dişler, kalça çizgisi vesaire.

— Nataşka'yı çok güzel yazmışsınız. Beni kovduklarından beri her gün okuyorum kitabınızı.

— Daha iyi ya. Bir kere de bu akşam oku ve yarın her şeyi olduğu gibi anlat. Şahov toplumun ahlakını bozuyor, kitabını okuyan yetişkin erkekler gemi azıya alıyor, de. Sürükleyici bir kitap olduğunu ve içinde ağza alınmayacak sapıklıkta sahneler betimlendiğini söyle.

— Öyle mi söyleyeyim?

— Aynen öyle söyle: Agafon Şahov'un romanı *Denizde Bir Dalga*. Unutmazsın değil mi? *Vasilyev Perşembeleri* yayınevi, baskı adedi 10,000, Moskova, 1927, 269 sayfa, karton kapaklı fiyatı 2 ruble 25 kapik. Bütün kitapçılarda, büfelerde ve demiryolu istasyonlarında bulunabileceğini söyle.

— Siz en iyisi bana yazın, Agafon Vasilyeviç, yoksa unuturum.

Yazar koltuğa çöktü ve zimmetçinin ağzından baştan sona bir itirafname kaleme aldı. İtirafnamede esasen kalçalar öne çıkıyordu, birkaç yerde bu kalınlıkta bir kitap için hiç kuşkusuz yüksek sayılamayacak bir fiyattan satıldığına değiniliyor, sonra da baskı adedi ve *Vasilyev Perşembeleri* yayınevinin depo adresine işaret ediliyordu: Koşkov Ara Sokağı, numara 21, daire 17a.

Umutlanan veznedar vedalaşırken Şahov'dan yeni kitabını koparmayı başardı: *Kaybolan Masumiyetin Hikâyesi, ya da İhmal Suçuyla Mücadele.*

— Güle güle, kardeş, –dedi Şahov,– bir daha da günah işleme. Kirli işler bunlar.

— Ben artık gideyim, Agafon Vasilyeviç. Demek şartlı tahliye verebilirler, diyorsunuz?

— Bu sana bağlı. Suçu daha çok kitaba at. O zaman yırtarsın.

Veznedarı geçiren Şahov odanın içinde birkaç dans hareketi yapıp mırladı:

— Vurulsun tefler, çalınsın gitarlaaar...

Sonra *Vasilyev Perşembeleri* yayınevine telefon etti.

— *Denizde Bir Dalga*'nın dördüncü baskısını yapın, yapın, yapın, hiç korkmayın! Agafon Şahov söylüyor bunu size!

*

— İşte! –diye tekrarladı Ostap kısılan sesiyle. – Tutun!

İppolit Matveyeviç yassı ahşap kutucuğu titreyen ellerle kabul etti. Ostap karanlıkta sandalyenin içini eşelemeyi sürdürdü. Kıyıda bir fener parladı. Altın rengi bir sütun suyun üstünde vapura doğru yüzdü.

— Bu da ne, ha! –dedi Ostap.– Başka bir şey yok!

— Olamazzz, –diye geveledi İppolit Matveyeviç.

— Gelin bir de siz bakın!

Vorobyaninov nefes bile almadan dizlerinin üstüne çöktü ve kolunu dirseğine kadar oturağın altına soktu. Parmakları arasında yay çerçevesini hissetti. İçeride başka bir sertlik yoktu. Kalkan tozun kuru iğrenç kokusu yükseliyordu sandalyeden.

— Yok mu? –diye sordu Ostap.

— Yok.

Bunun üzerine Ostap sandalyeyi kaldırdı ve bordadan uzağa fırlattı. Ağır bir suya düşme sesi işitildi. İmtiyaz sahip-

leri gecenin rutubetinden titreyerek şüphe içinde kamaralarına geri döndü.

— Evet, –dedi Bender.– Her halükarda bir şey bulduk.

İppolit Matveyeviç cebinden çıkardığı kutucuğa fersiz gözlerle baktı.

— Hadi hadi! Dik dik ne bakıyorsunuz!

Kutucuğu açtılar. Dipte üstünde yazıyla yeşermiş bakır bir levha yatıyordu:

Gambs Usta
işbu yarım koltukla
yeni mobilya partisine başlamaktadır.
1865. St. Petersburg

Ostap yazıyı sesli okumuştu.

— Peki pırlantalar nerede? –diye sordu İppolit Matveyeviç.

— Sizden de hiçbir şey kaçmıyor, kıymetli tabure avcısı! Pırlanta mırlanta yok işte.

Vorobyaninov'un hali içler acısıydı. Hafifçe uzamış bıyıkları kımıl kımıldı, kelebek gözlüğünün camı buğulandı. Kulakları çaresizlikten yanaklarını dövüyordu sanki.

Kombinezoncular kralının soğuk ve makul sesi her zamanki sihirli etkisini gösterdi. Vorobyaninov ellerini aşınmış pantolon çizgileriyle birleştirip sustu.

— *Sus h*üzü*n sus*, Kisa! Bir gün gelecek, içinden aptal bir tahta parçası çıkan aptal sekizinci sandalyeye güleceğiz. Dayanın. Burada üç sandalye daha var. Şansımız yüzde doksan dokuz!

Sabaha kadar fevkalade üzülen İppolit Matveyeviç'in yanağında volkanı andıran bir sivilce fırlamıştı. Bütün ıstıraplar, bütün başarısızlıklar, pırlantaların peşinde çekilen bütün eziyetler, sanki hepsi sivilcede birikmiş, şimdi de bazen sedef, bazen günbatımı kızılı bir vişne, bazen de mavi su rengine bürünüyordu.

— Kasten mi yapıyorsunuz? –diye sordu Ostap.

İppolit Matveyeviç titreyerek iç çekti ve olta gibi upuzun eğilip boya getirmeye gitti. Işıklı panonun hazırlanması başlamıştı. İmtiyaz sahipleri üst güvertede çalışıyordu.

Ve nehirde üçüncü gün başladı.

Hem de üflemeliler orkestrasıyla ses tasarımı arasında prova yeri yüzünden çıkan kısa bir çatışmayla.

Kahvaltıdan sonra bakır çalgılı pehlivanlar ve bir deri bir kemik Esmark kupası şövalyeleri aynı anda iki farklı taraftan kıça yöneldi. Kıç oturağına çökmeyi ilk başaran Galkin oldu. Üflemeliler orkestrasının klarneti ikinci geldi.

— Burası dolu, –dedi Galkin asık suratla.

— Kim doldurmuş? –diye sordu klarnet fena bir sesle.

— Ben doldurdum, Galkin.

— Başka?

— Palkin, Malkin, Çalkin ve Zalkind.

— Gülgülöldümkin nerede peki? Burası bizim.

Her iki taraftan destek yaklaştı. Belini üç kere dolayan üç başlı bakır ejderhayla helikon dikiliyordu, yani orkestradaki en kuvvetli makine. Kulağa benzeyen korno iki yana sallanıyordu. Trombonlar savaşa hazırdı. Savaş zırhlarının üstünde güneş bin parçaya bölünmüştü. Ses tasarımının görünüşüyse ışıltıdan yoksun ve heybetsizdi. Şişe camları bazen yanıp bazen sönüyor, lavman kupaları soluk soluk parlıyordu ve saksafon, insanı çileden çıkaran bir üflemeli çalgı parodisinden, hakiki üflemeliden elde edilmiş meni ekstresinden başka bir şey olmayan saksafon acınacak haldeydi ve kısa bir pipoya benziyordu.*

— Lavman müfrezesi, –dedi kavgacı klarnet,– yerimize göz dikmiş.

---

* Meni ekstresi: Hayvan sperminden elde edilen, Sovyet eczanelerinde de satılmış çok amaçlı "ilaç". Acınacak haldeki saksafon...: Saksafonun marjinal bir enstruman olmaktan çıkıp klasik üflemeliye dönüşmesi 1920'lerin sonuna rastlar. Kolomb Tiyatrosu'nun yenilikçi müzisyenlerinde bulunması bu sebepten. (ç.n.)

— Siz, –dedi Zalkind en kırıcı ifadeyi bulmaya çalışarak,– müziğin muhafazakârlarısınız!

— Prova yapmamıza engel olmayın!

— Asıl siz bize engel oluyorsunuz!

— Sizdeki bu lazımlıklarla insan ne kadar az prova yaparsa, o kadar iyi.

— Sizdeki semaverlerle ne demeli? Bunlarla sabaha kadar prova yapsanız bile bir halt olmaz.

Taraflar bir uzlaşıya varamadı ve her ikisi de yerinde kalıp inatla kendi müziklerini çalmaya başladı. Ancak kırık camlar üzerinde yavaş yavaş ilerleyen tramvayın çıkarabileceği türde sesler yankılanıyordu aşağıda nehirde. Üflemeciler Keksholm Muhafız Alayı* marşını, ses tasarımıysa zenci dansı *Zambezi'nin Çıktığı Yerdeki Antilop*'u icra ediyordu. Skandal çekiliş komisyonu başkanının bizzat müdahale etmesiyle son buldu.

O gün vapur kıyıda iki kere durdu. Kozmodemyansk'ta alacakaranlığa kadar kaldı. Her zamanki işlemler gerçekleşti: açılış mitingi, çekiliş, Kolomb Tiyatrosu'nun gösterisi, balalaykacı ve kıyı dansları. Bütün bu esnada imtiyaz sahipleri kan ter içinde çalışmaya devam etti. Müessese müdürü arada bir gelip her şeyin akşama hazır olacağı yönünde teminat alarak sakin sakin görevinin başına dönüyordu.

On bire doğru şaheser tamamlandı. Ostap ve Vorobyaninov panoyu kaptan köşküne doğru geri geri taşımaya başladı. Kollarını yıldızlara diken şişman müessese müdürü önlerinde koşuyordu. Ortak gayretle pano küpeştelere bağlandı. Yolcu güvertesinin üstünde ekran gibi yükseliyordu. Elektrikçi yarım saatte panonun arkasına kablo çekip içine de üç ampul monte etti. Geriye sadece düğmeyi çevirmek kalmıştı.

İleride, burnun sağında Vasyuki şehrinin ışıkları sızmaya başlamıştı bile.

---

* Çarlık ordusu alayı. (ç.n.)

Müessese müdürü panonun aydınlatma törenine bütün vapur ahalisini davet etti. İppolit Matveyeviç ve kombinezoncular kralı henüz ışık verilmeyen tabletin* iki yanında dikilmiş, yukarıdan toplananlara bakıyordu.

Vapurdaki her olay, yüzen müessese tarafından içten bir heyecanla karşılanırdı. Daktilolar, kuryeler, sorumlu çalışanlar, Kolombçular ve vapur mürettebatı yolcu güvertesinde kalabalık halinde toplanıp başlarını yukarı dikmişti.

— Hadi bakalım! –diye emretti şişman.

Pano aydınlandı.

Ostap aşağıya, kalabalığa baktı. Pembe bir ışık düşmüştü yüzlere.

Seyirciler gülmeye başladı. Sonra sessizlik çöktü. Ve aşağıdan haşin bir ses yükseldi:

— Nerede müessese müdürü?

Ses o kadar yetkiliydi ki, müessese müdürü basamakları saymadan atıldı.

— Bakın, –dedi ses,– işinizle iftihar edebilirsiniz!

— Birazdan kıçımıza tekmeyi basacaklar! –diye fısıldadı Ostap İppolit Matveyeviç'e.

Ve gerçekten de şişman atmaca gibi üst güverteye uçtu.

— Ee, nasıl olmuş panocuk? –diye sordu Ostap yüzsüz yüzsüz. – Kitleler anlar mı dersiniz?

— Eşyalarınız toplayın! –diye bağırdı müessese müdürü.

— Bu acele niye?

— Eşyalarınızı top-la-yın! Defolun! Sizi mahkemeye vereceğiz! Amirimizin şakası yoktur!

— Def edin şunu! –dedi aşağıdan yetkili ses.

— Hayır, gerçekten soruyorum, pano hoşunuza gitmedi mi yoksa? Gerçekten kötü mü olmuş?

---

* Orjinalinde geçen "skrijal" kelimesi, Musa'nın Sina Dağı'nda teslim aldığı on emrin üzerinde yazılı olduğu taş tabletleri ifade etmek için kullanılır. (ç.n.)

Oyuna devam etmenin manası yoktu. *Skryabin* Vasyuki'ye çoktan yanaşmıştı ve iskelede toplanan Vasyukililerin şaşkın yüzleri vapurdan görülebiliyordu.

İşveren para ödemeyi kesin bir dille reddetti. Toplanmaları için beş dakika verildi.

— Kabiliyetsiz soytarı, –dedi Simbiyeviç-Sindiyeviç ortaklar iskeleye çıkarken.– Keşke bana verselerdi panonun tasarımını. Öyle bir yapardım ki, Meyerhold* bile nal toplardı.

İmtiyaz sahipleri iskelede durup yukarı baktılar. Pano kara gökte ışıl ışıl parlıyordu.

— Evet, –dedi Ostap,– panocuk epey yabani oldu. Rezalet bir işçilik.

İnatçı bir katırın kuyruğuyla yapılan resim bile Ostap'ın panosuna kıyasla müzelik sayılırdı. Ostap'ın ziyankâr eli tahvilleri serpen tohumucunun yerine, baş kısmında kelle şekeri, kol kısmında da ince kamçılar taşıyan ağaç kütüğüne benzer bir şey çizmişti.

İmtiyaz sahiplerinin arkasında vapur ışıl ışıl yanıp, gümbür gümbür müzik saçıyor, önlerindeyse yüksek bir kıyıda uyezd gecesinin karanlığı, köpek havlamaları ve belli belirsiz akordiyon sesi uzanıyordu.

— Vaziyeti özetliyorum, –dedi Ostap yaşama sevinciyle.– Pasif: Tek kuruş para yok, üç sandalye nehirle birlikte akıp gidiyor, geceyi geçirecek yerimiz ve kullanacak çocuk komisyonu rozetimiz yok. Aktif: 1926 baskısı bir Volga rehberi (Mösyö Simbiyeviç'in kamarasından ödünç almak zorunda kaldım). Bütçe açığını kapatmamız çok zor. İskelede gecelemek durumundayız.

İmtiyaz sahipleri iskele banklarına yerleşti. Gazyağı fenerinin berbat ışığı altında Ostap rehberden okudu:

---

* Vsevolod Meyerhold (1874-1940). Dönemin en ünlü yenilikçi tiyatro yönetmeni. (ç.n.)

Kıyının sağında, yüksekte Vasyuki şehri vardır. Buradan dışarıya kereste, reçine, sak lifi ve çuval bezi gider, dışarıdansa en yakın demiryoluna 50 kilometre mesafedeki yörenin ihtiyaç duyduğu tüketim malları gelir.

Şehirde 8000 insan, 320 işçinin çalıştığı devlet karton fabrikası, küçük ölçekli demirdöküm, bira ve deri fabrikaları vardır. Eğitim kurumları arasındaysa genel okulların yanı sıra bir orman meslek lisesi bulunur.

— Durum tahmin ettiğimden de ciddi, –dedi Ostap.– Vasyukililerden para koparmak şimdilik bana çözülemez bir mesele gibi görünüyor. Ama bize en az otuz ruble para lazım. Birincisi, beslenmek ve ikincisi, çekilişçilerin çamaşır teknesine yetişmek ve Kolombçularla karada, Stalingrad'da buluşmak mecburiyetindeyiz.

İppolit Matveyeviç genç bir rakiple, damların, çatı aralarının ve tavan pencerelerinin hareketli malikiyle çatışmadan çıkmış yaşlı ve cılız bir kedi gibi kıvrıldı.

Ostap bankların boyu sıra gezinerek tasarlıyor ve kombinezonlar kuruyordu. Gece bire doğru muhteşem plan hazırdı. Bender ortağının yanına uzandı ve uykuya daldı.

XXXVI. Bölüm

Gezegenler Arası Satranç Kongresi

Altın kelebek gözlüklü, boyayla lekelenmiş kipkirli kısa çizmeler giyen uzun boylu ve zayıf bir ihtiyar sabahtan beri Vasyuki sokaklarında dolaşıyordu. İhtiyar duvarlara el yapımı afişler yapıştırmaktaydı:

22 Haziran 1927 tarihinde
Kartonajcı kulübünün binasında
grossmeister (kıdemli usta) O. Bender'in katılımıyla
Üretken Bir Açılış Fikri
konulu ders ve
160 tahtalı simültane satranç gösterisi
düzenlenecektir.
Herkesin tahtasıyla gelmesi rica olunur.
Oyun ücreti: 50 kap. Giriş ücreti: 20 kap.
Başlangıç akşam tam 6'da
İdari işler sorumlusu: K. M i h e l s o n

Grossmeisterin* kendi de zaman kaybetmiyordu. Kulübü 3 rubleye kiraladıktan sonra satranç seksiyonuna intikal etti, seksiyon nedense damızlık at idaresinin bir koridoruna yerleşmişti.

Burada tek gözlü bir adam oturmuş, Panteleyev baskısı bir Spielhagen** romanı okuyordu.

— Grossmeister O. Bender! –diye bildirdi Ostap masaya otururken.– Şehrinizde simültane gösterisi düzenliyorum.

Vasyukili satranççının tek gözü doğanın izin verdiği sınırlara kadar açıldı.

— Derhal, yoldaş grossmeister! –diye bağırdı tek gözlü.– Lütfen oturun. Ben hemen geliyorum.

Ve tek gözlü koşarak uzaklaştı. Ostap satranç seksiyonunun yerleştiği mekânı inceledi. Duvarlarda yarış atlarının fotoğrafları asılıydı, masadaysa *Vasyuki Satranç Seksiyonu'nun 1925 Yılında Kaydettiği Başarılar* başlıklı, tozlanmış bir hesap defteri yatıyordu.

Tek gözlü, yanında farklı yaşlarda bir düzine yurttaşla birlikte geri döndü. Herkes tanışmak için tek tek yanaştı, isimlerini söylediler ve saygıyla grossmeisterin elini sıktılar.

— Kazan'a giderken uğradım, –diyordu Ostap kesik kesik,– evet evet, gösteri bu akşam, muhakkak gelin. Şimdi mi, kusura bakmayın, şimdi formda değilim. Karlsbad Turnuvası'ndan sonra çok yoruldum.

Vasyukili satranççılar Ostap'ı evlat sevgisiyle dinliyordu. Ostap kendini kaptırmıştı. Yepyeni kuvvetlerin ve satranç fikirlerinin hücum ettiğini hissetti.

---

* Bugünün büyük ustasına karşılık gelen grossmeister unvanı Sovyetler Birliği'nde 1927 tarihinden itibaren kullanılmaya başlamıştı. Ostap fırsattan istifade etmek istemekte, fakat unvanın Rusça çevirisini yanlış bilmektedir. (ç.n.)

** Friedrich Spielhagen (1829-1911). Alman yazar ve çevirmen. 1870'lerden sonra yazdığı politik romanlar Rusya'da özellikle halkçı çevrelerde oldukça popüler olmuş, kitapları yine bu çevrelerle ilişkili St. Petersburglu yayıncı Longin Panteleyev tarafından basılmıştır. (ç.n.)

— Satranç düşüncesinin, –diyordu,– ne kadar ilerlediğine inanamazsınız. Biliyor musunuz, Lasker öyle adi şeyler yapıyor ki, onunla oynamak imkânsız hale geldi. Rakiplerini duman altı ediyor. Dumanın daha da iğrenç olması için de kasten ucuz purolardan içiyor. Satranç dünyası çalkantı içinde.

Grossmeister yerel konulara geçti.

— Taşrada neden hiç akıl oyunu göremiyoruz? Misal sizin satranç seksiyonunuzu ele alalım. Adı da aynı: Satranç seksiyonu. Çok sıkıcı, kızlar! Mesela neden ona şöyle güzel, hakikaten satranca yaraşır bir isim vermiyorsunuz? Birliğin her köşesinden insan çekerdi seksiyona. Şöyle bir isim verseniz mesela: *Dört At Satranç Kulübü*, ya da *Kızıl Oyun Sonu*, ya da *Tempo Uğruna Kalite Fedası*. Güzel olurdu! Tınısı yerinde!

Fikir büyük rağbet gördü.

— Gerçekten de, –dedi Vasyukililer,– neden seksiyonumuzun adını *Dört At Kulübü* yapmıyoruz?

Hazır satranç seksiyonu toplanmışken, Ostap kendi onursal başkanlığında kısacık bir oturum tertipledi ve seksiyonun adı oy birliğiyle *Dört At Satranç Kulübü* şeklinde değiştirildi. Grossmeister *Skryabin*'de edindiği derslerin yardımıyla bir karton tabakasının üzerine kendi elleriyle dört at figürü ve buna uygun bir yazı resimledi.

Bu önemli etkinlik Vasyuki'de satranç düşüncesinin serpilip gelişeceğini müjdeliyordu.

— Satranç! –diyordu Ostap.– Satranç nedir, biliyor musunuz? Sadece kültürü değil, ekonomiyi de ileri taşır! Meseleyi doğru ele aldığınız takdirde *Dört At Satranç Kulübü*'nüzün Vasyuki şehrinin çehresini tamamen değiştirebileceği biliyor musunuz?

Ostap dünden beri hiçbir şey yememişti. Bu yüzden hitabeti sıra dışıydı.

— Evet! –diye bağırıyordu.– Satranç ülkeyi zenginleşti-

rir! Projeme evet derseniz, şehrinizden iskeleye mermer merdivenlere basarak inersiniz! Vasyuki on vilayetin merkezi olur! Semmering* şehri hakkında daha önce ne duydunuz? Hiçbir şey! Fakat şimdi bu şehircik sırf orada uluslararası bir turnuva düzenlendi diye hem zengin hem de meşhur oldu. Bu yüzden derim ki: Vasyuki'de uluslararası bir satranç turnuvası düzenlemenin vakti gelmiştir!

— Nasıl? –diye bağırdı herkes.

— Gayet mümkün, –diye yanıt verdi grossmeister,– benim kişisel bağlantılarım artı sizin heveskârlığınız, işte uluslararası Vasyuki turnuvasını organize etmek için bütün gerekenler. Kulağa ne hoş geleceğini bir düşünün: *1927 yılı Uluslararası Vasyuki Turnuvası.* Jose Raul Capablanca, Emmanuel Lasker, Alehin, Nimzoviç, Reti, Rubinstein, Maróczy, Tarrasch, Vidmar ve Doktor Grigoryev'in gelişi garanti. Dahası benim katılımım da öyle!

— Ama para! –diye inledi Vasyukililer.– Hepsine para ödemek gerek! Tonla para! Bu kadar parayı nereden bulacağız?

— Kudretli kasırga her şeyi düşündü,** –dedi O. Bender,– para hasılattan elde edilecek.

— Bizde kim öder öyle fahiş paraları? Vasyukililer...

— Ne Vasyukilisi! Para Vasyukililerin cebinden çıkmayacak. Para Vas-yu-ki-li-le-rin cebine girecek! Fevkalade basit her şey. Dünyanın her köşesinden satrançseverler böyle büyük weltmeisterlerin katıldığı bir turnuvaya koşa koşa gelir. Yüz binlerce insan, hem de varlıklı insanlar Vasyuki'ye akın edecek. Birincisi, nehir ulaşımı böyle bir yolcu sayısını kaldıramayacak. Bundan dolayı UlaşHalkKom Moskova-Vasyuki demiryolu hattı inşa edecek. Bu bir. İki, bu da misafirle-

---

* 1920'lerde bazı önemli satranç organizasyonlarına ev sahipliği yapmış Avusturya kasabası. (ç.n.)

** Popüler romansa gönderme: "Kudretli kasırga her şeyi süpürdü / Göçüp gidebiliriz artık..." (ç.n.)

rin konaklayabileceği oteller ve gökdelenler demek. Üç, bin kilometrelik yarıçap içinde tarımın kalkınması. Misafirlere sebze, meyve, havyar, çikolatalı şekerleme tedarik etmek gerek. Turnuvanın oynanacağı saray, etti dört. Misafirlerin otomobilleri için garaj yeri inşaatı, beş. Turnuvanın sansasyonel sonuçlarının bütün dünyaya duyurulması için süper güçlü bir radyo istasyonu kurmak gerekecek. Bu da altı. Şimdi Moskova-Vasyuki demiryolu hattına gelecek olursak. Kuşkusuz bu hat isteyen herkesin Vasyuki'ye gelebilmesi için gerekli taşıma kapasitesini tek başına sağlayamaz. Bu da demektir ki bir de *Büyük Vasyuki Havaalanı* gerek: Dünyanın her köşesine düzenli posta uçağı ve güdümlü balon seferleri, Los Angeles ve Melbourne dahil.

Vasyukili heveskârların önüne göz kamaştırıcı fırsatlar serilmişti. Odanın sınırları genişledi. Damızlık at idaresindeki yuvanın çürümüş duvarları yıkıldı ve yerine, satranç düşüncesine adanmış otuz katlı camdan bir saray masmavi gökyüzüne doğru yükseldi. Her salonunda, her odasında ve hatta kurşun gibi uçan asansörlerinde derin düşüncelere dalmış insanlar oturmuş, malakit kakmalı tahtaların üzerinde satranç oynuyordu...

Mavi Volga'ya mermer merdivenler iniyordu. Nehirde okyanus vapurları demirlemişti. Tombul suratlı yabancılar, satranç leydileri, Hint savunmasının Avustralyalı hayranları, beyaz sarıklı Hintliler, İspanyol açılışı tutkunları, Almanlar, Fransızlar, Yeni Zelandalılar, Amazon Havzası'nın sakinleri ve Vasyukilileri kıskanan Moskovalılar, Leningradlılar, Kievliler, Sibiryalılar ve Odessalılar fünikülerle şehre tırmanıyordu.

Mermer otellerin arasında otomobiller üretim bandı gibi ilerliyordu. Fakat birden her şey durdu. Lüks otel *Geçer Piyon*'dan dünya şampiyonu Jose Raul Capablanca y Graupera çıktı. Etrafını hanımefendiler çevirmişti. Özel bir satranç üniforması (yaka yamalarında filler ve damalı pantolon) giy-

miş bir milis memuru nazikçe kasket selamı verdi. Vasyuki *Dört At Kulübü*'nün tek gözlü başkanı ağır başlı adımlarla şampiyona yaklaştı.

İki şöhretin İngilizce yaptığı sohbet Doktor Grigoryev'in ve müstakbel dünya şampiyonu Alehin'in uçağının inişiyle yarım kaldı.

Selamlama çığlıkları şehri salladı. Jose Raul Capablanca y Graupera'nın yüzü asıldı. Tek gözlünün bir el hareketiyle uçağa mermer bir merdiven yanaştırıldı. Doktor Grigoryev yeni şapkasıyla kalabalığı selamlayıp ayaküstü Capablanca'nın Alehin'le oynayacağı şampiyonluk maçında yapabileceği olası bir hatayı yorumlayarak koşar adımlarla merdivenden indi.

Birden ufukta siyah bir nokta belirdi. Nokta hızla yaklaşıyor ve zümrüt rengi kocaman bir paraşüte dönüşerek büyüyordu. Paraşüt halkasında irice bir turp misali eli valizli bir adam sarkıyordu.

— Bu o! –diye bağırdı tek gözlü.– Hurra! Hurra! Hurra! Büyük satranç filozofu, Doktor Lasker'i tanıdım. Bütün dünyada böyle yeşil çorapları sadece o giyer.

Jose Raul Capablanca y Graupera'nın yüzü yeniden asıldı.

Mermer merdiven çabucak Lasker'in altına sürüldü ve zindeliğini kaybetmeyen eski şampiyon Silezya'nın üzerinden uçarken sol yenine konan toz zerresini üfleyerek tek gözlünün kucağına düştü. Tek gözlü, Lasker'i belinden tutup şampiyona doğru götürdü ve,

— Hadi barışın! Vasyukili geniş halk kitleleri adına sizden rica ediyorum! Barışın hadi! –dedi.

Jose Raul yüksek sesle iç çekti ve eski tüfeğin elini sıkıp,

— İspanyol açılışındaki fil b5-c4 fikrinize her zaman şapka çıkarmışımdır. –dedi.

— Hurra! –diye haykırdı tek gözlü.– Az ve öz, tam bir şampiyon gibi!

Ve sözü olağanüstü kalabalık devraldı:

— Hurra! Vivat! Bonzai! Az ve öz, tam bir şampiyon gibi!!!

Coşku zirvedeydi. Turuncu renkte, yumurta gibi söbü bir güdümlü balonla şehrin üstünde süzülen Maestro Duz-Hotimirski ve Maestro Perekatov'u gören tek gözlü el salladı. İki buçuk milyon insan hep bir ağızdan coşkuyla atılıp şarkı söyledi:

> Zafere giden yol, ufak bile olsa
> alan, zaman, inisiyatif ya da taşta
> bir üstünlük elde etmekten geçer.
> Oyunun sabit yasası böyle söyler.

Ekspresler Vasyuki'nin on iki garına dalga dalga satrançsever getirmeye devam ediyordu.

Tek gözlünün yanına koşa koşa bir ulak geldi:

— Süper güçlü radyo istasyonunda panik var. Yardımınız gerek.

Radyo istasyonunda tek gözlüyü feryat figan mühendisler karşıladı.

— Felaket sinyali! Felaket sinyali!

Tek gözlü radyo kulaklıkları başına geçirip dinledi.

— Uau, uau, uau! –şeklinde çaresiz feryatlar yükseliyordu yayında.– SOS! Kurtarın bizi!

— Kurtarılmak için yalvaran kişi, kimsin sen? –diyerek haşin bir sesle bağırdı tek gözlü yayına.

— Genç bir Meksikalıyım! –diye açıkladı radyo dalgaları.– Kurtarın beni!

— *Dört At Satranç Kulübü*'nden ne istiyorsunuz?

— Sadece küçük bir rica!

— Nedir mesele?

— Ben genç Meksikalı Torre!* Az evvel tımarhaneden

---

* Carlos Torre Repetto. 1925'te Moskova'da satranç tarihine geçen bir oyunda eski dünya şampiyonu Lasker'i yenen Meksikalı satranç oyuncusu. 1926'da geçirdiği sinir krizi sonrası hastaneye kaldırılmış ve ömrünün önemli bir bölümünü psikiyatri hastanelerinde geçirmiştir. (ç.n.)

taburcu oldum. Turnuvaya katılmama izin verin! İzin verin lütfen!

— Of! Başımı kaşıyacak vaktim yok benim! –diye yanıtladı tek gözlü.

— SOS! SOS! SOS! –diye zırıldadı yayın.

— Tamam tamam! Atlayın uçağa!

— Param yoook! –diye işitildi Meksika Körfezi kıyılarından.

— Ah şu genç satranççılar yok mu, –diye iç çekti tek gözlü.– Şuna bir hava motosikleti gönderin. Atlayıp gelsin!

Şehrin sokaklarından beyaz bir at geçirdikleri sırada gökyüzü çoktan ışıl ışıl reklamlarla yanmaya başlamıştı bile. Vasyuki'de ulaşımın mekanize hale getirilmesi sürecinden kurtulabilen yegâne at buydu. Ömrü boyunca kısrak sayılmasına rağmen özel bir kararnameyle adı aygıra* çevrilmişti. Satranç hayranları palmiye yaprakları ve satranç tahtaları sallayarak selamlıyordu atı...

— Endişe etmeyin, –dedi Ostap,– projem sayesinde şehrinizde üretici güçlerde görülmedik bir gelişme yaşanması garanti. Turnuva sona erip bütün misafirler ayrıldığında neler olacağını hayal edin. Konut krizi yüzünden bunalan Moskovalılar muhteşem şehrinize akın ediyor. Başkentlik otomatikman Vasyuki'ye geçiyor. Hükümet buraya geliyor. Vasyuki'nin adı Yeni Moskova, Moskova'nın adı Eski Vasyuki oluyor. Leningradlılar ve Harkovlular dişlerini gıcırdatıyor ama ellerinden gelen hiçbir şey yok. Yeni Moskova Avrupa'nın en elegan merkezi haline geliyor. Avrupa'nın, kısa bir süre sonra da bütün dünyanın.

— Bütün dünyanın!!! –diye inledi akılları başlarından giden Vasyukililer.

— Evet! Daha sonra da evrenin. Uyezd şehrini yer kürenin başkenti yapan satranç düşüncesi, uygulamalı bilim haline gelecek ve gezegenler arası iletişim yöntemleri icat edecek.

---

* Satrançta at Rusçada "aygır" olarak adlandırılır. (ç.n.)

Vasyuki'den Mars'a, Jüpiter'e ve Neptün'e sinyaller uçacak. Venüs'le haberleşmek Rıbinsk'ten Yaroslavl'a gitmek kadar kolaylaşacak. Sonra da, kim bilir, belki sekiz yıl sonra Vasyuki'de kâinat tarihinin ilk gezegenler arası satranç kongresi düzenlecek!

Ostap soylu alnını sildi. Karnı öyle acıkmıştı ki, satranç atını seve seve kızartıp yiyebilirdi.

— E-evet, –diyebildi tek gözlü çılgın bakışlarını tozlu odanın üstüne gezdirip.– Peki ama bu etkinlik pratikte nasıl hayata geçecek, nasıl derler, temeli nasıl atılacak?

Herkes gerginlik içinde grossmeistere bakıyordu.

— Tekrar ediyorum, pratikte mesele yalnız sizin heveskârlığınıza bağlı. Bütün organizasyonu, tekrar ediyorum, ben üzerime alıyorum. Malzeme masrafı yok, telgraf harcamalarını saymazsak tabii.

Tek gözlü dava arkadaşlarını dürtüyordu.

— Ee! –diye soruyordu.– Ne diyorsunuz?

— Düzenleriz! Düzenleriz! –diye patırdıyordu Vasyukililer.

— Peki ne kadar para lazım şu... şeye... telgraflara?

— Komik bir rakam, –dedi Ostap,– yüz ruble.

— Kasamızda sadece yirmi bir ruble on altı kapik var. Tabii bunun yeterli olmadığının farkındayız...

Ama grossmeisterin halden anlayan bir organizatör olduğu ortaya çıktı.

— Tamam, –dedi,– verin yirmi rublenizi.

— Peki yeter mi? –diye sordu tek gözlü.

— İlk telgraflara yeter. Zaten bağışlar gelmeye başlayınca parayı koyacak yer bulamayacağız.

Grossmeister parayı yeşil sefer ceketinin derinliklerine saklayıp toplananlara vereceği dersi ve 160 tahtalık simültane gösterisini hatırlattı, akşam görüşmek dileğiyle nazikçe vedalaştı ve İppolit Matveyeviç'le buluşmak için sözleştiği *Kartonajcı* kulübünün yolunu tuttu.

— Açlıktan ölüyorum, –dedi Vorobyaninov çatlak sesle.

Bir gişenin arkasında oturuyordu, ama tek kapik para toplayamadığı için bir funt bile ekmek alamamıştı. Önünde hasılatı toplamak için konmuş yeşil tel sepet duruyordu. Bu sepetlere orta direk evlerde çatal bıçak konurdu.

— Bakın ne diyeceğim, Vorobyaninov, –diye bağırdı Ostap,– gişe operasyonlarına bir buçuk saatliğine ara verin! Yemekhaneye karnımızı doyurmaya gidiyoruz. Yolda vaziyeti çizerim. Bu arada, tıraş olup temizlenmeniz gerekiyor. Avarelere benziyorsunuz. Bir grossmeisterin böyle şüpheli tanıdıkları olamaz.

— Tek bilet dahi satamadım, –diye açıkladı İppolit Matveyeviç.

— Dert değil. Akşama doğru koşa koşa gelecekler. Şehir uluslararası satranç turnuvası düzenlemem için bana yirmi ruble bağışladı bile.

— Öyleyse simültane gösterisi şart mı? –diye fısıldadı idari işler sorumlusu.– İşin içinde dayak yemek de var. Halbuki yirmi rubleyle hemen şimdi vapura binebiliriz. Yukarıdan *Karl Liebknecht* gelmiş bile. Sakin sakin Stalingrad'a gider, tiyatronun gelişini bekleriz. Sandalyeleri belki orada açarız. Açınca da zengin olduk ve her şey bizim demektir.

— Aç karna böyle aptalca şeyler söylenmez. Beyni kötü etkiler. Yirmi rubleyle Stalingrad'a kadar gittik diyelim... Peki hangi parayla besleneceğiz? Vitaminleri, sevgili mümessil yoldaş, kimseye bedava vermezler. Fakat şu tez canlı Vasyukililerden ders ve gösteri için otuz ruble daha koparma imkânı var.

— Dayak yiyeceğiz! –dedi acı acı Vorobyaninov.

— Elbette risk mevcut. Okşanmak ihtimal dahilinde. Bu arada, en azından sizi güvenceye alacak küçük bir fikir var aklımda. Ama daha sonra. Şimdi gidip yerel lezzetlerin tadına bakalım.

Grossmeister akşam altıya doğru karnını doyurmuş, tıraş olmuş ve kolonya sürünmüş vaziyette *Kartonajcı* kulübünün gişesine girdi.

Vorobyaninov'un da karnı tok, yüzü tıraşlıydı ve şimdi cıva gibi bilet satıyordu.

— Nasıl gidiyor? –diye sordu grossmeister alçak sesle.

— Otuz giriş, yirmi de oyun, –diye yanıtladı idari işler sorumlusu.

— On altı ruble. Zayıf, çok zayıf!

— Ne diyorsunuz, Bender, şu sıraya bakın! Vallahi de billahi de dövecekler.

— Bunu düşünmeyin. Döverlerse ağlarsınız, fakat şimdi oyalanmayın! Ticareti öğrenin!

Yarım saat sonra gişede otuz beş ruble toplanmıştı. Salondaki kalabalık heyecan içindeydi.

— Gişeyi kapatın! Paraları verin! –dedi Ostap.– Şimdi beni dinleyin. Alın size beş ruble, iskeleye gidip iki saatliğine bir kayık kiralayın ve beni kıyıda, ambarın altında bekleyin. Sizinle akşam gezmesi yapacağız. Beni merak etmeyin. Bugün formumdayım.

Grossmeister salona girdi. Kendini zinde hissediyordu ve e2-e4 ilk hamlesinin başına bir iş açmayacağından son derece emindi. Gerçi diğer hamleler tamamen karanlıktı, ama bu durum kombinezoncular kralını zerre kaygılandırmıyordu. En umutsuz partiyi bile kurtarabilecek, kimsenin kesinlikle beklemediği bir çıkış kafasında hazırdı.

Grossmeisteri alkışlarla karşıladılar. Kulübün ufak tefek salonu rengârenk flamalarla donatılmıştı.

Salonda bir hafta önce *Cankurtaran Cemiyeti*'nin gecesi düzenlenmişti, duvara asılı bir slogan da buna tanıklık ediyordu:

BOĞULANLARA YARDIM DAVASI
BOĞULANLARIN KENDİ DAVASIDIR

Ostap eğilip selam verdi, sanki bu alkışları hak etmediğini göstermek ister gibi elini ileri uzattı, sonra da sahneye çıktı.

— Yoldaşlar! –dedi harikulade bir sesle.– Satranç yoldaşlarım ve arkadaşlarım, bugünkü dersimin konusunu, bir hafta önce Nijniy Novgorod'da verdiğim ve itiraf etmek gerekirse çok başarılı geçen dersin konusu oluşturmaktadır. Dersimin konusu: Üretken bir açılış fikri. Yoldaşlar, açılış nedir, fikir nedir? Yoldaşlar, açılış, *Quasi una fantasia*'dır. Peki, yoldaşlar, fikir nedir? Fikir, yoldaşlar, mantıki satranç biçimine bürümüş insan düşüncesidir. En küçük kuvvetle bile tahtaya hükmetmek mümkündür. Her şey tek tek bireylerin kendilerine bağlıdır. Örneğin, üçüncü sıradaki şu minik sarışını ele alalım. Diyelim ki, iyi oyunuyor...

Üçüncü sıradaki sarışın kızardı.

— Şu esmerse daha kötü oynasın.

Herkes dönüp bu kez esmeri inceledi.

— Peki ne görüyoruz, yoldaşlar? Gördüğümüz, sarışının iyi oynadığını, esmerinse kötü oynadığıdır. Ve tek tek her birey dama... ee... yani satranç antrenmanı yapmaya devam etmediği takdirde hiçbir ders bu kuvvetler dengesini değiştiremez. Şimdi de, yoldaşlar, sizlere saygıdeğer hipermodernistlerimiz Capablanca, Lasker ve Doktor Grigoryev'in tecrübelerinden derlediğim birkaç öğretici hikâye anlatacağım.

Ostap seyircilere daha çocukken *Mavi Dergi*'den* öğrendiği fi tarihinden kalma birkaç anekdot anlattı ve böylece intermezzoyu tamamladı.

Herkes dersin kısalığı karşısında biraz şaşırmıştı. Dahası, tek gözlü, yegâne görme organını grossmeisterin ayakkabılarından ayıramıyordu.

Ne var ki başlayan simültane gösterisi tek gözlü satranççının artan şüphelerine ket vurdu. O da herkesle birlikte masaları π şeklinde dizmeye başladı. Grossmeisterin karşısına

* 1910-1917 yılları arasında yayınlanmış resimli dergi. (ç.n.)

hepi topu otuz heveskâr oturmuştu. Çoğu ne yapacağını bilmez halde devamlı satranç kitaplarına bakıyordu, bu sayede hafızlarındaki karmaşık varyantları tazelemeyi ve grossmeisterin karşısında hiç değilse yirmi birinci hamleye kadar dayanabilmeyi umuyorlardı.

Ostap bakışlarını etrafını kuşatan *siyah* saflarda ve kapalı kapıda gezdirip korkusuzca işe koyuldu. İlk tahtanın ardında oturan tek gözlüye yanaştı ve şah piyonunu e2 karesinden e4 karesine sürdü.

Tek gözlü derhal kulaklarına yapıştı ve gerginlik içinde düşünmeye başladı. Heveskârların saflarını bir hışırtı dolaştı:

— Grossmeister e2-e4 oynadı.

Ostap rakiplerini açılış çeşitliliğiyle şımartmadı. Kalan yirmi dokuz tahtada da aynı operasyonu yürüterek şah piyonunu e2'den e4'e sürdü. Heveskârlar birbiri ardına saçlarına yapışıyor ve hummalı düşüncelere dalıyordu. Oynamayanların gözü grossmeisterin üzerindeydi. Şehirdeki tek fotoğraf meraklısı çoktan bir sandalyenin üstüne tırmanmış, magnezyum yakmaya hazırlanıyordu, ama Ostap sinirle kollarını sallamaya başladı ve tahtaların boyu sıra süzülmeyi bırakıp yüksek sesle bağırdı:

— Alın şu fotoğrafçıyı buradan! Satranç düşünceme engel oluyor!

"Bu sefil kasabada niye fotoğrafımı bırakayım. Milisle işim olmasını sevmem," –diye kanaat getirmişti içinden.

Heveskârların sinirli "Şşş!" sesleri fotoğrafçıyı denemesinden vazgeçmeye zorladı. Öfke o kadar büyüktü ki fotoğrafçıyı mekânın dışına kovaladılar.

Üçüncü hamlede grossmeisterin on sekiz İspanyol açılışı oynadığı anlaşıldı. Diğer on iki partide siyahlar eski, fakat epey sağlam Philidor savunmasına başvurmuştu. Ostap oynadığı partilerin ne denli karmaşık olduğunu ve karşılaştığı savunmanın da zamanın sınavından nasıl başarıyla geçtiğini bilse herhalde fevkalade şaşırırdı. Fakat mesele şuydu ki

kombinezoncular kralı hayatında ikinci defa satranç oynuyordu.

Önceleri heveskârlar ve içlerindeki en iyi oyuncu olan tek gözlü dehşete düşmüştü. Grossmeisterin sinsi bir oyuncu olduğuna hiç kuşku yoktu.

Vasyuki şehrindeki heveskârların zayıflığı karşısında hiç kuşkusuz içten içe sevinen grossmeister sıra dışı bir rahatlıkla piyonlarını, ağır ve hafif taşlarını önüne gelene feda ediyordu. Hatta ders sırasında kötülediği esmere vezirini feda etmişti. Dehşete düşen esmer derhal yenilgiyi kabul etmek istedi, ama korkunç bir irade gücü göstermek pahasına kendini zorladı ve oyuna devam etti.

Duru gökte ilk şimşek beş dakika sonra çaktı.

— Mat! –diye geveledi ölüp ölüp dirilen esmer.– Mat oldunuz, grossmeister yoldaş.

Ostap pozisyonu analiz etti, utanç verici biçimde vezire şah dedi ve tumturaklı sözlerle esmerin galibiyetini kutladı. Heveskâr saflarında bir uğultu dolaştı.

"Topuklamanın vakti geldi," –diye düşündü Ostap masalar arasında sakin sakin dolaşıp taşları gelişigüzel oynayarak.

— Atı yanlış kareye koydunuz, grossmeister yoldaş, – diye yaltaklandı tek gözlü.– At öyle gitmez.

— Pardon, pardon, özür dilerim, –diye yanıtladı grossmeister,– dersten sonra biraz yorulmuşum.

Sonraki on dakikada grossmeister on parti daha kaybetti.

Kartonajcı kulübünün salonunda şaşkın nidalar yükseliyordu. Çatışma anı yakındı. Ostap üst üste on beş parti kaybetti, sonra kısa bir sürede üç tane daha. Geriye sadece tek gözlü kalmıştı. Tek gözlü, partinin başında korkudan bir sürü hata yapmıştı ve şimdi zor da olsa oyunun yönünü galibiyete doğru çevirmeyi başarmıştı. Ostap çaktırmadan tahtadan siyah kaleyi aşırıp cebine sakladı.

Kalabalık oynayanların etrafını sımsıkı sarmıştı.

— Az evvel kalem şurada duruyordu! –diye bağırdı tek gözlü etrafına bakıp. – Ama şimdi yok!

— Şimdi yoksa, önceden de yok demektir! –diye yanıtladı Ostap kaba kaba.

— Ne demek önceden de yok? Olduğunu çok iyi hatırlıyorum!

— Yok tabii!

— Nereye gitti peki? Yemiş miydiniz?

— Yemiştim.

— Ne zaman? Hangi hamlede?

— Ne diye sıkboğaz ediyorsunuz kalem de kalem diye? Yenilgiyi kabul ediyorsanız, öyle söyleyin!

— Fakat, yoldaşlar, bütün hamlelerim yazılı!

— Yazıhane yazıyor,* –dedi Ostap.

— Böyle saçmalık olmaz! –diye bağırdı tek gözlü.– Kalemi geri verin.

— Yenilgiyi kabul edin, kabul edin işte, nedir bu kedi-fare oyunu!

— Kaleyi geri verin!

Bu sözlerden sonra felaketin eli kulağında olduğunu anlayan grossmeister birkaç taşı avuçladı ve tek gözlü rakibinin kafasına çaldı.

— Yoldaşlar! –diye ciyakladı tek gözlü.– Herkes görsün! Heveskârı dövüyorlar!

Vasyuki şehrinin satranççıları afallamıştı.

Her saniye kıymetliydi, Ostap derhal satranç tahtasını lambaya doğru savurdu ve çöken karanlığın içinde kiminin çenesine, kiminin de alnına vurup kendini sokağa attı. Vasyukili heveskârlar birbirlerini ezerek peşine düştüler.

Mehtaplı bir geceydi. Ostap gümüş sokakta günahkâr dünyanın üstünde hafif bir melek gibi seke seke uçuyordu. Vasyuki kâinatın merkezi haline gelemediği için artık saray-

* Edebiyata da girmiş şaka cümlesi. "İşler nasıl?" sorusuna verilen "İşler yolunda, yazıhane yazıyor, muhasebe ödüyor." cümlesinin kısa hali. (ç.n.)

ların değil, panjurlu kütük evlerin arasında koşmak zorundaydı.

Satrançseverler süratle peşinden geliyordu.

— Yakalayın grossmeisteri! –diye kükrüyordu tek gözlü.

— Madrabaz! –diye destekliyordu diğerleri.

— Zibidiler! –diye havlıyordu grossmeister hızını arttırıp.

— İmdat! –diye bağırıyordu fena halde kalpleri kırılan satranççılar.

Ostap iskeleye inen merdivende zıplamaya başladı. Önünde koşup geçmesi gereken dört yüz basamak vardı. Fakat altıncı sahanlıkta bayırdaki kestirme yoldan doğruca buraya gelen iki satrançsever bekliyordu. Ostap dönüp geriye baktı. Philidor savunmasının öfkeli taraftarlarından oluşan kalabalık, köpek sürüsü gibi peşinden yuvarlanıyordu. Geri çekilme şansı yoktu. Bu yüzden Ostap ileri koştu.

— Yaktım çıranızı, şerefsizler! –diye haykırdı beşinci sahanlıktan yürekli istihbaratçıların üstüne atılıp.

Aklı çıkan Kazak piyadeleri "Hıı!!" çekip korkuluktan öte yana devrildi ve dağ bayır karanlığının içinde bir yerlere yuvarlandı. Yol açıktı.

"Yakalayın grossmeisteri!" nidaları yuvarlanıyordu yukarıdan.

Kovalayanlar ahşap merdivende düşen bowling topları gibi tuk tuk ede ede koşuyordu.

Ostap kıyıya ulaşınca gözleriyle kayığı ve içinde de sadık idari işler sorumlusunu arayarak sağa saptı.

İppolit Matveyeviç hülyalı hülyalı kayıkta oturuyordu. Ostap küt diye oturağa atladı ve kıyıdan uzaklaşmak için çılgın gibi küreklere asıldı. Bir dakika sonra kayığa taş yağmaya başladı. Bunlardan biri İppolit Matveyeviç'e rastlamıştı. Volkanik sivilcenin biraz üstünde koyu renkli bir yumru çıktı. İppolit Matveyeviç başını omuzlarına saklayıp ince ince ağlamaya başladı.

— Bir mıymıntılığınız eksikti! Az kalsın kafamı koparı-

yorlardı, gıkımı bile çıkarmadım: Hâlâ zinde ve neşeliyim. Bir de elli ruble net kar elde ettiğimizi hesaba katarsak, başınızdaki küçük şiş için hiç de fena bir ödül sayılmaz.

Bu sırada, Vasyuki'yi Yeni Moskova'ya dönüştürme planının çöktüğünü ve Vasyukililerin binbir zahmetle kazandığı elli rubleyi grossmeisterin yanında götürdüğünü ancak şimdi kavrayan takipçiler büyük bir kayığa doluştular ve bağıra çağıra kürek çekip ırmağın ortasına açıldılar. Kayığı otuz kişi tıka basa doldurmuştu. Herkes Grossmeisterin cezalandırılmasına bizzat katılmak istiyordu. Seferin başındaysa tek gözlü vardı. Biricik gözü gecenin karanlığında deniz feneri gibi parlıyordu.

— Yakalayın grossmeisteri! –diye uluyordu aşırı yüklü barkanın içindekiler.

— Daha hızlı, Kisa! –dedi Ostap.– Yetişirlerse gözlüğünüzün sağlam kalacağını garanti edemem.

İki kayık da akıntı yönünde yüzüyordu. Aralarındaki mesafe habire azalıyordu. Ostap'ın gücü tükenmek üzereydi.

— Kaçamayacaksınız, şerefsizler! –diye bağırıyorlardı barkadan.

Ostap cevap vermiyordu, zaman yoktu. Kürekler sudan kopuyordu. Su çılgın gibi inip kalkan küreklerin altından akıntı halinde kayığın içine düşüyordu.

— Ha gayret, –diye fısıldıyordu Ostap kendi kendine.

İppolit Matveyeviç ıstırap içindeydi. Barka galebe çalıyordu. Yüksek gövdesi imtiyaz sahiplerinin küçük kayığının önünü kesmeye başlamış, grossmeisteri kıyıya sıkıştırmak üzereydi. İmtiyaz sahiplerini acı bir son bekliyordu. Barkadaki sevinç öyle büyüktü ki, küçük kayığın hizasına gelince satranççıların hepsi üstün kuvvetleriyle cani grossmeisterin üzerine atılmak için sağ bordaya geçti.

— Gözlüğünüzü koruyun, Kisa! –diye bağırdı Ostap çaresizlik içinde kürekleri atıp.– Şimdi başlıyor!

— Baylar! –diye haykırdı ansızın İppolit Matveyeviç horoz sesiyle.– Yoksa bizi dövecek misiniz?

— Hem de ne biçim! –diye gümbürdedi Vasyukili heveskârlar kayığa atlamaya hazırlanıp.

Ama tam o anda dünyadaki bütün dürüst satranççılar adına fevkalade kalp kırıcı bir olay gerçekleşti. Barka ansızın yan yattı ve sağ bordasından su almaya başladı.

— Dikkat edin! –diye viyakladı tek gözlü kaptan.

Ama artık çok geçti. Vasyuki dretnotunun sağ bordasında haddinden fazla heveskâr birikmişti. Ağırlık merkezi değişen barka salınmayı bıraktı ve fizik yasalarına tamamen boyun eğip alabora oldu.

Müşterek bir feryat ırmağın sükûnetini parça parça etti.

— Uau! –diye uzata uzata inledi satranççılar.

Otuz heveskârın otuzu da kendini suyun içinde buldu. Çabucak su yüzüne çıktılar ve birbiri ardında ters dönmüş barkaya tutundular. Son yanaşan tek gözlü oldu.

— Zibidiler sizi! –diye bağırıyordu Ostap coşkuyla.– Hadi dövsenize grossmeisterinizi? Beni dövmek istiyordunuz, değil mi?

Ostap kazazedelerin etrafında çember çizdi.

— Şunu anlayın ki, Vasyukili bireyler, istesem tek tek hepinizi batırırım, ama hayatınızı bağışlıyorum. Yaşayın, yurttaşlar! Fakat, yaradan aşkına, satranç oynamayın! Çünkü oynamayı bilmiyorsunuz! Ah zibidiler, siz yok musunuz siz... Hadi, İppolit Matveyeviç, gidelim. Elveda, tek gözlü heveskârlar! Korkarım, Vasyuki kâinatın merkezi haline gelmeyecek. Satranç ustalarının sizin gibi aptallara ben rica etsem bile geleceğini sanmıyorum. Elveda, kuvvetli satranç hislerinin hayranları! Yaşasın *Dört At Kulübü*!

XXXVII. Bölüm

VD.

Sabah imtiyaz sahiplerini Çeboksarı manzarası karşısında yakaladı. Ostap dümenin başında uyukluyordu. İppolit Matveyeviç uykulu uykulu kürekleri suyun üstünde gezdirmekteydi. Gecenin soğuğuyla ikisi de iliklerine kadar titremişti. Doğuda pembe tomurcuklar açılıyordu. İppolit Matveyeviç'in kelebek gözlüğü aydınlandıkça aydınlanıyordu. Oval camları oynamaya başladı. İki kıyı da birbiri ardında camlara yansıdı. Sol kıyıdan bikonkav camıyla bir semafor eğildi. Çeboksarı'nın mavi kubbeleri gemiler gibi süzülüyordu. Doğudaki bahçe genişliyordu. Tomurcuklar volkanlara dönüştü ve en güzel şekerlemelerin renklerinde lavlar püskürtmeye koyuldu. Kuşlar sol kıyıda büyük ve gürültülü bir çıngar çıkardı. Kelebek gözlüğün altın kıskacı alev aldı ve grossmeisterin gözlerini kamaştırdı. Güneş doğmuştu.

Ostap gözlerini açtı ve kayığı yatırıp kemiklerini kütürdete kütürdete gerindi.

— Günaydın, Kisa, –dedi doya doya esneyip.– Merhabayla geldim sana, güneşin doğrulup sıcacık bir ışıkla bir şeylerin üstünde titreştirdiğini anlatmaya...*

* Afanasi Fet'in devrim öncesi dönemde epey popüler olmuş şiirinden. Ostap'ın hatırlayamadığı kelime "yaprakların"dır. (ç.n.)

— İskele, –diye haber verdi İppolit Matveyeviç.

Ostap çıkarıp rehbere danıştı.

— Çeboksarı olsa gerek. Bakalım ne diyor...

Dikkatinizi bulunduğu konuma güzel yerleşen Çeboksarı şehrine çekiyoruz...

— Ne dersin, Kisa, gerçekten de güzel yerleşmiş mi?..

Şu anda Çeboksarı'da 7702 kişi yaşamaktadır.

— Kisa! Gelin, pırlantaları kovalamaktan vazgeçelim ve Çeboksarı'nın nüfusunu yedi bin yedi yüz dörde çıkaralım. Ne dersiniz? Büyük etki yaratırdı bu... Bir *Pöti-şvo** açarız ve bu *Pöti-Şvo*'dan bize gran-ekmek çıkar. Neyse, okumaya devam.

1555'te kurulan şehirde son derece ilginç birkaç kilise günümüze ulaşmıştır. Çuvaş Cumhuriyeti'ne bağlı idari kuruluşların yanı sıra burada işçi fakültesi, parti okulu, öğretmen meslek lisesi, iki ortaokul, müze, bilim cemiyeti ve kütüphane bulunur. Çeboksarı iskelesinde ve pazar yerinde dış görünüşleriyle ayırt edilebilen Çuvaşlara ve Çırmışlara rastlamak mümkündür.

Ama iki arkadaş Çuvaşlara ve Çırmışlara rastlamanın mümkün olduğu iskeleye yanaşmadan önce, dikkatlerini akıntıyla birlikte kayığın önünde yüzen bir nesne çekti.

— Sandalye! –diye bağırdı Ostap.– İdari işler sorumlusu! Sandalyemiz yüzüyor.

Ortaklar sandalyeye doğru kürek çekti. Sandalye sallanıyor, dönüyor, batıyor ve imtiyaz sahiplerinden uzaklaşıp tekrar yüzeye çıkıyordu. Su rahat rahat deşilmiş karnına dolmaktaydı.

Skryabin'de açılan sandalyedi bu ve şimdi aheste aheste Hazar Denizi'ne doğru yol alıyordu.

— Selam, ahbap! –diye bağırdı Ostap.– Ne zamandır görüşmemiştik! Biliyor musunuz, Vorobyaninov, bu sandalye

---

* Petit-chevaux (Küçük atlar). Kızma birader oyununun Fransız versiyonu. (ç.n.)

bana hayatımızı hatırlatıyor. Biz de akıntıyla birlikte yüzüyoruz. Onlar batırıyor, biz çıkıyoruz, fakat çıktığımıza kimse sevinmiyor. Kimse bizi sevmiyor, suç araştırma ve soruşturma hariç, ki aslında onlar da sevmiyor. Kimsenin umrunda değiliz. Eğer dün satrançseverler bizi batırabilseydi, bizden geriye yalnızca ceset muayene tutanağı kalırdı: "Her iki vücudun da ayakları güneydoğuya, başlarıysa kuzeybatıya bakıyor. Vücutlarda anlaşılan küt bir aletle açılmış yırtılma yaraları var." Heveskârlar bizi tabii ki satranç tahtalarıyla döverdi. Ki bu da, söylemeye bile gerek yok, küt bir alettir... "Birinci ceset elli beş yaşlarında, yırtık lüstrin ceket, eski bir pantolon ve eski çizmeler giyen bir erkeğe ait. Ceketin cebinde Yurttaş Konrad Karloviç Mihelson adına düzenlenmiş bir kimlik var..." İşte, Kisa, böyle yazarlardı sizin hakkınızda.

— Peki sizin hakkınızda ne yazarlardı? –diye sordu Vorobyaninov sinirle.

— Oo! Benim hakkımda bambaşka şeyler yazarlardı. Şöyle yazarlardı benim hakkımda: "İkinci ceset yirmi yedi yaşında bir erkeğe ait. Sever ve ıstırap duyardı. Parayı sever ve yokluğundan ıstırap duyardı. Yüksek alınlı, laciverde çalan siyah buklelerle çevrili başı güneşe dönmüş. Zarif bacakları ve kırk iki numara ayakkabıları kuzey ışıklarına bakıyor. Vücudu lekesiz beyaz bir giysiyle sarılı, göğsünde sedef kakmalı altın bir arp ve *Elveda, Yeni Köy* romansının notaları duruyor. Frakının cebinden çıkan, Pegassus ve Parnassus zanaat arteli tarafından 86/1562 numaralı emir uyarınca 23/VIII-1924 tarihinde verilmiş kimliğe bakılırsa müteveffa delikanlı pirogravürle uğraşıyormuş." Ve beni, Kisa, şatafatlı bir törenle, orkestralar ve konuşmalar eşliğinde gömecekler ve şu sözler kazınacak mezar taşıma: "Burada ünlü ısı mühendisi ve savaş uçağı pilotu Ostap-Süleyman-Berta-Mariya Bender-bey yatıyor. Babası Türk tebaasındandı ve oğlu Ostap-Süleyman'a tek kuruş miras bırakmadan ölmüştü. Müteveffanın annesi kontesti ve emek dışı gelirlerle yaşardı."

İmtiyaz sahipleri bu şekilde konuşa konuşa Çeboksarı kıyısına yanaştı.

İki arkadaş akşam Vasyuki kayığını satmak suretiyle sermayelerini beş ruble daha arttırdıktan sonra *Uritski** vapuruna bindi ve Stalingrad'a doğru yola çıktı. Planları yavaş ilerleyen çekiliş vapurunu yolda geçip Kolombçuların kumpanyasıyla Stalingrad'da karşılaşmaktı.

Işıklı dev, ortakları akıntı yönünde yola çıkardı. Marinski Posad, Kazan, Tetyuşi, Ulyanovsk, Sengiley ve Novodeviçye Köyü geride kaldı ve ikinci günün akşamı Jiguli'ye yaklaştılar.

Bu romanda yüz defa akşam olmuş, güneş batmış ve yıldızlar parlamıştı, ama akşam bir kere bile şimdiki gibi büyük olaylar yaşanacağı hissi ve munislikle dolup taşmamıştı.

Uritski'nin güverteleri batan güneşin ışıklarının turuncuya boyadığı yolcu kalabalıklarıyla doluydu. Jiguli'nin alçak dağları sağ taraftan kuvvetli bir yeşile bürünmüştü. Yolcuların yüreklerini heyecan sardı.

Üçüncü mevkideki yerinden güç bela vapurun burnuna intikal eden Ostap rehberi çıkardı ve rehberden Jiguli boyunca yolun müstesna bir keyif arzettiğini öğrendi.

— "Vapur, –diye okudu Ostap yüksek sesle,– yükseltilerden nehre düşen gölgeleri keserek kıyıya yakın seyreder. Yeşilin farklı tonlarındaki sıkı bitki örtüsü; muhteşem havanın tadını çıkarmaları, önlerine serilen ufukların ve coşkun akan güzeller güzeli Volga'nın keyfine varmaları ve yerleşik toplumsal düzeni değiştirmeye güçleri yetmeyen örgütsüz isyankâr unsurların..."

Yolcular Ostap'ın etrafında kümelendi.

"... yerleşik toplumsal düzeni değiştirmeye güçleri yetmeyen örgütsüz isyankâr unsurların, önemli bir ticaret yolu olması nedeniyle ister istemez Volga'ya akın eden tüccarlara

---

* Petrograd Çeka Başkanı Moisey Uritski'nin adından. 1918'de Sosyalist Devrimci bir şair tarafından öldürülmüştür. (ç.n.)

ve devlet görevlilerine korku salarak etrafta *gezdiği* uzak geçmişi hatırlamaları için seyyahları ormanların bakir derinliğine dalmaya çağırır. Halkın belleğinin yolları Jiguli'den geçmiş aşağıdaki isimlerle bağlantılı çok sayıda efsane, şarkı ve masalı bugüne dek muhafaza etmiş olması boşuna değildir: Yermak Timofeyeviç, İvan Koltso, Stepan Razin vd."

— Vd., –diye tekrarladı akşamın büyüsüne yenik düşen Ostap.

— Ve-dee! –diye inledi kalabalık Molodetski Kurgan'ın alacakaranlık çizgilerini seçmeye çalışıp.

— Ve-dee! –diye uğuldadı vapur düdüğü mekâna, Jiguli tepelerinde yatan efsanelere, şarkılara ve masallara çağırarak.

Ay balon misali yükseldi. Kız Dağı aydınlandı.

İnsanın gücünü aşan bir şeydi bu.

Vapurun karnının derinliklerinden bir gitar ve ona eşlik eden bir kadın sesi işitildi:

> Süslü kayıklar tırnağa tepeden
> Adanın ardından tek tek çıkıyor,
> Irmak derin, ırmak coşkun demeden
> Dalganın üstüne doğru yüzüyor...*

Duyguya ortak olan sesler şarkıya katıldı. Coşku bütün vapuru ele geçirdi. Herkes "örgütsüz isyankâr unsurların korku salarak etrafta gezdiği uzak geçmişi..." hatırlamıştı.

Ay ve Jiguli her zamanki gibi insan ruhunun karşı koyamadığı bir etkide bulunuyordu.

---

* On yedinci yüzyılda soyluluğa ve çarlık bürokrasisine karşı ayaklanmaya önderlik eden Kazak lideri Stenka Razin'in anısına on dokuzuncu yüzyılda yazılmış oldukça popüler şarkıdan. Şarkıya göre Stenka Razin ve Kazakları Volga Irmağı üzerinde tekneyle yol almaktadır. Atamanın yanında İran seferinde ele geçirdiği güzel bir prenses de vardır. Fakat Kazaklar buna içerleyip "Ataman bizi kadına değişti" derler. Bunun üzerine az evvel düğün yapan Razin kadını ırmağa atıp kurban eder. Şaşkınlıktan serseme dönen yoldaşlarına da "Neden yüzünüz asıldı?" diye çıkışır. (ç.n.)

Uritski İki Kardeş'in yanından geçtiği sırada artık şarkı söylemeyen kimse kalmamıştı. Gitarın sesi çoktan duyulmaz olmuştu. Şimşeği andıran gürlemeler her şeyin üstünü örtüyordu:

Çalgılı çengili düğün ediyor...

Birinci mevkinin hisli yolcularının gözlerinde ay ışığı renginde gözyaşları belirmişti. Makine dairesinden makinelerin takırtısını bastıran bir ses işitildi:

Hem pürneşe hem duman duman başıı!

Hülyalı hülyalı kıça yerleşen ikinci mevki aşka geldi:

Sonra arkalarında bir homurtu:
Kazakları değişti bir kadına.
Kadınla sade bir gece oturduuu...

"Oturdu, oturdu, oturdu," –diye uğuldadı Çıplak Tepe şaşkınlıkla.

"Oturdu!" –diye söylediler üçüncü mevkide.

Bir kadın oldu kendi de sabaha.

Bu sırada *Uritski* çekiliş vapurunu yakalamıştı. Uzaktan bakınca insan vapurda tayfaların isyan çıkardığını zannedebilirdi: inlemeler, lanet okumalar ve ölüm döşeği hırıltıları birbirini kovalıyordu. Sanki *Skryabin*'de çoktan rom fıçıları kırılmış, birinci ve ikinci mevkideki yolcu yurttaşlar asılmış, kaptansa *Mahsuplaşma Şubesi* tabelasının asılı olduğu kapının önünde kafatası kırık vaziyette yere serilmişti.

Fakat aslında birinci, ikinci ve üçüncü mevkiden yolcular ve de tayfalar olağanüstü yüksek bir ses ve ifade gücüyle son kupleyi söylemekteydi:

E, iblisler, neden yüzünüz düştü?
Ne duruyorsun, Filka, oynasana!
Haydi patlatalım yiğit bir türküüü...

Ve hatta kaptan bile köşkte dikilmiş, gözünü Çar Kurgan'dan ayırmadan ay ışığının doldurduğu enginliklere doğru ulumuştu:

Haydi patlatalım yiğit bir türküüü
Şu zavallı kadının anısına!

"Kadının anısına!" –diye söylüyordu kameraman Polkan küpeşteye yapışıp yelesini titrete titrete.

"Kadının anısına!" –diye kuğurduyordu Galkin, Palkin, Malkin, Çalkin ve Zalkind.

"Kadının anısına!" –diye çağırıyordu Simbiyeviç-Sindiyeviç.

"Kadının anısına!" –diye döktürüyordu bu mis kokulu akşamda şevkleri iş harici sebeplerden ileri gelen çalışanlar.

Ve kaptan, bu ihtiyar nehir kurdu, çocuk gibi hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Otuz yıldır vapurla Jiguli'den geçiyor ve her defasında çocuk gibi ağlıyordu. Sefer mevsiminde en az yirmi yolculuk yaptığına göre, otuz yılda altı yüz kere gözyaşı dökmeyi başarmış demekti.

Jiguli'nin karşı konulmaz hüzünlü güzelliğini ispat için başka delile ihtiyaç var mı? *Skryabin*'le aynı hizaya gelen *Uritski*, şarkı kasırgasının merkezindeydi. Yolcular el ele verip Fars prensesini bordadan suya atıyordu.

Jiguli manzarasıyla büyüyen yerlilerin doldurduğu kısa mesafe vapurlar belirdi ansızın. Fakat yerliler de *Stenka Razin*'i söylüyordu:

Bakın, verdi mi işte böyle verir
Yiğit Don Kazağı hediyesini...

Şamandıralar aydınlandı, salonların dikdörtgen pencereleri suda yansıdı, kısa mesafe vapurların minik fenerleri yanıp sönmeye başladı. Şarkılar gümbürdüyor ve nehirde adeta balo veriliyordu.

Uritski çekiliş vapurunu kolayca geçti. İmtiyaz sahipleri nehirdeki ilk yuvalarına umutla bakıyordu. Orada, ışıkların içinde, yasak yazılarının ve mesai telaşının ortasında, rejisörün kamarasında üç sandalye duruyordu. *Skryabin* ağır ağır uzaklaştı fakat ışıkları Samara'ya kadar görünmeye devam etti.

*

Skryabin Stalingrad'a temmuz başında geldi. İki arkadaş vapuru iskelede sandıkların arkasına saklanarak karşıladı. Yük boşaltmadan önce vapurda çekiliş yapıldı. Büyük ödülleri kazananlar belirlendi.

Sandalyeleri dört saat beklemek zorunda kaldılar. Vapurdan önce Kolombçuları ve çekiliş çalışanlarını indirdiler. Aralarında Persitski'nin ışıldayan yüzü ayırt ediliyordu.

Pusuda bekleyen imtiyaz sahipleri onun bağıra bağıra konuştuğunu işitiyordu:

— Evet! Derhal Moskova'ya gidiyorum! Telgrafı çoktan gönderdim! Ne yazdım biliyor musunuz? "Sizinle birlikte bayram ediyorum." Anlasınlar anlayabilirlerse!

Ardından Persitski öncesinde dört bir yandan inceleyip radyatörünü yokladığı kiralık bir otomobile bindi ve nedense "Hurra!" çığlıklarıyla uğurlanarak yola çıktı.

Vapurdan hidrolik pres indirildikten sonra, Kolomb'un sahne tasarımını taşımaya başladılar. Sandalyeleri çıkardıklarında hava çoktan kararmıştı. Kolombçular beş adet çift atlı arabaya bindiler ve neşe içinde bağıra çağıra doğru garın yolunu tuttular.

— Stalingrad'da oynamayacaklar galiba, –dedi İppolit Matveyeviç.

Bu durum Ostap'ı tasalandırdı.

— Biz de gitmeliyiz, –diye karar verdi,– ama hangi parayla? Neyse, gara gidelim, orada bakarız.

Garda anlaşıldı ki tiyatro Tihoretskaya-Mineralnıye Vodı üzerinden Pyatigorsk'a gidiyordu. Fakat imtiyaz sahiplerinin parası ancak bir bilete yetecekti.

— Trene nasıl kaçak binilir, biliyor musunuz? –diye sordu Ostap Vorobyaninov'a.

— Denerim, –dedi ürkekçe İppolit Matveyeviç.

— Şeytan alsın sizi! Denemeseniz daha iyi! Bir kere daha affediyorum sizi. Öyle olsun, kaçak ben giderim.

İppolit Matveyeviç için numarasız oturaklı vagondan bir bilet alındı, eski asiller mümessili yeşil saksılı zakkumlarla dolup taşan Kuzey Kafkasya Demiryolları Mineralnıye Vodı istasyonuna bu vagonla geldi ve trenden eşyalarını indiren Kolombçuların gözüne batmamaya çalışarak Ostap'ı aramaya koyuldu.

Tiyatro çoktan yepyeni sayfiye vagonlarına binip Pyatigorsk'a doğru yola çıkmıştı, fakat Ostap hâlâ ortalarda yoktu. Ostap ancak akşam gelebildi ve Vorobyaninov'u morali büsbütün bozulmuş halde buldu.

— Nerede kaldınız? –diye inledi mümessil.– Öyle eziyet çektim ki!

— Cebinde biletle rahat rahat seyahat eden siz mi eziyet çektiniz? Ben hiç eziyet çekmedim demek ki? Tihoretskaya'da treninizin tamponlarından kovalayıp indirdikleri ben değildim o halde? Demek ki boş narzan* şişelerini taşıyan yük trenini bir aptal gibi üç saat bekleyerek ben oturmadım? Siz bir domuzsunuz, mümessil yurttaş! Tiyatro nerede?

— Pyatigorsk'ta.

— Gidelim! Yolda bir şeyler ayarladım. Net gelir üç ruble. Elbette çok sayılmaz, ama ilk narzanları ve demiryolu biletlerini temin etmek için yeterli.

Sayfiye treni kağnı gibi gıcırdaya gıcırdaya seyyahları elli dakikada Pyatigorsk'a ulaştırdı. İmtiyaz sahipleri Zmeyka ve Beştau dağlarını geçip Maşuk'un eteklerine vardılar.

---

* Pyatigorsk ve Mineralnıye Vodı, kaplıcaları ve maden sularıyla ünlü sayfiye bölgeleridir. Narzan maden suyu bu bölgede çıkar. (ç.n.)

XXXVIII. Bölüm

Malakit Su Birikintisi Manzarası

Pazar akşamıydı. Her yer tertemiz yıkanmıştı. Çalılar ve korucuklarla kaplı Maşuk bile sanki bir güzel taranmış, şimdi de dağ parfümü kokusu yayıyordu.

Oyuncağı andıran küçük peronda hepsi de beyaz renkli envai çeşit pantolon gelip geçiyordu: çuval bezi, şeytan derisi, kalamanko,* yelken bezi, hassas flanel... İnsanlar burada sandalet ve *Apaş* gömleklerle geziyordu. Ağır, kirli, büyük çizmeler ve yine ağır, tozlu pantolonlar, ısınmış yelekler ve kor gibi yanan ceketler içindeki imtiyaz sahipleri buraya ait olmadıklarını hissediyordu. Yazlık belde kızlarının hava atmak için giydiği cıvıl cıvıl patiskalardan meydana gelen büyük çeşitliliğin içinde en aydınlık ve en elegan kostüm istasyon müdiresinkiydi.

Bütün yolcular istasyonu yöneten kişinin kadın olduğunu görüp şaşırıyordu. Kızıl bukleleri, bant kısmı iki gümüş sırma şeritle çevrili kırmızı kasketin altından fırlamıştı. Üstünde beyaz üniforma ve beyaz etek vardı.

Seyyahlar müdireye hayran hayran bakıp Kolomb Tiyatrosu'nun Pyatigorsk turneleri hakkında bilgi veren yeni

* Şeytan derisi: Moleskin tabir edilen kumaşın halk arasındaki adı. Kalamanko: Yazlık kıyafet dikiminde de kullanılan keten kumaş. (ç.n.)

yapıştırılmış afişi okuduktan ve beş kapiklik bardaklarla iki narzan içtikten sonra İstasyon-Çiçeklik tramvay hattıyla şehre intikal ettiler. Ardından on kapik ödeyip Çiçeklik'e girdiler.

Çiçeklik'te çok fazla müzik, çok sayıda neşeli insan ve çok az çiçek vardı. Senfoni orkestrası beyaz bir istridyenin içinde *Sivrisineklerin Dansı*'nı* icra ediyordu. Lermontov Galerisi'nde narzan satılıyordu: Hem büfelerde hem de seyyar.

İki pasaklı pırlanta avcısı kimsenin umrunda değildi.

— Eh, Kisa, –dedi Ostap,– bu hayat bayramında birer yabancıyız biz.**

İmtiyaz sahipleri yazlık beldedeki ilk geceyi narzan kaynağının başında geçirdi.

Ortaklar hazine kovalamanın bütün zorluğunu ancak burada, Pyatigorsk'ta, Kolomb Tiyatrosu *Evlenme* piyeslerini şaşkın şehirlilerin önünde üçüncü kez oynadığı sırada anladılar. Tasarladıkları şekilde tiyatroya sızmaları olanaksızdı. Yemek fişi diyeti yüzünden otelde kalamayan Galkin, Palkin, Malkin, Çalkin ve Zalkind kulislerin arkasında uyuyordu.

Günler böylece geçiyor ve iki arkadaş Lermontov'un düello yaptığı yerde geceleyip orta direk turistlerin valizlerini taşıyarak ekmek peşinde koşarken güçten düşüyordu.

Altıncı gün Ostap hidrolik pres sorumlusu montajcı Meçnikov'la tanışıklık kurmayı başardı. O ana dek parasızlık nedeniyle her gün akşamdan kalmalığını kaynaktan içtiği narzanla gidermeye çalışan Meçnikov korkunç bir duruma düşmüş ve Ostap'ın gözlemlerine göre, tiyatro butaforlarından bazı nesneleri pazarda satmaya başlamıştı. Taraflar

---

* Richard Eilenberg'in yazdığı *Sayfiye Hayatı* adlı senfonik piyesten parça. (ç.n.)

** Mihail Lermontov'un şiirine gönderme. Şair hayatını Pyatigorsk'ta bir düelloda kaybetmiştir. (ç.n.)

arasındaki nihai anlaşma kaynak başında sabah vakti gerçekleşen kafa tütsüleme ayini sırasında sağlandı. Montajcı Meçnikov Ostap'a *gülüm* diyor ve anlaşabileceklerini söylüyordu.

— Mümkün, –diyordu,– her zaman mümkün, gülüm. Memnuniyetle, gülüm.

Ostap montajcının anasının gözü olduğunu hemen anladı.

Anlaşmaya varan taraflar bakışıyor, kucaklaşıyor, sırtlara vuruyor ve kibar kibar gülüyordu.

— Ee, –dedi Ostap,– işin tamamı için bir onluk!

— Gülüm! –diye şaşırdı montajcı.– Beni kızdırıyorsunuz. Narzan vurmuş, bir de siz vurmayın.

— Peki ne kadar istiyorsunuz?

— Elli ruble. Ne de olsa demirbaş. Narzan vurmuş, bir de siz vurmayın.

— Peki. Yirmiye anlaşalım! Razı mısınız? Gözlerinizden anlaşılıyor razı olduğunuz.

— Rıza tarafların itirazsız boyun eğdiği topraklarda yetişen bir meyvedir.

— İyi özetliyor köpek, –diye fısıldadı Ostap İppolit Matveyeviç'in kulağına,– öğrenin.

— Peki sandalyeleri ne zaman getirirsiniz?

— Paraya karşı sandalyeler.

— Bu mümkün, –dedi Ostap düşünmeden.

— Para peşin, –diye bildirdi montajcı,– sabah para, akşam sandalyeler ya da akşam para, ertesi sabah sandalyeler.

— Bugün sandalyeler, yarın para olsa nasıl olur? –diye şansını denedi Ostap.

— Gülüm, narzan vurmuş zaten. Bu şartları yüreğim kaldırmaz.

— Mesele şu ki, –dedi Ostap,– telgrafla gelecek parayı ancak yarın alabileceğim.

— O halde yarın konuşuruz, –diye kestirip attı inatçı

montajcı,– şimdilik, gülüm, size kaynak başında mutluluklar, ben gidiyorum. Preste çok iş var. Simbiyeviç sıkboğaz ediyor. Takat kalmadı. İnsan sırf narzanla yaşayabilir mi?

Ve güneşin muhteşem bir ışıkla aydınlattığı Meçnikov uzaklaştı.

Ostap sertçe İppolit Matveyeviç'e baktı.

— Zamanımız çok, –dedi,– ama paramız yok. Kariyer yapmak zorundayız, Kisa. Yüz elli bin ruble nokta sıfır sıfır kapik karşımızda öylece duruyor. Hazinenin bizim olması için yalnıza yirmi rubleye ihtiyacımız var. Bu noktada hiçbir yöntemden hicap duymamalıyız. Ya vezir olacağız, ya rezil. Ben vezir olmayı seçiyorum, gerçi apaçık doğu despotizmi taraftarı, ama olsun.

Ostap düşünceli düşünceli Vorobyaninov'un etrafında çember çizdi.

— Ceketinizi çıkarın, mümessil, hadi çabuk, –dedi ansızın.

Ostap şaşıran İppolit Matveyeviç'in ellerinden ceketi alıp yere çaldı, sonra da tozlu ayakkabılarıyla üstünde tepinmeye başladı.

— Ne yapıyorsunuz? –diye feryat etti Vorobyaninov.– On beş yıldır giyiyorum bu ceketi ve hâlâ yepyeni!

— Endişelenmeyin! Birazdan yepyeniliğinden eser kalmayacak! Şapkayı verin! Şimdi de pantolonunuzu toza bulayıp narzanla sulayın. Çabuk çabuk!

İppolit Matveyeviç birkaç dakika sonra tiksinilecek derecede kirlenmişti.

— Artık kıvama geldiniz ve alın teriyle para kazanmak için hiçbir eksiğiniz kalmadı.

— Peki ne yapmam gerek? –diye sordu Vorobyaninov ağlamaklı.

— Fransızca biliyorsunuz umarım?

— Çat pat. Gimnazyum seviyesinde.

— Hm... O halde o seviyede hareket etmek gerekecek. Şu

cümleyi Fransızca söyleyebilir misiniz? "Baylar, altı gündür bir şey yemedim."

— Mösyö, –diye başladı İppolit Matveyeviç kekeleyerek,– mösyö, hm, hm... je ne, miydi, je ne manj pa... altı, nasıldı altı... ön, dö, trua, katr, senk... sis... sis... jur. O zaman, je ne manj pa sis jur.

— Buna telaffuz mu diyorsunuz, Kisa! Neyse, insan bir dilenciden ne bekleyebilir ki! Avrupalı Rusya'nın dilencisi Fransızcayı tabii ki Millerand'dan* daha kötü konuşacak. Ee, Kisulya, peki Almancanız hangi seviyede?

— Neden gerekiyor bütün bunlar? –diye haykırdı İppolit Matveyeviç.

— Çünkü –dedi Ostap taş gibi bir sesle,– şimdi Çiçeklik'e gidecek, gölgede duracak, Fransızca, Almanca ve Rusça yardım dilenecek ve üstüne basa basa Devlet Duması Kadet Fraksiyonu'nun eski bir üyesi olduğunuzu söyleyeceksiniz. Bütün hasılat da montajcı Meçnikov'a gidecek. Anladınız mı?

İppolit Matveyeviç şekil değiştirdi. Göğsü Leningrad'daki Saray Köprüsü** gibi kabardı, gözleri ateş saçtı burun deliklerinden kesif bir duman tüttü (öyle gelmişti Ostap'a). Bıyıkları yavaş yavaş doğrulmaya başladı.

— Ay-yay-yay, –dedi kombinezoncular kralı zerre korku duymadan,– şuna bakın hele. İnsan değil, adeta kambur beygir!***

— Asla, –diyerek ansızın karnından konuşmaya başladı İppolit Matveyeviç,– Vorobyaninov asla kimseye el açmamıştır.

— O zaman ayağını aç, ihtiyar sersem! –diye bağırdı Ostap.– El açmadın demek, öyle mi?

---

* Etienne Millerand (1859-1943). Eski Fransa cumhurbaşkanı. (ç.n.)

** St. Petersburg'da Kışlık Saray'ın karşısındaki ünlü baskül köprü. Nehir taşıtlarının geçişi için açılırken dışa doğru kabarmaya başlar. (ç.n.)

*** Rusçadaki ünlü çocuk masalının kahramanı. (ç.n.)

— Açmadım.

— Ah, dostlar, gördünüz mü şu içgüveyisinin yaptığını? Üç aydır sırtımdan geçiniyor. Üç aydır yediriyorum, içiriyorum, terbiye veriyorum ve şimdi içgüveyisi üçüncü pozisyonda* durmuş bana diyor ki... Neyse! Bu kadar yeter, yoldaş! Birini seçin: Ya derhal Çiçeklik'in yolunu tutup akşama kadar on ruble getirirsiniz, ya da sizi otomatikman imtiyaz sahipliğinden çıkarırım. Beşe kadar sayıyorum. Evet mi hayır mı? Bir...

— Evet, –diye mırıldadı mümessil.

— O halde tekrarlayın bakalım büyülü sözleri.

— Mösyö, je ne manj pa sis jur. Geben zi mir bitte etvas kopek auf dem ştük brok. Eski Devlet Duması mebusuna bir sadaka.

— Bir kere daha. Daha acıklı!

İppolit Matveyeviç tekrarladı.

— Peki. Dilenme becerinizin çocukluktan geldiği belli. Gidin. Gece yarısı kaynak başında buluşuyoruz. Ama unutmayın, derdimiz romantizm değil, akşam daha çok sadaka verirler, hepsi bu.

— Peki ya siz, –diye sordu İppolit Matveyeviç,– siz nereye gideceksiniz?

— Beni merak etmeyin. Her zaman olduğu gibi en zor mevkide görev yapacağım.

İki arkadaş ayrıldı.

Ostap bir koşu kırtasiyeye uğradı, burada cebindeki son parayla, yani on kapikle makbuz koçanı satın aldı ve bir saat kadar baba taşının üstüne oturup makbuzları tek tek numaralandırdı ve üstlerini imzaladı.

— Her şeyin başı sistem, –diye mırıldıyordu,– vatandaştan alınan her kapiğin hesabı verilebilmeli.

Kombinezoncular kralı Maşuk'un etrafından dolanıp Lermontov'un Martınov'la düello ettiği yere çıkan dağ yo-

* Balede bir duruş. (ç.n.)

lunda uygun adım ilerleyerek sanatoryumlarla dinlenme evlerinin yanından geçti.

Otobüsler ve çift atlı ekipajlarca geçilen Ostap Çukur'a çıktı.

Kayaların içinde oyulan küçük galeri koni şeklinde bir çukura ulaşıyordu. Üstünde durup Çukur'un dibindeki malakit renkli kötü kokulu sıvı birikintisinin seyredilebileceği küçük bir balkonla sona ermekteydi. Çukur Pyatigorsk'un doğal güzellikleri arasında sayılıyordu ve bu yüzden gün içerisinde hatırı sayılır miktarda gezi grubu ve yalnız turist tarafından ziyaret ediliyordu.

Ostap Çukur'un önyargıları olmayan bir insan için gelir kapısı haline gelebileceğini derhal kavradı.

"Hayret bir şey, –diye düşünüyordu,– Çukur'a girişte on kapik almak nasıl olmuş da şimdiye kadar şehrin aklına gelmemiş. Pyatigorskluların turistlere bedava giriş izni verdikleri tek yer burası galiba. Şehrin namusuna sürülen bu utanç verici lekeyi temizleyecek, esef verici hatayı düzelteceğim."

Ardından mantığına, sağlıklı içgüdüye ve oluşan duruma kulak verdi.

Çukur'un girişinde durdu ve makbuz koçanını elinde sallayıp ara sıra bağırmaya başladı:

— Bilet almayı unutmayın, yurttaşlar! On kapik! Çocuklara ve Kızıl Ordu askerlerine bedava! Öğrencilere beş kapik! Sendikasızlara otuz kapik!

Ostap turnayı gözünden vurmuştu. Pyatigorsklular Çukur'a gelmezdi, sovyet turistindense *bir yere* giriş için on kapik koparmak çocuk oyuncağıydı. Saat beşe gelmeden altı ruble toplanmıştı bile. Özellikle sendikasızların çok yardımı dokunmuştu, çünkü Pyatigorsk'ta bunlardan çok vardı.*

---

* Bu kişiler sendikaya, yani meslek birliğine üye olmadıklarına göre, Yeni Ekonomi Dönemi'nin girişimcileri olsalar gerektir. Ostap'ın varlıklı oldukları için seyahat etme olanaklarına daha fazla sahip bu kişilerden daha yüksek para istemesi bu yüzden. (ç.n.)

Herkes on kapiği kuzu kuzu uzatıyordu, hatta al yanaklı bir turist Ostap'ı görünce zafer kazanmış gibi karısına şöyle demişti:

— Gördün mü, Tanyuşa, ne dedim ben dün sana? Bir de Çukur'a girişin bedava olduğunu söylüyordun. İmkânsız. Doğru değil mi, yoldaş?

— Daha doğru bir şey olamaz, –diye onayladı Ostap, giriş için para alınmaması imkânsız. Sendika üyelerine on kapik, sendikasızlara otuz kapik.

Akşama doğru Çukur'a iki servis arabasıyla Harkovlu milislerin gezi grubu yanaştı. Ostap korktu ve masum turist numarası yapmak istedi, ama milisler kombinezoncular kralının etrafını öyle süklüm püklüm sarmıştı ki, ricat yolu kapanmıştı. Bu yüzden Ostap gayet kararlı bir sesle bağırmaya başladı:

— Sendika üyelerine on kapik ama milis teşkilatının mensupları öğrenciler ve çocuklarla bir tutulabileceğine göre onlara beş kapik.

Milisler ödemeyi yaptılar ve ihtiyatla paranın ne amaçla toplandığını sordular.

— Tadilat amacıyla. –diye yanıtladı Ostap küstahça,– Çukur daha da derinleşmesin diye.

Kombinezoncular kralı malakit göl manzarasını ustaca pazarlarken İppolit Matveyeviç ezile büzüle utancından yerin dibine geçerek akasyanın altında dikiliyor ve gelip geçenlerin yüzüne bakmadan ağzına verilen ifadeleri geveliyordu:

— Mösyö, je ne manj pa... Geben zi mir bitte... Eski Devlet Duması mebusuna bir sadaka...

Verdikleri az değildi, ama nedense pek keyifsiz veriyorlardı. Fakat İppolit Matveyeviç tertemiz Paris aksanıyla *manj* kelimesini evirip çevirmek ve eski Devlet Duması mebusunun düştüğü yoksullukla yüreklere dokunmak suretiyle üç ruble kadar bakır bozukluk toplamayı başarmıştı.

Gezinenlerin ayakları altında çakıl taşları hışırdıyordu. Orkestra küçük fasılalarla Strauss, Brahms ve Grieg icra et-

mekteydi. Mutlu mesut bir kalabalık gevezelik ederek eski mümessilin yanından geçiyor, sonra da geri dönüyordu. Lermontov'un gölgesi kendini göstermeden, büfenin verandasında matsoninin* tadını çıkaran yurttaşların üzerinde dolaşıyordu. Etrafı kolonya ve narzan gazlarının kokusu sarmıştı.

— Eski Devlet Duması mebusuna bir sadaka, –diye mırıldıyordu mümessil.

— Söyler misiniz, gerçekten de Devlet Duması'nda mebus muydunuz? –diye bir soru patladı İppolit Matveyeviç'in kulağının üstünde.– Gerçekten oturumlara mı gidiyordunuz? Ah! Ah! Birinci sınıf!

İppolit Matveyeviç yüzünü kaldırdı ve anında taş kesildi. Karşısında serçe gibi zıplayan kişi Avessalom Vladimiroviç İznuryonkov'dan başkası değildi. Lodz işi kahveli takımın yerine beyaz ceket ve yanardönerli kül rengi pantolon giymişti. Fevkalade canlıydı ve ara sıra yerden bir karış kadar yukarı zıplıyordu. İppolit Matveyeviç'i tanıyamayan İznuryonkov onu soru yağmuruna tutmaya devam etti:

— Söyler misiniz, gerçekten gördünüz mü Rodzyanko'yı? Purişkeviç gerçekten de kel miydi?** Ah! Ah! Ne konu ama! Birinci sınıf!

İznuryonkov dönüp durmaya devam ederek serseme dönen mümessilin eline üç ruble sıkıştırdı, sonra da koşa koşa uzaklaştı. Ama tombul kalçaları uzun süre daha Çiçeklik'te kendini göstermeye, sözleri de adeta ağaçlardan dökülmeye devam etti:

— Ah! Ah! "Söyleme, dilber, benim yanımda Gürcistan'ın hüzünlü şarkılarını!" Ah! Ah! "Hatırlatır bu şarkılar bana başka bir hayatı ve uzak kıyıları!.." Ah! Ah! "Ama sa-

---

* Gürcü yoğurdu. (ç.n.)

** M. Rodzyanko (1859-1924), V. Purişkeviç (1870-1920). Ekim Devrimi'nden önceki dönemde Devlet Duması'nda milletvekilliği yapmış aşırı sağ siyasetçiler. Purişkeviç Rasputin cinayetine katılması nedeniyle basında sık boy göstermiş ve karikatürlere konu olmuştur. (ç.n.)

bah olunca penceresinin önünde yine gülümser, her zamanki gibi" Birinci sınıf!..

İppolit Matveyeviç gözlerini yere dikip ayakta durmaya devam etti. Fakat hata ediyordu. Çünkü çok şey kaçırmaktaydı.

Pyatigorsk gecesinin büyüleyici karanlığında parkın ağaçlı yollarında Elloçka Şukina geziyor, barıştığı kocası Ernest Pavloviç de kuzu kuzu peşinden geliyordu. Kislıye Vodı seyahati, Vanderbilt'in kızıyla tutuşulan şiddetli kavganın son perdesiydi. Mağrur Amerikalı kısa süre önce eğlence amacıyla yatına atlayıp Sandwich Adaları'na gitmişti.

— Ho-ho! –diye işitildi gecenin sessizliğinde.– Şahane, Ernestulya! Güzelll!

Lambaların ışığıyla aydınlanan büfede mahcup hırsız Alchen ve karısı Sachen oturuyordu. Sachen'in yanaklarını eskisi gibi yine Nikola'yı andıran yarım favoriler süslüyordu. Alchen çekine çekine Kars usulü şiş kebabını yiyor, yanında da 2 numaralı Kaheti şarabı içiyordu, Sachen'se favorilerini okşayarak sipariş ettiği mersin balığını bekliyordu.

İkinci sosyal hizmetler evinin tasfiyesinden sonra (aşçının tualdönor şapkası ve "Topluma faydalı olmak istiyorsan yemeğini iyi çiğne" sloganı da dahil her şey satılmıştı) Alchen dinlenmek ve biraz eğlenmek istemişti. Kader bizzat kolluyordu tok düzenbazı. O gün Çukur'a girmek istemiş, ama yetişememişti. Onu kurtaran da bu oldu. Yoksa Ostap ürkek müessese müdüründen en az otuz ruble sağmayı bilirdi.

İppolit Matveyeviç sürüne sürüne kaynağa vardığı sırada müzisyenler çoktan nota sehpalarını katlamaya başlamış, aylak kalabalık dağılmış ve Çiçeklik'in cılız ağaçlı yollarında yalnızca derin derin soluyan âşık çiftler kalmıştı.

— Hasılat ne kadar? –diye sordu Ostap mümessilin iki büklüm bedeni kaynağın başında belirince.

— Yedi ruble yirmi dokuz kapik. Üç rublesi kâğıt. Kalanlar bakır, biraz da gümüş.

— İlk turneye göre şahane! Kıdemli memur maaşı! Gözlerimi yaşartıyorsunuz, Kisa! Ama hangi aptal verdi size üç rubleyi, merak ettim doğrusu? Yoksa para mı bozdunuz?

— İznuryonkov verdi.

— Olamaz! Avessalom mu? Tombalağa bak sen! Nerelere yuvarlanmış! Konuştunuz mu peki? Ah, sizi tanımadı, değil mi?

— Devlet Duması'yla ilgili sorular sordu! Habire gülüyordu!

— Gördünüz mü, mümessil, dilenci olmak o kadar da kötü değilmiş, hele eğitiminiz orta halli ve ses terbiyeniz zayıfsa! Bir de ayak direttiniz, İngiltere mührünün lord bekçisi havalarına büründünüz! Neyse, Kisoçka, ben de boş durmadım. Tamı tamına on beş ruble. Yani parayı çıkardık.

Ertesi sabah montajcı parasını aldı ve akşam sandalyelerden ikisini getirdi. Söylediğine göre üçüncü sandalyeyi almak hiçbir şekilde mümkün olmamıştı. Çünkü ses tasarımı üstünde kâğıt oynuyordu.

İki arkadaş daha güvende hissetmek için neredeyse Maşuk'un zirvesine kadar çıktı.

Aşağıda kuvvetli, sabit ışıklarla Pyatigorsk ışıldıyordu. Pyatigorsk'tan daha aşağıda Kazak köyü Goryaçevodskaya'nın cansız ışıkları görünüyordu. Ufukta dağların ardında noktalardan oluşan iki paralel çizgi halinde Kislovodsk boy göstermişti.

Ostap yıldızlı göğe baktı ve cebinden o meşhur penseyi çıkardı.

XXXIX. Bölüm

Yeşil Burun

Mühendis Bruns Yeşil Burun'daki sayfiyenin taş verandasında büyük bir palmiyenin altında oturuyordu. Palmiyenin kolalı yaprakları mühendisin tıraşlı ensesine, beyaz gömleğine ve ıstırapla öğle yemeğini beklediği sırada üstüne oturduğu general karısı Popova'nın takımına ait Gambs sandalyesine dar ve sivri gölgeler düşürmekteydi.

Bruns kalın ve dolgun dudaklarını boru gibi sündürdü ve afacan bir veledin sesiyle uzatarak seslendi:

— Muuusik!

Sayfiye susuyordu.

Tropik flora kedi gibi mühendise sürtünüyordu. Kaktüsler dikenli eldivenlerini uzatıyordu. Draçenalar yapraklarını şakırdatıyordu. Muzlar ve sago palmiyeleri mühendisin başındaki sinekleri kovalıyordu. Verandayı çepeçevre dolanan güller sandaletlerine düşüyordu.

Ama hepsi nafileydi. Bruns yemek yemek istiyordu. Sinirle sedef koya, uzaktaki küçük Batum burnuna bakıyor ve nağmeli nağmeli sesleniyordu:

— Muuuusik! Muuuusik!

Nemli subtropik hava sesi süratle söndürüyordu. Cevap yoktu. Bruns cızır cızır eden yağlı derisiyle nar gibi kızarmış

büyük bir kaz hayal etti ve kendine hâkim olamayıp ulumaya başladı:

— Musik!!! Kazım neden eksik?!

-— Andrey Mihayloviç! –diye bağırdı bir kadın sesi odadan.– Sıkboğaz etme, yeter artık!

Mühendis artık alışkın dudaklarını yine boru yapıp derhal cevap verdi:

— Musik! Minik kocacığına hiç acımıyorsun!

— Defol başımdan, seni obur! –diye yanıt geldi içeriden.

Ama mühendis boyun eğmedi. İki saattir boşu boşuna yinelediği kaz çağrılarını sürdürmek niyetindeydi ki beklenmedik bir hışırtı arkasını dönmeye zorladı.

Yeşilli karalı bambu çalılığının içinden kabarık püsküllü, aşınmış bükme iple sıkılı lime lime mavi eğriyakayla birlikte eskimiş çizgili pantolon giyen bir adam çıktı. Yabancının mübarek yüzünü diken diken olmuş karmakarışık bir sakal süslüyordu. Elinde bir ceket vardı.

Adam yaklaşıp hoş bir sesle sordu:

— Mühendis Bruns'u nerede bulabilirim acaba?

— Mühendis Bruns benim, –dedi kaz efsuncusu beklenmedik bas bir sesle.– Nasıl yardımcı olabilirim?

Adam bir şey söylemeden dizlerinin üzerine yığıldı. Bu Peder Fyodor'du.

— Çıldırmışsınız siz! –diye haykırdı mühendis yerinden sıçrayıp.– Kalkın lütfen!

— Kalkmam, –diye yanıtladı Peder Fyodor, başıyla mühendisi takip edip berrak gözlerine bakıyordu.

— Kalkın!

— Kalkmam!

Ve Peder Fyodor canının acımamasına dikkat ederek başını çakıl taşlarına vurmaya başladı.

— Musik! Buraya gel! –diye bağırdı korkan mühendis.– Gel bak ne oluyor. Rica ederim, kalkın. Hadi ama, yalvarıyorum!

— Kalkmam, –diye tekrarladı Peder Fyodor.

Kocasının tonlamaları arasındaki farkı çok iyi bilen Musik koşa koşa verandaya çıktı.

Peder Fyodor evin hanımını görünce dizlerinin üstünden kalkmadan çabucak ona doğru emekledi, ayaklarına kapandı ve birbiri ardında sıraladı:

— Umudum sizsiniz anacığım, umudum sizsiniz, cancağızım.

Bunun üzerine Mühendis Bruns kıpkırmızı kesildi, ricacıyı koltuk altlarından yakaladı ve ayakları üstüne dikmek için ıkına sıkına kaldırdı, ama Peder Fyodor kurnazlık edip bacaklarını sıktı. Öfkelenen Bruns tuhaf misafiri köşeye sürükledi ve zorla yarım koltuğa oturttu (bu koltuk da Gambs işiydi, ama Vorobyaninov konağından değil, general karısı Popova'nın misafir odası takımındandı).

— Ne haddime, –diye mırıldadı Peder Fyodor fırıncının gazyağı kokusundan yanına yanaşılmayan ceketini dizlerinin üstüne koyup,– bir devlet büyüğünün yanında oturmaya cüret edemem.

Ve Peder Fyodor yeniden dizlerinin üstüne çökmeye yeltendi.

Mühendis kederli bir çığlık atıp Peder Fyodor'u omuzlarından tuttu.

— Musik, –dedi nefes nefese,– şu yurttaşla konuşur musun? Bir yanlış anlama söz konusu.

Musik derhal iş bitirici bir ton takındı.

— Benim evimde, –dedi haşin bir sesle,– lütfen diz üstü çökmeyin!

— Cancağızım! –diye hislendi Peder Fyodor.– Anacığım!

— Ben sizin anacığınız değilim. Ne istiyorsunuz?

Papaz anlaşılmaz ama göründüğü kadarıyla hisli bir şeyler gevelemeye başladı. Ancak uzun bir sorgu sualin ardından anlaşıldı ki, kendisine iyilik yapıp şu anda içlerinden bir tanesinin üstünde oturmakta olduğu on iki sandalyelik takımı satmalarını rica ediyordu.

Mühendis şaşkınlıktan Peder Fyodor'un omuzlarını bıraktı, bunu fırsat bilen beriki derhal diz üstü çöktü ve kaplumbağa gibi mühendisin peşinden kovalamaya başladı.

— Ne zorum var, –diye bağırıyordu mühendis Peder Fyodor'un uzun kollarından kaçmaya çalışarak,– ne zorum var size sandalyelerimi satmaya? İstediğiniz kadar diz çökün, hiçbir şey anlamıyorum!

— Ama bunlar benim sandalyelerim, –diye inledi Peder Fyodor.

— Nasıl sizin? Nereden sizin oluyormuş? Aklınızı mı kaçırdınız? Musik, şimdi anladım meseleyi. Bu adam zırdeli!

— Benim, –diye tekrarladı Peder Fyodor ezile büzüle.

— Ne demek istiyorsunuz, ben onları çaldım mı yani? – diye köpürdü mühendis.– Çaldım demek, öyle mi? Duydun mu, Musik! Bu bir şantaj!

— Haşa, –diye fısıldadı Peder Fyodor.

— Madem onları sizden çaldım, o halde mahkeme yoluyla geri alın ve evimi cehenneme çevirmeyin! Duydun mu, Musik! Yüzsüzlüğün haddi hesabı yok. İnsan gibi yemek yemene bile müsaade etmiyorlar.

Hayır, Peder Fyodor *kendi* sandalyelerini mahkeme yoluya almak istemiyordu. Hiç de bile. Mühendis Bruns'un sandalyeleri çalmadığını biliyordu. Daha neler! Aklından bile geçirmemişti. Ama yine de sandalyeler devrimden önce ona, yani Peder Fyodor'a aitti ve şu anda Voronej'de ölüm döşeğinde yatmakta olan karısı için sonsuz manevi değeri vardı. Sandalyelerin yerini öğrenmesi ve Yurttaş Bruns'u rahatsız etmesi kendi küstahlığından değil, karısının isteğini yerine getirme arzusundandı. Peder Fyodor sadaka istemiyordu. Daha neler! Eski sandalyeleri satın almak suretiyle karısını son anlarında mutlu etmeye yetecek kadar hali vakti yerindeydi (Samara'da küçük bir mum fabrikası vardı). Paraya acımamaya ve takımın tamamı için yirmi ruble ödemeye hazırdı.

— Ne? –diye bağırdı mühendis kıpkırmızı.– Yirmi ruble mi? Bu muhteşem misafir odası takımı için hem de? Musik! Duydun mu? Bu adam deli! Vallahi de, billahi de deli!

— Ben deli değilim. Beni gönderen karımın isteğini yerine getiriyorum sadece...

— Hay şeyyytan, –dedi mühendis,– yine sürünmeye başladı! Musik! Bu adam yine sürünüyor!

— Fiyatını söyleyin, –diye inliyordu Peder Fyodor başını dikkatle arokaryanın gövdesine vururken.

— Mahvetmeyin ağacı, ne acayip insanmışsınız! Musik, bu adam deli değil galiba. Anlaşılan karısının hastalığı nedeniyle sinirleri yıpranmış, hepsi bu. Ne dersin, satalım mı sandalyeleri? O zaman düşer belki yakamızdan? Yoksa kafasını kıracak!

— Peki biz nerede oturacağız? –diye sordu Musik.

— Yenilerini alırız.

— Yirmi rubleye mi?

— Yirmi rubleye satmam herhalde. İki yüze de satmam... Ama iki yüz elliye satarım.

Cevaben korkunç bir tos vuruldu draçenaya.

— Ama Musik, sıkılmaya başladım artık bu işten.

Mühendis kararlı adımlarla Peder Fyodor'a yaklaştı ve ültimatom vermeye koyuldu:

— Birincisi, palmiyeden en az üç adım uzaklaşın; ikincisi, derhal kalkın. Üçüncüsü, mobilyaları iki yüz elli rubleden aşağı satmıyorum.

— Bir çıkarım varsa iki gözüm önüme aksın, –diye şakıdı Peder Fyodor,– sırf hasta karımın isteğini yerine getirmek için.

— Ama azizim, benim karım da hasta. Öyle değil mi, Musik, söylesene, ciğerlerinde sıkıntı yok mu? Ama böyle diye kalkıp sizden... mesela... mesela ceketinizi bana otuz kapiğe satmanızı talep etmiyorum.

— Alın sizin olsun, para mara istemez! –diye haykırdı Peder Fyodor.

Mühendis istemez dercesine sinirle elini salladı ve buz gibi konuştu:

— Bu şakaları bir kenara bırakın. İzahat-mizahat yok artık. Sandalyelerin fiyatını iki yüz elli ruble olarak belirledim ve bir kapik bile indirim yapmayacağım.

— Elli, –diye teklif etti Peder Fyodor.

— Musik! –dedi mühendis.– Bagration'u çağır. Yurttaşı geçirsin!

— Bir çıkarım varsa iki gözüm önüme aksın...

— Bagration!

Peder Fyodor korkup kaçtı, mühendis de yemek odasına gidip kazın başına oturdu. En sevdiği kuş Bruns'un üstünde olumlu etki yaptı. Sakinleşmeye başlamıştı.

Mühendis tam sigara kâğıdını kemiğin etrafına sarıp kazın budunu pembe ağzına götürmüştü ki, Peder Fyodor'un yalvaran yüzü pencerede belirdi.

— Bir çıkarım varsa iki gözüm önüme aksın, –dedi yumuşacık ses.– Elli beş ruble.

Mühendis arkasını dönmeden hırladı. Peder Fyodor kayboldu.

Daha sonra gün boyu Peder Fyodor'un silueti sayfiyenin çeşitli köşelerinde görünüp kayboldu. Bazen kriptomaryanın gölgesinden fırlıyor bazen mandalina korusunda beliriyor bazen de uçarak arka bahçeyi geçiyor ve korkudan titreyerek Botanik Bahçesi'ne koşuyordu.

Mühendis bütün gün Musik'e seslenip durdu, deliden ve baş ağrısından şikâyet etti. Çöken karanlığın içinde zaman zaman Peder Fyodor'un sesi çınlıyordu.

— Yüz otuz sekiz! –diye bağırıyordu gökyüzünde bir yerden.

Bir dakika sonraysa sesi Dumbasov'un sayfiyesinin bulunduğu taraftan geliyordu.

— Yüz kırk bir, –diye teklif ediyordu Peder Fyodor,– bir çıkarım varsa iki gözüm önüme aksın, Bay Bruns, ben sadece...

Nihayet mühendis dayanamadı, verandanın ortasına çıktı ve gözlerini karanlığın içine dikip tane tane bağırmaya başladı:

— Şeytan alsın sizi! İki yüz ruble! Yeter ki düşün yakamdan.

Huzurları bozulan bambuların hışırdadığı işitildi, ardından da sessiz bir inleme ve uzaklaşan adımlar. Sonra her şey sustu.

Koyun içinde yıldızlar debeleniyordu. Ateşböcekleri Peder Fyodor'u kovalayıp yüzünü yeşil hastane ışığıyla yıkayarak başının etrafında dönüyordu.

— Kazların da eski tadı yok, –diye mırıldadı mühendis içeri girerken.

Bu esnada Peder Fyodor son otobüsle deniz kıyısı boyunca Batum'a uçmaktaydı. Hemen yanı başında çevrilen sayfaları andıran bir sesle dalgalar hafif hafif kıyıya vuruyor, rüzgâr yüze çarpıyor ve korna sesine çakalların miyavlaması yanıt veriyordu.

Aynı akşam Peder Fyodor N şehrindeki karısı Katerina Aleksandrovna'ya şu telgrafı gönderdi:

MALI BULDUM İKİ YÜZ OTUZ GÖNDER
İSTEDİĞİNİ SAT FEDYA

İki gün boyunca keyifle Bruns'un sayfiyesinin önünde dolanıp durdu, uzaktan eğilerek Musik'e selam verdi ve hatta zaman zaman feryatlarıyla tropik ufukları inletti:

— Bir çıkarım varsa iki gözüm önüme aksın, beni gönderen zevcemin isteği sadece!

Üçüncü gün umutsuz bir telgrafla birlikte para geldi.

HER ŞEYİ SATTIM BEŞ PARASIZ KALDIM
ÖPER VE BEKLERİM YEVSTİGNEYEV
HÂLÂ GELİYOR KATYA

Peder Fyodor paraları saydı, yürekten haç çıkardı, at arabası kiraladı ve Yeşil Burun'a doğru yola çıktı.

Hava kasvetliydi. Rüzgâr Türk sınırından bulutları sürüyordu. Çoruh'un üstü duman dumandı. Gökyüzündeki mavi katman gitgide küçülüyordu. Fırtına altı şiddetine yaklaşmaktaydı. Yüzmek ve kayıkla denize açılmak yasaklanmıştı. Uğultular ve gök gürlemeleri Batum'un üstüne çöreklenmişti. Fırtına kıyıları sarsıyordu.

Mühendis Bruns'ın sayfiyesine varınca Peder Fyodor *başlık* giyen Acaralı arabacıya beklemesini buyurdu ve mobilyaları almaya gitti.

— Parayı getirdim, –dedi Peder Fyodor,– küçük bir indirim yapsaydınız keşke.

— Musik, –diye inledi mühendis,– dayanamıyorum artık!

— Yok yok, parayı getirdim, –diye acele etti Peder Fyodor,– söylediğiniz gibi iki yüz ruble.

— Musik! Parayı al! Sandalyeleri ver. Ve çabuk bitirsin. Migrenim azdı.

Peder Fyodor hayatının amacına ulaşmıştı. Samara'daki küçük mum fabrikası kendiliğinden gelip avcun içine konmuştu. Pırlantalar çekirdek gibi ceplere doluyordu.

On iki sandalye tek tek arabaya yüklendi. Vorobyaninov'unkilere çok benziyorlardı, ancak arada şöyle bir fark vardı ki, döşemeleri çiçekli basmadan değil, pembe çizgili mavi reps kumaşındandı.

Peder Fyodor'un her yanını sabırsızlık ele geçirdi. Eteğinin altındaki bükme ipte küçük bir balta asılıydı. Peder Fyodor arabacının yanına oturdu, dönüp sandalyelere baka baka Batum'a doğru yola çıktı. Zinde atlar Peder Fyodor'u ve hazinelerini bambu masalarının ve kameriyelerinin üstünde rüzgârın gezindiği *Final* adlı lokantanın, petrol katarının son tankerlerini yutan tünelin, bu kasvetli günde her zamanki müşterilerinden mahrum kalan fotoğrafçının ve *Batum Botanik Bahçesi* tabelasının

yanından aşağıdaki şose yoluna indirip dalga çizgisini takip ederek aheste aheste çekmeye başladı. Yolun masiflere temas ettiği o yerde Peder Fyodor'un yüzüne tuzlu su çarptı. Masiflerin kıyıdan geri püskürttüğü dalgalar gayzerlere dönüşerek göğe yükseliyor, sonra da ağır ağır yere düşüyordu.

Örse inen çekiç misali kıyıyı döven dalgalar Peder Fyodor'un alt üst olmuş ruhunu daha da kızdırıyordu. Atlar rüzgârla güreşe güreşe ağır ağır Mahincauri'ye yaklaşmaktaydı. Gözün alabildiği her yerde bulanık ve yeşil sular ıslık çalıp kabarıyordu. Kıyıya vuran dalgaların beyaz köpüğü ta Batum'a kadar, dikkatsiz bir küçük hanımın elbisesinin altından fırlamış jüpon gibi kıpır kıpır ediyordu.

— Dur! –diye bağırdı birden Peder Fyodor arabacıya.– Dur, Müslüman!

Ardından titreyip sendeleyerek sandalyeleri ıssız kıyıya indirmeye başladı. Kayıtsız Acaralı beşliğini aldı, atları kırbaçladı ve kıyıdan uzaklaştı. Peder Fyodor'sa etrafta kimsenin olmadığından emin olduktan sonra sandalyeleri yardan hâlâ kuru kalmış küçük plaj parçasına taşıdı ve baltacığını çıkardı.

Bir dakikalık bir tereddüt yaşadı, hangi sandalyeden başlayacağını bilemiyordu. Sonra uyurgezer gibi üçüncü sandalyeye yaklaştı ve sandalyenin sırtına baltasıyla canavarca bir darbe indirdi. Sandalye devrildi, ama zarar görmedi.

— Aha! –diye bağırdı Peder Fyodor.– Şimdi gösteririm ben sanaaa!

Ve canlı bir hayvana saldırır gibi saldırdı. Sandalye bir anda lahana gibi doğranmıştı. Peder Fyodor baltanın ahşaba, repse ve yaylara vururken çıkardığı sesleri işitmiyordu. Fırtınanın kudretli kükremesi kalan bütün sesleri keçe misali yutuyordu.

— Aha! Aha! Aha! –diyordu Peder Fyodor omzunun üstünden balta darbelerini indirirken.

Sandalyeler tek tek düşüyor, Peder Fyodor'un öfkesi gittikçe kabarıyordu. Tıpkı fırtınanın kendisi gibi. Dalgalardan bazıları Peder Fyodor'un ayaklarına kadar ulaşmaya başlamıştı.

Batum'dan Sinop'a kadar kıyamet kopuyordu. Deniz deliye dönüyor ve öfkesini karşısına çıkan gemiciklerden çıkarıyordu. *Lenin* vapuru kıç üstü çökmüş her iki bacasından duman tüttüre tüttüre Novorossiysk'e yaklaşıyordu. Fırtına binlerce tonluk dalgaları Trabzon, Yalta, Odessa ve Köstence kıyılarına fırlatarak Karadeniz'in altını üstüne getiriyordu. İstanbul ve Çanakkale boğazlarının içine gömüldüğü sessizliğin ardında Akdeniz gümbürdüyordu. Cebelitarık Boğazı'nın ardında Atlantik Okyanusu Avrupa'yı dövüyordu. Suyun öfkesi yerküreyi kuşatmıştı.

Batum kıyısındaysa Peder Fyodor dikilmiş, kan ter içinde son sandalyeyi doğruyordu. Bir dakika sonra her şey sona ermişti. Peder Fyodor'un her yanını çaresizlik sardı. Ayaklar, sırtlar ve yaylarla meydana getirdiği yığına sersem sersem bakıp geriledi. Su ayaklarını yakaladı. İleri hamle yaptı ve sırılsıklam şoseye atıldı. Peder Fyodor'un az önce durduğu yeri büyük bir dalga vurdu, geri çekilirken de general karısı Popova'nın ıskartaya çıkan takımını yanında götürdü. Peder Fyodor artık bu manzarayı görmüyordu. Islak yumruğunu göğsüne bastırmış, iki büklüm vaziyette şosede dolanıyordu.

Batum'a girdiğinde gözü etrafındaki hiçbir şeyi görmüyordu. Durumu fevkalade korkunçtu. Evden beş bin kilometre uzaktayken cebinde yirmi rubleyle memleketine kadar gidebilmesi kesinlikle imkânsızdı.

Peder Fyodor *Coty* pudrası, ipek kilotlu çorap ve kaçak Sohum tütünü alması yönünde tam kıvamında bir fısıltıyla verilen telkinler eşliğinde Türk pazarını geçti, tren garına sürüklendi ve hamal kalabalığının içinde gözden kayboldu.

XL. Bölüm

Bulutların Altında

İmtiyaz sahiplerinin montajcı Meçnikov'la yaptığı anlaşmadan üç gün sonra Kolomb Tiyatrosu demiryoluyla Mahaçkale ve Bakü üzerinden yola çıktı. Maşuk'ta açılan iki sandalyenin içeriğinden memnun kalmayan imtiyaz sahipleri bu üç gün boyunca Meçnikov'dan Kolomb'un üçüncü ve son sandalyesini bekledi. Ama narzanın sillesini yiyen montajcı yirmi rublenin tamamını sıradan votkaya yatırıp öyle küfelik olmuştu ki, butafor odasında kilitli kalmıştı.

— Alın size acı maden suyu! –diye ilan etti tiyatronun gittiğini öğrenen Ostap.– Kabiliyetsiz soytarının teki çıktı montajcı! Bundan sonra gel de güven tiyatro emekçilerine!

Ostap eskisinden daha telaşlıydı artık. Hazinenin bulunma ihtimali fevkalade artmıştı.

— Vladikavkas'a gitmek için paraya ihtiyaç var, –dedi Ostap.– Oradan Gürcü Askeri Yolu üzerinden otomobille Tiflis'e gideceğiz. Büyüleyici manzaralar! Nefes kesici peyzaj! Muhteşem dağ havası! Finalde de yüz elli bin ruble sıfır sıfır kapik. Oturumu devam ettirmek için yeterli bir sebep.

Ama Mineralnıye Vodı'dan ayrılmak o kadar kolay değildi. Vorobyaninov'un yetenekten yoksun bir kaçak yolcu olduğu anlaşıldı ve trene binme denemeleri başarısızlıkla

sonuçlandığı için Çiçeklik'in etrafında eski eğitim bölge teşkilat müdürü olarak boy göstermesi gerekti. Bu performans pek az başarı getirdi. On iki saatlik ağır ve küçük düşürücü bir çalışmaya karşılık iki ruble. Fakat Vladikavkaz bileti için yeterli bir miktar.

Biletsiz seyahat eden Ostap'ı Beslan'da trenden kovaladılar ve kombinezoncular kralı suçu günahı olmayan İppolit Matveyeviç'i yumruğuyla tehdit ederek trenin arkasından deli gibi üç verst koştu.

Ardından Ostap aheste aheste Kafkasya Sıradağları'na tırmanan trenin basamağına sıçramayı başardı. Ostap bu konumdan önüne serilen Kafkasya dağ zinciri panoramasını merakla seyrediyordu.

Saat sabahın üçünü geçmişti. Dağ zirveleri koyu pembe güneş ışığıyla aydınlanmıştı. Dağlar Ostap'ın hoşuna gitmedi.

— Fazla şık, –dedi.– Vahşi güzellik. Aptal hayali. Ivır zıvır.

Vladikavkaz tren garında inenleri KafOtoTicSan'ın* büyük açık otobüsü beklerken şefkatli insanlar da,

— Gürcü Askeri Yolu'ndan gidecekleri şehre bedava götürüyoruz. –diyordu.

— Nereye, Kisa? –dedi Ostap.– Otobüse biniyoruz. Bedava götürsünler işte.

Otobüsle KafOtoTicSan'ın yazıhanesine gelen Ostap yer ayırtmak için acele etmedi yine de. İppolit Matveyeviç'le canlı bir sohbetin içine girip bir bulutun kuşattığı Masa Dağı'nı keyifle seyre daldı ve dağın gerçekten masaya benzediğini görünce süratle uzaklaştı.

Vladikavkaz'da birkaç gün geçirmek zorunda kaldılar. Ama Gürcü Askeri Yolu'na giriş bileti kesme yönündeki bütün denemeler ya tamamen sonuçsuz kaldı, ya da ancak günübirlik karınlarını doyurmalarına yetecek kadar para getir-

* Kafkasardı Oto Taşımacılık Ticaret-Sanayi Şirketi. (ç.n.)

di. Yurttaşlardan para koparma denemesi başarısız olmuştu. Kafkasya Sıradağları öylesine yüksek ve öylesine ortadaydı ki onları göstermek için para almak olanaksızdı. Neredeyse her yerden görülebiliyorlardı. Vladikavkaz'da görmeye değer başka bir şey yoktu. Terek Irmağı'na gelince o da, Şehir Parkı'nın yanından akıyordu, ki buraya girenlerden para almak için şehir yönetiminin Ostap'ın yardımına ihtiyacı yoktu. İppolit Matveyeviç'in dilencilik faaliyeti de iki günde on üç kapik getirmişti.

Bunun üzerine Ostap sefer ceketinin gizli bölmesinden bir iskambil destesi çıkardı ve şehrin çıkışındaki yolun başına oturup üç kâğıt oyunu başlattı. Kazanmanın kolaylığına şaşıran coşkulu seyirci rolünü oynaması yönünde talimat alan İppolit Matveyeviç de yanında dikiliyordu. İki arkadaşın arkasında bulutlar içinde dağ silsileleri ve karlı zirveler görünüyordu.

— Kırmızı kazanır, kara kaybeder! –diye bağırıyordu Ostap.

Dağlarla soydaş* İnguşlardan ve keçe şapkalı Osetlerden oluşan kalabalığın önünde Ostap kapalı şekilde biri kırmızı, ikisi siyah üç kâğıt attı. İsteyen her yurttaşa kırmızı kâğıda istediği miktarda para koyması teklif edilmekteydi. Ostap kâğıdın yerini doğru tahmin edene hemen oracıkta ödeme yapmayı kabul ediyordu.

— Kırmızı kazanır, kara kaybeder! Gördün, parayı koy! Bildin, paranı al!

Oyunun basitliği ve kazanmanın kolaylığı dağlıları esir etmişti. Kırmızı kâğıt gözlerinin önünde sağa veya sola yatıyordu ve nereye yattığını tahmin etmek hiç de zor değildi.

Seyirciler yavaş yavaş oyunun içine çekilmeye başladı ve Ostap göz boyamak için kırk kapik kaybetti. Üstünde kahverengi çerkeskası, başında kızıl koyun yünü kalpağı ve sır-

---

* Lermontov'un "Dağlarla soydaş bir kalabalığın önünde..." diye başlayan şiirinden. (ç.n.)

tına yapışan karnının üstündeki sıradan hançeriyle bir atlı kalabalığa katıldı.

— Kırmızı kazanır, kara kaybeder! –diye şakıdı Ostap kazanç kokusu alıp.– Gördün, parayı koy! Bildin, paranı al!

Ostap bir iki hipnoz hareketi yaptı ve kâğıtları attı.

— İşte! –diye bağırdı atlı atından atlayıp.– İşte kırmızı! İyi gördüm!

— Katso,* madem gördün, koy o zaman parayı, –dedi Ostap.

— Kaybedersin! –dedi dağlı.

— Olsun. Kaybedersem parayı öderim, –diye yanıtladı Ostap.

— On ruble koyuyorum.

— Koy parayı.

Dağlı çerkeskasını açtı ve rengi kızıla dönmüş bir kese çıkardı.

— İşte kırmızı! İyi gördüm.

Oyuncu kâğıdı kaldırdı. Kâğıt siyahtı.

— Bir kâğıt daha? –diye sordu Ostap kazandığı miktarı cebine saklayıp.

— At.

Ostap attı.

Dağlı yirmi ruble daha kaybetti. Sonra otuz daha. Dağlı ne pahasına olursa olsun kaybettiklerini geri kazanmaya karar vermişti. Kalabalık uğul uğuldu. Atlı elinde avcunda ne varsa kaybetmeye başladı. Fakat üç kâğıt oyununda uzun süredir antrenmansız kalan ve eski uzmanlığını yitiren Ostap bu sefer kâğıdı değiştirirken bir hayli başarısız oldu.

— Parayı geri ver! –diye bağırdı dağlı.

— Ne?! –diye bağırmaya başladı Ostap.– Herkes gördü! Düzenbazlık yok bu işte!

— Herkes gördü mü, görmedi mi, kendi bilecekleri iş.

---

* Gürcüce "arkadaş, ahbap." (ç.n.)

Ben gördüm kâğıdı değiştirdiğini, kırmızı yerine karayı koydun! Parayı geri ver!

Bu sözlerle birlikte dağlı Ostap'ın yakasına yapıştı. Kombinezoncular kralı başına aldığı ilk darbeye yiğitçe dayandı ve sersemletici bir karşılık verdi. Bunun üzerine kalabalık Ostap'ın üstüne atıldı. İppolit Matveyeviç şehre kaçtı. Hemen parlayıveren İnguşlar Ostap'a attıkları dayağı kısa kesti. Dağ havasının gece soğuması gibi çabuk geçti öfkeleri. On dakika sonra kendisine emanet edilen ortak parayı geri alan dağlı auluna geri dönüyordu, kalabalık günlük işlerine geri döndü, Ostap'sa yarılmış diş etlerinden sızan kanı zarafetle uzağa tükürüp İppolit Matveyeviç'i bulmak için topallaya topallaya yola düştü.

— Bu kadar yeter, –dedi Ostap,– tek yol kaldı: Tiflis'e yürüyerek gitmek. Beş günde iki yüz verst kat edeceğiz. Sorun değil, babalık, büyüleyici dağ manzaraları, temiz hava!.. Ekmek ve salam için para lazım. İsterseniz dağarcığınıza birkaç İtalyanca cümle ekleyebilirsiniz, size kalmış, ama akşama en az iki ruble toplamak zorundasınız! Bugün yemek yok, kıymetli yoldaş. Ne yazık ki! Kötü şans...

İmtiyaz sahipleri sabah erkenden Terek'in üstündeki köprüyü geçtiler, kışlaları geride bıraktılar ve Gürcü Askeri Yolu'nun geçtiği yeşil vadinin derinliklerine daldılar.

— Şanslıyız, Kisa, –dedi Ostap,– gece yağmur yağmış, toz yutmak zorunda kalmayacağız. Ciğerleriniz bayram etsin, mümessil, temiz hava. Şarkı söyleyin. Kafkas şiirlerini hatırlayın. Özetle, ayak uydurmaya bakın!..

Ama İppolit Matveyeviç ne şarkı söyleyecek ne de şiirler hatırlayacak haldeydi. Yol yokuş yukarı çıkıyordu. Açık havada geçirilen geceler, gündüzleri kendini tutulan beller ve sızlayan bacaklar şeklinde hatırlatıyordu, ucuz salamsa bir türlü geçmeyen ıstıraplı bir mide yanmasıyla. Elinde taşıdığı Vladikavkaz gazetesine sarılı beş funtluk ekmek yüzünden yan yatmıştı ve sol bacağını hafifçe sürüyerek yürüyordu.

Yine yürümek, yine yürümek! Bu kez Tiflis'e, bu kez dünyanın en güzel yolundan. İppolit Matveyeviç'in umurunda değildi. Ostap gibi etrafı izlemiyordu. Vadinin dibinde zaman zaman gürüldemeye başlayan Terek'i kesinlikle fark etmiyordu. Bir tek güneşin altında ışıl ışıl parlayan buzlu zirveler belli belirsiz bir şeyler hatırlatıyordu ona: Pırlanta parıltısını mı, yoksa Bezençuk ustanın en iyi brokarlı tabutlarını mı...

İlk posta istasyonuna (Balta) kadar seyyahlar Masa Dağı'nın etki alanında yürüdüler. Dağın fili andıran damar damar karlı dolgun kütlesi on verst kadar peşlerinden geldi. Seyyahları önce KafOtoTicSan'a ait bir binek otomobil geçti, yarım saat sonra da en az kırk turist ve en fazla yüz yirmi valiz taşıyan bir otobüs.

— Kazbek'e selam söyleyin! –diye bağırdı Ostap arabanın arkasından.– Bizim için sol buzulundan öpün!

Dağlar otomobillerin ardından uzun süre benzin yanığı ve ısınmış lastik koktu. Dağlıların arabaları gıcırdaya gıcırdaya seyyahları geride bıraktı. Karşıdan, dönemecin ardından bir fayton çıktı.

Ostap Balta'ya gelince İppolit Matveyeviç'e iki parmak salam verdi, kendiyse dört parmak yedi.

— Ben bu ailenin direğiyim, –dedi,– daha iyi beslenmem lazım.

Balta'dan sonra yol bir geçide girdi ve koyu renkli dik kayalara oyulmuş dar bir kornişe dönüştü. Yolun meydana getirdiği spiral yukarı doğru kıvrılıyordu, bu yüzden imtiyaz sahipleri akşam kendilerini deniz seviyesinden bin metre yüksekteki Lare istasyonunda buldular.

Geceyi para ödemeden yoksul bir handa geçirdiler ve hatta han sahibini ve misafirlerini iskambil numaralarıyla büyüledikleri için birer bardak sütle ödüllendirildiler.

Sabah öyle muhteşemdi ki İppolit Matveyeviç bile yüzü dağ havasıyla yıkanınca düne göre daha zinde adımlar at-

maya başladı. Lare istasyonundan hemen sonra Yan Silsile'nin görkemli duvarı çıktı karşılarına. Terek Vadisi burada daracık geçitlerle düğümlenmişti. Peyzaj gittikçe daha kasvetli hale geliyor, kayalardaki yazılarsa çoğalıyordu. Kayaların Terek'in akışını, köprü açıklığını hepi topu on sajene indirecek kadar sıkıştırdığı yerde imtiyaz sahipleri geçidin kaya duvarlarında öyle çok yazı gördüler ki Ostap Daryal Geçidi'nin muazzamlığını unutup Terek'in gümbürtüsünü ve uğultusunu bastırmaya çalışarak bağırmaya başladı:

— Büyük insanlar! İyi bakın, mümessil. Görüyor musunuz? Buluttan biraz yukarıda, kartaldan azıcık aşağıda! Bir yazı: "Kolya ve Mika, Temmuz 1914." Unutulmaz bir gösteri! Sanatkârlığa dikkatinizi çekerim! Her harf bir metre boyunda ve yağlı boyayla yapılmış! Neredesiniz şimdi, ey Kolya ve Mika?

İppolit Matveyeviç de düşüncelere daldı.

Neredesiniz, ey Kolya ve Mika? Ve şimdi ne yapmaktasınız, ey Kolya ve Mika? Yağ bağlamış, yaşlanmış olsanız gerek? Bırakın bulutun altına ismini yazmayı, herhalde şimdi dördüncü kata bile çıkarmıyorsunuzdur, değil mi?

Peki nerede görev yapıyorsunuz, ey Kolya? Çalışma hayatı fena mı diyorsunuz? Altın gibi geçen çocukluğunuzu mu anımsıyorsunuz? Söyler misiniz, neresi altın çocukluğunuzun? Dağ geçitlerini kirletmek mi altın çocukluk? Kolya, siz korkunç bir insansınız! Ve karınız Mika, o da nefret edilesi bir kadın, her ne kadar kabahati sizden az olsa da. Kayanın üstünde sarkıp isminizi yazdığınız sırada Mika aşağıda şosede dikilerek size âşık gözlerle bakıyordu. O sırada ikinci Peçorin* gibi görünüyordunuz. Ama şimdi nasıl bir insan olduğunuzu biliyor. Aptalın tekisiniz! Evet, hepiniz öylesiniz, doğal güzelliklerin üstünde gezinen kertenkelelersiniz! Peçorin, Peçorin, öyle aptalsınız ki, dairede hesapları bile denkleştiremiyorsunuz!

---

* Lermontov'un ünlü romanı *Zamanımızın Bir Kahramanı*'nın başkişisi. (ç.n.)

— Kisa, –diye devam etti Ostap,– hadi biz de isimlerimizi ölümsüzleştirelim. Gösterelim Mika'ya gününü. Yanımda tebeşir de var! Vallahi billahi şimdi tırmanıp "Kisa ve Osya buradaydı" diye yazacağım.

Ve Ostap uzun uzadıya düşünmeden kalan salam tedarikini çıkarıp şoseyi Terek'in fokur fokur dipsizliğinden ayıran parapetin üstüne koydu ve kayalıklara tırmanmaya başladı.

İppolit Matveyeviç önce kombinezoncular kralının tırmanışını izledi ama sonra dikkati dağıldı ve arkasını dönüp at dişine benzeyen kayanın üstünde Tamar Kalesi'nden kalan temeli incelemeye koyuldu.

Bu sırada, imtiyaz sahiplerinden iki verst ötede Tiflis yönünden Daryal Geçidi'ne Peder Fyodor giriş yaptı. Kararlı elmas gözlerini ileri dikmiş, ucu kıvrık yüksek bir asaya dayanarak uygun asker adımlarıyla yürüyordu.

Peder Fyodor son parasıyla Tiflis'e kadar gelmişti ve şimdi karnını sadaka niyetine verilenlerle doyurarak memleketine yayan gidiyordu. Deniz seviyesinden 2345 yüksekteki Jvari Geçidi'ni geçerken bir kartal tarafından ısırılmıştı. Peder Fyodor arsız kuşu asasıyla kovalamış, sonra da yola devam etmişti.

Bulutların içinde mırıldana mırıldana yürüyordu:

— Bir çıkarım varsa iki gözüm önüme aksın, sadece beni gönderen karımın isteği üzerine!

Düşmanlar arasındaki mesafe kısalıyordu. Sivri bir çıkıntıyı dönünce Peder Fyodor ansızın karşısında altın kelebek gözlüklü bir ihtiyar gördü.

Geçit Peder Fyodor'un gözlerinde ikiye ayrıldı. Terek binlerce yıldan sonra feryat etmeyi bıraktı.

Peder Fyodor Vorobyaninov'u tanımıştı. Batum'da yaşadığı korkunç başarısızlıktan ve bütün umutların suya düşmesinden sonra zenginliği ele geçirmek için yeni bir imkân belirmesi Peder Fyodor'un üzerinde sıra dışı bir etki yaptı.

İppolit Matveyeviç'in cılız gırtlağını yakaladı ve parmaklarını sıkıp hırıl hırıl bir sesle bağırmaya başladı:

— Öldürdüğün kayınvalidenin hazinesini nereye sakladın?

Hazırlıksız yakalanan İppolit Matveyeviç susuyor, gözleri neredeyse kelebek gözlüğün camlarına değecekmiş gibi yerinden uğruyordu.

— Konuş! –diye emrediyordu Peder Fyodor.– Nedamet getir, günahkâr!

Vorobyaninov nefesinin kesildiğini hissetti.

Zafer kazanmaya hazırlanan Peder Fyodor tam bu sırada kayalıkta zıplayan Bender'i gördü. Teknik işler sorumlusu var gücüyle bağıra çağıra aşağı inmekteydi:

Kara kara kayalara çarpa dağıla,
Köpük köpük kaynıyor işte dalgalar...*

Peder Fyodor'un yüreğini muazzam bir korku sardı. Mümessilin boğazını sıkmaya otomatikman devam etti ama dizleri çoktan titremeye başlamıştı bile.

— Bakın kim burada?! –diyerek dostça bağırmaya başladı Ostap.– Rakip organizasyon!

Peder Fyodor vakit kaybetmedi. İnsanın iyiliği için çalışan o içgüdülere boyun eğip imtiyaza ait salamla ekmeği kaptı ve kaçmaya başladı.

— Ağzını burnunu kırın, Yoldaş Bender! –diye bağırıyordu yerde nefesini toparlamaya çalışan İppolit Matveyeviç.

— Tut tut! Kaçmasın!

Ostap köpekli avda yaptıkları gibi ıslık çalıp "lülülü" çekmeye başladı.

— Fiyu-fiyt! –diye bağırıyordu arkadan kovalarken.– Piramitler Muharebesi, ya da Bender ava çıktı! Nereye kaçıyorsunuz, sayın müşteri? İçi bir güzel deşilip temizlenmiş sandalyelerim var!

---

* Puşkin'in *Heyelan* şiirinden. (ç.n.)

Peder Fyodor kovalanmanın eziyetine dayanamadı ve dimdik bir kayaya tırmandı. Ağzına gelen yüreği ve yalnızca korkakların bildiği o meşhur ve hususi topuk kaşıntısı onu yukarı itiyordu. Ayaklar kendiliğinden granitten kopuyor ve sahiplerini yukarı taşıyordu.

— Uuu! –diye bağırıyordu Ostap aşağıdan.– Tut şunu!

— Erzağımızı yanında götürdü! –diye uludu İppolit Matveyeviç Ostap'a koşup.

— Dur! –diye gürledi Ostap.– Dur diyorum sana!

Ama bu yalnızca bitap düşen Peder Fyodor'un gücüne güç katmaya yaradı. Havalandı ve birkaç sıçramada kendini en yüksekteki yazının on sajen üstünde buldu.

— Salamı geri ver! –diye çağrıda bulundu Ostap.– Salamı geri ver, aptal! O zaman her şeyi affederim!

Peder Fyodor artık hiçbir şeyi duymuyordu. O güne dek hiçbir insanın ulaşamadığı küçük bir düzlüğün üstündeydi şimdi. Peder Fyodor'un her yanını hüzünle karışık bir dehşet duygusu sardı. Hiçbir şekilde aşağı inemeyeceğini anlamıştı.

Kayalık şoseye dik iniyordu ve geri iniş söz konusu bile olamazdı. Aşağıya baktı. Baktığı yerde Ostap kuduruyor ve geçidin dibinde zaman zaman mümessilin altın kelebek gözlüğü parlıyordu.

— Salamı geri vereceğim! –diye bağırdı Peder Fyodor.– Yeter ki beni buradan indirin!

Cevaben Terek gürüldüyor ve Tamar Kalesi'nden ihtiraslı ötüşler yükseliyordu. Baykuşların eviydi burası.

— İndirin beniii! –diye bağırıyordu Peder Fyodor şikâyet edercesine.

İmtiyaz sahiplerinin bütün manevralarını görüyordu. Kayalığın altında koşuyor ve jestlerine bakılırsa galiz küfürler savuruyorlardı.

Bir saat sonra karın üstü yatıp başını aşağı sarkıtan Peder Fyodor, Bender'le Vorobyaninov'un Jvari Geçidi yönünde uzaklaştığını gördü.

Gece hızlı çöktü. Peder Fyodor zifiri karanlığın ve cehennemi uğultunun içinde bir bulutun hemen altında titreye titreye ağlıyordu. Dünyevi hazinelerde gözü yoktu artık. Tek bir isteği vardı, o da aşağıya, yere inmek. Geceleyin öyle bir kükrüyordu ki kimi zaman Terek'i bastırıyordu, sabahleyinse ekmek ve salamla gücünü toparladı ve aşağıdan geçen otomobillere şeytani kahkahalar savurmaya başladı. Günün kalanını dağlarla afitabı, yani güneşi seyrederek geçirdi. Ertesi geceyse Kraliçe Tamar'ı gördü. Kraliçe kalesinden ona doğru uçtu ve işveyle,

— Komşu olacağız. –dedi.

— Anacığım! –dedi Peder Fyodor hislenerek.– Bir çıkarım varsa...

— Biliyorum, biliyorum, –diye belirtti kraliçe,– sadece seni gönderen karının isteği üzerine.

— Siz nereden biliyorsunuz? –diye şaşırdı Peder Fyodor.

— Biliyorum işte. Ara sıra uğrayın, komşu. Altmış altı oynarız! Ne dersiniz?

Kraliçe gülmeye başladı ve gece göğüne maytaplar saçarak uçup gitti.

Üçüncü gün Peder Fyodor kuşlara vaaz vermeye başladı. Nedense onları Lüterciliğe döndürmeye çalışıyordu.

— Kuşlar, –diyordu onlara çın çın öten bir sesle,– herkesin önünde tövbe edin!

Dördüncü gün artık onu aşağıdan turistlere gösteriyorlardı.

— Sağda Tamar Kalesi, –diyordu tecrübeli rehberler,– soldaysa canlı bir insan duruyor, ne yiyip ne içtiğini ve oraya nasıl çıktığını bilen yok.

— Ne vahşi bir halk! –diye şaşırıyordu turistler.– Dağların çocukları!

Bulutlar geçiyordu. Peder Fyodor'un tepesinde kartallar daireler çiziyordu. En cesurları kalan salamı çaldı ve kanadını çırpıp bir buçuk funt ekmeği köpük köpük akan Terek'e düşürdü.

Peder Fyodor kartalı parmağıyla tehdit etti ve ışıl ışıl gülümseyerek fısıldadı:

Bilmez, nasıl bilsin allahın kuşu
emek nedir, iş nedir, gayret nedir,
Öremez yuva, içinde bir huşu,
asırlarca dayanmaya muktedir.*

Kartal Peder Fyodor'a ters ters baktı, sonra da "ü-ürü-ü" diye bağırarak uçup gitti.

— Ah, can kartal, canan kartal, ne büyük namussuzsun sen!

On gün sonra Vladikavkaz'dan uygun araç gereçle birlikte itfaiye ekibi geldi ve Peder Fyodor'u indirdi.

Onu indirdikleri sırada ellerini çırpıyor ve eski hoşluğunu yitiren sesiyle şarkı söylüyordu:

Ve dünyanın kraliçesi olacaksın,
Benim ebedi arkadaşım!**

Haşin Kafkas defalarca tekrarladı M. Yu. Lermontov'un güftesini ve A. Rubinşteyn'in bestesini.

— Bir çıkarım varsa, –dedi Peder Fyodor itfaiye şefine,– ben sadece...

İtfaiye merdiveninde kahkahalarla gülen din adamını alıp psikiyatri kliniğine götürdüler.

---

* Puşkin'in *Çingeneler* şiirinden. (ç.n.)

** Rubinşteyn'in Lermontov'un *İblis* şiiri üzerine yazdığı operadan. (ç.n.)

XLI. Bölüm

Deprem

— Ne dersiniz, mümessil, –diye sordu Ostap imtiyaz sahipleri yerleşim yeri Sioni'ye yaklaşırken,– iki verst yüksekliktеki bu çorak arazide nasıl para kazanabiliriz?

İppolit Matveyeviç susuyordu. Sayesinde karnını doyuracak kadar para bulabileceği tek uğraş dilencilikti, ama burada, dağ spirallerinde ve kornişlerinde para isteyecek kimse yoktu.

Dahası burada da yoksulluk vardı, ama tamamen özel, Alp tipi bir yoksulluk: Yerleşim yerinden geçen her otobüs ya da binek otomobile çocuklar koşuyor ve hareket halindeki seyircilerin karşısında birkaç lezginka figürü sergiliyorlardı; çocuklar daha sonra bağıra çağıra arabanın peşinden koşuyordu:

— Para ver! Para ver!

Yolcular beşer kapik fırlatıyor ve Jvari Geçidi'ne doğru tırmanışa geçiyordu.

— Kutsal bir iş, –dedi Ostap,– yatırım gerektirmiyor, getirisi çok değil ama bizim durumumuzda kıymetli.

Yolda geçen ikinci gün saat ikiye doğru İppolit Matveyeviç kombinezoncular kralının nezareti altında, uçan yolcuların önünde ilk dansını icra etti. Bu dans mazurkaya ben-

ziyordu, ama Kafkasya'nın yabani güzellikleriyle tıka basa doyan yolcular dansı lezginkaya saydılar ve üç adet beş kapiklikle ödüllendirdiler. Bir sonraki araç Tiflis'ten Vladikavkaz'a giden bir otobüstü ve bu kez otobüsün önünde teknik işler sorumlusu bizzat hoplayıp zıplıyordu.

— Para ver! Para ver! –diye bağırmaya başladı sinirle.

Gülen yolcular onun zıplamalarını cömertçe ödüllendirdi. Ostap tozun toprağın içinde otuz kapik topladı. Ama bunun üzerine Sioni çocukları rakiplerini taş yağmuruna tuttu. Seyyahlar yaylım ateşinden kurtulmak için koşar adım en yakındaki aulun yolunu tuttular, sonra kazandıkları parayı burada peynir ve çörek almak için harcadılar.

İmtiyaz sahipleri günlerini bu uğraşlar içerisinde geçiriyordu. Geceleri dağlardaki saklyalarda* kalıyorlardı. Dördüncü gün şosenin zikzaklarını takip ederek Kayşaur Vadisi'ne indiler. Burada güneş sımsıcaktı ve ortakların Jvari Geçidi'nde adamakıllı donan kemikleri çabucak yeniden ısındı.

Daryal kayalıkları, geçidin karanlığı ve soğuğu yerini yeşile ve derin mi derin vadinin evcimenliğine bıraktı. Seyyahlar Aragvi'nin üzerinde yürüyor, insanların yanı sıra sürüsüne bereket çiftlik hayvanı ve yiyecekle meskûn vadiye iniyordu. Burada rica minnet bir şeyler koparmak, bir şeyler kazanmak ya da basitçe çalmak mümkündü. Burası Kafkasardı'ydı.

Neşeleri yerine gelen imtiyaz sahipleri adımlarını hızlandırdı.

İki oteli ve birkaç dükkânıyla sıcak ve zengin bir yerleşim yeri hüviyetindeki Passanauri'de birilerinden bir çörek kopardılar, sonra da bahçesi ve zincire bağlı iki yavru ayısı olan *Fransa* otelinin karşısındaki çalılığın içine uzandılar. Sıcağın, lezzetli ekmeğin ve hak edilmiş istirahatin tadını çıkarıyorlardı.

---

* Kafkasya'ya özgü dağ evi. (ç.n.)

Ne var ki, kısa bir süre sonra klaksonların vızıltısı, yeni lastiklerin çakıl taşı döşeli şosede çıkardığı hışırtı ve neşeli haykırışlar yüzünden istirahatleri yarım kaldı. İki arkadaş başlarını uzatıp baktılar. Aynı modelden yepyeni üç otomobil dizi halinde *Fransa*'ya yanaşıyordu. Otomobiller gürültü çıkarmadan durdular. İlk arabadan Persitski zıpladı dışarı. Ardından toza bulanan saçlarını düzelterek *Mahkeme ve Hayat* çıktı. Sonra bütün arabalardan *Torna Tezgâhı* gazetesi otomobil kulübünün üyeleri boşaldı.

— Mola! –diye bağırdı Persitski.– Hancı! Bize on beş şiş kebap!

Uykulu figürler *Fransa*'ya girdi ve bacaklarından tutup mutfağa sürükledikleri bir koçun feryatları işitildi.

— Bu delikanlıyı tanıdınız mı? –diye sordu Ostap.– *Skryabin*'deki muhabir bu, bizim ışıklı panonun eleştirmenlerinden. Fakat amma da şık bir giriş yaptılar! Ne demek oluyor bu?

Ostap şiş kebap yiyicilerine yaklaştı ve Persitski'ye alabildiğine zarif bir selam verdi.

— Bonjur! –dedi muhabir.– Sizi daha önce nerede gördüm acaba, kıymetli yoldaş? Haaa! Hatırladım. *Skryabin*'in ressamı! Yanlış mı?

Ostap elini kalbine bastırdı ve saygıyla eğilip selam verdi.

— Bir dakika, bir dakika, –diye devam etti zehir gibi muhabir hafızasına sahip Persitski.– Moskova'da Sverdlov Meydanı'nda atın çarptığı da siz değil miydiniz?

— Tabii, tabii! Dahası, isabet buyurduğunuz üzere güya büyük bir korku atlatmıştım.

— Peki ne amaçla buradasınız, yine sanatınızı mı icra ediyorsunuz?

— Yok, gezi amacıyla.

— Yürüyerek?

— Yürüyerek. Uzmanlar Gürcü Askeri Yolu'nu otomobille gezmenin aptallık olduğunda hemfikir.

— Her zaman değil, azizim, her zaman değil! Bize bakın mesela, hiç de aptalca değil seyahatimiz. Görüyorsunuz ya, arabalar kendimizin, altını çiziyorum, kendimizin, kolektife ait. Moskova'dan Tiflis'e aktarmasız seyahat. Benzin masrafı çok cüzi. Rahat ve hızlı yolculuk. Yumuşak süspansiyon. Avrupa!

— Peki nereden bunlar? –diye sordu Ostap kıskançlıkla.– Yüz bin mi kazandınız?

— Yüz değil, elli kazandık.

— Dominodan mı?

— Otomobil kulübüne ait devlet tahvilinden.

— Evet, –dedi Ostap,– ve parayla da otomobilleri aldınız, öyle mi?

— Gördüğünüz üzere!

— Anlaşıldı. Peki bir çavuşa ihtiyacınız var mı? Tanıdığım bir delikanlı var. İçki de içmez.

— Ne çavuşu?

— Çavuş işte... Grubun başında durup çalışmayı düzenleyen kimse, pratik tavsiyeler, kompleks metoda göre görsel eğitim... Ne dersiniz?

— Anladım ne demek istediğinizi. Hayır, ihtiyacımız yok.

— Yok mu?

— Yok. Maalesef. Ve ressama da ihtiyacımız yok.

— O zaman on ruble verin.

— Avdotyin, –dedi Persitski.– Lütfen bu yurttaşa benim hesabımdan üç ruble verin. Makbuza gerek yok. Hesap vermekle yükümlü bir şahıs değil kendisi.

— Bu pek az, –diye belirtti Ostap,– ama kabul ediyorum. Müşkül bir durumda olduğunuzu anladım. Yüz bin kazanmış olsanız, bana koskoca bir beşlik tokalamakta beis görmezdiniz tabii. Ama ne de olsa hepi topu elli bin ruble sıfır sıfır kapik kazandınız. Her halükârda, teşekkür ederim!

Bender saygıyla şapkasını çıkardı. Persitski saygıyla şapkasını çıkardı. Bender hürmetle eğilip selam verdi. Persits-

ki bu selama daha büyük bir hürmetle yanıt verdi. Bender güleryüzle el salladı. Persitski direksiyonun başına geçerken elini salladı. Ama Persitski mükemmel otomobilin içinde neşeli bir arkadaş topluluğuyla ışıl ışıl ufuklara doğru yelken açarken, kombinezoncular kralı tozlu yolda aptal bir ortakla kala kaldı.

— Gördünüz mü şu muhteşemliği? –diye sordu Ostap İppolit Matveyeviç'e.

— KafOtoTicSan mı, yoksa özel şirket *Motor* mu? –diye sordu Vorobyaninov işsever bir tavırla, seyahatlerinin son birkaç gününde yoldaki bütün taşıt türlerini dört dörtlük öğrenmişti.– Gidip dans edeyim diyordum da.

— Yakında kalan aklınızı da yitireceksiniz, zavallı dostum. Ne KafOtoTicSan'ı? Şu insanlar var ya, Kisa, tam el-li bin rub-le kazanmışlar! Siz de gördünüz, Kisulya, ne kadar neşeliler ve ne kadar çok mekanik zımbırtı almışlar! Biz paramıza kavuştuğumuzda çok daha akıllı harcayacağız. Öyle değil mi?

Ve iki arkadaş zengin olunca neler alacaklarının hayalini kurarak Passanauri'den çıktılar. İppolit Matveyeviç'in kendine yeni çoraplar almak ve yurtdışına çıkmakla ilgili canlı düşleri vardı. Ostap'ın hayalleri daha genişti. Projeleri muazzamdı: Mavi Nil'in üstüne baraj kondurmaktan Riga'da kumarhane konağı açmaya kadar gidiyordu. Kumarhanenin eskiden çarlığa bağlı bütün ülkelerde şubeleri olacaktı.

Üçüncü gün öğleden önce seyyahlar Ananuri, Duşeti ve Tsilkani gibi sıkıcı ve tozlu yerleri geride bırakıp Gürcistan'ın kadim başkenti Mtsheta'ya yaklaştılar. Burada Kura yönünü Tiflis'e çeviriyordu.

Akşam seyyahlar ZAHES'i, yani Zemo-Avçala Hidroelektrik Santrali'ni geride bıraktı. Cam, su ve elektrik envai türde ışık saçarak parlıyordu. Bütün bunlar hızlı akan Kura'nın üstünde yansıyıp titreşiyordu.

Burada imtiyaz sahiplerinin arkadaşlık kurduğu bir köylü kağnısıyla onları akşam saat on bire doğru Tiflis'e getirdi, yani akşam serinliğinin Gürcü başkentinin gün boyu sıcaktan bunalan sakinlerini sokağa çağırdığı tam o saatte.

— Fena şehir değil, –dedi Ostap Şota Rustaveli Bulvarı'na çıkarken,– biliyor musunuz, Kisa...

Ostap birden cümlesini yarım bırakıp bir yurttaşın peşinden koştu, on adım kadar sonra yurttaşı yakaladı ve canlı bir sohbete girişti.

Sonra çabucak geri döndü ve parmağıyla İppolit Matveyeviç'in böğrünü dürttü.

— Bu kim biliyor musunuz? –diye fısıldadı Ostap.– *Odessa Bublik Arteli - Moskova Barankaları*, Yurttaş Kislyarski bu. Hadi yanına gidelim. Paradoks gibi görünürse de siz şimdi yeniden fikir devi ve Rus demokrasisinin babası olacaksınız. Yanaklarınızı şişirip bıyıklarınızı oynatmayı unutmayın. Bu arada adamakıllı uzamışlar. Şu kör şeytanın işine bak! Ne tesadüf! Ne talih ama! Eğer şimdi beş yüz rublesini çarpmazsam, yüzüme tükürün! Hadi gidelim, gidelim!

Gerçekten de imtiyaz sahiplerinden biraz ileride korkudan süt mavisine dönen Kislyarski dikilmekteydi, üstünde şantuk takım, başında da kanotiye vardı.

— Sanırım tanışıyorsunuz, –dedi Ostap fısıltıyla,– işte imparatora yakın şahsiyet, fikir devi ve Rus demokrasisinin babası. Kılığına aldırmayın. Tertip gereği. Bizi derhal bir yere götürün. Konuşmamız gerek.

Stargorod'daki sarsıntılardan kaçıp dinlenmek için Kafkasya'ya gelen Kislyarski'nin morali fena halde bozulmuştu. Baranka-bublik işlerinin durgun gittiğine dair bazı saçmalıklar mırıldanarak içinde dehşet duygusu uyandıran tanıdıklarını jant telleri ve basamağı gümüş kaplamalı bir ekipaja bindirdi ve kutsal Mtatsminda Dağı'na götürdü. Bu restoran dağının zirvesine fünikülerle tırmandılar. Binlerce ışıkla yanan Tiflis ağır ağır yeraltı krallığına doğru sürünüp uzaklaştı. Tertipçiler doğruca yıldızlara çıkıyordu.

Restoran masaları çimenlerin üzerine kurulmuştu. Bir Kafkas orkestrası boğuk boğuk tıngırdarken küçük bir kız çocuğu da anne babasının saadet dolu bakışları altında masaların arasında kendi isteğiyle lezginka yapıyordu.

— Söyleyin de bir şeyler getirsinler, –diye akıl verdi Bender.

Tecrübeli Kislyarski'nin emri üzerine masaya şarap, yeşillik ve tuzlu Gürcü peyniri geldi.

— Ve yemek, –dedi Ostap.– İppolit Matveyeviç'le nelere katlanmak zorunda kaldığımızı bir bilseniz, kıymetli Bay Kislyarski, gösterdiğimiz yiğitlik karşısında ağzınız açık kalırdı.

"Yine mi! –diye düşündü Kislyarski çaresiz.– Çektiğim eziyetler yine başlıyor. Neden Kırım'a gitmedim ki? Besbelli Kırım'a gitmek istiyordum! Genrietta da öyle söylemişti!"

Ama boyun eğip iki şiş kebap sipariş etti ve hürmetkâr yüzünü Ostap'a çevirdi.

— Sadede gelelim, –dedi Ostap etrafı kolaçan edip sesini alçaltarak,– kısaca durum şu: İki aydır peşimizdeler ve muhtemeldir ki yarın bizi örgüt evinde yakalamaya çalışacaklar. Çatışmak zorunda kalabiliriz.

Kislyarski'nin yanakları gümüşle kaplandı.

— Böyle tehlikeli bir durumdayken sadık bir vatan savaşçısına rastladığımız için çok memnunuz.

— Hm... evet! –dedi İppolit Matveyeviç dişlerinin arasından gururla, Sioni yakınlarında açlıktan midesi kazım kazım kazınırken nasıl lezginka yaptığını hatırlamıştı.

— Evet, –diye fısıldadı Ostap.– Düşmanı alt etmek için yardımınıza güveniyoruz. Size bir parabellum vereceğim.

— Hiç gerek yok, –dedi Kislyarski kararlılıkla.

Bir dakika sonra anlaşıldı ki, borsa komitesi başkanı yarınki çarpışma için müsait değildi. Çok müteessirdi ama yapamazdı. Askeri işlere aşinalığı yoktu. Onu borsa komitesi başkanı seçmeleri de zaten bu yüzdendi. Çaresiz hissediyor-

du, ama Rus demokrasisinin babasının hayatını kurtarmak için (ki kendisi eski bir Ekimciydi) elinden gelen mali yardımı yapmaya hazırdı.

— Siz vatanın sadık bir dostusunuz! –dedi zafer kazanmış gibi Ostap, bir yandan da baharlı şiş kebabın üstüne tatlı Kipiani'yi yuvarlıyordu.– Fikir devini beş yüz ruble kurtarabilir.

— Söyler misiniz,–diye sordu Kislyarski şikâyet eder gibi,– fikir devini iki yüz ruble kurtarmaz mı acaba?

Ostap dayanamadı ve masanın altından İppolit Matveyeviç'e coşkuyla tekme attı.

— Zannımca, –dedi İppolit Matveyeviç,– böyle bir durumda pazarlık etmek bize yakışmaz!

Anında kalçasına bir tekme daha aldı, ki bu, "Bravo, Kisa, vallahi bravo, aldığın eğitimin hakkını vermek budur işte" demekti.

Kislyarski hayatında ilk kez fikir devinin sesini duyuyordu. Vaziyet karşısında öyle derin bir şaşkınlığa düştü ki, Ostap'a derhal beş yüz rubleyi uzattı. Ardından hesabı ödedi ve başının ağrıdığı gerekçesiyle iki arkadaşı masada bırakıp restorandan ayrıldı. Yarım saat sonra Stargorod'daki karısına telgraf çekti:

TAVSİYENE UYUP KIRIM'A GİDİYORUM
HER İHTİMALE KARŞI SEPETİ HAZIRLA

Ostap Bender'in uzun süre çektiği yoksunlukların acilen telafi edilmesi gerekiyordu. Bu yüzden kombinezoncular kralı hemen o akşam restoran dağında küfelik olana kadar içti ve az kalsın fünikülerin vagonundan otele giden yola düşüyordu. Ertesi gün en eski hayalini gerçeğe dönüştürdü. Kendine bakla kırı muhteşem bir takım elbise aldı. Takım yaza uygun değildi, ama sırılsıklam terleme pahasına da olsa dışarıya bu takımla çıkıyordu. Vorobyaninov'a hazır giyim

mağazası TifKoop'tan beyaz renkte pike bir takım ve meçhul bir yat kulübüne ait altın arma taşıyan bir denizci kasketi alındı. İppolit Matveyeviç bu kılıkta amatör bir ticaret gemisi amiraline benzemişti. Gövdesi dikleşti, yürüyüşü kararlılık kazandı.

— Ah! –diyordu Bender.– Birinci sınıf! Eğer kadın olsaydım sizin gibi yakışıklı bir yiğide normal fiyattan yüzde sekiz indirim yapardım. Ah! Ah! Bu kılıkta istersek fırıl fırıl dönebiliriz! Fırıl fırıl dönmeyi biliyor musunuz, Kisa?

— Yoldaş Bender, –diye üsteliyordu Vorobyaninov,– peki sandalye ne olacak? Tiyatronun akıbetini öğrenmeliyiz.

— Ho-ho! –diye itiraz etti Ostap *Oriant* otelinin mağrip tarzı döşenmiş büyük odasında sandalyeyle dans ederek.– Bana yaşamayı öğretmeyin. Artık sinir küpüyüm. Param var. Ama alicenaplık da bende. Şehri yağmalamanız için size üç gün ve yirmi ruble veriyorum! Suvorov* gibiyim!.. Şehri yağmalayın, Kisa! Eğlenin!

Ve Ostap kalçalarını sallaya sallaya hızlı tempoda şarkı söylemeye başladı:

Şu akşam çanı, akşam çanı,
Efkâra sürükler insanı.**

İki arkadaş hafta boyu bir gün bile sektirmeden sarhoş oldular. Vorobyaninov'un amiral kıyafeti rengârenk şarap lekeleriyle kaplandı, Ostap'ın takımındaysa bütün lekeler birleşip gökkuşağı renginde tek bir büyük leke meydana getirmişti.

— Buyur buradan yak! –dedi sekizinci sabah akşamdan kalma halde aklına *Doğu'nun Şafağı*'nı okumak gelen Ostap.– Dinleyin, sayın ayyaş, akıllı insanlar gazetelerde neler yazıyor! Dinleyin!

---

* Aleksandr Suvorov (1729-1800). Rusya'nın ünlü komutanı. En çok Osmanlılara karşı savaşan Suvorov, hiç savaş kaybetmemiştir. (ç.n.)

** On dokuzuncu yüzyılda yazılmış popüler bir şarkı. Aslında oldukça yavaş tempoda söylenen hüzünlü bir şarkıdır. (ç.n.)

TİYATRO HABERLERİ

Dün, 3 Eylül günü, Tiflis'teki turnesini tamamlayan Kolomb Tiyatrosu Yalta'ya doğru yola çıkmıştır. Tiyatro Moskova'da kış sezonunun başlamasına kadar olan süreyi Kırım'da geçirmek niyetindedir.

— Gördünüz mü! Söylemiştim size! –dedi Vorobyaninov.

— Ne söylediniz bana, ha, ne söylediniz! –diye çemkirdi Ostap.

Fakat mahcup oldu. Bu hata hiç hoşuna gitmemişti. Hazine avını Tiflis'te bitirmek varken şimdi bir de Kırım Yarımadası'na gitmek zorundaydılar. Ostap hemen işe koyuldu. Batum biletleri alındı ve *Pestel** vapurunda ikinci mevkiden yerler sipariş edildi, vapur Batum'dan 7 Eylül günü Moskova saatiyle 23'te Odessa'ya doğru yola çıktı.

Eylülün onunu on birine bağlayan gece, fırtına nedeniyle Anapa'ya uğrayamayan *Pestel*'in açık denize yönelip rotasını dosdoğru Yalta'ya çevirdiği sırada İppolit Matveyeviç bir rüya gördü.

Rüyasında amiral kıyafetiyle Stargorod'daki evinin balkonunda dikilmiş aşağıdaki kalabalığın kendisinden bir şeyler beklediğini görüyordu. Büyük bir vinç ayaklarının dibine siyah beyaz alacalı bir domuz indirdi.

Ceket ve pantolon takım içinde kapıcı Tihon geldi ve domuzu arka bacaklarından yakalayıp,

— Hamakta hoplayasıca! *Nemf* püskül veriyor mu sanki! –dedi.

İppolit Matveyeviç'in ellerinde bir hançer belirdi. Hançeri domuzun böğrüne sapladı; büyük geniş yaradan pırlantalar dökülmeye ve betonun üstüne sıçramaya başladılar. Sıçradıkça çıkardıkları gürültü artıyordu. Nihayet gürültü dayanılmaz ve korkunç bir hal aldı.

---

* Pavel Pestel (1793-1826). Dekabrist ayaklanmasının önderlerinden. Ayaklanma başarısız olunca idam edilmiştir. (ç.n.)

İppolit Matveyeviç lomboza vuran dalganın sesine uyandı.

Yalta'ya dingin bir havada, bunaltıcı, güneşli bir sabah vakti yanaştılar. Deniz tutmasından sonra kendine gelen mümessil vapurun burnunda, dökme Slav yazısıyla süslenmiş çanın yanında boy gösterdi. Neşeli Yalta, mini minnacık tezgâhlarını ve yüzer restoranlarını kıyı boyunca dizmişti. İskelede, oymalı keten tenteler altında kadife oturaklı ekipajlar, otomobiller, *Kırımgezi*'nin ve *Kırım Şoför* yoldaşlığının otobüsleri bekliyordu. Kiremit rengi kızlar açılmış şemsiyeler çeviriyor ve mendiller sallıyorlardı.

İki arkadaş alev alev yanan rıhtıma ilk inenler oldu. İmtiyaz sahiplerini görünce, karşılamaya gelenlerden ve meraklılardan oluşan kalabalığın içinden şantuk takımlı bir yurttaş fırladı ve hızlı adımlarla liman bölgesinin çıkışına yöneldi. Kombinezoncular kralının avcı gözleri şantuklu yurttaşı çabucak tanıdı.

— Bekleyin, Vorobyaninov! –diye bağırdı Ostap.

Ve öyle bir süratle ileri atıldı ki, şantuklu adamı çıkışa on adım kala yakaladı. Ostap anında yüz rubleyle geri döndü.

— Daha fazla vermiyor. Zaten ben de ısrar etmedim, yoksa eve dönecek parası kalmayacaktı.

Ve gerçekten, Kislyarski hiç vakit kaybetmeden otomobille Sivastopol'a tüymüş, oradan da üçüncü mevki biletle evin, yani Stargorod'un yolunu tutmuştu.

İmtiyaz sahipleri bütün günü otelde yerde çıplak oturarak ve duş almak için habire banyoya koşarak geçirdi. Ama tatsız tuzsuz bir çay gibi sıcak akıyordu su. Sıcaktan kurtuluş yoktu. Sanki Yalta az sonra eriyecek ve denize karışacaktı.

Akşam saat sekize doğru ortaklar dünyadaki tüm sandalyelere lanetler okuyarak ısınmış ayakkabıları ayaklarına geçirdiler ve tiyatronun yolunu tuttular.

Evlenme oynuyordu. Sıcaktan bunalan Stepan elleri üstünde dikilirken az kalsın düşecekti. Agafya Tihonovna ter

içindeki elleriyle "Podkolyosin'i istiyorum" yazılı şemsiyeyi tutarak telin üstünde koşuyordu. O dakikada, bütün gün olduğu gibi, istediği tek bir şey vardı: Buzlu soğuk su. Seyircilerin de canı bir şeyler içmek istiyordu. Bu yüzden, belki de sıcak omleti mideye indiren Stepan'ın görüntüsü tiksinti uyandırdığı için, gösteri beğenilmedi.

İmtiyaz sahipleri tatmin olmuştu, çünkü sandalyeleri, rokoko tarzı üç yeni kabarık yarım koltukla birlikte yerindeydi.

İki arkadaş localardan birine saklanıp uzadıkça uzayan gösterinin bitmesini beklediler. Seyirciler nihayet dağılırken aktörler de serinlemeye koştu. Tiyatroda imtiyaz işletmesinin hissedar üyelerinden başka kimse kalmamıştı. Bütün canlılar sokağa, nihayet boşanan serin yağmurun altına fırlamıştı.

— Peşimden, Kisa, –diye komut verdi Ostap.– Bir şey olursa, tiyatronun çıkışını bulamayan taşralı seyircileriz.

Sahneye çıktılar ve bir yandan kibrit çakıp, bir yandan da habire hidrolik prese çarparak bütün sahneyi araştırdılar.

Kombinezoncular kralı merdivenden yukarıya, butafor odasına koştu.

— Buraya gelin! –diye bağırdı.

Vorobyaninov kollarını sallaya sallaya yukarı seğirtti.

— Görüyor musunuz? –dedi Ostap bir kibrit daha çakıp.

Karanlığın içinden Gambs sandalyesinin köşesi ve şemsiyenin "istiyorum" yazılı bölgesi öne çıktı.

— İşte! Yarınımız, bugünümüz ve dünümüz. Kibrit çakın, Kisa. İçini açacağım.

Ve Ostap aletlerini almak için elini cebine attı.

— Hadi bakalım, –dedi elini sandalyeye uzatırken,– bir kibrit daha, mümessil.

Kibrit parladı, fakat tuhaf bir şey oldu: Sandalye kendi kendine yana sıçradı ve birden imtiyaz sahiplerinin şaşkın bakışları altında yerin içine girdi.

— Anneciğim! –diye bağırdı İppolit Matveyeviç duvara doğru uçarken, halbuki bunu yapmak için en küçük bir istek duymamıştı.

Camlar şangırtıyla yerinden fırladı ve burgaç gibi dönen havaya kapılan "Podkolyosin'i istiyorum" yazılı şemsiye pencereden denize uçtu, kontrplak levhaların hafifçe altında kalan Ostap yerde yatıyordu.

Saat on ikiyi on dört geçiyordu. Büyük 1927 Kırım Depremi'nin ilk sarsıntısıydı bu.

Yarımadanın tamamında sayısız felakete neden olan dokuz şiddetindeki sarsıntı* hazineyi imtiyaz sahiplerinin ellerinden koparıp almıştı.

— Yoldaş Bender! Bu da ne böyle? –diye bağırıyordu İppolit Matveyeviç dehşet içinde.

Ostap öfkeden deliye döndü. Zengin iş tecrübesinde ilk kez yoluna bir deprem çıkıyordu.

— Bu ne anlama geliyor? –diye uluyordu Vorobyaninov.

Dışarıdan bağırış çağırış, çan ve koşuşturma sesleri geliyordu.

— Duvarlar üstümüze yıkılmadan bir an evvel sokağa fırlamamız gerektiği anlamına geliyor. Çabuk! Çabuk! Uzatın elinizi, sayın süt kuzusu.

Birlikte çıkışa koştular. Sahneden ara sokağa çıkan kapının önünde Gambs sandalyesini sırt üstü sapasağlam yatar görünce şaşkınlıktan ağızları açık kaldı. Köpek ağlamasına benzer bir ses çıkaran İppolit Matveyeviç sandalyeye kerpeten gibi yapıştı.

— Penseyi verin! –diye bağırdı Ostap'a.

— Sefil bir budalasınız siz! –diye inledi Ostap.– Tavan çöktü çökecek, bu kalkmış keçileri kaçırıyor! Çabuk açık havaya!

— Pense! –diye kükredi aklını yitiren İppolit Matveyeviç.

---

* 1935'ten itibaren kullanılmaya başlanan Richter Ölçeği'ne göre Kırım Depremi'nin şiddeti 6,7'dir. (ç.n.)

— Ne haliniz varsa görün! Sandalyenizle birlikte burada öleceksiniz! Benimse canım kıymetli, manevi değeri var!

Bu sözlerin ardından Ostap kapıya atıldı, İppolit Matveyeviç havlaya havlaya sandalyeyi kapıp Ostap'ın peşinden koştu. Tam soluğu ara sokağın ortasında almışlardı ki, toprak ayaklarının altında bulantı verecek kadar sallandı ve tiyatronun çatısındaki kiremitler yere indi. İmtiyaz sahiplerinin az evvel terk ettiği noktada şimdi hidrolik presin kalıntıları yatıyordu.

— Evet, sandalyeyi verin bakalım, –dedi Bender soğukkanlılıkla.– Onu tutmaktan bıktığınızı görüyorum.

— Vermem! –diye ciyakladı İppolit Matveyeviç.

— Bu da ne böyle? Gemide isyan mı? Sandalyeyi verin. Duyuyor musunuz?

— Bu benim sandalyem! –diye yırtıcı bir çığlık attı Vorobyaninov dört taraftan gelen ağlama ve çatırdama seslerini bastırarak.

— O halde ödülünü takdim edeyim, seni külüstür kaloş!

Ve Ostap tunç gibi sert ayasını Vorobyaninov'un ensesine indirdi.

Tam o anda meşaleli itfaiye arabası ara sokaktan süratle geçti ve İppolit Matveyeviç meşalelerin titrek ışığıyla Bender'in yüzünde öyle korkunç bir ifade gördü ki, anında boyun eğip sandalyeyi uzattı.

— Ha şöyle, –dedi Ostap soluklanarak,– isyan bastırılmıştır. Şimdi sandalyeyi alın ve peşimden taşıyın. Sağlamlığından siz sorumlusunuz. Elli şiddetinde bile sarsılsa sandalye muhafaza edilecek! Anladınız mı?

— Anladım.

İmtiyaz sahipleri herkes gibi yeni sarsıntılar olacağı korkusuyla terk edilmiş binalara girmekte tereddüt etti ve gece boyu panik halindeki kalabalıkla birlikte oradan oraya dolaştı.

Şafak vakti korku bir miktar yatışınca Ostap yakınlarında ne yıkılabilecek duvar ne de işlerine engel olacak insan bulunan bir yer seçti ve sandalyenin otopsisine girişti.

Otopsi sonuçları her iki imtiyaz sahibini de afallattı. Sandalyede hiçbir şey yoktu. Gecenin ve sabahın getirdiği ruhi sarsıntıları kaldıramayan İppolit Matveyeviç sıçan gibi gülmeye başladı.

Bundan hemen sonra üçüncü sarsıntı vurdu, yer yarıldı ve ilk darbe tarafından esirgense de daha sonra insan eliyle içi dışına çıkarılan ve şimdi de çiçekleriyle toz bulutunun arasında doğmakta olan güneşe gülümseyen Gambs sandalyesini yuttu.

İppolit Matveyeviç dört ayağının üstüne çöktü ve yamulan suratını bulanık kızıl güneş kursuna çevirip ulumaya başladı. Bu sesi duyan kombinezoncular kralı da devrilip bayıldı. Kendine geldiğinde yanında Vorobyaninov'un leylak rengi kirli bir sakalla kaplanan çenesini gördü. İppolit Matveyeviç bilincini yitirmişti.

— En nihayetinde, –dedi Ostap tifüsü atlatan hasta sesiyle,– artık şansımız yüzde yüz. Son sandalye (*sandalye* kelimesini duyan İppolit Matveyeviç uyandı) Ekim Garı'nın yük platformunda kayboldu ama hiç de yer yarılıp içine girmedi. Sorun ne? Oturum devam ediyor.

Bir yerlerde gürültüyle tuğlalar düşüyordu. Vapur düdüğü feryat ediyordu uzun uzun.

XLII. Bölüm

Hazine

Ekim sonu yağmurlu bir günde İppolit Matveyeviç ceketsiz, gümüş yıldızlar serpiştirili ay ışığı rengi yeleğiyle İvanopulo'nun odasında bütün dikkatini toplamış, bir işle uğraşıyordu. İppolit Matveyeviç pencere pervazında çalışmaktaydı, çünkü odada hâlâ masa yoktu. Kombinezoncular kralı konut yoldaşlıkları için adres tabelaları tasarlanıp üretilmesi yönünde büyük bir sipariş almıştı. Tabelaların şablona göre yapılması işini Ostap Vorobyaninov'a yıkmıştı, kendisiyse Moskova'ya geldiklerinden beri, yani neredeyse bir aydır akıl almaz bir tutkuyla, Madam Petuhova'nın pırlantalarını içinde sakladığına hiç şüphe olmayan son sandalyenin izini sürerek Ekim Garı bölgesinde dolanıyordu.

İppolit Matveyeviç alnını kırıştırmış, şablon yardımıyla demir tabelaları boyuyordu. Pırlanta peşinde koşmakla geçen altı ayda alışkanlıklarını yitirmişti.

Geceleri İppolit Matveyeviç yabani ışıklı panolarla süslenmiş sıradağlar görüyor, gözlerinin önünde kahverengi kalçalarını titrete titrete İznuryonkov uçuyor, kayıklar devriliyor, insanlar boğuluyor, gökten tuğlalar düşüyor ve yarılan toprak insanın gözüne kül rengi dumanlar püskürtüyordu.

İppolit Matveyeviç'i her gün görmesine rağmen Ostap onda bir değişiklik olduğunu fark etmiyordu. Ne var ki İppolit Matveyeviç fevkalade değişmişti. Yürüyüşü o eski yürüyüş değildi, gözlerindeki ifade yabanileşmişti, uzayan bıyıkları artık yeryüzüne paralel uzanmıyor, yaşını başını almış bir erkek kedi gibi neredeyse yere dik iniyordu. İppolit Matveyeviç'in içi de değişmişti. Karakterinde eskiden parçası olmayan kararlılık ve gaddarlık gibi çizgiler belirmişti. Üç kesit adım adım onu bu yeni hislere hazırlamıştı: Vasyukili heveskârların balyoz gibi yumruklarından mucize eseri kurtulmaları, Pyatigorsk'taki Çiçeklik'in önünde dilenci rolüyle ilk kez sahne tozu yutması ve nihayet İppolit Matveyeviç'in birkaç tahtasının eksilmesine ve ortağına karşı gizli bir nefret beslemesine sebep olan deprem.

Son zamanlarda İppolit Matveyeviç son derece kuvvetli bir şüphenin esiri olmuştu. Ostap'ın sandalyeyi tek başına açmasından ve onu feleğin insafına terk ederek hazineyi alıp gitmesinden endişe ediyordu. Ostap'ın elinin ağır, karakterinin de uzlaşmaz olduğunu bildiği için şüphelerini dile getirmeye cesaret edemiyordu. Her gün pencerenin önünde oturup tırtık tırtık aşınmış eski bir usturayla kuruyan harfleri temizleyerek ıstırap çekiyordu. Her gün Ostap'ın bir daha gelmeyeceğinden ve eski bir asiller mümessili olan kendisinin ıslak bir Moskova çitinin altında açlıktan öleceğinden korkuyordu.

Ama Ostap her akşam geliyor, ne var ki sevinçli haberler getirmiyordu. Enerjisi ve neşesi tükenmek bilmiyordu. Umut bir dakika bile terk etmiyordu onu.

Koridorda ayak sesleri işitildi, birileri kasaya çarptı ve kontrplak kapı rüzgârla çevrilen kitap sayfası misali kolayca açıldı. Eşikte kombinezoncular kralı dikiliyordu. Sırılsıklam olmuştu, yanakları elma gibi yanıyordu. Nefes nefeseydi.

— İppolit Matveyeviç! –diye bağırdı.– Dinleyin, İppolit Matveyeviç!

Vorobyaninov şaşırdı. Teknik işler sorumlusu o güne dek bir kere bile ona adı ve baba adıyla seslenmemişti. Birden anladı...

— Buldunuz mu? –diyerek bıraktı tuttuğu nefesi.

— Buldum, mesele de bu ya. Ah, Kisa, şeytan kovalasın sizi!

— Bağırmayın, herkes duyuyor.

— Doğru, doğru, duyabilirler, –diye fısıldadı Ostap çabucak.– Buldum, Kisa, buldum, ve isterseniz hemen şimdi size de gösterebilirim. Demiryolcuların kulübünde, yeni kulüp... Açılışını daha dün yaptılar... Nasıl mı buldum? Saçmalık mı? Fevkalade zor bir şey! Parlak bir icra ile son son noktasına kadar ilerletilmiş dâhiyane bir kombinasyon! Antik bir macera!.. Tek kelimeyle birinci sınıf!

Ostap İppolit Matveyeviç'in sırtına ceketini geçirmesini beklemeden koridora fırladı. Vorobyaninov merdivende ona katıldı. İkisi de heyecanla birbirlerini soru yağmuruna tutarak ıslak sokaklardan Kalançovskaya Meydanı'na koştular. Tramvayla gidebilecekleri akıllarına bile gelmemişti.

—Ayakkabıcı gibi giyinmişsiniz! –diye neşeyle gevezelik ediyordu Ostap.– Kim bu halde gezer, Kisa? Size muhakkak kolalı çamaşırlar, ipek çoraplar ve elbette silindir şapka gerek. Yüzünüzde asil bir taraf var! Söyleyin, gerçekten de asiller mümessili miydiniz?

Satranç kolunun odasında duran ve hesaba sığmaz bir zenginliği içinde saklamasına rağmen sıradan bir Gambs görünümünde olan sandalyeyi mümessile gösterdikten sonra Ostap Vorobyaninov'u koridora sürükledi. Burada in cin top oynuyordu. Ostap kışlık macunu henüz çekilmemiş pencereye yanaştı ve her iki çerçevenin sürgüsünü yuvalarından çıkardı.

— Bu pencereden, –dedi,– bu gece istediğimiz saatte kolayca ve nazikçe kulübe gireceğiz. Aklınıza yazın, Kisa: ana girişten sonra üçüncü pencere.

İki arkadaş taşradan gelen ve muhteşem salonlara ve odalara hayret etmeye doyamayan halk eğitim temsilcileri kisvesi altında uzunca bir süre kulübün içinde dolaştılar.

Kulüp büyük değildi ama güzel inşa edilmişti. İmtiyaz sahipleri birkaç kere satranç odasına uğradı ve aşikâr bir ilgiyle bir iki satranç partisinin seyrini takip etti.

— Vasyuki'de oynarken, –dedi Ostap,– altımda böyle bir sandalye olsaydı tek bir parti bile kaybetmezdim. Şevkim müsaade etmezdi. Neyse, şimdi gidelim, ihtiyar, yirmi beş ruble zulalamıştım bir yerlere. Gece ziyaretinden evvel bira içip dinlenmemiz lazım. Bira sizi şoke etmez değil mi, mümessil? Sorun yok. Yarın lıkır lıkır götüreceksiniz şampanyaları, hem de sınırsız.

Birahaneden Sivtsev Vrajek'e doğru yürüdükleri sırada Bender korkunç neşeliydi ve gelip geçenlere sataşıyordu. Hafiften çakırkeyif olan İppolit Matveyeviç'i omuzlarından kucaklıyor ve şefkatle,

— Olağanüstü sempatik bir ihtiyarcıksınız Kisa, ama size yüzde ondan fazla vermem. Vallahi de billahi de vermem. Ne yapacaksınız ki, ne yapacaksınız o kadar parayı? –diyordu.

— Nasıl ne yapacaksınız? Nasıl ne yapacaksınız? –diye köpürüyordu İppolit Matveyeviç.

Ostap içtenlikle gülüyor ve yanağını imtiyaz dostunun ıslak yenine bastırıyordu.

— Ne alacaksınız ki, Kisa? Ne? Hiçbir fanteziniz yok ki. Vallahi billahi, on beş bin size yeter de artar bile.... Hem zaten yaşlısınız, yakında öleceksiniz. Para lazım değil ki size... Biliyor musunuz, Kisa, sanırım size zırnık koklatmayacağım. Sizi şımartmak olur bu. Onun yerine, Kisulya, sizi sekreter olarak işe alayım. Ha? Ayda kırk ruble. Yeme-içme bana ait. Dört gün tatil... Ha? Özel kıyafet, bahşişler, sigorta... Ha? Uyar mı size bu teklif?

İppolit Matveyeviç kolunu kurtardı ve çabucak ileri yürüdü. Bu şakalar onu çileden çıkarıyordu.

Ostap küçük pembe konağın girişinde Vorobyaninov'u yakaladı.

— Gerçekten darıldınız mı bana? –diye sordu Ostap.– Şaka yaptım. Yüzde üçünüzü alacaksınız. Vallahi de billahi de size yüzde üç yeter, Kisa.

İppolit Matveyeviç asık suratla odaya girdi.

— Ha? –diyerek gülüp eğleniyordu Ostap,– Hadi, Kisa, evet deyin yüzde üçe! Vallahi de evet deyin! Başkası olsa çoktan evet demişti. Oda almanıza gerek yok, zaten İvanopulo bir yıllığına Tver'e gitti. Ya da oda hizmetçisi alayım sizi... Ortada kalmazsınız.

İppolit Matveyeviç'in kabuğunu hiçbir şekilde kıramadığını gören Ostap tatlı tatlı esnedi, geniş göğüs kafesini havayla doldurup ta tavana kadar gerindi ve şöyle söyledi:

— Neyse, dostum, ceplerinizi hazırlayın. Kulübe şafaktan hemen önce gideceğiz. En ideal zaman budur. Bekçiler mışıl mışıl uyuyup tatlı rüyalar görür, tazminat bile alamadan sık sık kapıya konmaları da bundandır. Ama şimdi, cancağızım, dinlenmenizi tavsiye ederim.

Ostap Moskova'nın farklı kesimlerinden toplanmış üç sandalyenin üzerine uzandı ve uykuya dalmadan önce şöyle dedi:

— Ya da oda hizmetçisi!.. Düzgün bir maaş... Yeme-içme... Bahşişler... Şaka yaptım, şaka... Oturum devam ediyor! Buz yerinden oynadı, sayın jüri üyeleri!

Bunlar kombinezoncular kralının son sözleri oldu. İnsanı türlü türlü rüyayla ezmek yerine tazeleyen, kaygısız ve derin bir uykuya daldı.

İppolit Matveyeviç dışarı çıktı. İçi umutsuzluk ve öfke doluydu. Ay buluttan buluta sıçrayıp süzülüyordu. Konakların ıslak parmaklıkları yağlı yağlı parlıyordu. Su zerreciklerinin meydana getirdiği taçlarla çevrilmiş gazlı fenerler kaygıyla ışıyordu. *Kartal* adlı birahaneden sarhoşun tekini dışarı attılar. Sarhoş bağırmaya başladı. İppolit Matveyeviç

yüzünü buruşturdu ve kararlı adımlarla geri yürüdü. Tek bir arzusu vardı: Bir an evvel her şeye son vermek.

Odaya girdi, uyuyan Ostap'a sert bir bakış attı, kelebek gözlüğünü sildi ve pervazın üstünden usturayı aldı. Tırtıkların üstünde kurumuş yağlı boya kalıntıları görünüyordu. Usturayı cebine koydu, Ostap'a bakmadan ama nefesini işiterek bir kere daha yanından geçti ve kendini koridorda buldu. Koridor sessiz ve uykuluydu. Görünüşe göre herkes çoktan yatmıştı. İppolit Matveyeviç koridorun zifiri karanlığında son derece zehirli bir ifadeyle gülümsedi ve alnındaki derinin harekete geçtiğini hissetti. Bu yeni hissi kontrol etmek için yeniden gülümsedi. Kulaklarını oynatabilen gimnazyum öğrencisi Pıhteyev-Kakuyev'i hatırladı birden.

İppolit Matveyeviç merdivene kadar yürüdü ve dikkatle kulak kabarttı. Merdivende kimse yoktu. Sokaktan arabaya koşulu bir atın toynak sesi çalındı kulağına, adeta sayı boncuğuyla hesap yapar gibi inadına tane tane ve gürültüyle vuruyordu ayaklarını. Mümessil kedi adımlarıyla odaya döndü, Ostap'ın sandalyeye astığı ceketinin cebinden yirmi beş rubleyle birlikte penseyi çıkardı, kirli amiral kasketini giydi ve yeninden kulak kabarttı.

Ostap hışıldamadan, sessizce uyuyordu. Dört dörtlük çalışan ciğerleri ve genzi havayı sorunsuzca çekiyor, sonra da dışarı bırakıyordu. Kocaman kolu yere kadar sarkmıştı. İppolit Matveyeviç şakaklarında atan nabzı saniye saniye hissederek acele etmeden sağ yenini dirseğin üstüne kadar sıyırdı, çıplak kalan kola bir havlu doladı, kapıya doğru uzaklaştı, cebinden usturayı çıkardı ve gözleriyle odanın içindeki mesafeleri ezberleyip elektrik düğmesini çevirdi. Işık söndü, ama oda sokak fenerinden gelen mavimtırak akvaryum ışığıyla hafifçe aydınlandı.

— Böyle daha iyi, –diye fısıldadı İppolit Matveyeviç.

Yastık tarafına doğru yaklaştı ve kolunu iyice açıp usturanın ağzını var gücüyle yanlamasına Ostap'ın boğazına

daldırdı, hemen ardından usturayı çekip duvara geri fırladı. Kombinezoncular kralı kalan suyu emen mutfak lavabosu gibi bir ses çıkardı. İppolit Matveyeviç üstüne kan sıçratmamayı başarmıştı. Ceketini taş duvara sürte sürte mavi kapıya süzüldü ve bir saniyeliğine yeniden Ostap'a baktı. Bedeni iki kere yay gibi kasılmış, sonra da sandalyelerin arkalıklarına düşmüştü. Sokaktan gelen ışık yerde oluşan kara birikintinin üzerinde yüzmeye başladı.

"Bu birikinti de ne? –diye düşündü İppolit Matveyeviç.– Tabii ya, kan... Yoldaş Bender öldü."

Vorobyaninov hafifçe kirlenen havluyu çözüp attı, sonra dikkatle usturayı yere koydu ve sessizce kapıyı arkasından kapatıp uzaklaştı.

Kombinezoncular kralı hayalini kurduğu mutluluğun eşiğine kadar gelmişken hayatını kaybetmişti.

Soluğu sokakta alan İppolit Matveyeviç kaşlarını çattı ve "Pırlantaların yüzde altısı değil, tamamı benim" diye mırıldana mırıldana Kalançovskaya Meydanı'nın yolunu tuttu.

İppolit Matveyeviç demiryolcular kulübünün ana girişinden sonraki üçüncü pencerenin önünde durdu. Yeni binanın aynalı pencereleri yaklaşan sabahın ışığıyla inci gibi bozarmıştı. Nemli havada manevra yapan lokomotiflerin boğuk sesleri işitiliyordu. İppolit Matveyeviç ustalıkla silmeye tırmandı, çerçeveyi itti ve sessizce koridora atladı.

İppolit Matveyeviç kulübün şafaktan önce kül rengine bürünen salonlarında yönünü kolayca tayin ederek satranç odasına girdi ve başını duvarda asılı Emmanuel Lasker portresine hafifçe çarpıp sandalyeye yanaştı. Acele etmiyordu. Yetişeceği bir yer yoktu. Peşinden kovalayan da. Grossmeister O. Bender Sivtsev Vrajek'teki küçük pembe konakta ebedi uykusunda yatıyordu.

İppolit Matveyeviç yere oturdu, damarlı bacaklarıyla sandalyeyi kavradı ve bir dişçi soğukkanlılığıyla tekini bile atlamadan sandalyenin bakır çivilerini sökmeye başladı. İşi

altmış ikinci çivide sona erdi. İngiliz kumaşı ve kendir bezi serbest halde sandalyenin döşemesinin üstünde yatıyordu.

Değerli taşlarla dolu kutuları, kutucukları ve muhafazaları görmek için tek yapması gereken bunları kaldırmaktı.

"Derhal otomobile, –diye aklından geçirdi hayat derslerini kombinezoncular kralının okulunda alan İppolit Matveyeviç,– sonra tren garına. Sonra da Polonya sınırına. Küçük taşlardan birini verdim mi, beni öbür tarafa geçirirler, oraya varınca da..."

Ve İppolit Matveyeviç *oraya* varınca ne olacağını bir an evvel görmek arzusuyla sandalyenin üstünden kumaşı ve bezi çekip sıyırdı. Karşısında yaylar, mükemmel İngiliz yayları ve dolgu malzemeleri, savaş öncesi kalitede, artık hiçbir yerde bulunmayan mükemmel dolgu malzemeleri belirdi. Ama sandalyenin içinde başka bir şey yoktu. İppolit Matveyeviç otomatikman döşemenin altını üstüne getirdi ve kerpeten gibi bağladığı bacaklarını sandalyeden çözmeden tam yarım saat boyunca alık alık tekrarlayarak oturmaya devam etti:

— Burada neden hiçbir şey yok? Bu olamaz! Bu olamaz!

Vorobyaninov satranç odasında her şeyi olduğu gibi bırakıp penseyi ve var olmayan yat kulübünün altın armasını taşıyan kasketi içeride unuttuktan sonra fark edilmeden yorgun argın pencereden sokağa çıktığında ortalık neredeyse ağarmıştı.

— Bu olamaz, –diye tekrarlıyordu karşı bloka doğru uzaklaşırken.– Bu olamaz!

Daha sonra kulübe geri döndü ve dudaklarını kıpırdata kıpırdata binanın büyük pencelerelerinin önünde gezinmeye başladı:

— Bu olamaz! Bu olamaz! Bu olamaz!

Bazen ani çığlıklar atıyor ve sabah sisiyle ıslanan başını tutuyordu. Gecenin bütün olaylarını hatırlayıp birbirine

girmiş kır saçlarını sallıyordu. Pırlanta heyecanının fazlasıyla kuvvetli bir madde olduğu anlaşıldı: Beş dakikada çökmüştü.

— Her tür insan gelir buraya, –diye işitti Vorobyaninov kulağının tepesinde.

Baharlık çizmeler ve muşamba iş kıyafeti içinde bekçiyi gördü. Bekçi çok yaşlıydı ve belli ki iyi biriydi.

— Gelir de gelir, –diyordu gecenin yalnızlığından bıkan ihtiyar sohbet etmek ister gibi,– ve sizin de, yoldaş, ilginizi çekmiş. Haklısınız ilgilenmekte. Kulübümüz gerçekten de sıra dışıdır.

İppolit Matveyeviç al yanaklı ihtiyara ıstıraplı gözlerle baktı.

— Evet, –dedi ihtiyar,– sıra dışı bir kulüptür. Bunun gibisi yok hiçbir yerde.

— Peki nedir onu sıra dışı yapan? –diye sordu İppolit Matveyeviç düşüncelerini toplayıp.

İhtiyarcık Vorobyaninov'a sevinerek baktı. Sıra dışı kulüp hikâyesinin hoşuna gittiği ve bu hikâyeyi tekrar tekrar anlatmayı sevdiği belliydi.

— Ne diyordum, –diye başladı ihtiyar,– on yıldır burada bekçilik ederim, hiç böyle bir olay olmamıştı. İyi dinle, asker. Ne diyordum, burada eskiden beri vardı kulüp, ne kulübü olduğu belli, birinci mıntıka lokomotif ve vagon çekim hizmetlerinin kulübü. Ben de onun bekçisiyim. İşe yaramaz bir kulüptü... Ne yaparsan yap ısınmazdı. Yoldaş Krasilnikov da bana sorardı: "Ne yapıyorsun odunları?" Ne yapacağım, yiyecek halim yok ya? Yoldaş Krasilnikov resmen kulüple çarpışma halindeydi: orada nem, şurada soğuk, üflemeliler koluna oda yok... ve tiyatro oynamak sırf bir eziyetti, sanatçı baylar soğuktan donardı. Beş yıl boyunca kulübü yenilemek için kredi talep ettiler, ne olduğunu bilmiyorum. DemiryolSenYolKom* krediyi onaylamıyordu. Yalnız ilkbaharda

* Demiryolu Taşımacılık İşçileri Sendikası Yol Komitesi. (ç.n.)

Yoldaş Krasilnikov sahne için bir sandalye satın aldı, güzel, yumuşak bir sandalye...

İppolit Matveyeviç tüm gövdesiyle bekçinin üzerine doğru eğilmiş, dinliyordu. Bayılmakla bayılmamak arasında gidip geliyordu. İhtiyarsa sevinç kahkahaları atarak bir gün elektrik ampulünü sökmek için bu sandalyeye güç bela nasıl tırmandığını, sonra da yere yuvarlandığını anlattı.

— Sandalyenin üstünden kayıp düştüm, döşemesi yırtılmıştı. Sonra baktım, döşemenin altından küçük küçük camlar saçılıyor, bir de ipe dizili beyaz boncuklar.

— Boncuklar, –dedi İppolit Matveyeviç.

— Boncuklar! –diye viyakladı ihtiyar coşkuyla.– Sonra baktım, asker, dahası var, çeşit çeşit kutucuk. Kutucuklara dokunmadım bile. Doğru Yoldaş Krasilnikov'a gidip durumu rapor ettim. Daha sonra komisyona da rapor verdim. Kutucuklara hiç mi hiç dokunmadım. İyi de yaptım, asker, çünkü içlerinden mücevherler çıktı, burjuvazi saklamış...

— Peki nerede bu mücevherler? –diye bağırdı mümessil.

— Nerede, nerede, –diye alay etti ihtiyar,– burada, asker, akıllı ol biraz. İşte buradalar!

— Nerede? Nerede?

— İşte burada! –diye bağırdı al yanaklı bekçi yarattığı etkiye sevinerek.– Burada işte! Gözlüğünü sil de iyi bak! Kulübü bu mücevherlerle inşa ettiler, asker! Görüyor musun? İşte burada kulüp! Merkezi ısıtma, saatli damalar, büfe, tiyatro, öyle güzel ki kaloşla içeri sokmuyorlar!..

İppolit Matveyeviç buz kesti ve yerinden kımıldamadan gözlerini silmelerin üzerinde gezdirdi.

Madam Petuhova'nın hazinesi işte buradaydı! İşte! Hepsi burada! Ostap-Süleyman-Berta-Maria Bender'in söylemeyi sevdiği gibi yüz elli bin ruble sıfır sıfır kapiğin tamamı!

Pırlantalar boydan boya camlı ön cepheye ve betonarme kirişlere dönüşmüştü, serin jimnastik salonları inciden yapılmıştı. Elmas diadem döner sahneli tiyatro salonuna dö-

nüşmüş, yakut pandantifler serpilip gelişerek koca koca avizeler haline gelmiş, zümrüt pullarla kaplı yılan biçimli altın bilezikler muhteşem bir kütüphane halini almış, fermuarsa çocuk kreşleri, planör atölyesi, satranç odası ve bilardo salonu biçiminde yeniden hayat bulmuştu.

Hazine yok olmamış, muhafaza edilmiş ve hatta çoğalmıştı. Artık dokunmak mümkün ama alıp götürmek imkânsızdı. Başka insanların hizmetine girmişti.

İppolit Matveyeviç elleriyle granit kaplamalara dokundu. Taştaki soğuk kalbine sirayet etti.

Bunun üzerine bağırmaya başladı.

Çılgın, ihtiraslı ve yabani feryadı –kurşunun delip geçtiği dişi kurdun feryadıydı bu– meydanın ortasına uçtu, oradan köprünün altına atıldı ve uyanmakta olan büyük şehrin yükselen sesleriyle dört bir yandan geri püskürtülüp sönmeye yüz tuttu ve kısa bir süre sonra da gücünü yitirdi. Muhteşem sonbahar sabahı ıslak çatılardan Moskova sokaklarına yuvarlandı. Şehir günlük seferini tamamlamak için yola düştü.

Modern Klasikler Dizisi - 191

Eski asiller mümessili, Sovyet döneminde nüfus memuru Vorobyaninov ile kombinezoncular kralı ve "Türk tebaasının oğlu" Ostap Bender, Bolşeviklerden kaçırılmak üzere oturağına pırlantalar dikilmiş bir sandalyenin peşine düşüyorlar. Zenginlik hırsları, onları Sovyetler Birliği'nin dört bucağında, türlü insanların arasında trajikomik bir mücadeleye sürüklüyor. İlf Ve Petrov önce tefrika haline yayımladıkları *On İki Sandalye* yapıtını, 1928 yılında kitap olarak bastılar. Eski ile yeni düzenin arasında kalmış insanları bütün çeşitliliğiyle yakalayan yapıt, geçiş sürecinin sosyal çalkantılarını yaşayan Sovyet toplumunda büyük ilgi gördü. Bugüne dek de karakterleriyle, diyaloglarıyla Rusya'da popüler kültürün, politik jargonun ayrılmaz parçası olmayı sürdürdü. Tam bir modern klasik özelliği kazanarak yalnızca Rusya'da değil, dünyada da büyük ilgi gören *On İki Sandalye*, Hollywood'da, Latin Amerika'da, Ortadoğu'da sayısız uyarlamalara konu oldu.

İLF VE PETROV: Odessa doğumlu iki yazar olan İlya İlf (1897-1937) ve Yevgeni Petrov (1903-1942) yapıtlarının çoğunu "İlf ve Petrov" adıyla birlikte kaleme almışlardır. 1920 ve 30'lu yıllarda ürünler vermiş iki Sovyet yazarı, emekleme evresindeki Sovyet toplumunun çelişkilerini Rus edebiyatının güçlü hiciv geleneğiyle işleyebilme ustalıkları sayesinde Sovyetler Birliği'nde büyük bir ün yakaladılar. Ülkenin ünlü mizah gazetesi *Krokodil* ya da *Literaturnaya Gazeta*, *Pravda* gibi önde gelen yayınlar, "Tolstoyevski" "Don Busilio" gibi mahlaslar da kullanan İlf ve Petrov'un taşlamalarına, öykülerine geniş yer verdi. İlf ve Petrov, *On İki Sandalye* dışında *Altın Buzağı* (Zolotoy Telenok, 1931) ve *Tek Katlı Amerika* (Odnoetajnaya Amerika, 1937) gibi yapıtlarıyla Nabokov, Bulgakov gibi yazarlara da esin kaynağı oldu.

9 786254 059346